ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՄԱՐՏ 1962
JEUDI 1er MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9342 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5143

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին իրաւամբ սուրբերու կարգն է դասած քաջն Վարդան Մամիկոնեանն ու իր 1036 զինակիցները, որոնք 26 Մայիս 451ին նահատակուեցան՝ յանուն խղճի ու հաւատքի ազատութեան, յանուն ազգի ու հայրենիքի անկախութեան, Աւարայրի պատմական դաշտը իրենց կարմիր արեամբ ներկելով :

Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միացման կէտին վրայ հաստատուած, դարերու ընթացքին Հայաստան ենթարկուեր է աշխարհակալ մեծազօր պետութեանց արշաւանքին: Հարկատու է եղած երբեմն մէկ կամ միւս կողմին, սակայն երբեք չէ կորսնցուցած ազատ ու անկախ ապրելու իր հաւատքը: Կուրծք տուած է հերոսաբար, երբեմն դարերով, բռնակալներու ամէն կարգի հալածանքներուն ու կեղեքումներուն: Ու հաստատակամ հասած է մինչեւ մեր օրերը, իր մէջ անխախտ պահած ապրելու, տոկալու եւ յարատեւելու կամքը:

Պարսկաստան եւ Բիւզանդիոն 387ին Սասանեան մայրաքաղաք Տիզբոնի մէջ կնքուած դաշնագրով մը իրարու միջեւ կը բաժնէին Հայաստանը: Առիւծի բաժինը — երեք քառորդ մասը — կը ստանար առաջինը: Բիւզանդիոնի կ՚իյնար մէկ քառորդը :

Հայոց Արշակ Գ. Թագաւորը 389ին կը հրաժարէր բիւզանդական Հայաստանի վրայ իր թագաւորական իրաւունքներէն:

Պարսկական բաժնին մէջ հայ թագաւորները իշխանութեան գլուխ մնացին մինչեւ 428, երբ Արտաշէս Դ.ի գահազրկումով վերջ գտաւ Արշակունեաց հարստութիւնը :

Մինչ արեւմտեան Հայաստան կը կառավարուէր Կոմէս կոչուած Բիւզանդացի իշխաններու կողմէ, արեւելեանը 428էն վերջ ենթարկուեցաւ Պարսիկ մարզպաններու իշխանութեան :

Հայաստան խաղաղ շրջան մը ապրեցաւ Վեհմիհրշապուհի մարզպանութեան օրով, երբ Սասանեաններու գահին վրայ բազմած էր Վռամ Ե.:

Կացութիւնը փոխուեցաւ այն օրը, երբ անոր մահէն վերջ գահ բարձրացաւ Յազկերտ Բ., որուն նշանակած մարզպանը՝ Միհրներսեհ ուզեց ձուլել Հայերը, անոնց պարտադրելով մազդէական կրօնքը: Պարսիկները կը վախնային, որ Հայերը քրիստոնեայ Բիւզանդիոնի հետ պիտի կապուէին՝ ընդդէմ զրադաշտական Պարսկաստանի :

Երկու սուրի մէջտեղ էին մնացած Հայերը: Սեղմուած՝ բիւզանդական սալին եւ պարսկական մուրճին միջեւ, գրեթէ աքցանի մէջ առնուած :

Պարսկական վտանգէն նուազ ծանր չէր բիւզանդականը : Մինչ մէկը իր նետերը կ՚ուղղէր քրիստոնէութեան դէմ, միւսը կ՚ուզէր «օրթոտոքս» դարձնել Հայերը : Երկուքն ալ կը հետապնդէին ձուլման քաղաքականութիւն :

Սակայն երկուքն ալ կը մոռնային, որ ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարը Հայուն հետ միասին ծնած է: Վըկայ՝ մեր պատմահայր Մովսէս Խորենացին, որ Հայոց պատմութեան արշալոյսը կը բանայ Հայկ Նահապետի սքանչելահրաշ դիւցազնավէպով :

Կը մոռնային , որ այդ քաղաքական դժնդակ օրերուն, հայ ժողովուրդը կ՚ապրէր իր պատմութեան ամէնէն հոյակապ օրերը եւ Ոսկեդար կը կերտէր :

Երեք առաքելատիպ դէմքեր, Սահակ Պարթեւ Հայրապետ, Մեսրոպ Մաշտոց եւ Արշակունի Վռամշապուհ Թագաւոր հիմը կը դնէին հայկական մեծ Վերածնունդին :

Ու Հայոց պատմութիւնը կ՚արձանագրէր Վարդանանց դիւցազնամարտը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԿԷՏԵՐԸ

Զորեքշաբթի առաւօտ Թրիփոլիի ժողովը վերջացած չէր եւ այդ վաւերացման յապաղումը որոշ մտահոգութեան դուռ կը բանար: Պարզ է որ որքան ուշանայ ալժերական վաւերացումը եւ առկէ՝ զինադուլի ստորագրութիւնը, այնքան վըտանգաւոր է կացութիւնը: Ալժերիոյ մէջ ահաբեկումները դադար չունին եւ մթնոլորտը ելեկտրականացած է: Լիւքսէնպուրի ձայնասփիւռի կայանը լուր մը կու տար Զորեքշաբթի առաւօտ, զոր չէր կըրցած ստուգել եւ ըստ որուն Ալժ. Ազատ. Ճակատի մարդիկը ձեռք դրած են Սալանի վրայ եւ զայն յանձնած են ֆրանսական իշխանութեանց :

Հակառակ անոր որ Ֆրանքեւալժերական համաձայնութեան կէտերը չեն հրապարակուած (կը սպասուի ալժերական վաւերացումին) կարգ մը աղբիւրներէ կարելի եղած է որոշ գաղափար ունենալ եղածին վրայ : Ֆրանսացիներուն գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է ապահովել իր հպատակներուն եւ անոնց ունեցածին պաշտպանութիւնը եւ երաշխաւորել եւրոպական փոքրամասնութեան կենսական իրաւունքները: Այս կէտին շուրջ կողմերը համաձայնած են: Երեք տարի, Ֆրանսահպատակները պիտի պահեն իրենց ֆրանսական քաղաքացիութիւնը ունենալով հանդերձ Ալժերացիներուն քաղաքային եւ քաղաքական իրաւունքները : Այդ ժամանակաշրջանէն ետք կրնան ալժերացի դառնալ միշտ ֆրանսացի մնալով: Պաշտպանութեան կարգ մը ուրիշ միջոցներ ալ նախատեսուած են արդարութեան, ուսուցման եւ դաւանանքի ազատութեան գետնի վրայ :

Խօսակիցներու երկրորդ մտահոգութիւնը եղած է գործակցութիւն մը հաստատել Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ : Այս պարագան յաւելեալ ապահովութիւն մը պիտի տայ Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն:

Կը մնայ նաեւ ապահովել զինուորական եւ ռազմական շահերը: Ֆրանսական բանակը Ալժերիա պիտի մնայ երեք տարի, կայաններ պիտի պահէ ինչպէս՝ Մերս Էլ Քեպիրը, 15 տարի, ինչպէս նաեւ Ռեկանի (Սահարա) հիւլէական կեդրոնը:

Թունուզի «Ժէօն Աֆրիք»ը կը խօսի նաեւ լռելեան ուրիշ համաձայնութեան մը մասին: Արդարեւ այս բոլորը լուծում մը չեն Գաղտնի Բանակի գործունէութեան համար, մանաւանդ որ կարգ մը լուրերու համաձայն Գաղտնի Բանակը որոշած է շարունակել «իր» պատերազմը ահաբեկչական ձեւով, ինչպէս կ՚ընէ եօթը տարի է Ալժ. Ազատ. Ճակատը : Կ՚ըսուի թէ պիտի տեղաւորուի Ալժերիա կամ Փորթուկալ ամէն պարագայի մէջ, տեղի տալու միտք չունի: Այս պարագային, «Ժէօն Աֆրիք» կը կարծէ գիտնալ թէ ալժերական ահաբեկչական գունդերը եւ ֆրանսական բանակը կրնան գործակցիլ ճզմելու համար, ժամ առաջ, գաղտնի կազմակերպութիւնը :

× Ալժէի մէջ լուռ բազմութիւն մը թաղեց երեք տարու աղջնակ մը որ զոհ գնաց Ալժ. Ա. Ճակատի ահաբեկումին : Մայրը՝ ծանրօրէն վիրաւորուած չէր կըրցած հետեւիլ զաւկին յուղարկաւորութեան :

× Գաղտնի Բանակի անդամներ ձերբակալուած են Փարիզի մէջ: Թէեւ անուն չի տրուիր, բայց կը կարծուի թէ ոստիկանութիւնը կարեւոր ցանցի մը վրայ ձեռք դրած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Իզվեստիաները խիստ քննադատութիւններու կ՚ենթարկեն Արեւմտեաններու բռնած դիրքը, Քենըտիի եւ Մաքմիլընի ժխտական պատասխաններուն առթիւ: Խորհրդային թերթը գլխաւորաբար Անգլիոյ վարչապետը կ՚ամբաստանէ որ իր նամակով վերջակէտ մը դրած է բրիտանական դիւանագիտութեան փորձերուն որոնք կը ձգտէին միջին ճամբայ մը գտնելու Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ գրաքննութիւնը մերժած էր Եգիպտոսի մէջ ներկայացնել ամերիկեան «Արքայից Արքան» ժապաւէնը: Իր որոշումը վաւերացնել տալու համար տեսակ մը հոգեւորական ատեան մը կազմած էր, որուն ներկայացուած է ժապաւէնը: Այս «դատարանին» հրաւիրուած էին մասնակցելու, կը գրէ «Օռոռ», կաթողիկէ Ղպտի պատրիարքը, հայ եպիսկոպոսը, յոյն եպիսկոպոսը եւ մօտ չորս հարիւր կրօնաւորներ եւ կրօնաւորուհիներ զանազան կրօնքներէ : Գրաքննութեան տեսուչը բացատրած է իր պատճառաբանութիւնները « Ֆիլմին առանցքը կը կազմէ Իսրայէլի Հրեաներու եւ Հռոմէացիներու պայքարը եւ ֆիլմը մըտադրութիւնը ունի ցոյց տալու թէ Սուրբ Հողը հինէն արդէն, Իսրայէլի հայրենիքն էր: Ֆիլմը կ՚ուզէ նաեւ ձեւով մը ներողամիտ ըլլալ դաւաճիր Յուդայի հանդէպ »: Այս է Եգիպտացիներուն կարծիքը :

ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՏԸՊՐԷ յայտարարութիւն մը ըրած է իր կուսակցութեան (Իւ էն էՌ) կեդրոնական կոմիտէին առջեւ: Շեշտած է թէ զինադուլի համաձայնութեանց կէտերը ընդունելի եւ պատուաւոր են :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մէջ Կիրակի օր տեղի ունեցան երեսփոխանական ընտրութիւնները: Հինգ միլիոն քուէարկողներ վերանորոգեցին Ազգ. Ժողովը: «Հայրենասիրական Կուսակցութիւնը» ձայներու 99.91 առ հարիւրը ստացաւ, մնաց որ ուրիշ ցանկ ալ չկար: «Հայրենասիրական կուսակցութիւնը» 321 աթոռ ունի ժողովին մէջ (ժողովին աթոռներուն թիւն է ... 321): Պարզ է որ նման ընտրութիւն մը ոչ մէկ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը անգամ մը եւս ապահովութիւն տուաւ թէ դատական ոչ մէկ հետապնդում պիտի ըլլայ Փետրուար 22ի պետական հարուածին պատասխանատուներուն դէմ — «Իր կամքը թոյլ տուաւ Թուրք ազգին, շեշտեց Ինէօնիւ, որ 1960 Մայիս 27ին ազատագրուի վարչակարգէ մը որ կորսնցուցած է ամէն օրինականութիւն: Այդ նոյն կամքը թոյլ չտուաւ նոր ապօրինի իշխանութեան մը գալուստը »:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ պարսիկ դեսպանը պիտի փոխարինուի Ներկայ Արտաքին Նախարարին կողմէ:

ԳԱՀԻՐԷԻ յոյն «լրտեսները» համաձայն հրատարակուած ամբաստանագրին մահապատիժի կրնան ենթարկուիլ: Ըստ Եգիպտացիներուն ասոնք մաս կը կազմէին «Իսրայէլեան լրտեսական ցանցին» ինչ որ կը նշանակէ թէ տեղեկութիւններ տուած են պետութեան մը (իմա՝ Իսրայէլ) որ «պատերազմի մէջ է Արաբ. Մ. Հանրապետութեան հետ»:

ԹԷԼ – ԱՎԻՎԻ մէջ ցոյցեր կատարուած են ապրուստի սղութեան պատճառաւ : 8000 հոգի պատասխանելով ձախ ընկերվարական Մափամ կուսակցութեան բողոքած են կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութեան դէմ: Ցոյցին ընթացքին ճառախօսները սպառնացին գործադուլ ընել եթէ ամսաթոշակները չհամապատասխանեն ապրուստի գիներուն :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ ետք Նիւ Եորք խանդավառ ընդունելութիւն մը կը պատրաստէ Կլէնի: Կը կարծուի թէ ժողովուրդը պիտի ողջունէ տիեզերագնացը ինչպէս

Պլպուլն Աւարայրի

Ո՞ւր գաս, իմ լուսնակ, հեզիկ ու
հանդարտ
Համասփիւռ լուսովդ ի լեռ, ձոր և արտ,
Եւ ի Նահապետս, որ մըտօք մոլար
Գիշերաժամիկ ժուռ գամ յԱւարայր,
Ուր քաջ ու անմըրման հարք մեր
Հայկազունք
Ընկան զետ հըսկայ, կանգնեցան
զուարթունք ·
Միթէ գա՞ս սըփռել ոսկերաց սըրբոց
Ջրնափայլ ամպէդ ոսկեթել ծածկոց,
Թէ ներմակ ճակտիդ՝ քէպէտ եւ պայծառ
Քաջացն արեանն կապե՞ս կարմիր վառ ·
Թէ լըռիկ – մըռնջիկ ապշի՞ս տակաւին,
Թէ ի՞նչպէս ընկաւ Վարդանն ահագին ,
Մահու սեւ ըստուերն ի սիրտ թշնամեաց ,
Ձիոցին ձգելով յերկիւ առ Աստուած :

Դու այլ, ով տըղմուտ, տրտում ու
արիւնոտ,
Որ լալով ոլրիս մէջ շամբերուդ ·
Եւ հովիկդ, որ գաս ի Մակուա քարէն
Կամ ի ծեր Մասեաց սըբազան սարէն ·
Դու այլ ինձ նըրման դողդող եւ երեր
Թոյլ քեւօք անցնիս սարեր ու ձորեր ,
Անտառէ անտառ, տերեւէ տերեւ
Կոծկոծելով գաս ի դաշտիս վերեւ ,
Զայս մաշած շընչիս վերջին հառաչանք
Զըգել ի Հայոց սըրտից արձագանգ :

Ո՛հ դու բարեկամ այրած սըրտերու ,
Խօսնակ գիշերոյ, հոգեակ վարդերու ,
Երգէ՛ պըլպուլիկդ, երգէ՛ ի սարէդ,
Զանմահ քաջքն Հայոց երգէ՛ հոգւոյս
հետ ·
Թաղէի վանուց ձենիկդ ինձ դիպաւ,
Սըրտիկս, որ ի խաչն էր կից, թուռն
առաւ ·
Ի խաչին թեւէն թըռայ ու հասայ,
Գըտայ զքեզ ի դաշտ քաջին Վարդանայ :
Պըլպուլ, քեզ համար մեր հարքն ասացին,
Թէ չէ հաւ՝ պըլպուլ մեր Աւարայրին ,
Եղիշեայ հոգեակն է քաղցրագրուցիկ ,
Որ զՎարդան ի վարդն տեսնու կարմրիկ ,
Զըմեռն յանապատ կու զնայ կայ ի լաց ,
Գարունն յԱրտազ գայ ի թուփ
վարդենեաց ,
Երգել ու կանչել յԵղիշէին ձայն

Թէ պատասխանիկ մ՚արդեօք տայՎարդան
Թէ կիսահոգի պըլպուլիս նըման
Ձենիկս հասնի ձեզ, որդիք Թորգոմեան,
Որդիք, որոնց հարք քաջք ու առաքինիք
Լըցուցին զդաշտեր, զըրքեր ու զերկինք ·
Թէ ի ծով սրտիդ կաթիլ մ՚արունիկ
Կայ թէ Հայ աղբիւրըն կամ Պահլաւիկ ,
Թէ փառքն հայրենեաց ձեզ այլ զըրէք
փառս ,
Հետ Նահապետիս ելէք ի յԱրտազ :

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

1927ին ողջունած էր Լինտպերկը երբ առաջին անգամ Ատլանտեանը կ՚անցնէր :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ պայթում մը եղած է հանքի մը մէջ, 54 հոգի մեռած են :

1961ԻՆ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ վրայ մեռած են 9327 հոգի եւ վիրաւորուած՝ 214.293 ուրիշներ :

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԷՆ կը հաղորդեն թէ կեդրոնական կառավարութիւնը երեք հազար զինուորներ համախմբած է Ալպերվիլի առջեւ պաշտպանելու համար հիւսիսային քաթանկական քաղաքը Զոմպէի զօրքին հաւանական մէկ յարձակումին դէմ :

ՓԱԼՄԱՅԷՆ խոյս տուած է Նախկին գնդ. Արկու զոր սպանական ոստիկանութիւնը հսկելու պարտականութիւնն ունէր: Արկու ի բացակայութեան մահուան դատապարտուած էր :

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՋԵՌԱԿԵՐՏԸ… ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

Բանաստեղծ Զոհական, որուն մահը ծանուցուեցաւ Պոլսոյ մէջ, հեղինակն էր քերթուածներու երկու հատորներու, «Ծրագալոյց» (1953) եւ «Աստուած հպարտ» (1956)։ Երկուքն ալ իրական բանաստեղծութիւններ։

Առաջին հատորը սովորական քերթուածներ չեն, թիւով տասնըվեց, որոնցմէ ամէն մէկուն խորագիրն է թանկագին քար մը։ Ոչ մէկ բանաստեղծութիւն կապ ունի վերնագիրներուն հետ։ Ամէն մէկը քերթողին անձին ու հոգիին կապուած, զանազան պահերու, ապրումներու, հոգեկան պոռթկումներու, թափառումներու եւ խոյանքներու արձագանգը կը բերէ։

Մեր հոգիին մէջէն արտացոլող այդ ձայներուն ու խռովքներուն արձագանգը ներկայացնելէ առաջ, փորձենք վերլուծել արուեստի եւ գեղեցկագիտութեան այն բոլոր ըմբռնումները, որոնք հեղինակին զգացումներն ու մտածումները կը մատնեն, առանց վարդապետական բանաձեւերու եւ ընդունուած օրէնքներու։

Բանաստեղծ Զոհական հաւատարիմ է այդ ըմբռնումներուն եւ իր քնարին լարերը երբեք չեն դաւաճանած։ Երգած է այն ատեն միայն, երբ կեանքի եւ բնութեան նուիրական պահ մը զինքը ներշնչած է։

Անձնական ու գեղարուեստական յոյզերը միայն խռոված են իր հոգին։ Ինչպէս ինք կը խոստովանի, արուեստի մէջ նոր զգայութիւնն է փնտռածը։ Այդ զգայութեամբ է որ քերթողը հաղորդուած է արուեստի այդ տարրերով, զանոնք փոխանցելու համար իր ընթերցողներուն։

Անմիջական կեանքին պարտադրութիւններուն գերին չէ արուեստագէտը։ Եւ ոչ ալ որեւէ գաղափարաբանութեան հետեւողը։ Ամբոխին մարդը չէ, որովհետեւ ներկային մէջ չապրիր։

Ահաւասիկ այս տեսակէտներով է որ Զոհական կը ներկայացնէ իր «Ծրագալոյց»ը եւ «Աստուած հպարտ»ը։

×

Ոչ քնարերգական եւ ոչ ալ բնութենապաշտ քերթուածներ են հատորին էջերը։ Խորհրդապաշտական եւ միշտ անանձնական, անհունին ու անծանօթին փառաբանութեան նուիրուած են։ Խորհրդաւոր եւ իմաստասիրական, իմացապաշտ քերթուածներ են առանց բացառութեան։

Ու դարձեալ հաճելի խոստովանութիւն մը կը դիմաւորենք. «Առաջին թեւաբախումէն վերջ, կը գրէ, ճակատագիրը ուզեց որ իմ թռիչքի խանդավառութիւնը վերապրիմ անակնկալօրէն»։ Առաջին թեւաբախումին տպաւորութիւնները մոռցած չենք մենք, երբ «Ծրագալոյց»ին քերթուածները ըմբոշխնել սկսանք։ Արուեստի նոյն մտահոգութիւնը, լեզուի նոյն ճոխութիւնը, ոճի նոյն ներդաշնակութիւնը, գաղափարներու եւ զգացումներու նոյն հարազատութիւնը երէկ ինչպէս այսօր, աւելի մարդկայնական, աւելի գեղեցկագիտական կը ներկայանան։

Անմատչելին երգէ թէ առկայծող յոյսը, բանաստեղծին հոգին «շերամի նման մետաքս թելերով» բանտարկուած պիտի սպասէ նոր թռիչքներու։ Ոչ մէկ յագեցում, ոչ մէկ ժամանում, բարձունքներու կարօտը միշտ, մագլցում դէպի վեր, կապոյտներու ոլորտին մէջ. որովհետեւ՝

Յագեցած հոգին, կը սպառի, կ'եղծի
կորուսած յաւէտ
Իմաստն ու կշռոյթ բոլոր գերարժէք մեր
խոյանքներուն,
Թէ օր մը դժբախտ՝ գտնէ բացորոշ,
մեկին պատասխան։

«Ծրագալոյց»ի մէջ «Շափիւղայ» վերնագրով քերթուածը մեզի կը բերէ հեռաւո՜ր արձագանգը Միսաք Մեծարենցի «Արդի մարդուն հայր մեր»ին, որուն ամէն մէկ տունը կը սկսէր «Տո՜ւր ինծի, Տէ՜ր, ուրախութիւնն անանձնական» տողով։ Զոհական ուրիշ խնդրանք, ուրիշ աղաչանք ունի։ Անոր ալ կոչը ուղղուած է Տիրոջ։

Միսաք Մեծարենց համայնական ուրախութիւնը կը բաշխէր ամէնո՜ւն, ամէնուն։ Զոհականի աղօթքը նուազ այլասիրական չէ։ Իբրեւ արուեստի քուրմ ինչ որ կը սպասէ Տիրոջմէն, անկէ ուրիշներուն ալ բաժին հանելու համար է։ Բանաստեղծին էութիւնը, ներքին խորհուրդն ու փափաքները ճանչնալու լաւագոյն միջոցն է, կը խորհինք, կարդալ արդի մարդուն նոր հայր մերը, վայելելու համար ամէն մէկ բառին ու տողին գեղեցկութիւնը եւ զգալու համար անոնցմէ յառնող խռովքը.—

Տուր ինձ, Տէ՛ր, տուր որ ես քուրմ
արուեստի, մշակ տարփաւոր,
Ծիրանի ծովուդ կաթիլէն վճիտ
Բանամ ովկէաններն անհունի փառքիդ,
Կազմեմ շողակներ խիճերէդ բեկբեկ,
Շառայլներ ուր միշտ արեւն հրաշէկ,
Ծուէն մը՝ ամպէդ, ընեմ հովանի,
Ու շողիկ մը, Տէ՛ր տանելու ուղին
Թարթափումներուս մութ անապատին
Ուր ծունկերն յոյսին,
Տե՛ս, խո՛նջ կը ծալլին …
Տուր ինձ, Տէ՛ր յիշել անոնք որ մոռցան
փիս ճամբուս վրայ,
Անոնք որ ես, Տէ՛ր, մոռցայ ակամայ։

Բնութիւնը ներկայ է իր զգայութիւններուն մէջ, բայց իբրեւ պատրուակ՝ Մեծ Խորհուրդին եւ Մեծ Հարցականին վերելքները մագլցելու համար։ Ամէն մէկ քերթուած թանկագին քարերու անուններով մկրտելու դիտում իսկ, կը մատնէ հոգեկան նոյն խռովքը բնութեան անհունին ու թաքուն խորհուրդներուն մօտենալու եւ անոնց գաղտնիքներուն թափանցելու համար։ Գեղեցկութիւնը որոնելու եւ երգելու սիրելի աշխատանքին անձնատուր է բանաստեղծը։ «Համակ հոգի, ամբողջ մտածում, լրիւ ինքնութիւն»,— ահաւասիկ գաղտնիքը «Ծրագալոյց»ի բոլոր քերթուածներուն։

Զոհականի հատորը հանգրուան մըն է Արեւմտահայ բանաստեղծութեան մէջ։ Գրականութեան այդ սեռին յատուկ բազմաթիւ տաղարաններ լոյս կը տեսնեն բոլոր կեդրոններուն մէջ, բայց եւ այնպէս շատ քիչերը կրնան որակով ու արուեստով հաւասարիլ ստեղծագործութեանը այն ընտրեալներուն, որոնց մէջ Զոհական կը գրաւէ իր արժանաւոր տեղը։ Լեզուի գեղեցկութիւն եւ ներդաշնակութիւն, բառերու ընտրութիւն, մտածումի եւ զգացումներու հաղորդականութիւն, յատկանիշները պիտի մնան։

×

Զոհականի «Աստուած հպարտ» հատորը, որ քանի մը քերթուածներ կը միացնէ, վերջին վանկն է քերթողին։ Քերթուածներէն եւ այս աշխարհէն մեկնելէ առաջ, քերթողը պարտք մը ունի։ Օմար Խայեամը կը ներկայացնէ բաւական ընդարձակ մենագրութեամբ մը։ Անշուշտ որոշ նպատակով մը։ Օ. Խայեամ, անուանի բանաստեղծ եւ իմաստասէր բանաստեղծ, յոռետես ըլլալու շատ պատճառներ ունէր։ Կեանքը վայելած էր, սիրոյ եւ գինիին նուիրած էր իր ամէնէն մարդկային քառեակները։ «Շատ սորվեցայ, կ'ըսէր, եւ կամովին շատ բաներ մոռցայ…։ Խաղաղութիւնը գտայ միայն այն օր երբ ամէն ինչ արհամարհանքով մէկ կողմ նետեցի։ Խեղճ մարդ, ընդմիշտ ոչինչ պիտի գիտնաս։ Երբեք մեզ շրջապատող խորհուրդներէն մէկն իսկ պիտի չկարենաս պայծառացնել։ Քանի որ կրօնքները քեզի Դրախտը կը խոստանան, աշխատէ՛ զայն շինել այս աշխարհին մէջ, որովհետեւ միւսը թերեւս գոյութիւն չունի»։

Եւ բանաստեղծ Զոհական, դատաստանի կը նստի «Աստուած հպարտ»ին հետ, փորձելով արդարացնել իրեն վիճակուած ճակատագիրը, եւ իբր պատասխան.—

«Աստուած խոնկաց ի խորոց,
Աստուած հպա՛րտ նայեցաւ
Իր ձեռակերտ ամէնիմաց Օմարին
Եւ… հրամայեց որ վառին
Բոլոր աստղերն այն գիշեր …»։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՌՈԲԸՐԹ ՔԵՆԸՏԻ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Միացեալ Նահանգներու նախագահին եղբայրը, առաջին ամէնէն երիտասարդ դատական նախարարը Ամերիկայի պատմութեան մէջ, 36 տարեկան, վեց զաւակի հայր եւ իր եղբօր ընտրութեան կարգադրիչը Ռոպըրթ Քենըտի, դէպի Ծայրագոյն Արեւելք շրջապտոյտէն ետք, Հռոմէն Պերլին եկաւ Փետրուար 22ին։ Օդակայանին մէջ ընդունուեցաւ քաղաքապետ Վիլլի Պրանտի կողմէ ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը եւ ամերիկեան պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ զինուորական պատիւներով։ Վ. Պրանտի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, գերմաներէն լեզուով սիրալիր բառերով արտայայտուեցաւ Ռ. Քենըտի եւ Տիկինը թէ սիրով եկած են Պերլին եւ շնորհակալ են ընդունելութեան համար, որ իրենց ցոյց կը տրուի։

Ռ. Քենըտի քաղաքապետարանին առջեւ ճառ մը խօսեցաւ մօտ երկու հարիւր հազար հոգիի ներկայութեան, որ կը սպասէր իրեն՝ հակառակ ցուրտին եւ ձիւնին։ Քենըտի յայտնեց իր համակրութիւնը արեւմտեան Պերլինի ազատատենչ ժողովուրդին եւ ընդգծեց որ Ամերիկա պիտի պաշտպանէ իր իրաւունքները Պերլինի մէջ եւ պիտի ապահովէ Պերլինի ազատութիւնը որքան ատեն հարկ ըլլայ եւ որքան ատեն Պերլինցիները ուզեն։ Հետեւաբար հակառակ ամէն խանգարման փորձի, «Պերլին պիտի բարգաւաճի ու բարգաւաճի» եւ օտար երկիրներու ճարտարարուեստներու ներկայացուցչութիւններ կամ մասնաճիւղեր պիտի հաստատուին այստեղ։

Յայտարարելէ ետք թէ «ոչ ոք թող անգիտանայ մեր վճռականութիւնը», կարդաց պատգամը՝ զոր բերած էր նախագահ Քենըտիի կողմէ Պերլինցիներուն ուղղուած, եւ որուն մէջ կ'ըսուի թէ «միւս վճռական կեցուածք ունեցող ժողովուրդներուն հետ նաեւ գալիք տարիներուն պիտի պահպանենք ազատութիւնն ու խաղաղութիւնը»։

Ռ. Քենըտի Պերլինցիներու սիրտը շահեցաւ մանաւանդ երբ ըսաւ որ «եթէ Պերլինի վրայ զինական յարձակում ըլլայ, այդ նոյնը ըսել է՝ Շիքակոյի, Նիւ Եորքի, Լոնտոնի կամ Փարիզի վրայ, եւ մենք ձեր կողքին կեցած ենք»։

Ինչպէս նախատեսուած էր, երեկոյեան համալսարանին մեծագոյն սրահին մէջ Ռ. Քենըտի կարդաց նախապէս պատրաստուած անգլերէն դասախօսութիւն մը նիւթ ունենալով. «Միայն օրէնքը կրնայ ազատութիւն տալ մեզի»։

Լեցուն էր մեծ սրահը հրաւիրեալներով, որ 1500 հոգի կ'առնէ, հետեւաբար նոյնքան ալ ուսանողներ եւ հետաքրքրուողներ ուրիշ սրահներու մէջ ցրուեցան

ՌՈՒՍԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Յունիս 23ին, Զոպան – Քէօփրիւսի կոչուած պատմական կամուրջէն անցնելով Արաքսը, Պասկեւիչ մտաւ Քէօփրիւքէօյ կամ Վաղարշաւան հայ գիւղը, ուր լուր առաւ թէ Թուրք սպարապետը հրամայած է պարպել Հասան – Ղալէն եւ Հայոց սայլերով Էրզրում կը տեղափոխէ ամբողջ ռազմամթերքը։ Առանց ժամանակ կորսնցնելու, Պասկեւիչ իր հեծելազունդով արագօրէն գրաւեց Հասան – Ղալէ ամրոցը, որու պահակազօրքը եւ Թուրք բնակիչները փախեր էին Ռուսերը չհասած։ Քաղաքին մէջ մնացած էին միայն ութսուն տուն Հայեր, որոնք եկեղեցական թափորով ընդունեցան Ռուսերը։

Այժմ պէտք էր գրաւել Էրզրումը, բայց Պասկեւիչ կը մտածէր քաղաք մտնել առանց արիւնհեղութեան։ Այդ դիտաւորութեամբ՝ կանչեց բնիկ Էրզրումցի գերիներէն Մամիչ աղան, որու յանձնեց մեծ քանակութեամբ ոսկի, որպէսզի ծպտուած՝ մտնէր Էրզրում, համոզելու համար բնակիչները որ անձնատուր ըլլան, ի հարկին կաշառելով քաղաքին մեծերը։ Մամիչ աղա մեծ ազդեցութիւն ունէր Թուրքերուն վրայ։ Գնաց Էրզրում, միասին տարաւ նաեւ Պասկեւիչի գրաւոր յայտարարութիւնները։ Երբ Մամիչ աղա մտաւ Էրզրում, տեսաւ որ շատ խռովեալ գրգռեալ վիճակ մը ունէին բնակիչները։ Թուրք սպարապետը յաջողեր էր սիրաշահիլ բնակիչները, յանուն իսլամութեան՝ գրգռել եւ պատրաստել որպէսզի քաջութեամբ դէմ դնեն Ռուսերուն եւ պաշտպանեն Էրզրումը։

Այդ շրջանին Էրզրում ունէր մօտ 100 հազար բնակիչ, քսան հազարը՝ Հայ, որոնք զինաթափ եղած էին ու կը հալածուէին։ Տեսնելով Ռուսերուն մօտենալը, եւ Հայոց ռուսասիրութեան ծանօթ, Թուրքերը իրենց ամբողջ զայրոյթը թափած էին անպաշտպան Հայոց վրայ։ Մոլլաները կը քարոզէին անխնայ ջարդել կեավուրները, իսկ «Ղարադէլի» կոչուած կատաղած զինուորները եւս վայրենի Լազերը, որոնց քաջութեան վրայ դրած էր իր ամբողջ յոյսը Թուրք սպարապետը, սուրերը իրենց ձեռքին մէջ խաղցնելով կը շրջէին փողոցին մէջ եւ կը խողխողէին հանդիպած քրիստոնեան։ Այս ահուսարսափի օրերուն, ընդհանուր արհաւիրքի ժամանակ, ամէն Հայ, մոռցած ամէն բան, կը մտածէր միայն իր անձին եւ ընտանիքի անդամներուն կեանքին ապահովութեան մասին, միակ յոյսն ու ապաւէնը նկուղներու եւ գետնափոր թաքստոցներու մէջ փնտռելով։ Առաջնորդը, Կարապետ Արքեպիսկոպոս, նոյնպէս հարկադրուած էր ծպտուիլ ու պահուըտիլ, անօթի – ծարաւ, ամբողջ երեք օր եւ երեք գիշեր, Մանէլօղլեանցի տան նկուղներուն մէջ։ Այդ նկուղէն էր, որ նամակ մը ղրկեց Պասկեւիչին, մաքսատան բեռնակիրներէն՝ Ֆերման անունով կտրիճ Հայու մը միջոցով, նամակը տրեխներուն մէջ պահած։ Այս նամակով՝ Առաջնորդը կը նկարագրէր Հայոց վիճակը, կը խնդրէր շուտ հասնիլ օգնութեան ու ցոյց կուտար Էրզրումի վրայ յարձակելու յարմարագոյն դիրքերն ու ճամբաները։ Այս գրութիւնը Պասկեւիչի կարդաց ու թարգմանեց Սերովբէ Կաթողիկէ վարդապետը, որ կ'ընկերանար ռուսական բանակին։

Իսկ Մամիչ աղա, հակառակ ամբոխին գրգռութեանց եւ Էրզրումի մատնուած տագնապին, չյուսահատեց իր առաքելութիւնը եւ Պասկեւիչի ոսկիներով կաշառեց քաղաքին մեծամեծները, եւ զանոնք գրգռեց Թուրք հրամանատարին դէմ։ Այս վերջինը արդէն կը պատրաստուէր գաղտնօրէն հեռանալ քաղաքէն, բայց քաղաքացիք, իմանալով, արգելք հանդիսացան, նոյնիսկ պահապաններ դրին իր տանը մօտ։

Մինչ այս, մինչ այն, Ռուսերը մօտեցան եւ բանակ դրին քաղաքէն չորս վերստ հեռու։ Սկսան անձնատուութեան բանակցութիւնները, որոնց ընթացքին հայ ժիր գործունէութիւն ցոյց տուաւ սպաներէն Ղորղանեանը։

Թուրք սպարապետը խոստացաւ յանձնել քաղաքը մինչեւ Յունիս 27, կէսօր։ Յամենայն դէպս Ռուսերը դիրք բռնեցին Թոփ – տաղ կամ Ս. Նշան կոչուած լերան վրայ, ուրկէ դիւրաւ կրնային ռմբակոծել Էրզրումը։ 40 թնդանօթ շարուած էին այնտեղ։ Մօտեցաւ պայմանաժամը, բայց չերեւցան Թուրքերը, ոչ ալ քաղաքին բանալիները բերող եղաւ։ Ընդհակառակն, Թուրքերը յանդգնեցան քանի մը ռումբ արձակել Ռուսերուն վրայ։ Պասկեւիչ լուր ղրկեց որ եթէ մինչեւ ժամը 3 չստանայ բանալիները, պիտի ռմբակոծէ քաղաքը։ Այլեւս կարելի չէր ուշացնել կամ ժամանակ շահիլ, եւ ահա ճիշդ ժամ մը երեքին երեւցին քաղաքին մեծերը, որոնք կը բերէին բանալիները։ Քիչ ետք, քաղաքին դուռները բացուեցան եւ երկու ձիաւորներ արագօրէն կ'ընթանային դէպի Պասկեւիչի բանակը,— այդ երկու ձիաւորները կրօնաւորի զգեստ ունէին, մէկը ձեռքին մէջ բարձր բռնած էր արծաթէ խաչ մը։

(11 Շար.)

բարձրախօսով փոխադրուած բանախօսութիւնը լսելու համար ։

Ռ. Քենըտի ի մէջ այլոց սա միտքը յայտնեց թէ, ինչպէս Ճորճ Ուաշինկթըն, որուն 230ամեակն էր 22 Փետրուար 1962ին, ազատասիրութեան ախոյեանն էր ընդդէմ գաղթատիրութեան։ Նոյնպէս արեւմտեան Պերլինի առաջին քաղաքապետը եղող Ռոյթեր ատենին ծառացած էր ամբողջականութեան դէմ՝ ի խնդիր ռամկապետութեան։ Ամերիկա եղած է պաշտպան Պերլինի ազատութեան եւ կը ձգտի հարցերու խաղաղ լուծման եւ Գերմանիոյ վերամիացումին, բոլորովին ազատ պայմաններու մէջ։ Համայնավարութիւնը պաշտպանողական դիրքին քշուած է, ճառագայթացումը Արեւմուտքէն կուգայ, այս է պատճառը որ մարդիկ կը դիմեն ռամկապետութեան կող մը։ Պերլինի պատնէշները ապացոյց են համայնավարութեան յուսահատութեան ։ 1958էն ի վեր արեւելեան Գերմանիայէն փախուստ տուած են ժողովուրդէն զատ 1606 գիտնականներ եւ դասախօսներ, Հալլէի համալսարանէն 147 հոգի, Պերլինէն 285, Լայփցիկէն հարիւր, իսկ 1949էն ի վեր փաստաբաններու քառասուն առ հարիւրը եւ դատաւորներու 25 առ հարիւրը։ «Համայնավարները պատէն ներս կը պահեն մարդիկը, մենք ազատ կը թողունք, մարդիկը»։ Ռուսիոյ համար ալ լաւ է ընդունիլ որ անհիմն է Գերմանիոյ համար «վրէժխնդիր» մակդիրը եւ ճնշումի քաղաքականութեան սխալ եղած ըլլալը ցարդ։ Ազատ ընկերութիւնն է որ ամենայն հաւանականութեամբ Քարլ Մարքսի փնտռած մարդկային ազատութիւնը պիտի իրականացնէ, ոչ թէ համայնավարութիւնը ։

Ռ. Քենըտի այս բանախօսութենէն ետք, որմէ առաջ համալսարանի տնօրէնը յարգալիր խօսքերով բեմ հրաւիրած էր զինք, ստացաւ Վիլլի Պրանտէն Ռոյթերի անունով արծաթեայ շքանշանը եւ հիւրասիրուեցաւ Հառնաքհաուզի մէջ Պերլինի քաղաքապետութեան եւ ընտրանիին կողմէ ։

Կ՚ըսուի թէ Ռոպերթ Քենըտի յոգնիլ չի գիտեր։ Յաջորդ օրը լայն ծրագիր մը գործադրեց պտըտելով ամբողջ քաղաքին մէջ, շփում ունենալով նաեւ գործաւորական շրջանակներու եւ կազմակերպութեանց հետ, որոնք նամակ մը յանձնելով խնդրեցին որ նախագահ Քեներտի Մայիս մէկին Պերլին գայ։

Ռ. Քենըտի տեսնելով քաղաքը բաժնող պատնէշները, ըսած է. «Կեանքիս մէջ այսպէս բան տեսած չէի, ամէնէն սոսկալի բանն է, որ մարդու ձեռքով կրնար կատարուիլ...»։ Քենըտի պսակ դրած է պատնէշէն փախչելու ատեն զարնուած զոհերուն դամբանին վրայ, ինչպէս նաեւ նացիական կառավարութեան զոհերուն յիշատակարանին վրայ, այցելելով Փլէօցէնզէի բանտին բակը, ուր հրացանազարկ եղած են 1944ին, Հիթլերի հակառակորդ անձնաւորութիւնները ։

Էտուըրտ Քենըտի կրտսեր եղբայրը (30 տարեկան) նոյնպէս Պերլին եկած ըլլալով, գնաց արեւելեան Պերլին՝ անպաշտօն պտոյտ մը ընելու։ Օտարականներու յատուկ սահմանէն անցած է՝ իր անցագիրը ցոյց տալով եւ վերադարձած է մէկուկէս ժամ ետք ։

Ռոպըրթ Քենըտիի իշխանական այցելութիւնը Պերլին քաղաքին մէջ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց եւ կը շեշտուի այն կրկնակ հաւաստիքը, զոր տուաւ Քենըտի ըսելով թէ «Դուք գիտէք որ մինակ չէք, դուք մեր եղբայրներն էք, մենք ձեզ պիտի չլքենք»։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ՉԵՆ ԳԻՏԵՐ ԻՆՉՊԷՍ..."

Իտալացի ծանօթ թատերագիր Լուիճի Բիրանտելլօ միայն իտալական թատրոնին չի պատկանիր։ Անոր երկերը որդեգրուած են գրեթէ եւրոպական բոլոր ազգութիւններուն կողմէ եւ յաճախ կը բեմադրուին անոնց բեմերուն վրայ ։

Այս միջոցիս Վիէօ – Քոլոմպիէի բեմին վրայ կը ներկայացուի Լուիճի Բիրանտելլոյի մէկ գործը՝ «Չեն գիտեր ինչպէս»։

Իտալացի հեղինակին այս երկը գրուած է 1934ին եւ եղած է իր վերջիններէն աշխատութիւնը եւ առաջին անգամ ըլլալով ներկայացուած է չեխերէն լեզուով՝ Փրակայի մէջ, ապա 1935ին Իտալիոյ մէջ մեծանուն դերասան Ռուճիէրօ Ռուճիէրիի նախաձեռնութեամբ ։

Լուիճի Բիրանտելլօ եղած է այն հեղինակներէն որոնք իրենց երկերուն մէջ քրքրած են մարդկային նկարագիրներու քաոսային ծալքերը ։

«Չեն գիտեր ինչպէս»ով ալ դարձեալ հեղինակը կը քննէ հարցը մարդկային պատասխանատուութեան եւ մեզի կը ներկայացնէ երկ մը որ իր գրական ու մտաւորական բարձր մակարդակին քով ունի կողմ մը որ սարսռազդեցիկ է ։

Իր հերոսը՝ Կոմս Ռոմէօ Տատտի իր շուրջիններուն վրայ խենթեցած մարդու մը տպաւորութիւնը կը ձգէ։ Այս էակը մարդերը կը բաժնէ երկու դասակարգի ·

— Անոնք որոնք կը գործեն ինչ որ կը ցանկան եւ որ ունին իրենց արարքներուն բացարձակ գիտակցութիւնը եւ չարիքը կը գործեն գիտակցաբար, եւ անոնք որոնք ճիշդ իրեն նման, անգիտակ են իրենց արարքներուն եւ չարիքը կը գործեն երազային վիճակի մը մէջ, բացարձակ անգիտակցութեամբ մը։ Վերջապէս անոնք, որոնք ոճիրը կը գործեն՝ «չեն գիտեր ինչպէս ...»։

Կոմս Ռոմէօ իր տեսակէտները մինչեւ անհեթեթութիւն տանելով, կը տանջուի շարունակ ու կը տանջէ իր շուրջինները, այնպէս որ իր ծանօթներէն մին կը ստիպուի յայտարարել թէ՝ «Ան կ՚ուզէ որ բոլորն ալ իրեն նման խենթենան...»։

Այս մարդը, որուն ուղեղը շարունակական տուայտանքի մը ճիրաններուն մէջ է բռնուած, «Փոթորիկ մը՝ գանկի մը մէջ», ի վերջոյ կը դառնայ «չեն գիտեր ինչպէս» գործուած ոճիրի մը զոհը։

Երկու պատուական կիներ, երկուքն ալ ընտանիքի մայր, Կոմս Ռոմէոյի ուղեղին մէջ կը ծնեցնեն այն գաղափարը թէ՝ անոնք երկուքն ալ անհաւատարիմ են իրենց ամուսնական առագաստին։ Երազային ցնորքներու մէջ յղացուած այս գաղափարը հետզհետէ երազի ճամբէն դուրս գալով իրականութեան բնոյթը կ՚առնէ կոմսին փոթորկոտ գանկին մէջ, այն ատեն որ հարցը կը դառնայ աղետալի երկու կիներուն համար, որոնցմէ մէկուն ամուսինը, ի լուր իր կնոջ հասցէին եղած բարբաջանքներուն եւ ցնորական ու երեւակայածին ամբաստանութիւններուն, ատրճանակի հարուածով մը գետին կը փռէ Ռոմէօն ։

Բիրանտելլոյի այս հոգեբանական թատերակը բեմադրած է ծանօթ բեմադիր Ժան Թասօ, խաղին հերոսին տիպարը ներկայացնելու համար ընելով լաւագոյն ընտրութիւն մը։

Արդարեւ, Կոմս Ռոմէոյի դերը կը կատարէ Ալէն Քիւնի, որուն խաղը ցնցող եւ սարսռազդեցիկ, տեղ տեղ սակայն կը դառնայ նաեւ մելամաղձոտ, այսպէսով իր մեկնաբանութեան տալով բազմերանգ բնոյթ մը։

Բիրանտելլոյի գործերուն թարգմանութիւնը միշտ ալ նկատուած է դժուար աշխատանք մը եւ յաճախ տեղի տուած է լուրջ քննադատութիւններու ։

Այս անգամ, սակայն, «Չեն գիտեր ինչպէս»ի թարգմանիչ՝ Միշէլ Արնօ, ընդհանուր կարծիքին համաձայն, կատարած է գրեթէ անթերի թարգմանութիւն մը, յաջողելով պահել բնագրին հարազատութիւնը ։

Բացի Ալէն Քիւնիէն, միւս դերակատարներն ալ՝ Տելֆին Սէյրինկ, Մարիա Մոպան, Իվ Վէնսան եւ Ժիլ Քէյան պատիւ կը բերեն բեմադիրին ճաշակին ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Հարիւրապետ Փիէր Փելթեքեան, օդային բանակէն Պատուոյ Լեգէոնի ասպետի շքանշանին արժանացած է ինչպէս կը գրէ Փետրուար 11ի Պաշտօնաթերթը։ Պ. Փելթեքեան որ փայլուն մասնակցութիւն մը բերած է Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Եգիպտոսի, Մարոքի եւ Ալժերիոյ արշաւանքներուն արդէն պատերազմական խաչ ունի երկու յիշատակութեամբ եւ զինուորական արժանիքի խաչը ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒ Ե. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Փետրուար 14ին, Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ բացումը կատարուեցաւ Հայաստանի երգահաններու հինգերորդ համագումարին, որուն, ի շարս հայ երգահաններու, մասնակցելու եկած էին հիւրեր Մոսկուայէն, Թիֆլիսէն, Պաքուէն, Ռիկայէն, Թալլինէն եւ ուրիշ քաղաքներէ ։

Բացումին առթիւ եւ արուեստագիտութեան Տոքթօր Գ. Տիգրանովի բացման խօսքէն ետք, Հայաստանի պետական համանուագախումբը, ղեկավարութեամբ Օհան Դուրեանի նուագած է նոր գործեր՝ Էդգար Յովհաննէսեանի համանուագը, Ալեքս. Աճէմեանի բեմապարի սուիտը, Եդ. Միրզոյեանի եւ Կոնստանդին Օրբէլեանի համանուագները ։

Ա. Խաչատուրեան ողջունած է համագումարը՝ հեռաձայնով, Մոսկուայէն ։

ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Հայ գրագէտներու եւ արուեստագէտներու անունները տրուեցան Երեւանի կարգ մը փողոցներու։ Գ. Զոհրապ, Նահապետ Քուչակ, Ջիւանի, Տ. Զուխաճեան, Եր. Օտեան, Պ. Դուրեան, Ա. Ոսկանեան, Դ. Վարուժան, Ծերենց, Մեծարենց, Ա. Վշտունի, Ռ. Մելիքեան, եւայլն։

ԽԻՍՏ ՊԱՏԻԺ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐԸ ՎՆԱՍՈՂՆԵՐՈՒՆ

Պաշտօնական հրամանագրով մը այսուհետեւ մէկ տարուան բանտարկութեան պիտի դատապարտուին կամ նոյնքան ժամանակով ուղղիչ աշխատանքի պիտի ղրկուին բոլոր անոնք, որոնք կը փճացընեն, կը կոտրեն եւ կամ անհոգութեան պատճառով կը խաթարեն գիւղատնտեսական մեքենաները։ Դէպքը կրկնողներուն կամ մեծ վնաս հասցնողներուն պատիժը՝ երեք տարուան բանտարկութիւն ։

Այս որոշումը տրուած է, որովհետեւ նկատուած է թէ գիւղացիները անբարեխիղճ կը գտնուին մեքենաներու հանդէպ։ Շատեր մինչեւ իսկ «բարբարոս վերաբերում» ցոյց կուտան ։

ՄՍՈՏ ԵՒ ՄԵԾ ՀԱՒԵՐ

Զարբախի թռչնաբուծութեան փորձառական կայանը Ռեստ – Այլընտի, Աւստրալիայի եւ Հայաստանի թռչուններու տրամախաչումէն (քռուազըման) ստացած է հաւերու Երեւանեան ցեղը, որ աւելի ճուտ կուտայ եւ միս ունի։ Նոր ցեղին ծանրութիւնը 2·2 քիլօ է, մինչ տեղական հաւերունը՝ 1·5 քիլօ է ընդհանրապէս ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (162)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Կառավարութեա՞ն դէմ ...

— Ի հարկէ ։

— Ցլայ մը չկրնար այդ աստիճան յանդգնութեան մը դիմել։ Երբ ճանչնայ իր պատիւը։ Մի՞թէ ձեր մէջը պատուաւոր մէկը չի՞ գտնուիր ...

Վանահայրը սարսռաց բոլոր մարմնով ու զգաց թէ իր էութիւնը կը ջախջախուէր։

— Պատասխանեցէք ... ինչո՞ւ կը լռէք, հնչեց Ներսէս Արծրունին ։

— Ես չեմ կրնար կառավարութեան մը դէմ ապստամբել, մրմնջեց Վանահայրը խղդուած ձայնով մը ։

— Փօղոս եպիսկոպոս ... բացագանչեց Ներսէս Արծրունին զայրացած ձայնով մը, գիտցէք թէ դէմերնիդ կեցողը Ցլայ մըն է ...

— Ցլայ մը ...

— Այո ։

— Ո՞վ էք դուք ։

— Ներսէս Արծրունին եմ ... ու եկած եմ յայտնելու թէ Թալանի չարագործութեանց մէջ ձեր մասը կայ ... դուք մեղսակից մըն էք Համիտի կառավարութեան, եթէ ոչ չէիք ձգեր որ այս շրջակայ գիւղերը կողոպտուէին ամբողջովին ։

— Ես մեղսակի՞ց մըն եմ ։

— Մեղսակից մըն էք ... ու այսօր ալ այդ գաղափարին կը հետեւիք։ Էհ, բաւակա՛ն է ... վար առէք ձեր նենգաւոր դիմակը ... վար առէք այդ առերեւոյթ կեղծաւորութիւնը ...։ Գիտեմ ... կը փափաքէիք որ Առաջնորդական Տեղապահին անկարողութիւնը յայտնուի ու դուք փնտռուիք ներկայ կացութեան մէջ։

Լեցուեցաւ ձեր իղձը։ Ժողովուրդը, որուն իրաւունքները վանքիդ սեփականացնել տուիք, այսօր մուրիկի վրայ նստած է։ Ինչո՞ւ համար այս դարաւոր շէնքը կը պահպանէք, որո՞ւ համար այս վանքին կալուածները կը բազմապատկէք ... Քիւրտերո՞ւն թէ Սուլթանին կառավարութեան։ Ահա ամէն բան կը վերջանայ. գիւղացին իր անդունդին մէջ կը գլորուի։ Կ՚ըսէք թէ մեղսակից մը չէք. մինչդեռ համոզուած եմ թէ կառավարութիւնը գտնէ վանքին շրջակաները գտնուող գիւղերը թալնել պիտի չտար, երբ դուք փոխանակ վանքը քաշուելու, այդ միջոցներուն՝ քաղաքը գայիք, ինչո՞ւ համար, երբ առաջարկութիւն եղաւ ձեզի որ քաղաքը թողուք ու վանքը երթաք, դուք մերժեցիք ու տրամադրութիւն ցոյց չտուիք բողոք բանալու այդ ոճրագործութեանց ու չարագործութեանց դէմ ։ Ըսէք, ի՞նչ մտածելով շուզեցիք ձեր պաշտպանութիւնը տալ թշուառ ու անզէն ժողովուրդի մը։ Անկէց վրէժնի՞դ կը լուծէիք ...

Փօղոս եպիսկոպոսը յանկարծ սառելու մօտ իժի մը պէս ինքնիր մէջ գալարուեցաւ ու ակամայ շարժում մը ըրաւ ։ Մէկը կար իր դէմը ... կը տեսնէր զինքը ... բայց աներեւոյթ ու ահաւոր ձեռք մը ունէր ան ...։ Դողդղալով անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ ուսկից հրաբուխի լաւանով դուրս ժայթքած բոց մը կը ցայտէր։ Ջկրցաւ բառ մը արտասանել, թէեւ ուզեց խօսիլ ... ուզեց արդարացնել ինքզինքը ...

— Անխի՜ղճ ... գոչեց Ներսէս Արծրունին իր ձայնը բարձրացնելով։ Յիշեցէք թէ Աստուած կայ ... ու դուք անոր տաճարին պաշտօնեան էք։ Չի մնար ձեզի այս կեանքը. չի մնար ձեզի այս հրաշալի կղզին ... որովհետեւ այս վանքը դարերէ ի վեր Ազգին գոյութիւնը պահպանելու կոչուած է ... ու անիկա դաւաճանի մը բանտը չէ ...

— Ես դաւաճան մըն ե՞մ, ընդհատեց Վանահայրը խղդուելով ։

— Դաւաճան մըն էք, երբ Թալանի տարիէն առաջ Այցելու հովուութեան պաշտօն ստացող վարդապետ մը կառավարութեան ձեռքը տուիք, նախանձով անոր ստացած համբաւին վրայ ...

— Ե՞ս ։

— Այո, դուք ։

— Մտածեցէք ... այն մարդը, որ Վալի փաշայէ մը կը յաջողի հրամանագիր մը առնելու, չի կրնա՞ր գիտնալ թէ ի՛նչ կերպով կատարուած է ձեր դաւաճանութիւնը։ Փուճ տեղ կը ջանաք ծածկել ... փուճ տեղ կը հաւատացնէք զիս թէ արդար մըն էք դուք ... Ընդհակառակն՝ կ՚ըսեմ թէ կառավարութիւնը Թիմարայ մէջ ինչ որ գործել տուած է, ձեր խորհուրդովն ըրած է, եւ ձեր մեղսակցութիւնը անոր ձեռքին զէնքն եղած է։

— Ամենեւին ...

— Ստելու ժամանակը չէ ...։ Ըսէք ինծի թէ այսուհետեւ ի՛նչ կը մտածէք ... երբ Թալանին պիտի յաջորդէ կոտորածը ։

— Ոչինչ ։

— Ոչի՛նչ ... ուրեմն պէտք է հեռանաք այս վանքէն ... Այս դարաւոր շէնքը Ազգին է եւ ազգը կը փափաքի որ հոն արժանաւոր Վանահայր մը գտնուի։

(Շար.)

GALERIE SOLEILS

30, RUE DE MIROMESNIL, PARIS

Carzou

VERNISSAGE LE 2 MARS

« ԳԱՌԶՈՒ » գիրքին հեղինակը՝

PIERRE LAMBERTIN

Հատորը պիտի ստորագրէ նոյն օրը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբելեան (ծնեալ Վարժապետեան) եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յաւարտ պատարագի Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալի յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեանէն 10 Ն. Ֆ. ողբացեալ Վարդանի յիշատակին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ կը կատարուի Սրբոց Վարդանանց Զօրավարաց *տօնը, ինչպէս նաեւ* Հայրապետական Մաղթանք Ն. Վ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի *անուանակոչութեան տօնին առիթով :*

× Պ. Սահակ Գաբրիէլեան շապիկի շինութեան համար եկեղեցիին նուիրած է յիսուն Ն. Ֆ.:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Սրբոց Վարդանանց Մարտիրոսաց եւ Բուն Բարեկենդան : Ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30*ին :*

ԳՏՆՈՒԱԾ Է

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովի կողմէ Ժորժ Ե.ի սրահին մէջ կազմակերպուած Փետրուար 18ի պարահանդէսին, գտնուած է Ֆանթէզի *ապարանջան մը, որուն տէրը կը հրաւիրուի հեռաձայնել Պ. Ե. Խտըրեանի,* ՓՌՕ. 11–63 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրքերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

Ապրիլ 8էն 22

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ :

×

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

Տարօնի ժողովրդական երգերու ունկնդրութիւն :

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

կողմէ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Սիրանուշ Վ. Տէրտէրեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Պ. Վարդան Տէրտէրեանի (Լիոն) :

ՃՇԴՈՒՄ .— Հայ Մշակոյթի Տան Իսիի յանձնախումբի նուիրատուները՝ Մ. Տէրտէրեան եւ Ազատ Եղիազարեան 100ական Ն. Ֆ. նուիրած են (սխալմամբ 10ական յայտարարուած էր) :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ԶՈՄ), *Քառէի* (Փըթի ժուռնալ) *Ա. յարկը :*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ Պօմոնի սրահին բարեզարդման :

«ՇԱՆԹ» թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ Պօմոնի մէջ կը ներկայացնէ՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին :

Կը ներկայացուի ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻԿ ԿԱՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

(5 արար, հեղինակութիւն Սմբատ – Բիւրատի) :

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ .— Վարդան՝ Վ. Տ. Վարդանեան, *Ղեւոնդ երեց՝* Յ. Նիկողոսեան, *Ներշապուհ՝* Վ. Տէմիրճեան, *Յովսէփ կաթողիկոս՝* Յ. Արսլանեան, *Վրոյր՝* Աւետիս Եօթնեղբայրեան, *Շուշանիկ՝* Օր. Լօրիս Մերտինեան, *Յազկերտ՝* Կ. Մուքաֆեան, *Վասակ՝* Սերժ Սարգիսեան, *Միհրներսեհ՝* Գր. Թութէլեան, *Զանկազ երեց,* Տիր. Տիրատուրեան, *Մոգպետ՝ Վահագն՝* Տ. Վարդանեան :

Ներկայացման ընթացքին պիտի երգուին «Տէր կեցո դու զՀայս» եւ «Լռեց ամպերը» :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմի մասնաճիւղը բաժակ մը թէյի շուրջ կը հրաւիրէ Թաղիս եւ շրջաններու բոլոր համակիրները, Կիրակի (Մարտ 11) ժամը չորսին, եկեղեցիի սրահին մէջ: Ջերմ ընդունելութիւն եւ հաճելի մթնոլորտ :

Նոյն օրը պիտի քաշուին վիճակախաղի տոմսերը որոնք նախապէս ծախուած էին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի ներկայացում – պարահանդէսը Մարտ 24ին, Շաբաթ երեկոյ, Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական փառատօնը

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ : Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Վարդգէս Կրպոյեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Կրպոյեան Վարդգէս Յակոբի, ծնած Թրքահայաստանի Հունձ գիւղը եւ կորսուած Մեծ Եղեռնին: Հօր անունը Յակոբ եւ մօր անունը՝ Սասանեթ(?): Կը կարծուի թէ Մարսէյլ կը գտնուի : Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝ Վարդգէս Կրպոյեանի, Լենինական, փողոց 23, Սանթիէ 27, տուն 64 :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ :

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 15ին,

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին՝

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

(Հայերէն)

L'Ane et le Ruisseau

(Ֆրանսերէն)

Երգ, պար եւ արտասանութիւն

Տոմսերու գին .— 4, 5, 6 Ն. Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ, Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 8·30ին :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Հերթական դասախօսական հաւաքոյթը այս Ուրբաթ, Հայ Ազգային Տան մէջ :

Ազատ խօսակցութիւն եւ մտքերու փոխանակութիւն :

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, համակիրները եւ ընդհանրապէս հայ հասարակութիւնը :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ, **Salle Voltaire, Rue Voltaire**

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ:

Մարտ 3ին, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին .—

Արտասանութիւն՝ Զարուհի Փափազեան, Սօսի պարախումբը, ընկերակցութեամբ Տէտէեանի եւ Սեզեանի, *ղեկավար* Յ. Քիւթնէրեան :

ՆՈՒԱԳ ԵՒ ԵՐԳ .— Փօլ Գուլաքսըզեան, Արմէն Մոմճեան, Յար. Ճապուրեան, Լեւոն Պօյաճեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ .— Փաւլ Եսայեան, Յովհ. Շիրինեան :

Grand Bal de Nuit

de 21 heures à l'aube

AVEC CLAUDE NICLAU ET SON ORCHESTRE

Bar **Buffet** **Ambiance**

Մուտք 6 Ն. Ֆ.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

31 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4, կէս օրէ վերջ, ժամը 2·30ին

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

Սկաուտական ներկայացումներ, հայկական պարեր եւ երգեր, պիտի ներկայացուի նաեւ սկաուտական ֆիլմ մը

Նախկին Հայ Արիները եւ երէցները պիտի ներկայացնեն հայերէն եւ մասնաւոր պատրաստութեամբ

ՈՋԽԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

(La Farce de Maître Pathelin)

կատակերգութիւն մէկ արար

Մուտք .— 10 Ն. Ֆ., 5 Ն. Ֆ. 3 Ն. Ֆ. *Երախաներուն մուտքը ձրի*

ՁԻՒՖԷ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՄԱՐՏ 1962

VENDREDI 2 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9343 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5144

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԻՆ

Ոսկեդարէն ու Աւարայրէն աւելի քան տասնեւհինգ դար վերջ, բովանդակ Հայութիւնը, Սփիւռքի թէ հայրենիքի մէջ, անհուն երախտագիտութեամբ եւ մեծ հպարտութեամբ կ'ոգեկոչէ հինգերորդ դարու մեր մտքի ու բազուկի աննման հերոսները :

Քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք դարձնելով բոլոր ազգերէն առաջ, հայ ժողովուրդը կանուխէն մտաւ քաղաքակրթութեան ճամբուն մէջ : Հայաստան ովասիս մը դարձաւ խաւարակուռ Ասիոյ մէջ՝ իր բարձր մշակոյթով :

Գրիգոր Լուսաւորչի հիմնած գործը վաղորդայն պիտի չունենար, եթէ իրմէ վերջ ուրիշ լուսաւորիչներ չգային, ճամբան շարունակելու եւ նպատակակէտին հանելու համար :

Հայ եկեղեցին կաշկանդուած էր, որովհետեւ չունէինք սեփական գիր : Արարողութիւնները կը կատարուէին յունարէնով եւ ասորերէնով :

Մեսրոպ Մաշտոց հայերէն այբուբենը յօրինելով, ձերբազատեց մեզ օտար ազդեցութիւններէ եւ ապահովեց մեր լեզուական անկախութիւնը :

Սահակ Պարթեւ, Եղնիկ Կողբացի, Մովսէս Խորենացի, Եղիշէ, Կորիւն, Յովսէփ Պաղնացի եւ մեծ ու փոքր Թարգմանիչներու հոյլին հետ հայերէնի թարգմանելով Աստուածաշունչը՝ մեր լեզուն հասցուց իր ճոխութեան գագաթնակէտին :

Այս նոյն մատենագիրները իրենց երկասիրութիւններով Ոսկեդար ստեղծեցին եւ Հայոց մշակութային անկախութիւնը ապահովեցին :

Կրօնական ու մշակութային անկախութիւններն էին, որ ճամբայ բացին դէպի քաղաքական անկախութիւն :

Հինգերորդ դարու մեր մտքի լուսաւորիչներու ցանած սերմերն էին, որ ստեղծեցին Վարդանանց ոգին :

Վարդան Մամիկոնեան թոռն էր Սահակ Պարթեւ հայրապետին, անոր աղջկան՝ Շուշանիկի զաւակը : Քաջ զինուորական՝ Պարսից բանակին մէջ հերոսաբար կռուած էր Միջին Ասիոյ Հոներուն դէմ եւ համբաւը հասած մինչեւ Տիզբոն :

Արշակունեաց հարստութեան անկումէն (428) վերջ Հայաստան կորսնցուց իր ինքնուրոյն պետականութիւնը եւ հարկատու դարձաւ Պարսից արքայից արքային : Ծանր տուրքեր դրուեցան ժողովուրդին վրայ : Բիւզանդիոնի համակիր եւ Արշակունիներու կողմնակից նախարարներ — ինչպէս Մամիկոնեան, Կամսարական եւ այլն — հեռացուեցան քաղաքական ասպարէզէն : Անլուր կեղեքումները ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ բերին :

Բաժակը յորդեցաւ, երբ Յազկերտ Բ. փորձեց զրադաշտական դարձնել Հայերը, քանդելու համար կրօնքին հետ նաեւ Ոսկեդարի բարձրութեան հասած մեր մշակոյթը : Երբ մոգերը սկսան բագիններ կառուցանել քրիստոնեայ Հայաստանի մէջ :

Սպարապետ Վարդան Մամիկոնեան եւ իր անձնազոհ զինակիցները կը ներկայացնէին հայ ժողովուրդին ազատ եւ անկախ ապրելու կամքը : Անոնք ծառացած բռնակալին դէմ, որ երեք անգամ աւելի մեծ բանակ ունէր, փիղերով զօրացած :

Աւարայրի ճակատամարտը փրկեց Հայուն պատիւը : Յաղթեց ազատութեան գաղափարը : Հայերը տարիներով շարունակեցին ազատամարտը՝ անառիկ դիրքերու մէջ :

Երեսուներեք տարի վերջ, 484ին Պարսից Վաղարշ Թագաւորը հաշտութեան դաշնագիր կնքեց Վարդանի եղբօրորդւոյն՝ Վահան Մամիկոնեանի հետ, Նուարսակի մէջ (Խոյի մօտ) : Փրկուեցան Հայերը, ինքնավարութիւն ստանալով : Պարսիկները չհամարձակեցան այլեւս կրօնափոխութիւն պարտադրել մեր ժողովուրդին :

Դարերը չյաջողեցան մեռցնել Վարդանանց ոգին, որ վառ է ու կենդանի, ինչպէս երէկ, նոյնպէս այսօր : Եւ վստահ ենք, որ անշէջ պիտի մնայ միշտ՝ հայրենիքէն մինչեւ սփիւռք :

Այդ ոգին քանիցս յայտնաբերուեցաւ մեր նորագոյն պատմութեան մէջ : Ղարաբաղի լեռներէն մինչեւ Սասուն ու Զէյթուն : Վասպուրականէն ու Տարօնէն մինչեւ Շապին Գարահիսար, Եդեսիա, Մուսատաղ ու Կիլիկիա :

Վերջինը՝ իբրեւ համաժողովրդական տարերային ընդվզում ի յայտ եկաւ Փետրուար 18ին :

Ու վաղը Վարդանանց ոգին է դարձեալ, որ պիտի կերտէ ազատ ու անկախ հայրենիք :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԺՈՂՈՎԸ՝ ՇԱԲԱԹ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱԼԺ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, ԲԱՅՑ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՍԱՍՏԻԿ ԵՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

65 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ 89 ՎԻՐԱՒՈՐ ՕՌԱՆԻ ՄԷՋ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Հինգ օր տեւեց Թրիփոլիի, այլեւս պատմական դարձած ժողովը որուն որոշումը հրապարակուեցաւ շատ կարճ գեկոյցով մը.— «Ալժերական Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարած էր. Թրիփոլի, Փետրուար 22-էն 27 : Վիճաբանելէ ետք ֆրանսական հանրապետութեան կառավարութեան հետ եղած բանակցութեանց շուրջ, Ալժերական յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդը լիազօրութիւն կուտայ Ալժերական Հանրապետութեան Առժամեայ կառավարութեան որ շարունակէ սկսուած բանակցութիւնները» :

Հաւանական կը նկատուի որ ալժերական պատուիրակութիւնը Ֆրանսա հասնի Շաբաթ օր, խօսելու համար զինադադարի ստորագրութեան ձեւակերպութեանց մասին : Մինչ այդ ԱՀԱԿը վերջին ժողով մը կը գումարէր Հինգշաբթի առաւօտ Թունուզի մէջ ուր վերադարձած էին ալժերացի պարագլուխները :

Պեն Խետտա եւ իր ընկերները ճամբորդած էին ամբողջ գիշերը կառքով հաւանաբար ապահովութեան համար, խուսափելու համար Գաղտնի Բանակի Ֆռ-մանտոներու յարձակումէն : ԱՀԱԿը իր լրիւ կազմով Թունուզ էր Չորեքշաբթի իրիկուն : Նոյն օրը տեղեկատուութեան նախարարը՝ Եազիտ լրագրողները ընդունած է, բայց չէ ուզած պատասխանել հարցումներու եւ ինչ որ նախապէս մամուլի առուլիս կը կարծուէր պարզ յայտարարութեան մը բնոյթն ստացած է : Եազիտ կարեւոր մանրամասնութիւն մը տուած է սակայն «գեկոյցը կը նշանակէ թէ Ալժ. Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդը այլեւս պէտք չունի նիստ գումարելու որպէսզի ԱՀԱԿը յանգի բանակցութեանց տրամաբանական եզրակացութեան, այսինքն Ալժերիոյ կռիւներուն դադրեցման» :

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Ալժ. Ազատ Ճակատի ներկայացուցիչներուն պարտականութիւն տրուած է որպէսզի ծանրանան գլխաւորաբար Գաղտնի Բանակի դէմ ձեռք առնուելիք միջոցներուն վրայ : Պէտք է, ըստ ԱՀԱԿին որ ժամ առաջ վերջ դրուի Մահմետականներու ջարդին : Կը խորհին թէ ֆրանսական բանակը ի վիճակի է արգելք հանդիսանալու նման ջարդերու եւ եթէ կը խուսափի ընելէ այդ կը նշանակէ թէ տկար է կամ մեղսակից : Ալժերացիները կը մտածեն թէ հասկնալի է Գաղտնի Բանակին փնտռածը.— Բռնութիւններ Մահմետականներու դէմ, մահմետական հակազդեցութիւններ որպէսզի բանակը միջամտէ, չեն ուզեր այդ ծուղակը իյնալ : Ինչպէս յայտնի է հրահանգ տուած են իրենց կողմնակիցներուն որպէսզի չպատասխանեն Գաղտնի Բանակի գրգռութեանց, բայց պարզ է որ չեն կրնար համոզել բոլոր Մահմետականները որ ջարդուին առանց պատասխանելու :

Ներկայ պայմաններուն մէջ, «ԱՀԱԿ»ի բանագնացները զոյգ պարտականութիւններ ունին որոնց առաջինը աւելի դիւրին է եւ արդէն մասամբ ձեռք ձգուած : Անիկա զինադադարի ստորագրութեան կը վերաբերի : Աւելի փափուկ է երկրորդ պարտականութիւնը .— Զինադադարի գործադրութեան երաշխաւորութիւնները եւ փոխանցման շրջանի կազմակերպութիւնը : Ասոր շուրջ խօսած են գլխաւորաբար Թրիփոլիի մէջ ինչ որ կը բացատրէ նիստերու այնքան երկար տեւելը : ԱՀԱԿը ճիշդ է, ամբողջական լիազօրութիւն ստացած է «ճերմակ քարտ» ինչպէս կ'ըսեն սովորաբար, բայց սահմանափակ հրամայականներու ենթակայ կը մնայ :

Այս ամբողջը «տխո՞ւր խաղաղութիւն» մը կ'որակուի, ժէօն Աֆրիքի խմբագրականին մէջ ուր Պէշիր Պէն Եահմէտ կը բացատրէ իր խորագիրը : Թունուզի թերթին խմբագրին համար համաձայնութիւնները չեն գոհացներ ոչ մէկ ալժերացի : «Երբեք, կ'ըսէ Եահմէտ, նուիրագործուած քաղաքական յաղթանակ մը այսքան քիչ խանդավառութիւն պատճառած է անոնց մօտ իսկ որոնք, հակառակ բոլոր նախատեսութեանց, տարին այդ յաղթանակը » :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՆ ՖՐԱՆՍԱՆ ...

Եթէ Ֆրանսա յաղթանակ մը չի կրնար նկատել այս զինադադարը այլ՝ միայն՝ նուազագոյն չարիք մը, եթէ նաեւ Ալժերացիներուն համար «տխուր խաղաղութիւն» մըն է, աշխարհը մէջն ըլլալով Թուրքերը շատ գոհ են :

Անգարայի մէջ, վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւ յայտարարեց .— « Կը շնորհաւորեմ Ֆրանսան, այսուհետեւ աւելի զօրաւոր ենք» : Ուրիշ պետական դէմք մըն ալ աւելցուցած է «մեծ գոհունակութեամբ կ'ողջունենք այս լուրը. եւ կը յուսանք որ բանակցութիւններ կ'ըլլան վերջնական լուծումի մը համար » :

Գերմանացիներն ալ շատ գոհ, յուսալով մանաւանդ որ Ֆրանսա այլեւս աւելի կրնայ նուիրուիլ Եւրոպայի : Եուկոսլաւները այս առթիւ կը յայտարարեն թէ զօրավիգ ըլլալով Ալժ. Ազատ. Ճակատին, «հակաֆրանսացի» չէին :

Կազէթ տը Լօզանը կը կարծէ գիտնալ թէ ֆրանքօ-ալժերական համաձայնութիւնը «ընկերութեան» իսկական ծրագիր մըն է որուն կը մնայ կեանք տալ զիջողութեան այն նոյն ոգիով որ թոյլ տուաւ այս հաշտութիւնը :

Փարիզի մէջ Չորեքշաբթի օր տեղի ու-

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ

Նոր տարուան առիթով գրուած յօդուածի մը մէջ, Հայաստանի Կոմունիստ կուսակցութեան առաջին քարտուղար Յ. Զարոբեան կը յայտնէ .

— 1962 թուականին մենք սկսում ենք արտասահմանեան երկրներից ընդունել մեր հայրենակիցներին : Նախատեսւում է նրանց հայրենադարձը սկսել առաջին հերթին Իրանից, Կիպրոսից եւ Մերձաւոր Արեւելքի մի քանի այլ երկրներից : Նրանք հիմնականում կը տեղաւորուեն գիւղական շրջաններում եւ արդիւնաբերական նոր կենտրոններում : Մենք լրջօրէն նախապատրաստւում ենք այդ կարեւոր խնդիրն օրինակելի ձեւով կատարելու համար :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 2 ՄԻԼԻՈՆ ԲՆԱԿԻՉ

1962 թուականին մեզ մի ուրախալի իրադարձութիւն է սպասում, Հայաստանի բնակչութեան աճը, որ երկրում առաջին տեղերից մէկն է գրաւում եւ բնակչութեան կենսամակարդակի բարձրացման ցուցանիշներից մէկն է : Բնակչութեան տարեկան բնական աճը մեզ մօտ կազմում է 60 – 65 հազար մարդ : Եթէ հաշուի առնենք, որ ներկայումս Հայաստանում ապրում են աւելի քան մէկ միլիոն 950 հազար հոգի, ապա 1962 թուականի մօտաւորապէս Օգոստոս – Սեպտեմբեր ամիսներին լոյս աշխարհ կը գայ Խորհ. Հայաստանի երկու միլիոներորդ քաղաքացին :

Փառաւոր է անցնող՝ 1961 թուականը, բայց էլ աւելի գրաւիչ ու բերկրալի են մեր հեռանկարները 1962 թուականին» :

նեցաւ Նախարարաց հերթական խորհուրդը որ գլխաւորաբար զբաղած է ալժերական հարցով : Այս մասին, Խորհուրդին բանբերը՝ Թեռնուար յայտնեց պարզապէս թէ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին անմիջական կերպով :

Ներքին նախարարը՝ Ֆրէ յայտարարեց թէ ոստիկանութիւնը լայնածաւալ պայքար մը սկսած է Գաղտնի Բանակին դէմ որ արդէն շատ ազդու արդիւնքներ տուած է :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ալժերիոյ մէջ, մանաւանդ Օռանի կացութիւնը ողբերգական է եւ պատերազմի սկիզբէն ի վեր, Օռան իր ամէնէն արիւնալի օրը եւ գիշերը ապրած է Չորեքշաբթիէն Հինգշաբթի :

Մահմետական թաղին մէջ, մինչ ամէն բան հանդարտ կը թուէր, երկու կառքեր ուր պայթուցիկներ դրուած էին (վուաթիւռ փիէժէ) պայթեցան ժամը 16ին : Առաջին լուրերու համաձայն 30 – 35 հոգի մեռած էին եւ յիսուն ուրիշներ վիրաւորուած : Այս չէր սակայն օրուան միակ դէպքը, մինչեւ առաւօտուան վեցը նման ծանր միջադէպերը կը շարունակուէին ի վերջոյ զրգռելով մահմետական ամբոխը որ խելագար կը վազէր փողոցէ փողոց, կիները «եուեու» պոռալով : 65 մեռեալ եւ 89 վիրաւոր կը հաշուէին, բայց թիւը վերջնական չէ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ – Ուլպրիխթ գաղտնի տեսակցութիւն մը տեղի ունեցած է Փետր. 26ին եւ 27ին Մոսկուայի մէջ : Խօսած են գերմանական հաշտութեան դաշնագրին մասին : Զայնասփիւռը ոչ ոք կը զարմացնէ ըսելով թէ երկու պետական դէմքերը տեսակէտներու կատարեալ նոյնութիւն յայտնաբերած են :

ՄԱՏՐԻՏԻ Ռէալը 1ի դէմ 3ով պարտութեան մատնեց Թորինոյի Եուվէնթուսը Չորեքշաբթի իրիկուն, Փարիզ :

ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐ...

—o—

« Վա՛ղը,— ահա՛ մեծ բառ մը », կ'ըսէր Հիւկօ, որ իր անձով ու գործով լեցուց, գրեթէ լրացուց տասնիններորդ դարը:

« Վաղը,— ահա նոր սերունդը », կը փորձուինք ըսել մենք ալ՝ իրարու մէջ ձուլելով «վաղը» եւ «նոր» բառերը:

Սակայն «վաղը» վաղայաջորդ օրը չէ, ոչ ալ վաղայաջորդ տարին է, ոչ իսկ թերեւս վաղայաջորդ դարը, այլ աւելի հեռաւոր ժամանակներն են, ապագան է, անստոյգ գալիքն է:

Անկշռելի է տարբերութիւնը, որ կայ Միջին դարերուն եւ Քսաներորդ դարուն միջեւ: Անկշռելի է նաեւ տարբերութիւնը Միջին դարերուն եւ Քսաներորդ դարուն մէջ ապրող սերունդներուն:

Անճանաչելի ըլլալու աստիճան փոխուած է թէ դարը, թէ սերունդը: Անճանաչելի ըլլալու աստիճան փոխուած է նաեւ մեր աշխարհը, որ տիեզերքի մոլորակներուն մէջ ամէնէն փայլունը չէ հաւանաբար:

Արդի արուեստը,— ինչպէս արդի մարդը,— այլեւս հինին նման անհատական դրոշմ չունի, հաւաքական դրոշմ ունի: Անհատը, մեր դարուն, դարձած է հաւաքականութիւն: Մարդեր չեն ապրիր հիմա մեր մոլորակին մէջ, հաւաքականութիւններ կ'ապրին,— ազգեր, ժողովուրդներ, երկիրներ:

Անհատականութիւնը « հաւաքականացած » է, ինչպէս հաւաքականութիւնը « անհատականացած » է: Յակոբը եւ Յովհաննէսը դարձած են ազգ, իսկ ազգը դարձած եղած է Յակոբ եւ Յովհաննէս: Ըսել կ'ուզենք՝ անձերը ազգայնացած են, ազգերը՝ անձնացած:

Այսպիսի դարու մը մէջ կ'ապրինք մենք հիմա: Անձ ըլլալէ դադրած եւ դարձած ենք ազգ:

Ուստի՝ կորսուած են այն ազգերը, որոնք խստօրէն անձնացած չեն: Կորսուած են նաեւ այն անձերը, որոնք մոլեռանդօրէն ազգայնացած չեն:

Այսպէս կը մտածեն եւ այսպէս կը գործեն մեծ ազգերը: Առաւել եւս նոյն ձեւով պիտի մտածեն եւ նոյն ձեւով պիտի գործեն փոքր ազգերը: Գրուած է, որ մեծ ձուկերը կը կլլեն փոքր ձուկերը, ծովերու եւ ովկիանոսներու խորութեան մէջ:

Քառասուն դար անընդհատ կռուեցանք այս վտանգին դէմ,— կուլ տրուելու վըտանգին դէմ: Կռուեցանք նետով ու աղեղով: Կռուեցանք սուրով ու նիզակով: Կռուեցանք մօսին հրացաններով: Կռուեցանք բահերով, ակռաներով, եղունգներով: Յաճախ կռուեցանք նաեւ «թուղթէ չերեփ»ներով:

Պէ՞տք է, որ զինաթափ ըլլանք հիմա, քառասուն դար գրեթէ ամէն օր կռուելէ ետք ժամանակին եւ տարածութեան դէմ, « վայրագ հողմ»երուն դէմ եւ աւելի վայրագ հորդաներու դէմ: Պէ՞տք է թոյլ տանք, որ մեր անունը սրբուի ազգերու մեծ Մատեանին մէջ:

Այս հարցումը կ'ընենք երեսուն — քառասուն տարիէ ի վեր, յորմէհետէ անհարկու մըրրիկը մեզ դուրս նետեց մեր հողերէն ու հայրենի օճախներէն:

Երեսուն – քառասուն տարի շարունակ հարցում ընելով եւ պատասխան փնտռելով՝ վերջապէս եկանք հասանք մեր օրերուն: Ամէն բան վրայ տուինք, բայց, Մեծ Մակեդոնացիի ըսածին պէս, մեզի մնաց դարձեալ ՅՈՅՍԸ: Այս յոյսը կը փրկէ մեզ — փրկած է միշտ — ընկղմելու վտանգէն: Եւ մեր ըրածը ուրիշ բան չէ հիմա, բայց եթէ Մակեդոնացիին «յոյս»ով զօրացնել ու զինել մեր նոր սերունդները:

Յոյսով եւ հաւատքով պիտի զինենք, « յոտից գլուխ» պիտի զինենք մեր նորերն ու նորագոյնները, որպէսզի պարտուած դուրս չգան այն ճակատագրական, ամեհի քուպարէն, որուն մէջ նետուած են երկիրներ եւ ազգեր:

Մեր հոգը չէ, թէ ուրիշներ ինչ կ'ընեն: Մեզ մտահոգողը մեր «փոքրիկ հօտ»ն է: Ուստի՝ կ'ուզենք, որ դրօշը վար չառնուի երբեք այն փխրուն նաւուն վրայէն, որուն անունն է ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ: Վար առնել դրօշը, այս կը նշանակէ ղեկ չունենալ, կողմնացոյց չունենալ, խաղալիկ ըլլալ տարրերքին, ամէն լման ալող սրբող ուժերուն ձեռքը:

Նոր սերունդը զինուա՞ծ է այս անտեսանելի, բայց զգալի վտանգին դէմ: Կը պատասխանենք.— ոչ: Գոնէ ոչ ամէն տեղ: Գոնէ ոչ նոյն չափով:

Նոյնը չէ պարագան հիներուն համար, որոնք ապահովագրուած են հրդեհի դէմ, գողութեան դէմ, արկածներու դէմ, ըսել կ'ուզենք՝ իրենց ազգութեան, հաւաքական եսին սպառնացող բոլոր վտանգներուն դէմ: Ցիսունի հրուանդանին հասնող կամ այդ հրուանդանէն անդին անցնող ամէն հայ իր ինքնութենէն բան մը վրայ չի տար, իր «ածու»էն դուրս չելլեր, այլ ամրօրէն կառչած կը մնայ ազգին, հայրենիքին, լեզուին, եկեղեցիին, մշակոյթին:

« Հրուանդանին» մօտը կամ հեռու կեցողներէն վախ չունինք ուրեմն, ոչ: Մեր վախը միւսներէն է, անոնցմէ՝ որոնք դեռ չեն գիտեր, թէ ինչ է «հրուանդանը» կամ որոնք չունին, չեն ունեցած երբեք հայրենի հողի չերտ մը իրենց ոտքերուն տակ:

Այս սերունդին է, որ կ'ուղղենք մեր խօսքը ահաւասիկ.— Ամուր կեցէք, դիմացէք, յուսացէք, հաւատացէք:

Մենք ձեզի կը փոխանցենք, երիտասարդներ Հայոց Աշխարհի, երեք նուիրական դրօշներ.— ԱԶԳ, ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ՄՇԱԿՈՅԹ (բանաստեղծը պիտի ըսէր՝ « մեր արիւնով ոռոգուած»): Եւ ամէն բան կայ այս «երրորդութեան» մէջ, կայ եկեղեցի, կայ դպրոց, կայ պատմութիւն: Կան հայրեր եւ զաւակներ: Կան նահատակներ եւ հերոսներ: Կան սուրբեր եւ լուսաւորիչներ:

Պետական մեծ դէմք մը՝ Ռէյմոն Փուանքարէ, որ իր երկրի առաջին քաղաքացին դարձաւ ատեն մը, իր գործերուն մէջ կը գրէր տեղ մը, թէ հայրենիքը աշխարհագրական, ազգագրական կամ լեզուաբանական էակ մը ըլլալէ աւելի՝ պատմական էակ մըն է: Բարոյական անձնաւորութիւն մը, որ ունի անցեալ մը եւ ինքնագիտակցութիւն եւ որ կ'ուզէ երկարաձգել իր գոյութիւնը ապագային մէջ ալ:

Երկիր մը, առանց պատմութեան, բընակավայր մըն է, բայց հայրենիք մը չէ: Հայրենիք ըլլալու համար պէտք է անցեալ մը ունենայ եւ դառնայ «պատմական էակ»: Հետեւաբար, հայրենիքը իր մէջ կը պարունակէ երկու ուժ,— իրականութեան մը ուժը եւ կամքի մը ուժը: Մեզի համար, որ հայրենիքէն դուրս կը գտնուինք հիմա, մեր երկիրը, իրականութեան մը ուժը ըլլալով հանդերձ, կամքի մը ուժն է:

Կրնայինք աւելցնել, թէ հայրենիք ունենալու համար զայն ուզել պէտք է նախ: Մեր դարուն մէջ երկինքէն մանանայ չի թափիր այլեւս: Եւ անշուշտ իմաստ մը ունի այն խօսքը, թէ «կամենալը կարենալ է»: Մեր պարտքն է զօրացնել Կամքի ուժը ձեր մէջ, երիտասարդ հայրենակիցներ, որպէսզի չդադրիք հայրենիք ուզելէ: Եւ այս է պատճառը, որ մենք խիստ յաճախ, գրեթէ տեւաբար կը խօսինք ու կը գրենք հայրենիքի մասին, այն Կապոյտ Երազին, որուն հասանք անգամ մը, որուն պիտի հասնինք անգամ մըն ալ:

Այս կը նշանակէ՞ արդեօք, որ մենք կ'ուրանանք հայրենիքի գոյութիւնը, իբրեւ «իրականութեան մը ուժը»: Ո՛չ, չենք ուրանար: Եւ ի՞նչպէս կրնայինք ուրանալ, երբ այդ «ուժ»ը կայ, գոյութիւն ունի:

Սակայն մեր դաւանանքն է. «Հայութիւնը՝ հայրենիքին մէջ»:

Մեր դաւանանքն է նոյնպէս. «Հայրենիքը՝ Հայութեան մէջ»:

Ժամանակը անզօր է կամքի ուժին դէմ: Չենք կարծեր, որ սխալ մը ըրած կ'ըլլանք, եթէ ըսենք.— Իտէալի մը ծառայողը Աստուծոյ կը ծառայէ: Աստուած ինք արդէն իտէալ մըն է:

Մեզի պէտք են հիմա «սխրագործ Մամիկոնեաններ»: Մեզի պէտք են նաեւ « ծանրախոհ Բագրատունիներ»:

Սխրագործ ըլլաք թէ ծանրախոհ, Մամիկոնեան ըլլաք թէ Բագրատունի, երիտասարդ Հայեր ի սփիւռս աշխարհի, մի մոռնաք երբեք սա ճշմարտութիւնը.— Զօրաւոր մարդը միայն կրնայ հաւատալ:

Հաւատալ՝ կը նշանակէ զօրաւոր ըլլալ:

Երբ օր մը վերջապէս հնչէ վերադարձի ժամը, մենք պէտք է կարենանք մեզի հետ տանիլ ոչ թէ մեր օտարացած Հայութիւնը, այլ մեր հայացած օտարութիւնը:

Դրօշ դարձնենք մեր Հայութիւնը:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

1913ին Հայաստանի ներկայ սահմաններուն մէջ երկաթուղիին երկարութիւնը կը հասնէր 362 քիլոմեթրի: Ասոր գըլխաւոր պատճառը Ռուսիոյ անտարբերութիւնն էր՝ հանդէպ իրեն ենթակայ երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն: Այդ քիչն ալ, որ շինուած էր, կը հետապնդէր ռազմական եւ գաղութարարական նպատակներ:

Հայաստանի երկաթուղիներուն բեռնատարութեան հիմնական մասը կազմուած էր գիւղատնտեսական մթերքներէ: Ներածումը արտածումէն մէկուկէս անգամ աւելի էր: Հայաստան կը ներածուէր կերպասեղէն, շաքար եւայլն: Իսկ կ'արտածուէր գինի, քոնեակ, չոր պըտուղներ եւ գորգեր: Ներածուած քարածուխը, սեւ մետաղները եւ մեքենաները կը կազմէին ընդհ. քանակին 3.5, 3.3 եւ 0.7 առ հարիւրը:

1914 – 1918ին պատերազմի թատերաբեմ եւ աւերներու վայր դարձաւ նաեւ Անդրկովկասը, յատկապէս Հայաստան:

Հայաստանի անկախութեան օրերուն, վառելիքի, պահեստի, շարժական կազմի անհրաժեշտ քանակին եւ նիւթական աղբիւրներու պակասին պատճառով, երկրին երկաթուղիները կը գործէին անկանոն ձեւով: Խորհրդայնացումէն ետք պէտք եղաւ հինգ տարի, որպէսզի երկրին երկաթուղիներու երթեւեկը եւ բեռնատարութիւնը հասնին 1913ի մակարդակին:

Մինչեւ 1940 շինուեցան նոր երկաթուղիներ, որոնք երկրին տնտեսութեան զարգացման համար կարեւոր դեր կատարեցին: Այդ շինութիւններէն կարեւորները հետեւեալներն են.—

Լենինական – Արթիք – Պեմզաշէն երկաթուղիի ճիւղը (32 քլմ.), որ հնարաւորութիւն տուաւ օգտագործելու Արթիկի քարի հանքերը:

Ղափան – Մինջեւան ճիւղը 439 քլմ.), որ օժանդակեց Զանգեզուրի հանքագործութեան եւ հարաւային շրջաններու տնտեսութեան զարգացման:

Պատերազմի տարիներուն աւարտեցաւ Մինջեւան – Ջուլֆա երկաթուղին (12.. քլմ), որուն շնորհիւ Երեւան կապուեցաւ Պաքուի հետ:

1940ին Հայաստանի երկաթուղիին երկարութիւնն էր չորս հարիւր քիլոմեթր, 1949ին եւ 1957ին 460, իսկ 1959ին՝ 520:

1953ին միայն որոշուեցաւ եւ աշխատանքներ սկսան տարուիլ ելեկտրականացնելու համար գիծերը: Եւ առաջին ա-

ՌՈՒՍ-ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—o—

— 1829 —

« Կարնոյ Հայոց առաջնորդ Կարապետ Արքեպիսկոպոսն էր, կը գրէ ռուս պատմագիրը, որ իբրեւ քրիստոնեայ հովուապետ՝ չէր կրնար ընկերանալ մահմետականներու պատգամաւորներուն եւ կուգար առանձին, ուղեկից ունենալով իր փոքրաւորը, Շէքերճեան Գրիգոր վարժապետը: Բարձրանալով թոփ-տաղ, բլրակին գագաթէն խաչակնքեց եւ օրհնեց ռուսական բանակը եւ մօտեցաւ Պասկեւիչի: Ռուս հրամանատարը խոր ջերմեռանդութեամբ համբուրեց սուրբ խաչը եւ ողջագուրուեցաւ հայ արքեպիսկոպոսին հետ »:

Այսպէս Յունիս 27ին, Ռուսերը մտան Էրզրում եւ գրաւեցին: Երեկոյեան, քրիստոնէական դրօշը կը ծածանէր արդէն քաղաքին ներքնաբերդին վրայ:

Թուրք հրամանատարը, որ մէկ ժամ առաջ գլխատել տուեր էր իր հաւատարիմ հայ բժիշկը՝ անձնատուութեան խորհուրդ տուած ըլլալուն համար, գերի ինկաւ իրեն գործակից փաշաներով: Պասկեւիչ գրաւեց 29 դրօշակ, 150 թնդանօթ ու մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք եւ պաշարեղէն: Ռուսերուն ձեռքն անցաւ նոյնպէս արաբական եւ թրքական ձեռագիրներու թանկագին ժողովածու մը, ինչպէս եւ այն ժամացոյցը, որ Թիֆլիզ տարուելով զետեղուեցաւ Երեւանեան հրապարակին վրայ, «Շտաբ» կոչուած զինուորական հիմնարկութեան ճակատը: Այդ նշանաւոր ժամացոյցը Էրզրումի նըւիրած էին անգլիացի վաճառականները, եւ ժամացոյցին համար կառուցուած էր մինարէ աշտարակ մը քաղաքին մէջ, բայց ժամացոյցին զանգը անախորժ թուելով մահմետական հոգեւորականներուն՝ աւրեցին մեքենականութիւնը, ու մինչեւ Ռուսերուն գալը՝ ժամացոյցին աչքերուն մէջ բոյն դրած էին աղաւնիներ ու թռչուններ:

Էրզրումի զինուորական նահանգապետ նշանակելով Զօր. Պանկրատիեւը, որու հրահանգ տուաւ շուտով վերահաստատել բնակիչներուն անդորրութիւնը եւ բարեկարգել քաղաքը, Պասկեւիչ սարքեց զբօսահանդէսներ ու տօնախմբութիւններ, որոնց կը հրաւիրէր մասնակցիլ Հայերը, առ հասարակ Ռուսերուն յաղթանքին արժանացած:

ՊԱՅԱԶԻՏԻ ԱՂԵՏԱԼԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ

Այդ տօնախմբութեանց ընթացքին՝ սուրհանդակը տխուր լուր մը բերաւ Պասկեւիչին: Թշնամին դարձեալ յարձակած էր Պայազիտի վրայ: Պէտք է ըսել թէ Պասկեւիչ, յարձակելու համար Էրզրումի վրայ, իր բոլոր ուժերը կեդրոնացուցած էր այդ մեծ յարձակման համար, ու քանի մը վաշտ զինուոր միայն թողած էր Պայազիտի, Թոփրաք Քալէի եւ Տիատինի պաշտպանութեան համար: Պայազիտի մէջ կար նաեւ տեղացի Հայերէն կազմուած մէկ վաշտ: Բոլորին հրամանատար նշանակուած էր Զօր. Պոպով, որու պապը Մեծն Եկատերինէի ժամանակ մեծ դեր խաղացած էր եւ Արղութեան Յովսէփ Արք.ի մտերիմ բարեկամն էր:

Ապրիլ ամսուան մէջ, լուր հասած էր արդէն թէ Թուրքերը 15 հազար զինուոր համախմբած են Վանի կողմերը: Ահա այս բանակն էր որ, 12 թնդանօթներով, Յունիս վերջին յարձակեցաւ Թոփրաք-Քալէի արտաքին թաղերուն վրայ, քանդեց Հայոց տուները, ու մինչեւ որ ռուսական բերդապահ զօրքը օգնութեան հասաւ, թշնամին յափշտակեց բնակչութեան տաւարը եւ 70 Հայեր գերի առնելով գնաց Պայազիտի կողմը: Յունիս 20-ին Վանի փաշան իր մեծ բանակով յարձակեցաւ Պայազիտի վրայ, որու պաշտպաններուն թիւն էր 1500: Տեղի ունեցաւ սարսափելի արիւնհեղութիւն: Անօրինակելի քաջութեամբ՝ ռուս հերոսները դիմադրեցին Թուրքերուն, բայց իրենց թըւական ուժերը կը նուազէին ժամէ ժամ: Երեկոյեան դէմ, Թուրքերը տէր դարձած էին արդէն քաղաքին կէսին: Բնակչութեան մաս կազմող Թուրքերը միացան յարձակող բանակին, այնպէս որ Հայերը մատնուեցան Թուրքերուն կատաղութեան: Հերոսական քաջութեամբ Հայերը կը պաշտպանէին իրենց կեանքը: «Անոնք, կը գրէ Զօր. Պոպով, կը կըռուէին ու կը մեռնէին իբրեւ հերոսներ: Մեծերը միշտ առաջին գծի վրայ էին, ու գրեթէ բոլորն ալ վիրաւորուեցան»: Գիշերը հասաւ ու վերջ դրաւ ջարդին. միայն հայկական թաղերէն մինչեւ առաւօտ չդադրեցան սարսափելի եւ աղեկտուր աղաղակները, Թուրքերը մտեր էին Հայոց տուները, կը թալանէին, կը մորթէին մեծ ու պզտիկ:

Յաջորդ առաւօտ, կանուխ, վերսկսաւ պատերազմը: Այս անգամ Ռուսերը հակայարձակումի անցան: Հայոց գունդը հրաման ստացած էր դուրս քշել Թուրքերը հայկական եւ թրքական թաղերէն: Հայերը, յիշելով գիշերուան խժդժութիւնները, զորս դրկից Թուրքերը կատարած էին միանալով թրքական բանակին, վրէժխնդրաբար եւ առիւծի նման նետուեցան Թուրքերուն վրայ եւ անխնայ ջարդեցին, առանց խնայելու կիներուն եւ երախաներուն:

(12 Շար.)

թիւ ելեկտրականացուեցաւ գիծերուն 28 տոկոսը :

Անձանաչելի դարձած են երկաթուղիի կայարանները, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց հայկական ճարտարապետական ոճով շինուած գեղեցիկ եւ յարմար շէնքերով :

Գալով բեռներու (ապրանքներու) փոխադրութեան, հետեւեալ թիւերը պարզ գաղափար մը կուտան : Բեռներ դրկուած են 1959ին 5874 հազար թոն, իսկ բերուած են նոյն քանակութեամբ ապրանքներ :

Նախատեսուած է մինչեւ 1965 ելեկտրական վայրաշարժերով օժտել Հայաստանի գրեթէ բոլոր երկաթուղիները :

ԽՃՈՒՂԻՆԵՐԸ

Հայաստանի խճուղիները այնքան հին են, որքան հայ ժողովուրդը եւ անոր պատմութիւնը : Այդ ճամբաներէն անցած են Հռոմի լեգէոնները, պարսիկ եւ թուրք աւազակները : Հայ մարդը քանիցս մոխիրներու մէջէն ոտքի կանգնած՝ վերահաստատած է իր երկրին տնտեսութիւնը եւ շէներն ու աւանները միացնող ճամբաները : Հաղորդակցութեան մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն կամուրջները, որոնք մինչեւ այսօր ալ թեքնիքի եւ ճարտարապետութեան տեսակէտով մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն : Հայաստանի ճամբաներով հաստատուած են առեւտրական կապեր Եւրոպայի եւ Ասիոյ երկիրներուն միջեւ :

Ցարական Ռուսաստանի տիրապետութեան օրով, 1913ին, Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունէին 1.058.700 քիլոմեթր երկարութեամբ քիչ թէ շատ բարեկարգ ճամբաներ (752.300 քմ. խճուղի եւ 306 քմ. գետնուղի) :

1920 – 22ի տարիներուն կարելի եղաւ կատարել միայն անյետաձգելի նորոգութիւնները, առանց որոնց անկարելի էր օգտագործել ճամբաները : 1922ին բոլոր խճուղիները բաժնուեցան երկու մասի, պետական եւ տեղական նշանակութիւն ունեցող ճամբաներու :

1923էն 1927ին խճուղիները ոչ միայն բարեկարգուեցան, այլեւ շինուեցան նորեր : Ճամբաներէ զուրկ Զանգեզուրը, Քեշիշքենդ (Եղեգնաձոր), Բասարգեչար խճուղիով կապուեցան մայրաքաղաքին : Նոյն թուականին սկսաւ նաեւ Իջեւան – Թաուզղալա (Բերդ) եւ ուրիշ տեղական նշանակութիւն ունեցող ճամբաներու շինութիւնը :

Առաջին հնգամեակին Հայաստանի խճուղիներուն երկարութիւնը կը հասնէր 1245 քիլոմեթրի : Արդէն 1932ին շահագործուելու վիճակի մէջ էին Անդեղակոթ Բասարգեչար, Նախիջեւան – Սոյլան, Ղոյթուր – Քեշիշքենդ եւ այլ ճամբաները : 1932ին Հայաստան ունէր 6400 քմ. երկարութեամբ ճամբաներու ցանց մը, իսկ երկրորդ համաշխարհային պատերազմի նախօրէին՝ Հայաստանի մէջ կը գործէին 7200 քմ. ուղիներ : Խճուղիներու ցանցին 52 տոկոսը ամուր կեղեւ ունի :

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐ

52 տոկոսը ամուր մակերես ունի :
կառք, 446ը՝ բեռնատար, 135ը՝ մարդատար եւ 206ը՝ մասնաւոր ինքնաշարժներ :

Այսօր, Հայաստանի հողամասին աւելի քան 55 տոկոսը կը սպասարկուի հանրակառքերով եւ բեռնակառքերով : Երթեւեկի յաճախութեան տեսակէտով՝ առաջին տեղը կու գան Նախիջեւան (Ազրբէջանի ենթակայ) — Արտաշատ – Երեւան, Հըրազդան – Սեւան, Դիլիջան – Իջեւան – Ազրբէջան խճուղիները : Կարեւոր դեր կը կատարեն եւ խճողուած են նաեւ հետեւեալ խճուղիները — Դիլիջան – Կիրովական, Լենինական – Երեւան – Աշտարակ, Թալին – Լենինական – Սեւան – Կամօ – Մարտունի – Բասարգեչար, Արալ – Դայան – Եղեգնաձոր – Սիսիան – Գորիս, եւ Գորիս – Ղափան :

Այս խճուղիներով կը կատարուի բեռնատար եւ մարդատար փոխադրութեան ութսուն տոկոսը :

Հայաստանի բոլոր վարչական կեդրոնները, աւանները եւ բնակավայրերուն մեծ մասը ինքնաշարժի հաղորդակցութեան միջոցով կապուած են մայրաքաղաքին, արդիւնաբերութեան կեդրոններուն, հանգստեան տուներուն եւ բուժարաններուն հետ : Կապեր հաստատուած են նաեւ Անդրկովկասի միւս երկիրներուն հետ :

Երեւանի եւ Կիրովականի մէջ կան ինքնաշարժներ վերանորոգելու գործարաններ :

ՕԴԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէնէն երիտասարդ ճիւղը հաղորդակցութեան տեսակներուն մէջ : Ներկայիս, Հայաստանի մէջ կը գործեն 11 օդային ուղիներ :

Կովկասի շրջագիծին մէջ կը գործեն՝ Երեւան – Պաքու, Երեւան – Թիֆլիս – Ադլեր – Կրասնոտար – Մինէրալնիէ Վոդի, Երեւան – Ստեփանակերտ (Ղարաբաղ) եւ Երեւան – Նախիջեւան օդային գիծերը :

Իսկ Կովկասի շրջագիծէն դուրս՝ Երեւան – Սոխում – Ռոստով – Խարքով – Մոսկուա : Այս բոլոր ուղիներն ալ բանուկ գիծեր դարձած են :

Օդանաւերը կարեւոր դեր կը կատարեն նաեւ գիւղատնտեսութեան եւ առողջապահութեան մարզերէն ներս, սրսկելով միջատասպան դեղեր եւ փոխադրելով լեռնային հեռու շրջաններու հիւանդները :

Օգտակար դեր կը կատարեն նոյնպէս ապրանքներու, յատկապէս շուտ փճացող ապրանքներու (ինչպէս՝ պտուղ, միս եւայլն) փոխադրութեան մէջ : 1959ին բեռնատարութեան միջին հեռաւորութիւնը կը հասնէր մինչեւ 3900 քիլոմեթր :

Աւելորդ է ըսել, թէ օդանաւերով կը կատարուին թղթաբերի օդային առաքումները :

1960էն ի վեր գործածութեան դրուած են 111 աթոռ ունեցող արագընթաց օդանաւեր, որոնց արագութիւնն է ժամը 660 քիլոմեթր :

ԿԱԶԱՄՈՒՂ ԽՈՂՈՎԱԿՆԵՐՈՎ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

1960ին վերջացաւ Ղարադաղ (Ազրբէջան) – Երեւան կազամուղ խողովակին շինութիւնը, որուն երկարութիւնը Հայաստանի մէջ 180 քիլոմեթր է : Այս քանի մը տարիներու ընթացքին՝ կազով պիտի սկսին բանիլ զանազան գործարաններ, ինչպէս եւ առաջին անգամն ըլլալով օդային կազով օժտուած պիտի ըլլան Երեւանի եւ հետզհետէ այլ շրջաններու բնակարանները :

Շնորհիւ այդ բնական կազին, Հայաստանի երկաթուղիները ի վիճակի պիտի ըլլան հրաժարելու քարածուխի (տարեկան մօտ միլլիոն) եւ այլ հեղուկ վառելանիւթերու փոխադրութենէն :

Կ. ԽՈՒՐՇՈՒԴԵԱՆ

(Քաղուած «Հայաստ. տնտեսական զարգացումը» գիրքէն) :

ՀԱՅ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Փետրուար 24ին, Շաբաթ գիշեր Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Համազգայինի հերթական դասախօսութիւնը : Դասախօսն էր Պ. Ա. Խաչատուրեան նիւթ ունենալով Հայ մանրանկարչութիւնը 5րդ դարէն մինչեւ 15րդ դար : Նախագահ Մ. Պարսամեան այսպէս ներկայացուց օրուան նիւթը :

Հայ ժողովուրդի Մշակոյթը, ըսաւ, զարգացած է նախաքրիստոնէական, այսինքն հեթանոսական շրջանի մէջ : Մեզի հասած են նիւթական բեկորներ, գլխաւորաբար ճարտարապետական յուշարձաններ, ինչպէս նաեւ անգիր գրականութիւն եւ հաւատալիքներ, որոնք կը վկայեն, թէ հայկական մշակոյթը բարձր աստիճանի վրայ գտնուած է : Ամէնէն հին ժամանակներէն սկսած արուեստի զանազան ճիւղեր, արձանագործութիւն, քանդակագործութիւն եւ մանաւանդ ճարտարապետութիւն գոյութիւն ունեցած են Հայաստանի մէջ :

Նախաքրիստոնէական Հայաստանի մէջ գրականութեան մասին մենք անմիջական տեղեկութիւններ չունինք : Բայց Մովսէս Խորենացի կը յիշատակէ թէ կան մեհենական մատեաններ, որոնց մէջ կ'արձանագրուէին պատմական դէպքերը, իսկ ժողովրդական վէպերն ու երգերը, որոնք Գողթան գաւառին մէջ կը պատմուէին ու կ'երգուէին, ապացոյց էին թէ հայ ժողովուրդը զարգացած եւ գեղեցիկ բանահիւսութիւն ունէր :

Հայերէն գրերու գիւտին շնորհիւ, մեր մշակոյթը, մեր գրականութիւնը եւ թարգմանչական գրականութիւնը մեծ յառաջդիմութիւն ունեցան : Եթէ այդ շրջանի հայկական գրականութեան պարծանքը մանաւանդ Մովսէս Խորենացին է, ճարտարապետութեան գլուխ գործոցն ալ՝ Զուարթնոց եկեղեցին է :

Այսպէս յաջորդական դարերուն, պատմագիտութիւնը գեղարուեստական գրականութիւնը յանձին Նարեկացիի, ինչպէս նաեւ գիտութիւնը, փիլիսոփայութիւնը յանձին Գրիգոր Մագիստրոս Պահլաւունիի մեծ յառաջդիմութիւն ունեցած են :

Իսկ Անին ԺԱ. դարուն, ճարտարապետական արուեստի նոր ոճ մը կը մտցնէ : Քանդակագործութիւնը, նկարչութիւնը եւ մասնաւորաբար Մանրանկարչութիւնը առաջնակարգ դեր մը խաղցած են : Փորագիր քանդակներու մեծագոյն մասը կը ներկայացնեն ոչխարի, այծի, կովի, եզի, թռչուններու, զանազան վայրի կենդանիներու, ինչպէս նաեւ խաղողի, նուռի, տանձի, ցորենի հասկի քանդակներ : Այն ինչ որ վերջերը մագաղաթի վրայ պիտի պատկերացնէին հայ արուեստագէտները իբրեւ նուրբ մանրանկարչութիւն, նախապէս քանդակուած են քարերու վրայ : Թէ բուն Հայաստանի մէջ եւ թէ Կիլիկիայի մէջ կը ծաղկի մանրանկարչութիւնը :

Մասնաւոր դպրոցներ կը հիմնուին Կիլիկիայի, Սանահինի, Խիզանի, Տաթեւի, Գլաձորի եւ ուրիշ տեղերու մէջ : Արդէն ԺԲ. – ԺԴ. դարերուն մէջ նկարիչ վարպետներ կ'ունենանք, ինչպէս Թորոս Ռոսլին, Սարգիս Պիծակ, Մանուէլ եւ ուրիշներ : Մեր հազարաւոր գրչագիրներէն մեծ մասը զարդանկարուած են մանրանկարչութեամբ, որոնցմէ փոքր նմոյշ մը ունեցանք վերջին քանի մը տարուան մէջ երկու հատորներով որոնցմէ մէկը Երեւան իսկ միւսը Փարիզ լոյս տեսաւ :

Ուրախ ենք որ այս շատ հետաքրքրական արուեստին մասին այսօր մեզի պիտի խօսի Պ. Ա. Խաչատուրեան, իբրեւ մասնագէտ, որ տարիներէ ի վեր գիտականօրէն եւ միջազգային շրջանակներու մէջ կը հետեւի այս ճիւղին :

Դասախօսը լեցուն սրահի մը մէջ եւ հետաքրքիր ունկնդիրներու առջեւ ներկայացուց հայ մանրանկարչութիւնը հինգերորդ դարէն սկսեալ մինչեւ տասնըհինգերորդ դարը, մոգական նկարներով, եւ բացատրութիւններով : Աւելի քան մէկուկէս ժամ տեւող բանախօսութեամբ մը, ամէնուն ուշադրութիւնը իր վրայ կեդրոնացուց : Դասախօսութենէն ետքը, տրուած հարցումներու եւս պատասխանեց, այդ կերպով իր նիւթը ժողովրդականացնելով եւ ամէնուն մատչելի դարձնելով : Ներկաները մեկնեցան գոհ սիրտով, այնպէս որ նոյնիսկ չէին ուզեր բաժնուիլ սրահէն :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (163)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Հպարտ Վանահայրը չկրցաւ համբերել, հետեւաբար բացագանչեց :

— Ո՞վ է ասկից հեռացնողը զիս :

— Ազգը... շեշտեց Ներսէս Արծրունին :

— Ազգը թող հրամմէ, մրմնջեց Վանահայրն ու տեղէն վեր ելնելով սկսաւ դահլիճին մէջ շրջագայիլ :

Ներսէս Արծրունին ուրիշ գործ մը չըրաւ... այլ մեքենաբար ոտքի կանգնեցաւ ու մեկնելու պատրաստուեցաւ :

— Կը մեկնի՞ք, հարցուց Վանահայրը :

— Այո... մրմնջեց Ներսէս Արծրունին ու դուրս ելաւ :

Ներսէս Արծրունին այս անգամ իր ճամբան փոխեց դէպի լեռները, գիտնալով որ Պօղոս եպիսկոպոսը կը մատնէր զինքը, եթէ իր հետքը կորսնցնելու չըլլար :

Ամբողջ գիշեր մը ճամբորդելով հասաւ Վարագայ վանքին ներքեւը, այնտեղ հագուստը փոխեց ու ծրարը քարերու մէջ պահելէ ետքը, տարաւ յանձնեց ձին Թէմին ու կրկին վերադառնալով քաղաք մըտաւ :

Տանտիրուհին իրեն իմացուց թէ վարդապետ մը եկած էր երկու ժամ առաջ եւ տեսնել կ'ուզէր զինքը :

— Ի՞նչ պատասխան տուիք, հարցուց Ներսէս Արծրունին :

— Ըսի թէ «տունիս մէջը ատանկ մէկը չկայ ...» մրմնջեց պառաւը :

— Վարդապետէ՞ն ալ կասկածներ ունեցաք :

— Ի՞նչ գիտնամ. ժամանակը շատ գէշ է : Վարդապետը չէ, մարդս իր եղբօրմէն անգամ կասկածներ կրնայ ունենալ : Ո՞վ կը հասկնայ. միթէ ամէն սեւ հագնողը սո՞ւրբ մարդ է :

— Ուրիշ ո՞վ եկաւ :

— Մէկը չեկաւ :

— Ուսուցի՞չն ալ չեկաւ :

— Ոչ. միայն նամակ մը ունիք :

– Բերէք ինծի :

Պառաւը գնաց ու շուտով նամակ մը բերաւ :

Ներսէս Արծրունին ընդունեցաւ նամակն ու բանալով զայն ահա ինչ որ կարդաց .

Կ...., 7 Հոկտեմբեր 189...

«Սիրեցեալ հայր իմ,

– Երկու օր է որ քաղաքը զարհուրելի դրութեան մը մէջ կը գտնուի... վայրկեանէ վայրկեան կոտորածը կը սպառնայ բոլոր Հայերուս... Կառավարութիւնը պահապան զօրքերով պաշարումի տակ առած է Հայոց թաղերը՝ միմիայն կեղծ ձեւակերպութեան մը համար :

«Ասիկա տեղի կ'ունենայ դաւաճան Հայու մը չարաչար սպաննումէն ետքը : Շարունակ չորս տարիներէ ի վեր ժողովրդեան արիւնը ծծող այս հրէշը տունին սեմէն ներս մտած ատեն, գետին կը փռուի դաշոյնի մը հարուածներու ներքեւ եւ սատկիլը վայրկենական կ'ըլլայ :

«Եւ որովհետեւ դաւաճանը սիրելի մէկը կը համարուէր կառավարութեան աչքին առջեւ, անոր ոճիրը շատ սուղի նստեցունել կ'ուզէ Հայերուս ...:

«Ճիշդ դաւաճանին դէմի տունը կը բընակինք : Մանկամարդ կին մը եւ երկու զաւակներ ունի : Զարմանալի չէ՞, երբ ըսեմ թէ մանկամարդ կինը կաթիլ մը արցունք չուզեց թափել իր անարգ ամուսնոյն վրայ ...:

«Ոստիկանութիւնը տուն չթողուց որ չխուզարկէր զարնողները սեւեր հագած աղջիկ մը եւ երիտասարդ մըն են եղեր. ատոր համար հօրաքրոջս շատ կը վախնայ ինէ :

«Ո՛հ, հայր իմ, թողունք այս խնդիրները : Դուք ի՞նչ կ'ընէք... Վանական ո՞ւր է : Զափազանց կարօտցեր եմ Լալէզարս... Անոնց, իմ հոգւոյս հատորներուն բարեւներս խօսեցէք... : Կը սպասեմ ձեր պատասխանին : Քաղքին դրութիւնը կը խոստանամ գրելու ...:

Ընդունեցէք համբոյրներս

Մնամ կարօտով

Աղջիկդ ԼՈՒՍԻԱ

Երբ սիրելի աղջկան նամակը վերջացուց Ներսէս Արծրունին, գորովանքով մը շրթունքներուն տարաւ զայն ու համբուրեց : Ախ, խեղճ Լուսիա տեղեկութիւն չունէր թէ Լալէզար սպաննուած էր : Ամիսներէ ի վեր քաշուած էր Կ... քաղաքը եւ կ'ապրէր հօրաքրոջը հետ : Միեւնոյն ատեն չգիտէր թէ Վանական իր վարդապետական կոչումին համաձայն՝ Վարագայ վանքը կը գտնուէր :

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ ԱՂՋԻԿԸ ԿՈՏՈՐԱԾԷՆ ԱՌԱՋ

Կէս գիշերուան մօտ էր : Երկինքը ամպ չկար, աստղերը մարած կանթեղներու պէս կը պլպլային անհուն կապոյտին մէջ : Խոր լռութիւն մը կար, որ մերթ ընդ մերթ կ'ընդհատուէր շուներու ձայնէն : Օդը, հանդարտ էր, այնպէս որ ծառերու տերեւն անգամ չէր շարժեր :

(Շար.)

GALERIE SOLEILS

30, RUE DE MIROMESNIL, PARIS

Carzou

VERNISSAGE LE 2 MARS

« ԴԱՌՋՈՒ » գիրքին հեղինակը՝

PIERRE LAMBERTIN

Հատորը պիտի ստորագրէ նոյն օրը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ասրինէ Ճիւհէրեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, իր ամուսնոյն ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԻՒՀԷՐԵԱՆԻ *մահուան քառասունքին առթիւ Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ:*

Կը խնդրուի հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փարթամեան, Կէօնճեան եւ Պապիկեան ընտանիքները, կը ծանուցանեն թէ ՎԱՀԷ ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ մահուան տարելիցին եւ հօրը՝ ՆԵՐՍԷՍ ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ մահուան 15րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի Սէն Լու Կրանփէնի եկեղեցիին մէջ:

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ արարողութեան :

×

Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբըլեան (ծնեալ Վարժապետեան) եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յաւարտ պատարագի Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԲԱԲԸԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալի յիշատակը յարգողները :

Փոխան հոգեճաշի կը նուիրուի.—50ական Ն. Ֆ. «Հայ–Բոյժ»ին և «Յառաջ»ին: 100 Ն. Ֆ. Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ին, 50ական Ն. Ֆ. Լիոնի Կապ. Խաչին եւ Ն. Սերունդին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Սրբոց Վարդանանց Մարտիրոսաց եւ Բուն Բարեկենդան : Զայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք նուէրներ տուին, փետրուար 10ի իր գեղարուեստական հանդէսին թոմպոլային *համար :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

Ապրիլ 8էն 22

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ԶՈՄ), Քաւէի (Փըթի ժուռնալ) *Ա. յարկը :*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ Պօմոնի սրահին բարեզարդման :

«ՇԱՆԹ» թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ Պօմոնի մէջ կը ներկայացնէ՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին :

Կը ներկայացուի ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐՇԻՒԸ ԿԱՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

(5 արար, հեղինակութիւն Սմբատ-Բիւրատի) :

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ.— Վարդան՝ Վ. Տ. Վարդանեան, *Ղեւոնդ երեց՝* Յ. Նիկողոսեան, *Ներշապուհ՝* Վ. Տէմիրճեան, *Յովսէփ Կաթողիկոս՝* Յ. Արսլանեան, *Վրոյր՝* Աւետիս Եօթնեղբայրեան, *Շուշանիկ՝* Օր. Լօրիս Մերտինեան, *Յազկերտ՝* Կ. Մութաֆեան, *Վասակ՝* Սերժ Սարգիսեան, *Միհրներսեհ՝* Գր. Թութէլեան, *Զանկազ երեց*, Տիր. Տիրատուրեան, *Մոգպետ՝ Վահագն՝* Տ. Վարդանեան :

Ներկայացման ընթացքին պիտի երգուին «Տէր կեցո դու զՀայս» եւ «Լռեց ամպերը» :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը բաժակ մը թէյի շուրջ կը հրաւիրէ Թաղիս եւ շրջաններու բոլոր համակիրները, Կիրակի (Մարտ 11) ժամը չորսին, եկեղեցիի սրահին մէջ: Ջերմ ընդունելութիւն եւ հաճելի մթնոլորտ :

Նոյն օրը պիտի քաշուին վիճակախաղի տոմսերը որոնք նախապէս ծախուած էին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Վարդգէս Կրպոյեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Կրպոյեան Վարդգէս Յակոբի, ծնած Թրքահայաստանի Հունձ գիւղը եւ կորսուած Մեծ Եղեռնին: Հօր անունը Յակոբ եւ մօր անունը՝ Ասանեթ(?): Կը կարծուի թէ Մարսէյլ կը գտնուի: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝ Վարդգէս Կրպոյեանի, Լենինական, փողոց 23, Սանթիէ 27, տուն 64:

ԵԹԷ 4000 ՀՈԳԻԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ: ՊԶՏԻԿ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ՈՒՆԻՔ ԵՒ ԼԱՒ ՏԵՂ ՄԸ՝ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ.

ՏԵՂԱՒՈՐԵՑԷ՛Ք

Pressing Automatique

ՄԸ

Եւրոպական առաջնակարգ *մաթերիէլով*: Մեծ եկամուտ: Ոչ մէկ *սթոք*: Հաճելի աշխատանք: Վճարումի մեծ դիւրութիւններ : Մեր միջոցաւ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ :

Տեղեկութեանց եւ Տըվիի *համար գրել.—*

Aïvazian

93, Rue Massena

LYON 6e

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՑԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ :

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 15ին,

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին՝

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

(Հայերէն)

L'Ane et le Ruisseau

(Ֆրանսերէն)

Երգ, պար եւ արտասանութիւն

Տոմսերու գին.—4, 5, 6 Ն. Ֆ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ կը կատարուի Սրբոց Վարդանանց Զօրավարաց *տօնը, ինչպէս նաեւ* Հայրապետական Մաղթանք Ն. Վ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի *անուանակոչութեան տօնին առթիւ :*

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

19րդ թաղամաս, *ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ ՄԸ*

3 սենեակ, խոհանոց, Ա. յարկ, փողոցի վրայ, արեւոտ :

Milauchian, Tél. BLO. 02-83

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ, Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 8.30ին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱԴՐԱՄ

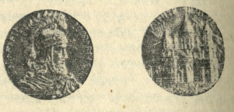

վաճառումի պարտադիր գին

Modèle Deposé Prix Imposé

200 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ, **Salle Voltaire, Rue Voltaire**

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ:

Մարտ 3ին, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—

Արտասանութիւն՝ Զարուհի Փափազեան, Սօսի պարախումբը, ընկերակցութեամբ Տէոէճեանի եւ Սեզեանի, *ղեկավար* Յ. Քիւրքճէրեան :

ՆՈՒԱԳ ԵՒ ԵՐԳ.— Փօլ Գուլաքսըզեան, Արմէն Մոմճեան, Յար. Ճապուրեան, Լեւոն Պօյաճեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.— Փաաքալ Նայեան, Յովհ. Շիրինեան :

Grand Bal de Nuit

de 21 heures à l'aube

AVEC CLAUDE NICLAU ET SON ORCHESTRE

Bar **Buffet** **Ambiance**

Մուտք 6 Ն. Ֆ.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

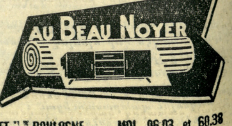

185, BD. JEAN JAURÈS - 15, AV. ANDRÉ MORIZET – BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

31 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4, կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

Սկաուտական ներկայացումներ, հայկական պարեր եւ երգեր, պիտի ներկայացուի նաեւ սկաուտական ֆիլմ մը

Նախկին Հայ Արիները եւ երէցները պիտի ներկայացնեն հայերէն եւ մասնաւոր պատրաստութեամբ

ՈՉԽԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

(La Farce de Maître Pathelin)

Կատակերգութիւն մէկ արար

Մուտք.— 10 Ն. Ֆ., 5 Ն. Ֆ. 3 Ն. Ֆ. *Երախաներուն մուտքը ձրի*

ՊԻԻՖԷ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 3 ՄԱՐՏ — SAMEDI 3 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9344 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5145

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ "ՕՐ"Ը

Վաղը՝ կիրակի՝ Հայ Արիներու Միութիւնը 31րդ անգամ ըլլալով կը տօնէ իր «Օր»ը, ցերեկոյթով մը, որ տեղի կ'ունենայ Մէզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

Փարիզահայ գաղութի աւանդական տօնակատարութեանց եւ հանդէսներու շարքին շատոնց իր տեղն է գրաւած Հայ Արիներու «Օր»ը :

Միութիւնը գովելի հաւատարմութեամբ ամէն տարի այս եղանակին, նոյն սրահին մէջ կը կազմակերպէ իր տարեկան հանդէսը, որուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ նախկին Արիները:

Երեսունըչորս տարեկան է այսօր Հայ Արիներու Միութիւնը, կազմուած 1928-ին, անջատուելով Հ. Մ. Ը. Մ.էն:

Այս վերջինէն գրեթէ հետք չէ մնացած Փարիզի մէջ՝ հիմնադիրներու մեծ մասին մեղմէ անդարձ բաժնուելուն, մնացեալին գործէ քաշուելուն հետեւանքով:

Մարսէյլ ու Վիէն կը շարունակեն պահել Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը, սակայն չկայ համադրող ընդհանուր կեդրոն մը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարժումն ալ դադրած է փարիզեան շրջանին մէջ, երկար ատենէ ի վեր: Արդիւնք անտարբերութեա՞ն: Կամ յոգնածութեա՞ն :

Այս պայմաններուն տակ ուրախալի երեւոյթ մըն է տեսնել, որ Հայ Արիները կանգուն կը պահեն իրենց Միութիւնը, առանց ազդուելու տաքէն ու պաղէն, հաստատամտութեամբ եւ զոհաբերութեամբ :

Հայ Արիները 1928էն ի վեր պաշտօնապէս ճանչցուած են Սկաուտական միջազգային կեդրոնէն՝ իր հիմնադրին՝ Բժ. Գ. Մեծատուրեանի ջանքերով :

Շնորհիւ այդ ճանաչումին, անոնք կը հրաւիրուին սկաուտական միջազգային բոլոր համախմբումներուն, իրենց հետ տանելով մեր ազգային դրօշակը եւ Հայութիւնը ճանչցնելով օտարներուն :

Հազարաւոր հայ տղաներ ու աղջիկներ անցած են այս կազմակերպութեան շարքերէն: Շատեր փոքր տարիքէն մտած են «Գայլիկներու» խումբին մէջ եւ շարունակած են մնալ անոր դրօշին տակ, մինչեւ պատանեկութիւն: Արոշ թիւ մը կը կազմեն նաեւ անոնք, որ հասած են մինչեւ խմբապետի աստիճանին :

Պատերազմէն առաջ ունեցած էր շատ փայլուն շրջան մը: Գրաւման տխուր օրերէն վերջ Հայ Արիները նոր խանդով ու եռանդով փարեցան գործին :

Ժամանակին մասնակցեր էին Անգլիոյ ճէմպորիին (1929), Վիէննայի միջազգային սկաուտական համաժողովին եւ Զուիցերիոյ ճէմպորիին (1931), Հունգարիոյ (1933), Շուէտի (1935), Անգլիոյ (1936), Հոլանտայի (1937) եւ Սկովտիոյ (1939) միջազգ. ճամբարներուն :

Պատերազմէն վերջ մասնակցեցաւ Ֆրանսայի (1947) Խաղաղութեան ճէմպորիին, 1949ին Նորվեկիոյ, 1951ին Աւստրիոյ, 1953ին Զուիցերիոյ, 1955ին Գանատայի, 1957ին Անգլիոյ (սկաուտական շարժման յիսնամեակ), 1961ին Լիզպոնի ճէմպորիներուն: 1963ին պիտի մասնակցին Յունաստանի ճէմպորիին :

1929ին մասնաճիւղեր կազմած էր Մարսէյլի, Լիոնի եւ Վալանսի մէջ: Իր գործունէութեան դաշտը ընդարձակելով կապեր հաստատեց Եգիպտոսի (1933) եւ Պելժիոյ (1946) հայ սկաուտներուն հետ :

Մարսիլիոյ մէջ Արենուշները պատնէշի վրայ են միշտ :

Հայապահպանման եւ նոր սերունդի փրկութեան սատարող կարեւոր կազմակերպութիւն մըն է այս Միութիւնը, արժանի ամէն քաջալերանքի :

[illegible]

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԷՐԻԱ

ՍԱՍՏԻԿ ԶԱՐԴԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԿԻՆ ՄԸ ԻՐ ԵՐԿՈՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՎ ԿԸ ՄՈՐԹՈՒԻՆ

Մթնոլորտը երթալով կը լարուի, խելագար ամբոխը բռար կը շարդէ, անմեղ զոհերով համայնքները վրէժ կը լուծեն : Հինգշաբթի օր Սերս Էլ Դէպլի մէջ, Մահմետականներ աներեւակայելի վայրագութեամբ մորթեցին կին մը եւ իր երկու զաւակները :

Խումբ մը Մահմետականներ խուժած են Ֆութպոլի մարզադաշտին պահապանին տունը եւ յարձակած են երիտասարդ կնոջը վրայ որ կը փորձէր պաշտպանել զաւակները: Կատղած Մահմետականները կացինով մորթած են մանչը եւ մայրը, ապա վազած չորս տարու աղջնակին ետեւէն որ անտեղեակ, ծաղիկ կը բերէր իր մօրը: Երախան փորձած է փախիլ, բայց Մահմետականները բռնած են եւ գանկը քարին զարնելով սպաննած անմեղունակ երախան: Անմիջական պաշարում մը թաղին թոյլ տուած է որ ոստիկանները սպաննեն փախստական չորս Մահմետականներ :

Այսպէս կ'անցնին Ալժերիոյ ժամերը : Այսպէս պատասխանեցին Մահմետականները իրենց թաղամասին պայթումներուն որոնք նաեւ անմեղ զոհեր պատճառած էին :

Օռանի մէջ լուսարգել հաստատուած է ժամը 20էն, բայց եւրոպացի բնակչութիւնը կատղած եւ ըմբոստացած է ծայր աստիճանի, երիտասարդ կնոջ եւ երկու երախաներուն ջարդին առթիւ: Այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ կարելի չէ դաւ անխուսափելիին առաջքն առնել եւ համայնքները իրար պիտի ջարդեն, անխնայ, վայրագութեամբ եւ առանց խընայելու կին կամ երախայ :

Ալժէցիներուն մօտ վախը սկսած է մտահոգութեան տեղը գրաւել, կ'ըսէ Ֆիկառոյի թղթակիցը, ի տես Օռանի ծանր դէպքերուն: Եւրոպացիները կը վախնան որ Ալժէի մէջ ալ, ինչպէս Օռան, Մահմետականները գրգռուին եւ «իջնեն» քաղքը:

Նոյն թղթակիցը կը պատմէ նաեւ թէ բոլոր Եւրոպացիները չեն հաւատար որ Օռանի դէպքերուն առաջին պատասխանատուն Գաղտնի Բանակը ըլլայ :

Կան, անշուշտ որ հակառակը չեն սնդեր եւ արդար կը գտնեն որ Գաղտնի Բանակը ընէ ինչ որ Ալժ. Ազատ. Ճակատը կ'ընէ եօթը տարիէ ի վեր ռումբեր, ձեռնառումբեր եւ պայթուցիկներ նետելով եւրոպական թաղերուն մէջ, ուր տարիներու ընթացքին հարիւրաւոր կիներ եւ երախաներ սպաննուեցան :

Ուրիշներ սակայն համոզուած են որ Օռանի Մահմետականներու դէմ եղածները, Գաղտնի Բանակին գործը չեն, բայց անոր կը վերագրուին որովհետեւ դիւրին է: Ասոնց կարծիքով այդ ոճրային արարքները «պարպուզներուն» կամ նոյնիսկ ալժերական համայնավար կուսակցութեան գործերն են :Կարելի է նոյնիսկ մտածել Ալժ. Ազատ. Ճակատի ծայրայեղ տարրերուն մասին որոնք դէմ էին բանակցութեան եւ կ'ուզեն, այս ձեւով, ձախողեցնել :

Ամէն պարագայի մէջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատասխանատուները որոնք կը փորձեն հանդարտեցնել մահմետական ամբոխը դժուարութեան կը մատնուին :

Միւս կողմէ, Ալժերիոյ կացութեան ստացած ծանրակշիռ հանգամանքը «ԱՀԱԿ»ի ուշադրութիւնը գրաւած է եւ Թունուզէն կը հաղորդեն թէ կարճ նիստէ մը ետք, Ալժ. Ազատ. Ճակատը յայտարարած է թէ այն պահուն երբ Փրանքեւ-ալժերական համաձայնութեան մը հեռանկարները ձեւ կ'առնեն, Ալժերիոյ մեծ քաղաքներու մէջ կացութեան վատթարացումը կը պարտադրէ ԱՀԱԿի պատասխանատուներուն որ սա հարցումը ընեն.

— Ի՞նչ չափով Ֆրանսա ի վիճակի է գտնուիլ մը յարգել տալ Ալժերիոյ մէջ իր բանակին եւ Եւրոպացիներուն կողմէ :

X Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն ալժերական պատուիրակութիւնը Զուիցերիա հասած է ուրկէ Ֆրանսա պիտի անցնի շաբաթ, սկսելու համար զինադուլի խօսակցութիւնները որոնց կարգադրութիւնը օրէ օր կը դժուարանայ :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՈՒՐԻԱՑԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ ԱՀՄԷՏ ՔԱՄՊԱՐ, ՊԱՔՐԻ ՔԱՊՊԱՆԻ, ՏՈՔԹ. ՔԷՅԱԼԻ, ՍԱՊՐԻ ԱՍԱԼԻ, ԵՒ ՄՈՀԱՄՄԷՏ ԹԱԼԱՍ ԻՐԵՆՑ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ, ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՍՏԱՏԵՑԻՆ

« Սուրիոյ մեր ամբաստանուած ընկերներու դատավարութիւնը շարունակուեցաւ կիրակի, 25 Փետրուար, Սուրիոյ զինուորական Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ :

Այս նիստը կը ներկայացնէր մասնաւոր կարեւորութիւն՝ տրուած ըլլալով, որ վկայութեան կանչուած էին Սուրիոյ հին եւ նոր պետական կարկառուն դէմքերը, ինչպէս՝ Երկրագործական նախարար Պաքրի Քապպանի, նախկին նախարար եւ ազգայնական կուսակցութեան նախկին ղեկավար Տոքթ. Ապտիւլ Ռահման Քէյալի, ներքին նախարար Ահմէտ Քամպար, նախկին վարչապետ եւ երեսփոխան Սապրի Ասալի, երեսփոխան Մոհամմէտ Թալլաս, ինչպէս նաեւ երեք պետական պաշտօնեաներ :

Առաջին առթիւ, դատարան ներկայանալով Քապպանի յայտարարեց.

« Ծանօթ եմ Դաշնակցութեան, որ տեւականօրէն կառավարութեան զօրավիգ եղած է եւ պայքարած է Թուրքիոյ դէմ՝ Ալեքսանտրէթի Սանճաքի հարցին մէջ՝ արաբական իրաւունքներու զօրավիգ կանգնելով : Կը զարմանամ, թէ ամբաստանութիւններ կ'ըլլան Դաշնակցութեան դէմ: Եթէ անոնց մօտ զէնքեր գտնուած են, այդ զէնքերը ինքնապաշտպանութեան եւ համայնավարութեան դէմ գործածուելու համար են: Կը զարմանամ նոյնպէս, երբ կ'ըսուի թէ Դաշնակցութիւնը լրտեսութիւն ըրած է ի նպաստ Թուրքերուն, որովհետեւ շատ լաւ ծանօթ եմ Թուրք եւ հայ յարաբերութիւններուն : Նոյնպէս, կարելի չէ գտնել Հայ մը որ Իսրայէլի հետ յարաբերութիւն ունեցած ըլլայ : Դարձեալ, 1928ին, երբ Համայի ժողովին, որոշուեցաւ Ֆրանսական հոգատար իշխանութենէն պահանջել Սահմանադրութեան վեց յօդուածներու փոփոխութիւնը, Դաշնակցական Հայերը պարկեշտ քաղաքացիներ եղան :

« Համոզուած եմ, որ համայնավարութեան դէմ Դաշնակցութեան մղած պայքարը երբեք չի վնասեր Սուրիոյ ներքին ապահովութեան: Անոնք կը պայքարին համայնավարութեան եւ զաղթատիրութեան դէմ: Ծանօթ էի յատկապէս Դաշնակցական հանգուցեալ ղեկավար Հրաչ Փափազեանի, որ մտերիմ էր արաբ ազատագրական շարժումի ռահվիրայիպրահիմ Հանանոյի եւ Սաատալլա Ճապրիի: Անկարելի է որ Դաշնակցականները Թուրքիայէն եւ Ֆրանսայէն թելադրուած, զէնք ստացած կամ գործակցած ըլլան »:

Երկրորդ անձնաւորութիւնը՝ որ վկայութիւններ տուաւ Դաշնակցութեան մասին, սուրիացի մեծ ղեկավար Տոքթ. Ապտիւլ Ռահման Քէյալին էր, որ յայտարարեց.

« Հայերը կը ճանչնամ 1914էն ի վեր : Յատկապէս բարեկամացած եմ անոնց հետ 1918ին, երբ սպայ էի: Այդ օրերուն է որ զաղթականութիւնը սկսած էր Այնթապէն, Ուրֆայէն ու Սվազէն, ու օսմանեան խորհրդարանի հայ մեծանուն երեսփոխաններ սպաննուած էին Թուրքերու կողմէ: 1918ին Հալէպ կը գտնուէի, երբ ամերիկեան Քրէյն յանձնախումբը հանրաքուէով մը կ'ուզէր ճշդել Արաբներու դիրքը անկախութեան հարցին նկատմամբ: Այդ ժամանակ, Հայերը, Սուրիոյ ժողովուրդին հետ, անկախութիւն ուզած էին Թուրքիոյ դէմ: 1928ին, մեզմէ պահանջուեցաւ երեսփոխանական ընտրութիւն: Երկու հայ երեսփոխաններ ընտրուեցան մեր կողքին :

« 1958ին, երբ Թուրքերը զօրք կեդրոնացուցին սուրիական սահմանին վրայ եւ համայնավարութիւնը փորձեց թափանցումներ կատարել երկրէն ներս, Դաշնակցութիւնը ստիպուեցաւ ինքնապաշտպանութեան դիմել: Դաշնակցութիւնը միշտ ուզած է որ Սուրիոյ անկախութիւնը ամրապնդուի, որովհետեւ շատ լաւ գիտէ, թէ հայ ժողովուրդին համար հիւրընկալ այս երկիրը երկրորդ հայրենիք մըն է: Ան միշտ պաշտպանած է Սուրիոյ անունը օտար երկիրներու մէջ, իր մամուլով եւ բեմերով :

« Չեմ հաւատար, որ Դաշնակցութիւնը որեւէ կապ ունեցած ըլլայ Իսրայէլի հետ, գլխաւորաբար այն պատճառով, որ Իսրայէլ Թուրքիոյ դաշնակիցն է :

« Դաշնակցութիւնը այն կուսակցութիւնն է, որ Արաբներու եւ Հայերու ջարդարար թուրք ղեկավարներ՝ Թալէաթը, Էնվէրը, Ճէմալ փաշան եւ Պէհաէտտին Շաքիրը ահաբեկումի ենթարկեց՝ լուծելով մեր եւ հայ ժողովուրդի վրէժը» :

«ԱԶԴԱԿ»

(Մնացեալը վաղը)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց ընկեր Քերովբէ Առաքելեան (Մեքսիքոյէն) որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա եւ Միջին — Արեւելք, պիտի հանդիպի նաեւ Հայաստան, ապա Ֆրանսայի ճամբով Մեքսիքա վերադառնայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՆԻ մէջ «Քրօլ»ի նոր խնդիր մը ծագեցաւ: Ծանօթ է որ քանի մը շաբաթ առաջ Մոսկուայի գերման դեսպանին վերագրուած էր ինքնագլուխ խօսակցութիւններ Խրուշչեւի հետ, բայց ի վերջոյ Քրոլի բացատրութիւնները գոհացում տուած էին Ատենաուըրի եւ հարցը փակուած է: Այսօր, սակայն, նոյն վերագրումը կ'ըլլայ գերման դեսպանին: Իրականին մէջ կը թուի թէ Քրոլի խնդիրը իբրեւ պատրուակ կը ծառայէ յայտնաբերելու համար Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող երկու շրջատումներ՝ մին ինչպէս Քրոլ, ազատականներու կարծիքն է: Ասոնք համամիտ են որ Պոն — Մոսկուա իրարու հետ խօսին, մինչ ուրիշներ Արեւմուտքի կ'ուզեն ձգել գերմանական հարցին կարգադրութիւնը: Մնաց որ Քրոլ մեծ վստահութիւն չունի իր ամերիկացի պաշտօնակիցին վրայ որուն յանձնուած է Խըրուշչեւի «միտքը շօշափել»: Քրոլ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Մոսկուա, յայտնելով թէ զրպարտութեանց զոհ է.

ՄԵՐ ԵՐԵՒԱՆԸ ԱՅՍՕՐ

Երեւանը Խորհ. Միութեան ամենահին եւ միեւնոյն ժամանակ ամէնէն երիտասարդ քաղաքն է։ Ընդունուած է ասել, որ Հռոմը «Յաւերժական քաղաք» է եւ ըստ աւանդութեան՝ հիմնուել Ն. Ք. 753 թուին։ Սակայն գիտութեան նոր տուեալները ցոյց են տալիս որ Երեւանը աւելի հին է։ Նորագոյն տուեալները գալիս են ասելու, որ Երեւանը հիմնուել է ուրարտական թագաւոր Արգիշտի Ա.ի (786 – 764) ժամանակ, իբրեւ Արարատեան դաշտի քաղաք – ամրոցներից մէկը, մօտաւորապէս Ն.Ք. 1782թուին, այսինքն՝ 2744 տարի առաջ, ուստի 1968 թուին մենք կարող ենք նշել Երեւանի գոյութեան 2750ամեակը։

Արդ, ի՞նչպէս է ստացւում այս թուականը։ Խնդիրը լուսաբանելու համար հարկաւոր է մեր ուշադրութիւնը դարձնել դէպի Վան քաղաքը, որ Ուրարտուի մայրաքաղաքն էր եւ Ուրարտացիների կողմից կոչւում էր «Տուշպա»։ Հայերն այս անունն արտասանում էին՝ «Տոսպ» եւ դրա տակ հասկանում մայրաքաղաքի գաւառը։ Վանում եւ նրա արուարձաններում են գտնւում ուրարտական վիմագրութեան մեծագոյն յուշարձանները՝ Արգիշտիի եւ Սարդուրի տարեգրութիւնները, Իշպուինի ու նրա ժառանգ Մենուայի «Մհերի դրան» արձանագրութիւնը եւայլն։

Վան քաղաքի Այգեստան արուարձանով անցնող Ցայնկոյների գետակի աջ ափին բարձրանում է Ակռփու – քար կոչուած ժայռը, որի հարաւային փէշերին է գտնւում ուրարտական վիմափոր յուշարձաններից մէկը՝ «Մհերի դուռը»։ Ակռփու – քար է հնչում Վանի բարբառում հին Ագռաւաքարը, որը կապւում է նախաքրիստոնէական շրջանի Միհր աստուծու պաշտամունքի հետ։ Միհրի պաշտամունքի կենդրոններից մէկն է եղել այս վայրի «Մհերի դուռ» կոչուած յուշարձանը։ Վերջինս իրենից ներկայացնում է ուրարտական շրջանի ժայռափոր «սրբազան դուռ»ը, որի վրայ փորագրուած է ուրարտական կրօնական Պանթէոնի ամբողջ կազմը՝ աստուածութիւնների ու նրանց համար սահմանուած զոհաբերութիւնների կարգը։ Սակայն մեր խնդիրը պարզելու համար կարեւոր է ուրարտական արձանագրութիւններից մեծագոյնը՝ Արգիշտի Ա.ի « Խորխորեան » կոչուած տարեգրութիւնը, որը փորագրուած է Վան քաղաքի միջնաբերդի՝ «Ամրական»ի ժայռի հարաւ – արեւմտեան կողմը։ Այս արձանագրութեան վրայ դեռեւս Ե. Դարում ուշադրութիւն է դարձրել պատմահայր Մովսէս Խորենացին։ Կարելի է ասել, որ ուրարտագիտութիւնը սկսւում է Խորխորեան տարեգրութիւններից, որոնց վրայ առաջին անգամ արդի գիտութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց Շուլցը 1828 թուին կատարուած պատճենահանութեան միջոցով։ Ժամանակի ընթացքում 378 տողանոց այդ արձանագրութիւնը վնասուել է, բայց այժմ հնարաւոր է դառնում այն վերականգնել շնորհիւ Վան քաղաքի Ս. Սահակ եկեղեցում գտնուած արձանագրութեան։ Ուրարտագէտները կատարել են համեմատական ուսումնասիրութիւններ եւ գրեթէ վերականգնել են Խորխորեան տարեգրութեան բնագիրն ամբողջովին։

Խորխորեան տարեգրութիւնից իմանում ենք, որ Արգիշտիի գահակալութեան հինգերորդ տարին, այսինքն Ն. Ք. 782 թուականին, հիմնադրուել է Իրպունի քաղաքը եւ այն բնակեցուել է Խաթի եւ Ծուպանի (հայերէն Ծոփք) երկրներից գաղթեցուած բնակիչներով 6600 ռազմիկներով։ Երկար ժամանակ պարզ չէր, թէ որտեղ է գտնուել Իրպունի քաղաքը, միայն վերջերս, 1950 թուին այժմեան Երեւանի հարաւային ծայրամասում գտնուող Արին – Բերդ կոչուած բլուրի պեղումների ժամանակ գտնուեց ուրարտական նոր արձանագրութիւն, որտեղ կարդում ենք. «Ուալդի Աստուծոյ մեծութեամբ Արգիշտին, Մենուայի որդին, այս հզօր ամրութիւնը կառուցեց եւ անուանեց Էրեբունի քաղաք ի հզօրութիւն Բիայնայի եւ ի ահաբեկում թշնամու երկրի ...»։ Այդպիսով պարզուեց, որ Խորխորեան տարեգրութեան Իրպունի քաղաքը գտնուել է այժմեան Արին – Բերդի տեղում եւ, ինչպէս պարզել են ուրարտագէտները, կոչուել է՝ «Իրպունի», «Էրեբունի» կամ « »Երեւունի» որից առաջացել է մեր «Երեւան» անունը։

Յետագայ տարիների պեղումները Արին Բերդում որոշակի ցոյց տուին, որ Երեւունին Ուրարտացիների առաջին խոշոր կենդրոնն է եղել Արարատեան դաշտում եւ միայն վեց տարի յետոյ (Ն. Ք. 776) այդ կենդրոնը փոխադրւում է նոր հիմնադրուած Արգիշտիխինիլի քաղաքը, որը Հայերի մօտ կոչւում էր Արմաւիր եւ Դ. դարից (Ն. Ք.) դարձաւ հայկ. Այրարատեան թագաւորութեան կենդրոնը։

Երեւունիի հիմնադրման ժամանակաշրջանում հայ ժողովրդի կազմաւորման պրոցեսը այնքան էր խորացել, որ հայկական ցեղերը գերիշխող էին դարձել Արեւմտեան Հայաստանի մեծագոյն մասում, եւ Խորխորեան տարեգրութիւններում նշուած Խաթէ եւ Ծուպանի երկրից այստեղ բնակեցուած 6.600 ռազմիկները, ինչպէս կարելի է կռահել այլ տուեալների հիման վրայ, պիտի պատկանէին հայկական ցեղերից մէկին։ Կարելի է ասել, որ այս փաստը հնագոյն տեղեկութիւնն է Հայերի բնակութեան մասին Արարատեան դաշտում։

Է. դարի կէսերին (Ն. Ք.) Երեւունի – Արին – Բերդից դէպի արեւմուտք բարձրանում է ուրարտական մի նոր կենդրոն Թէյշէբաինի քաղաքը, այժմեան Կարմիր Բլուրի տեղում։ Այդ ժամանակ Երեւունի քաղաքն արդէն կորցրել էր իր վաղեմի նշանակութիւնը եւ ամայացել էր, այնտեղ պահուող հարստութիւններից շատ բան փոխադրուել էր Թէյշէբաինի։ Պեղումների ժամանակ Կարմիր Բլուրում գտնուեցին մի քանի վահաններ, որոնց վրայ կարդում ենք «Խալդի աստուծուն, Երեւունի քաղաքում այս վահանը նուիրաբերեց Արգիշտին՝ Մենուայի որդին»։

Յետագայում, երբ ուրարտական պետութեանը փոխարինեց հայկական պետութիւնը Երուանդունի թագաւորութեան գլխաւորութեամբ, Երեւունի ամրոց քաղաքը որոշ աշխուժացում ապրեց։ Պեղումների ժամանակ Արին – Բերդում գտնուել են Աքեմենեանների ժամանակաշրջանի յունական արծաթէ դրամներ։ Մեր տեղեկութիւնները Երեւունիի մասին սրանով են առայժմ սահմանափակւում, սակայն պեղումները Արին – Բերդում շարունակւում են եւ յոյս կայ, դեռ նոր յուշարձաններ կը գտնուեն, ինչպէս 1961 թուի ամրանը պեղուած ուրարտականնոր արձանագրութեան գիւտը։

Վաղ միջնադարում Արին – Բերդի բլուրը ամայացել էր, ընդմիշտ կորցնելով իր նշանակութիւնը։ Նրա փոխարէն կառուցուել է Հրազդանի անառիկ ափին նոր ամրութիւն, որի վրայ է անցել Երեւունի անունը հայերէն «Երեւան» ձեւով։ Ժամանակի ընթացքում այս ամրոցի շուրջը աճում է նոր քաղաք, որը յետագայում պիտի դառնար արդի Հայաստանի մայրաքաղաքը։

Այդպիսով, մեր կողմից բերուած տուեալները ակնյայտ են դարձնում, որ Երեւունին նոյն Երեւանն է, եւ մենք իրաւունք ունենք արձանագրութիւնների կացուցմունքը Երեւունի բերդաքաղաքի կառուցման մասին համարելու Երեւան քաղաքի հիմնադրման տարեթիւը։

Այսպիսով, աշխարհի ամենահին քաղաքներից մէկը, Հայաստանի հոյակապ մայրաքաղաք Երեւանը մի քանի դարից կը բոլորի իր գոյութեան 2750ամեակը։ Փառաւոր տարեդարձ։

ՍՈՒՐԷՆ ԵՐԵՄԵԱՆ

ԳԱՌԶՈՒ
Carzou (1)

Գառզու է այս դարուս այն նկարիչը, որուն ստեղծած աշխարհը ծանօթ է իր իսկ անունով, որուն վրձինին կանչը կը կրէ իր իսկ անունը, եւ որուն նկարչութիւնը՝ ամբողջ կեանք մը, ներքին տաբածուն աշխարհ մը կը դնէ մեր առջեւ, ուր բանաստեղծութիւնը կ՚երգէ անզուգական գոյներով մինչ գիծերը լեզու կուտան սպաստարին։

Գառզու գաղտնիքն ունի, առանց շուքի դասական հակադրութեան՝ լոյսը լոյսով տալու եւ ստեղծելու տարօրինակ խառնուրդ մը իրականութեան եւ երազի։ Իր արուեստը ցարդ մեզի խօսած էր ուղղակի, իր գիծերով, իր գոյներով որոնք շատ մը բաներ կը պատմեն։ Ասոնք կը խօսէին Գառզուի մասին առանց միջնորդի, հոգիէ հոգի, աչքէ աչք, եւ սիրտէ սիրտ։

Այսօր սակայն մէկը կուգայ, Գառզուի եւ մեր միջեւ, հեղինակ մը որ կը ներկայացնէ մեզի նախ մարդը, ապա արուեստագէտին վաստակը։

Դժուար է գործը զոր ստանձնած է Փիէռ Լամպերթէն, դժուար է ներկայացնել մարդ մը որ արուեստագէտ է, եւ արուեստ մը որ իր մարդկային գործադրութեամբ համակ բանաստեղծութիւն է։

Կեանքը կարճ է՝ արուեստը երկար, կը նշէ Լամպերթէն նկարիչի մը առթիւ որ կարծէք, գաղափար չունի ժամանակի մասին եւ որուն համար կեանքը արուեստ է եւ արուեստը՝ յաւիտենական։

Լամպերթէն կը վերլուծէ Գառզուի պաստառները։ Ձի զարմանար որ յաճախ Պօտլէրը յիշուի նոյն առթիւ, որովհետեւ Գառզու ալ մօտ է խորհրդապաշտներուն։ Բանաստեղծին նման եւ նոյն ձեւով մօտեցած է հարցերուն. եւ նոյն բաները տեսած են մէկը գրչի՝ միւսը վրձինի յար եւ նման գոյներով։

Եթէ գործը ինքնին կը խօսէր արդէն մեզի եւ անհրաժեշտ չէր զայն ներկայացնել, մանաւանդ անոնց որոնք երկար տարիներէ ի վեր միտքով Գառզուի պաստառները կը տեսնեն երբ Վենետիկի մասին կը մտածեն, կամ չեն կրնար մոռնալ Յայտնութիւնը այնպէս ինչպէս կը տեսնէր Գառզուն, Լամպերթէն մեզի կը ներկայացնէ մարդը, որ պահուած է, անծանօթ կը մնայ իր արուեստին ետին։ Մարդը, կ՚ըսէ մեզի Լամպերթէն, կը սիրէ Վիվալտիի երաժշտութիւնը եւ իր հանգիստի ժամերուն վերացումով կը լսէ կինը երբ Մոցարթ կը նուագէ դաշնակի վրայ։

Գրականութեան մէջ, Գառզուն կը յափշտակէն Մոնթերլան, Փրուստ, Առաքոն։

Գառզու աշխատած է նաեւ բեմապարերու համար եւ բացառիկ յարդանկարներ (տեfnբ) պատրաստած է Օփերայի այնքան հարուստ « Էնտ Կալանթներուն » կամ Ռոլան Փըթիի «Գայլին» համար։

Մարդը Գառզուի համար խէչլին ուխտաւորն է, կ՚ըսէ Լամպերթէն, որ լաւ ճանչցած է Գառզուն եւ նոյնքան լաւ կը ճանչցնէ զայն, իր գիրքը թղթատողներուն։

Գիրքը հետաքրքրական եւ անհրաժեշտ է անոնց որոնք ծանօթ են Գառզուի արուեստին, որովհետեւ հոն կը գտնեն ինչ որ չէին գիտեր եւ կրնան աւելի մտերմանալ իրենց սիրած նկարչին հետ, կամ

ՌՈՒՍՕ-ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

« Հազարէ աւելի դիակներ, կը պատմէ ռուս ականատես մը, կը վկայէին թէ Հայերը ի՛նչ կատաղութեամբ, ի՛նչ վրէժխնդրութեամբ պատժեցին իրենց դաւաճան թուրք համաքաղաքացիները »։

Կէս – օրին թրքական բանակը նահանջեց, ու գնաց հաստատուեցաւ մօտակայ լեռներուն գագաթը։ Ռուսերը չունէին բաւարար ուժ՝ հալածելու համար զանոնք լեռներէն անդին։ Ռուսերուն կորուստն էր, այդ օրուան մէջ, մէկ զօրավար, 24 սպայ եւ 450 զինուոր, ջարդուած Հայերէն զատ։

Թշուառ վիճակի մատնուած էին Պայազիտի Հայերը։ Ոչ տուն մնացած էր, ոչ ալ պարէն, օրական հացն անգամ ստիպուած էին խնդրել բերդին շտեմարաններէն։

Մինչ Ռուսերը կը խորհէին թէ Թուրքերը երկրորդ յարձակում մը եւս կը կատարեն Պայազիտի վրայ, Յուլիս չորսին յանկարծ տեսան որ Վանի փաշան արագօրէն եւ անակնկալ նահանջեց։ Շուտով հասկցուեցաւ թէ Թուրքերը լուր առեր էին որ Պասկեւիչ կը յառաջանայ յաղթականօրէն, ուստի Վանի փաշան բարւոք համարեցաւ երթալ պաշտպանել Վանը։ Զօր. Պոպով տեղեկագիր մը հասցնելով Պասկեւիչի, կը վկայէր թէ Պայազիտի թուրք բնակչութիւնը ինչ դաւաճանութիւն գործեց, աւելցնելով որ գլխաւոր չարագործները Քիւրտերն էին, մանաւանդ ցեղապետը, Սուլէյման աղա, զոր իբր թէ Պասկեւիչ կաշառած էր ոսկիներով։ « Գալով Հայոց, կը շարունակէ Զօր. Պոպով, օրինակելի էին իրենց քաջութեամբ եւ ընթացքով, հոգիով նուիրուած էին Ռուսերուն եւ իշխանութեան հնազանդ»։ Պասկեւիչ կը պատասխանէ. «Պայազիտցի բոլոր դաւաճան Թուրքերը բանտարկեցէք, քիւրտ ցեղապետներուն մի դպիք, չգրգռելու համար Քիւրտերը, իսկ Հայոց անձնուիրութեան մի հաւատաք, որովհետեւ ատիկա հետեւանք է իրենց վախկոտութեան»։ Զօր. Պոպով, մերժելով այս անիրաւ մեղադրանքը, կը պատասխանէ սպարապետին. « Հայերը, ամենավտանգաւոր ժամուն այնպիսի անձնուիրութիւն մը ցոյց տուին, որ ես պարտք կը համարիմ բարեխօսել, ձեր առջեւ, Հայոց մասին, — Հայերը արժանի են որ դուք լաւ կարծիք ունենաք իրենց մասին»։ Գուցէ այս վկայութիւնն եղաւ պատճառը, որ 2–3 ամիս ետք՝ Պայազիտի հերոս Զօր. Պոպով հեռացաւ Կովկասէն։

ԲԱԲԵՐԴԻ ԵՒ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ռուսերու փառաւոր յաղթանակներուն տպաւորութեան տակ, Պասկեւիչի մօտ գացին Խնուս քաղաքի հայ ներկայացուցիչները եւ յանձնելով իրենց բերդին բանալիները՝ կը խնդրէին զիրենք պաշտպանել քիւրտ աւազակներու յարձակումներուն դէմ։ Սպարապետը ընդ առաջ երթալով խնդրանքին՝ ղրկեց մէկ վաշտ ռուս զօրք, որոնք գրաւեցին Խնուսը։ Քրտական աւազակախումբերը, թալանելով շրջակայ հայ գիւղերը, հեռացան դէպի Մուշ։ Միեւնոյն ժամանակ, Զօր. Բուրցովի առաջնորդութեամբ՝ քանի մը վաշտ ղրկեց Բաբերդի վրայ, որու բնակչութեան մէկ մասը կը բաղկանար Հայերէ եւ Յոյներէ։ Պասկեւիչի առած տեղեկութեանց համաձայն, այդտեղ կը կեդրոնանային, Թուրք նահանջող զինուորները, այց երբ իմացան թէ Ռուսերը կը մտնեն, լքեցին Բաբերդը եւ քաշուեցան դէպի լեռները։

Յուլիս 7ին, Ռուսերը առանց արիւնհեղութեան մտան Բաբերդ։

Պասկեւիչ, այնուհետեւ, սպասեց որ օգնական ուժեր հասնին Վրաստանէն, որ յառաջանայ դէպի Սեբաստիա (Սվազ)։ Այդ զօրքերը հասան, եւ ամէն բան լաւ կ՚ընթանար՝ երբ յանկարծ տխուր դէպք մը փոխեց ամէն բան։ Յուլիս 11ին, Զօր. Բուրցով, իմանալով որ Բաբերդէն քանի վերստ հեռու Խարթ գիւղին մէջ կեդրոնացած է Լազերէ բաղկացած զօրախումբ մը, իր զինուորներէն մաս մը առնելով յարձակեցաւ գիւղին վրայ։ Լազերը, որ թիւով անհամեմատ աւելի էին Ռուսերէն, կատաղի ընդդիմութիւն մը ցոյց տուին, այնպէս որ Ռուսերը մեծ վնաս կրելով ստիպուեցան նահանջել։ Ինքը, Բուրցով, որ զարմանալի քաջութեամբ կը կռուէր առաջին գիծի վրայ, յանկարծ ինկաւ՝ կուրծքէն զարնուելով, եւ երեք օր ետքը մեռաւ ընդհանուր վիշտ պատճառելով բոլորին։ Այդ դժբախտ օրը, Ռուսերուն կորուստն էր մէկ զօրավար, 13 սպայ եւ աւելի քան երեք հարիւր զինուոր։ Մեծ վնաս կրեց նաեւ Հայոց հեծելազունդը։ Մնացած զօրքը վերադարձաւ Բաբերդ։

Լազերուն այս յաղթութիւնը եւ Բուրցովի մահը յանկարծ փոխեցին Թուրքերուն կարծիքը ռուսական զէնքին զօրութեան մասին եւ հոս ու հոն սկսան գլուխ վերցնել։ Նուաճեալ քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ ապստամբութեան նշաններ երեւացին։

(13 Շար.)

ՉԵԽԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԻ ՍԹԻՒԱՐԹԻ ԱՂԱՒՆԻՆ Է

Իր երիտասարդ ամուսինին՝ Փրանկիսկոս Բ. Ֆրանսայի թագաւորին մահէն ետք, Մարի Սթիւարթ տխստանքով կը հեռանայ Ֆրանսայի արքունիքէն, երթալ իշխելու համար Սկովտիոյ մէջ :

Իր երկրորդ ամուսինին՝ Տէրնլէյ Սթիւարթի մահէն ետք, երկրորդ անգամ այրի, երրորդ անգամ ըլլալով կ'ամուսնանայ կոմս Պոթուէլի հետ, որուն համար գրոյց կը շրջէր թէ սպանիչն էր եղած Մարի Սթիւարթի երկրորդ ամուսինին՝ Տէրնլէյի :

Այս կասկածը կը բաժնեն նաեւ Մարի Սթիւարթի վերաբերմամբ, գործուած սպանութեան մեղսակից նկատելով զայն, ու կը ստիպեն որ երիտասարդ թագուհին հրաժարի գահէն :

Ատեն մը բանտարկուած մնալէ ետք, Մարի Սթիւարթ կը յաջողի խոյս տալ եւ կը լծուի պայքարի՝ իր հակառակորդներուն դէմ: Կարճ ընդդիմութենէ մը ետք կը պարտուի եւ դարձեալ խոյս տալով, այս անգամ կ'ապաստանի Անգլիա, ուր կ'ըլլայ իր մեծագոյն սխալը :

Անգլիոյ մէջ, Մարի Սթիւարթ, սկզբները կ'արժանանայ Եղիսաբէթ թագուհիին բարեացակամ ընդունելութեան, եւ սակայն, հետզհետէ, Մարի Սթիւարթ կը սկսի խօսիլ այն իրաւունքներուն մասին զորս ունենալ կը կարծէր Անգլիոյ գահին հանդէպ :

Այս բոլորը բաւական կ'ըլլան որպէսզի Եղիսաբեթ թագուհին հրաման արձակէ որպէսզի Մարի Սթիւարթ ձերբակալուելով, դատարանի յանձնուի, քաւելու համար իր երկրորդ ամուսնոյն սպանութեան մեղքը:

Ու երիտասարդ թագուհին կը նետեն բանտ :

Գեղանի թագուհիին վիճակը այնքան խղճալի կ'ըլլայ, որ շարժում մը կը սկսի ի նպաստ իրեն :

Անուանի ազնուական մը՝ Պէպէնկթըն, կ'անցնի այդ շարժումին գլուխը եւ շուտով համոզում կը գոյացնէ թէ ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ էր օգոստափառ կալանաւորին հետ հաղորդակցութեան մէջ մտնելու միջոցը գտնել եւ անոր հետ կանոնաւոր թղթակցութիւն մը հաստատել :

Սակայն ո՞վ պիտի կրնար այս գործը գլուխ հանել առանց կասկածներ յարուցանելու, քանի որ Մարի Սթիւարթ կը գտնուէր խիստ հսկողութեան մը ներքեւ :

Բանտին մէջ, Մարի Սթիւարթ ունէր փոքրիկ բարեկամուհի մը՝ Պէթթի, որ կիւղացի աղջնակ մըն էր: Պէպինկթըն կը խորհի օգտագործել աղջնակին բարեկամութիւնը եւ սակայն եօթը տարեկան պարմանուհին ինչո՞վ կրնար օգտակար ըլլալ այս ծրագրին յաջողութեան :

Յանկարծ, Պէպինկթըն հանճարեղ միտք մը կը յղանայ: Կը գտնէ աղաւնի մը, զայն կ'ընտելացնէ, մարզանքներ ընել կու տայ անմեղունակ անասունին եւ երբ պահը յարմար կը նկատէ, կ'որոշէ երթալ ու գտնել փոքրիկ Պեթթին :

Այդ բանը ընելու համար, ազնուականը կը ծպտուի գեղջկական հագուստով, եւ օր մը, փոքրիկ արահետի մը մէջ, երբ թէ պատահմամբ հանդիպած ըլլալով Պեթթիին, կը հարցնէ անոր.

— Իմ փոքրիկ Պեթթիս, ի՞նչպէս է բանտարկեալ բարեկամուհիդ :

— Կը ձանձրանայ, կը պատասխանէ աղջնակը:

— Պէտք է իրեն ընկեր մը ճարել, կը յարէ Պեպինկթըն :

— Ընկե՞ր մը, կը զարմանայ Պեթթին, ատիկա շատ դժուար բան մըն է: Գիտէք որ արգիլուած է :

— Բայց ոչ անմեղունակ թռչունի մը համար: Ահա աղաւնի մը, քնքոյշ ու սիրունիկ: Տար ասիկա տիրուհիիդ իմ կողմէս նուէր, թերեւս այս թռչնիկը կրնայ ամոքել ցաւերը տիրուհիիդ ...

Ու աղջնակը, ուրախ եւ զուարթ, կ'առնէ աղաւնին ու կը տանի Մարի Սթիւարթի :

Այս վերջինը, երբ կը շոյէ սիրուն կենդանին, անոր փետուրներուն տակ թաքնուած կը գտնէ թուղթի կտոր մը :

Յոյսը կը ծագի թագուհիին սրտին մէջ՝ եւ անխոհեմ կերպով, ակնյայտնի ցոյց կու տայ իր ուրախութիւնը: Մինչ թղթակցութիւնները կը շարունակուէին նամակաբեր թռչունին միջոցաւ, բանտապահը, դաժան ու խորամանկ, ի վերջոյ կը նկատէ թռչունին շարունակական երթեւեկը, եւ օր մը, ճարտար ծուղակով մը կը բռնէ զայն, երեւան կը հանէ անոր փետուրներուն տակ ծածկուած նամակը ...

Կը ձերբակալուին դաւադիրները : Պէպինկթըն եւ իր ընկերները կը գլխատուին ...

Տասնութ տարուան արգելափակութենէ մը ետք, առաւօտ մը, Մարի Սթիւարթը, որ աղաւնի մը թերեւս պիտի կրնար փրկել, կը յանձնեն դահիճին :

Ժամանակակից քրոնիկագիրները կը հաւաստեն թէ, դահիճը, իր կացինը իջեցուցած պահուն, ի տես գեղանի թագուհիին չուշանաթոյր ծոծրակին, համակուեցաւ դողով եւ այդ անհարկու մարդուն աչքերը առաջին անգամ ըլլալով լեցուեցան արցունքով :

Քաղեց՝ Ա. Գ.

տուեալներ ունենալ աւելի լաւ հասկնալու համար անոր գործը: Եւ հետաքրքրական է անոնց համար որ առիթ չեն ունեցած ճանչնալու ոչ մարդը, ոչ գործը: Անոնք հոս կը գտնեն Գառզուն, ինչպէս որ է, հարազատ եւ հաղորդական :

Գառզու ֆրանսարնակ այն նկարիչն է որ, ինչպէս կ'ըսէ բանաստեղծը եկած է. ուրիշ աշխարհներէ, եւ իր արուեստին գաղտնիքը կարելի չէ բացատրել միայն Միջերկրականով, ինչպէս կ'ընէ իր կենսագրութեան հեղինակը, այլեւ պէտք է գիտնալ թէ նկարիչը բանաստեղծին հետ կը կրկնէ .—

Je viens, mon nom le dit, des sources des torrents,
Et des antiques porteurs d'arbres
Qu'une épaule a roulés depuis le temps des marbres
Jusqu'aux fleuves des occidents.

Գառզուի համար ալ կրնանք ըսել ինչ որ ըսած է Ռուբէն Մելիք, մեր ֆրանսագիր բանաստեղծը իր մասին, երբ պայծառ եւ գունաւոր Ֆրանսերէնով մը կը բացատրէ անբացատրելին :

Ա. Մ.

1) *Carzou par Pierre Lambertin, Ed. Julliard.*

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի Մարտ չորսին Սալ տը լա Շիմիի սրահին մէջ Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի սկաուտները եւ գայլիկները 31րդ անգամ ըլլալով կու տան իրենց տարեկան ցերեկոյթը: Ամիսներէ ի վեր փոքրիկ գայլիկները եւ սկաուտները կը պատրաստուին մեծ եռանդով ցոյց տալու համար իրենց կատարած յառաջդիմութիւնները մէկ տարուան ընթացքին :

Անցեալ տարուան Լիզպոնի սկաուտական միջազգային համաժողովին Հայ Արիներու Միութիւնը, մասնակցող 54 ազգերու ներկայացուցիչներէն համակրանքի մեծ ցոյց մը ստացաւ: Համաժողովը միաձայն ընդունեցաւ որ Հայ Արիները շարունակեն իրենց ինքնուրոյնգործունէութիւնը իբր Հայ, մաս կազմելով միշտ սկաուտական միջազգային կազմակերպութեան, ինչպէս էր 1928էն ի վեր :

Այս յաջողութիւնը կը պարտինք մասնաւորապէս Ֆրանսական սկաուտութեան վարիչներուն, որոնք մեծ սիրով եւ վստահութեամբ կը քաջալերեն մեր շարժումը: Բոլոր պետերն ալ ներկայ պիտի ըլլան Կիրակի օրուան հանդէսին, ինչպէս նաեւ Ֆրանսական եւ օտար խումբերու ներկայացուցիչներ :

Յայտագիրը մասնաւորապէս խնամուած է: Սկաուտները պիտի տան պզտիկ ներկայացումներ: Պիտի ներկայացուի սկաուտական հետաքրքրական ֆիլմ մը բանակումներու կեանքէ: Գեղարուեստական խնամուած բաժնի մը մանրամասնութիւնները լոյս կը տեսնեն արդէն այս թերթին 4րդ էջին վրայ :

« Յուսանք թէ մեր հայրենակիցները մեծ թիւով պիտի գան կիրակի օր թէ հաճելի օր մը անցընելու եւ քաջալերելու Հայ Արիներուն յարատեւ աշխատանքը :

ՀԱՅ ԱՐԻ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ՄԵԾ ՔԱՂԱՔԱԳԷՏՆԵՐԸ

Անգլիացի ծանօթ գրաճանաչ տիկին Միրիէլ Սթաֆորտ, մեր ժամանակաշրջանի ամէնէն հռչակաւոր քաղաքական դէմքերուն գիրը քննելէ ետք, անգլիական «Թուտէյ» պարբերականի վերջին թիւին մէջ հրատարակած է խիստ շահեկան յօդուած մը անոնց մասին :

Տիկին Միրիէլ Սթաֆորտ ուսումնասիրած է՝ Նիքիթա Խրուշչեւի, Ճոն Քենըտիի, Հարըլտ Մաքմիլընի, Քոնրատ Ատընաուըրի, Շարլ տը Կոլի, Ֆիտէլ Քաստրոյի, Կամալ Նասըրի, Քվամէ Նքրումայի եւ Փանտիտ Նեհրուի ստորագրութիւնները :

Ահա թէ ինչ կ'ըսէ անոնցմէ իւրաքանչիւրին մասին :

Նիքիթա Խրուշչեւ.— Գիրը ցոյց կու տայ որ, դիւրագրգիռ եւ ջղային է եւ ընկերային յարաբերութեանց մէջ կը տառապի ստորակայութեան զգացումէ : Այսինքն, կը կասկածի իր հետ ազնուօրէն վարուողներէն եւ կը հակակրի իր հետ ազնուօրէն չվարուողներուն :

Ճոն Քենըտի.— Մեծապէս կը գիտակցի դրամի արժէքին: Իր ստորագրութեան մէջ, առջեւի «Ճ» գիրը մասամբ կը յիշեցընէ 8 թիւը եւ երկրորդ անուան «Ք»գիրը մարդ կրնայ նմանցնել տոլարի նշանին մէկ փոփոխակին: Իր գիրը նմանապէս ցոյց կու տայ թէ՝ ունի պերճ լեզու, երեւակայութիւն, բայց նաեւ՝ գործնական կարողութիւններ :

Հարըլտ Մաքմիլըն.— Անգլիացի վարչապետը ղեկավարի եւ դիւանագէտի բացառիկ կարողութիւններ ունի: Նոյնպէս մեծ եռանդ :

Քոնրատ Ատընաուըր.— Իր գիրը ցոյց կու տայ պահպանողական եւ քիչ մը հին գաղափարներով մարդ մը: Սակայն, միաժամանակ խռովայոյզ կացութիւններ հանդարտեցնելու կարողութիւնն ունի:

Շարլ տը Կոլ.— Շատ բարձր ըմբոստութիւն ունի, անբասիր նկարագիր եւ պարտականութեան գիտակցութիւն: Նըմանապէս ունի՝ քնքոյշ սիրտ, կրօնասէրական խոր զգացում եւ միշտ ճիշդը ընելու փափաք :

Ֆիտէլ Քասթրօ.— Գիրը ցոյց կու տայ վտանգաւոր մարդ մը, որ սակայն, կ'ըմբռնէ իր սխալները եւ անոր համար յանցաւոր ըլլալու խոր գիտակցութիւնը ունի :

Կամալ Նասըր.— Անհանդիստ եւ նեղսրտած մարդ մըն է: Կ'ուզէ վճռական որոշում մը տալ, բայց կասկածները զինք վարանոտ կը դարձնեն :

Քվամէ Նքրումա.— Իր գիրը ցոյց կու տայ որ, հակառակ իր ինքնավստահութեան եւ եսասէր երեւոյթին, խորքին մէջ, ինքզինքը անտեսուած կը նկատէ :

Փանտիտ Նեհրու.— Վճռական եւ շատ բեղուն մտքով մարդ մըն է:

Թարգմ. Վէն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (164)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Այդ պահուն, Վանայ Այգեստան կոչուած արուարձանին մէկ անկիւնը գտնըւող թրք. ապարանքի մը մէջ մանկամարդ աղջիկ մը նստած էր ու խորունկ մտածումի մը տակ կ'ընկճուէր ...

Հազիւ 16 տարու կար, բարձր հասակ մը, գէր ու կորովի կազմուածք մը, մեծ ու գրաւիչ աչքեր եւ հրեշտակային կերպարանք մը ունէր ան: Երկայն եւ թուխ ծամերը խառն ի խուռն թափուած էին իր ուսերուն վրայ եւ կիսովին կը ծածկէին անոր ձուաձեւ ու նուռներանգ այտերը : Թրթռուն ու ձիւնի սպիտակութեամբ գիշերանոցը թոյլ կերպով կ'իյնար գողտր վիզէն վար՝ մինչեւ ծունկերը: Երկու բազուկները զարդարուած էին ադամանդակուռ ապարանջաններով :

Մանկամարդ աղջիկը մինակ էր: Սենեակը հրաշալի կերպով կահաւորուած էր. ու ինքը այդ ոսկի վանդակին մէջ փակուած էր թռչունի մը պէս: Ջեղունէն կախուած ջահը կը վառէր եւ կը լուսաւորէր սենեակին անկիւնը դրուած մահճակալը, որուն պերճութիւնը յանկուցիչ էր բառին բովանդակ նշանակութեամբ :

Երկար ատեն մտածելէ ետքը, մանկամարդ աղջկան աչքերէն սկսան տաք արցունքներ հոսիլ, որոնք թրջեցին իր փափուկ ձեռքերը : Յայտնի բան էր որ հոգեկան դառնութիւնը կը խեղդէր զինքը... յայտնի բան էր որ սիրտը լեցուած էր ու չէր կրնար պարպել : Հետեւաբար ճիգ մը ըրաւ, ոտքի ելաւ բազմոցին վրայէն ու գզրոց մը դուրս քաշելով ճերմակ շիշ մը ու դանակ մը հանեց :

Երկիւղալի զգուշութեամբ մը դանոնք սենեակին մէկ անկիւնը դրաւ եւ դէպի դուռը ուղղուեցաւ: Դուռը կէս մը բաց ըլլալուն համար, գոցեց զայն ու վերադարձաւ : Մօտեցաւ այն անկիւնին, ուր դրուած էին շիշն ու դանակը: Նախ վարանեցաւ... դողդղաց... բայց կարծես թէ արիութիւն մը զգալով իր մէջ բացագանչեց ինքնիրենը :

— Կրող... մինչեւ երբ համբերեմ այս հրէշին քով, մինչեւ երբ անոր գերին գտնուիմ: Ախ, Աստուած իմ, ալ չեմ կրնար մնալ ... ալ չեմ կրնար ապրիլ այս ոճիրներով լի յարկին տակ ... Կեցիր ... կէս գիշերէն ետքը հոս պիտի ըլլայ ... Պիտի հսկեմ իր վրայ, մինչեւ որ անոր քունը տանի, մինչեւ որ այդ հրէշը թաղուի իր կիրքերուն մէջ... Ան ատեն, քովէն պիտի հեռանամ ու դանակովս պիտի կտրեմ անոր կոկորդը ... Ոչ անիկա պիտի չազատի ձեռքէս. հաւի մը պէս պիտի մորթեմ զինքը ...: Եւ որպէս զի Վալի փաշային ձեռքը չմատնուիմ, կը խմեմ այս թոյնը :

Մանկամարդ աղջիկը յուսահատօրէն ոտքի ելաւ գտնուած անկիւնէն ու ականջ դրաւ դուռին, ապարանքը լռութեան մը մէջ էր :

— Վեց ամիս է որ այս ապարանքին մէջ կը գտնուիմ, շարունակեց մանկամարդ աղջիկն ինքնիրեն: Ախ աչքովս տեսայ ծնողքիս սպաննուիլը, եղբօրս արիւնաթաթախ գլուխը, պզտիկ քրոջս սուինի մը ծայրն անցուիլը ... Այս վատ հազարապետը խմեց սիրելիներուս արիւնը ... ամէնէն ետքը յափշտակեց զիս ու հետը բերաւ այս քաղաքը: Իրաւ... շատ Հայեր կան հոս... բայց դուրս չեն հաներ զիս ... չեմ կրնար առիթ մը գտնել որ մէկու մը յայտնեմ թէ, հայ աղջիկ մըն եմ եւ թէ բռնութեան ներքեւ այս հարէմը կը գտնուիմ : Աստուած իմ, մինակ եմ ու ձայնս լսող մը չկայ :

— Ոչ մինակ չես դուն աղջիկս, հնչեց ձայն մը դողդղալով :

Մանկամարդ աղջիկը սոսկումով մը ետ դարձաւ եւ տեսաւ որ քովը կեցած էր ախոռին ձիապանը, որ մեր ծանօթ Միրօ Ախպարն էր :

— Դուք հո՞ս... գոչեց մանկամարդ աղջիկը թուրքերէն լեզուով մը եւ աճապարեց իր մերկ մարմինը ծածկելու :

— Ախ, սիրելի աղջիկս, թօթովեց Միրօ Ախպար հայերէն կը հասկնամ ես, ինչո՞ւ չէք ուզեր այդ լեզուով խօսելու : Չէ՞ որ «մինակ եմ ես ... ու իմ ձայնս մէկը չի լսեր» կ'ըսէիր: Ահա կը յայտնեմ քեզի թէ ես ալ Հայ մըն եմ ու քու արիւնդ կը կրեմ իմ երակներուս մէջ:

— Մանկամարդ աղջիկը կը դողար ..: կարծեց թէ կը խաբուէր ու աչքին կ'երեւար այդ տեսիլը: Հետեւաբար չկրցաւ ճիչ մը հանել բերնէն:

Սենեակին մէկ անկիւնը կծկտուած, սփածանելի մը մարմնոյն վրայ ծածկած ու երկիւղալի դրութեան մը մէջ ամփոփած կը մնար ու չէր համարձակեր մարդկային կերպարանքով այդ բարի հրեշտակին նայիլ, որ իրեն ձայն կու տար ու «մինակ չես դուն»ը կը հնչէր ...:

— Մի վախնար... յարեց Միրօ Ախպար, ու մօտենալով մանկամարդ աղջըկան, համարձակեցաւ անոր ձեռքը բռնելու : Ես Հայ եմ: Ամիսներով այս ապարանքին մէջ ձիապանութիւն ըրի, որ յաջողէի քու սենեակդ մտնելու եւ քու Հայ աղջիկ մը ըլլալդ գիտնայի :

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ, ընկեր Քերովբէ Առաքելեան հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրէ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պօտուրեան ընտանիքէն, Տէսին, յիսուն Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի, հանգուցեալ Յարութիւն Փիրընեանի մահուան առիթով :

ԱՆՈՒՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի կը քարոզէ Տէր Գիւտ վրդ. Նազգաշեան եւ կը պատարագէ Առնուվիլի հոգեւոր հովիւ Տէր Մաշտոց քհնյ. Թիւֆէնքճեան :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Փարթամեան, Կէօնճեան եւ Պապիկեան ընտանիքները, կը ծանուցանեն թէ ՎԱՀԷ ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ մահուան տարելիցին եւ հօրը՝ ՆԵՐՍԷՍ ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ մահուան 15րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի Սէն Լու Կրանփէնի եկեղեցիին մէջ :

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգող- ներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ արարողութեան :

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտարարէ թէ փետրուար 11ի շնորհակալիքին մէջ ակամայ մոռցուած են հետեւեալ կազմակերպութեանց եւ անհատներու անունները՝ Հայ Լեգէոնական Միութեան եւ իր նախագահը : Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Համախարբերդցիականի Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղէն տասը Ն. Ֆ. : Պ. Հ. Սէլէրեանէ յիսուն Ն. Ֆրանք, Պ. Մ. Նաճարեանէ տասը Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին : Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ԶՈՄ), *Քատէի* (Փըքի ժուռնալ) *Ա. յարկը :*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ Պօմոնի սրահին բարեզարդման :

«ՇԱՆԹ» Թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ Պօմոնի մէջ կը ներկայացնէ՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին : Կը ներկայացուի ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻՒԸ ԿԱՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները թաղեցիներէն ողբացեալ Մարիձա Գաբլանեանի մահուան առթիւ : Պ. Պ. Տէր Մինասեան եղբարք, Համբարձում Ենովքեան, Պառթինէլ Ժան, կօշիկ՝ Ազէր քսանական Ն. Ֆ. : Իսկ Այրի Տիկին Բերուզ Տուրղութեան, Սահակ Յարութիւնեան, Գէորգ Վարպետեան, Վարդան Պանտիկեան, Յարութիւն Գստաօղլանեան, Սահակ Աւետեան, Սուրէն Մինասեան, Այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեան, Բիւզանդ Խաչատուրեան, Յովսէփ Օհանեան, Պետրոս Սահակեան, Ռուբէն Ասարլըքեան տասնական Ն. Ֆ., Հաճի Յակոբ Ահազինեան, Մարտիրոս Նալպանտեան, Կարպիս Աճէմեան հինգական Ն. Ֆ. ի նպաստ Թաղիս եկեղեցւոյ :Տէր Մինասեան եղբարք, Սիրունեան ընտանիք, քսանական, Օննիկ Տօրումեան, Գրիգոր Դաւիթեան, Յովսէփ Օհանեան, Պառ Անթուան տասնական Ն. Ֆ. տեղւոյս դպրոցին : Այս առթիւ Գէորգ Վարպետեան տասնական Ն. Ֆ. Թաղիս աղքատներուն, իսկ Յարութիւնեան Սահակ տասը Ն. Ֆ. Թաղիս Կապոյտ Խաչին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ :

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 15ին,

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին՝

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ
(Հայերէն)

L'Ane et le Ruisseau
(Ֆրանսերէն)

Երգ, պար եւ արտասանութիւն

Տոմսերու գին .—4, 5, 6 Ն. Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ, Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 8·30ին :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը բաժակ մը թէյի շուրջ կը հրաւիրէ Թաղիս եւ շրջաններու բոլոր համակիրները, Կիրակի (Մարտ 11) ժամը չորսին, եկեղեցիի սրահին մէջ : Ջերմ ընդունելութիւն եւ հաճելի մթնոլորտ :

Նոյն օրը պիտի քաշուին վիճակախաղի տոմսերը որոնք նախապէս ծախուած էին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
Գիրքերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ
Ապրիլ 8էն 22

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ , **Salle Voltaire, Rue Voltaire**

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ:
Մարտ 3ին, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Կը խօսին Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին .—

Արտասանութիւն՝ Զարուհի Փափազեան, Սօսի պարախումբը, ընկերակցութեամբ Տէտէեանի եւ Սեզեանի, *ղեկավար* Յ. Քիւրքճէրեան :

ՆՈՒԱԳ ԵՒ ԵՐԳ .— Փօլ Գույաքսըզեան, Արմէն Մոմճեան, Յար. Ճապուրեան, Լեւոն Պօյաճեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ .— Փաաֆալ Եսայեան, Յովի. Շիրինեան :

Grand Bal de Nuit

de 21 heures à l'aube

AVEC CLAUDE NICLAU ET SON ORCHESTRE

Bar **Buffet** **Ambiance**

Մուտք 6 Ն. Ֆ.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

31 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի , Մարտ 4, կէս օրէ վերջ, ժամը 2·30ին

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Սկաուտական ներկայացումներ, հայկական պարեր եւ երգեր, պիտի ներկայացուի նաեւ սկաուտական ֆիլմ մը

Նախկին Հայ Արիները եւ Երէցները պիտի ներկայացնեն հայերէն եւ մասնաւոր պատրաստութեամբ

ՈՉԽԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

(La Farce de Maître Pathelin)

կատակերգութիւն մէկ արար

Մուտք .— 10 Ն. Ֆ., 5 Ն. Ֆ. 3 Ն. Ֆ. *Երախաներուն մուտքը ձրի*

ՊԻԻՖԷ

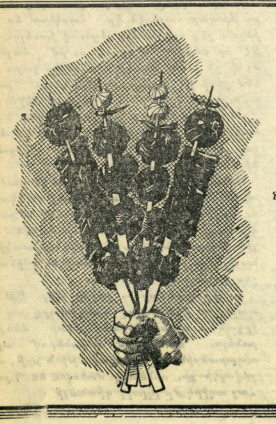

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված- ներ, շաշլիք , քարսքի :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
ՍՈՒՍԱՄ - (ՌՈՃԻՉ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
4
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
4 MARS
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9345 38e ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5146

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁ

Տարուան երրորդ ամիսը թեւակոխեցինք արդէն եւ որքան գիտենք տակաւին ո՛չ մէկ գործնական քայլ առնուած է ներգաղթի համար :

Խրուշչեւն է, որ առաջին անգամ հայրենադարձի աւետիսն էր տուած անցեալ Մայիսին, Երեւանի մէջ, Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ :

Տասը ամիս անցած է թանկագին ընկեր Սերգեւիչի ճառէն ի վեր : Ու կը սպասենք նորութիւններու ներգաղթի կազմակերպման մասին :

Խրուշչեւէն վերջ ներգաղթի մասին խօսած էր Հայաստանի կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Զարոբեան՝ կուսակցութեան ԻԲ. համագումարին առջեւ (Սով. Հայաստան, 23 Սեպտ.) :

Ընկեր Սերգեւիչ ըսած էր թէ «իրագործութեանց բնական ընթացքով», կապիտալիստական երկիրներու մէջ ապրող մեծ թիւով Հայեր փափաք յայտնած են ներգաղթելու մայր հայրենիք :

Զարոբեան կը չեշտէր թէ խորհրդային կառավարութիւնը պարտք կը համարի դէպի իրենց «միակ հայրենիքը» վերադառնալու համար օգնել այն հարիւրհազարաւոր հայրենակիցներուն, որոնք «բախտի քմահաճոյքով աշխարհի շատ երկրներում սփռուած են» :

Ու կը հաստատէր թէ որոշուած է 1962էն սկսեալ կազմակերպել ներգաղթ, որ «քաղաքական մեծ նշանակութիւն ունի» : Կը խոստանար չկրկնել 1946 – 47ին գործուած սխալները, — այսինքն այն ատենուան պէս «զանգուածային հայրենադարձութիւն» չկատարել, այլ նախապէս բնակարան եւ աշխատանք հայթայթել եւ ներգաղթը կատարել «աստիճանաբար, ո՛չ մեծ խմբերով» :

Անցեալ Մայիսին Հայաստանէն վերադարձող ուխտաւորները կը հաւաստէին թէ ներգաղթը պիտի սկսի առաջին անգամ Կիպրոսէն :

Ճիշդ կը թուի այս լուրը : Կիպրոսի մէջ ամիսներ առաջ տենդոտ գործունէութեան էին լծուած «Բարեկամներ» անունով ծանօթ «Հայաստանասէր»ները : Կազմած էին «ներգաղթի յանձնախումբ» մը, որ հայրենադարձի համար արձանագրեր էր կղզիի Հայերուն երեք քառորդը : Սակայն յանձնախումբի անդամներէն ոչ մէկը ցանկին մէջ դրեր էր իր անունը ... :

Կոմկուսի քարտուղարն ալ կը հաստատէ այժմ, որ «նախատեսւում է հայրենադարձը սկսել առաջին հերթին Իրանից, Կիպրոսից եւ Մերձաւոր Արեւելքի մի քանի այլ երկրներից» :

Ներգաղթողները պիտի տեղաւորուին «գիւղական շրջաններում եւ արդիւնաբերական նոր կենտրոններում» : Այսինքն, մեր աշխարհաբարով, կա՛մ իբրեւ մշակ պիտի աշխատին «կոլխոզ»ներու մէջ, կամ բանուորութիւն պիտի ընեն նոր շինուած գործարաններու մէջ :

Չկայ հայրենասէր Հայ մը, որ հակառակ ըլլայ ներգաղթին, մանաւանդ այն երկիրներէն, ուր սպիտակ ջարդը աւերներ կը գործէ ամէն օր աստիճան մը աւելի :

Դժբախտաբար սակայն Հայաստանի վարիչները զուտ հայրենասիրական այս ձեռնարկը կ՚օգտագործեն՝ Սփիւռքի Հայութիւնը պառակտելու, մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հարուածելու համար :

Զարոբեան իրենց այս նպատակը չի ծածկեր բնաւ : Ներգաղթի զեկուցման առթիւ կը չեշտէ թէ «ներկայումս կապեր են հաստատուած աշխարհի բազմաթիւ երկրների հայ յառաջդիմական կազմակերպութիւնների», այսինքն կոմունիստներու, հնչակեաններու եւ ռամկավարներու հետ, որոնք միացեալ ճակատ են կազմած պայքարելու համար Դաշնակցութեան դէմ :

Գաղափարական զէնքի վրայ զիջում չընելով հանդերձ այդ կազմակերպութեանց, անոնց գործունէութիւնը միշտ կ՚արժանանայ եղեր խորհրդային իշխանութեանց «աջակցութեանն ու օգնութեանը» :

Իր եզրակացութեան մէջ Զարոբեան կը թելադրէր.

« Համախմբել արտասահմանեան հայկական յառաջադիմական կազմակերպութիւնների բոլոր ուժերը, ակտիւօրէն գործակցել տուեալ երկրի յառաջդիմական բոլոր ուժերի հետ եւ այսուհետեւ եւս անհաշտ պայքար մղել հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի, հակառեւոլիւցիոն, բուրժուա – նացիոնալիստական Դաշնակցական պարտիայի դէմ՝ յանուն խաղաղութեան, ազատութեան եւ ժողովուրդների երջանկութեան » :

Ներգա՞ղթ կը կազմակերպեն թէ «անհաշտ պայքար» կը հրահրեն Դաշնակցութեան դէմ :

Սպասե՛նք եւ տեսնենք :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆ

Օռանի մէջ կացութիւնը շատ ծանր է եւ մահմետական ու Եւրոպացի կը շարունակեն իրար ջարդել՝ ակն ընդ ական : Կառավարութիւնը որոշեց որ բանակը քաղաք մտնէ :

Եւրոպացի կնոջ եւ իր երկու երախաներուն ջարդը մահմետական գազանացած մարդոց կողմէ անխնայ վրէժի դուռ մը բացած է : Եւրոպացիները խուժեցին, առջի օր, մահմետական թաղամասը եւ թալանի ու կրակի տուին մահմետականներու բոլոր տուները : Հոս ալ անմեղ զո՛հ մը՝ փոքր մահմետական երախայ մը որ ողջ – ողջ այրած է կրակի տրուած բնակարաններու մէջ զորս, Եւրոպացի ամբոխը պարապ կը կարծէր :

Երկու համայնքները սկսան ճանչնալ ատելութիւնը : Դարէն աւելի է որ հաշտարար ոգիով կ՚ապրէին կողք կողքի, այսօր իրար կը ջարդեն :

Ուրբաթ օր, Ալժերիոյ մեռեալներուն թիւը՝ 57 էր, բայց ամէն ժամ նոր մեռեալներ եւ վիրաւորներ կը բարդուին, դժուար ձեռք ձգուած խաղաղութեան մը նախօրեակին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԷՐ ԲԸՆՈՒԱ, ակադեմական եւ ծանօթ գրագէտ մեռաւ 76 տարեկանին : Վիճակը ծանր էր եւ վերջերս գիտակցութիւն ալ կորսնցուցած էր :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ պատասխանեց տը Կոլի նամակին որ չորսերու ժողով մը կ՚առաջարկէր ապազինման շուրջ, ի պատասխան Խրուշչեւի 18երու ժողովին : Խըրուշչեւ համաձայն չէ :

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը սկսաւ ռուսերէն հաղորդումներ տալ : Ցարդ վարդապետական հարցեր չեն շօշափուած :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ չորս կուսակցութիւնները համաձայնած են, քուէարկելու համար օրէնք մը որ այսուհետեւ ապօրինի կը դարձնէ Մենտերէսի վարչաձեւը տապալող յեղափոխութիւնը (960 Մայիս 27) քննադատել ինչպէս նաեւ Մենտերէսի դէմ տրուած մահապատիժը : Միւս կողմէ Ինէօնիւ յայտարարեց թէ առանձին ըստանձնած է Փետրուար 22ի վիժած պետական հարուածին հեղինակներուն դէմ դատական հետապնդում չկատարելու որոշումին պատասխանատուութիւնը :

ԱՐԱԲ. Մ. Հանրապետութիւնը եւ Խ. Միութիւնը համաձայնութիւն մը ստորագրած են ըստ որուն Խորհ. Միութիւնը 12 միլիառ 750 միլիոն ոսկիի (մօտ 100 միլիոն Ն. Ֆ.) ապրանք տրամադրած է Հելուանի պողպատի գործարանին համար :

ՏԱՃԿԻՍՏԱՆԻ Լուսաւորութեան նախարարը «ազատագրուած» է իր պաշտօնէն : Այս որոշումը տրուած է նկատի առնելով Տաճկիստանի կրթական մարզին ողբերգական վիճակը : Ըստ ուսուցիչներու թերթին որ կը հաղորդէ այս լուրը, քանի մը հազար փոքրիկներ կրկնած են իրենց դասարանը մինչ կեղծ տեղեկագիրներ, դպրոցական յաջողութիւններու արձագանգ կը հանդիսանային : Տաճկիստանի մէջ նաեւ դպրոցի պակաս կայ այնքան որ տղոց մէկ մասը առտուն դպրոց կ՚երթայ, միւս մասն ալ կէսօրէ ետք :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ կը դատուի Էփրայիմ Մարկալիթ որ «Իսրայէլի օժանդակութեան» Ֆրանսայի կոմիտէին քարտուղարն էր : Իրեն դէմ եղած ամբաստանագիրը իր մեղքը կ՚որակէ.— «Ցայսօր գործուած մեծագոյն զեղծարարութիւնը սիոնականութեան» : Ֆրանսացի նուիրատուներու մեծաքանակ նուէրներ ի վերջոյ կ՚անցնէին իր հաշւոյն :

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ կրտսեր որդին եւ Սոֆիա Լորէնի քոյրը երկար դժուարութիւններէ ետք ամուսնացան Մարտ 3ին :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ ներկայ պիտի ըլլայ Լայփցիկի տօնավաճառին որ բացուած է Շաբաթ օր :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պ. ՍԱՊՐԻ ԱՍԱԼԻԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Նախկին վարչապետ եւ Դամասկոսի երեսփոխան Պ. Սապրի Ասալի երրորդ վըկան էր :

Պ. Ասալի յայտարարեց.

« Ծանօթ եմ հայ ղեկավարներ՝ Հրաչ Փափազեանի եւ Տոքթ. Պապազեանի : Ծանօթ եմ նոյնպէս Աղեքսանտրէթի հայ երեսփոխան Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեանի : Ազգային շարժումին մէջ պատուաբեր կեցուածք մը ունէին հայ երեսփոխանները, մասնաւորաբար սահմանադրութեան վերաբերեալ հարցին մէջ :

« 1925ի յեղափոխութեան օրերուն, կարգ մը Հայեր, աղքատութենէ մղուած, զինուորագրուեցան ֆրանսական բանակին մէջ, Հայ հոգեւորական ու աշխարհական ղեկավարները աշխատեցան այդ Հայերը բանակի շարքերէն դուրս հանել, այն հիմնական համոզումով, թէ Հայերը պէտք է երկրի ժողովուրդի կողքին ըլլան : Նոյնիսկ հանգանակութիւններ եղան Հայերու մէջ՝ որպէսզի զինուորագրութենէ քաշուող Հայերուն ապրուստը հոգացուի :

« Աղեքսանտրէթի Սանճագի պայքարին մէջ, Հայերը ամբողջութեամբ կեցան մեր կողքին եւ պայքարեցան Թրքական խաղերուն դէմ :

« Գալով Դաշնակցութեան դէմ եղած ամբաստանութիւններուն, զարմանք կը պատճառէ ինծի որ Դաշնակցութիւնը օտար տէրութեան մը հաշւոյն լրտեսութիւն մը ըրած ըլլայ կամ ներքին խռովութիւններ յառաջացնելու նպատակներ ունեցած ըլլայ, որովհետեւ ան առաջնորդուած է միշտ սուրիական ազգային ոգիով եւ գործակցած երկրին օրինաւոր իշխանութեանց՝ ի պաշտպանութիւն Սուրիոյ անկախութեան եւ ապահովութեան» :

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՔԱՄՊԱՐԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ներքին նախարար Պ. Ահմէտ Քամպար հետեւեալ վկայութիւնը տուաւ.

« Որեւէ լուր չունիմ Հայերու դէմ եղած ամբաստանութենէն : Հայերը Սուրիոյ մէջ երկուքի բաժնուած են : Մէկ կողմը՝ Դաշնակցականներ՝ աջակողմեան, իսկ միւս կողմը՝ ձախակողմեաններ» :

« Այս վերջինները կազմակերպուած ուժ մը չեն : Իսկ Դաշնակցականները լաւ կազմակերպուած են : Հայերու մէջ այս հատուածները հինէն կուգան : Ինչ որ գիտեմ Դաշնակցականներու մասին՝ այն է՝ թէ բոլոր ընտրութիւններուն օրինաւոր իշխանութեանց կողքին կը կենան :

« Չեմ յիշեր, որ որեւէ ատեն Դաշնակցութիւնը ազգային շարժումի դէմ արարք մը գործած ըլլայ : Ան միշտ եղած է օրինապահ եւ հաւատարիմ օրուան իշխանութեան :

« Աղեքսանտրէթի խնդրին ատեն, գիտեմ, թէ ամբողջ Հայութիւնը, մանաւանդ Դաշնակցութիւնը Արաբներու կողքին էր եւ ոչ թէ Թուրքերու :

« 1936ին, երբ ներքին գործոց նախարար էի, Հալէպի մէջ պատահեցաւ օտար դպրոցներու եւ եկեղեցիներու հրկիզումը : Այդ օրերուն, ինծի ներկայացաւ Դաշնակցական ղեկավար Հրաչ Փափազեան եւ ինծի օգնեց խռովարար տարրերուն զսպումի եւ պատժուելու գործին մէջ : Այդ խռովարարներն էին համայնավարները » :

ՄՈՀԱՄՄԷՏ ԹԱԼԱՍԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Հալէպի երեսփոխան Պ. Մոհամմէտ Թալաս վկայեց.

« Դաշնակցութիւնը ազգային եւ պատուաւոր կուսակցութիւն մըն է. կարելի չէ որ ան այսպիսի ոճիր մը գործած ըլլայ՝ օտարի հաշւոյն լրտեսութիւն ընելով : Դաշնակցութեան զինուիլը կարեւոր էր ինքնապաշտպանութեան համար՝ ընդդէմ համայնավարներու սպառազինման որ տեղի ունեցաւ 1956–1958ի շրջանին :

« Եթէ Դաշնակցականներու մօտ զէնքեր գտնուած են, ատիկա տարօրինակ պէտք չէ թուի մեզի, իբրեւ շատ բնական երեւոյթ, որովհետեւ նոյն օրերուն, համայնավարները կը զինուէին ժողովրդային դիմադրութեան կողմէ : Այդ օրերուն, ամէն վայրկեան միշտ վտանգ կար որ, համայնավարները խռովութիւններ ստեղծէին երկրին մէջ : Այս կացութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ Սուրիոյ Եգիպտոսի միացման օրը : Ուրեմն, այդ զէնքերը, որ գտնուեցան Դաշնակցականներու մօտ, ազգային պաշտպանութեան համար էր եւ ոչ թէ երկրին մէջ խռովութիւններ յառաջացնելու պիտի ծառայէր :

«1938ին, Աղեքսանտրէթի Սանճաքի տագնապին, անոնք ազգային պատուաւոր կեցուածք մը ունեցան : Կը յիշեմ, որ հանգուցեալ Սաատալլա Ճապրին զիս ղրկեց հանգուցեալ Հրաչ Փափազեանի մօտ՝ կարգ մը գործերու համար :

« Անկարելի է որ հայ մը Թուրքիոյ կամ Իսրայէլի հաշւոյն լրտեսութիւն կատարած ըլլայ : Միացումէն առաջ, կառավարութիւնը ձախակողմեան հոսանքներու ազդեցութեան տակ ինկած էր եւ ինքզինք տկար կը տեսնէր՝ այդ շարժումը կասեցնելու համար : Այդ պատճառով ալ, ամէն ոք զինուեցաւ ինքնապաշտպանութեան համար : Այդ օրերուն, բոլորս ալ, կուսակցական թէ ոչ, զինուեցանք ինքնապաշտպանութեան համար » :

Ունկնդրուեցան նաեւ երեք պետական պաշտօնեաներ, որոնք բանտարկուած ընկերներ՝ Թնճուկեանի, Ղազարեանի եւ Չէլէպեանի մասին շատ լաւ վկայութիւններ տուին :

Յաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ 4 Մարտ, Կիրակի օր : Պիտի լսուի ընդհանուր դատախազի ամբաստանագիրը :

«ԱԶԴԱԿ»

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Դ.

« Որ յերկրէ աստի է՝ յերկրէ է եւ յերկրէ խօսի » (Յովհ. Գ. 31)։

Արդարեւ մարդկային միտքը, ինչքան ալ խօսի աստուածութեանց, բնազանցական գաղափարներու կամ գերբնական երեւոյթներու մասին, կը խօսի… իր մասին։ Մարդը ներկայ է իր բոլոր կարծիքներուն ու տեսութեանց մէջ, որոնց բացատրութիւնը փոյթ չէ թէ համարի իր հասողութենէն ի վեր։ Հրաշքին ջուրն իսկ կը ստանայ այն համն ու գոյնը, զորս առուակը կուտայ՝ երբ կը հոսի առուակին մէջէն։ Անդրիականութիւնը, եթէ ներելի է գործածել այսպիսի բառ՝ որ համանիշ կը թուի ոչէութեան, պտուղ է վառ հետաքրքրութեան, հետեւաբար՝ մարդկային յղացում։

Այս տեսութեան կը հակառակի յայտնութեան կամ ներշնչումի դպրոցը, որ, օրինակ, կ՚ըսէ.— Աստուածայայտնութեա՛մբ է որ Աստուծոյ բնութիւնը ծանօթ է մարդկային միտքին։ Որ ըսել է թէ մարդկային յղացում չէ Աստուած, որովհետեւ «ի վերուստ գայ» եւ ոչ « յերկրէ աստի», հետեւաբար « ի վերոյ է քան զամենայն »։

Այսպէս, Եկեղեցին կ՚ընդունի թէ «ոչ կարէ մարդ առնուլ յանձնէ եւ ոչ ինչ, եթէ ոչ իցէ տուեալ յերկնից ի վերուստ»։

Եւ սակայն, իրողութիւնն այն է որ, — խօսելով Երրորդութեան մասին՝ որ փոքրիկ ընտանիքի մը ձեւն առած է, որովհետեւ կը ներկայացնէ Հայր, Որդի, սարօքն հանդերձ,— ամէն բացատրութիւն կը մատնէ ոչ միայն մարդկային յղացման դրոշմը, այլ եւ յղացման թերութիւնները։

Առէք բայերը, որոնք կը պատկերացնեն Սուրբ Հոգիին «բխումը», — «խաղաց Հոգի Տեառն ի վերայ», «հանգեաւ ի վերայ», «եղեւ ի վերայ», «իջանէ իբրեւ զաղաւնի»։ Իսկ երբ կուգայ Պօղոս, որու բերնին մէջ աւելի շատ է գործածուած այս բառը քան ամբողջ Հին ու Նոր Կտակարաններուն մէջ, «տուեալ լինի ի ձեռս ի վերայ դնելով(*) առաքելոցն » (Գործք, Ը. 18)։

Ուստատուն բառ մը դարձած է Ս. Հոգին, ձգախէժէ գնդակ մը՝ որ կը ցատկէ պատէ պատ։ Մերթ կը գրուի թէ «ի Հոգւոյն Սրբոյ է» Յիսուսի ծնունդը կամ աշխարհ գալը (Մատթ. Ա. 20), այլ տեղ Յիսուս է որ աշխարհ կը ղրկէ Ս. Հոգին (Յովհ. ԺԵ. 26), ուրիշ անգամ՝ Հայրը (Յովհ. ԺԴ. 26), առանց մոռնալու դեռ Դաւիթը, որ կը խօսի յանուն Ս. Հոգիին՝ ըստ Պետրոսի (Գործք, Ա. 16), թէեւ Պետրոս չէ հասկցած Դաւիթը (Սաղ. ԽԱ. 9), բայց հասկցած է Յիսուս (Յովհ. ԺԳ. 18)։

Խորապէս չփոթ է Պօղոսի հոգեխօսութիւնը (փնէօմաթոլոժի), այնքան որ Եփեսոսի մէջ կը խոստովանին իր աշակերտները զարմացած. «Մենք լսած ալ չենք թէ Ս. Հոգի կայ» (Գործք, ԺԹ. 2)։

Եւ սակայն, այս ճկուն մարդը, զոր լը Փոըմէ ափոէ լ՚Ունիֆ կ՚անուանեն Ծայսման (ոչ կաթողիկէ) եւ Ալլօ (կաթողիկէ) մէկ կողմ հրելով Պետրոսը, այնպիսի ուժգնութիւն մը տուաւ բառին, որ յաճախ փշրեց եռանձնութեան անօթը։

Անտիոքի վէճին մէջ (Գաղ. Բ. 11), յաղթանակելով չէ որ առաջ կ՚անցնի Պօղոս։ Քրիստոնէութեան պատմութիւնը կանգ կ՚առնէր հոն ուր կ՚ըսէ Յիսուս, գերիվեր համարելով Հրէութիւնը. «Փրկութիւն ի Հրէից է» (Յովհ. Դ. 22)։ Եւ Պետրոսը չէր որ, ուրանալով իր վարդապետը առաջին իսկ վտանգին դիմաց (Մատթ. ԻԶ. 70), վախնալով դուրս ելլել հրէական աւանդութեանց շրջափակէն (Գաղ. Բ. 12), քրիստոնէութեան պիտի տար տիեզերականութեան յաւակնութիւն։ Կաթողիկէները, Պետրոսն ընդունելով իբրեւ Քրիստոսի յաջորդականութեան շղթային առաջին օղակը՝ առանց այլ արժանիքի, Պօղոսի մէջ կը տեսնեն այն ուժը, որ կեանք տուաւ քրիստոնէութեան եւ յաւերժութիւն։ Առանց Պօղոսի ճիգերուն, քրիստոնէութիւնը չէր կրնար դուրս ելլել հրէական աւանդութեանց բոլորակէն, կը մնար տեղական տունկ մը եւ կը չորնար։ Ահա թէ ինչո՛ւ Պօղոսը կը համարուի «քրիստոնէութեան երկրորդ հիմնադիրը» (Ալլօ,— զանց կ՚առնեմ այլ հեղինակներ՝ նոյն գաղափարին յարած (**), ինչպէս եւ մատենագրութիւնը այն վէճին, որ կը ներկայացուի « Յիսո՞ւս թէ Պօղոս» տիլէմով)։

Արդ, Պօղոս հռետոր էր՝ բայց ոչ տեսաբան, թէեւ աւելի զարգացած քան Յիսուսի աշակերտները, «արք տգէտք եւ առանց դպրութեան» (Գործք, Դ. 13)։ Ահա թէ ինչո՛ւ միգամածային կը մնայ իր Ս. Հոգին, զոր ոչ իսկ մէկ անգամ կը ներկայացնէ իբրեւ երրորդ խփոսթազ։ Եւ այսպէս, Երրորդութեան վարդապետութեան պատմութեան մէջ՝ Հին Կտակարանին առաջին գիրքէն սկսեալ, ուր կ՚երեւի «Հոգի Աստուծոյ» բացատրութիւնը (Ծննդ. Ա. 2), մինչեւ Նոր Կտակարանին վերջին գիրքը, ուր կ՚երեւի « զեօթն Հոգին Աստուծոյ» բացատրութիւնը (Յայտ. Գ. 1), ոչ մէկ վկայութիւն որ գայ հաստատել Երրորդութեան գաղափարը, եթէ զանց առնենք մկրտութեան տարազը (Մատթ. ԻԸ. 19)։ Պէտք է, այստեղ, արձանագրել նաեւ թէ Հին Կտակարանի « Հոգի Աստուծոյ» եւ Նոր Կտակարանի «Հոգին Սուրբ» տարազները չունին նոյն իմաստը, ինչպէս կը հաստատէ Պուլկաքով։

Ի մի բան, Երրորդութեան վարդապետութիւնը յաւելադրական գոյացութիւն մըն է, բազմայարկ կառոյց մը, որ կը բարձրանայ շնորհիւ այն ճակատամարտներուն ու ճամարտակութեանց, որոնք մղուած են եկեղեցական ժողովներու մէջ։ Ահա թէ ինչո՛ւ այդ ժողովները ոչինչ շինած են, այլ շատ մարդ զոհած են։

Ահաւասիկ կաթողիկէ հեղինակութեան մը տուած սահմանումը Երրորդութեան մասին.— « Վարդապետութիւն՝ որ ճապէս կը հաստատէ Աստուծոյ բնութիւնը եւ Քրիստոսի աստուածային բնութիւնը՝ միաժամանակ պահպանելով հաւատքը ի մի Աստուած»։ Փրոֆէսէօր Սթրազպուրկի կաթողիկէ աստուածաբանութեան համալսարանին, Մոնսենյէօր Ալպէր Վենսանի այս սահմանումը շատ վատուժ է եւ անսուաղ, — Նիկիոյ ժողովէն ետք՝ վրայ կուտար իր գլուխը այս սահմանումով, Մոնսենյէօր Ալպէր Վենսան։

Ահա թէ ինչո՛ւ Երրորդութեան վարդապետութիւնը կը համարուի այն սահմանը, ուրկէ անդին կը սկսի գահավէժ անդունդը։

Շատ հետաքրքրական է պատմել այդ անդունդը լեցնող զոհերուն տեսութիւնները եւ պայքարները, — ի՛նչ գլուխներ, լեցուն բայց դժբախտ։ Այլ սակայն հարկ պիտի ըլլար լեցնել Յառաջը ամբողջ մէկ տարի։

Վարդապետական այս պայքարներուն կողքին մրցումի ելած է նաեւ արուեստը, մասնաւորաբար նկարչութիւնը։ Կ՚արժէ ներկայացնել նկարչութեան մասնակցութիւնը Երրորդութեան վէճին մէջ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ձեռնադրութիւնը յիշատակ մըն է կախարդագիտութեան դարաշրջաններէ. — Հոգիով հաղորդուելու համար,— հոգեխառնութիւն՝ ըստ հնոց,— հարկ էր, սկզբնաբար, բերան բերնի գալ, (աւելի հին է արեամբ հաղորդուելու կամ մկրտուելու արարողութիւնը)։ Ատոր նշոյլը՝ Եղիսէի պատմութեան մէջ,— յարութիւն կամ հոգի տալու համար մեռած պատանիի մը, «կողմնեցուցեալ ի մահիճս», մարգարէն կը պառկի մեռելին վրայ եւ «եդ զբերան իւր ի վերայ բերանոյ նորա, եւ զաչս իւր ի վերայ աչաց նորա, եւ զձեռս իւր ի վերայ ձեռաց նորա, եւ կծկեցաւ ի վերայ նորա», եւ այս արարողութիւնը «մինչեւ ցեւթն անգամ», երբ պատանին յարութիւն կ՚առնէ եւ կը բանայ աչքերը (Դ. Թագ. Դ. 33–35)։ Նոյն պատմութիւնը՝ Եղիայի մօտ, որ Եղիսէի վարպետն է (Գ. Թագ. ԺԷ. 19–22)։

Համբոյրով հաղորդութենէն ետքը՝ ձեռնադրութեան աւանդութիւնը, իբրեւ միջոց կամ եղանակ Հոգին փոխանցելու՝ ծիսական խորհուրդներու ընթացքին։

Բառագիտական տեսակէտով, ձեռնադրութիւնը շփոթուած է մեր գրաբար Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ։ Յունարէնը, էփիթեսիս թօն խիրօն, որ կը համապատասխանէ էմփոզիսիօն տէ մէն ֆրանսերէն բացատրութեան, ճիշդ է թարգմանուած «ձեռն դնել ի վերայ», « ձեռնադրել», «ձեռնադրութիւն» բառերով (տես Գործք, Ը. 18, Ա. Տիմ. Դ. 14, Եբր. Զ. 2)։ Բայց « ձեռնադրել » թարգմանուած է նաեւ խիրոթոնիա բառը, ֆրանսերէն՝ վոթ փառ մէն լըվէ, ինչ որ սխալ է (տես Գործք. ԺԴ. 23 եւ Բ. Կոր. Ը. 19), ուր պէտք էր ըսել «ձեռնամբարձ ընտրութիւն»։ Խիրոթոնիա բառը գործածուած է նաեւ մէկ այլ տեղ (Ես. ԾԸ. 9), ուր հայերէն կը գտնենք ձեռնարձակութիւն,— կը թուի թէ մատնաշարժութեան լպիրշ ձեւ մըն է, ինչպէս ֆրանսերէն ֆէռ լա ֆիկ ասացուածքը, որ հայհոյական իմաստ ունի։ Մեր մատենագրութեան մէջ ունինք դարձեալ ձեռնաշարժութիւն բառը, որ կը համապատասխանէ խիրոնոմիա բառին, թէ հիմա տարբեր իմաստ ստացած է բառ Ս. Մալխասեանցի։

(**) Հայ Կաթողիկէ բարձրաստիճան եկեղեցական մը, զոր շատ կը յարգեմ, կը բողոքէ՝ երբ Պօղոսի կուտամ առաջնապատիւ դեր մը քրիստոնէութեան կազմութեան մէջ։ Բայց կաթողիկէ շա՛տ հեղինակներ կան, որ ստուերի վերածելով Պետրոսը,— հասկնալի է թէ ինչո՛ւ,— Պօղոսի կուտան ստորոգելիներ, որոնք շատ բան կը խօսին ի նպաստ այն տեսակէտին, զոր ես կը պաշտպանեմ։

Շ. Ն.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց գրաւած գօտիներուն եւ Պերլինի շրջաններուն մէջ հաստատեցին առանձնայատուկ «մշակոյթի տուն»եր հանրութեան համար։

Պերլինի մէջ Ամերիկա Հաուզը հազարաւոր այցելուներ ունի ամէն օր, ինչպէս Պրիթիշ – Սէնթըրը քանի մը հարիւր, իսկ «Ֆրանսական կեդրոնը» քաղաքին հիւսիսային մասին մէջ գտնուելուն, Ֆրանսացիները շինած են «Մեզոն տը Ֆրանս» հաստատութիւնը քաղաքին ամէնէն բանուկ տեղերէն մէկուն վրայ՝ Քուրֆիւրսթընտամ .— Ուհլանտշթրասէի անկիւնը։ Այստեղ կայ գրատուն, ճամբորդական տեղեկատու գրասենեակ, հիւպատոսարան, թանախօսութեան սրահ, ճաշարան եւ շարժանկարի սրահ մը։

Ֆրանսերէնի դասաւանդութիւնը «Ալիանս Ֆրանսէզին» հետ կապուած ըլլալ կը կարծենք, եւ «Էնսթիթիւ Ֆրանսէ տը Պէրլէն» անունով յատուկ բաժանմունք մը կը զբաղի Ֆրանսերէնի դասաւանդութեամբ, կուտայ նաեւ վկայական, որ իրաւունք կ՚ընծայէ Սորպոնի դասախօսութիւններուն արձանագրուելու՝ իբր ունկընդիր։ Ծանօթ է որ Փարիզի «Ալիանս Ֆրանսէզը» մօտ 17000 օտարական աշակերտներ ունի ներկայիս։

Պերլինի բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ, իբրեւ օտար լեզու, անգլերէն

ՌՈՒՍԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Պասկեւիչ կարեւորութիւն չտալով այդ խլրտումներուն, ուզեց լուծել իր սիրած զօրավարին մահուան վրէժը եւ բանակին մէկ մասը Էրզրում թողլով՝ կարեւոր մաս մը առաւ ու գնաց Բաբերդ։ Յուլիս 27ին, Ռուսերը դարձեալ յարձակեցան Խարթ գիւղին վրայ եւ այս անգամ չարաչար պատժեցին Լազերը, փախուստի մատնելով նաեւ Օսման փաշան, զոր Սուլթանը յատկապէս ղրկած էր Ռուսերուն դէմ ընտիր զինուորներով։ Պարտուած Թրքական բանակը քաշուեցաւ դէպի Տրապիզոն։ Դժբախտաբար Ռուսերը չկրցան հետապնդել նահանջողները եւ հասնիլ մինչեւ Տրապիզոն՝ ճամբաներու անյարմարութեան պատճառով։ Սակայն, երբ հասան Բալախոռ հայկական գիւղը, Պասկեւիչ գունդ մը զինուոր ղրկեց Կիւմիւշխանէ քաղաքին վրայ։ Օգոստոս 13ին Ռուսերը մօտեցան Կիւմիւշխանէին, որ նշանաւոր է արծաթի հանքերով։ Բնակիչները բոլորն ալ Յոյներ էին։ Այստեղ կը նստէր նաեւ յոյն մետրապոլիտը։ Լսելով Ռուսերուն մօտենալը, Թուրքերը պարպեցին քաղաքը՝ նախապէս թալանելով Յոյներուն բնակարանները, անպատուելով կիները եւ սպաննելով շատեր։

Օգոստոս 15ին, Աստուածածնայ տօնին, Յոյները եկեղեցական թափօրով դիմաւորեցին Ռուսերը եւ զինուորներու մասնակցութեամբ հանդիսութիւններ եղան։ Երեկոյեան դէմ, Յոյներուն ուրախութիւնը սուգի փոխուեցաւ, որովհետեւ Պասկեւիչէն հրահանգ եկաւ Ռուսերուն՝ որ անմիջապէս քաշուին Կիւմիւշխանէէն։ Յոյները, որոնք կը կարծէին թէ ընդմիշտ պիտի մնան Ռուսերու հովանաւորութեան տակ, եւ այդ հաւատքով մեծ ցոյցեր ըրին Ռուսերուն իբրեւ համակրութիւն եւ հպատակութիւն, դարձեալ պիտի ենթարկուէին Թրքական լուծը կրելու, նոյնիսկ Թուրքերու վրէժխնդրութեան զոհ դառնալու։ Շատ խնդրեցին որ Ռուսերը անտէր չթողուն զիրենք եւ չմատնեն Լազերուն ձեռքը։ Բայց կարելի չէր չգործադրել Պասկեւիչի հրամանը։ Քանի մը տասնեակ յոյն ընտանիքներ որոշեցին հեռանալ ռուս բանակին հետ, միւսները մնացին վարանումի մէջ։ Յոյներուն մետրապոլիտը, իր ժողովուրդին կեանքը ազատելու համար, դիմեց հետեւեալ հնարքին.— Ձի հեծաւ եւ շտապով գնաց Թուրք սպարապետին մօտ, յայտարարելու թէ Ռուսերը [illegible]ալով իր ժողովուրդին մէկ մասը բռնօրէն տեղահան ըրին ու կը տանին, ուստի կը խնդրէր Թուրքերուն պաշտպանութիւնը։ Թուրք փաշան հաւատաց մետրապոլիտին խորամանկ խաղին։

Ինչ եւ իցէ, բայց Պասկեւիչ այնպիսի անախորժ լուրեր ստացեր էր, որ ստիպուած էր լքել Բաբերդը եւ արագօրէն վերադառնալ Էրզրում։ Օգտուելով Պասկեւիչի բանակին բացակայութենէն, Էրզրումի Թուրքերը պատրաստուեր էին մէկ գիշերուան մէջ ջարդել քաղաքին մէջ գտնուած Ռուսերը եւ Հայերը։ Բարեբախտաբար Հայերը ժամանակին իմացան թէ ինչ պատրաստութիւն կը տեսնեն Թուրքերը եւ լուր տուին Ռուսերուն, որոնք անմիջապէս ձերբակալեցին 12 Թուրք մեծամեծներ եւ աքսորեցին Երեւան։

Միւս կողմէ, Վանի եւ Մուշի փաշաները կը պատրաստուէին յարձակիլ Ռուսերուն վրայ, իսկ քրտական հրոսակները անխնայ կը թալանէին շրջակայ հայ գիւղերը։

Էրզրումի նահանգապետ Զօր. Պանկրատիեւ, իր զօրաց մէկ մասը ղրկելով Քիւրտերուն դէմ եւ զսպելով հանդերձ Թուրքերուն ծրագրած ապստամբութիւնը, կը կարօտէր օգնութեան եւ այդ օգնութիւնը կը սպասէր Էրզրումի Հայերէն։ Զօրավարը ծրագրեց կազմել հայկական զօրագունդ մը, որ նման, ինչպէս ինք կ՚ըսէր, Ֆրանսական Կառտ Նասիոնալին։ Դիմեց Պասկեւիչի եւ արտօնութիւն ստացաւ, որ Էրզրումի Հայերը, միւսներէն զանազանուելու համար, իրենց ձախ կուրծքին վրայ կրեն մահուղէ կարուած խաչեր եւ իրենց գունդը ունենայ սպիտակ դրօշակ։ Հայերը մեծ ուրախութեամբ ընդունեցան Զօրավարին առաջարկը։ «Ամէնէն հարուստ եւ ազնուական ընտանիքներու զաւակները,— կը գրէ ռուս պատմագիրը,— փութացին մտնել այդ զօրագունդին մէջ, իսկ ազգաւորներէն մին, Մկրտիչ աղա, իր ծախքով կազմեց հայկական հեծելազօր գունդ մը»։ Հայոց օրինակին հետեւեցան Յոյները, որոնք տուին հարիւր զինուոր։ Թէեւ Ռուսերը այնուհետեւ մտան Քղի, Դերջան եւ Մուշ, բայց Էրզրումի Հայոց գունդը այլեւս միջոց չունեցաւ ցոյց տալու ինքզինք՝ պատերազմի դաշտին վրայ։ 1829 Սեպտեմբեր 2ին Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուեցաւ Էտիրնէի դաշինքը եւ պատերազմը վերջացաւ։

Իսկ թէ ինչ հետեւանքներ ունեցաւ այս պատերազմը, ինչ վաստկեցան Հայերը կը պատմենք առանձին։

(14 Շար.)

[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կամենեց – Պոդոլսկ (Ուկրայնա) եւ այլ շրջաններու մէջ հայկական դատարաններ գոյութիւն ունեցած են միջնադարուն, որոնց նիստերուն արձանագրութիւնները, անցեալ դարու կէսերուն, Կամենեց – Պոդոլսկէն Քիեւի դիւանատունը փոխադրուեցան: Այդ արձանագրութիւնները շատ կարեւոր են պարզելու համար այդ հին քաղաքին ԺԶ. – ԺԷ. դարերու տնտեսական եւ քաղաքական պատմութիւնը, Պոդոլիէի, Գալիցիայի եւ Մոլտովիայի մէջ հաստատուած հայ գաղթականներուն ընկերային – տնտեսական եւ իրաւական կեանքը, ինչպէս եւ հայ – լեհ, հայ – ուկրէն, հայ – ռումէն յարաբերութիւնները ուսումնասիրելու համար :

Ուշագրաւ այս պատմական վաւերագրերը, որ արդէն իրենց վրայ հրաւիրած էին կարգ մը հայ գիտնականներու ուշադրութիւնը, 1894ին կը դառնան Մոսկուայի կայսերական հնագիտական ընկերութեան Արեւելեան յանձնաժողովի յատուկ քննութեան առարկան՝ յատկապէս այն պատճառով, որ անոնց մեծ մասը կազմուած էր պատմութեան բեմէն շատոնց անհետացած Պոլովցիներու (ղըփչաղներ) մեռած լեզուով եւ լեհերէն՝ երկու պարագային ալ հայերէն տառերով :

Պոդոլիէի Հայերուն մէկ մասը, երկար տարիներ Պոլովցիներուն հետ ապրելով, իւրացուցած էր անոնց լեզուն եւ կը գործածէր զայն պաշտօնական գրագրութիւններու մէջ: Մասնագէտներու միահամուռ կարծիքով այդ արձանագրութիւնները կը հանդիսանան գիր եւ գրականութիւն չունեցած Պոլովցիներու մեռած լեզուին ու ժամանաշրջանի բացառիկ յուշարձաններէն մէկը՝ աշխարհի մէջ :

Տարիներ շարունակ այդ արձանագրութիւնները մեծ խնամքով պահուած էին Ուկրայնիոյ կեդրոնական պետական պատմական դիւանատունին մէջ, բայց վերջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ կորսուեցան: 1944ին Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի «Իստորիչեսկի Ժուռնալ»ին մէջ, Քիեւի դիւանատան վարիչ՝ Վ. Ռոմանովսկի յօդուած մը ունէր, որմէ յայտնի կը դառնար, թէ այդ արձանագրութիւնները, ուրիշ այլ արժէքաւոր փաստաթուղթերու հետ միասին, ոչնչացուցած են Գերմանացիները 1943ի աշնան՝ Քիեւէն իրենց նահանջի նախօրեակին :

Սակայն կը պարզուի յետագային, որ Գերմանացիները, Քիեւի դիւանը կրակի տալէ առաջ, հաւաքած եւ չորս կառաշարքով Գերմանիա փոխադրած են հազարաւոր արժէքաւոր փաստաթուղթեր, որոնց հետ նաեւ հայկական դատարանին արձանագրութիւնները: Յետագային չորս կառաշարքերը կը գրաւուին եւ կը վերադարձուին Քիեւ: Այսօր, Ուկրայնիոյ պետական պատմական դիւանատան մէջ կը գտնուին Կամենեց – Պոդոլսկի հայկական դատարանին արձանագրութիւնները (32 մեծադիր գիրքերէն կորսուած են միայն հինգ հատը) :

Մատենադարանը, հաշուի առնելով այդ արձանագրութիւններուն մեծ արժէքը, հրատարակութեան պիտի տայ անոնց ամէնէն հին, հայերէն կազմուած մասը (1572 – 1575), որ կը պարունակէ աւելի քան վեց հարիւր արձանագրութիւն: Այդ աշխատանքը գլուխ հանած է պատմական գիտութիւններու թեկնածու Վ. Գրիգորեան :

Ինչպէս կը հաղորդէ Երեւանի մատենադարանին տնօրէնը՝ պատմական գիտութիւններու վարդապետ Լ. Խաչիկեան, Կամենեց – Պոդոլսկի դատական արձանագրութիւններուն հրատարակութիւնը մեծ նպաստ պիտի բերէ Լեհաստանի եւ Ուկրայնիոյ միջնադարեան հայկական գաղթավայրերու ուսումնասիրութեան գործին մէջ :

Կամենեց – Պոդոլսկի Հայերը ղեկավարուած են Լեհաստանի Սիգիզմունդ Ա. Թագաւորին կողմէ՝ 1519ին Հայերուն համար նախատեսուած դատաստանագիրքով, որուն առանցքը, ինչպէս յայտնի է, կը կազմէ Մխիթար Գոշի հռչակաւոր «Հայոց դատաստանագիրքը» (12րդ դար) : Այդ դատարանը փաստօրէն եղած է Կամենեց – Պոդոլսկի մէջ բնակող Հայերուն ինքնավարութիւնը իրագործող հիմնարկութիւն մը, որ գոյութիւն ունեցած է 14րդ դարու կէսէն մինչեւ 18րդ դարու վերջը :

Արձանագրութիւնները հետաքրքրական եւ արժէքաւոր նիւթեր կրնան տալ ոչ միայն պատմաբաններուն, տնտեսագէտներուն եւ իրաւաբաններուն, այլեւ լեզուաբաններուն, որովհետեւ անոնք մասամբ գրուած են Կամենեցի Հայերուն առօրեայ խօսակցական լեզուով : Առաջին անգամ հրատարակուող այս նիւթերուն մէջ են նաեւ հայատառ ղփչաղերէն եւ հայատառ լեհերէն մէկ քանի արձանագրութիւններ :

կամ Ֆրանսերէնը պարտաւորիչ է, եւ քիչ չէ թիւը Ֆրանսերէնի հետեւողներուն : Այս շրջանակէն, ուսանողներէն եւ ուսուցիչներէն շատեր կը մասնակցին «Էնսթիթիւ Ֆրանսէի» դասերուն: Անկէ զատ գրեթէ ամէն շաբթու կան բանախօսութիւններ գրական եւ գեղարուեստական նիւթերու շուրջ. իսկ շարժանկարի սրահին մէջ կը տրուին նախընտրաբար Ֆրանսական ժապաւէններ :

Պէտք է յիշենք նաեւ որ Պերլինի մէջ գոյութիւն ունի հինէն ի վեր «Ֆրանսական կիմնազիոն» մը, ուր առաջնաբար կ'աւանդուի Ֆրանսերէն եւ գիտական շատ մը ճիւղեր՝ Ֆրանսերէնով: Այս հաստատութիւնը մնացած է Ֆրանսացի կալուինական բողոքականներու՝ Հիւկընոններու օրերէն, թէեւ հիմա հիւսիսային արուարձան փոխադրուած :

Վերջերս Փարիզէն եկած էր Ֆրանսական գրականութեան դասախօս Պ. Մարք Պլանփէն, որ Փետրուար 20ին խօսեցաւ համալսարանի ռոմանական կաճառին մէջ, Սթանտալի գրականութեան վրայ, վերլուծելով մանաւորաբար «Կարմիրն ու Սեւը» (1830), «Սիրոյ Մասին»(1822), «Ռասին եւ Շէյքսփիր» (1823) գործերը եւ ցոյց տալով յատկանշական տիպարները զորս յայտնաբերած է Սթանտալ :

Նոյն դասախօսը յաջորդ երեկոյ խօսեցաւ յետպատերազմեան Ֆրանսական գրականութեան մասին «Մեզոն տը Ֆրանսի» մէջ: Ոչ միայն Սարթրը, Ժիտ, Գլոտել, այլեւ սրամիտ խօսքերով ներկայացուց այլ բազմաթիւ հեղինակներ եւ նոր ուղղութեանց հետեւողներ, առանց մոռնալու նաեւ օտարազգի Ֆրանսերէն գրողներ, որոնց կարգին «Լիբանանայ Քաչան»...:

Երկու դասախօսութեանց ալ ներկայ էին մօտ 300 ընտրեալ ունկնդիրներ, մեծ մասով ուսուցիչներ, ուսանողներ եւ Ֆրանսական գաղութի անդամներ :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՅՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԷԿ ԳԻՒՂԻ

ԽՄԲ.— Թեհրանի պարսկական օրաթերթին, Քէյհանի աշխատակիցը, Նասէր Խոդաբանդէ, այցելելով Նոր Ջուղա եւ շրջակայ հայ գիւղերը, հրատարակութեան տուած է իր ճամբորդական տպաւորութիւնները, — կուտանք ստորեւ՝ քաղելով Ալիքէն :

ՋՈՒՂԱ

Իսպահանի «Ալի – Ղափու»ի եւ «Մենար Ջոմբան»ի չափ համբաւաւոր են եւ Ջուղայի ոլոր ու մոլոր փողոցներն ու պատմական վանքը :

Թէեւ առերեւոյթ կարմիր գինին ու սեւաչեայ Հայուհիներն են համարւում Ջուղայի խորհրդանիշը, սակայն յար եւ նման այն ճշմարտութեան, որ իրաւ Իսպահանցիներին պիտի որոնել Շահ – Աբբասի երբեմնի աթոռանիստի պարիսպներից դուրս, այնպէս էլ Իսպահանի տիպար Հայերին, պիտի գնալ գտնելու Ջուղայի ոլորապտոյտ փողոցներում միայն: Իսկ յետոյ հարկ է գնալ հայաբնակ գիւղերը եւ մօտիկից ծանօթանալ այս չարքաշ եւ սակայն ազնուական փոքրամասնութեան իրական կենցաղավարութեանը :

ՀԱՅԱԲՆԱԿ ԳԻՒՂԵՐ

Հայ շէները գտնւում են գլխաւորաբար Փարիդանի շրջանում, որոնց թիւը հասնում է 11ի: Այդ գիւղերից իւրաքանչիւրում յիսունից երեք հարիւր գեղջկական ընտանիքներ ու խաղաղ մի կեանք են վարում :

Առանց չափազանցութեան Իսպահանի հայաբնակ գիւղերը Իրանի ամենամաքուր գիւղերիցն են: Չպիտի կարծել որ հայ գիւղերում ելեկտրականութիւն, ջրի խողովակ կամ կպրապատ փողոցներ կան, ոչ, հայ գիւղերն էլ մեր միւս շէների պէս զուրկ են ամենատարրական միջոցներից, բայց հայ գեղջուկները, որոնք իրենց խառնուածքով ու նկարագրով մաքրասէր են, ծայրայեղօրէն բծախնդիր են իրենց տների եւ գիւղերի մաքրութեան համար:

Իսպահանի գիւղական շրջանների Հայերը պահպանել են իրենց հնամենի աւանդութիւններն ու սովորութիւնները : Հետաքրքրական է յատկապէս այն պարագան, որ նրանք չեն վարակուել Իսպահանցիներին յատուկ ժլատախտով : Այդ մասին մի Հայ ասում էր որ «Մենք դեռ չենք աւարտել Իսպահանի տնտեսագիտական դպրոցը» :

ՀԱՅ ԳԵՂՋՈՒԿԻ ՅԱՐԿԻ ՆԵՐՔՈՅ

Այցի էի գնացել հայկական «Նամակերտ» գիւղին: Կենսուրախ մի ծերունի ինձ հրաւիրեց գնալ իր բնակարանը, թէեւ խեղճ էր ու ապարժէք նրա բնակարանային կարասին, սակայն փայլում էր մաքրութիւնից: Սեղանատունը կահաւորուած էր մեծ ճաշակով: Միջանկեալ ասեմ, որ սեղան – աթոռը անբաժան կահոյքն են բոլոր հայ տների: Հարուստ թէ աղքատ ամէն Հայ սեղանի շուրջ է նստում ճաշի ...

Այն կարճ ժամանակում, որ ես գտնըւում էի Գուրգէնի տանը, այնքան զուրգուրանք եւ հարազատութիւն ըմբոշխնեցի, որ մոռացայ մէկ պահ իմ օտար յարկի տակ գտնուելու պարագան : Իմ գեղջուկ հիւրընկալիս հարց տուի հողային բարենորոգումների մասին: Նա իր անպաճոյճ եւ իւրայատուկ բարբառով յարեց՝ «Թէ հիմա եւ թէ այն ժամանակ, որ մեզ հող կը տան, մենք մեր ոտքը մեր վերմակից դուրս չենք երկարի»: Մի ուրիշ Հայ, որը գետնախնձոր էր ցանել իր կալուածում, այսպէս արտայայտուեց՝ «Այս աշխարհում ամենայն ինչ Աստծուն է պատկանում: Մենք էլ պիտի մեր կեանքում գործենք ու ապրենք եւ ոչ ոքի մնաս չհասցնենք» :

Ինչպէս տեսնում էք, հայ գեղջուկին հող տան թէ ոչ, նա գիտակ է միշտ իր պարտականութիւններին եւ չի ուզում իր ու իր ընտանիքի կեանքը խաթարել եւ յաւելեալ շահի համար հող ու խոփը լքել Աստուծոյ յոյսին, օտարութեան ցուպը ձեռք առնել: Բոլոր այդ շրջանում ես չքաւոր հայ գիւղացիների չհանդիպեցի եւ ոչ մէկ հայ գեղջուկ գանգատ ու բողոք չարտայայտեց ինձ :

ՎԱՆՔՆ ՈՒ ԳԵՂՋՈՒԿՆԵՐԸ

Նամակերտում մեծ հողատէր չկար : Ընդհանուր առմամբ, բոլոր Հայ գիւղերում, բացի Բախթիարի շրջանից, խոշոր կալուածատէրեր չկան: Նամակերտի վարելահողերի մէկ երրորդը վանքինն է: Միւս գիւղերում էլ նոյնն է դրութիւնը, վանքը չի վարւում գիւղատէրի պէս, այլ նեղացնելու փոխարէն միշտ օգնում է հայ գեղջուկին: Հայ գեղջուկները իրենց հագուստներով նմանում են Բախթիարի շրջանի երկրագործներին :

Վերջնում յիշատակեմ մի կարեւոր կէտ, որը ընդհանուր է մեր երկրի ողջ գիւղատնտեսութեան համար: Այդ ջրի եւ պարարտանիւթի կրկնակ խնդիրներն են, որ կարօտում են արմատական ուսումնասիրութեան եւ լուծումի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (165)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Չէի կրնար... որովհետեւ մահու եւ կենաց խնդիր մըն էր հոս մնալս: Այս գիշեր յաջողեցայ: Հրէշը բացակայ էր ապարանքէն :

— Բացակա՞յ է ապարանքէն ... ընդհատեց մանկամարդ աղջիկը, որ թողած էր իր ձեռքը ծերունիի ձեռքերուն մէջ :

— Այո, վստահ եղիր: Հիմակ կրնանք ապատօրէն խօսիլ: Վերը՝ Աստուած ու վարը՝ մենք կը գտնուինք այս սենեակին [illegible]մացայ, քու պատմութիւնդ, երբ [illegible]նախօսութեանդ ատեն յայտնեցիր: Կը մնայ մտածել թէ՝ ինչպէս պէտք [illegible] փախցնել քեզ որ մէկը չիմանայ ,

— Անիկա անկարելի է: Ոչ մէկ կերպով կարող ենք ասկից դուրս ղալ, առանց իմացուելու :

— Խիստ լաւ. հազարապետը չէ՞ թողուր որ պարտէզը իջնես :

— Ոչ :

— Ապարանքին մէջ ուրիշ ո՞վ գիտէ քու հայ ըլլալդ :

— Մէկը չի գիտեր ... միայն թէ հազարապետին մայրը տեղեկացած է :

— Անիկա ի՞նչ աչքով կը նայի վրադ:

— Ոհ չեմ գիտեր ... բոլոր օրը կ'անցնի, եւ մէկը չի գար հետս տեսնուելու : Սենեակիս մէջ փակուած եմ, ինչպէս վանդակի մը թռչունը :

— Կեցիր, ասկից ետքը կարող ես պատուհանէդ խօսելու: Երբ վերջալոյսի ատեն ըլլայ, ես ախոռին դուռը կ'ելնեմ ու իմ կարմիր թաշկինակս պատէն կը կախեմ :

Տեսնելուդ պէս այս նշանը, կամաց մը պատուհանէդ վարագոյրին ետեւէն ինծի նայէ ու աչքով յայտնէ ըսելիքներդ: Այս կերպով պիտի աշխատինք յարմար առիթը գտնելու եւ քեզ ազատելու ասկից...:

— Ազատիլ մի՞... բայց ես չեմ ուզեր այս սեմերէն բաժնուիլ, առանց վրէժս լուծելու, առարկեց մանկամարդ աղջիկը յուզուած շեշտով մը :

— Քու վրէժդ մեզի թող, աղջիկս, ընդհատեց Միրօ Ախպար :

— Ամենեւին ... Սատանցի աղջիկը չփկրնար իր վրէժը թողուլ ուրիշներուն: Ախ, բարի ծերունի, երախտապարտ եմ որ քու ձայնդ լսել տուիր ինծի. բայց մի ստիպեր. իմ արեանս մանող հրէշը չըսպաննած՝ չեմ հեռանար ասկից : Եթէ երբեք, մինչեւ այսօր համբերեցի, անոր պատճառը խորհրդաւոր գաղտնիք մըն էր, որ սրտիս վրայ կը ծանրանար ու ձեռքս կը բռնէր աներեւոյթ ձգողութեան մը ներքեւ :

—Զե՞ս կրնար յայտնել ինծի այդ խորհրդաւոր գաղտնիքը :

— Կը յայտնեմ ...

— Ուրեմն ըսէ :

— Այս հրէշը ծնողքիս, ազգականներուս ու իմ արիւնս մանելէն ետքը, իմացած է որ Կ. քաղաքի բանտին մէջ երիտասարդ մը կը գտնուէր. որուն կապած էի իմ սիրտս: Անիկա կասկածներու կ'ենթարկէր զինքը: Հետեւաբար յայտնեց ինծի թէ կախել պիտի տար զանի, եթէ ձայն մը հանէի: Միեւնոյն ատեն, խոստացաւ թէ պիտի ջանար ազատել, եթէ ճշմարիտ սէր մը ունենայի իր վրայ ու արտասուելով չանցնէի օրերս: Ի՞նչ ընէի. ամէն կերպով ջանացի կեղծել : Սպասեցի որ աս հրէշը կատարէր իր խոստումը. ան ատեն դիւրաւ պիտի կրնայի լուծել վրէժս : Ահա դանակս, որով անոր կոկորդը պիտի կտրեմ, եւ թոյնի շիշ մը որ իմ կեանքս պիտի վերջացունէ : Սպասեցի. այս, մինչեւ այսօր չարաչար սպասեցի ...: Ու տեսայ որ չարագործը կը խաբէր զիս ... Ոչ, ալ խղդուեցայ ... ալ չէի կրնար մնալ հրէշի մը թեւերուն մէջ, ուսկից ոճիր ու արիւն կը հոտէր անհաւոր զարշութեամբ մը :

— Կը կրկնեմ սիրելի աղջիկս, ընդմիջեց Միրօ Ախպար հայրական քաղցր գորովանքի մը արտայայտութեամբը, քու վրէժդ Հայութեան վրէժն է ու անոր պարտականութիւնն է զայն լուծել՝ ինչ գնով որ ըլլայ: Հետեւաբար անհոգ եղիր այդ մասին: Ոհ, կը հաւատա՞ս որ Աստուած մեր թշուառութիւնը կը տեսնէ :

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մուրատեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ս. Հայրապետեան եւ զաւակները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Նորայր Հայրապետեան եւ զաւակները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Հ. Հայրապետեան եւ զաւակները (Պոսթըն), Տէր եւ Տիկին Մ. Հայրապետեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Մ. Գիւրքճեան (Լիոն), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(Ծնեալ Փապուճեան, Պարտիզակ)

մահը, որ տեղի ունեցաւ իրենց բնակարանին մէջ, 44 Ֆրանսիսք Ժօմառ (Ուլէն), 26 Փետրուար 1962ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 1ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանին մէջ, Ուլէնի նոր գերեզմանատունը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին։ Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Միութեան (ՉՈՄ), Քաուէի (Փըրթի ժուռնալ) Ա. յարկը։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

«Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փառատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ։

Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ իր Սօսի պարախումբով, ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր Արմենիա նուագախումբով եւ Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆԳԷԿԵԱՆԻ։

Միջազգային մեծ արուեստագէտներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն։

ԼԻԹԻԽՍ ՏԸ ԼԻՒՉ սպանացի մեծ պարուհին եւ ՌԻՇԱՌ ԺԱՔՍՈՆ Ափրիկեան սեւերու պարերով։

Գինները.— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ.։

Դիմել Սորպոնի դռնապաններուն։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հայ Ազգ. Եկ. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Կիրակի 18 Մարտ, ժամը 15ին, Քաֆէ տը լա Փօսթի վերնայարկի սրահը։

Օրակարգ.— 1) Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն՝ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան։

2) Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Կարեւոր.— Ներկաներու թիւը օրինաւոր կը համարուի։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 29 Մարտ, ժամը 20.30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ։

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան։

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 15ին։

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն։

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր։

Օր. ԼՈՒԻԶ ԹԱՇՃԵԱՆ,
Ընկ. ՅԱԿՈԲ ԳԱՐՕՂԼԱՆԵԱՆ
Ամուսնացած
Վիէն, 26 Փետր. 1962 Շաւիլ

×

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Գր. Գարօղլանեան Փարիզի Մշակոյթի Տան կը նուիրեն 50 Ն. Ֆ.։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Օր. ՀԵԼԷՆ ԽՐԻՄԵԱՆ
Պ. ՓԻԷՌ ԱՆՏՈՆԵԱՆ
Ամուսնացած
Մարտ, 3, 1962, Փարիզ

Կնքահայրութեամբ Պ. ՍԹԵՖԱՆ-ՏԻՐԱՆԻ։

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ՍՐԱՀ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Արնուվիլի կազմակերպած թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի ներկայացումը Մայիս 5-ին, Շաբաթ գիշեր։

×

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

Տարօնի ժողովրդական երգերու ունկնդրութիւն։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ։

×

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի ներկայացում-պարահանդէսը Մարտ 24ին, Շաբաթ երեկոյ, Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը։

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։ Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ
ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ։

500 էջ
13 Hors–Texte

Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կրթական մարմնին։

Գին 12 Ն. Ֆ.

Թղթատարի ծախքով 13.40 Ն. Ֆ.

Արտասահման 4 տոլար։

Դիմել՝
Յառաջին
Հայ գրավաճառներուն
Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ։

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 15ին,

Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին՝

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ
(Հայերէն)

L'Ane et le Ruisseau
(Ֆրանսերէն)

Երգ, պար եւ արտասանութիւն

Տոմսերու գին.—4, 5, 6 Ն. Ֆ.

France-Cameroun
(ԽԱՐԲՈՒԹԵԱՆ)
24, Rue d'Enghien, Paris-10e

Կը փնտռէ հայ երիտասարդ մը, ազատ զինուորական ծառայութենէ, Քամըրունի քոնթուարներուն համար։ Դիմել ժամը 14էն 15 վերի հասցէին։

GALERIE SOLEILS
30, RUE DE MIROMESNIL, PARIS
Carzou

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը բաժակ մը թէյի շուրջ կը հրաւիրէ Թաղիս եւ շրջաններու բոլոր համակիրները, Կիրակի (Մարտ 11) ժամը չորսին, եկեղեցիի սրահին մէջ։ Ջերմ ընդունելութիւն եւ հաճելի մթնոլորտ։

Նոյն օրը պիտի քաշուին վիճակախաղի տոմսերը որոնք նախապէս ծախուած էին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ
Ապրիլ 8էն 22

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ։

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒԻ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԴՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

PEINTRES et SCULPTEURS ARMENIENS, par *Onnig Avédissian*, Le Caire 100 NF.
MINIATURES ARMENIENNES, par *Lydia Dournova*, Paris. 120 NF.
NAREK, le Livre de Prières, trad. par *Isaac Kéchichian*, Paris, 1961. 25,20 NF.
LE CHANT DU PAIN, *Daniel Varoujan*, Paris. 6,30 NF.
HISTOIRE DE L'ARMENIE, par *H. Thorossian*, Paris. 10 NF.

ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ 40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, 40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ 9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ, 40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ. Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ 40 Ն. Ֆ.
ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի, 1918–1958, Պէյրութ 22 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ, Բ. հատոր, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Պէյրութ 12 Ն. Ֆ.
ՁՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.
ԱՆԴՐՇԻՐԻՄԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ, Պ. Սնապեան, Պէյրութ 4 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ։

Գնեցէք զանանք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք։ Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն։

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՐՏ
MARDI 6 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9346 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5147

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ինչպէս յայտնի է Գարեգին Պատրիարքի մահէն ետք ի չգոյէ աւելի արժանաւոր թեկնածուի, անոր աթոռը գրաւեց Շնորհք Արք. Գալուստեան :

Մեզի յայտնի չեն նոր Պատրիարքին շնորհները իբրեւ բարձրաստիճան եկեղեցական, հետեւաբար նաեւ իբրեւ հանրային դէմք կամ մտաւորական :

Մտաւորական կ'ըսենք պարզ անոր համար, որ մենք վարժուած ենք գրեթէ միշտ, Կ. Պոլսոյ պատրիարքական աթոռին վրայ տեսնելու շեշտուած մտաւոր ու բարոյական առաքինութիւններով օժտուած դէմքեր :

Շնորհք Արքեպիսկոպոս պատրիարքական բարձր դիրքը գրաւելէ առաջ, գիտենք թէ իբրեւ Երուսաղէմի միաբան անմասն չէ մնացած այդ վանքին ներքին կագ ու կռիւներէն, որոնք ծառայեցին ոչ միայն վարկաբեկելու «սրբազնասուրբ» դերակատարները, այլեւ չափով մը վնասեցին Հայութեան բարի անունին :

Մենք չենք գիտեր թէ, իբրեւ տարիքը առած վանական ու կրօնական դէմք մը, ի՛նչ մտքի վաստակով կը ներկայանայ մեզի, բայց գիտենք թէ Հայ Երուսաղէմէն — ինչպէս կը սիրեն անուանել իրենք — հեռանալէ յետոյ, չկերաւ ու չխմեց եւ գրքոյկով մը պէտք տեսաւ հրապարակ գալու Եղիշէ Պատրիարքին դէմ, ներկայացնելու համար դժբախտ հայ հասարակութեան, իր եղբայրակցին ապօրինութիւններն ու անօրէնութիւնները, զզուանքի զգացումը միայն արթնցնելով ընթերցողին մէջ, հանդէպ մեղադրողին ու մեղադրեալին :

Մեր եկեղեցականները, ամէնէն տարեցներէն մինչեւ ամէնէն նորափետուրները, ժողովուրդի աչքին կը ներկայանան իբրեւ հովիւներ, հետեւաբար անոնց գործը պիտի ըլլայ մտածել հօտին մասին՝ զոր կը յաւակնին կառավարել :

Առենէ մը ի վեր մեր ազգային կեանքին մէջ ստեղծուած է վիճակ մը, որով ոչ թէ հովիւն է որ մտահոգուած է իր հօտով, այլ հօտն է որ ամէն տեղ կը զբաղի հովիւներուն գայթակղութիւններով, անոնց փառատենչութեան հետեւանք եղող ախրագործութիւններով :

Դժբախտաբար շատ բազմաթիւ չեն անոնք՝ որ իրենց կոչումին համապատասխան բարձրութեան վրայ կը գտնուին եւ հնարաւորութեան չափով կ'արժեցնեն իրենց հոգեւոր հովիւի կոչումը :

Պատրիարքական մեր երկու աթոռներուն վրայ այսօր կը բազմին երկու բարձրաստիճան հոգեւորականներ, որոնք ցարդ իրենց ասպարէզին մէջ օրինակելի գործերով չէ որ փայլած են, հետեւաբար զուրկ են ժողովրդական այն սրտաբուխ համակրանքէն որուն արժանացած են Օրմանեաններ, Վարժապետեաններ, Իզմիրլեաններ, Դուրեաններ առանց յիշատակելու անոնցմէ առաջ ապրած ու գործած կրօնական մեծ դէմքերը :

Մեր ներքին կեանքը աւելորդ խնդիրներու լուծման մէջ, որոնք որ կրօնական եկեղեցական բնոյթ կը կրեն, Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքները կրնան բարերար դեր մը կատարել, եթէ իրենք հարցերուն մօտենան հայ եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի շահերէն առաջնորդուած, պահելով իրենց մտածումի անկախութիւնը եւ մէկդի դնելով նախատրամադրութիւններն ու նախասիրութիւնները :

Աւելի քան փափուկ է Շնորհք Պատրիարքի դերը, նկատի ունենալով այն պայմանները որոնց մէջ կոչուած է գործելու եւ ղեկավարելու իր հօտը :

Հայութիւնը ձանձրացած է այլեւս եկեղեցական Աթոռներու եւ դէմքերու վէճերէն եւ կ'ուզէ խաղաղութեան մէջ տեսնել զանոնք, տեսնել մանաւանդ իրենց կոչումին բարձրութեան վրայ :

Պատրիարքական աթոռներու գահակալներուն յետ այսօրիկ ունենալիք ընթացքէն կախում ունի, պահպանուիլը այն յարգանքին զոր այս կամ այն չափով դեռ կը տածեն անոնց հանդէպ հայ զանգուածները, հակառակ այն բոլորին՝ որ կատարուեցաւ դեռ երէկ :

Աթոռները իրենց գահակալներուն արժանիքներովը միայն կ'արժէքաւորուին :

Հետեւաբար բոլոր անոնք՝ որոնք իրենց արժանիքը կը փնտռեն միայն իրենց սքեմին մէջ, ի վերջոյ կոչուած են հիասթափուելու :

Հայութիւնը իր կրօնականներուն մէջ կ'ուզէ տեսնել զոհաբերութեան ընդունակ կոչումին մարդը որ իր օգտաշատ գործերով կ'արժեցնէ եւ կ'արդարացնէ իր գոյութիւնը :

Կ'ապրինք հիւլէական դարու մէջ :

Հայութիւնը կրօնական իմաստով իր միջնադարը չէ որ կ'ապրի :

Եւ այս ճիշդ է ոչ միայն կրօնաւորին՝ այլեւ ամէն մարդու համար անխտիր :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԻՏԱԼԱՑԻ 11 ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ ԱԼԺԷՐԷՆ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ ՀՐԱՀԱՆԳՈՎ

Մինչ Էվիան կը պատրաստուի ընդունելու ալժերական պատուիրակութիւնը, որ սկզբունքով Երեքշաբթի օր ճամբայ պիտի ելլէ, Ալժերիոյ մէջ, կացութիւնը ողբերգական է :

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 4ուկէսէն 6ուկէս 117 պայթումներ իրարու յաջորդեցին, առանց դադարի, սարսափի մթնոլորտի մը մէջ արթնցնելով Ալժէցիները : Հրդեհ, հրացանաձգութիւն, առանց կարենալ ճշդելու թէ ինչ է՞ պատահածը, որո՞նք են եւ որքան ե՞ն նոր զոհերը եւ որո՞ւ գործն է, Ալժ. Ազատ. Ճակա՞տ թէ Գաղտնի Բանակ :

Այս վերջինը բաւական «քաջագործութիւններ» ըրած է վերջերս :

Շաբաթ կէսօրէ ետք, Ալեթի պանդոկին մէջ, Ալժէի մեծագոյն պանդոկներէն մէկը, լրագրողները «մարսողական» մը կ'առնէին երբ մէկը խուժեց եւ մէկ կողմ քաշելով հռովմէական պատկերասփիւռի թղթակիցը կը սպառնայ.— «Լսեցինք որ ձեր վերջին հաղորդումի մէջ, ոճրագործ որակած էք Սալանը եւ սպանիչներ՝ Գաղտնի Բանակի անդամները : Գիտենք որ իտալացի լրագրողները դէմ են Ֆրանսական Ալժերիոյ, դէմ են հայրենասէրներուն : Եկած եմ ըսելու որ ժամ առաջ ձեր դիրքը փոխէք, եթէ ոչ ...» : Ծավոլլի (իտալացին) ուրիշ անդամներ ալ սպառնալիքներ լսած է, լուր կուտար իրենց հիւպատոսին երբ զինուած երկու Եւրոպացիներ պանդոկ կը հասնին եւ կ'առեւանգեն երկու ուրիշ Իտալացիներ : Ասոնք ուրիշ սրճարան մը կը տարուին, ուր մարդիկ որոնք կը խօսին յանուն «Գաղտնի Բանակին» կ'ըսեն թէ իտալական ձայնասփիւռին աշխատակիցները էնրիքօ Մաթթէիի (քարիւղի թագաւորը) մարդիկն են եւ կը պարտադրեն որ Հռոմ հեռաձայնեն լուր տալու համար թէ 24 ժամէն կը վերադառնան : Քիչ ետք երկու պատանդները ազատ կ'արձակուին, բայց նախքան այդ կ'ընկերանան Իտալացիներուն մինչեւ պանդոկ եւ հոն զէնքի սպառնալիքի տակ կ'առնեն անոնց ամբողջ ապրանքները (քամերա, ձայնագրութեան գործիք եւն.) տասը միլիոն արժողութեամբ : Քիչ ետք կ'առեւանգուի սթանփայի թղթակիցը՝ Ծիովաննինի որ ժամ մը «բանտարկութենէ» ետք կը վերադառնայ մինչ ուրիշ մը կը տարուի : Գաղտնի Բանակի մարդիկը կը յայտնեն թէ ամէն բան նոր կը սկսի եւ Իտալացիներէն ետք Անգլեւսաքսոններով պիտի զբաղին :

11 Իտալացիներ Փարիզի ճամբով Իտալիա վերադարձան, Ալժէ կը մնար մէկ հատ զոր Գաղտնի Բանակը կը փնտռէ : Նոյն պանդոկը Կիրակի օր եկած են (կեղծ) ոստիկաններ եւ Սէ Էռ Էսներ փնտռելով Էլ Ծիոռնոյի Գառաչիօլօն : Հարցուցած են Անգլիացիի մը որ իր ազգային ծանօթ հիւմըրով պատասխանած է «Ես իր դռնապանը չեմ եւ զայն պահելու պաշտօն չունիմ» : Անգլիացիներն ալ հեռանալու «խրատ» ստացած են : Ընդհանուր Պատուիրակութիւնը զեկոյց մը հրատարակած է ուր կ'ըսէ թէ շատ ուշ տեղեկութիւն ունեցած է Ալեթի պանդոկի անցուդարձէն եւ անմիջապէս հարկ եղած միջոցները ձեռք առած է :

Իտալական մամուլը շատ բուռն կերպով կ'արտայայտուի այս բոլորին մասին եւ Սթանփա կը գրէ .— Օտար թղթակիցներու անձեռնմխելիութիւնը բռնաբարուած է Ալժերիոյ մէջ Գաղտնի Բանակի ահաբեկիչներուն կողմէ եւ երաշխաւորուած չէ Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ — աննախընթաց դէպք արդի պատմութեան մէջ — մինչ յարգուած է ամէնէն եղերական պայմաններուն մէջ ամէնէն նախնական ժողովուրդներու կողմէ իսկ » :

× Ալժէի Արքեպիսկոպոսը՝ Գերապայծառ Տիւվալ մամուլին յանձնած է յայտարարութիւնը ուր կ'ըսէ թէ ոչ մէկ բան կրնայ օրինաւորել ոճիրները, գողութիւնները, քանդումները : Խղճերը պէտք է արթննան եթէ կ'ուզուի անդարմանելիին առաջքն առնել :

× Մերս էլ Քէպիրի մէջ, 15.000 հոգի ներկայ եղած են սպաննուած կնոջ եւ երկու զաւակներուն յուղարկաւորութեան : Ի նշան սուգի Եւրոպացիները գործադուլ հռչակած էին եւ Օռան լոյսէ իսկ զրկուած էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՍԱՆ Բ. մէկ տարուան Թագաւորութեան հաշուեկշիռը ըրաւ առջի օր, նոյն օրը ծնունդ տալով մարոքեան պատկերասփիւռին : Հասան Բ.ի համար հաշուեկշիռը դրական է :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ յայտարարեց թէ Ամերիկա պիտի վերսկսի իր հիւլէական փորձերը Ապրիլ վերջ եթէ մինչ այդ կարելի չըլլայ լեզու գտնել Խրուշչեւի հետ : Միացեալ – Նահանգները պատրաստ են հրաժարելու հիւլէական փորձերէ, եթէ Խորհ. Միութիւնը ընդունի համաձայնիլ ապազինման շուրջ եւ ընդունի դադրեցնել բոլոր փորձերը : Մոսկուայի համար, պարզ սակարկութիւն մըն է Քենըտիի առաջարկը » :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ խորհրդարանը քուէարկեց այն օրէնքը զոր առաջարկած էին չորս կուսակցութիւնները : Դէմ էին 15 երեսփոխաններ : Ինէօնիւ ճառ մը խօսելով այս առթիւ շեշտեց թէ բանակը պէտք է հեռացուի քաղաքականութենէն : «Դէմ է՞ք Մայիս 27ի յեղափոխութեան Մենտերէսի դէմ», «ո՛չ» պոռաց երեսփոխաններու մեծ մասը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ առջի օր ընդունած է Իրանի վարչապետը՝ Տոքթ. Ամինի որ անձնական բնոյթ ունեցան, այցելութիւն կը կատարէ Փարիզ : Նախապէս Գերմանիա էր (տես՝ Բ. էջ Պերլինի մեր աշխատակիցին յօդուածը) :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ Արեւելեան Պերլին հասած է ուր ընդունուած է փոխ – վարչապետ՝ Ուլպրիխթի կողմէ : Խորհրդային փոխ – վարչապետը կարճ ուղերձ մը արտասանած է որուն մէջ շեշտած է թէ Խորհ. Միութիւնը եւ ընկերվարական պլոքին բոլոր պետութիւնները Արեւելեան Գերմանիոյ կողքին են : Ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է սակայն հաշտութեան դաշնագրին կամ Արեւմտեան Պերլինի ապագային մասին : Ինչպէս գրած էինք Միկոյեան արեւելեան Գերմանիա եկած է Լայփցիկի տօնավաճառին առթիւ :

ՉԻՆԱԿԱՆ «Միկ» օդանաւ մը «ազատութիւնն ընտրած է առջի օր, էջք մը կատարելով Թայվէ : Ընդունուած եւ շնորհաւորութեան արժանացած է նոյնինքն Զան Քայ Չէքի կողմէ :

ՆՈՎԿՈՐՈՏԻ զինուորական ատեանը մահապատիժի վճիռ տուած է խորհրդային երկու քաղաքացիներու դէմ, որոնք «պատերազմական ոճիրներ» գործած են, Գերմանացիներուն կողմէ գրաւուած խորհրդային հողամասի վրայ եւ ենթարկուած են նացի Զօր. Հօյզինկէրի հրամաններուն :

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց սիրով ընդունելով եղբայրական հրաւէրը համայն Վրաստանի պատրիարք-կաթողիկոս Եփրեմ Բ.ի, սոյն տարուայ Փետրուարի 16–21ը պաշտօնական այցելութիւն տուեց Եփրեմ Կաթողիկոսին եւ Վրաստանի Հայոց Թեմին :

Նորին Սրբութիւնը իր շքախումբով, ուղեկցութեամբ Եփրեմ Կաթողիկոսի եւ Վրաստանի Հայոց առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Կոմիտաս Եպիսկոպոսի, Թիֆլիսում այցելեց Սիոնի վրացական Մայր եկեղեցին, ինչպէս նաեւ Մցխեթի եւ Ջվարիի պատմական վանքերը :

Վեհափառ Հայրապետը կիրակի Փետրուար 18ին հանդիսաւոր պատարագ մատուցեց եւ քարոզեց Հայոց առաջնորդանիստ Ս. Գէորգ եկեղեցում խուռներամ հաւատացեալների ներկայութեամբ : Ս. պատարագին ներկայ էր նաեւ Նորին Սրբութիւն Եփրեմ Բ. Կաթողիկոսը իր շքախումբով :

Փետրուար 20ին երեկոյեան, Վեհափառ Հայրապետը նախագահեց ժամերգութեանը Հավլաբար հայրական թաղի Ս. Էջմիածնեցւոց եկեղեցում եւ քարոզեց ի ներկայութեան հոծ ու խանդավառ բազմութեան :

Նոյն օրը, յետ միջօրէի, Նորին Սրբութիւնը այցելեց Թիֆլիսի հայ նշանաւոր գրական եւ հասարակական գործիչների Պանթէոնը եւ նախագահեց հոգեհանգստեան արարողութեան : Հոգեհանգստեանը ներկայ էին Թիֆլիսի հայ մտաւորականութեան եւ հայ հասարակութեան ներկայացուցիչներ :

Փետրուար 20ի առաւօտեան Վեհափառ Հայրապետը եւ Եփրեմ Կաթողիկոսը, ուղեկցութեամբ պետական իշխանութեան ներկայացուցիչների, այցելեցին Ռուսթավի նորակառոյց քաղաքը եւ դիտեցին տեղի մետաղաձուլական մեծ գործարանը :

Փետրուար 19ին Նորին Վեհափառութիւնը, ուղեկցութեամբ Եփրեմ Բ. Կաթողիկոսի եւ իր շքախումբի, այցելեց Վրաստանի Հանրապետութեան Մինիստրների Սովետի Նախագահ Նորին Գերազանցութիւն Գ. Ջավախիշվիլուն : Նորին Սրբութեան եւ մեծարգոյ վարչապետի միջեւ տեղի ունեցաւ սիրալիր զրոյց կէս ժամ տեւողութեամբ :

Ի պատիւ Նորին Սրբութեան Վրաց Պատրիարքարանի դահլիճում տրուեց մեծ ճաշկերոյթ, որին ներկայ էին պետական իշխանութեան ներկայացուցիչներ եւ վրաց ու Թիֆլիսահայ ականաւոր մտաւորականներ :

Փետրուար 22ի առաւօտեան Վեհափառ Հայրապետը իր շքախումբով ժամանեց Մայր Աթոռ :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

Ս. Էջմիածին, 23 Փետր. 1962

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՒՍԱՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի մէջ միաժամանակ զարգացած են գիւղատնտեսութեան երկու հիմնական ճիւղերը՝ բուսամշակութիւնը եւ անասնաբուծութիւնը: Արտադրութեան տեսակէտէ՝ ներկայիս կը գերակշռէ բուսամշակութիւնը, որուն բաժին կ'իյնայ գիւղատնտեսութեան ամբողջ արտադրութեան մօտ երկու երրորդը, սակայն աշխարհագրական բաշխումի տեսակէտէն՝ Հայաստանի մեծ մասին մէջ առաւելաբար զարգացած է անասնաբուծութիւնը: Այսպէս, Հայաստանի գիւղատնտեսական ինը գօտիներէն վեցին մէջ յառաջընթաց ճիւղը անասնաբուծութիւնն է, իսկ միայն երեքին մէջ՝ բուսամշակութիւնը: Այս վերջիններու շարքին կը պատկանին Արարատեան հարթավայրը, Արարատեան գոգաւորութեան նախալեռները եւ հիւսիս-արեւելեան անտառային գօտին: Անասնաբուծութիւնը կը գերակշռէ Լոռի-Փամբակի, Սեւանի աւազանին, Շիրակի, Արարատեան գոգաւորութեան լեռնային մասին, Զանգեզուրի եւ Դարալագեազի գօտիներուն մէջ:

Հայաստանի մէջ համեմատաբար քիչ են գիւղատնտեսութեան համար պիտանի հողերը: 1958ին իւրաքանչիւր գիւղացի ընտանիքին կ'իյնար միջին հաշիւով 1·5 հեկտար հողի տարածութիւն, որուն 0·6 հեկտարը վարելահող: Հայաստանի հողային տարածութիւններուն մէջ կը գերակշռեն բնական արօտավայրերը: Վարելահողերուն եւ տնկարաններուն կ'իյնայ գիւղատնտեսական բոլոր հողերուն 40 տոկոսը: Այս պարագան կը բացատրուի բնական պայմաններով, այն է՝ Հայաստանի լեռնային բարձր դիրքով եւ անոր հողերու մեծ մասին խիստ կտրտուած բարձրաքանդակներով:

Հայաստանի պայմաններուն մէջ, անկախ երկրին լեռնային բարձր դիրքէն, չոր կլիմային եւ հողերուն հարաւային դիրքին գերակշռութեան պատճառով, գիւղատնտեսութեան զարգացման կարեւորագոյն պայմանը ոռոգումն է: Այնպէս որ Հայաստանի գիւղատնտեսութեան զարգացումը կարեւոր չափով կապուած էր եւ կը շարունակէ կապ ունենալ ոռոգումներու շինարարութեան, այսինքն անջրդի հողերը բերրի դարձնելու աշխատանքներուն հետ:

Առաջին ջրանցքը շինուեցաւ 1923ին Էջմիածնի շրջանին մէջ, որուն շնորհիւ ապահովուեցաւ 2·900 հեկտար հող: 1925ին Շիրակի ջրանցքին շինութեամբ ջուր ստացան Շիրակի տափաստանին 10·500 հեկտար հողերը:

1930 եւ 1932 Թուականներուն շարք մտան Հայաստանի ամէնէն մեծ ոռոգման ծրագիրները: 1930ին շինուեցաւ Սարդարաբադի (այժմ Հոկտեմբերեան) փոքր ջրանցքը, որ ջուրով ապահովեց նոյն շրջանի 21·000 հեկտար հողերը: 1932ին շահագործուեցաւ Մթալին անունով մկրտուած ջրանցքը՝ 22·000 հեկտար ոռոգելի տարածութեամբ. Արտաշատի, Վեդիի եւ Շահումեանի շրջաններուն մէջ:

Այդ ջրանցքներուն շնորհիւ նոր հեռանկարներ բացուեցան Արարատեան դաշտի գիւղատնտեսութեան, յատկապէս անոր երկու հիմնական ճիւղերուն՝ խաղողագործութեան եւ պտղամշակութեան համար: Կարելի եղաւ մշակել նաեւ բամպակ եւ բանջարեղէններ:

Մինչեւ երկրորդ մեծ պատերազմը նոր ջրանցքներ շինուեցան նաեւ Բասարգեչարի, Մարտունիի եւ Սպիտակի մէջ, որոնց շնորհիւ կարելի եղաւ մշակել ծխախոտ եւ ճակնդեղ: 1940ին ոռոգուած հողերու տարածութիւնը հասաւ 180·000 հեկտարի:

Պատերազմի տարիներուն եւ հակառակ դժնդակ պայմաններուն՝ հայ շինարար բազուկը շարունակեց աշխատիլ եւ ջրանցքներ կառուցանել Թալին, Ներքին Հրազդան, Նորք, Լոռի, Սիսիան եւայլն:

Նախապատերազմեան տարիներուն՝ ջրանցքները կը շինուէին առաւելաբար Շիրակի, Արարատի դաշտավայրերուն եւ Սեւանի աւազանի շրջաններուն մէջ, այլ խօսքով արդէն մարդաբնակ շրջաններու մէջ:

Յետպատերազմեան տարիներուն, յատկապէս վերջին տասը տարուան ընթացքին, ջրատնտեսական աշխատանքները ծաւալեցան նաեւ Արարատեան գոգաւորութեան նախալեռնային գօտին՝ Աշտարակի, Կոտայքի եւ Թալինի շրջաններուն մէջ: Այստեղ մեծ աշխատանքներ տարուեցան շինելու համար Թալինի ջրանցքին առաջին մասը, որ պիտի ոռոգէր 12·000 հեկտար հող, Արզնի-Շամիրամ ջրանցքին Ա. մասը՝ 13·000 հեկտար եւ Կոտայքինը՝ 5·500 հեկտար ոռոգելի հողերով:

Արարատեան գոգաւորութեան նախալեռնային շրջաններու արեւէն խանձուած կիսանապատային տափաստաններուն եւ ղերուն մէկ կարեւոր մասը վերածուեցաւ բերրի դաշտերու, խաղողի եւ պտղատու այգիներով, բանջարանոցներով եւ այլ մշակութիւններով:

Հայաստանի ոռոգման ցանցին տեղաբաշխութիւնը պայմանաւորուած է անոր բնական, գլխաւորաբար կլիմայական պայմաններով: Հայաստանի մէջ իր ջրառատ հողերով առաջին տեղը կը գրաւէ Արարատեան հարթավայրը, որ կը հանդիսանայ բացարձակ ոռոգման գօտի: Հոս կեդրոնացած է ամառուան ջուրով ապահովուած բոլոր ջրառատ հողերուն 38·1 տոկոսը: Արարատեան գոգաւորութեան նախալեռնային շրջանին առայժմ բաժին կ'իյնայ Հայաստանի բոլոր ոռոգելի հողերուն միայն 12·3 տոկոսը, Սեւանի աւազանին՝ 17·1, Շիրակին՝ 10·9 տոկոսը:

1959ին, ըստ Հայաստանի գիւղատնտեսութեան Նախարարութեան պաշտօնական վիճակագրութեան, Հայաստանի ոռոգելի հողերուն տարածութիւնը հասած էր 225·000 հեկտարի, իսկ ընդհանուր ցանքատարածութիւնը՝ 422·300 հեկտար:

Հայաստանի բուսամշակութեան գըլխաւոր ճիւղերն են խաղողագործութիւնը եւ պտղամշակութիւնը: Արդարեւ, Հայաստան կարելի է նկատել խաղողի, դեղձի եւ ծիրանի ամէնէն հին օրրանը: Հայ գիւղացին շատ հին ժամանակներէն զբաղելով այդ մշակութիւններով, ձեռք բերած է մեծ փորձառութիւն եւ հմտութիւն:

1959ին խաղողի այգիներուն ընդհանուր տարածութիւնն էր 26·900 հեկտար, իսկ պտղատու այգիներունը՝ 24·200 հեկտար: Գալով թթենիի տնկարաններուն՝ 1300 հեկտար էր:

Տարածութեան հետ կ'աւելնայ նաեւ բերքը: 1959ին խաղողի բերքը, միջին հաշիւով 86·4 ցենտներ(*), մէկ հեկտարի համար:

Բերքին հետ կ'աւելնայ նաեւ արտադրութիւնը: Արդարեւ, Հայաստանի 1959ի խաղողի տարեկան արտադրութիւնը եղած է 141·400 թոն, իսկ պտուղներուն համախառն արտադրութիւնը հասաւ 39·200 թոն:

Խաղողագործութիւնը, ինչպէս նաեւ պտղամշակութիւնը իրենց տարածուած շրջաններուն մէջ առաւելաբար արդիւնաբերական նշանակութիւն ունին: Արարատեան դաշտավայրին եւ Արարատեան գոգաւորութեան նախալեռներուն մէջ կը գերակշռեն խաղողի շատ շաքարոտ տեսակները, որոնք կ'օգտագործուին ճաշէն ետք խմուելիք գինիներ պատրաստելու համար:

Հայաստանի Հիւսիս-Արեւելեան շըրջաններուն եւ Կոտայքի նախալեռնային մասին մէջ աճող խաղողը կը մշակուի շամփանեայի, սեղանի գինիներու եւ քոնեակի արտադրութեան համար: Զանգեզուրի եւ Դարալագեազի մէջ արդիւնաբերական խաղողագործութեան ուրիշ երկու հին օճախներ կան՝ Արաքսի Մեղրիի հովիտը եւ Արփա գետին հովիտը:
(1 Շար.)

Ա. ԲԱԼԱԴԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Կարգ մը շրջաններ յաջողեցան մինչեւ 220 ցենտների բարձրացնել խաղողին բերքը (մէկ ցենտները՝ 100 քիլոկրամ):

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի ժամագործութեան ճարտարարուեստի պարբերաթերթին՝ «Լա Ֆըրանս Օրլոժէ»ի Փետրուարի թիւին լրատուութեամբ, «Ֆրանսայի լաւագոյն բանուորի» տարեկան մրցումին առաջնութիւնը շահած է երիտասարդ հայ ժամագործ Սարգիս Եազճեան:

Իր առաջնութեան եւ իրեն հետ գնահատութեան արժանացողներու վկայականները պիտի յանձնէ, անձամբ, նոյնինքն Հանրապետութեան Նախագահը:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԻՐԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Իրանի վարչապետը՝ Տոքթ. Ալի Ամինի պաշտօնական այցելութեան եկած էր Պոն, Իրանի բարենորոգման ծրագրին խնդրով, անկէ եկաւ Պերլին, ուր մնաց Փետրուար 24էն 28: Իր Պերլին հասած օրը երեսունի չափ պարսիկ ուսանողներ ցուցապաստառներով բողոքի տողանցք մը կազմակերպած էին, բայց ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք եւ շատերը պահականոցին մէջ արգելափակեց: Ամինի վայելեց Պերլինի քաղաքային վարչութեան հիւրասիրութիւնը եւ արժանացաւ պատուոյ պատիւներու: Այցելեց քաղաքապետարան, ուր ստորագրեց «ոսկի մատեան»ը, տեսաւ շինարարական վերելքը քաղաքին արեւմտեան մասին եւ ի տես պատնէշներուն ըսաւ թէ «ի՞նչպէս կրնայ մարդ այսպիսի անմարդկային արարք մը թոյլ տալ ինքզինքին»:

Ըստ պաշտօնական յայտարարութեան Պոնի կառավարութիւնը խոստացած է 50 միլիոն տոլարի վարկ մը, օժանդակելու համար Իրանի բարենորոգման ծրագրին: Իրան կարիք ունի 800 միլիոն տոլարի որպէսզի յաջողի տնտեսական եւ ընկերային ծրագրեալ բարենորոգումը, հողը բաժնելով գիւղացիներուն եւ անոնց տալով անհրաժեշտ գործիքներ, արդիւնաբերութիւնը բարելաւելով, ինքնաբաւ դարձնելու հողագործ եւ ընչազուրկ զանգուածը:

Վարչապետ Ամինի, որ սահուն ֆրանսերէն կը խօսի, մամուլին տուած ասուլիսին մէջ ըսաւ թէ լիայոյս է Իրանի բարենորոգման յաջող ելքին, թէեւ աջակողմին եւ ծայրայեղ ձախակողմին հաճելի չէ այս ծրագրեալ բարենորոգումը: Եւ սակայն վերջ ի վերջոյ պիտի ծառայէ ընդհանուրին բարօրութեան: Ոչ մէկ բարենորոգման ծրագիր կրնայ ամէնուն անխտիր հաճելի ըլլալ սկզբնական շրջանին: Եթէ կայծակի արագութեամբ յեղաշրջել ուզուի, ամէն ինչ կը կործանի, իսկ եթէ դանդաղութեամբ ձգձգուի, յաջողութիւնը կասկածելի կը դառնայ: Ուրեմն հարկ անհրաժեշտ է ներկայիս ծրագրուած երրորդ եօթնամեայ առաջադրութիւնները բարեկամ երկիրներու օժանդակութեամբ իրագործել:

Վարչապետ Ամինի անդրադառնալով պարսիկ ուսանողներու ցոյցերուն, ըսաւ որ ասոնք անդիտութեամբ կ'առաջնորդուին Լայփցիկի «քարոզչական կեդրոնէն», ուրկէ կը ձայնասփռուին նաեւ պարսկերէն լեզուով համայնավարական տեսակէտներ:

Իրան վերադարձի ճամբուն վրայ վարչապետ Ալի Ամինի յաջորդաբար պիտի այցելէ Պրիւսէլ, Փարիզ եւ Լոնտոն:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՌՈՒՍԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Բ. ՄԱՍ

ԷՏԻՐՆԷԻ ԴԱՇՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչդեռ Պասկեւիչ կը փառաւորուէր այն յաղթանակներով, զորս տարաւ Թրքահայաստանի մէջ, պալքանեան թերակղզիին վրայ եւս տեղի կ'ունենային դէպքեր, որոնք աւելի մեծ նշանակութիւն ունէին՝ գրաւելով ամբողջ Եւրոպայի ուշադրութիւնը: Կոմս Դիբիչ մտած էր Էտիրնէ եւ ռուսական բանակը անարգել կը քալէր Պոլսոյ վրայ: Ընդամէնը տասը ժամուան ճամբայ մնացած էր մտնելու համար սուլթանին մայրաքաղաքը, երբ յանկարծ Դիբիչ հրամայեց կանգ առնել, աւելի յառաջ չերթալ այլեւս: Գործի անցած էին Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Փրուսիոյ դեսպանները: Կը ներկայանային իբրեւ միջնորդ հաշտութեան, ու կ'աշխատէին համոզել Կոմս Դիբիչը թէ դիւրին է գրաւել Պոլիսը, ժամերու խնդիր, բայց ծանր են հետեւանքները: Ամբողջ Եւրոպա, կ'ըսէին անոնք, զէնքով պիտի պաշտպանէ Օսմ. պետութիւնը, չուզելով որ կործանի, որովհետեւ իր գոյութիւնը անհրաժեշտ է պետութեանց հաւասարակշռութեան եւ ընդհանուր խաղաղութեան համար: Կ'աւելցնէին թէ Նիկողայոս ցարն իսկ պիտի չուզէր կործանել սուլթանին գահը:

Եւ այսպէս, ցարին հաճութեամբ 1829 Սեպտեմբեր 2ին հաշտութեան դաշնագիր մը կնքուեցաւ Էտիրնէի մէջ:

Այդ դաշնագրին երկրորդ յօդուածին ուժով՝ Ռուսերը կը պարտաւորուէին Թուրքերուն վերադարձնել այն բոլոր հողամասերը, զորս գրաւած էր ռուսական բանակը եւրոպական Թուրքիոյ մէջ: Իսկ ըստ 4րդ յօդուածին, ռուսական սեփականութիւն կը դառնային Պասկեւիչի նըւաճած տեղերէն միայն՝ Անապան, Փոթին, Ախալցխան եւ Ախալքալաքը: Ու Թուրքիոյ կը վերադարձուէին Արտահանը, Կարսը, Պայազիտը, Էրզրումը, վերջապէս Թրքահայաստանի մնացեալ մասերը: Ըստ 13րդ յօդուածին, Ռուսիա եւ Թուրքիա ներում կը շնորհէին իրենց այն հպատակներուն, որոնք պատերազմի ժամանակ անհաւատարմութիւն ցոյց տուած էին այս կամ այն ձեւով: Անկէ զատ, երկու պետութեանց հպատակներուն իրաւունք կը տրուէր մէկուկէս տարուան ընթացքին, իրենց յօժար կամքով, մնալ իրենց բնակավայրին մէջ, կամ գաղթել դրացի պետութեան երկիրը՝ ծախելով իրենց կալուածները:

Դաշնագրին միւս յօդուածները կապ չունէին մեզի հետ:

Հաշտութեան լուրը, ճամբաներու վատութեան պատճառով, մէկ ամիս ետքը ստացաւ Պասկեւիչ, այնպէս որ զուր արիւն թափեց եւ գրաւեց հողեր զորս ետ պիտի տար: Դաշնագրին պայմանները մեծ դժգոհութիւն պատճառեցին Պասկեւիչի: Որովհետեւ երբեք չէր ուզեր ետ վերադարձնել այն հողերը, զորս սուրով գրաւած էր:

Դեռ եւս 1828ին, Պասկեւիչ խնդրած էր պատերազմական նախարարէն, որ հաշտութեան դաշնագրութեան ժամանակ պահէն Պաթումը, Կարսը մինչեւ Սողանլուխի լեռները, իսկ Պայազիտի նահանգին տրուի անկախութիւն՝ Ռուսիոյ հովանաւորութեան տակ: «Կարսի, Արտահանի եւ Ախալքալաքի կողմերը, կը գրէր Պասկեւիչ, կան պատուական հողեր, որոնք թէ կլիմայով եւ թէ այլ յատկութիւններով յարմար են ռուս եւ հայ գաղթականներ բերելու՝ բնակութեան համար:

Այս գրութեան, Կոմս Նէսսէլրոդէն պատասխանեց 1828 Դեկտեմբեր 4 թուականով. «Ներկայ պատերազմին մէջ մեր յաջողութիւնները, ի հարկէ, յոյս կը ներշնչեն որ Օսմ. պետութեան հետ հաշտութիւնը կնքենք մեզի նպաստաւոր պայմաններով: Սակայն, Թուրքիոյ հետ մեր ունեցած գործերը կը կազմեն օղակ մը եւրոպական քաղաքականութեան ընդհանուր ընթացքին մէջ, այդ պատճառով անկարելի է այժմէն պնդել թէ համաձայնքները ի՞նչ սահման կը գծեն Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, թէ եւրոպական եւ թէ ասիական կողմը: Ուստի աւելի լաւ է, առանց յափշտակուելու զանազան հեռաւոր ենթադրութիւններով, օգտուիլ առիթէն եւ խաղաղ միջոցներով սիրաշահիլ նուաճուած երկիրներու բնակիչները, որպէսզի իրենց յօժար կամքով գան եւ բնակութիւն հաստատեն Իմերէթի եւ Մինգրելիոյ մէջ, որոնք շատ պտղաւէտ են բայց անմշակ: Կը խորհիմ թէ, աչքի առջեւ ունենալով սահմանակից թրքական հողամասերու քրիստոնեայ բնակչութեան գաղթելու տրամադրութիւնները, դուք կը յաջողիք զանոնք տեղաւորել հին Կոլխիդի ամայի մարզերուն մէջ»:

Պասկեւիչ փութաց պատասխանելու յայտնելու համար թէ Իմերէթի եւ Մինգրելիոյ մէջ ազատ հողեր չկան: Իսկ եթէ կան՝ անտառներ են եւ ճահիճներ, որոնք մահաբեր կլիմայ ունին, միանգամայն անյարմար ռուս եւ հայ գաղթականներու համար:

Շարունակելով իր թղթակցութիւնը ռուսեւթրքական ապագայ սահմանագլուխներուն մասին՝ Պասկեւիչ երեք նախագիծ առաջարկեց նախարարին:
(15 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԳԵՏՆԱԽՆՁՈՐԻ ՊԱԿԱՍ

Գիւղատնտես Ա. Յովակիմեան «Սով. Հայաստան»ի մէջ կը խօսի Հայաստանի գետնախնձորի մշակութեան եւ արտադրութեան մասին որ դժբախտաբար, վերջին տարիներուն սկսած է պակսիլ: Գետնախնձոր արտածող Հայաստանը սկսած է գետնախնձոր ներածել դուրսէն:

Ահա թէ ինչ կը գրէ գիւղատնտեսը այս մասին.— «Գետնախնձորը գիւղատնտեսութեան կարեւոր մշակութիւններէն մէկն է: Նախ 2-3 անգամ աւելի եկամուտ կը բերէ, քան, օրինակ, վարսակը եւ գարին եւ չափազանց անհրաժեշտ է մարդոց համար: Հայաստանի մէջ գետնախնձորը կը մշակուի անջրդի հողերու վրայ, լեռնային շրջաններու խոնաւ, բարձր վայրերու մէջ, ուր ընդհանրապէս չեն աճիր ցորենն ու բանջարեղէնները, իսկ գետնախնձորը այդ շրջաններուն մէջ մէկ հեկտարէն կուտայ 15.000էն մինչեւ 30.000 քիլօ բերք:

«Մինչեւ 1936 այդ շրջանին մէջ գետնախնձոր կը մշակուէր միայն ջուր ունեցող հողերու մէջ՝ ընդամէնը 250-300 հեկտար տարածութեան վրայ: Այդ ատենները մասնագէտ Տ. Տէր-Սահակեանի ջանքերով եւ ցուցմունքներով փորձեր եղան գետնախնձոր մշակելու անջրդի եւ բարձր լեռնային հողերու վրայ: Այդ փորձերը ցոյց տուին, թէ ծովի մակերեւէն 2200-2500 մեթր բարձրութեան վրայ ցանուած գետնախնձորը նոյն բերքը կուտայ:

«Գետնախնձորի ցանքի տարածութիւնները սկսան արագ կերպով շատնալ եւ պատերազմի ժամանակ եւ անկէ ետք երկար ատեն Հայաստան ոչ միայն գետնախնձոր չէր ներածեր, այլեւ գետնախնձոր կը հայթայթէր Պաքուի եւ Թիֆլիսի:

«Սակայն վերջին տարիներուն պատկերը մէկ անգամէն փոխուեցաւ: Տարուէ տարի նուազեցաւ ցանքատարածութիւնը, իջաւ բերքին քանակը: 1954ի 14.500 հեկտարին տեղ, 1961ին ցանեցին ընդամէնը 8.996 հեկտար:

«Ասոր հետեւանքով ալ վերջին տարիներուն մեր երկիրը գետնախնձոր կը ներածէ դուրսէն, որ անպատուաբեր է մեզի համար: Ոմանք գուցէ մտածեն, թէ գետնախնձորի փոխարէն արտադրութեան մէջ մտած են նոր, աւելի եկամուտ բերող մշակութիւններ: Գոնէ այդպէս ըլլար: Բայց գետնախնձոր մշակող շրջաններուն մէջ, 1954ի համեմատութեամբ, պակսած են բանջարեղէններու, կերի արմատապտուղներու, ծխախոտի, լոբազգի եւ այլ մշակութիւններու ցանքերը, միայն չորս հազար հեկտարով աւելցած է եգիպտացորենի տարածութիւնը: Ինչպէս ըսինք, խիստ իջած է նաեւ գետնախնձորին բերքը: Անցեալ տարի մէկ հեկտարին միջին բերքը կազմեց 6700 քիլօ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՀԻՆԳ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

—o—

Վիէն, (Յառաջ).— Այս տարի Փետր. 18ի ժողովրդական ապստամբութեան 41րդ տարեդարձը տօնուեցաւ մեծ շուքով, ճիշդ Փետրուար 18ին, Կիրակի, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ երիտասարդ Դաշնակցական ընկերներու եւ Նոր Սերունդին: Եւ ինչպէս միշտ, հաւատաւոր եւ համակիր բազմութիւն մը, պատկառելի թիւով, ներկայ գտնուեցան յիշատակի հանդէս-խնջոյքին:

Յայտարարուած ժամէն քիչ մը անցած, ընկեր Հ. Զաքարեան բացումը կատարեց հանդէսին, տալով հակիրճ բացատրութիւններ օրուան տօնակատարութեան շուրջ:

Մեր երիտասարդ նախագահը մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեան հրաւիրելով ներկաները, ոգեկոչել տուաւ անցեալի նուիրեալներուն հետ, վերջերս մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած ընկերներ Աւետիս Գալիքեանի, եւ Սարգիս Գալուստեանի թարմ յիշատակները:

Ապա հաղորդեց սրահի բազմութեան թէ այս միեւնոյն առիթով, հինգ երիտասարդներ, իրենց հանդիսաւոր երդումը պիտի կատարեն Դաշնակցական «մկրտուելու համար» կնքահայրութեամբ ընկեր Ս. Սխլեանի (Կրընոպլէն):

Գեղարուեստական բաժինը իրականին շատ համեստ էր: Նոր Սերունդէն, իբրեւ միակ ներկայացուցիչ, Օր. Ժանէթ Սապունճեան արտասանեց լաւ առոգանութեամբ եւ խոր զգացումով, իսկ ընկեր Ճիպրանեան (Շաւէն) ազատ, համարձակ, եւ նոյնքան մելամաղձոտ մեներգեց «Մայրս վիշտս չիմանայ»:

Ընկեր Վարդան Բարախեան (Կրընոպլէն) բեմ հրաւիրուեցաւ երգելու անմահ Թաք Տարօնի շունչով եւ շեշտով գեղուն «խորոտիկ - մորոտիկ» գեղջկական երգը, խլելով սրահին բազմութեան ծափերը:

Եւ ահա, կարգն եկաւ ընկեր Ս. Սխլեանի, լսելու համար իր խօսքը Փետրուար 18ի ժողովրդական ապստամբութեան շուրջ:

Մեր յարգելի բանախօսը, ակնարկ մը նետեց զանազան ազգերու քաղաքացիական կռիւներու մասին: Յիշեց պատմական դէպքեր եւ թուականներ — եւ ի վերջոյ յանգեցաւ մեր փետրուարեան ապստամբութեան, բնորոշելով զայն իբրեւ առաջին ըմբոստացում եւ կամ ընդվզում համայնավար բիրտ տիրակալութեան դէմ:

Խոր համոզումով եւ գիտակցութեամբ հաստատեց այն իրողութիւնը թէ՝ «այո, մեր ժողովուրդը, պարտադրուած ընդունեցաւ համայնավար վարչակարգը 29 Նոյեմբեր 1920ին, բայց շուտով հասկցաւ օտար լուծին ճնշումը, անզօր ականատես եղաւ եւ ապրեցաւ Ապրիլ 11-24ի կրկնումը — աքսոր, կողոպուտ, բանտարկութիւն եւ կացինահար սպանութիւններ…

Բայց երկար չէր կրնար տեւել այս դժոխային կացութիւնը. ապստամբութեան դրօշակը պարզուեցաւ, ամէնքը, անշուշտ բացի հայանուն համայնավարներէն, զէնքի դիմեցին եւ վճռականօրէն կռուեցան եւ պահ մը յաղթական եղան»:

Բանախօսը, շարունակելով իր խօսքը, խորին հաւատքով տոգորուած կրկնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կամքը — «առանց յուսահատելու գործել եւ տքնիլ, միշտ գործել Հայութեան կողքին եւ Հայութեան համար, հոգ չէ թէ նախկին տարիներու խանդավառութիւնը եւ նուիրումը պակսած ըլլան: Այսպէս, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իբրեւ առաջնորդ եւ արթուն պահակ, պատնէշին վրայ պիտի մնայ անսասան, մինչեւ այն օրը որ ունենանք մեր Ազատ եւ Անկախ Հայրենիքը»:

Անվերջ եւ խանդավառ ծափեր ողջունեցին բանախօսին այս յուսադրիչ եւ վճռական կամքի արտայայտութիւնները:

Հանդէսին երկրորդ մասը մխիթարական եւ քաջալերիչ էր, աւելի հետաքրքրական, մեր հինգ նուիրեալ երիտասարդներու մկրտութիւնը իբրեւ Դաշնակցական:

Ընկեր Ս. Սխլեան, հարկ եղած ծանօթութիւնները տալէ ետք, թուեց նաեւ պարտականութիւնները կուսակցական շարքային անդամներուն եւ երդման ծանրակշիռ հանգամանքը:

Եւ այսպէս, հինգ երիտասարդներ, Վրէժ Գալուստեան, Եղիա Սապունճեան, Աւագ Լուսարեւեան, Յարութիւն եւ Ներշան Տէյիրմէնճեան եղբայրները, առանձին, առանձին իրենց երդումը ըրին հանդիսաւոր կերպով Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանին վրայ: Ներկաները ծափերով եւ պաշտօնական ընկերներ ողջագուրանքներով ողջունեցին մեր հինգ նորագիր երիտասարդները, որոնք հիմնադիրները կը դառնան Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Դրօ» խումբին:

Կորովի «Մշակ բանուորը» երգուած ամբողջ սրահի մասնակցութեամբ, վեհ երեւոյթ մը ընծայեց երդման արարողութեան:

Եղան նաեւ դրամական սրտաբուխ նուէրներ նորակազմ խումբին:

Ընկեր Ճիպրանեան, գրաւոր ամփոփ ճառով մը ներկայացուց Զօր. Դրօն, տալով մէկ քանի պատմական եւ կենսագրական տեղեկութիւններ:

Հանդէսին նախագահը խօսք տուաւ նաեւ Տիկին Ա. Սխլեանի, որ մայրական զեղուն եւ նրբին մտածումներ յայտնեց ի տես հանդիսաւոր տեսարանին եւ որուն ընթացքին «հինգ հայ երիտասարդներ, հպարտօրէն եւ խոր գիտակցութեամբ մօտեցան Հայութեան, կը մնան Հայ, կապուելով հայկական ածուին եւ միշտ պատրաստ ծառայելու Հայութեան»: Խնջոյքը — ճոխ ուտելիքով եւ խմիչքով — երրորդ մասն էր տօնակատարութեան, եւ որուն համար սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Կ. Տէրմոյեան՝: Շուտով թնդացին խմբական երգերը, արտասանութիւնները եւ մեներգները:

Ունէինք հիւրեր Կրընոպլէն եւ Լիոնէն, ամէնքը ապրեցան՝ ստեղծուած հայաշունչ մթնոլորտին մէջ անուշ եւ անմոռանալի պահեր:

Գոհ էին նաեւ յիշատակի տօնակատարութեան կազմակերպիչները իրենց գործակիցներով:—

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ.— Մեր Կապոյտ Խաչի ընկերուհիները, իրենց տարեկան յաջող պարահանդէսէն ետք (16 Դեկտեմբեր 1961), «Մանուկներու Օրը» տօնեցին Յունուար 14ին — Կիրակի, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ:

Ընկերուհի Վարդուհի Ռստիկեան, բացումը կատարելով հանդէսին, տուաւ հակիրճ տեղեկութիւններ իրենց ազգասիրական եւ մարդասիրական գործունէութեան շուրջ, ինչ որ հազուագիւտ երեւոյթ է ներկայ օրերուն:

Ապա հայերէնի երեք դասընթացքներու ուսուցիչը Պ. Կ. Տէրմոյեան, բեմին վրայ երկու կարգի վրայ 42 երկու սեռէ աշակերտներէն շատերը հրաւիրեց իրենց արտասանութիւնները ընելու:

Երկու քոյրեր, Այտա եւ Մարկրիթ Զաքարեան, ղեկավարութեամբ Տիկին Անժէլ Գալիքեանի պարեցին գեղջկական քնքոյշ պար մը, ընկերակցութեամբ դաշնակի:

Իսկ Օր. Եւա Ռստիկեան եւ Նազ. Զաքարեան — փոխն ի փոխ նուագեցին դաշնակի վրայ հայկական ծանօթ երգեր:

Աշակերտները եւ մասնակցողները գեղարուեստական բաժինին արժանացան ծափերու:

Եւ քանի որ «Մանուկներու Օրը» կը տօնուէր, կար Կաղանդի ծառը, պճնուած մոմիկներով եւ զանազան զարդերով:

Կնքահայրն եղաւ Պ. Արտաշէս Զաքարեան, մեր հանդէսներուն անպակաս, հաւատարիմ հիւրը, եւ որուն համար 30 Ն. Ֆ.ի նուէր մը ըրաւ:

Ծառին կնքահայրութեան յաջորդեց նուիրատուութեան ցանկին բացումը, որուն արդիւնքը բարձրացաւ — կարճ ժամանակի մը մէջ— 275 Ն. Ֆ.ի:

Եւ ահա եկաւ, հասաւ, Կաղանդ հայրիկը, (ընկեր Ալիքսան Ալեքսանեան) կոբաքամակ, կքած բոլորովին ծրարիկներով լի խոշոր կողովին տակ: Հարիւրէ աւելի փոքրիկներ — ներկայ թէ բացակայ — եւ առանց մոռնալու հիւանդները, ծերերը, ամէնքը ստացան իրենց ծրարները. ինչպէս նաեւ դասընթացքներու աշակերտները մէկ մէկ գրպանի մատիտ:

Այսպէս, շնորհիւ մեր Կապոյտ Խաչի ժրաջան քոյրերուն, Վիէնի գաղութիս ծնողքները եւ հարիւրաւոր հաւատաւոր բարեկամներ մեր նորածիլ, մատղաշ սերունդին հետ ապրեցան անմոռանալի ժամեր:

Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (166)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Կը հաւատամ … մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը դառն ու կսկծալի շեշտով մը:

— Կը հաւատա՞ս որ բարի է Ան:

— Կը հաւատամ:

— Կը հաւատա՞ս որ չի լքեր մեզ բոլորովին:

— Կը հաւատամ… բայց, հայր, չափէն աւելի եղաւ մեր քաշածը … չափէն աւելի եղաւ մեր թշուառութիւնը: Տեսաւ անմեղներու խողխողուիլը, տեսաւ կոյս աղջիկներու բռնաբարուիլը, տեսաւ երկրին դաշտերը ողողող արիւնը, վերջապէս լսեց օրօրոցի մանկան ճիչն ալ … ո՞ւր է… ինչո՞ւ չի չանթահարեր չարագործ ձեռքերը … ինչո՞ւ կը լռէ:

Միրօ Ախպար՝ հոգւոյն ցաւը չկրնալով զսպել, սկսաւ արտասուել. յետոյ դողդղալով իր ձեռքը մանկամարդ աղջկան հրատապ ճակտին վրայ դրաւ ու մրմնջեց:

— Զյուսահատինք այս է գերիի մը ճակատագիրը: Տարիներէ ի վեր համակերպած էինք գերութեան լուծը կրելու, բռնաւորին կամայականութեանը ծառայելու եւ ամէն տեսակ թշուառութեանց ենթակայ ըլլալու … անշուշտ, այդ վիճակէն ազատուելու համար շատ նեղութիւններ պիտի քաշենք: Այս երկրին լեռներն եթէ լեզու ունենային, աղջիկս, պիտի պատմէին քեզի թէ ինչեր կրած են հայ կիները …: Բայց ատոնք եկած անցած են չարաշուք ստուերներու պէս …: Օր մըն ալ մեր քաշածները կ'անցնին … բաւական է որ կանչենք Աստուած ու աշխատինք մեր կարողութեան չափով:

Մանկամարդ աղջիկը կը զգար թէ այդ ձայնը կը սփոփէր զինքը կը հանդարտէր իր կուրծքին տակ լեցուած սիրտը … զգար թէ յուսոյ ճառագայթ մը կը թափանցէր իր հոգւոյն մէջ՝ անոր աչքերու նայուածքէն:

— Հիմակ շատ սպասել չի՛գար, աղջիկս, յարեց ծերունին: Ես կամաց մը վար կ'իջնեմ ու վաղուընէ սկսեալ հարկ եղած միջոցները կը փնտռեմ քու փախուստդ դիւրացնելու համար:

— Բայց … չեշտեց մանկամարդ աղջիկը:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Միրօ Ախպար:

— Պէտք է այս հրէշը ձեռքովս սատկեցնեմ ու այնպէս հեռանամ … եթէ ոչ …

— Կը վախնա՞ս անկից. ընդհատեց Միրօ Ախպար:

— Ամենեւին … միայն թէ այդ հրէշը թշուառ երիտասարդի մը արիւնը պիտի մոռնէ, թոթովեց մանկամարդ աղջիկը՝ հոգւոյն ճիչը խղդելով:

— Միրօ Ախպար այդ սարսռալի բացատրութեան հանդէպ չկրցաւ մէկէնի մէկ խօսիլ: Մանկամարդ աղջկան երեսը նայեցաւ, անոր աչքերուն մէջ խողացող արցունքը դիտեց ու ճիգ մը ընելով ինքն իր վրայ բացագանչեց.

— Ուրեմն, աղջիկս, անոր արիւնը մեր վիզն է, չէ՞ մի:

— Այո, հայր իմ, հեծկլտաց մանկամարդ աղջիկը:

— Խիստ լաւ, թող Աստուած վկայ ըլլի. ահա այս վայրկեանէս կը խոստանամ քեզի հետ գլուխ հանել առաջադրած նպատակդ: Այդ հրէշը մեր ամէնուս թշնամին է …

Մանկամարդ աղջկան արցունքով լի աչքերուն մէջ ոգեւորութեան ու արիութեան ճառագայթ մը անցաւ ու իր հոգին ցացաց:

Ոհ, բացագանչեց մանկամարդ աղջիկը, գուցէ դուն զաւակներու տէր ես, ինչո՞ւ համար կեանքդ այս տեսակ վտանգի մը մէջ կը դնես …: Միայն թէ հսկէ իմ վրաս. երբ վրէժս լուծեմ, գնա պատմէ թէ՝ Սասունցի աղջիկը բռնաբարուած պատւոյ մը վրէժը լուծեց ու այնպէս մեռաւ …

— Ըսի թէ՝ քեզի համար այս սեմերէն ներս մտնելու հարկադրուած էի, աղջիկս. հետեւաբար միասին կը լուծենք մեր վրէժը: Մի՞թէ չես ընդունիր:

— Ախ, երախտապարտ եմ … մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը՝ զօրավանքով մը անոր ձեռքը համբուրելէ ետքը:

— Կ'ընդունիս, չէ մի՞, վրայ բերաւ ծերունին:

— Ամենայն սիրով.

— Ուրեմն, մնաս բարով: Զմոռնաս յիշելու նշանս: Երբ հրէշը տունէն բացակայ ըլլայ, ախոռին պատէն կարմիր թաշկինակիս երեւալը պիտի յայտնէ քեզի:

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Գալուստեան (Սէն Լուի) 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ: Ոմն (Ալֆորվիլ-լէն) 10 Ն. Ֆ.:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շաւիլի հանգանակութիւն, Բ. ցանկ.—

Ֆիլիփ Յովհաննէսեան, Սիրուն Պարոնեան 30ական Ն. Ֆ., Միսաք Սարգիսեան, Վարդան Փէքմէզեան քսանական, Պօղոս Շտոյեան, Սարգիս Մկրտիչեան, Գալուստ Մինասեան, Նուպար Սարաֆեան, Կարապետ Կարապետեան, Յար. Ս. Տէր Գալուստեան, Յակոբ Գարօղլանեան, Ներսէս Աննայեան 10ական: Օննիկ Թէհմէթեան, Արամ Շմաւոնեան հինգական: Սուրէն Էմիրզեան 3 Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է Սէն Լուի շրջանի Թաղականութեան միջոցաւ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ նուիրուած 50 Ն. Ֆ., հանգուցեալ Այրի Տիկին Էլպիս Մարտիրոսեանի Թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեան իրենց զաւկին զինուորութենէ վերադարձին առթիւ 50 Ն.Ֆ., Պ. Վարդգէս Զալգեան երեսուն, Մարսէյլէն բարեպաշտ տիկին մը 50, Թարարէն այրի տիկին Կիւլէսէրեան 10, Տէր եւ Տիկին Կարաքիւլահեան վասն քաջալերութեան եւ կազմակերպութեան Պոլսահայ դպրաց դասին, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պալեօզեան իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ հարիւր, Վիլ Ժիւիֆէն Պ. Յակոբեան վասն կնքհայրութեան 50, Տէր Վռամշապուհ քահանայի ձեռամբ Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Թիւթիւնճեանէ, իրենց մօր հանգուցեալ Լիւսի Թիւթիւնճեանի մահուան քառասունքին առթիւ հարիւր Ն.Ֆ., Սոյն առթիւ Տիկին Մենտուհի Գալուստեանէ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Հանրի Ապասեանէ յիսուն Ն. Ֆ.:

×

Աղքատախնամ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ սոյն քառասունքին առթիւ ոմն 10 Ն. Ֆ., Ոմն երեսուն, Տիկին Տամիցեանէ հինգ Ն.Ֆ.:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
«Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փառատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ:

Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ *իր* Սօսի *պարախումբով,* ՏԷՏԷՃԵԱՆ *իր* Արմենիա *նուագախումբով եւ Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ* Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ:

Միջազգային մեծ արուեստագէտներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն:

ԼԻԹԻԽՍ ՏԸ ԼԻԽՋ *սպանացի մեծ պարուհին եւ* ՌԻՇԱՌ ԺԱՔՍՈՆ *Ափրիկեան սեւերու պարերով:*

Գինեըը.— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ.:

Դիմել Սորպոնի գռնապաններուն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ ղեկավարութեամբ Ս. Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն) եւ մասնակցութեամբ իր թատերական խումբի երիտասարդ ուժերու կողմէ կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով, Վ. Պզտիկեանի

«ԱՐԻՒՆՈՏ ԹԱՇԿԻՆԱԿԸ»

Դիւցազներգութիւն երկու արար, ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը մէկ արար (Սամաթիացի Արիկ աղան):

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մերքըր Կաթօլիկի սրահը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ՍՐԱՀ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Արնուվիլի Կառավարենց *Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝*

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ
ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եղանակին ամէնէն փայլուն պարահանդէսը Լիոնի մէջ, կազմակերպուած Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ, տեղի կ'ունենայ Մարտ 18, Կիրակի, Փալէ տը Քօնկրէ, *Լիոնի շքեղ հանդիսասրահին մէջ, ժամը 17էն սկսեալ:*

Գեղարուեստական խիստ խնամեալ բաժինով մը, ի մէջ այլոց Փարիզէն ծանօթ երգչուհի՝

ՌՕՋԻ ԱՐՄԷՆ

Ընկերակցութեամբ իր նուագախումբին որ բացառապէս պիտի ճոխացնէ պարահանդէսը:

Շատ մը անակնկալներ վերապահուած են ներկաներու: Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը: Եկեղեցւոյ գրասենեակէն կրնաք ստանալ:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայց. Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը համայնական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայից լուսաւորչական համայնքին պատկանող բոլոր հայրենակիցները անխտիր: Ուրբաթ (16 Մարտ), երեկոյեան ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի Ֆուայէին *մէջ:*

ՕՐԱԿԱՐԳ.— *1. Բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն: 2. Նոր ծրագրի ընթերցում եւ վաւերացում: 3. Վարչական ընտրութիւն:*

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն, որ ներկայ գտնուին սոյն ժողովին:

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ
ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ:

500 էջ

13 Hors–Texte

Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կրթական մարմնին:

Գին 12 Ն. Ֆ.

Թղթատարի ծախքով 13·40 Ն. Ֆ.

Արտասահման 4 տոլար:

Դիմել՝

Յառաջին

Հայ գրավաճառներուն

Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՋՈՄ), Քառէի (Փըքի Ժուռնալ) Ա. յարկը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ:

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 15ին,

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին՝

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ
(Հայերէն)

L'Ane et le Ruisseau
(Ֆրանսերէն)

Երգ, պար եւ արտասանութիւն

Տոմսերու գին.—4, 5, 6 Ն. Ֆ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— *Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը իր ընդհ. ժողովը կը գումարէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահը:*

Օրակարգ.— *1. Հաշուետուութիւն, 2. Բարոյական զեկուցում եւ զանազան հարցեր: Յետ ընդհ. ժողովի թէյասեղան: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:*

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը բաժակ մը թէյի շուրջ կը հրաւիրէ Թաղիս եւ շրջաններու բոլոր համակիրները, Կիրակի (Մարտ 11) ժամը չորսին, եկեղեցիի սրահին մէջ: Ջերմ ընդունելութիւն եւ հաճելի մթնոլորտ:

Նոյն օրը պիտի քաշուին վիճակախաղի տոմսերը որոնք նախապէս ծախուած էին:

France-Cameroun
(ԽԱՐԲՈՒԹԵԱՆ)

24, Rue d'Enghien, Paris-10e

Կը փնտռէ Հայ երիտասարդ մը, ազատ զինուորական ծառայութենէ, Քամըրունի քոնթուարներուն համար: Դիմել ժամը 14էն 15 վերի հասցէին:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Soirée Dansante

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեօ-Քաշանի խումբին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 17էն 23, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

BUFFET **BAR**

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
ՍՈՒՍԱՄ-ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin/Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 · Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 · C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. · Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. · Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՐՏ

MERCREDI 7 MARS 1962

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5148

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9347 · 38e ANNÉE · Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿ

Մարքս – լենինեան գաղափարաբանու – թիւնը ժողովրդական զանգուածներուն, մանաւանդ նոր սերունդին մէջ տարածելու մտահոգութիւնը օրակարգի մըտայուն եւ հրատապ հարց է խորհրդային երկիրներուն մէջ :

Հայաստան չէր կրնար բացառութիւն կազմել այս ճակատին վրայ : Մանաւանդ, որ խորհրդայնացումէն 42 տարի վերջ ալ, տակաւին հայ ժողովուրդը չէ կրցած ձերբազատիլ «մասնաւոր» բուրժուական» անխառն գաղափարներէն...

Փետրուար 23ին Հայաստանի համայ – նավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն գումարած է իր հերթական երկ – րորդ լիագումարը (պլենում) :

Օրակարգի հարցերն էին.

1) Մոսկուայի ԻԲ. համագումարը եւ Հայաստանի կոմկուսի գաղափարական աշխատանքի խնդիրները :

2) Խ. Մ. կոմկուսի նոր Ծրագիր – կանոնագիրը :

Առաջին հարցի մասին երկար զեկու – ցում տուած է Կեդր. Կոմիտէին Բ. քարտուղար Յովհ. Բաղդասարեան, որ հաստատած է թէ աւելի քան 160 հազար բանուորներ, կոլտնտեսականներ ու ծառայողներ մեծ հետաքրքրութեամբ ու – սումնասիրած են կոմկուսի նոր ծրագիրն ու ԻԲ. համագումարի նիւթերը :

Նոյնը ըրած են 61 հազար երիտասարդներ, կուսակցական կամ ոչ : Գործարաններու, կոլխոզներու, սովխոզներու եւ հիմնարկներու մէջ «աւելի քան «35·000 ագիտատորներ սիստեմատիկաբար մասսայականացնում եւ պարզաբանում են համագումարի նիւթերը : »

Քաղաքական պրոպագանտայի քարո – զիչներ պատրաստելու յատուկ «քաղու – սուցման ցանց»ին մէջ դասընթացքներու կը հետեւին եղեր 85 հազար ոչ – կու – սակցական եւ կոմերիտական երիտա – սարդներ,— անցած տարուան վրայ 30 հազար աւելի :

Բաղդասարեան յայտնելէ վերջ թէ «շատ խմբակների ու սեմինարների պարապմունքներն անցնում են գաղափարական բարձր մակարդակով, ունկնդիրների մեծ ակտիվութեան պայմաններում», կը խոստովանի, որ ամէնուրեք յաջող չէ կազմակերպուած համագումարի նիւթերուն եւ կուսակցու – թեան ծրագրին ուսումնասիրութիւնն ու պրոպագանտան :

Մարքսիզմ – լենինիզմի գաղափարները զանգուածներուն մէջ կը տարածեն եղեր բարձրագոյն եւ թեքնիկ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ութ հազար քարոզիչներ : Երեք հազար մասնագէտներ նոյն աշխատանքը կը կատարեն բանուորներու եւ գիւղացիներու մէջ :

Դասախօսական քարոզչութեան մար – զին մէջ «դեռ եւս գոյութիւն ունեն լուրջ թերութիւններ : Այս գործում խիստ ան – բաւարար են օգտագործում մեր ինտելիգենցիայի ուժերը», գրել կուտայ Բ. քարտուղարը, որ կ'աւելցնէ թէ «երբեմն կը կարդացուին անբովանդակ, անհետաքրքիր դասախօսութիւններ » : Կուսակ – ցութեան քաղկոմ – շրջկոմները թոյլ – ցուցած են իրենց հսկողութիւնը կար – դացուող դասախօսութիւններու նկատ – մամբ

Այս պահուս Խ. Միութեան բոլոր եր – կիրներուն մէջ ընտրական պայքար կը տարուի՝ ընտրելու համար Գերագոյն Սովետի երեսփոխանները (դեպուտատ) : Գործունէութեան լայն դաշտ բացուած է «ագիտատոր»ներուն առջեւ :

Բաղդասարեան դժգոհ է թերթերէն ու ամսագիրներէն, որոնք չեն օգտագործեր « մարտական, պարտիական – հրապարակախօսական ժանրը», թէեւ անոնք հը –

կայական աշխատանք կը տանին եղեր աշխատաւորներու կոմունիստական դաստիարակութեան ուղղութեամբ :

Դեռ ուրիշ բաներ ալ կ'ըսէ կոմկուսի Բ. քարտուղարը՝ Հայաստանի ժողո – վուրդի գաղափարական մակարդակը բարձրացնելու մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՈՎ Է ԹՈՒՐՔԸ

ԽՄԲ.— Առանց մեկնութեան՝ կուտանք հետեւեալ յօդուածը, որ երեւցած է Պոլսոյ «Ցիւմհա» թրքական թերթին մէջ, Աքայ ստորագրութեամբ.—

Դատական պաշտօնական թղթածրար – ներուն մէջ, Պայ Թիւրքեշին ցեղապաշ – տական յայտագիրը սապէս ճշդուած է.

«ՄԻԱՅՆ ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԷՆ ՍԵՐՈՂՆԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ԱՊՐԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ : Յատկապէս պետական մեքենային մէջ բա – ցարձակապէս պէտք չէ որ խառնն ցեղեր պաշտօնավարեն : Նկատելով որ շատ փոքրամթիւ պիտի մնանք՝ երբ խառնու – թիւններ ծագին, անհրաժեշտ է որ միա – նանք Ասիոյ Թուրքերուն հետ» :

Այս բարբարոսական ըտումին համա – ձայն, ձեր մայրը չերքեզական ծագում ունի, այսինչին մեծ հայրը Ալպանացի է, այնինչին ծնունդին մէջ արաբական արիւն կայ, նախկին Օսմանեան կայսրու – թեան Թրքական հողերուն վրայ հազա – րամեայ բնիկ ժողովուրդներու մնացորդներն ալ խորհեցէք ...

Մենք այս երկրին մէջ տեսանք որ մեծ հայրենակիցներ հասած են ամէն ցեղէ, որ օսմանցիութիւնը իւրացուցած է : Իսկ հարիւրյիսուննոցներուն ութսուն առ հարիւրը՝ հարիւր տոկոսով թրքական ծագում ունէին :

Պետական պաշտօնատարներէն 70 առ հարիւր թուրք էր խառնածին են ըսելով վտարեցէք, ամեւորական հրապարակը անդուլթ հաշուեյարդարի մը ենթարկեցէք, երեք հոգի կը մնաք : Այն ատեն, Խորհրդ. Միութեան դէմ պատերազմ բանալ, անոր մաս կազմող Թրքական երկիրները առնել եւ այնտեղէն Թուրքիա նոր հայրենակիցներ բերել հարկ պիտի ըլլայ : Սակայն Թուրքիոյ մէջ մեծամասնութիւն կազմող բնիկները ՄԱԿի դիմե – լով հանրաքուէ պիտի ուզեն : Ի հարկէ, պապերս չերքեզ են ըսելով՝ ես չեմ ձգեր հեռանար այս հողերէն՝ որոնց սիրտս, գլուխս, խիղճս տուած եմ վաթսուն տարի : Զիս այստեղէն վռնտողներէն ազա – տելու միջոցը պիտի որոնեմ :

Այս տեսակ խելքի տէրէ խելացի մարդ կ'երթա՞յ երբեք : Այս պատճառով այս երկրին մէջ, բանակին մէջ եւ բա – նակէն դուրս ծիծաղելի կ'ըլլայ ըսել թէ մեծամասնութիւն կը կազմեն Թիւրքե – շականները, աւելի ճիշդ՝ Աթսըզական – ները, որոնք անկէ հասած են» :

ԵՈԶԿԱՏԻ ՑԵՏԱՄՆԱՑՈՒԹԵԱՆ

Եոզկատի առեւտրականներէն եւ ճար – տարարուեստական սենեակի Նախագահ Ճէլալ Այերտէն կը գրէ «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ.—

Եոզկատ պատմական նահանգ մըն է որ ծանօթ է բազմաթիւ մասնայատկութիւններով, բայց տնտեսապէս շատ ետ մնա – ցած է : Ասոր գլխաւոր պատճառները սա – պէս կրնանք ամփոփել .

1.— Մեր նահանգին տնտեսութեան մէջ շատ կարեւոր դեր մը կատարող փոքրամասնութիւններուն տեղահանու – թիւնն ու փոխանակութիւնը :

2.— Բանջարի շրջան է Եոզկատ, բայց շաքարի գործարանը հոս չէ շինուած :

3.— Ծխախոտի եւ ափիոնի ցանքը ար – գիլուած է :

4.— Գարեջուրի գործարանը կառուցա – նելէ հրաժարած են :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԲԱՅՑ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՐ Է

Ֆրանսա եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատը կարճ զեկոյցներով պաշտօնապէս յայ – տարարեցին թէ խօսակցութիւնները պի – տի շարունակուին, Մարտ 7ին, Զվիցերի մէջ : Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Լուի Ժոքս, ալժերական պատուիրակութեան գլուխն է՝ Պելքասէմ Գրիմ : «ԱՀԱԿ»ի «արտաքին նախարարը» արդէն Ժընեւ գացած է Հռոմի ճամբով եւ հոն յայտարարած է թէ եթէ ֆրան – սական կառավարութիւնը զգուած է ճըզ – մել Գաղտնի Բանակը, ամէն բան լաւ կ'երթայ : Արդարեւ կասկածէ դուրս է որ Ալժերացիք նախ եւ առաջ պիտի ծանրա – նան Գաղտնի Բանակի վրայ : «Ահակ»ը շատ մտահոգ է այս մասին եւ կը վախ – նայ որ զինադուլի հռչակումը անխնայ կոտորածներու դուռ բանայ եւ Ֆրանսական բանակը չըլլայ իր ամբողջ կարելին խա – ղաղութիւնը պարտադրելու համար : Կը կարծուի նաեւ թէ չափազանցելով իր մտահոգութիւնները, ալժերական պատ – ուիրակութիւնը կրնայ համոզել Ֆրան – սացիները որ աւելի մեծ պատասխանա – տուութիւններ յանձնեն իրենց կարգը պահպանելու համար Ալժերիոյ մէջ :

Այս է մթնոլորտը Էվիանի նախօրեա – կին : Գաղտնի Բանակի պարագայէն զատ, կան տակաւին արկածալից կարգ մը հարցեր որոնք լուծումի կը կարօտին :

Նախորդ խօսակցութեանց ընթացքին ճշդուած չէ ինքնորոշումը կանխող ժա – մանակաշրջանը : «Ահակ»ը կը մաղթէ որ երեք ամիսը չանցնի (առաւելագոյն 6) : Առժամեայ Գործադիրին կազմն ալ վերջ – նական կարգադրութեան չէ յանգած : Խօսք եղած է որ Ֆրանսական կառավա – րութիւնը երեք հոգի նշանակէ, երեք ալ «ԱՀԱԿ»ը, ապա փոխադարձ համաձայ – նութեամբ վեց ուրիշ անձնաւորութիւն – ներ ալ նշանակուին :

Տեղական ուժը, որ մահմետական պի – տի ըլլայ Ալժ. Ազատ. Ճակատէն ոչ մէկ անդամ պիտի ունենայ : 40·000 հոգիէ պիտի բաղկանայ եւ Ֆրանսացի մարզպա – նին հրամանին ներքեւ գտնուի : Ալժերա – ցիք կ'ուզեն որ այդ ուժը Առժամեայ Գործադիրէն կախում ունենայ :

Կը մնայ նաեւ Ֆրանսական զօրքին պարպումի թուականը որոշել եւ գերի – ներու ազատագրումը :

Սակայն համաշխարհային կարծիքը կորոնցուցած է իր առաջին լաւատեսու – թիւնը : Գլխաւոր պատճառն է անշուշտ Իտալացի լրագրողներուն գլխուն եկածը եւ Ալժերիոյ ընդհանուր կացութիւնը :

Իտալական մամուլը կը շարունակէ խիստ ոճով արտայայտուիլ, կը շեշտէ թէ Ֆրանսական իշխանութիւնը անկարող է Գաղտնի Բանակին դէմ, ինչ որ ճիշդ Գաղտնի Բանակին ուզածն է : Էսսրեսսօ Փրէսի Հռոմի գրասենեակը նամակ մը ստացած է Գաղտնի Բանակէն, ուր կը շեշտուի թէ Իտալացի իւրաքանչիւր լրագրողի պարագայ առանձին պիտի քննուի : Կ'ըսուի թէ Իտալացիները կրնան թըղ – թակիցներ ղրկել, բայց ցնոր տնօրէնու – թիւն Միլանոյի Իլ Ճիոռնօն (Մաթթէի հովանաւորութիւնը կը վայելէ), Թորի – նոյի Սթամփան եւ Կազեթթա տէլ Փօ – փոլօն, ինչպէս նաեւ համայնավարամէտ բոլոր թերթերը չեն կրնար թղթակիցներ ունենալ :

Իտալական կառավարութիւնը իր դես – պանին միջոցաւ բողոքեց Փարիզ եւ որո – շեց մուտքը արգիլել Գաղտնի Բանակի պատկանող բոլոր օտարականներուն :

Կոստանդինի մէջ ծանր ցոյցեր տե –

ղի ունեցան, Եւրոպացի երիտասարդ աղջկան մը յուղարկաւորութեան առթիւ (սպաննուած ալժերացի ահաբեկիչի մը կողմէ) : Թափօրը «Ֆրանսական Ալժե – րիա» կրկնելով յառաջացաւ մինչեւ գե – րեզմանատուն : Ցոյցերու եւ միջադէպե – րու հետեւանքով 10 մեռեալ, եւ 30 վի – րաւորներ կան :

Օռանի մէջ քաղաքային բանտը Գաղտ – նի Բանակի մարդոց կողմէ յարձակումի ենթարկուեցաւ :

Ալժէի մէջ հրապարակ ելած են Գաղտ – նի Բանակի կնիքը կրող դրամներ : Օր – լէանվիլի նահանգապետարանը կը ճշդէ թէ ասոնք ոչ մէկ արժէք ունին :

ԵԴՈՒԱՐԴ ԹՈՓՃԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

« Այգ» կը հաղորդէ թէ, Երեքշաբթի, 27 Փետրուար կէսօրէ առաջ ժամը 10ին, Խորհ. Հայաստանի Գերագոյն Սովետի (Խորհրդարան) նախագահ Եդուարդ Թոփճեան պաշտօնապէս այցելեց Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ Ֆուատ Շեհապի : Թոփճեանի կ'ընկերանար Պէյ – րութի խորհրդ. դեսպան Գորնիեւ :

Նախագահ Շեհապ անձամբ ընդունե – ցաւ Հայաստանի Գերագոյն Սովետի նախագահը եւ մօտ կէս ժամ մտերմիկ խօ – սակցութիւն մը ունեցաւ անոր հետ :

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Սովետահայ Գրողներու Միութեան ա – ռաջին քարտուղար եւ Հայաստանի Գե – րագոյն Սովետի նախագահ Եդուարդ Թոփճեան, 28 Փետրուար Չորեքշաբթի, այցելեց Լիբանանեան խորհրդարանի նախագահ Սապրի պէյ Համատէի : Այս այ – ցելութեան ընթացքին Թոփճեանի կ'ըն – կերանար Խորհ. դեսպանատան խորհր – դական Եաքով Լազարեւ :

Խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ խիստ մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ, որու ըն – թացքին յիշատակուեցան երկու երկիրնե – րու միջեւ մշակութային ու տնտեսական յարաբերութեանց օգտակարութիւննե – րը, Լիբանանեան եւ Խորհ. ժողովուրդ – ներու բարեկամութեան ամրապնդման դծով :

« Այգ » կ'աւելցնէ թէ Եդ. Թոփճեան նախապէս այցելած է Գահիրէ : Պէյրութի մէջ պիտի մնայ տասը օր : Առաջին առ – թիւ դասախօսութիւն մը տուած է Թէ – քէեան Մշակութային Միութեան սրահին մէջ, «Հայաստանի ժամանակակից գրա – կանութիւնը» նիւթին մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ընդունեցաւ անգլեւամերիկեան առաջարկը Արտաքին նախարարներու ժողովի մը համար :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ երկուշաբթի օր բացուեցաւ Կեդրոնական Կոմիտէի լիագու – մար նիստը : Խրուշչեւ, որ ողջունուեցաւ բուռն ծափահարութիւններով, մանրա – մասն տեղեկագիր մը կարդաց : Շեշտեց թէ Միացեալ Նահանգներու աշխարհա – կալները մասնաւորաբար մտահոգ են ո – րովհետեւ «մեր կուսակցութեան ճշգած ծրագիրը համայնավար ճոխութիւն պիտի ստեղծէ : Շատ լաւ գիտեն թէ երբ Խորհ. Միութիւնը եւ ընկերվարական միւս եր – կիրները անցնին դրամատիրական ամէ – նէն բարգաւաճ երկիրները, աշխարհա – կալներու որեւէ մէկ ուժը պիտի չկարենայ կասեցնել ընկերվարութեան յաղթական յառաջխաղացումը» : Խորհրդային վար – չապետը ծանրացաւ նաեւ ուտեստեղէնի տագնապին վրայ :

ՏՈՒԱԼԱ (Քամըրուն) ճզմուած Տէ Սէ 7 օդանաւէն ոչ մէկ հոգի ողջ մնացած է : 101 ճամբորդ կար :

ԸՆԹԵՐՑՈՒԼԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԻՇՏ ԿՈՏՏԱՑՈՂ ՎԷՐՔԸ

1908 – 1915 թուականները եղան Հայ ժողովուրդին համար «Երազանքի ու տագնապանքի տարիներ»(*)։

Օսմանեան Սահմանադրութիւնը իրեն հետ կը բերէր յոյսի, ակնկալութեան եւ խանդավառութեան շրջան մը, որուն պիտի յաջորդէին ընդհանուր տագնապի եւ յուսախաբութեան տարիները։

Այս թուականներուն հետ կապուած ամբողջ ժողովրդի մը պատմութիւնն է, որ ամփոփ տողերու մէջ խտացուցած է Գաբրիէլ Թագւորեան, նախապէս տալով նաեւ 1915էն վկայութիւններ եւ տպաւորութիւններ «Փորչ Փոյլը կատղեր էր» խորագրով ուրիշ հատորի մը մէջ։

Հեղինակը իր հրապարակագրական վերլուծումներով, որոնք նուիրուած են ընդհանրապէս մեր ազգային հարցին ու ժամանակակից խնդիրներուն, կը ջանայ երէկն ու այսօրը հաշտեցնել իրարու հետ, միշտ գրական եւ հոգեբանական տեսակէտներով։

«Երազանքի ու տագնապանքի տարիներ» հատորը, հակառակ իր ամփոփ ու խտացած վիճակին, յաջող վերլուծում մըն է յոյսերով ու ակնկալութիւններով բեռնաւոր տարիներուն, որոնց յաջորդող յուսախաբութիւններն ու տագնապները, ամբողջ ժողովուրդի մը կեանքը արժեցին։

Գաբրիէլ Թագւորեան զանութեամբ կը կատարէ այդ վերլուծումը։

Իր առաջին գլուխը՝ «Ազատութեան կախաղանքը» վարդագոյն չի ներկայանար իրեն, որովհետեւ Թուրքին նենգամիտ հնարքներն ու դաւադրութիւնները հաշուի կ'առնէ. «Մեղրալուսնային ամիսներու երջանիկ օրեր էին, կը խորհրդածէ, եւ ոչ ոք կը համարձակէր կասկածի տակ առնել անոնց խաբեպատիր հանգամանքը, վախնալով որ սրբապղծութիւն մը գործած կ'ըլլայ անգիտակցաբար»։

Հոս տեղի կ'ունենայ նաեւ հեղինակին կեանքին մէջ կարեւոր փոփոխութիւն մը։ Տնօրէնութեան պաշտօնով Կեսարիոյ Կիմիշեան վարժարանը կը հրաւիրուի։ Գ. Թագւորեան եւս կ'ապրի նոր հորիզոններու կարօտը, ինչպէս գաւառը ապրող ամէն մէկ երիտասարդ, որ հեռաւոր եւ նոր քաղաքներու երազովը կ'ապրէր...։

Հեղինակը յաճախ գեղեցիկ նկարագրականներ կը ներկայացնէ, բայց ամէնէն աւելի սիրեցի պարզ տողերով ժողովրդական տիպարներ տալու իր մեթոտը։ Այսպէս Կեսարիոյ առաջնորդը, Տրդատ Եպս. Պալեանը, «Պահպանողական մտայնութիւնով եւ ավնուապետական հակումներով տոգորուած կրօնաւոր մը։ Սիրած էր միշտ շրջապատուիլ ժողովուրդին աւազանիով – դրամատէր, առեւտրական, պաշտօնատար, մտաւորական, դերբակէտ ... բայց որոշ աշխարհայեացքի տէր, սեփական մտածողութեամբ ընկալուող ու հաստատուն կամքով գործող առաջնորդ մը ըլլալով ինքը, իր անձնական կնիքը դնել ջանացած էր իր շրջանի կեսարական մտածողութեան յեղաշրջման վրայ»։

Ուրիշ դէմքեր մէկը միւսին կը յաջորդեն, որոնց մէջ ուշագրաւ կը դառնան Ս. Եսայեան, Վահան Քիւրքճեան եւ Գէորգ Վիշապեան յեղափոխականները, մանաւանդ վերջին երկու Գաղափարի Ախոյեանները։

Դժբախտաբար հիասթափումը տիրապետող կը դառնայ, որուն կը յաջորդեն Զարհուրանքի Օրերը։

Հեղինակը շատ յաջող վերլուծումը կ'ընէ այն պատրանքին, որուն զոհը գնաց հայ ժողովուրդը,— պատրանք, որուն հոգեբանական եւ իրապաշտ բացատրութիւնն էր... հաւատարիմ մնալ պետութեան տէրութեան, իբրեւ հպատակ կատարել իր քաղաքացիական պարտականութիւնները, տեղի չտալ երբեք կասկածի, գժգոհանքի։ Կրնային այս անգամ ալ տեղի ունենալ հալածանք, կողոպուտ, սպանութիւն, նոյնիսկ կոտորածներ, սակայն արմատախիլ ընել հայ ժողովուրդը իր տունէն, տեղէն, եւ տարագրել զայն դէպի արաբական անապատները եւ ոչնչացնել զայն սրածելով, սովահար, համաճարակներով եւ ամէնէն աներեւակայելի վայրագութիւններով— այս հրէշայնութիւնը ոչ մէկուն մտքէն կրնար անցնիլ...։ Անհաւասիկ այսպէս է որ կ'եզրակացնէ Գ. Թագւորեան, 1914էն սկսեալ։

Մասնաւորաբար կը ներկայացնէ Վահան Քիւրքճեանի եւ Գէորգ Վիշապեանի, այդ երկու Գաղափարի Ախոյեաններուն հերոսական դէմքերը, որոնք մարդկայնօրէն կրեցին իրենց վիճակուած դառն ճակատագիրը, իրենց տասնեակ մը ընկերներուն հետ կախաղանի մահապատիժ մը կրելով անարդար կերպով։

Գ. Թագւորեան տխուր պարտականութիւնը ունի նաեւ թուելու բոլոր այն գաւաճան Հայերուն անունները, որոնք իրենց անձը փրկելու համար, ուրիշներուն արիւնը թափեցին։

Ժուժկալ տողերով եւ գառն խորհրդածութիւններով, հեղինակը աւելի քան քառասուն տարիներ ետքը, անգամ մըն ալ կը քրքրէ մեր վէրքը, Հայութեան չսպիացող եւ միշտ կոտտացող վէրքը...։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) «Երազանքի ու Տագնապանքի տարիներ», (1908 – 1915) եւ Գաղափարի Ախոյեաններ. Վահան Ս. Քիւրքճեան ու Գէորգ Ս. Վիշապեան, գրեց՝ Գաբրիէլ Թագւորեան, տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ 1961։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՒՍԱՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Պտղամշակութեան զինծով պահածոնեղէնու արդիւնաբերութեան հիմնական կեդրոնը Արարատեան հայթավայրն է։ Արդարեւ, այս շրջանին մէջ կեդրոնացած է ծիրանի եւ դեղձի առաւել արժէքաւոր տեսակներուն արտադրութիւնը։ Պտուղի կեդրոններ են նաեւ Մեղրի, Նոյեմբերեան եւ Եղեգնաձոր։

Խաղողի եւ պտուղներու արտադրութեան հետ զարգացաւ նաեւ գինիի, քոնեակի եւ պահածոներու արդիւնաբերութիւնը։

Հայաստանի մէջ, թարմ օգտագործելու համար, կը մշակուին նաեւ խաղողի բարձրորակ տեսակներ, ինչպէս՝ սպիտակ եւ վարդագոյն Երեւանի, Նազելի, Արարատի, Մսխալի։

Մեր երկրին մէջ խաղողի ընդամէնը հարիւր տեղական եւ երեք հարիւր ներմուծուած տեսակներ կան, որոնք մեծ մասը փոքր տարածութիւններ կը գրաւեն եւ դեռ արդիւնաբերական նշանակութիւն չունին։ Վերջին տարիներուն ստեղծուեցան խաղողի նոր բարձրարժէք տեսակներ։ Այս ձեւով, մեր երկրին խաղողագործութիւնը կը հարստանայ արդիւնաբերական եւ սեղանի խաղողի նոր լաւագոյն տեսակներով։

Ամէնէն աւելի լայն տարածուած է ոսկեհատ տեսակը, որ կը գրաւէ խաղողի այգիներուն հողերուն երեսուն տոկոսը։ Անկէ ետք կուգայ կախէթը՝ 22 տոկոս, մսխալին՝ 12, գառան դմակը՝ 11, արենին՝ վեց տոկոս։ Կան նաեւ ներմուծուած տեսակներ՝ մշկենի, ռխալենդ, ալիգոտէ, միսկաթիլ եւայլն, որոնք աստիճանաբար կը տարածուին Հայաստանի մէջ։

Խաղողի այգիներուն հիմնական տարածութիւնները (18·1 տոկոսը. կեդրոնացած են Արարատեան հարթավայրին մէջ, ապա՝ Արարատեան զուլաւորութեան նախալեռները (10·5 տոկոս)։ Այնուհետեւ կուգայ հիւսիսային – արեւելեան անտառային գօտին, ուր 1·500 հեկտար խաղողի այգիներ կան եւ որ արդիւնաբերական խաղողագործութեան ապագայ զարգացման մեծ հեռանկարներ ունեցող նոր շրջան մըն է։

Խաղողին մշակութիւնը, դժբախտաբար, սահմանափակուած է համեմատաբար փոքր տարածութիւններու մէջ։ Լեռնային սուր կլիմայ ունեցող վայրերուն մէջ խաղող չաճիր։ Բարեբախտաբար ցրտերուն դիմացող միջուրինեան տեսակներու ներածումով, պտղամշակութիւնը սկսաւ տարածուիլ դէպի լեռնային շրջանները։ Ներկայիս, նոյնիսկ այնպիսի բարձրադիր շրջաններու մէջ, ինչպէս են Ախուրեան, Բասարգեչար, Մարտունի, կան պտղատու այգիներ, որոնք առաւելաբար խնձորի ծառերէ կը բաղկանան։

Արարատեան դաշտավայրին մէջ կեդրոնացած են Հայաստանի բոլոր պտղատու այգիներուն 36·1 տոկոսը։ Հոս կ'աճին դեղձենիին՝ նարինջի, լոռ, պճղոսի, ծիրանիին՝ Երեւանի (շալախ), սպիտակ, կարմրիկենի, թարարզա տեսակները, զորս ժողովուրդը կ'օգտագործէ ինչպէս թարմ, այնպէս ալ վերամշակուած վիճակի մէջ։ Այս գօտին մէջ կ'աճին նաեւ տեղական տանձի (մալաչա), սալորի, բալի լաւագոյն տեսակները։

Պտղատու այգիներու տարածութեամբ երկրորդ տեղը՝ 23·5 տոկոսը, կը գրաւէ հիւսիս – արեւելեան անտառային գօտին, ուր կորիզաւոր եւ հնտաւոր տեսակներու դեղձերու, խնձորներու, սալորներու հետ միասին կ'աճին նաեւ մերձարեւադարձային պտուղներ՝ սերկեւիլ, թուզ, նուռ եւ արմաւ։

Պտղամշակութեան զարգացման մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն նաեւ Զանգեզուրը (պտղատու այգիներ 10·5 տոկոս), ուր նոյնպէս կը բուսնին սերկեւիլ, թուզ, նուռ։ Լոռի – Փամբակի շրջանը (9·1 տոկոս) եւ Արարատեան դաշտավայրի նախալեռնային մասերուն մէջ ինկող շրջանները (8·2 տոկոս)։ Մնացած 16 շրջաններուն կ'իյնայ ընդհանուր պտղատու այգիներուն 12·6 տոկոսը։

Հայաստանի գիւղատնտեսութեան, յատկապէս դաշտավարութեան զարգացման համար մեծ դեր ունեցաւ վարուցանքի մեքենայացումը։ Առաջին թռաքթէօրը Հայաստան բերուած է խորհրդայնացումէն բաւական ետք։ 1928ին Հայաստանի մէջ կային 166 թռաքթէօրներ միայն։ Իսկ 1957ին 52 մեքենայթռաքթէօրներու կայաններ հաստատուած էին արդէն։ Գաղափար մը տալու համար մեքենայացումի աստիճանին, գիտել տանք, որ 1957էն 1958ին ցելի մեքենական հերկին տոկոսը 79էն հասաւ 91ի, աշնանացանին ցանքը՝ 74էն մինչեւ 87ի, զարնանացան մշակութիւններունը՝ 64էն մինչեւ 76ի, գետնախնձորի տնկումը՝ 9էն մինչեւ երեսուն տոկոսի, իսկ անձ գլուխի հաշուով 1958ին հասաւ 1·43 ձիու ուժի, որուն 1·31ը մեքենաներուն եւ միայն 0·11ը, այսինքն՝ 7·7 տոկոսը կենդանի քաշող ուժին կ'իյնար։

Անցեալին Հայաստանի գիւղատնտեսութեան մէջ հանքային պարարտանիւթեր չէին օգտագործուէր։ Ու այս պատճառով ալ ցած էր բերքին, յատկապէս բամպակին որակը։ Բարեբախտաբար, բոլոր յառաջդէմ երկիրներուն պէս, Հայաստանի մէջ եւս օգտագործուեցան գիւղատնտեսութեան համար այնքան օգտակար պարարտանիւթը։ 1959ի ընթացքին գործածուած պարարտանիւթի քանակը եղաւ 49·200 թոն, որուն 31·600ը՝ փոսֆորային եւ 14·400 թոնը՝ ազոթային պարարտանիւթեր։

Ա. ԲԱԼԱԴԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՌՈՒՍԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Բ. ՄԱՍ

Կը խնդրէր որ նախարարը աշխատի .—

Նախ Ռուսերու ձեռքը պահել Պաթումը, Քոբուլէթը, Ախալցխայի եւ Կարսի ամբողջ նահանգները, իսկ Պայազիտի կողմերը՝ Պայազիտը, Դիադինը, Իչ – Քիլիսայի վանքը եւ Եփրատի վրայ ձգուած նշանաւոր կամուրջը։

Եթէ այդ պայմանը չընդունուի,

Երկրորդ նախադիծին համաձայն՝ Ռուսերու ձեռքը պահել Պաթումը, Քոբուլէթը, Ախալցխայի ու Կարսի նահանգին Ռուսերու սահմանակից մասերը, իսկ Պայազիտի կողմերը պահուի առաջուան սահմանագլուխը։

Եթէ վերջապէս ասիկա եւս չափազանց համարուի,

Երրորդ նախադիծին համաձայն՝ թող Ախալցխան վերադարձուի, պայմանով որ Ախալցխայի բերդը բոլորովին քանդուի եւ Թուրքերը պարտաւորուին չվերաշինել այնուհետեւ։

Բայց եւ այնպէս Պասկեւիչ կը պնդէր որ ընդունուի իր առաջին նախադիծը։ Կ'աւելցնէր թէ իր առաջարկած սահմանները բնութիւնը ինքն է գծած եւ ուշ կամ կանուխ Ռուսերը իրենց տիրապետութիւնը պիտի տարածեն մինչեւ Պաթում եւ Սողանլուխի լեռները։ Սպարապետին ցանկութիւնը եւ մարգարէութիւնը, ինչպէս ծանօթ է, իրագործուեցան... 1878-ին միայն։

ԹՐՔԱՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Այլոց համար ուրախալի՝ ռուսեւթրքական հաշտութեան լուրը բօթաբեր եղաւ եւ մեծ սուգ պատճառեց Հայոց։ Վերադարձնելով Պայազիտը, Կարսը եւ Էրզրումը, Ռուսերը անտէր անտիրական կը ձգէին տեղացի բազմաթիւ Հայեր, որոնք պատերազմի ընթացքին այնքան համակրութիւն, անձնուիրութիւն ու ծառայութիւն ցոյց տուած էին Պասկեւիչի բանակին։ Դարերով սուլթանին ամենահաւատարիմ հպատակն եղած ժամանակին եւս՝ Հայերը շարունակ ենթարկուած էին հալածանքի, բռնութեան եւ հարստահարութեան։ Այժմ, երբ առաջին անգամ իրենց կեանքին մէջ յանդգնեցան խախտել այդ հաւատարմութիւնը, եւ համակրանք ցոյց տալ Իսլամներու թշնամիին, այլեւս ի՞նչպէս պիտի կրնային արդարանալ Թուրքերուն առջեւ, ի՞նչ դէմք, ի՞նչ պաշտպանութիւն կրնային ապասել սուլթանին կառավարութենէն։ Բնական չէր այն համակրութիւնը, զոր Հայերը ցոյց տուին Ռուսերուն։ Թուրքերը իրենց կարգին շատ ծանր, մասամբ արդարացի բազմաթիւ մեղադրանքներ ունէին հանդէպ Հայոց։ Հայերը չէին գոհացած ռուսական բանակին ընծայելով իրենց ունեցած – չունեցածը, այլեւ բոլորովին թշնամական դիրք բռնած էին հանդէպ Թուրք պետութեան ու բանակին։ Հայերն էին որ ամէն տեղ առաջնորդի դեր կը կատարէին ռուսական բանակին, ճամբայ ցոյց կուտային, տեղեկութիւն կը հաղորդէին թրքական բանակին շարժումներուն մասին։ Շնորհիւ Հայոց, ինկան եւ գրաւուեցան Կարսը, Արտահանը, Պայազիտը եւ այլ ամրութիւններ։ Նոյն Կարսի, Պայազիտի, Բասէնի եւ Էրզրումի երէկուան հլու հպատակ եւ վախկոտ համարուած Հայերը, Ռուսերուն դրդումով, առանձին զօրագունդեր կազմած՝ առիծաբար կը յարձակէին, կը ջարդէին, կը բնաջնջէին Թուրքերը։ Պայազիտի Հայերն էին որ քանի մը ժամուան մէջ կոտորեցին համաքաղաքացի հազարաւոր Թուրքեր, լուծելով հին վրէժ մը։ «Էրզրումի եւ բոլոր վիճակի հայ ժողովուրդը, կը գրէ Յ. Փեղամեանց, Ռուսերու յաղթութեամբ խրախուսուած, եւ անփորձութեամբ՝ կարծելով թէ այլեւս ընդմիշտ ազատեցան բարբարոս Թուրքերուն լուծէն, մանաւանդ տաք գլուխ երիտասարդները, սկսան անկարգութիւններ ընել։ Ազատ ըլլալով դարերու ընթացքին իրենց կրած տառապանքին եւ նախատինքներուն վրէժը լուծել քանի մը օրուան մէջ, բացարձակ կը վիրաւորէին Թուրքերը, նոյնիսկ անոնց կրօնական զգացումները։ Հայերը, որ իրենց կեանքը, իրաւունքները, անձնական եւ ընտան. պատիւը, մանաւանդ գլխաւորը՝ իրենց «լոյս հաւատքը» դարերով շարունակ վիրաւորուած էին տեսեր, իսկ իրենք միշտ ոտնակոխ, ճնշուած, հալածուած, ստրկուեր էին լռել, այլեւս չէին կրնար լռել սեղմուած նոյն պաստառոր պայմաններուն մէջ»։ Անհանդէպ սահման առելութիւն զգալով Թուրք կառավարութեան, Հայերը կը կարծէին թէ ժամանակը հասած է վրէժը լուծելու։ Կարնոյ առաջնորդը, Կարապետ արքեպիսկոպոս, շատ յորդոր ու քարոզ կարդաց իր ժողովուրդին՝ վերջ դնելու համար վրէժխնդրութեանց, անմիտ վտանգաւոր վարմունքներուն, բայց ամէն խորհուրդ ապարդիւն մնաց։

Այժմ պիտի մեկնէին Ռուսերը, մատնելով Հայերը Թուրքերու վրէժխնդրութեան։ Մնալ Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ կարելի չէր այլեւս ոեւէ Հայու համար։ Եւ ծագեցաւ Թրքահայոց գաղթականութեան հարցը։

(16 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓԵՏՐ. 18Ը ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ) — Ուրբաթ՝ Փետրուար 23ին, Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի Նաւասարդեան խումբը կազմակերպած էր գեղարուեստական ծրագրով խրախճանք մը, ոգեկոչելու համար Հայոց ապստամբութեան 41րդ տարեդարձը։

Պ. Դարայեան տրամադրած էր «Օմար Խայեամ» ճաշարանը, մատչելի պայմաններով։

Առենին, տպուած գեղեցիկ յայտարարութիւններ բաժնուած էին Լոնտոնի հայ համայնքին։

Երեկոյթը բացաւ համայնական խորհուրդի անդամներէն Պ. Խաչատուրեան, որ ստանձնած էր օրուան նախագահութիւնը։ Յարգելի նախագահը հակիրճ կէտերով բացատրեց փետրուարեան ապստամբութեան խորհուրդը, եւ հիացմունքով արտայայտուեցաւ պայքարող եւ նուիրուող հայ սերունդի մասին. ապա անցաւ ծրագրի գործադրութեան։ Արտասանեցին՝ ընկերուհի Այտա Տէր Դաւիթեան «Փետրուար 18»ը։

Ընկեր Ստեփան Քրրքեաշարեան արտասանեց «Գաղափարիս»։ Երգեցին՝ ընկեր Գէորգ Մահտեսեան «Հորովել», եւ ընկեր Շահէն Մովսէսեան «Ծիծեռնակ»։ Ընկեր Վարանդ Պարիկեան ձեռնադաշնակի վրայ նուագեց հայկական դասական կտոր մը։ Գեղարուեստական բաժինին ընկերակցողները մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին եւ ներկայ հասարակութիւնը բուռն ծափահարութիւններով յայտնեց իր գոհունակութիւնը։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Պ. Զըպուքճեան (Փարիզէն), որ համառօտ ակնարկ մը նետեց Փետրուարեան ապստամբութեան վրայ։ Ապա, կէտ առ կէտ, պարզեց ապստամբութեան պատճառները եւ արդիւնքը հայ ժողովուրդին համար։ Ընկեր բանախօսը մերկացուց համայնավար տարրը։ Խօսքը ուղղեց հայ երիտասարդութեան եւ յորդորեց որ ան հաւատարիմ մնայ իր գաղափարին եւ շարունակէ Քրիստափորներուն գործը, մինչեւ որ հայ ժողովուրդը տէր դառնայ իր ազատ եւ անկախ հայրենիքին։ Ընկերը շեշտեց թէ Դաշնակցութիւնը յաճախ կ'ամբաստանուի հակառակորդ տարրերուն կողմէ թէ դէմ է Հայաստանի, Դաշնակցութիւնը ոչ թէ դէմ է Հայաստանի, այլ դէմ է Հայաստանի մէջ ըստեղծուած արուեստական վարչակարգին եւ աւելցուց թէ Դաշնակցութիւնը ստեղծուած է Հայութեան եւ Հայաստանի համար. ապա ցոյց տալով խանդավառ երիտասարդութիւնը, ըսաւ. — Ահա «Նաւասարդեանի» տղաքը, այս տղաքը բոլորը Դաշնակցականներ են, կ'երգեն «Ես իմ անուշ Հայաստան», եւ պատրաստ կ'ըլլան իրենց հոգիները Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին համար։ Ծափերով ողջունուեցան ընկեր բանախօսին խօսքերը։

Յայտագրէն ետք, արեւելեան եւ հայկական համեղ կերակուրներով եւ անուշեղէնով հիւրասիրուեցան բոլորը, ապա սկսաւ խրախճանքը, ժողովրդական, ազգային եւ յեղափոխական խմբերգները, իր մասնակցութիւնը բերաւ ընկ. Ալիս Նալպեան «Ես իմ անուշ Հայաստանի» արտասանութեամբ ու մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց։ Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս վիճակահանութիւն տեղի ունեցաւ, նուէրները բաշխուեցան, ապա յայտարարուեցաւ ներկաներուն որ վիճակահանութենէն գոյացած գումարը ամբողջութեամբ Նաւասարդեանին կողմէ կը նուիրուի Լոնտոնի «Հայ Տան»։ Մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց այս յայտարարութիւնը ներկաներուն մէջ։ Խնջոյքը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր, բոլորը ոգեւորուած Փետրուար 18ի խորհուրդէն, յոտնկայս «Մեր հայրենիք» երգելով բաժնուեցան իրարմէ։

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

"ԶՄՐՈՒԽՏԱԿԻՐ ԱՍՊԵՏԸ"

—o—

ԽՄԲ. — Փարիզի գրական, գեղարուեստական, յառաջդիմական շաբաթաթերթ «*Լէ Լեթր Ֆրանսէզ*», որ լոյս կը տեսնէ Լուի Արակոնի խմբագրութեամբ, երկար եւ վերլուծական գրախօսական մը նուիրած է Վիքթոր Կարտոնի «Զմրուխտակիր Ասպետը» վէպին։

Ստորեւ լայն քաղուածք մը այդ գրութենէն։

Ցիսուն տարեկանին Վիքթոր Կարտոն ձեռնարկեց պատմելու իր կեանքը։ «Վիպականացնե՞լ, փոխակերպե՞լ, ինչո՞ւ։ Ի՞նչպէս։ Կեանքս եղաւ այնքան արտակարգ ու մեծ դժուարութեամբ ճշմարտութիւնն ըսելով պիտի կարենամ ճշմարտանման համարուիլ», կը գրէր նեղութեանը մէջ «Կեանքին Կանաչ Արեւը» գրքին, որ լոյս տեսաւ 1959ին։ Եւ իրապէս, այս առաջին վէպը շատ աւելի մօտ էր հէքեաթի, միաժամանակ հրաշալի եւ զարհուրելի, քան թէ կեանքի մը պարզ նկարագրութեան։ Վան քաղաքը, իր երեք հարիւր տարեկան ծառեր ունեցող մրգաստաններով, իր ծաղիկներով եւ բուրումնաւէտ պատուհաններով, իր պարտէզներով, որոնք իրարու հետ կը հաղորդակցէին (պատերէն մէկը փլած ըլլալով), ընտանեկան մթնոլորտը, որուն մէջ կ'ապրի փոքրիկ Վահրամ իր արտասովոր Հանիի հետ, որ է Տիրուհին Օջախին եւ կը պատմէ առասպելներ իր Թոռնիկին. այս ամէնը կը զուգադրուէին, ստեղծելու համար զարմանահրաշ, գրեթէ կախարդական մթնոլորտ մը մեզի պէս Եւրոպացիներու համար։ Միւս կողմէ, այս զարուն սկիզբը, Թուրքերուն եւ իրենց սուլթանին հպատակ Հայաստանը, Վահրամի ընտանիքը ինչպէս նաեւ ամբողջ քաղաքը, շարունակաբար կը գտնուէին Հայոց դէմ գործադրուող պարբերական ջարդերու՝ դէպքի սպառնալիքին տակ. որովհետեւ վայրագութիւնը ամէն վայրկեան կրնայ խուժել այս աշխարհէն ներս, որ ստեղծուած է կարծես նոր ժամանակներու «հազար եւ մէկ գիշերեան» հէքեաթներու համար։ Ճիշդ է որ տարաշխարհեան գիւթանքը կը տիրապետէ Վիքթոր Կարտոնի վէպերուն եւ անոր գրքերուն կախարդանքին մէկ մասը մեզի կու գայ անոնց զարմանահրաշ տարրերէն, որոնք իրենց շնչումն ու վիպականութեամբը մեզի համար կը նմանին մեծ առասպելներուն։

Այս ամէնը ճիշդ էր «Կեանքին կանաչ Արեւը»ին համար։ Այս ամէնը ալ աւելի իրական է «Զմրուխտակիր Ասպետը»ին համար։ Վահրամի ընտանիքին այս նախահայրը, որ իր անունը կուտայ գրքին, արդէն իսկ առասպելական դէմք մըն է, որուն գոյութեան կը ծանօթանայ Վահրամ թղթատելով մագաղաթեայ հատոր մը, ծածկուած անմատչելի թաքստոցի մը մէջ։ Բազմաթիւ մանրանկարներով ծածկուած հատորը անոր կը ցուցնէ Զմրուխտակիր Ասպետին պատկերը եւ գրաբարը, որ մանուկը շատ քիչ կը հասկնայ, պատրուակը կը դառնայ բազմաթիւ երազներու եւ երազանքներու։ Անընդհատ Վահրամ կը փորձէ հայ ժողովուրդի պայքարները, ինչպէս նաեւ այդ պայքարը վարող երէցներու վիճաբանութիւնները կապել Զմրուխտակիր Ասպետի պատմութեան, զոր կ'երեւակայէ շնորհիւ գրքին հասկնալի քանի մը բառերուն։ Անկասկած ան կ'երազէ նաեւ այն գանձերուն մասին, որոնց գոյութեան կը ծանօթանայ Ասպետի հատորին էջերուն մէջ պահուած ձեռագրին ընթերցումէն։ Սակայն, կամաց կամաց, գանձը կը կորսնցնէ իր կարեւորութիւնը ի նպաստ Ասպետին անձնաւորութեան՝ Անվեհերին Վահրամ Պահլաւունին, Վահրամ որ մանուկին ալ անունն է, բայց որու մասին, նոյնիսկ Հանին երբեք չի խօսիր։

Երբ որ «Զմրուխտակիր Ասպետը» կը սկսի, Վահրամ այլեւս շատ փոքր մանուկ մը չէ; Ան դեռ պատանի չէ, սակայն կենսունակ, հետաքրքիր, վճռապէս հակամէտ ամէն բան հասկնալու, աւելի շատ տարեցներու շուրջը կը դառնայ, քան թէ կը խաղայ իրեն տարեկից մանուկներու հետ։ Երիտասարդ Թուրքերը Սուլթանի տեղն անցած են, սակայն այս նոր զարաշրջանի սկզբնական օրերու գինովութիւնը պահեց վերջ, կը վերածնի վախը։ «Ազատութիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն», այս խանդավառող բառերը, ունէ՞ն նշանակութիւն ունի՞ն Հայերու համար, որոնք անընդհատ ենթակայ են Քիւրտերու անպատիժ մնացող յարձակումներուն։ Եւ ոչ ոք գինաթափ կ'ընէ Քիւրտերը։ Մինչդեռ Վահրամի շուրջ երէցները կը խօսին այս լուրջ հարցերուն մասին, Վահրամ կը ձգնի հասկնալ։ Ինչո՞ւ համար Քիւրտ Շէյխը, իրիկուն մը, փառաւորապէս կը հիւրասիրէ զինքը Սարգիսին հետ (Վահրամի հօր ծառան), մինչդեռ յաջորդ օրը Քիւրտերը անոնց վրայ կը յարձակին։ Ինչո՞ւ Թուրքեր, երբ որ այցի կու գան իրենց, բարեհամբոյր են եւ ինչո՞ւ ատեն մը վերջը յանկարծ երեւան կու գայ որ անոնց դէմքը տարբեր կրնայ ըլլալ։ Այս ծանր հարցումներուն կը մնան ուրիշներ, զորս փոքրիկ Վահրամները չեն կրնար հասկնալ։ Ինչո՞ւ Արաքսին եւ Զաքարը, որոնք սիրահար են, այնքան յաճախ կու լան։ Ինչո՞ւ կը համբուրուին։ Ինչու Միրարփին տխուր է Արմենակէն բաժնուելուն համար։ Սովորական հարցումներ, անշուշտ, որոնք սակայն մասնաւոր համ մը կը ստանան այս ժուժկալ եւ խիստ մթնոլորտին մէջ, կապուած պարկեշտութեան այնքան զուսպ աւանդութիւններու, որ երբեմն աներեւակայելի կը թուի թէ այս ամէնը գոյութիւն ունէին աւելի հազիւ յիսուն տարիներ առաջ։

Ժամանակով չափուած այս հեռաւորութիւնը ալ աւելի կը շեշտուի, երբ կը ծանօթանանք ընտանեկան օճախի հայկական ըմբռնումին։ Մեծ Տիկինը ոչ միայն տան տիրուհին է, այլեւ ամբողջ ընտանիքին ....։ Հեղինակաւոր՝ առանց ամբարտաւանութեան, խիստ՝ բայց ապապատանքով լեցուն, մեծապէս պաղարիւն՝ բայց յուզմունքի հատու վայրկեաններով, որոնք կը ցուցնեն իր մարդասէր սիրտը, այս Մեծ Տիկինը գրականութեան ամէնէն գեղեցիկ դէմքերէն մէկն է։

Գրքի վերջին մասին մէջ Հանիին մահը կը փակէ Վահրամի կեանքին գլուխներէն մէկը։ Վահրամի ընտանիքը Վանայ մէջ մասնակցելէ վերջ Թուրքերուն դէմ դիմադրական կռուին, հաւատալէ վերջ թէ ռուսական բանակին մուտքը կը բերէ վերջնական փրկութիւնը, կը ստիպուի գաղթել, դիմագրաւել այլ ջարդերու եւ տեղաւորուիլ օտար հորիզոններու տակ։

Թիֆլիսի մէջ կը սկսի ուրիշ կեանք մը։ Կը դադրի Վանայ կախարդական այգեստաններուն գիւթանքը։ Վահրամ, աշակերտ դպրոցի մը, ուր պաղթականներուն վրայ կը խնդան, յուսաբեկման ճամբաներուն վրան է, երբ կը գտնէ անսպասելի կռուան մը, յանձին Անաստաս Միկոյեանի, որ կ'աշակերտի միեւնոյն դըպրանոցին ...։

«Զմրուխտակիր Ասպետը» արիւնով, արցունքներով, արհաւիրքներով լեցուն վէպ մը, լուսավառուած է դեռ մանուկի մը հրաշալի հայեացքէն, երազող բայց իրատես մանուկ մը, արխասիրտ եւ յուզիչ, վաղահաս եւ խոցելի, ջինջ՝ ինչպէս Վարագայ լերան օդը, հարուստ՝ Վանայ մրգաստաններուն նման եւ անվեհեր ինչպէս Զմրուխտակիր Ասպետը։

ԱՆՆ ՎԻԼԼԸԼՕՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի Թ ՐԹՕՆԸ (167)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Երթաս բարով, սիրելի հայր, թոթովեց մանկամարդ աղջիկը՝ կրկին համբուրելով անոր չորցած ձեռքերը։

Միրօ Ախպար առանց շշուկ մը հանելու խոհանոցի միջանցքէն վար իջաւ ու պարտէզը մտաւ։

Մանկամարդ աղջիկը մինակ մնաց։

Հոգին հանդարտած էր, ինչպէս ալեկոծուած ծով մը մրրիկէ ետքը, սիրտը հէր զարնէր կուրծքին տակ ճակտին հըրատապ բոցը մարած էր կարծես, երեւակայութիւնը սարսափելի երեւոյթէ մը ազատած էր... Իր բովանդակ էութեան մէջ շունչ մը առած էր։

— Չէ. Աստուած չի լքեր մեզ բոլորովին, բացագանչեց մանկամարդ աղջիկն ինքնիրեն։ Ան է որ ձայնս լսեց, ան էր որ այս մխիթարութիւնը տուաւ ինծի. յոյսս չեմ կտրեր... մեր թշուառութեան չափը լեցուած է ...։

Այսպէս, բոլոր գիշեր մը անքուն անցուց։ Առտուն արեւը ծագելու մօտ, իր սենեակին դուռը բացուեցաւ ու ներս մըտաւ բարձրահասակ, ծաղկաւեր դիմագծերով, յաղթանդամ ու թուխ մազերով մարդ մը որ հազարապետն էր։

Մանկամարդ աղջիկը շուտով մը ոտքի ելաւ եւ կեղծ ժպիտ մը պատկերացուց իր տժգոյն շրթունքներուն վրայ։

Հազարապետը մանկամարդ աղջկան աչքերուն մէջ նայեցաւ ու հասկցաւ թէ արտասուած էր ան. հետեւաբար նեղացած եղանակով մը բազմոցին վրայ ինկաւ ու հարցուց.

— Դարձեալ լացե՞ր ես, Սելվի։

— Ոչ... ո՞վ կ'ըսէ, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը. որուն անունը տուած էր հազարապետը։

— Ի՞նչպէս չէ... միթէ՞ աչքերուդ կոպերը չեն յայտներ։

— Իրաւ, որ չեմ լացեր կրկնեց Սելվի։

— Կը ստես, Սէլվի, ընդհատեց հազարապետը։ Դուն ամէն օր կու լաս, ամէն օր կը մաշես ինքզինքդ։ Ինչո՞ւ համար ... արդեօ՞ք քու անհամ քաղաքիդ մէջ աւելի երջանիկ կրնայիր ըլլալ... Մտածէ անգամ մը. ի՞նչդ կը պակսի։ Այսօր դուն տիրուհի մըն ես առանձ ապարանքի մը... միեւնոյն ատեն սրտիս ամէնէն սիրածն ըրեր եմ քեզ, ալ ինչ կ'ուզէիր... ալ ո՞ւր համար արցունքներ կը թափես։

— Բայց ինչո՞ւ չես հաւատար որ այս գիշեր լացած չեմ։

— Չէ... ալ չեմ խաբուիր, Սէլվի, դուն աչքդ հեռացուցած չես Կ. քաղաքի բանտին մէջ սպասող երիտասարդը, մոռցած չես անոր յիշատակը՝ կտրած չես սիրտդ անկէց ...։ Աս է պատճառը քու արցունքներուդ, քու մաշելուդ եւ քու դաղտնի կսկիծներուդ։ Բայց կ'ըսեմ թէ անօգուտ է, քու սիրտդ անոր չես կրնար տալ։ Դուն իմ կինս ըլլալէ առաջ, գիտցիր որ ճշմարիտ Միւսլիման մըն ես ու տէրը չես քու անձիդ։ Մոռցիր ատ յիմարութիւնդ. սիրտդ տուր քու երջանկութիւնդ պատրաստողին։

Սելվի չկրցաւ իր արցունքը զսպել ... կանացի հոգին անկարող եղաւ հանդուրժելու. ձեռքը դողդղալով աչքերուն տարաւ ու սրբեց արցունքներն, որոնք իր այտերուն վրայ լեցուեցան։

Հազարապետը խոժոռ նայուածքով մը Սէլվիի աչքերու արցունքին նայեցաւ ու դողդղաց։ Որչափ որ բարկութեամբ կը խօսէր անոր հետ, սակայն չէր կրնար ատել զինքը։ Զափազանց սէր մը կապած էր իր սիրտը ... կը զգար թէ անկէց բաժնուիլը անհնար էր իրեն համար։ Ուստի ձայնը մեղմացնելով, ըսաւ.

— Մտիկ ըրէ, Սէլվի, արցունքներ թափելու տեղը չկայ. վայելէ բախտիդ բարիքները։ Միեւնոյն ատեն յիշէ, որ ձեռքէս եկածը չեմ խնայեր բանտարկեալ երիտասարդը փրկելու։

— Ո՞ւր է ... ինչու խոստումդ չես կատարեր, մրմնջեց Սէլվի՝ առանց նըկատելու որ այդ հարցումը հազարապետին սիրտը կը խոցէր։

— Շատ կը փափաքի՞ս... նկատել տըւաւ հազարապետը՝ խղելով իր մէջ նենգութեան երեւոյթը։

— Ի՞նչպէս չէ... մարդ չի՞ փափաքիր ազգականի մը փրկուիլը, շեշտեց Սէլվի խորին դառնութեամբ մը։

Հազարապետը թեթեւ կերպով մը ժպտեցաւ։ Գիտէր թէ Սէլվի կը խաբէր զինքը, առարկելով որ բանտարկեալ երիտասարդն իր ազգականն էր։ Մինչդեռ հասկցած էր թէ Սէլվիի նշանածն էր ան, որ իբրեւ խռովարար մը ձերբակալուած ու երեք տարիներէ ի վեր բանտարկուած էր։

— Եթէ ազատեմ զինքը. Սէլվի, ու հոստեղ բերելու ըլլամ՝ պիտի համոզե՞ս որ քեզի պէս ճշմարիտ Միւսլիման մը դառնայ ան, հարցուց հազարապետը խորամանկ ձեւ մը ընելով.

— Ե՞ս, թոթովեց Սէլվի։

— Այո, դուն։

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեճօ Բաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Շուշանիկ եւ Պ. Կարպիս Տէօլէնեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց սիրեցեալ կնքահօր Յովհ. Երանեանի յիշատակին։

×

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր Կրթ. ձեռնարկներուն համար։

Ողբ. Յովհ. Երանեանի մահուան առթիւ իր ընտանիքի բարեկամները փոխան ծաղկեպսակի Պանեճօ Բաշանի Կրթ. Մարմնոյն կը նուիրեն 143 Ն. Ֆ.։ Պ. Փիլոս Արշամ Թաշճեան 50 Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ դպիրներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Տ. Ալթունեան եւ զաւակները 20 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին Տիկին Սօնա Դատաւորեանի յիշատակին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Թաւրոս Տիրատուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԿԱՐԻՆԷ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գալէնտէրեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի առթիւ Արեւագալի արարողութիւնը պիտի կատարուի ամէն Կիրակի, յաւարտ պատարագի, Մարտ 11 Կիրակիէն սկսեալ ժամը 11ին։ Հոգեհանգիստները կը կատարուին ժամը 10.30ին։ Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

ՆՈՒԷՐ

Լիոնի Եկեղ. յանձնախումբի անդամներէն Պ. Մարտիրոս Մուրատեանի զոքանչ մօր Տիկին Եղիսաբէթի մահուան առթիւ Եկեղեցական անդամները շինութեան ֆոնտին՝ փոխան ծաղկեպսակի 250 Ն. Ֆ. կը նուիրեն։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

«Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փառատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ։

Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ իր Սօսի պարախումբով, ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր Արմենիա նուագախումբով եւ Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ։

Միջազգային մեծ արուեստագէտներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն։

ԼՈՒԹԻԻՍ ՏԸ ԼԻՒՋ սպանացի մեծ պարուհին եւ ՌԻՇԱՌ ԺԱՔՄՈՆ Ափրիկեան սեւերու պարերով։

Գիները.— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ.։

Դիմել Սորպոնի գանձապաններուն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ ղեկավարութեամբ Ս. Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն) եւ մասնակցութեամբ իր թատերական խումբի երիտասարդ ուժերու կողմէ կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով, Վ. Պզտիկեանի

«ԱՐԻՒՆՈՏ ԹԱՇԿԻՆԱԿԸ»

Դիւցազներգութիւն երկու արար, ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը մէկ արար (Սամաթիացի Աքիկ աղան)։

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մերքըր Կաթոլիկի սրահը։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հայ Ազգ. Եկ. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Կիրակի 18 Մարտ, ժամը 15ին, Քաֆէ տը լա Փօսթի վերնայարկի սրահը։

Օրակարգ.— 1) Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն՝ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան։

2) Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Կարեւոր.— Ներկաներու թիւը օրինաւոր կը համարուի։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ՍՐԱՀ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Արնուվիլի Կառվարենց Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եղանակին ամէնէն փայլուն պարահանդէսը Լիոնի մէջ, կազմակերպուած Եկեղեցական Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ, տեղի կ'ունենայ Մարտ 18, Կիրակի, Փալէ տը Քօնկրէ, Լիոնի շքեղ հանդիսասրահին մէջ, ժամը 17էն սկսեալ։

Գեղարուեստական խիստ խնամեալ բաժինով մը, ի մէջ այլոց Փարիզէն ծանօթ երգչուհի՝

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

Ընկերակցութեամբ իր նուագախումբին որ բացառապէս պիտի ճոխացնէ պարահանդէսը։

Շատ մը անակնկալներ վերապահուած են ներկաներու։ Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը։ Եկեղեցւոյ գրասենեակէն կրնաք ստանալ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տունը աշխատող լաւ կին – մեքենիստուհի մը լօվըլին շըմիզիէի մասնագէտ։ Դիմել՝

G. M.
107, Rue du Mesnil, Asnières
GRE. 75 13

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Այր եւ կնոջ մը համար փոքր յարկաբաժին մը՝ երկու սենեակ, խոհանոց, կամ մեծ սենեակ մը, եւ խոհանոց, Փարիզ կամ արուարձան, վարձու ի հարկին փոյան հատուցումի, Մայիս 1էն սկսեալ։

Գրել Տաքէսեան,

91, Rue Général Leclerc, GROSLAY (S. et O).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանի իր պարագաներէն նամակ ունի Պ. Սարօ կամ Գէորգ Յարութիւնեան։

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Վայինչ Նաւյեան – Ալապապուլիէն որ 1936 թուականներուն Փարիզ կ'ապրէր։ Ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ Միւզան անունով։

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), հեռաձայնի թիւ Էլիզէ 67-03։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ
ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ։

500 էջ
13 Hors-Texte

Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կրթական մարմնին։

Գին 12 Ն. Ֆ.
Թղթատարի ծախքով 13.40 Ն. Ֆ.
Արտասահման 4 տոլար։

Դիմել՝
Յառաջին
Հայ գրավաճառներուն
Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան
ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ։

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 15ին,

Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին՝

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ
(Հայերէն)

L'Ane et le Ruisseau
(Ֆրանսերէն)

Երգ, պար եւ արտասանութիւն

Տոմսերու գին.—4, 5, 6 Ն. Ֆ.

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԱԶԳ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Ազգ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 29 Մարտ, ժամը 20.30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ։

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան։

Թեկնածուները պարտին Ազգատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 15ին։

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն։

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմի մասնաճիւղը բաժակ մը թէյի շուրջ կը հրաւիրէ Թայիս եւ շրջաններու բոլոր համակիրները, Կիրակի (Մարտ 11) ժամը չորսին, եկեղեցիի սրահին մէջ։ Ջերմ ընդունելութիւն եւ հաճելի մթնոլորտ։

Նոյն օրը պիտի քաշուին վիճակախաղի տոմսերը որոնք նախապէս ծախուած էին։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ։

Ա) Հ. Յ. Դ. 32րդ Շրջ. ժողովին պատգամաւորներու զեկուցում։

Բ) Շրջ. կոմիտէի տեղեկագրութիւն եւ ընտրութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը իր ընդհ. ժողովը կը գումարէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15.30ին, դպրոցի սրահը։

Օրակարգ.— 1. Հաշուետուութիւն, 2. Բարոյական զեկուցում եւ զանազան հարցեր։ Յետ ընդհ. ժողովի թէյասեղան։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը իր վարչական ժողովը կը գումարէ այս Շաբաթ, ժամը 3ին, իր հաւաքատեղին։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին։ Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՋՈՄ), Բասէի (Փըրի ժուռնալ) Ա. յարկը։

France-Cameroun

(ԽԱՐԲՈՒԹԵԱՆ)

24, Rue d'Enghien, Paris-10e

Կը փնտռէ հայ երիտասարդ մը, ազատ զինուորական ծառայութենէ, Քամըրունի քոնթուարներուն համար։ Դիմել ժամը 14էն 15 վերի հասցէին։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Soirée Dansante

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեճօ-Բաշանի խումբին կողմէ։

Այս Կիրակի ժամը 17էն 23, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

BUFFET **BAR**

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4	սիւնակ	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8	սիւնակ	
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՐՏ — JEUDI 8 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9348 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5149

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԽՈՒՐ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի լիակատար ժողովին մէջ շարունակելով իր զեկուցումը, Բ. քարտուղար Յակ. Բաղդասարեան, քննութեան կ'ենթարկէ գրաւոր եւ բանաւոր քարոզչութեան դերը «գաղափարական մակարդակի» բարձրացման համար:

Թերթերէն վերջ կը քննադատէ նաեւ Պետական Հրատարակչականը, որ քաղաքական գրականութեան գծով առաջադրուած ծրագիրները որոշ յապաղումներով գերակատարելով հանդերձ, «այնպիսի մասշտաբով այնպիսի խառն է շուկայ հանում, որի կուտակումներին չեն գնահանում Հայգրքի ընդարձակ պահեստները» (Սով. Հայաստան, 24 Փետր.):

Ըսել կ'ուզէ, որ մթերանոցները բաւական չեն պահելու համար անվաճառ մնացած անպէտ գրքերը, որոնք կը տպուին մեծ քանակութեամբ:

«Մարքսիզմ–լենինիզմի գաղափարների պրոպագանդման» համար կը թելադրէ լաւ օգտագործել ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը, որոնք «իրենց մասսայական բնոյթով հանդիսանում են պրոպագանդայի եւ ագիտացիայի ամենաուժեղ միջոցը»:

Կը թելադրէ «ինտերնացիոնալ դաստիարակութիւն» տալ աշխատաւորներուն, ամրապնդել տնտեսական եւ մշակութային կապերը խորհրդային միւս հանրապետութեանց հետ:

Կոմկուսի քարտուղարը դժգոհ է, որ արդիւնաբերութեան մարզին մէջ «շատ ձեռնարկութիւններ չեն ապահովում պետական առաջադրանքների կատարումը»: Լուրջ անհանգստութիւն կը պատճառէ նաեւ արտադրանքի ցած որակը, մասնաւորապէս սննդի եւ թեթեւ արդիւնաբերութեան, շինարարութեան եւ փոխադրութեան ճիւղերուն մէջ:

Այդ «թերութիւնները վերացնելու» համար կ'առաջարկէ մարդիկը «մոբիլիզացնել» քաղաքական–դաստիարակչական աշխատանքի միջոցաւ:

Քառասուն տարուան բոլշեւիկեան վարչաձեւէն ետք, Հայաստանի մէջ տակաւին կան եղեր մարդիկ «ովքեր աղայական, արհամարհական վերաբերմունք են ցոյց տալիս դէպի աշխատանքն ընդհանրապէս եւ դէպի բանուորի եւ կոլտնտեսականի աշխատանքը մասնաւորապէս»:

Բաղդասարեան կ'ափսոսայ, որ հանրային կարծիքը չի ծառայեր անոնց դէմ: Տարեցները մէկդի, «երիտասարդութեան մի մասը պարզապէս խուսափում է ֆիզիքական աշխատանքից»:

Յետոյ ցաւօք սրտի կ'աւելցնէ.

«Այո՛, դժբախտաբար, մեզանում դեռ եւս կան մարդիկ, որոնք, ինչպէս ընկեր Խրուշչովն է ասում, հակամիտ են կոմունիզմը դիտել որպէս դատարկապորտութեան եւ պարապութեան հասարակութիւն» (Անդ):

Ի՛նչ ըսել ուրեմն.

«Այդպիսի նուաստ հոգի ունեցող մարդկանց, ծոյլերի, անբանների, ճաղ–ճնիների եւ պորտաբոյծների դէմ է, որ պէտք է հանել մասսաներին: *«Ով չի աշխատում, նա չի ուտում»* սկզբունքը պէտք է լինի սրբազան սկզբունքը բոլորի համար»:

Կոմկուսի քարտուղարը զայրոյթով կը յիշէ թէ «յաճախ հարբեցողութեան, խուլիգանութեան, օրինազանցութեան փաստերի կողքով են անցնում»: Այսինքն՝ նման արարքներու հեղինակները անպատիժ կը մնան:

«Սոցիալիզմ կառուցել»ու քառասնամեայ աշխատանքը ի զուր է անցած, «մանր սեփականատիրական տենդենցների դէմ» *կոմկուսի պայքարը արդիւնք չէ տուած, քանի որ Հայաստանի մէջ* «որոշ մարդիկ անաշխատ եկամուտների հաշուին կառուցանում են առանձնատներ, շըռայլ կեանք են վարում»:

Հայ ժողովուրդը շատ ետ է մնացած մարքս–լենինիզմի գաղափարները իւրացնելու մէջ:

Լսեցէ՛ք տակաւին.

Կրօնական նախապաշարմունքը եւ սնահաւատութիւնը, *իբրեւ կապիտալիզմի մնացուկ, կը խանգարէ եղեր մարդոց ստեղծագործական ուժերու զարգացումը:*

Բաղդասարեան կը շեշտէ թէ գիտական անաստուածութեան աշխատանքը *միայն խումբ մը անաստուածեան պրոպագանդիստներու պարտականութիւնը չէ: «Դա* մեր բոլոր պարտիական, սովետական, արհմիութենական, կոմերիտական կազմակերպութիւնների, դպրոցի, ինստիտուտի, ակումբի, գրադարանի, ամբողջ ինտելիգենցիայի գործն է»:

Ականջը խօսի մեր «էջմիածնական» աղբարիկներուն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆ

ԺՈՂՈՎԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՆ ԱԼ... Կ'ԱՐՏԱՔՍՈՒԻՆ ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ

Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են Էվիանի մէջ ուր Ֆրանսական եւ ալժերական պատուիրակութիւնները 4–5 օր տեւող խօսակցութիւններով պիտի ճշդեն վերջին կէտերը զինադադարի հռչակման համար:

Մեկնումէն առաջ ֆրանսական պատուիրակութիւնը ընդունուեցաւ տը Կոլի կողմէ: Փարիզեան շրջանակներու մէջ տիրող կարծիքն այն է թէ նախորդ խօսակցութեանց ընթացքին բանաձեւուած եզրակացութիւնները այլեւս չեն կրնար խնդրոյ առարկայ ըլլալ: Երկու կողմերն ալ սակայն մտահոգութեան լուրջ պատճառներ ունին: Գաղտնի Բանակի սպառնալիքները եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատին պատկանող ահաբեկչական կարգ մը տարրեր որոնք հակակշիռի տակ չեն բռնուած ղեկավարութեանց դուրս պիտի բանան: Ամէն պարագայի մէջ կարեւոր է որ էվիանի խօսակցութիւնները չերկարին, որպէսզի ժամ առաջ կարգադրուի ամէն բան ցորչափ Ալժերիոյ ողբերգական կացութիւնը անդարմանելի բնոյթ չէ առած: Ալժ. Ազատ. Ճակատին կը մնայ վերջին ժամու սակարկութիւններ չընել:

Այս պայմաններու տակ ձեռք ձգուած «պատուաբեր» խաղաղութիւնը զանազան հանգրուաններէ պիտի անցնի:

Ա) ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ.— Հիմնական փաստաթուղթն է զոր յետագային պիտի մեկնաբանեն տը Կոլ եւ Պեն Խետտա: «ԱՀԱԿ»ը կը փափաքի որ այս թուղթը միայն զինուորականներու կողմէ չստորագրուի այլեւ մէկ քաղաքային ներկայացուցիչէ (ԱՀԱԿէն) որպէսզի իրաւական հանգամանք ալ ունենայ: Ֆրանսա կը փափաքի որ զինադադարը հռչակուի ստորագրութենէն 48 ժամ յետոյ, «ԱՀԱԿ»ը՝ անմիջապէս: Բոլոր գերիները որոնք «զէն ի ձեռին» բռնուած են, արագօրէն պիտի ազատագրուին: Կը կարծուի թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի ձեռքը կան 350 Ֆրանսացի գերիներ:

Բ) ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ պատրաստութիւնը.— Փոխանցման այս շրջանին ընթացքին, Ալժերիոյ մէջ ֆրանսական իշխանութիւնը տէր պիտի մնայ կացութեան: Ներկայ Ընդհ. Պատուիրակը պիտի փոխարինուի մարզպանի մը կողմէ: Պիտի կազմուի Առժամեայ Գործադիր մը, 12 անդամներէ, Ասոր գլխաւոր պաշտօնն է պատրաստել ինքնորոշման հանրաքուէն: Կարգը պահելու համար, այս մարմինը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ 35.000 հոգիէ կազմուած տեղական ուժ մը, մեծ մասով մահմետական: Ասոնց պիտի հրամայէ մահմետական մը, բայց Գաղտնի Բանակի դէմ պայքարը պիտի մնայ միայն Ֆրանսացիներուն ձեռքը: Այս ժամանակաշրջանին հետզհետէ պիտի արձակուին մահմետական բանտարկեալները կամ անոնք որ հսկողութեան տակ առնուած են:

Գ) ՓՈԽԱՆՑՄԱՆ ՇՐՋԱՆԸ.— Եւրոպացիները երեք տարի ունին ընտրելու համար իրենց հայրենիքը, ինքնորոշման հանրաքուէէն անմիջապէս ետք: Կառավարութիւն մը պիտի փոխարինէ Առժամեայ Գործադիրը եւ Ֆրանսա պիտի հովանաւորէ անկախ Ալժերիոյ մուտքը ՄԱԿի մէջ:

Ֆրանսա կ'ուզէ 120.000 զինուոր պահել Ալժերիոյ մէջ, Ալժերացիք կ'ուզեն որ այդ թիւը ըլլայ միայն այն ինչ որ էր 1954ին, ըմբոստութեան նախօրեակին, այլ խօսքով՝ յիսուն հազար հոգի միայն: Ինչ կը վերաբերի կայաններուն. 5 տարի, Ֆրանսա պիտի ունենայ հետեւեալ օդակայաններու ամբողջական օգտագործումը.— Քոլոմպ–Պեշառ, Ռեկան, Ին–Ամկել եւ հանգրուանի դիւրութիւններ՝ Պոն եւ Պուֆարիք:

Նոյն ժամանակաշրջանին (հինգ տարի) յատուկ զօրքերու եւ հիւլէական ռումբերու փորձերը կրնան շարունակուիլ: Ալժերացի դէտ մը ներկայ պիտի ըլլայ այդ փորձերուն:

Դ) ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ.— Ալժերիա Ֆրանքի գօտիին մէջ պիտի մնայ: Մասնաւոր համաձայնագրեր պիտի պատրաստեն երկու երկիրներու գործակցութիւնը. տնտեսական, ելմտական, թեքնիք եւ մշակութային մարզերուն մէջ: Ֆրանսա կարգ մը վարժարաններ պիտի պահէ Ալժերիոյ մէջ: Սահարայի քարիւղին շահերը պիտի բաժնուին կէս առ կէս: Վեց տարի, Ֆրանսա նախապատուութիւն պիտի ունենայ նոր հետազօտութեանց արտօնութեանց համար:

× ԱՀԱԿի արտաքին նախարարը՝ Սաատ Տահլապ յայտարարութիւն մը ըրած է Հռոմի համայնավար պաշտօնաթերթին՝ (Ունիթա) եւ ակնարկելով Գաղտնի Բանակին շեշտած թէ կոլեան իշխանութիւնը պէտք է գործի անցնի: Կենսական հարց մըն է: Քաղաքական գետնի վրայ, Տահլապ յայտնած է թէ չէզոքամէտ են:

Յատկանշական կը նկատուի սակայն որ խզելով «ԱՀԱԿ»ի անդամներուն ցարդ պահած լռութիւնը, առաջին յայտարարութիւնը ըլլայ համայնավար թերթի մը:

× Իտալացի վերջին լրագրողը՝ Քարաչիոլլա հեռացաւ Ալժերիայէն: Գաղտնի բանակը հեռանալու այս նոյն «հրաւէրը» կարդաց Ֆրանսացի չորս թղթակիցներու որոնք չեն ուզեր որ իրենց ինքնութիւնը յայտնուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ որոշած է ներկայացուցիչ չղրկել ապազինման ժողովին որ կը բացուի Ժընեւի մէջ, Մարտ 14ին: Ծանօթ է որ տը Կոլ ապարդիւն կը նկատէ այդ ժողովները որոնք պարզ ժամավաճառութիւններ են: Ֆրանսական եւ արեւմտեան մամուլը սակայն կը քննադատէ Ֆրանսայի այս դիրքը: Լը Մոնտ *«Բարձր Առանձնութիւնը» խորագրին տակ կը գրէ թէ կարգ մը նորածին եւ չէզոք պետութիւններ շատ շուտ կը խաբուին խորհրդային «պարզամիտ» սլոկաններով եւ ատենը չէ ցոյց տալու որ արեւմուտքը տարակարծիք է: Անգլիացիներն ալ կը գտնեն որ Ֆրանսայի բռնած պարկեշտ բան մը չէ իր դինակիցներուն հանդէպ, ի վերջոյ ֆրանսական է այն առածը որ կ'ըսէ թէ բացակաները միշտ յանցաւոր են:*

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻՆ հետեւելով խորհրդային պատուիրակները Կեդրոնական Կոմիտէին փակատար նիստին կը ծանրանան երկրագործական տագնապին վրայ:

ՄԱԿ–Ը հրաշխաւորած ըլլալով իր ապահովութիւնը, Ջոմպէ Լէոփոլտվիլ պիտի երթայ Մարտ 15ին:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ Երկուշաբթի օր նոր օրաթերթ մը սկսաւ լոյս տեսնել՝ Լա Նասիոն, *իբրեւ ԻՒ ԷՆ ԷՌի պաշտօնաթերթ: Առաջին խմբագրականը կ'ըսէ թէ ցարդ ոչ մէկ ձայն բարձրացած է որ հաւատարմօրէն համապատասխանէ Հանրապետութեան Նախագահին մտածումին եւ գործունէութեան:*

ԱԼԲԱՆԱԿԱՆ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Զերի ի Փոփուլիթ *շատ խիստ յօդուած մը հրատարակած է Խրուշչեւի դէմ.— «Խրուշչեւ օրէ օր աւելի կը հեռանայ մարքսլենինեան յեղափոխական դիրքերէն եւ կը մխրճուի հակամարքսիզմի ցեխին մէջ» կը գրէ թերթը, որ «մեծ վտանգ» մը կը տեսնէ խորհրդային վարչապետին գործելակերպին մէջ եւ կը շարունակէ.— «Դէպքերը կը փաստեն թէ Խրուշչեւի դիրքը բոլորովին հակասական եւ պատեհապաշտ է: Ինք եւ իր մարդիկը սովորութիւն դարձուցած են պատրանքներ սփռել ամերիկեան աշխարհակալութեան պետերուն վրայ: Այսպէս, Ալեքսիս Աճուպէյ նախագահ Քենըտիի հետ ունեցած իր երկրորդ սիրալիր հանդիպումէն ետք, յայտարարեց թէ չէր հաւատար որ Ամերիկացիները պատերազմ ուզեն: Երբէ՞ն ի վեր աշխարհակալութիւնը խաղաղասէր դարձած է: Արդեօ՞ք Լենինի տեսակէտը աշխարհակալութեան վրայ, իբրեւ պատերազմի աղբիւր, ժամանակավրէպ է»:*

ԲԻՐՄԱՆԻՈՅ մէջ արագ պետական հարուածէ մը ետք, զինուորական կառավարութիւն մը կազմուած է Զօր. Նէ Վինի նախագահութեան ներքեւ. նախկին վարչապետը՝ Նու ձերբակալուած է ինչպէս նաեւ իր նախարարները:

Դ. ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆԻ ՆՈՒԷՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ս. Նշանի հողին վրայ պիտի կառուցուի արդիական վարժարան մը՝ մանկապարտէզի, նախակրթարանի, միջնակարգի եւ գոլէճի բաժիններով:

ԱԶԴԱԿ կը գրէ.—

Բարեդէպ զուգադիպութեամբ մը, Վարդանանցի տօնին առթիւ, հայապահպանման պայքարի ճակատին վրայ, նոր վէմ մը եւս դրուեցաւ: Հինգշաբթի, Լիբանանահայոց Առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան մեծ աւետիս մը տուաւ՝ ծանուցանելով Պէյրութի պետական երեսփոխան Սուրէն Խանամիրեանի իշխանական նուիրատուութիւնը Լիբանանի Հայութեան:

Պէյրութահայութեան այս արժանաւոր զաւակը, առատաձեռն ոգիով մը, յանձն առած է, Սրբ. Նշան Մայր եկեղեցւոյ կողքին, կառուցումը արդիական տիպար վարժարանի մը, մանկապարտէզի, նախակրթարանի, միջնակարգի եւ գոլէճի լրիւ բաժիններով:

Այս մեծոգի բարերարութիւնը կոչուած է մէկ կողմէ թանկագին նպաստ մը ըլլալու հայեցի դաստիարակութեան սրբազան գործի, միւս կողմէ՝ յաւերժացնելու համբաւը Խանամիրեան գերդաստանին եւ Դ. Սուրէն Խանամիրեանի, որուն անունը հայ մեծագոյն բարերարներու պատուոյ ցանկին վրայ պիտի արձանագրուի ոսկի տառերով:

ԻՐԱՆԻ ՀՐԱԲՈՒԽԸ

Վերջին 6 – 7 ամիսները Իրանը հրաբխային վիճակ է ապրում: Անցեալ ամառ է վերստին տեղի ունեցաւ մի յեղաշրջում: Նախ՝ լուծուած յայտարարուեց Խորհրդարանը, որովհետեւ պատգամաւորներն ընտրուած էին մեծ մասամբ ոչ – շիտակ ճամբով, կաշառքով, խոստումներով, կողմնակցութեամբ եւայլն: Հրաժարուեց նաեւ կառավարութիւնը, որի մի քանի անդամները (զինուորական եւ քաղաքային նախարարներ) նախ տնային բանտարկութեան դատապարտուեցին, ապա՝ նրանցից ոմանք գատի քաշուեցին, իբրեւ կաշառակեր եւ իրենց դիրքը օգտագործող:

Նոր կառավարութիւն նշանակուեց՝ Տոքթ. Ալի Ամինիի վարչապետութեամբ: Անմիջական քայլերը հիմնական, արմատական բնոյթ ունէին եւ կարող էին ցնցել ամբողջ Իրանը տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական տեսակէտով:

Պետական մեքենան ճեխած էր, պէտք էր հիմնովին վերանորոգել, կրճատել եւ հեռացնել կաշառակերներին եւ մինդամայն աւելորդ պաշտօնեաների բազմութիւնը, որ պետական մարմիններից ներս էր մտել նախորդ յաջորդական վարչութիւնների օրով: Օրինակ, կրթական նախարարութեան մէջ յանձնախումբեր եւ պաշտօնեաներ կային, որոնք տարիներով ռոճիկ էին ղանձում, առանց որեւէ գործ կատարելու... Նախարարներից սկսած, հաղուագիւտ բացառութեամբ, մինչեւ յետին պաշտօնեան կաշառք էին վերցնում. չկաշառուողները ղաւաղրւում էին, զրպարտւում, մեղադրւում եւ պաշտօնից հեռացւում, ըստ նոր կրթական նախարարի յայտարարութեան: Ինքը՝ նոր նախարարը անցեալները բանտարկուել է դաւաղրարար, կաշառք չուտելու պատճառով:

Պէտք էր ուժ տալ զրագիտութեան, կրթութեան եւ դաստիարակութեան, որովհետեւ ժողովրդի ութսուն առ հարիւրը անգրագէտ է, չնայած բազմաթիւ դպրոցներ են բացուել Ռզա շահ Փահլաւիի օրերից մինչեւ այսօր: Անգրագիտութիւնը հիմնական պատճառն է հայրենասիրութեան պակասի եւ կաշառակերութեան:

Պետական գանձարկղը դատարկուել էր կաշառակերութեան եւ գողութեան պատճառով: Իրանը իր նաւթից տարեկան 285 միլիոն տոլարի եկամուտ ունի: Եթէ դրա վրայ աւելացնենք տուրքերի գումարը, Իրանի պետական ելմտացոյցը բաց պիտի չունենար. բայց որովհետեւ ժողովրդի ունեւոր դասերը խուսափում են իրենց լրիւ տուրքերը վճարելուց, կաշառքով իրենց տուրքերի գումարը խիստ նուազեցնում են, ուստի եւ պետական ելմտացոյցը եկամուտի բաժինը նուազում է, բացի առաջ կանգնեցնելով պետութիւնը:

Մի այլ եւ ամէնէն կարեւոր խնդիրներից մէկն է աւատապետութիւնը, որ երկրի յետամնացութեան եւ տնտեսական թշուառութեան հիմնական պատճառն է: Մի տասնամեակից ի վեր, Իրանի Շահը բաժնում է իր հողերը գիւղացիներին, երկարամեայ մասնավճարների հիմունքով: Չնայած եւ նրա, եւ կառավարութեան բազմաթիւ կոչերին, ուղղուած կալուածատէր դասակարգին, վերջիններս ընդառաջ չեն գնում կոչերին եւ չեն բաժանում հողերը գիւղացիներին: Նրանց այս վարմունքը եւ ագահութիւնը պատճառ են դառնում երկրի յետամնացութեան եւ փտանգուելուն: Համայնավարները քարոզչութեան եւ գրգռութիւնների պարարտ հող են գտնում թշուառների եւ կարիքաւորների շրջանակներում: Հետեւանքը՝ երկրի հրաբխային վիճակը, որ մէկ օրից միւսը կարող է դէպի կործանում եւ քայքայում տանել երկիրը:

Միջազգային համայնավարութիւնը աշխարհը եւ ակնդէտ հետեւում է Իրանի ներքին տագնապներին, հրահրում իր գործակալների միջոցով եւ կրակի վրայ իւղ լցնում:

Վարչապետ Տոքթ. Ամինի եւս ազնուական ծագում ունի, իր մայրը յատկապէս մեծ կալուածատէր է:

Խորհրդարանի լուծման հիմնական պատճառները երկու էին, Ա) Ընտրութիւնները կատարուել էին կեղծիքներով, ոչ ժողովրդավարական սկզբունքներով: Բ) Խորհրդարանի անդամների մեծամասնութիւնը կազմուած է եղել խոշոր կալուածատէրերից եւ դրամատէրերից: Բնականաբար, կալուածատէր — խորհրդարանականը դէմ է քուէարկել հողերի բաժանման, աւատապետութեան վերացման առաջարկներին եւ օրինագծերին:

Ուրեմն, խորհրդարանական ճամբով հնարաւոր չէր վերացնել աւատապետութիւնը, պէտք էր ուժեղ մի ձեռք, ժամանակաւոր դիկտատորական մի իշխանութիւն, որ կարճ ատենուան մէջ հրամանագրերով վերացնէր աւատապետութիւնը, մաքրէր պետական մեքենան եւ կրթութեան եւ զրագիտութեան մարզում հիմնական ու ծաւալուն քայլեր առնէր:

Տոքթ. Ամինին պետական գանձարկղը դատարկ գտաւ. գործերը կանգ առին կեանքի տարրապայման ալութեան պայմաններում: Պէտք էր արտաքին օգնութիւն, որպէսզի հնարաւոր լինէր երկիրը կործանումից ազատել. եւ ահա օգնութեան հասաւ նախ Արեւմտեան Գերմանիան, ապա՝ Ամերիկան:

Գիտենք, որ վերջին տասնամեակում Միացեալ Նահանգները մէկ միլիառ տոլարի օժանդակութիւն են ցոյց տուել Իրանին, սակայն այդ գումարի մեծագոյն մասը մտել է բարձրաստիճան պաշտօնեաների եւ խոշոր կալուածատէրերի ու դրամատէրերի գրպանը. ժողովուրդը չնչին չափով միայն օգտուել է այդ գումարներից:

Երկիրը ծայրայեղ չքաւորութեան եւ ծայրայեղ թշուառութեան հակադիր պատկեր է ներկայացնում:

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՒՍԱՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Գիւղատնտեսական մշակութիւններուն մէջ, իր ցանքի տարածութեամբ առաջին տեղը կը գրաւէ հացահատիկը՝ աշնանացան եւ գարնանացան ցորենները, իսկ կերի մշակոյթին մէջ՝ գարին: Հայաստանի մէջ 1958ին ամէն մէկ անձին կ'իյնար 1.37 ցենտներ հացահատիկի արտադրութիւն:

Հացահատիկի ցանքերը ամէնէն շատ տարածուած են Շիրակի եւ Սեւանի աւազանի գօտիներուն մէջ, որոնց առանձին շրջանները՝ Բասարգեչար, Ախուրեան, Ալլին հացահատիկի արտադրութեան կարեւոր կեդրոններ են: Երկրորդ տեղը կը գրաւեն Արարատեան դաշտավայրի նախալեռնային շրջանները եւ Զանգեզուր: Գալով բերքին, Հոկտեմբերեանի շրջանը հեկտար գլուխ 28.9 ցենտներ հացահատիկ ստացաւ: Բարձր բերք կը ստանան առհասարակ լեռնային շրջանները:

Այսուհանդերձ, Հայաստան երբեք իր արտադրութեամբ բաւարարած չէ ժողովուրդին հացահատիկի պահանջները: Հացահատիկին արտադրութիւնը հիմնականին մէջ կ'ապահովէ միայն գիւղացիներու պահանջները: Քաղաքացիներունը, որ 1959 Յունուարին կը կազմէր Հայաստանի բնակչութեան կէսը, հացամթերք կը ստանայ Խ. Միութեան զանազան շրջաններէն:

Հայաստանի մէջ կը մշակուին նաեւ բամպակենին, ծխախոտը, շաքարի ճակնդեղը, ինչպէս նաեւ ոչ մեծ քանակութեամբ՝ խորդենին:

Մխախոտը (դեղին) եւ շաքարի ճակնդեղը Հայաստանի համար նոր մշակութիւններ են: Ասոնց տարածումը լեռնային եւ նախալեռնային շրջանները՝ կարեւոր դրական դեր կատարեց այդ շրջաններու գիւղացիութեան համար: Արդարեւ, մինչեւ այդ երկու մշակութիւններուն յառաջ գալը, տեղւոյն գիւղացիները գործի պակասին պատճառով կը ստիպուէին գաղթել Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի մեծ քաղաքները, գործ գտնելու նպատակով:

Բամպակենին Հայաստանի մէջ կը մշակուի հինէն ի վեր: Բնական պայմաններու բերումով բամպակի կեդրոնը Արարատեան դաշտն է: Ներկայիս աշխատանքներ կը տարուին բերքը եւ ոչ թէ ցանքի տարածութիւնը աւելցնելու ուղղութեամբ: Վերջապէս բամպակի արտադրութեան շնորհիւ զարգացաւ բամպակը զտելու արդիւնաբերութիւնը, ինչպէս նաեւ օճառագործութիւնը, մանածի եւ հիւսուածքի արդիւնաբերութիւնը:

Գալով ծխախոտի մշակոյթին, որուն գլխաւոր շրջանը՝ հիւսիս – արեւելեան անտառային գօտին է (մօտ 40 տոկոսը կը կազմէ ծխախոտի ընդհանուր ցանքերու տարածութեան), ներկայիս կը մշակուին Տրապիզոնի, Սամսոնի եւ Օստրովլիստի տեսակները:

1959ի Հայաստանի ծխախոտի արտադրութիւնը եղած է 11.400 թոն:

Շաքարի ճակնդեղին սերմերը առաջին անգամ Հայաստան բերուած են 1928ին, բայց մեծ տարածութեան վրայ ցանուած են միայն 1931ին:

1959ին, 3.900 հեկտար տարածութիւն կը գրաւէր շաքարի ճակնդեղին ցանքի տարածութիւնը: Ներկայիս ճակնդեղի գլխաւոր շրջաններ են Ախուրեան եւ Ըմպիտակ:

Արարատեան դաշտավայրին մէջ 1940ին փոքր տարածութեան վրայ մշակուեցաւ խորդենի: 1959ին ընդհանուր տարածութիւնն էր 320 հեկտար, ինչ որ շատ քիչ է:

Հայաստանի լեռնային շրջաններուն մէջ հինէն ի վեր կը մշակուի դանդրաթել վուշը (կտաւատը): Անկէ պատրաստուած իւղը կը լրացնէ գիւղացիներուն իւղի պահանջները, իսկ ստացուած քուսպը կ'օգտագործուի իբրեւ անասունի կեր: 1959ին իւղատու մշակութիւններու ցանքի տարածութիւնը կը կազմէր 2400 հեկտար, որուն երկու հազար հեկտարը դանդրաթել վուշն էր: Սակայն, ցած բերքին եւ հեռանկար չունենալուն համար երեսի վրայ ձգուած է ասոր մշակութիւնը:

Հայաստանի համար շատ կարեւոր են գետնախնձորի եւ բանջարեղէններու մշակութիւնները: Գետնախնձոր կը մշակուի գրեթէ բոլոր շրջաններուն մէջ, բացառութեամբ Արարատեան հարթավայրին եւ Արարատեան նախալեռնային շրջաններու, ուր քաղաքացիներուն եւ գիւղացիներուն պահանջները ամառուան ամիսներուն բաւարարելու համար միայն փոքր տարածութիւններ կը յատկացուին: Գետնախնձորի մշակութեան կարեւոր կեդրոններ են Բասարգեչար, Մարտունի, Սեւան եւ Կամօ:

Հայաստանի գետնախնձորի արտադրութիւնը հասած է այնպիսի մակարդակի մը, որ լիուլի կը բաւէ ժողովուրդին: Մարդ գլուխ 90 կիլոկրամ գետնախնձոր կ'իյնայ, ինչ որ դոհացուցիչ կը նկատուի, եթէ նկատի առնենք Հայաստանի համար ընդունուած գետնախնձորի սպառումի գիտական ձեւով հիմնաւորուած չափը՝ 73 քիլոկրամ(*):

Բանջարամշակութիւնը զարգացաւ մասնաւորաբար պահածոներու արդիւնաբերութիւնը բաւարարելու եւ քաղաքացիներու ...

ՌՈՒՍ-ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Բ. ՄԱՍ

Պէտք է ըսել թէ Թրքահայոց մէջ գաղթելու միտքը ներշնչողը Պասկեւիչն էր: Թէեւ շատ համակրանք չունէր Հայոց հանդէպ, նոյնիսկ Ներսէս Աշտարակեցիի պատճառով՝ հակակրութիւն կը զգար, բայց եւ այնպէս իրեն շատ հաճելի թուեցան Թրքահպատակ Հայերը: Իր աչքերով տեսաւ Հայոց քաջութիւնը եւ աշխատասիրութիւնը: Շնորհիւ հայ երկրագործներուն՝ զօրքը երկու տարի կերակրուեցաւ անոնց հացով, առանց այդ օգնութեան՝ Ռուսերը չէին կրնար առաջ յառաջանալ: Տեսաւ նոյնպէս թէ ի՛նչ ընդունակութեամբ՝ անոնք կը ծաղկեցնէին արհեստները: Կ'արժէր ունենալ այդպիսի աշխատասէր, հողով ու մարմնով Ռուսերուն նուիրուած ժողովուրդ, ծաղկեցնելու համար Կովկասի ամայի շրջանները, — այս էր Պասկեւիչի ցանկութիւնը, որու իրագործման աշխատեցաւ պատերազմի սկիզբէն իսկ: Շարունակ արծարծելով այդ միտքը, Պասկեւիչ կը յետաձգէր գաղթը մինչեւ հաշտութիւն, վախնալով որ Հայերը կռիւներու ընթացքին հեռանան իրենց բնակավայրերէն, Էրզրումի շրջանէն, ռուսական բանակը թողլով թշնամի մահմետական տարրերով շրջապատուած:

Բայց երբ հաշտութեան լուրը ստացաւ, Պասկեւիչ շտապեց դիմել ցարին՝ Հոկտեմբեր 10 թուակիր գրութեամբ մը. — «Այն խաղաղութիւնը, զոր Ձերդ Կայս. Մեծութիւնը բարեհաճեցաւ շնորհել Բարձր. Դրան, Ձեր օգոստափառ անուան օրհնութիւն բերաւ միլիոնաւոր մարդոց կողմէ: Բայց այս կողմը, Ասիոյ մէջ, ընդհանուր ուրախութեան կողքին, բերկրութեան այդ լուրը արդարօրէն տրտմութիւն պատճառեց այն ժողովուրդին, որ արժանի է մեր կարեկցութեան թէ շարունակ կրած իր տառապանքներով, թէ ռուսական զէնքերու յաջողութեան համար բերած իր համակրանքով, թէ մանաւանդ այն դժբախտ ապագայով որ կը սպասէ իրենց, եթէ Ձերդ Կայս. Մեծութեան հզօր բազուկի հովանաւորութեան տակ չգտնեն ապահով ապաստան ընդդէմ այն հալածանքներուն, որոնք պիտի վիճակին իրենց: Այս հեռաւոր երկիրներուն մէջ, ուր քրիստոնէութիւնը, յընթացս դարուց, ճնշուած էր անիրաւ լուծի տակ, Ձերդ Կայս. Մեծութեան զօրքը վախ չունէր որեւէ թշնամական ցոյցի՝ հայ եւ յոյն բնակչութեան կողմէ: Եւ մինչ, այս պատերազմի ընթացքին, մեր կրօնակիցներուն մէջ կարելի էր սպասել անտարբերութիւն, շնորհիւ մեր զօրքին օրինակելի վարքին, վեհանձնութեան, քաղցր վարուելակերպին, մենք նոյն կրօնակիցները գտանք մեզի զինակից եւ ջերմեռանդ մասնակից: Եւ այնուհետեւ որքան կը տարածուէր Ձեր Մեծութեան զէնքին փառքը, այնքան կը բազմանար թիւը անոնց՝ որոնց անձնական եւ կալուածատիրական ապահովութիւնը կը վտանգուէր: Պայազիտի երկու հազար հայ բնակչութիւնը կռուեցաւ մեր զօրքին հետ կողք կողքի: Էրզրումի հայ բնակչութիւնը, իր առաջնորդին՝ Կարապետ արքեպիսկոպոսի առաջնորդութեամբ, դիմաւորեց մեր բանակը ուրախութեամբ: Կարսի մէջ Հայերը կազմեցին մէկ վաշտ, եւ 800 հոգինոց հեծելազունդ, պաշտպանելու համար սահմանները: Հայ ընտանիքներու թիւը, որոնք անխուսափելի կերպով վտանգուած են, կը հասնի տասը հազարի: Ով ամենողորմ Թագաւոր, Ձեր ուշադրութեան արժանի դարձուցէք այս դժբախտ զոհերը եւ մի թողուք որ թըրքական իշխանութիւնը վրէժխնդիր գտնուի անոնց՝ այն համակրանքին համար, զոր անոնք ցոյց տուին Ռուսիոյ: Ասոր համար կը համարձակիմ խնդրել Ձերդ Կայս. Մեծութեան ամէնողորմած բարեհաճութիւնը, որպէսզի իրաւունք տրուի ինծի՝ զանոնք բնակեցնել Վրաստանի եւ Հայոց աշխարհի մէջ (Երեւանի նահանգ): Իսկ եթէ բաւական չըլլան այդ երկրամասերը, տարուին Կովկասեան աշխարհ (Կովկասեան լերանց հիւսիսային կողմը):

Թէեւ այս ժողովուրդին սկզբնական բնակութիւնը հաստատելու համար բաւական մեծ ծախք կը պահանջուի, բայց այդ ծախքը, յետագային, անկասկած առատապէս կը փոխարինուի այն օգուտներով, որ պէտք է սպասել արդիւնաւէտ կարեկցական աշխատասէր եւ գործունեայ համայնքէն: Գաղթողներուն օժանդակութիւնը, իմ կարծիքով, բաւական է հաշուել իւրաքանչիւր ընտանիքի ... րուբլի արծաթ, որ կ'ընէ 250.000 րուբլի արծաթ կամ մէկ միլիոն թղթադրամ ամբողջ գաղթականութեան համար: Եթէ այս առաջարկս արժանանայ Ձերդ Կայս. Մեծութեան բարձրագոյն հաստատման, այն ժամանակ բարեհաճեցէք ինծի տալ իրաւունք, որ այս նպատակով գործածեմ այն հարիւր հազար ոսկին, որ ղրուած էր տրամադրութեանս տակ՝ բաշխելու համար Քիւրտերը, — գումարէն մինչեւ այժմ գործածած եմ ... հազար ոսկի:

(17 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

րուն Թարմ բանջարեղէններ մատակա-րարելու համար :

Երեւանի եւ միւս քաղաքներուն շուրջը շինուած են մերձքաղաքային պօտէններ , ուր բանջարեղէնին հետ միասին , կը զարգանան նաեւ միւս շուտ փճացող անտ-ղամթերքները , կաթ , պտուղ , խաղող , եւայլն :

Բանջարեղէններու մշակութեան յատ-կացուած 1959ի ցանքի տարածութիւնը ե-ղած է 10·500 հեկտար : Ներկայիս այդ մշակութեան գլխաւոր կեդրոնն է Արա-րատեան հարթավայրը , ցանքի տարա-ծութեան տասը տոկոսէն աւելին կը գտ-նուի Շիրակի , ութ տոկոսը՝ Արարատ-եան գոգաւորութեան նախալեռնային եւ 6·2 տոկոսը՝ հիւսիս-արեւմտեան ան-տառային գօտիին մէջ :

Այսօր , Հայաստանի ամէն մէկ բնակի-չին կ՚իյնայ 90 քիլոկրամ բանջարեղէն :

Անասնաբուծութեան համար շատ կա-րեւոր է կերի արտադրութիւնը , որ բո-լորովին նոր մշակութիւն մըն է , քանի որ խորհրդայնացումէն առաջ Արարատեան դաշտի ասուոյտի 4·400 հեկտար տարա-ծութիւնը քիչ թէ շատ կը գոհացնէր կե-րի պահանջը : Մինչեւ 1928 հազիւ կարելի եղաւ կերի արտադրութիւնը հասցնել 1913ի մակարդակին : Այսօր՝ ցանքի տա-րածութիւնն է 29·000 հեկտար : Կեդրոն-ներն են Արարատեան դաշտավայրը եւ Ապարանի շրջանը : Բերքը հարուստ է :

Երեքնուկը կը ցանուի Սեւանաւանի եւ Կալինինոյի շրջաններուն մէջ : Հա-յաստանի մնացեալ բոլոր շրջաններուն մէջ կը ցանուի Կորնգան : Այս երկուքն ալ կ՚աճին անջրդի պայմաններու մէջ եւ կը հնձուին տարին մէկ անգամ , որով , ա-ւելի բերքի հասնելու համար , անհրաժեշտ է ոռոգել :

1959ին խոտաբոյսերուն հնձելի տարա-ծութիւնը հասած էր 79·800 հեկտարի , իսկ բոլոր անասնակերերունը՝ 117·000ի :

Ա. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

(Հայաստանի անտեսական զարգացումը դիքէն քաղուած)

(*) Մաս — Այս տեղեկաթիւերը հիմնուած յետադարձ են եւ այսօր Հայաստանի ըս-տիպուած է զնահատման ենթարկել (Յա-ռաջ , 6-3-1962) :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ , գրեց Վարդան Գէ-որգեան , տպարան «Մայրագա» , Պէյրութ Ապրիլ , 1962 :

ԱՍՊՈՒ ՑՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ , նուիրուած Տարօն աշխարհին , գրեց Բենիկէ Կարա-պետեան : Տպարան Տարօն , Լիոն 1962 :

ՍԻՈՆ ամսագիր , կրօնական , գրական , բանասիրական , պաշտօնաթերթ Երուսա-ղէմի Հայ Պատրիարքարանի , Թիւ 12 , Դեկտեմբեր 1961 :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՔ

ՄԻԼԱՆՕ , (Յառաջ) — Նախաձեռնու-թեամբ ազգային կազմակերպութեանց՝ այս տարի Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց տօնախմբութիւնը տարեկանին ունեցաւ-ցաւ լաւ օրագրուած մտածումներ , Սիրա մէկի երեկոյեան , Հայկ Տօնի եղբայրի տան :

Մասը արտօնի կեդրոնական պաստի վրայ կը տեսնուէր Մամիկոնեան տոհմա-կան մեծ պատկերը կենդանութեամբ , մաշ-տոցեան շիրիմով եւ կարմրախայտ ծա-ղիկներով շուրջանակուած : Յետոյ կոչ-մը՝ Սփիւռքը , որ բացած տարիներէ ի վեր կը հովանաւորէ ազգային եւ կրօ-նական բոլոր ձեռնարկ-արագ-ներու-թիւնները : Ան եւս , արուեստագէտ ըլլալով զգացում , շրջանակուած էր մե-տաղիկներով եւ ծաղիկներով , որոնք մեղ-մօրէն լոյսով արթնցուած անոր դէմքին վրայ կը դրոշմէին մեր յանձնառու-թեան իմաստը :

Դրասը ուղերձով բացաւ կառուցիչ Պ. Երուանդ Հիւսիսեան , որուն պատ-մականութեան մէջ է ան զօրաւոր կենա-քի հերոսները գրչի արժանացաւ երգեցին , որոնք կ՚ոգեւորէին իրենց պատգամին մէջ : Երգչախումբը , գեղարու-եստաւորեց Պ. Հրանդ Բամբուկեան եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Անա-հիտի երգեցին Երգն «Իմ հայրենեաց հոգի Վարդանը» :

Օրուան բանախօսն էր Բժ. Բաղրատ Եղիազարեան , որ յետ մտածումներ խոր-հրդածութեանց եւ անդրադարձութիւն-ներու կարեւորեց մէջ երկար յաւելեալ շարժումներու եւ պատմութեան վերագնահատումով կենդանութեան դիմումը շեշտեց խաղաղասիրութեան անհրաժեշտ-ութիւնը՝ կենսական հարցերու շուրջ , հոգեւոր դիմադրութեան թափը ցուցաբերելով Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց հերոսամարտին , որ ան կ՚ոգեւորէ կը կապէ մեր ժողովուրդին պայքարները :

Այնուհետ , անցած մը եւս ընկերներ ան-դամներ ժողովրդական հաւաքոյթներով զինակոչուած այն դէմքերուն եւ զոհերուն , որոնց նախանձը պիտի կոչէին Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց դիւցազուն-ները , որ Եղիշէի եւ Փարպեցիի մօտ ստացած դաշինքի վրայ , ազգային ինք-նութիւն եւ կրօնական հաւատքը պաշտպանելով ըմբոստացած էին , որոնց շնորհիւ կ՚ապրինք այսօր , անմեռ եւ անձնուրաց պատգամաբերներ :

Տօթի Ցոլակի Գալուստեան ողե-ւորութեամբ արտասանեց Հ. Գ. Ալիշա-նի «Պապուն Այրարատ» քերթուածը , իսկ Տիկին Լուսաբեր Տաղիկ երգեց «Հայաստանի մը» , որով ամփոփ-ուեցաւ մեր պատմութեան բուն Ալալ-ախ մէջ կը մեծարուէր Ալարատի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՆՔԵՐ

«Երեւան» թերթը խմբագրութիւնը կարգ մը հարցումներ ուղղած է , յատ-կապէս Հայաստանի մէջ անցեալ տարի-ուան ընթացքին յայտնաբերուած նոր հանքերու շուրջ , Հայաստանի երկրաբա-նութեան եւ ընդերքի պահպանութեան պատասխանատու անդամներէն մէկուն , Եղիազար Գուլիեանի , որուն տուած պա-տասխանները կը քաղենք հետեւեալ տո-ղերը :—

«Հայաստան հարուստ է հանքային հանածոներով , մեր կենսական ըն-դերքին մէջ կան բազմաթիւ հանքեր , ո-րոնք մեծ նպաստ կրնան բերել մեր երկ-րին անտեսութեան համար : Անցեալ տա-րի նոր հանքեր յայտնաբերեցինք : Իբե-ւան եւ Ալավերդիի շրջաններուն մէջ գտանք բարձր որակի կաւեր , որոնց օգ-տակար են ձեւի , օծանի արտադրութեան եւ նաւթի արդիւնաբերութեան համար : Ասկէ առաջ ստեղծուած էին ներածել արտասահմանէն , իսկ հիմա , երբ սկսի հանքին շահագործումը , ներածելու պէտք պիտի չըլլայ :

Գրիճներ հանքեր գտանք Դաշնի , Մեղրիի , Ալաւերդիի եւ կարգ մը ուրիշ շրջաններու մէջ : Արդէն վերջացան են Հրազդանի երկաթի հանքին հետախու-զական աշխատանքները , յայտնաբերած ենք երկաթի նոր հանքեր Աբովեանի , Հրազդանի եւ Սեւանի մէջ : Նորու-թիւններ կան նաեւ Ջրվէժ ավանի հանքե-րուն մէջ :

Հետախուզած եւ գտած ենք շինանիւ-թերու (տուֆ , հրաբխային ապակեր եւայլն , նոր հանքեր Աշտարակի , Եղեգ-նաձորի , Կոտայքի , Կրասնոսելսկի , Ալա-վերդիի եւ ուրիշ շրջաններու մէջ :

Կարեւոր բնական հարստութիւններ են Արտաշատի եւ Եղեգնաձորի շրջանա-կան յայտնաբերուած հանքային ջուրե-րը : Պեմզայի նաեւ առողջարանային հետա-զօտական աշխատանքներ կատարուեցան Սպիտակի եւ Կալինինոյի շրջանններուն մէջ :

ՀԱՅԿ. ԹԱՏՐՈՆ ՊԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մշակոյթը մօտ է եւ գր-թէ ուրիշ կը գտնէ «Լուսաւորիչ» կե-րպաւորութեան հայ գաղութներու ազ-գային կեանքի մասին : Պատմական եւ ժամանակակից բոլոր ծնունդ կ՚երեւին պատ-կերացուած «Սօլ Մարտիրոս» Յունական թերթ արտացոլած կ՚ըլլայ Պաքուի մէջ գործունէութիւն ունեցող հայ թատրոնական խումբերէն մէկուն գործունէութեան : Տասնեակ տարիներէ ի վեր գործէն մէկ նոյնը անոնցմէ այս տարուայ վերջերս ներկայացուցած է Մ. Սարաֆեանի «Ալ-խարհի դատաստանը» թատերախաղը :

Թ. ԷՏՄԻՐՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ամերիկայի Թորոս Էսմիրեան ծննդեան 115ամեակին առթիւ Երեւանի մէջ կազ-մակերպուած է վերջերս , Երեւան :

Բազմաբովանդակ կարդարանի գասա-խօս՝ Ն. Դրդիճեան ներկայացուցած է ամերիկեան գրականութեան կեանքը եւ ըն-րած նպաստը գիտութեան :

ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի Լուսաւորութեան նախա-րարութիւնը որոշեց հրատարակել առա-ջին դասարանի նոր «Այբբենարան» եւ Ե. Բ. դասարաններու «Հայոց լեզու» դասա-գիրքերը : Մեթոդական պիտի յաւելցու-ցին մանկավարժական , գիտական պայմաններու լաւագոյն լուծում գործե-րուն :

ղեցողական մարդոց իմաստ ու արժէքը :

Այս կէտին է որ երեւելի իրենց ցամա-քներուն շուրջ վերջացան Երեւանի Վ. Գ. «Սիփանայ Քաջերը» , քառաձայն :

Ցուցման , ուղեւորման եւ պահպանման խմբագրական փոփոխութեան կը պարուած հոս հանդիսական երգեցողութեան կը վերածուի դէպ : ժողովուրդը , մանկական , հե-տեւեալ փառաւորումին երգին , որոնք ի-րարու վրայ կուտակուած յուզման միախառնութիւն հետեւելով պէտք ալ աւելի վա-րակիչ էր խոր , ու երբ լսելի ալ այս անգամ ամփոփման ծափահարութիւններ մը օրհնեց , որով կարծես պէտք է կարելի կ՚ըլլար :

Վերջին ծայր յուզիչ էր վայրկեանը : Հ. Բաշտան Վրդ. Կարապետեան փակեց հանդիսութիւնը , եւ կարդաց մէկ հատ-ուած Վարդանանց եւ Ղե-ւոնդեանց հերոսամարտէն , յորդորելով հաւատարիմ մնալ անոնց մեծ ուխտին մնալ անմեռին :

Ցաւալի տօնակատարութեան ժողո-վուրդը երեկոյ յաւելեալ ազգային սեղանի շուրջ , որ ստեղծուած ուրախութիւն մթնոլորտին մէջ կը պատրաստուած տեղի ունեցաւ եւ պարեկաւ :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ Ս.

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

ԲԱՐՁՐ ԵՒ ՑԱԾ

Քալիֆորնիոյ մէջ (Ամերիկա) կը գտ-նուի աշխարհի ամենէն բարձր հովիտը , ծովու մակերեւոյթէն հազիւ մեթր բարձ-րութեան տակ : Նոյնպէս Քալիֆորնիոյ մէջ , երեք հազար մեթր բարձրութեան լե-րան մը վրայ , կը գտնուի լիճ մը , որ ա-ռաջնական է ամբողջ աշխարհի մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (168)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

— Ձեզ կ՚ըսեմ :
— Ի՞նչ համար :
— Որովհետեւ անոր խղճին ակը չեմ կրնար...

— Չէ՞ որ կը սիրես զինքը... չէ՞ որ պաշտելով է ու անոր համար ամենակարող թափած ես :

— Ձեզ կը սիրեմ զինքը , ամեն-ներուս աչքերուն առջեւ եմ ամեն հա-րկը , բայց չեմ կրնար անոր ըսել թէ ի՞նչ կ՚ուզեմ... «Տղա՞ս» հայ անոնց աչքերէն քու հասնելու ... :
— Եր մերժէ՞ կ՚ըսես :

— Անտարբերո՞ս :
— Պատճա՞ռը :
— Ո՛չ , պատճառն այն է որ...
— Օ՜ Մելքի խեղդուելու լեզուն առաջ չկարց խօսքը վերջացնելու : Դողդող-ալով նայելով եր գէմ զայնոյն մարդուն երեսը , նայելով անոր աչքերուն մէջ եւ յետոյ մրմնջեց :

— Եթէ պատասխ գինքը ամուսնանալ Մելքի՞՞ն կ՚ուզես որ ըլլայ :
— Այո , որովհետեւ քու զաւկը պիտի ըլլայ , չէ՞ որ հայ հարազատ է :
— Ձեզ ուզեր , թող անիկա շղթայ որ եր քու դուստրը մէջ կը պատկեր : Դուն այսպէս գինքը... պինդ ես , թող եղծայ եր նախապատիւ հետ :
— Կը տեսնեմ որ մեծ ձայնը չէ քու ս-րտը եթէ ու ամենայն ուրախութեամբ պիտի ընդունիմ ապագայութեան : Մը-տածէ անգամ մը , այսօր երեք տարին կը լրանայ , բայց թմբուկ անիկայ հետ մէն է ուր մարդս շատ չի կրնար ապրիլ... Ի՞նչ պիտի ըլլայ անոր վիճակը :
— Մելքի աչքերը լեցուեցան : Փոխ անոր կը ճանչեր զայն , ինքը կը զգացնէր զայն՝ կը լուծէ եր հոգին :
Հայրապետը տեսած վին կը ու մօ-տեցաւ անոր բանալ ձեռքն ու շարու-նակեց :
— Կը հաւատա՞ս որ կը սիրեմ զայն , Մելքի :
— Այո... մրմնջեց հեծկլտալով :

— Երբ կը հաւատաս որ կը սիրեմ քեզ եւ կ՚ուզեմ որ երջանիկ ըլլաս , ինչո՞ւ համար կը վշտացնես զիս :
— Ե՞ս :
— Այո , դուն :
— Ի՞նչ կ՚ընեմ որ...
— Ի՞նչ պիտի ընես , չկայ օր մը որ գուշակ անանց քեզ , չկայ օր մը որ աչքերդ արցունքով լեցուած չըլլայ : Ըսէ ինչ կը մտածես... Չէ՞ որ «մէկը չունիմ» ըսեր իսկ : Որո՞ւ համար կու-լաս , մինակ ազգականի վրայ է խոր-քը :
— Ո՛չ , հերիք է , ան է իմ մտածումս ան է իմ արցունքներուս պատճառը... Տես դուն ալ եր խօսած վրայ թէ դուն մէջ շատ չի կրնար ապրիլ :
— Բայց դուն չես ուզեր որ ապաքինի ,
— Ե՞ս չեմ ուզեր ,
— Ի հարկէ ,
— Ե՞րբ չուզեցի ,
— Քանի որ չես ընդունիր ...
— Ի՞նչ բան ,
— Անոր Մեսրոպեան ըլլալը : Ցաւաւ կ՚ընդունի՞ն :
— Ոչ ,
— Մելքի՞ , վատ բան է Մեսրոպեան ըլ-լալը :
— Ձեզ քեզ է վատ է... բայց եր ուզէ ուրանալը դաւաճանութիւն է :
Հայրապետը արտասուաց : Մելքի բռա-

նութեան ներքեւ համակերպած էր , բայց ուզած չէր...

— Ինչո՞ւ չես հաներ մտքէդ այդ յի-մարութիւնը : Չէ՞ որ մարդ մը եր բախ-տին դէմ նայելու չէ : Չէ՞ որ մտածումով թէ՝ պատասխանատու անոնց ապագայակ մը մէջ ենք ... Ըսէ , ինչ պիտի ըլլայ ընկեր մէջ , ի՞նչ պիտի ըլլայ ցեղը : Եթէ ամուսնի մը մարդ վիճակ մը մէջ : Ով գիտէ պիտի չփնտռէր կոչը ու վեր-ջին քիչ որ մը ձգէ ... Մտածէ ինծի համար եղածն չէ՞ս :
— Ամենէն ,
— Ամենէն ինչ , կ՚ըսես : Պատճա՞ռը ընտանիք մէջ թափառի՞ կ՚ուզեն :
— Թող ըլլայ ... չէ՞ որ չէր ան-իմաստ :
— Հոս կը տանջուի՞ս :
— Այո :
— Ո՞վ կը տանջէ քեզ :
— Խիղճս :
— Խի՞ղճդ ... բայց ինչո՞ւ համար :
— Որովհետեւ մեր ազգը ու եր հա-ւատքը ուրացող մէկը կ՚ամուսնանամ մէջ է» :
— Մելքի ... գիտէ՞ս թէ ինչ կը խօսիս :
— Գիտեմ ... եւ ձեզ մտածումը կը խօսիմ : Ան , թէ չէ կը վախնամ մէջ փակուած թողուն մէջ եմ : Այդ զուգած է . Քու երջանկութիւնդ ինծի համար է քու ապագայիդ իմ գերագոյն ...

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ժիրայր Քիւրքճեան եւ զաւակները, եւ Տիկին Ա. Լոքմակէօզեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ, մայրիկին, եւ քրոջ՝

ՍՕՆԱ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Լոքմակէօզեան)

ինչպէս նաեւ հօր, մեծ հօր եւ խնամիին՝

ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցներուն առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարդապետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Արամ Սողոմոնեանց կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆՑԻ

մահուան քառասունքին եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆՑԻ

մահուան 21րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտուն ժամը 10·30-ին, (15 Րիւ Ժան Կուժօն):

Տէր եւ Տիկին Ներսէս Մուրատեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Նուարդ Կարապետեան եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Միհրդատ Քիթապճեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Քիթապճեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Անթուան Սվաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ժաքմար (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Սահակ Թումայեան, Պ. Աւետիս Գույումճեան, Հ. Յ. Դ. Սէն Ժերմէ «Հայաստան» ենթակոմիտէն սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ հօր, աներոջ, մեծ հօր, խնամիին, ազգականին եւ ընկերոջ՝

ԱՐԱՄ ՔԻԹԱՊՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 4ին (95 տարեկան):

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի 6 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 16ին Սէն Ժերմէի Հայոց Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ:

Մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանի իր պարագաներէն նամակ ունի Պ. Սարօ կամ Գէորգ Յարութիւնեան:

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Վաչիչ Եսայեան – Աղապապովիչ որ 1936 թուականներուն Փարիզ կ'ապրէր: Ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ Սիւզան անունով:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), հեռաձայնի թիւ Էլիզէ 67-03:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եղանակին ամէնէն փայլուն պարահանդէսը Լիոնի մէջ, կազմակերպուած Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ, տեղի կ'ունենայ Մարտ 18, Կիրակի, Փալէ տը Քօնկրէ, Լիոնի շքեղ հանդիսասրահին մէջ, ժամը 17էն սկսեալ:

Գեղարուեստական խիստ խնամեալ բաժինով մը, ի մէջ այլոց Փարիզէն ծանօթ երգչուհի՝

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

Ընկերակցութեամբ իր նուագախումբին որ բացառապէս պիտի ճոխացնէ պարահանդէսը:

Շատ մը անակնկալներ վերապահուած են ներկաներու: Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը: Եկեղեցւոյ գրասենեակէն կրնաք ստանալ:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ ժամը 9ին Հայ Ազգային Տան մէջ:

«Վահրամ Պահլաւունի»

(Հայ քրիստոնեայ վէպեր մը Եգիպտոսի մէջ, 12րդ դարուն):

Բանախօս՝ Պ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի առթիւ Արեւագալի արարողութիւնը պիտի կատարուի ամէն Կիրակի, յաւարտ պատարագի, Մարտ 11 Կիրակիէն սկսեալ ժամը 11ին: Հոգեհանգիստները կը կատարուին ժամը 10·30ին: Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

«Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փառատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ:

Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ իր Սօսի պարախումբով, ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր Արմենիա նուագախումբով եւ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ:

Միջազգային մեծ արուեստագէտներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն:

ԼԻԹԻՒՍ ՏԸ ԼԻՒՋ սպանացի մեծ պարուհին եւ ԹԻՇԱԹ ԺԱՔՍՈՆ Ափրիկեան սեւերու պարերով:

Գիները.— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ.:

Դիմել Սորպոնի դրամատուններուն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ ղեկավարութեամբ Ս. Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն) եւ մասնակցութեամբ իր Թատերական խումբի երիտասարդ ուժերու կողմէ կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով, Վ. Պզտիկեանի

«ԱՐԻՒՆՈՏ ԹԱՇԿԻՆԱԿԸ»

Դիւցազներգութիւն երկու արար, ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը մէկ արար (Սամաթիացի Աբիկ աղան):

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սերքլը Կաթոլիկի սրահը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ:

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 15ին,

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին՝

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

(Հայերէն)

L'Ane et le Ruisseau

(Ֆրանսերէն)

Երգ, պար եւ արտասանութիւն

Տոմսերու գին.—4, 5, 6 Ն. Ֆ.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 29 Մարտ, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 15ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմէի մասնաճիւղը բաժակ մը թէյի շուրջ կը հրաւիրէ Թայիս եւ շրջաններու բոլոր համակիրները, Կիրակի (Մարտ 11) ժամը չորսին, եկեղեցիի սրահին մէջ: Ջերմ ընդունելութիւն եւ հաճելի մթնոլորտ:

Նոյն օրը պիտի քաշուին վիճակահանի տոմսերը որոնք նախապէս ծախուած էին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:

Ա) Հ. Յ. Դ. 32րդ Շրջ. ժողովին պատգամաւորներու զեկուցում:

Բ) Շրջ. կոմիտէի տեղեկագրութիւն եւ ընտրութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը իր ընդհ. ժողովը կը գումարէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահը:

Օրակարգ.— 1. Հաշուետուութիւն, 2. Բարոյական զեկուցում եւ զանազան հարցեր: Յետ ընդհ. ժողովի թէյասեղան: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը իր վարչական ժողովը կը գումարէ այս Շաբաթ, ժամը 3ին, իր հաւաքատեղին:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՁՈՄ), Բատէի (Փըթի ժուռնալ) Ա. յարկը:

France-Cameroun

(ԽԱՐԲՈՒԹԵԱՆ)

24, Rue d'Enghien, Paris-10e

Կը փնտռէ հայ երիտասարդ մը, պատրաստողական ծառայութենէ, ամուրի եւ լաւ ֆրանսերէն գիտցող Քամերունի քոնթուարներուն համար: Դիմել ժամը 14էն 15 վերի հասցէին:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Soirée Dansante

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Բաշանի խումբին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 17էն 23, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

BUFFET BAR

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԱԼՒԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

ՍՈՒՍԱՄ – (ՌՈՃՊԻԿ)

ՀԱԼՒԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin/Marseille (2ème)

Imprimerie Speciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՄԱՐՏ
VENDREDI 9 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9349 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5150

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Վերջացնելու համար կոմկուսի Բ. քարտուղար Յովհ. Բաղդասարեանի «սրտցաւ» քննադատութեանց շարքը, մանրամասնօրէն հրատարակուած Ս. Հայաստանի 24 Փետրուարի թիւին մէջ, յիշենք քանի մը գլխաւոր կէտեր եւս :

Զանգուածօրէն գիտական – անասնաբուծութեան աշխատանքին լծուելու հրաւէր կարդալէ վերջ բոլոր կազմակերպութեանց եւ մտաւորականներուն, քարտուղարը անգամ մը եւս կը դատափետէ այն երիտասարդները, որոնք «վատ դաստիարակութեան հետեւանքով» կը խուսափին աշխատանքէ եւ «հակահասարակական արարքներ» թոյլ կուտան, կոպիտ կերպով խախտելով «սոցիալիստական համակեցութեան կանոնները» :

Անդրադառնալով դպրոցներուն, յայտնելէ վերջ թէ բազմահազար մանկավարժներ քիչ աշխատանք չեն կատարած մատաղ սերունդի կոմունիստական դաստիարակութեան ուղղութեամբ, կը մատնանշէ «լուրջ թերութիւններ», յանուն արդարութեան : Գլխաւոր թերութիւնն է, կ'ըսէ, «կտրուածութիւնը կեանքէն, կոմունիստական շինարարութեան պրակտիկ խնդիրներէն» :

Կը դատապարտէ նաեւ, որ շատ տեղեր, մասնաւորապէս գիւղերու մէջ «չկայ իսկական ընդհանուր հոգատարութիւն ժողովրդական ուսուցչի նկատմամբ» : Կենցաղային տարրական պայմաններ չեն տեղծուիր ուսուցիչներու համար, որոնք ժամանակին չեն ապահովուիր «բնակարանով եւ մեթոտական գրականութեամբ» :

Քանի մը խօսք ալ Սթալինի մասին : Ժամանակին իշխող էր, կ'ըսէ, այն տեսակէտը, թէ Սթալինն էր Հայաստանի մէջ սովետական կարգերու յաղթանակի կազմակերպիչը : Սթալինը յայտարարուած էր՝ հայ ժողովուրդի ազատարարը : Հայաստանի տնտես. ու մշակութային բոլոր նուաճումները կը վերագրուէին անոր : Նսեմացուած էր Լենինի, կոմկուսի եւ համայնավար շատ ականաւոր գործիչներու եւ ժողովրդական զանգուածներու դերը, կ'ափսոսայ Բաղդասարեան :

Այժմ հովը տարբեր ուղղութեամբ կը փչէ : Կ'ուրանան երէկի «համձարափայլը», զոր ստրկամտօրէն պաշտեցին տարիներով :

Խորհրդային Հայաստանի վարիչներու յատկանշական թշնամին է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, զոր հարուածելու համար ոչ մէկ առիթ կը փախցնեն : Այս հարցին մէջ տեսակէտ չեն փոխած բնաւ՝ Լենինի օրերէն մինչեւ այսօր :

Ո՛ւր է այս մղձաւանջին գաղտնիքը : Անշուշտ այն իրականութեան մէջ, որ Դաշնակցական առողջ գաղափարախօսութիւնը վարակած է Հայաստանի ժողովուրդը, մեծերն ու պզտիկները, հիներն ու նորերը :

Կոմկուսի Բ. քարտուղարը դառնութեամբ կը խոստովանի այս պարագան, երբ կ'ըսէ թէ նոյնիսկ «ուսանողութեան շրջանում կան այնպիսիներ, որոնք վարակուած են մանր – բուրժուական իտէոլոգիայով» :

Ի վերջոյ կը հասնի ամէնէն կարեւոր հարցին՝ սփիւռքահայութեան շրջանին մէջ տարուող աշխատանքին :

Ներդաշնակ առթիւ կոմկուսի Ա. քարտուղար Զարոբեան շեշտած էր արդէն որոշապէս «յառաջդիմական» կազմակերպութեանց, համայնավար, հնչակեան եւ ռամկավար խմբակցութեանց հետ սերտ գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը, անհաշտ պայքար մղելու համար Դաշնակցութեան դէմ :

Բաղդասարեան ետ չուզեր մնալ իր մեծաւորէն եւ իր կարգին կը թելադրէ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել Հայութեան համար խիստ կենսական այս խնդրին :

Խօսքը տանք իրեն, իր հայերէնով.

«Վերջին շրջանում Հայաստանի կոմունիստական պարտիայի Կենտկոմը միջոցառումներ ձեռնարկեց սփիւռքահայութեան հետ տարուող աշխատանքն ուժեղացնելու, պրոգրեսիվ կազմակերպութիւնների հետ կոնտակտներ հաստատելու ուղղութեամբ : Հայաստանի կոմունիստական պարտիայի ԻԲ. համագումարը նշեց այդ աշխատանքի հիմնական ուղղութիւնը : Ըստ արժանւոյն գնահատելով սփիւռքահայութեան պրոգրեսիվ ուժերի գործունէութիւնը, մենք պէտք է շարունակենք գաղափարական անհաշտ պայքարը ռէակցիոն ուժերի եւ նրանց իտէոլոգիայի դէմ : Բուրժուական գաղափարախօսութեան դէմ տարուող պայքարում երբեք չի կարելի աչքաթող անել հայ բուրժուա – նացիոնալիստական դաշնակցական պարտիայի գործունէութեան, նրա գաղափարախօսութեան դէմ մղուող պայքարը» :

Քառասուն տարուան մէջ քառասուն անգամ հանդիսաւորապէ՛ս թաղեցին Դաշնակցութիւնը : Սակայն ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ անիկա յարութիւն կ'առնէ ամէն անգամ եւ կենդանի է միշտ, օրէ օր աստիճան մը աւելի զօրանալով :

Ու այդ ուժեղացումը միայն սփիւռքահայութեան մէջ չէ, որ տեղի կ'ունենայ :

Ահա՛ թէ ինչու Հայաստանի վարիչները կը փախցնեն իրենց քունը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԳԱՂՏՆԻ Է

Մամուլին եւ ձայնասփիւռին կարծիքն այն է որ անխօս ժապաւէն մը կը ներկայացուի Էվիանի մէջ : Արդարեւ ամէն բան կը տեսնուի, ոչ մէկ բան կը լսուի, թուղթեր կ'երթան կուգան, մարդիկ կուգան կ'երթան, բայց ոչ ոք գիտէ թէ ինչ կը խօսին :

Երկու պատուիրակութեանց առաջին հանդիպումը չորս ժամ տեւած է : Կը կարծուի թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը նահանջ մը կատարած է Փետրուար 19ի խօսակցութիւններէն ի վեր եւ կացութիւնը շատ պայծառ չէ :

Թունուզի մէջ, Ալժ. Ազատ Ճակատի պաշտօնաթերթը Էլ Մուճահիտ կը գրէ թէ խաղաղութիւնը ձեռքի տակ է : «Այն պահուն երբ կը բացուի վերջին ժողով մը, Էվիանի մէջ, հաշտութիւնը ձեռքի տակ ըլլալ կը թուի : Քանի մը օրէն Ալժերիոյ պատերազմը վերջացած պիտի ըլլայ» : Ըստ թերթին այս վերջին հանդիպումը թոյլ պիտի տայ որ արդիւնաբեր գործակալութեան մը հիմը դրուի, անկախ Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի փոխադարձ շահերուն համար : Թերթը կ'աւելցնէ նաեւ թէ ամէն մէկ Ալժերացի պէտք է կրկնապատկէ իր աչալրջութիւնը, մինչեւ անկախ պետութեան գալուստը «այն օրէն սկսեալ երբ մեր իրաւունքը ճանչցուած է, Ալժերացիներուն եւ բոլոր անոնց համար որոնք Ալժերիան կ'ընտրեն, մէկ պարտականութիւն կը մնայ, ազատագրել մեր երկիրը, ցեղապաշտ եւ ֆաշիստ բռնութենէն բոլոր միջոցներով, արգելք հանդիսանալ տնտեսական խափանարարութեան եւ պահպանել ալժերական ազգային տուեալները : Այս հասարակաց պայքարը Ֆաշիզմի դէմ լաւագոյն երաշխիքը պիտի ըլլայ յետագայ գործակցութեան եւ ֆրանսական անկեղծութեան գրաւը» :

× Թունուզի Ժէօն Աֆրիքը կը գրէ թէ հիմա պէտք է Մաղրէպի մասին խօսիլ : Պատերազմի տարիները կորսուած տարիներ եղան Մաղրէպի համար եւ թերթը կը շեշտէ «տեղական տարակարծութիւնով լեցուն Մարոքի մը եւ Թունուզիայի մը միջեւ, Ալժերացիք կրցան միայն ճարպիկութեան խաղը խաղալ» եւ կ'եզրակացնէ «պէտք է միացեալ ճակատ կազմել Ֆրանսայի մը դիմաց որ անխուսափելի կերպով կարեւոր ընկեր մը կը մնայ Մաղրէպի համար եւ որ պիտի փորձէ մեզի բաժնել աւելի կայուն դարձնելու համար իր ազդեցութիւնը» :

× Քազապլանքայի մէջ, Ապտելհաֆետ Պուսուֆ «ԱՀԱԿ»ի նախարարներէն յայտարարեց մամուլին թէ եկած է տեղեկացնելու Հասան Բ. Թագաւորին եւ Մարոքի կառավարութեան թէ ո՛ւր հասած են Ֆրանքօ-ալժերական բանակցութիւնները : Յայտնած է նաեւ թէ Ֆրանսայի երկդիմի դիրքը կ'ուշացնէ խաղաղութիւնը :

Այս յայտարարութեան մասին, ֆրանսական պատուիրակութեան մէկ անդամը ըսած է թէ չեն պատասխաներ վէճ չտեղծելու համար :

× Հաշտութեան թղթանցք մը տեղի ունեցած է առջի օր Մերս էլ Քէպիրի մէջ : Մահմետական եւ Եւրոպացի «կեցցէ՛ Ֆրանսա», կեցցէ «Ֆրանսական Ալժերիա» պոռացած են :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՄԵՆՏԵՐԷՍ, ՆԱՑԻԶՄԸ ԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ԴԷՊՔԵՐԸ

Զուիցերիոյ «Զի ունտ էր» հանդէսը հրատարակած է գրութիւն մը, որուն մէջ կը պնդէ թէ Ատնան Մենտերէս Հիթլերի աջ բազուկը՝ Մարթին Պորմանի գլխաւորած հրոսակային ցանցի մը հետ գործակցելով իշխանութեան գլուխ եկած եւ Թուրքիան ղեկավարած է : Հանդէսը կը յայտնէ թէ գրութեան հեղինակն է ցանցին անդամներէն մէկը, որուն անունը չի հրատարակուիր, եւ որ ներկայիս Եգիպտոս կը գտնուի : Ստորեւ կուտանք գրութեան շահեկան մասերը .

Հիթլերի աջ թեւը Մարթին Պորման Գերմանիոյ պարտութենէն ետք ծածկանունով զանազան երկիրներ ապաստանած, ի վերջոյ Պոլիս երթալով Վոսփորի մէջ ծովեզերեայ ապարանք մը հաստատուած էր : Պորման Մենտերէսին Այտընի ագարակին մերձակայքը խոշոր հող մը գնած եւ երկրագործական շահագործումի մը ձեռնարկած էր : Այնէ առեն, Մենտերէս դեռ ընդդիմադրութեան պետ էր : Պորմանի ագարակին մէջ աշխատողները ամբողջ աշխարհէ հաւաքուած փորձառու միլիսներ էին՝ իտալացի, գերմանացի, սպանացի, թիւով երեսուն՝ սկիզբը : Անոնք զինամարզութիւն կ'ընէին եւ հրոսակային շարժումի կը պատրաստուէին : Քիչ յետոյ, այդ ագարակը զինուորական վարժարանի մը վերածուեցաւ՝ 300 հոգիով :

Մենտերէս կ'ուզէր շուտով ձեռք անցնել իշխանութիւնը : Գաղտնօրէն քննութիւն կատարել տուաւ դրացի ագարակին շուրջ, կարգ մը ճշմարտութիւններ երեւան հանեց : Պորմանի օգնական Տիրլեվանկերի հետ լաւ համաձայնեցաւ : Մենտերէս նիւթապէս պիտի օգնէր անոր, ան ալ միլիս ուժերը պիտի տրամադրէր Մենտերէսը իշխանութեան գլուխ բերելու համար : Տիրլեվանկեր իր լաւագոյն մարդոցմէն խումբ մը տրամադրեց Մենտերէսի : Այս աշխատանքը պտուղ տուաւ, Մենտերէս – Պայար ընկերակցութիւնը մեծամասնութեամբ շահեցաւ իշխանութիւնը :

Այն առեն, Պորման – Տիրլեվանկեր ֆիրմային ոսկեդարը սկսաւ : Տիրլեվանկեր Վոսփորի մէջ միջազգային առեւտրական մեծ տան մը ներկայացուցիչի դերը կը խաղար : Մենտերէսի օժանդակութեամբ, զէնքի մեծածաւալ մաքսանենգութեան ձեռնարկած էր :

Մենտերէս խիստ մթնոլորտ մը կը կարօտէր ընդդիմադիրները լռեցնելու համար Տիրլեվանկերի մարդիկը, որոնք լաւ Թրքերէն գիտէին, Համալսարանականներու միջեւ սպրդեցան, սկսան խռովութիւններ հանել, Մենտերէսի դէմ եւ Մենտերէսի ի նպաստ ցոյցեր կազմակերպեցին : Ուրիշ տեղեր ալ բախումներ կազմակերպուեցան ոստիկաններու եւ ժողովուրդին միջեւ :

Կիպրոսի խնդրով երկրին ներքին վէճակը մոռցնելու համար, հրոսակները Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ խռովութիւններ յարուցին, յոյն փոքրամասնութեան խանութներուն վրայ յարձակելով աւերեցին հրապարակը : Մենտերէս շատ գայրացաւ տեսնելով թէ շարժումին հակակշիռը ձեռքէն փախցուցած էր : Պորման – Տիրլեվանկեր ֆիրման առաջին անգամ ըլլալով խիստ ազդարարութիւն մը ստացաւ Մենտերէսէն :

ՏՓՆ իշխանութեան գլուխ անցնելէ յետոյ, Պայար ալ տեղեկացած էր այս կազմակերպութեան եւ լաւ դիմաւորած էր անոր հետ գործակցութիւնը :

Տարիներ անցան, Թուրքիոյ մէջ յեղափոխութիւն ծագեցաւ : Պորմանի ֆիրման ալ առնուազն Մենտերէսի չափ քունի մէջ էր եւ չէր անդրադարձած յեղափոխութեան զարգացման : Տիրլեվանկերի մարդիկը թափանցած էին պետութեան ամէնէն փափուկ կէտերուն : Ապահովութեան ուժերուն մէջ Տիրլեվանկերի հրոսակները լեցուն էին : Երբ Այզընհաուըր Թուրքիա եկաւ, այս հրոսակները զայն պաշտպանած էին : Աւելի քոմիք կողմը կայ, երբ Գերմանիոյ Հանր. Նախագահ Հոյս Պոլիս այցելեց, Տիրլեվանկեր անոր ձեռքը սեղմեց որպէս Մենտերէսի հետեւորդներէն մէկը : Մինչ Պորման եւ Տիրլեվանկեր Գերմանիոյ մէջ տակաւին կը փնտռուէին իբրեւ նացի պարագլուխներ :

Երբ յեղափոխութիւնը ծագեցաւ, բոլորս խուճապի մատնուեցանք : Պորման, Տիրլեվանկեր եւ մենք ապաստանեցանք դրացի հիւպատոսարանի մը շէնքը : Քանի մը օր սպասեցինք, յետոյ Թուրքիայէն փախանք կեղծ անցագրերով, Սուրիոյ սահմանէն, հոնկէ Եգիպտոս ապաստանեցանք :

Պորման միայն իր շահը պահանջած ատեն հաւատարիմ կը մնար փաթրոններուն : Բայց այս անգամ կարծեց թէ կրնայ ետ դարձնել պատմութեան անիւները, փորձեց յետ – յեղափոխական Թուրքիոյ գործերուն ալ խառնուիլ : Հարիւր հրոսակներ, որոնք մեզի հետ արտասահման փախած էին, զբօսաշրջիկի ինքնութեամբ Թուրքիա մտան եւ ՆԱԹՕի պատկանող յարձակման պոթ մը գողնալով Եասը Ատայի մօտեցան, բայց Թրքական ծովուժի կրակով դիմաւորուեցան, 37 հրոսակներ մեռան, մնացեալները ծով ցատկելով խոյս տուին :

Երկրորդ փորձ մը կատարեցին Մենտերէսը փրկելու համար ձուկ – մարդոց միջոցով, բայց ձախողեցան : Իրենց փաթրոնը՝ Մենտերէս իր ճակատագրին ձեռքը մնաց :

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակը կը հաղորդէ որ ՄԱՐՏ 12էն 26, այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւններու պատճառաւ :

Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմումները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, նոյն հասցէին .—

23, Rue La Pérouse, PARIS (16e)

ԻՐԱՆԻ ՀՐԱԲՈՒԽԸ

Բ.

Ամէնէն ցաւոտ եւ փափուկ խնդիրը աւատատիրութեան վերացումն է. աւատատէրեր կան, որ մինչեւ հինգ հարիւր գիւղ ունին: Բաթման Ղլիճ անունով մէկը արդի Զուիցերիոյ չափ հողեր, կալուածներ ունի... Հետեւաբար, չատ ծանր, վտանգաւոր եւ դժուարին պարտականութեան է լծուած վարչապետ Տոքթ. Ամինին, որ իր ծրագիրը գործադրելու համար յայտարարեց.— «Պատրաստ եմ հայրենիքիս համար զոհուելու»:

Վարչապետ Ամինիի ծրագիրը կարելի է ամփոփել չորս գլխաւոր կէտերի մէջ.

Ա.— Պետական մեքենայի մաքրագործում:

Բ.— Նիւթական միջոցների հայթայթում:

Գ.— Պայքար անգրագիտութեան դէմ:

Դ.— Աւատատիրութեան վերացում:

Եթէ պետական – վարչական միջոցով աւատատիրութիւնը չվերանայ, մի օր կարող է յեղափոխութիւն պայթել:

Միջազգային համայնավարութիւնը, որ նպատակներ է հետապնդում մասնաւորաբար Իրանում, այրող իղձն ունի յեղափոխութիւն տեսնել Իրանում: Այս առթիւ ամէն ճիգ ու ջանք, ներելի եւ աններելի միջոցներ գործածում է: Բացի գաղտնի քարոզչութիւնից եւ գրգռութիւնից, տարիներից ի վեր կոչ է անում ժողովրդին՝ ըմբոստանալ եւ տապալել իշխանութիւնը:

Ցոյցերի մեծ մասը համայնավար գրգռութիւնների հետեւանք են. նրանք օգտագործում են իշխող դասակարգերի անիրաւութիւնները եւ ցոյցերի մղում բազմութիւններին:

Այս տարուան Յունուար ամսի վերջին տեղի ունեցած վեց հազար ուսանողների ցոյցը չատ յատկանշական է մի քանի տեսակէտներով.

Ուսանողները պահանջել են. 1.— Կառավարութեան հրաժարում. 2.— Նոր – խորհրդարանական ընտրութիւններ: Հեռագրալուրերի համաձայն, ցոյցերի վայրում երեւացել են խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաների ինքնաշարժներ: Բախում է տեղի ունեցել ոստիկանական ուժերի եւ ցուցարարների միջեւ, սպանուել է մի ուսանող եւ ձերբակալուել են մօտ երեք հարիւր ցուցարարներ:

Վարչապետ Տոքթ. Ամինի բողոք է ներկայացրել Թեհրանի խորհրդային դեսպանատան, Մոսկուային ուղղուած, մեղադրելով խորհրդային դիւանագիտական ներկայացուցիչներին՝ գրգռութիւններ առաջացնելու մէջ: Մի քանի տարի առաջ եւս նման դէպք պատահեց եւ խորհրդային զինուորական կցորդի ինքնաշարժը կալանքի տակ առնուեց, ցոյցի վայրի վրայ, ոստիկանութեան կողմից:

Յատկանշական է ցոյցերի էութիւնը:

Մէկ կողմից Բոլշեւիզմը ներկայանում է մարդկութեան իբրեւ յառաջադէմ – յեղափոխական վարդապետութիւն, դէմ՝ աւատատիրութեան, դրամատիրութեան եւ աշխարհակալութեան. եւ բուռն պայքար ու քարոզութիւն է մղում, միւս կողմից՝ մտնում է ամէնէն պահպանողական, կրօնաչունչ եւ յետադիմական դիմակի տակ եւ պայքարում յառաջադէմ եւ բարենորոգիչ ուժերի դէմ: Ահա միջազգային համայնավարութեան երկերեսանութիւնը եւ պատեհապաշտութիւնը:

Իրանի ցոյցերի պարագային, միջազգային համայնավարութիւնը հրապարակ է իջնում աւատապետութեան կողքին, պաշտպանելով կալուածատէրերին: Ուսանողութիւնը, որ յառաջադէմ տարրն է երկրի, միանում է եւ լծւում յետադիմական համայնավարութեան կառքին: Պահանջում է հրաժարումը այն կառավարութեան, որ փորձում է ջախջախել աւատատիրութիւնը եւ տնտեսական կեանքը բարելաւել...

Իրանի համայնավարները դէմ են Տոքթ. Ամինիի, որովհետեւ վերջինս վարչական միջոցներով (եւ ոչ թէ արիւնոտ յեղափոխութեամբ) ուզում է վերացնել աւատատիրութիւնը: Մի՞թէ նոյնը չըրաւ Նախագահ Նասըր Եգիպտոսում. գրաւեց աւատատէրերի կալուածները եւ յանձնեց գիւղացիներին:

Համայնավարները գիտեն, որ եթէ Տոքթ. Ամինի յաջողի իր քաղաքականութեան մէջ, ապա Իրանի գիւղացիութիւնը տէր պիտի դառնայ հողի, պիտի մշակէ, արդիւնքը պիտի չտայ կալուածատիրոջ, այլ պիտի պահի իրեն, պիտի բարգաւաճի տնտեսապէս եւ պիտի հեռանայ, երես դարձնի միջազգային համայնավարութիւնից: Վերջինս պիտի կորցնի իր ոտքի տակի հողը Իրանում: Իր գործունէութեան մարզը պիտի մնայ մի միայն արդիւնաբերական աշխատաւորութիւնը, որի թիւը չնչին է:

Այսպիսով՝ յօդս պիտի ցնդեն միջազգային համայնավարութեան հեռաւոր եւ լայնածաւալ ձգտումները: Նա պիտի չկարողանայ տիրանալ Իրանին: Պիտի չկարողանայ հասնել Միջին Արեւելքի նաւթահորերին, եւն.:

Համայնավարութիւնը թշուառութեան վարդապետութիւնն է. բարգաւաճ երկրներն անգամ նա ձգտում է թշուառացնել, իր տիրակալութիւնը հաստատելու համար, թէեւ իրենք՝ համայնավար վարիչները ապրում են ծայրայեղ շքեղութեան մէջ, օգտուելով թշուառ բազմութիւնների արիւն – քրտինքից:

Իրանն այսօր ապրում է իր պատմութեան ճակատագրական եւ ամէնէն վտանգաւոր մէկ շրջանը. կամ աւատատիրութիւնը պիտի վերանայ եւ երկիրը բարգաւաճի ու հզօրանայ, եւ կամ՝ յեղափոխութիւն պիտի պայթի եւ երկիրը մխրճուի արեան ու փոթորիկների մէջ:

Բայց մենք չուտով կը տեսնենք, թէ ե՞րբ պիտի հանդարտի Իրանի հրաբուխը: Աւատատէրերի ագահութիւնն ու անհեռատեսութի՞ւնը պիտի յաղթանակեն թէ ազատական տարրերի առաջընթաց ձգտումները:

Աւատատէրերի յաղթանակը վերջին հաշուով ժողովրդի պարտութիւնն ու ստրկութիւնը պիտի լինի, որովհետեւ միջազգային համայնավարութիւնը չի ընդունում մասնաւոր սեփականութիւն: Աւատատէրերը պիտի կորցնեն իրենց վերջին կտոր հողը եւ պիտի թշուառանան, երբ յեղափոխութիւն պայթի:

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ՅՈԲԵԼԵԱՐԸ
ՀԱՅՐ Յ. ՄՐՄՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Կիրակի օր, Պէյրութի Սէն-Ժոզէֆ համալսարանի հանդիսասրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայր Յովհաննէս Մըրմրեանի հայագիտական գործունէութեան յիսնամեակին նուիրուած յոբելենական երեկոյթը, նախաձեռնութեամբ Հայագիտական Ամբիոնի ուսանողներուն: Այս առթիւ Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ *Ազդակ*, հետեւեալ խմբագրականը գրած է Մարտ 3ի, իր թիւին մէջ.—

... Հանդէսին նախագահութիւնը ստանձնած են Լիբանանի Թեմին երեք համայնքներու հովուապետերը, ինչ որ ինքնին համազգային բնոյթ կուտայ յարգանքի այս արտայայտութեան, որ արժանաւորապէս կը պատուէ հայ մշակոյթի եւ դպրութեան անխոնջ սպասարկուին յիսնամեայ տքնաջան աշխատանքը:

Հայր Յ. Մըրմրեան իր մեղուաջան գործունէութեամբ, իբրեւ բանասէր եւ հայագիտութեան դասախօս անփոխարինելի տեղ մը կը գրաւէ մեր գաղութի մշակութային կեանքին մէջ, Ֆրանսական այդ մեծ հաստատութեան նպաստը բերելով Հայագէտ ուսանողներու պատրաստութեան կենսական գործին:

Հայու յամառութեամբ եւ լաւատեսութեամբ այս սրբատող եւ համադրող միտքը, հայագիտութեան իր ամբիոնով, անփոխարինելի ծառայութիւն մատուցած է ոչ միայն իր ուսանողներուն, այլ նաեւ ընդհանրապէս գրասէր հասարակութեան, որ միշտ հետաքրքրուած է անոր չահեկան դասախօսութիւններով:

Բացի այդ, ամէն անգամ որ հարկ եղած է մեր մատենագրութեան մեծ դէմքերուն գործը հասարակութեան սեփականութիւնը դարձնել, դիմուած է Հայր Մըրմրեանի, որ հակառակ իր բազմազբաղ վիճակին, սիրայօժար մասնակցած է նման ձեռնարկներու:

Սէն Ժոզէֆ Համալսարանի հայագիտութեան ամբիոնի ուսանողներուն այս նախաձեռնութիւնը կը պատկանի բովանդակ Պէյրութահայութեան, որ արժանաւորապէս կը պատուէ մեծ յոբելեարը, անոր անձին եւ գործին մէջ գնահատելով հայ մշակոյթի անձնուէր սպասարկուն:

Ստորեւ կուտանք հակիրճ տեղեկութիւններ Հայր Մըրմրեանի կեանքին ու գործունէութեան մասին:

Ծնած է Էրպաա (Սեբաստիոյ կուսակալութիւն) 1888 Մայիս 31ին: 1902ին կը ղրկուի Եգիպտոս՝ յաճախելու համար Յիսուսեան Հայրերու Ֆրանսական գոլէճը, որուն ընթացքը կ'աւարտէ 1906ին:

1910ին կ'անցնի Եւրոպա: Տարի մը Իտալիոյ մէջ կը նուիրուի լատիներէնի ուսման: Տասը տարի Յիսուսեան Միաբանութեան մէջ կը հետեւի պարտադիր ուսումներուն: Քահանայ կը ձեռնադրուի 1921 Մարտ 19ին: 1922ին կը ղրկուի Պոլիս: Տարի մը ետք՝ Պէյրութ: 1923 եւ 24 տարիներուն, մեծ Քէմբրին մօտ (Սէն Միշէլ) կը հիմնէ անջատ նախակրթարաններ մանչերու եւ աղջկանց: Այդ հիմնարկութիւններէն առաջ եկած է Էշրէֆիէ փոխադրուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ճեմարանը:

1925–26 կը կանչուի Հռոմ ու հայագիտական դասեր կ'աւանդէ: 1932ին կը վերադառնայ Պէյրութ եւ իսկոյն կը մեկնի Անտիոքի շրջանը՝ պեղումներ կատարելու համար կրտսեր Սիմէոն Սիւնակեացի եւ Թովմաս Առաքեալի աւերակ վանքերուն մէջ: Ութ տարի (1932–1939) կը տեւեն ամառնային պեղումները, որոնց արդիւնքը տարուէ տարի կը հաղորդէր Ակադեմիային: 1948 Յունիսին Ընդհանուր տեղեկագիր կը կարդայ Ակադեմականներու առջեւ: Փարիզէն վերադարձին կը ստանձնէ աստուածաբանական դասընթացքը, զոր կը չարունակէ մինչեւ 1951:

1933ին, երբ կը վերաբացուի Սէն Ժոզէֆ Համալսարանի Արեւելեան Դպրութեանց կաճառը, Հ. Մըրմրեան կը ստանձնէ Բիւզանդական եւ Հայկական արուեստի դասեր, բայց բոլոր խնամքը կուտայ կազմակերպելու Հայագիտութեան ամբիոնը: Բազմիցս կատարուած դիմումներու ընդառաջելով, Հ. Մըրմրեան կը սկսի դասաւանդել հայերէն եւ կը մշակէ նոր ծրագիր, որպէսզի ուսանողները իրաւունք ստանային Արեւելեան Դպրութեանց վկայական առնելու:

1931էն ի վեր անդամ է Փարիզի Ասիական Ընկերութեան եւ 1948էն ի վեր Բիւզանդական Ուսմանց միջազգային յանձնախումբին:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՌՈՒՍ–ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Բ. ՄԱՍ

Կոմս Չերնիչով 1829 Նոյեմբեր 18ին պատասխանեց Պասկեւիչին թէ կայսրը բարեհաճեր է հաստատել իր առաջարկը՝ տասը հազար հայ ընտանիքի գաղթին համար դէպի Վրաստան, Հայոց աշխարհ եւ Հիւս. Կովկաս, եւ այդ նպատակին գործածել պահանջուած գումարը: «Ընդամէն, կը գրէր նախարարը, Նորին Մեծութիւնը, ձեր զեկուցումներուն համաձայն՝ Հայերը մասնակցած ըլլալով զինուորական գործողութեանց եւ իրենց քաջութեամբ հաստատած ըլլալով իրենց նուիրումը, ինչպէս եւ ընդունակութիւնը զինուորական ծառայութեան մէջ, օգտակար կը համարի այդ կարգի Հայոց մէկ մասը բնակեցնել Ախալցխայի մէջ եւ շրջակայքը, ուր անոնցմէ պէտք է նաեւ կազմել մէկ վաշտ զինուոր պաշտպանելու համար մեր նոր սահմանները»:

Ստանալով ցարին համաձայնութիւնը, Պասկեւիչ Դեկտեմբեր 3ին հրամանագրեց Վրաստանի Նահանգապետին թէ հաշտութեան լուրը առնելով՝ Թուրքիոյ Հայերը կը փափաքին գաղթել Ռուսիա, անոնցմէ չատեր այդ իրաւունքը կը խնդրեն իբրեւ «չնորհ» առանց որեւէ օժանդակութիւն խնդրելու ռուսական կառավարութենէն:

«Այսպիսի անսահման անձնուիրութիւն հայ ժողովուրդին կողմէ, կը չարունակէ Պասկեւիչ, որ պատերազմի ժամանակ բազմաթիւ փորձերով ցոյց տուաւ իր համակրանքը ռուսական զէնքերու յաջողութեան համար, արժանի է որ կարեկից գտնուինք հանդէպ իրենց վիճակին եւ պաշտպանենք այն վրէժխնդրութեան եւ հալածանքներուն դէմ, որոնց պիտի ենթարկուին, յետագային, մնալով Թուրքիոյ մէջ: Բայց ժողովուրդ մը, որ մինչեւ այժմ կրած թշուառութեանց փոխարէն՝ մեր երկրին մէջ կ'որոնէ անդորրութիւն եւ բարօրութիւն, պարտաւոր կը դարձնէ մեր կառավարութիւնը որ մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց տայ, որպէսզի գաղթելու ցանկութիւնը կատարեալ ձեւով իրագործուի, այսինքն գաղթականները, իրենց նոր բնակավայրերուն մէջ բնակութիւն հաստատելէ ետք ամէն միջոց ունենան ծաղկեալ կացութեան հասնելու եւ օգտակար դառնալու Ռուսիոյ, որ ընդունած է զիրենք իր հովանաւորութեան տակ»: Եւ այս նպատակով՝ հրաման կը տրուէր Նահանգապետին, իր նախագահութեան տակ, Թիֆլիզի մէջ կազմել յանձնաժողով մը, որու պիտի յանձնուէր գաղթականներու խնամատարութեան գործը: Պասկեւիչ այդ յանձնաժողովին տուաւ գրաւոր ծրագիր մը, զոր ցանց կ'ուզենք ներկայացնել, — գլխաւոր կէտերն են՝ գաղթը կատարել խմբակով, գաղթականները բնակեցնել արքունական ազատ հողերու վրայ, լեռնային չրջաններու գաղթականները՝ բարձրադիր չրջաններու մէջ, դաշտային չրջաններու գաղթականները՝ դաշտերու մէջ, վեց տարի պետական տուրքէ ազատ թողուլ, եւայլն:

Թրքահայ գաղթականութեան յանձնաժողովը չատ բարեխղճութեամբ սկսաւ աշխատիլ, բայց չուտով բազմատեսակ արգելքներու հանդիպեցաւ, եւ հակառակ իր ջանքերուն՝ ժողովուրդը ըսկիզբէն իսկ ենթարկուեցաւ այն աղէտներուն եւ դժուարութեանց, որոնք սովորաբար անխուսափելի են այդպիսի մեծ եւ չտապով կատարուած գաղթերու ժամանակ:

Ափսոս որ չունինք 1829–1830 տարիներու այս մեծ գաղթին մանրամասն պատմութիւնը, գործիչները եւ ականատեսները իջան գերեզման առանց գրի առնելու: Այսուհանդերձ պետութեան դիւաններուն մէջ կը մնան այդ նիւթին վերաբերեալ բազմաթիւ արձանագրութիւններ, դժբախտաբար մինչեւ այժմ չհետազօտուած, որոնք կը բովանդակեն վերին աստիճանի հետաքրքրական իրողութիւններ ու դէպքեր, միանգամայն նոր թուականներու Հայոց մտածումները, գաղափարները, վարքն ու բարքը: Անհատներու ձեռքին մէջ եւս կան կարեւոր վաւերաթուղթեր, «առ տեղացու Փաշքեւիչըն» (Պասկեւիչ) կամ «առ մահտեսի Բաղրատէվն (Պանկրատիեւ) յուրախ ժամու» ուղղեալ, բայց ատոնք եւս ուսումնասիրուած չեն: Այսպէս թէ այնպէս տեսնուած բան չէր նման զանգուածային մեծ գաղթ, ժողովրդային այդպիսի մեծ չարժում, — ի բաց առեալ Կովկասի նուաճումէն ետք կատարուած լեռնականներու գաղթը դէպի Թուրքիա, — եւ զարմանք պատճառեց թէ Ռուսերուն եւ թէ Թուրք պետութեան:

Պասկեւիչ հաշտութեան լուրը առաւ Բաբերդի կողմերը գտնուած ժամանակ Հոկտեմբեր 2ին: Երկու օր ետք գնաց Էրզրում ու տեսաւ որ Հայերը, սարսափահար յուզուած, միաբերան կը գոչեն. «Պիտի գաղթենք, այլեւս չենք ուզեր մնալ Թուրքերուն ձեռքը»: Հինգ օր ետքը [illegible]կանով՝ Պասկեւիչ դիմեց ցարին, խնդրելով որ արտօնուին Հայերը գաղթել Ռուսիա: Բայց Հայերը, առանց այդ արտօնութեան, սկսեր էին արդէն չարժիլ եւ անոնց սայլերը երկար ու ձիգ կարաւաններով կը յառաջանային Բասէնի ճանապարհով դէպի Կարս:

(18 Շար.)

ՄԱՐԴԸ (Ա)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մարդիկ թշնամի են իրենց չգիտցածին :

Ինչ որ չենք գիտեր, չենք ճանչնար, մեր սիրտը չի գրաւեր, մեր հոգիին չի խօսիր, մեր սիրոյն եւ համակրութեան չարժանանար :

Մարդ պարտաւոր է ճանչնալու ճշմարտութիւնը

Ինչ ալ ըլլանք, ճշմարտութիւնը չենք կրնար ուրանալ, վերջապէս կը փայլի ան եւ ինքզինքը ցոյց կու տայ : Մեծագոյն առաքինութիւն մըն է ճշմարտութեան առջեւ գլուխ ծռելը :

Մարդը իր սրտովը մարդ է

Սրտին յատկութիւններն են որ արժէք կու տան մարդուն : Մեծ ու բարի սրտերն են որ միշտ յաղթանակ շահիլ տուած են մարդուն :

Մարդ իր կարողութեան համեմատ

Մարդ կը գործէ իր կորովին եւ կարողութեանը համեմատ : Ամէն մարդու կարողութիւնը չի զօրեր, ամէն կարգի գործի տակէն ելլելու : Կորովի ըլլալը էական է, մարդուն համար : Առանց կամքի եւ կորովի, գիտութիւններ, գաղափարներ չեն արդիւնաւորուիր, կը մնան ամուլ :

Ամէն մարդու համար ալ իր զաւակը թանկ է

Զաւակները երկնային պարգեւներ են ծնողքներու համար : Մօր մը համար զաւակ մը յղանալ եւ ծնանիլը, հօր մը համար, զաւակ մը կրթել եւ մեծցնելը, մեծագոյն գոհունակութիւններով եւ ծախքերով ձեռք կը բերուի :

Ամէն մարդ ալ դգալ կը շինէ, բայց վարպետին շինածը տարբեր դգալ է

Շինուածքին արժէք տուողը, շինողին վարպետութիւնն ու մասնագիտութիւնն է : Մասագէտին շինածը թէ ճաշակաւոր կ'ըլլայ, թէ ալ արժէքաւոր :

Ամէն մարդու տուն մը պէտք է, ամէն հաւու բոյն մը

Տուն, հայրենիք, օճախ չունեցող, մարդիկ եւ զաւակներ, կը դառնան թափառական : Հայրենիք մը ունենալը, դարաւոր երազը եղած է Հայութեան, այժմ կենդանի իրականութիւն :

Ամէն մարդ, իր կաթին ինկածը կ'ընէ

Մաքուր կաթ ծծողը մաքուր նկարագիր կ'ունենայ, խառնակ կաթ ծծողը, խառնակ խառնուածք : Ամէն մարդու կեանքն ու գործը, ցոյց կու տայ անոր ինչպիսի կաթ մը ծծած ըլլալը :

Ամէն մարդ կարծիք մը կ'ունենայ

Ամէն մէկուն կարծիքը, գաղափարը, ըմբռնումը, գործունէութիւնը ցոյց կու տայ անոր ինչպիսի խմորէ կազմուած ըլլալը, անոր նկարագրի բարոյական ուժն ու զօրութիւնը :

Ամէն մարդ գաղափարի մը կը ծառայէ

Գաղափարներն են որ ուղղութիւն կու տան մեր կեանքին, եւ ղեկի պէս իտէալ մը կ'առաջնորդեն մեզ : Կարծիքներ, գաղափարներ, ըմբռնումներ, սկզբունքներ, մարդէ մարդ կը տարբերին իրարմէ : Կարծիքներու փոխանակումներն են որ, լոյս կը սփռեն, հարցի մը մութ կէտերուն վրայ : Մեծ եւ արդիւնաւոր գործեր մեծ երազներէ եւ գաղափարներէ կը ծնին :

Ամէն մարդ իր գդակին, ամէն կին իր լաչակին տէրը ըլլալու է

Լաչակին եւ գդակին տէր ըլլալը վսեմ պատասխանատուութեան կը կարօտի : Ամէն հայ պարտականութիւն գիտալու է, բարձր պահելու իր եւ իր ժողովուրդին վարկն ու պատիւը օտարներու աչքին :

Ամէն մարդ իր անձին, Աստուած բոլորին

Ամէն մարդ ինքզինքը կը հոգայ, Աստուած՝ բոլորը : Մարդ ինքզինքը հոգացած կ'ըլլայ, առողջ վիճակ մը ապահովելով իրեն համար, առանց մտահան ընելու թէ, առողջութիւնն ու երկարակեցութիւնը մի միայն զօրաւոր կազմ ունեցողներուն չի պատկանիր, այլ տկարակազմներուն ալ, երբ ժուժկալ եւ զգոյշ ապրելու ըլլան, իրենց կեանքը :

Ամէն մարդ իր Թորոսին համար կուլայ

Հիմակուան նիւթապաշտ մարդիկ, շատոնց դադրած են ուրիշներու համար լալէ :

Ամէն մարդ, իր աղունը աղալու կը նայի

Մարդիկ իրենց գործը առաջ տանելու եւ լրացնելու կ'աշխատին միշտ : Ամէն մարդու իտէալն է, բարեկեցիկ կեանք մը ապահովելու աշխատիլ իր եւ իր ընտանիքին համար :

Մարդ ստիպուած է հեռատես ըլլալու

Հեռատես ըլլալ, վաղուան վրայ մտածել կ'ենթադրէ : Հեռատես ըլլալ իր վաստակածը եւ ծախսածը գիտնալ կը նշանակէ : Հեռատես ըլլալ յարգը գիտնալ է մեր այսօրուան դրամին, խելքին, ժամանակին եւ կորովին, եւ այնպէս մը գործածել զանոնք, որ կարօտութեան եւ անանկութեան չտանի մեզ :

Ամէն մարդ, հարկ է գոհանայ ի բաժինով

Մեր երիտասարդութեան, ուժի եւ կարողութեան սահմանը, ուր որ հասցուցած է մեզ, պէտք է գոհունակութեամբ ընդունինք զայն : Բարեկեցութիւնը գոհունակութեան մէջն է : Գոհունակ մարդը, յաջող մարդ է, դանդաղող, տրտընջող մարդը՝ ձախող մարդ մը : Մեր երկուքը կրնան երբեք ըլլալ գոհունակ եւ խաղաղ սրտով աշխատելով :

Ամէն մարդու սրտին, իր սիրածն է լաւը

Սէրը կը փոխէ սիրտը, կը փոխէ աչքը, հոգին : Սիրոյ բարերար ազդեցութենէ պարպուած սիրտ մը, հոգի մը ամուլ սիրտ մը, ամուլ հոգի մըն է : Սէրը կը բարձրացնէ մեր աչքին մեր ընկերոջ արժէքը, կը ջնջէ անտարբերութեան եւ ատելութեան թոյնը :

Ամէն մարդ պարտաւոր է, թոյլատու ոգի մը ունենալու

Թոյլատուութեան ոգին է որ, ողջախոհութիւն եւ առաքինութիւն կու տայ մարդուն : Նեղմիտ մարդը, կիսով մը մեռած մարդ է : Թոյլատուութեան այս պակասն է, Հայու դարաւոր անմիաբանութեան, բազմապիսի անհամաձայնութիւններուն, կրած փորձանքներուն, չարիքներուն եւ կայենաբար, եղբայրասպանութիւններուն գլխաւոր պատճառը :

Ամէն մարդ ալ մարդ է, բայց ըմբիշը տարբեր մարդ է

Ամէն մարդու տրուած չէ, փեհլիվանի մը կորովը, ճկունութիւնն ու ճարպիկութիւնը ունենալ : Դժբախտաբար շատ է մեր մէջ, ինքզինքնին փեհլիվանի հաւեր տուողները :

ԱՒԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս տարի ալ Սալ տը լա Շիմին լեցուած էր համակիրներու եւ բարեկամներու մեծ բազմութեամբ մը, Հայ Արիներուն 31րդ տարեկան ցերեկոյթին առթիւ :

Հանդէսին ներկայ էին Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեան, ինչպէս նաեւ հայկական բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները :

Օտար հիւրերուն մէջ կը նշմարուէին, Հանրի Գրիմթօֆ, Ֆրանսական երիտասարդական միութեան նախագահը, Ֆրանսական սկաուտական միութեան կեդրոնական վարչութեան անդամները, ինչպէս նաեւ չորս կազմակերպութեանց ընդհանուր պետերը : Ներկայ էին նաեւ սկաուտական խմբակներ, եւ Դպրոցասէրի աշակերտուհիները :

Հանդէսը սկսաւ Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի գրօշակներու ներկայացումով եւ սկաուտական քայլերգով :

Յետոյ ներկայացուեցաւ սկաուտական խիստ հետաքրքրական ֆիլմ մը բանակումներու ամբողջական կեանքէն :

Փօլ Սէզեանի ղեկավարութեամբ Արիները եւ Գայլիկները առաջին անգամ ըլլալով երգեցին ղեկավարին պատրաստած սկաուտական երգը յատկապէս պատրաստուած Հայ Արիներու Միութեան համար : Բասքալ Ճապուեան երգեց հայկական երգեր, ընկերակցութեամբ կիթառի, մասնակցութեամբ սկաուտներու, խանդավառելով հայ եւ օտար հանդիսականները :

Արտասանեցին եւ պզտիկ ներկայացումներ տուին սկաուտական խմբակները, որոնց մէջ ներկայ էր եւ արտասանեց փոքրիկն Լորիկ Մեծատուրեան :

Վահան Աչըքկէօզեան այս տարի ալ իր մեծ հմտութեամբ Հայ Արիներուն սորվեցուցած էր հայկական եւ կովկասեան պարեր եւ իր առաջնորդութեամբ մեր պատանիները կատարեալ յաջողութեամբ պարեցին, արժանանալով ժողովուրդին գնահատանքին :

Արենոյշ Լիզա Սուրէնեան պարեց հայկական պարեր մեծ յաջողութեամբ : Միջնարարէն առաջ Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետ Բժ. Գուրգէն Մեծատուրեան կարդաց սկաուտական համաշխարհային պիւրոյի տնօրէն Ժէնէռալ Սբրայի շնորհաւորական նամակը : Ներկայացուց ժողովուրդին այս տարուան հանդէսը, շնորհակալութիւն յայտնելով օր ըստ օրէ աւելի ընդարձակուող համակրութեան Հայ Արիներու Միութեան հանդէպ :

Միջնարարին պիւֆէն եւ վիճակախաղը գոհացուցիչ էին, շնորհիւ մեր ծնողքներուն եւ նախկին խմբապետներուն եւ խմբապետուհիներուն գնահատելի աշխատանքին :

Երկրորդ մասը սկսաւ Սուրէն Փանոսեանի դաշնակի նուագով, յաջող ինչպէս անցեալ տարի :

Փանոսիկ Փանոսեանի բեմադրութեամբ մեր նախկին երէցները ներկայացուցին հայերէն «Ոչխարներու Դատը» կատակերգութիւնը, թէ խաղարկութիւնը եւ թէ բեմադրութիւնը շատ հաճելի էին :

Հանդէսը վերջանալէն առաջ բեմ հրաւիրուեցաւ Հրանտ Սամուէլ, եւ սկաուտական համաշխարհային կոմիտէի նախկին անդամ, եւ ֆրանսական սկաուտութեան նախկին ընդհանուր պետ Փիէռ Տէլսիւ : Մեր վաղեմի բարեկամը Հրանտ Սամուէլ շատ գեղեցիկ խօսքերով գովասանքը ըրաւ Հայ Արիներու 34 տարուան գործունէութեան եւ կոչ ըրաւ ժողովուրդին որ օգնէ ամէն կերպով Հայ Արիներու կազմակերպութեան որուն միակ նպատակն է պատրաստել ապագայ գիտակից հայ քաղաքացիներ :

Փիէռ Տէլսիւ, իր հիացումը յայտնեց Հայ Արիներու գործունէութեան, «Ես ալ ինքզինքս Հայ կը նկատեմ» ըսաւ եւ խոստացաւ յառաջիկայ տասը տարիներու ընթացքին հայերէն սորվիլ եւ հայերէն խօսիլ իր հայ բարեկամներուն :

Հանդէսը վերջացաւ սկաուտական քայլերգով :

Հ. Ա.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (169)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ինչ կը կարծես. միթէ՞ ծնողքիս արիւնը կը հեռանայ աչքիս առջեւէն ... Ոչ, գիտցիր որ այս ապարանքին ամէն անկիւնէն ձայն մը կու գայ ականջիս ու կ'ըսէ. «Սիրելիներուդ արիւնը դեռ չորցած չէ. մի մոռնար թէ հայ ծնած ես. ուրացութիւնը զարշելի ոճիր մըն է Աստուծոյդ ու խղճիդ հանդէպ ...» :

Հազարապետը չէր կրնար սպասել որ իր սիրական Սելվին այդ աստիճան յանդգնութեամբ պիտի խօսէր իրեն հետ : Խորին ազնուութեամբ մը ձեռքը հեռացուց անոր ուսերուն վրայէն ու դողդղալով գոչեց :

— Զլսի՞ թէ ցնորքներուդ վրայ մտածելէ դադրելու ես : Գիտցիր որ բանտարկեալ երիտասարդը ձեռքիս մէջ է եւ ազատուած է :

— Ազատուա՞ծ է. ընդհատեց Սելվի՝ ինքնիրմէ ելած ձայնով մը ...

— Այո :

— Ո՞ւր կը գտնուի :

— Կ... քաղքին մէջ ու մեր գիրկը ...

— Մուսլիմա՞ն է :

— Հարկաւ ...

— Ի՞նքը :

— Այո :

— Իր ազա՞տ կամքով :

— Իր ազատ կամքով :

— Անկարելի է ...

— Ի՞նչպէս անկարելի է ... ես յատկապէս չուզեցի ըսել քեզի : Աս եղաւ երկու ամիս որ մեր մզկիթը կ'երթայ եւ ամէնէն հաւատացեալ Մուսլիմանի մը պէս կ'աղօթէ :

Մանկամարդ աղջիկը քայլ մը առաւ ու ոժգունքով մը բացագանչեց .

Ուրեմն, հրէշ մըն է ան :

— Հրէ՞շ անուն կու տաս սիրականիդ, ընդհատեց Հազարապետը :

— Եթէ ուրացած է իր հայ անունը, ուրացած է իր հաւատքը... ուրացած է իր խիղճը, բացարձակապէս հրէշ մըն է ան :

— Զե՞ս սիրեր զինքը :

— Ոչ :

— Կը մոռնա՞ս իր յիշատակը :

— Յաւիտեան :

— Ալ չե՞ս արտասուեր անոր համար :

— Երբեք :

— Երբ այդ ուրացողը ներս մտնէ այս սենեկէն, գիտցիր որ պատուհանէն վար կը նետեմ ինքզինքս, Օհ, սոսկալի բան. Սասունցիի մը արիւնը կրէ ու ուրացող մը ըլլայ ...

— Հապա բանտը մնար ու անարգ շան մը պէս անօթութենէ մեռնէ՞ր :

— Եթէ բանտին մէջ մեռնէր, անէծք մը պիտի չթողուր իր ետեւէն. իսկ հիմա՞կ ...

— Բաւական է ... պոռաց Հազարապետը : Միթէ դուն ալ Մուսլիման մը չե՞ս :

— Աստուած չընէ... բացագանչեց Սելվի հոգւոյն ամբողջ համարձակութեամբը :

— Յիմար... չնչեց Հազարապետը : Գիտցիր որ Մուսլիման մըն ես այն օրէն ետքը, ուր Հարէմիս սեմէն ներս մտար :

— Այո... բայց բռնութեան տակ եւ ոչ թէ իմ ազատ կամքովս :

Հազարապետը ալ չխօսեցաւ : Բարկութեամբ մը ոտքի ելաւ ու իր առանձնարանը քաշուեցաւ :

— Սելվի անոր ետեւէն նայեցաւ ու մրմնջեց ինքնիրեն .

— Վայ... ե՞րբ պիտի ըլլայ՝ որ քու արիւնդ խմեմ ես, ե՞րբ պիտի ըլլայ որ քու զարշելի դիակդ ոտքերուս ներքեւ իյնայ որդնոտած շունի մը պէս ...: Ախ, կարծեց թէ խաբուեցայ ես, կարծեց, թէ հաւատացի Սարոյին նկատմամբ ըսածներուն : Ի՞նչ... տարիներով բանտերու մէջ տառապելէ ետքը, Սարօս ուրացող ըլլայ, դաւաճան մը դառնայ, իր Ազգին ու հաւատքին հանդէպ... Ո՛վ... Սասունցի Սարօն.... Անկարելի է այդ ...

Մանկամարդ աղջիկը վերջացուցած չէր իր մենախօսութիւնը, երբ ներս եկաւ տարիքոտ կին մը :

Այս կինը Հազարապետին մայրն էր, որ՝ հակառակ իր պառաւցած կերպարանքին, պահած էր գեղեցկութեան երեւոյթը :

Ապարանքին մէջ Մեծ Հանըմ կը կոչէին զինքը :

Արդ, Սելվի անապարանքով Մեծ Հանըմին դէմն ելաւ ու անոր ձեռքը համբուրեց :

— Ապրիս, աղջիկս, մրմնջեց Մեծ Հանըմը՝ զօրաւոր ձայնով մը : Նստիր նայիմ ի՞նչպէս ես... ինչո՞ւ տխուր է կերպարանքդ : Կ'ըսեն թէ երիտասարդներուն է աշխարհքը, ինչո՞ւ համար զուարթ չըլլաս :

Սելվի իր տրտմալի աղուոր աչքերը յառեց Մեծ Հանըմին վրայ ու դառնութեամբ մը ըսաւ .

— Ո՛հ, Մեծ Հանըմ, չեմ կրնար ապրիլ այս ապարանքին մէջ...

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ (ՍՕՆԱ) ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ Դատաւորեան եւ Թօփալեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Մարի Գրիգորեան (ծնեալ Տօրումեան) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10·30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը խնդրուի իրեն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 17ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21-ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Պիտի նուիրուի ՄԱԼԽԱՍԻ: Հանրային գործունէութիւնը պիտի ներկայացնէ՝ ՀՐԱՆԴ — ՍԱՄՈՒԷԼ

Գրականութիւնը՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է:

Ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՊՈՄՈՆԻ Ազգ. Իրերօգնութեան մարմնին եղած նուէրները.—

Պ. Հ. Գործունեան 40 Ն. Ֆ., Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան, Պ. Հր. Աթէշեան, Պ. Եղ. Զաքարեան, Պ. Գ. Պաղտասարեան երեսունական Ն. Ֆ., Տէր Հմայեակ քահանայ, Պ. Նշան Դարբինեան, Տիկին Լուսնթագ Արսլանեան, Պ. Յար. Արութեան, Պ. Վահրամ Սինանեան, Տիկին Բէմպէլիկ Չիֆթէեան քսանական Ն. Ֆ., Տիկին Գ. Քէսաթիկեան, Տիկին Բերուզ Եաղմուրեան, Պ. Գ. Նաճարեան, Տիկին Մանուշ Պօրոսեան, Պ. Գ. Աղաբեան եւ որդի, 15ական Ն. Ֆ., Տիկին Արշ. Ագգարեան, Տիկին Աղ. Հասըբէկեան, Տիկին Վարդանուշ Սէֆէրեան, Տիկին Մանասէեան, Տիկին Շիմշիրեան, Տիկին Օլիմպ. Մուղիքեան, Տիկին Մաննիկ Տօլպաշեան, Տիկ. Սաթ. Տէր Ղուկասեան, Օր. Արշ. Ղազարեան, Պ. Պ. Յար. Արսլանեան, Գեղ. Խոսրովեան, Մեսրոպ Դաւղասեան, Պ. Պուշատեան, Եր. Տ. Մեսրոպեան, Աս. Մարգուանեան, Վահան Խալօղլուեան, Ղուկասեան Եղիա 10ական Ն. Ֆ., Պ. Պ. Վանոյեան, Գ. Քիւրտօղլուեան, Տիկիններ՝ Վառնաճեան, Սիր. Օհաննեան, Նեկտար Մանասեան, Պայծառ Աղաւնեան հինգական Ն. Ֆ.:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ ղեկավարութեամբ Ս. Քէփէնէկեանի (Ռոմանէն) եւ մասնակցութեամբ իր Թատերական խումբի երիտասարդ ուժերու կողմէ կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով, Վ. Պզտիկեանի

«ԱՐԻՒՆՈՏ ԹԱՇԿԻՆԱԿԸ»

Դիւցազներգութիւն երկու արար, ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը մէկ արար (Սամաթիայի Արիկ աղան):

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սերքըլ Կաթոլիկի սրահը:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայց. Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը համայնական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայից լուսաւորչական համայնքին պատկանող բոլոր հայրենակիցները անխտիր: Ուրբաթ (16 Մարտ), երեկոյեան ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի Ֆուայէին մէջ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն: 2. Նոր ծրագրի ընթերցում եւ վաւերացում: 3. Վարչական ընտրութիւն:

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն, որ ներկայ գտնուին սոյն ժողովին:

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եղանակին ամէնէն փայլուն պարահանդէսը Լիոնի մէջ, կազմակերպուած Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ, տեղի կ'ունենայ Մարտ 18, Կիրակի, Փալէ տը Քօնկրէ, Լիոնի շքեղ հանդիսասրահին մէջ, ժամը 17էն սկսեալ:

Գեղարուեստական խիստ խնամեալ բաժինով մը, ի մէջ այլոց Փարիզէն ծանօթ երգչուհի՝

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

Ընկերակցութեամբ իր նուագախումբին որ բացառապէս պիտի ճոխացնէ պարահանդէսը:

Շատ մը անակնկալներ վերապահուած են ներկաներու: Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը: Եկեղեցւոյ գրասենեակէն կրնաք ստանալ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի առթիւ Արեւագալի արարողութիւնը պիտի կատարուի ամէն Կիրակի, յաւարտ պատարագի, Մարտ 11 Կիրակիէն սկսեալ ժամը 11ին: Հոգեհանգիստները կը կատարուին ժամը 10·30ին: Սիրով կը հրաւիրուի հանարակութիւնը:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
«Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փառատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ:

Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ իր Սօսի պարախումբով, ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր Արմենիա նուագախումբով եւ Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ:

Միջազգային մեծ արուեստագէտներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն:

ԼՈՒԹԻՒՍ ՏԸ ԼԻՒՔ սպանացի մեծ պարուհին եւ ՌԻՇԱՌ ԺԱՔՍՈՆ Ափրիկեան սեւերու պարերով:

Գիները.— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ.:

Դիմել Սորպոնի գրասենեակներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Յասմիկ Միքայէլեան (ծնեալ Բէտեան), Պարտիզակցի, կը փնտռէ իր մօրեղբայրը՝ Վարդերէս Յակոբ Օղլնեան (Պարտիզակցի) մօտաւորապէս 65–70 տարեկան, ուսումը ստացած է Պարտիզակի ամերիկեան քոլէճը, Փարիզ հաստատուած՝ մօտաւորապէս 1920ին, ամուսնացած է եւ ունի երեք զաւակ՝ Հրանտ, Զարուհի, Յակոբ: Լուր ունեցողներէն գրել Տիկին Միքայէլեանի,

3, Rue Adly Pasha
LE CAIRE (Egypte)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տունը աշխատող լաւ կին — մեքենիսին մը լօվըլին շըմիզիէի մասնագէտ: Դիմել՝

G. M.
107, Rue du Mesnil, Asnières
GRE. 75 13

ԵԹԷ 4000 ՀՈԳԻԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ: ՊԶՏԻԿ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ՈՒՆԻՔ ԵՒ ԼԱՒ ՏԵՂ ՄԸ՝ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ.

ՏԵՂԱՒՈՐԵՑԷ՛Ք

Pressing Automatique

ՄԸ

Եւրոպականն առաջնակարգ մաքրելով: Մեծ եկամուտ: Ոչ մէկ սթոք: Հաճելի աշխատանք: վճարումի մեծ դիւրութիւններ: Մեր միջոցաւ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ:

Տեղեկութեանց եւ Տրվիի համար գրել.—

Aïvazian
93, Rue Massena
LYON 6e

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ:

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 15ին,

Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին՝

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ
(Հայերէն)

L'Ane et le Ruisseau
(Ֆրանսերէն)

Երգ, պար եւ արտասանութիւն

Տոմսերու գին.—4, 5, 6 Ն. Ֆ.

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ ժամը 9ին Հայ Ազգային Տան մէջ:

«Վահրամ Պահլաւունի»

(Հայ քրիստոնեայ վէպեր մը Եգիպտոսի մէջ, 12րդ դարուն):

Բանախօս՝ Պ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմէի մասնաճիւղը բաժակ մը թէյի շուրջ կը հրաւիրէ Թայիս եւ շրջաններու բոլոր համակիրները, Կիրակի (Մարտ 11) ժամը չորսին, եկեղեցիի սրահին մէջ: Ջերմ ընդունելութիւն եւ հաճելի մթնոլորտ:

Նոյն օրը պիտի քաշուին վիճակախաղի տոմսերը որոնք նախապէս ծախուած էին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:

Ա) Հ. Յ. Դ. 32րդ Շրջ. ժողովին պատգամաւորներու ղեկուցում:

Բ) Շրջ. կոմիտէի տեղեկագրութիւն եւ ընտրութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը իր ընդհ. ժողովը կը գումարէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահը:

Օրակարգ.— 1. Հաշուետուութիւն, 2. Բարոյական զեկուցում եւ զանազան հարցեր: Յետ ընդհ. ժողովի թէյասեղան: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը իր վարչական ժողովը կը գումարէ այս Շաբաթ, ժամը 3ին, իր հաւաքատեղին:

ՀԱՄԱԽՄԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
Soirée Dansante

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ — Քաշանի խումբին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 17էն 23, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

BUFFET **BAR**

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
●
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

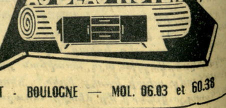

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 10 ՄԱՐՏ

SAMEDI 10 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9350 38e ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5151

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՌ ՊԱՀԵՆՔ ՃՐԱԳԸ

Արեւմուտքի հայկական գաղութներուն մէջ առանձնաշնորհեալ դիրք մը կը գրաւէ Ֆրանսա :

Բախտաւո՛ր գաղութ, որ օժտուած է զոյգ միջնակարգ վարժարաններով, — ձանչցուած պաշտօնապէս, պետական ծրագրով, — մէկը մանչերու, միւսը աղջիկներու համար :

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու հայկական հին ու հարուստ գաղութը երկար տարիներէ ի վեր առատաձեռնօրէն կ'օժանդակէ Միջին Արեւելքի կրթական հիմնարկութիւններուն, սակայն ինք ոչ մէկ դպրոց ունի :

Փարիզն ալ պիտի չունենար Սեւրի Սամուէլ Մուրատեանն ու Ռէնսիի աղջկանց վարժարանը, եթէ չըլլային Վենետիկի Մխիթարեան հայրերն ու Դպրոցասէրի Տիկնանց ընկերութիւնը :

Դպրոցասիրաց վարժարանը հիմնուած 1879ին Պոլսոյ մէջ, երկար տարիներ դարձած էր տնկարան մը, ուր կը պատրաստուէին ուսուցչուհիներ Թուրքիոյ հայկական դպրոցներուն համար, համիտեան բռնակալութեան դժնդակ օրերուն եւ Սահմանադրութենէն վերջ :

Երբ փոթորիկը գաղթական դարձուց արեւմտահայութիւնը, Դպրոցասէրն ալ հետեւեցաւ իր ժողովուրդին :

Վարժարանի վարիչ տիկիններն ու ուսուցչական կազմը իրենց դուրգուրոտ թեւերուն տակ առած անչափահաս աշակերտուհիները, — մեծ մասամբ տարագրութենէ վերադարձած կամ Թուրք տուներէ ազատագրուած որբուհիներ —, ապաստան փնտռեցին Յունաստանի հիւրընկալ հողին վրայ, Մելանիկի մէջ :

Քանի մը տարի ետք փոխադրուեցան Մարսէյլ, հուսկ ուրեմն վերջնապէս հաստատուելու համար լոյս - քաղաքի խաղաղ մէկ արուարձանը՝ Ռէնսի :

Ութսուներեք երկարաձիգ տարիներու ընթացքին տաք ու պաղ օրեր տեսած այս վարժարանը պատնէշի վրայ է միշտ, հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն :

Քառասուն տարի առաջ Հայը գաղթական էր այս ասպնջական երկրին մէջ : Վերջին պատերազմէն առաջ խարխափումի մէջ էին շատեր եւ կը փնտռէին իրենց ճամբան : Այն ատեն ներելի էր թերեւս անտարբերութիւնը կրթական գործին հանդէպ :

Այսօր գաղթական չէ մնացած այլեւս : Սերունդ է փոխուած եւ մեր հայրենակիցները — առաւել մեծամասնութեամբ — նիւթական ապահով դիրքերու են տիրացած :

Ի՞նչպէս կարելի է արդարացնել անհոգութիւնը մեր կրթական, մշակութային հիմնարկութեանց հանդէպ :

Դպրոցասիրաց աղջկանց վարժարանը միակն է ամբողջ Եւրոպայի եւ զոյգ Ամերիկաներու մէջ՝ նուիրուած իգական սեռի դաստիարակութեան : Այնտեղ է որ կը պատրաստուին ապագայ հայ մայրերը՝ հայաշունչ մթնոլորտի մէջ, սորվելով մեր մայրենի ոսկեղինիկ լեզուն եւ մեր փառաւոր պատմութիւնը :

Շնորհիւ Խնամակալ Տիկնանց ջանքերուն, դպրոցը տարուէ տարի նորանոր նուաճումներ կ'արձանագրէ :

Այս տարի աշակերտուհիներու թիւը բարձրացած է 85ի, ինչ որ մրցանիշ մըն է : Շէնքը նորոգուած է : Նոր գրասեղաններ եւ նոր մահճակալներ գնուած են : Լաւ սնունդ կը տրուի : Ուսուցչական կազմը զօրացած է : Մէկ խօսքով հանգստաւէտ ամէն պայման ապահովուած է :

Սակայն ներկայ շէնքը շատ նեղ կուգայ : Սենեակները բաւական չեն՝ ծառայելու համար իբրեւ դասարան եւ ննջարան միաժամանակ : Զանոնք հանգիստ ընդարձակելու եւ նոր սենեակներ աւելցնելու նպատակաւ, անհրաժեշտ է նոր ...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՄԱՆԿԱՐԸ

ԷՎԻԱՆ

ՄԻՇՏ ԼՌՈՒԹԻՒՆ

—o—

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԵՏՔ ՏԸ ԿՈԼ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՆԻՍՏ ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐԷ

Էվիանի խօսակցութիւնները կը յառաջանան եւ այս տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ արտաքին անցուդարձերը եւ ահաբեկումները ազդեցութիւն չեն գործեր :

Լռութիւն կը տիրէ միշտ եւ կարելի չէ գիտնալ թէ ինչի մասին կը խօսին պատուիրակները : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, առաջին անգամ ներումի եւ դատապարտեալներու ազատագրման մասին խօսուած է, թէեւ կարելի չէ որեւէ ճշգրիտ տեղեկութիւն ունենալ այս մասին :

Այս հարցին նկատմամբ Ալժերացիներու դիրքը վերապահ է, կը գտնեն թէ Ֆրանսացիք շատ իրաւական գետնի վրայ կը դնեն խնդիրը, բայց անշուշտ կ'ընդունին թէ ամբողջական ներում մը բոլոր այն արարքներուն համար որոնք կանխած են զինադադարը, պիտի կ'արձակէ նաեւ Գաղտնի Բանակի բոլոր ձերբակալուած անդամները :

Այս եղած է երկու օրուան խօսակցութեանց նիւթը : Թունուզի մէջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի պաշտօնաթերթը՝ El Moudjahid կը ծանրանայ տեղական ուժերուն վրայ որուն կազմը շատ կարեւոր կը թուի ալժերական թերթին, որ Էվիանի խօսակցութեանց ստացած բնոյթէն պիտի գայ ֆրանսական անկեղծութիւնը :

× Փարիզի Շերիֆեան դեսպանը յայտարարեց թէ Պեն Պելլա ազատ պիտի արձակուի միայն երբ բանակցութիւնները յանգին իրենց նպաստաւոր եզրակացութեան :

× Ալժերիոյ մէջ կացութիւնը աւելի հանդարտած կը թուի, թէեւ Ալժ. Ազատ. Ճակատը կարգ մը ահաբեկումներ սկսած է : Մոսքառայի մէջ լուսարդել հրոշակուեցաւ ցերեկին ինչ որ առաջքն առաւ նոր ահաբեկումներու շարքի մը :

× 1954ի խաղաղեցման արշաւանքէն սկսեալ Ալժերիոյ մէջ մեռած են 14.000 զինուոր, 198 հոգի կորսուած են, 27.400 է վիրաւորներու թիւը : Ըմբոստները 141 հազար մեռեալ եւ 700 վիրաւոր ունեցած են :

× Պաշտօնապէս կը յայտարարուի թէ Մարտ 15էն 22ի շրջանին, այսինքն զինադադարի հռչակման ատեն խորհրդարանը նիստի պիտի հրաւիրուի (ներկայիս եւ մինչեւ Ապրիլի վերջ արձակուրդի մէջ է) եւ լսէ կառավարութեան հաղորդագրութիւնը :

Օրակարգը կը նախատեսէ նաեւ նախագահ տը Կոլի մէկ ուղերձը, բայց ոչ մէկ քուէարկութիւն պիտի ըլլայ :

× Փարիզ եւ գաւառը Գաղտնի Բանակի անդամներու ձերբակալութիւնները կը շարունակուին :

•

սրահ : Ոչ ալ՝ փակ զբօսավայր :

Խնամակալ մարմինը կը կարօտի մեր հայրենակիցներու աջակցութեան, դպրոցի ընդարձակ հողին վրայ կառուցանելու համար նոր շէնքեր :

Աշակերտուհիները կազմակերպած են գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, որ տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի, Մէզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

Աջակցի՛նք Դպրոցասէրին, որպէսզի վառ մնայ ճրագը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը շարունակուեցաւ ինքնաքննադատութիւններու շարքով մը : Խրուշչեւ փայլուն ապագայ խոստացաւ սակայն, նոյնիսկ այն յոյսը յայտնեց թէ 18 տարիէն ամէն մէկ քաղաքացի օրը մէկ հաւկիթ պիտի ունենայ : Հետեւելով խորհրդային վարչապետին, բոլոր հանրապետութեանց կուսակցական քարտուղարները իրենց մէա քուլփաները արտասանած են, ասոնց կարգին նաեւ Յակոբ Զարոբեան որուն անունը յիշատակուեցաւ ֆրանսական մամուլին եւ ձայնասփիւռին կողմէ : Ղազախստանի ներկայացուցիչը յայտնեց թէ իր հանրապետութեան պատկանող խոպան հողերը չորս միլիոն 800 հազար թոն ցորեն կը պարտին պետութեան :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ եւ Սէուտական Արաբիոյ միջեւ յարաբերութիւնները լարուած են Կարմիր Ծովի մէջ պատահած նաւային միջադէպի մը պատճառաւ : Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն 38 եգիպտական ձկնորսական նաւեր յարձակումի ենթարկուած են սէուտական ուժերու կողմէ :

ՍՈՒՐԻԱՅԻՔ կրակ բացած են իսրայէլեան նաւու մը վրայ որ Թիպերիայի լիճին մէջ կը շրջէր : Երկու հոգի վիրաւորուած են ըստ Թել Ավիվի տուած լուրերուն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ սկսած է մարդահամարը :

ՊԷՆ ԿՈՒՐԻՈՆ յայտնեց անցեալ օր Խորհրդարանին առջեւ թէ 1948ին երբ առժամեայ կառավարութեան պատերազմական նախարարն էր Արաբներու վրայ յարձակում մը առաջարկած էր, բայց դահլիճին մեծամասնութիւնը դէմ եղած էր, առարկելով թէ Միացեալ Ազգերու միջնորդը՝ Կոմս Ֆոլք Պեռնատոթ ճիշդ այն ատեն սպաննուած էր :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը Քասըմ յայտարարեց թէ ընդհանուր ներում կը շնորհէ բոլոր Քիւրտերուն, որոնք վերջերս մասնակցեցան երկրին հիւսիսային մասին ըմբոստութեանց :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ – Քենըտի մտքերու փոխանակութիւնը որ տեղի պիտի ունենար պատկերասփիւռով, յետաձգուեցաւ :

ԽԱՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ եւ Միացեալ Նահանգները մշակութային համաձայնութիւն մը ստորագրեցին, ըստ որուն յառաջիկայ երկու տարիներու ընթացքին երկու երկիրները փոխանակութիւններ պիտի ընեն գիտական, շինարարական, առեւտրական, երկրագործական, մարզական եւ ուրիշ մարզերու մէջ :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՎԱՀԷ ՖՐԸՆԿԵԱՆ

—o—

Ցաւով կ'իմանանք թէ Մարտ 6ին, յանկարծամահ եղած է մեր գաղութին անձնուէր անդամներէն, Պ. Վահէ Ֆըրընկեան, շուրջ 80 տարեկան, բնիկ Պոլսեցի (քեռորդին էր Լեւոն Բաշալեանի) :

Հակառակ իր յառաջացած տարիքին միշտ կը շարունակէր մասնակցիլ գաղութին ազգային կեանքին իր անբասիր նկարագրով եւ զոհաբերուող ոգիով, ներկայ բոլոր ժողովներուն եւ հաւաքոյթներուն :

Վերջերս, կարծես զգալով թէ կեանքը սկսած էր հրաժեշտ տալ իրեն, ինք ալ իր կարգին սկսած էր հրաժեշտ տալ իր բարեկամներուն : Քանի մը օր առաջ այցելած էր մեր խմբագրատունը եւ վերջին անգամ մը առիթն ունեցած էինք հաղորդակից խօսակցութիւն մը ունենալու մեր ողբացեալ բարեկամին հետ :

Իր մահով, քիչերէն մէկն ալ կը հեռանայ :

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն :

ԸՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

—o—

Իր ծննդեան պայծառ օրէն, 37 տարիէ ի վեր այս թերթը, օրը օրին, նախանձախնդիր եղած է հայ մշակոյթի հին ու նոր արտայայտութեան բոլոր ձեւերուն՝ գրականէն մինչեւ շարժանկար :

Այսպէս, երկու տարի առաջ, շարժարուեստի մեր աշխատակիցը բծախնդիր յօդուած մը ստորագրած էր որով, ի մէջ այլոց, հաշուեկշիռը կ'ընէր «Հայաստանեան ժապաւէններու» քառասնամեայ տեղքայլին (Յառաջ, 1960, Փետրուար 28) :

Ընդհանուր եւ մերօրեայ եօթներորդ արուեստի սեփական առումով, բացասական էին ցարդ արտասահման ցուցադրուած Հայաստանեան ժապաւէնները ի-րենց թերի արուեստով, նիւթերու ժամանակավրէպ ընտրութեամբ եւ գործադրութեան նախնական ու սոված միջոցներով :

Ինչո՞ւ :

Անբացատրելի եւ անըմբռնելի այդ «յետամնացութեան» առջեւ, մեր աշխատակիցին գրիչով հարցում մը եւ ենթադրութիւններ կ'ընէինք .—

« Ինչո՞ւ Հայաստանի մէջ շարժանկարը չէ հասած այն հասունութեան, որու հասած են պարը, երգը եւ թատրոնը որոշ չափով . . . : Կամ այն է որ մեր սթիւտիոները չունին մասնագիտական անհրաժեշտ տարրերը, կամ այն է որ մեր արուեստագէտները տկար են պահանջուած մասնագիտութեան մէջ . . . » :

Հարցումը մերն էր, պատասխանը Հայաստանէն կը սպասէինք :

Նատ անգամ, շատ բաներու մասին արդար հարցումներ բրած էինք, որոնց ուղղակի կամ անուղղակի պատասխանը երբեք չէինք կարդացած Հայաստանեան թերթերուն մէջ : Այս անգամ բախտաւոր էինք :

Ուշ լինի՝ նուշ լինի, եղեր է քաղցր կամ դառն հրամցուած նուշը : Երկու տարի ետք, մեր հարցումին պատասխանը կը կարդանք Երեւանի «Գրական Թերթի» Փետրուար 23ի թիւին մէջ :

Այդ շաբաթաթերթին երեսնամեայ յոբելեանին նուիրուած գրութեան մէջ, Գուրգէն Մահարի իր սրամիտ խօսքն ուղղելով «յոբելեարին» եւ ... առ որ անկ է, հետեւեալ տողերը ստորագրած է՝ ինքն ալ մեզի պէս, մեզի չափ մտահոգ Հայաստանեան շարժարուեստի վիժած վերելքով .—

« Նշենք, որ «Գրական Թերթը» սիստեմատիկ կերպով զբաղուել է մեր դրամատուրգիայով (թատրոնով), բայց մի՞թէ կարելի է անտեսել, որ մեր յոբելեարը կինոյով (շարժանկարով) հետաքրքրուել է միայն առիթից առիթ : Ինչո՞ւ մենք չենք կարող տալ մի նոր «Պեպօ», զբաղուե՞լ է «Գրական Թերթը» հայկական կինոստուդիայի յատկապէս սցենարական (բեմադրական) բաժնի աշխատանքներով : Ասում են, որ այնտեղ հայերէն գրուած կինոսցենարները (շարժ. բեմագրութիւնները) թարգմանւում են ռուսերէնի, յետոյ են դրւում քննութեան, որովհետեւ ստուդիայում իշխող ռեժիսորները ... հայերէն չգիտեն : Եղա՞ւ : Ժամանակը չէ՞, որ մեր յոբելեարը կինոստուդիա ուղարկի իր յատուկ թղթակցին, կամ մի բրիգադա (զինեալ խումբ), որ կարողանայ պարզել, թէ ի՞նչ է կատարւում կինոստուդիայի «երկաթէ վարագոյրից» ներս եւ պարզի մեր կինոյետամնացութեան պատճառները» :

Ըսողը մենք չենք : Ըսենք թէ մեր երկու տարի առաջ բրած հարցումին մասնակի պատասխանն է այդ :

Անմեղ էր մեր հարցումը այն ատեն, անմեղ է Գուրգէն Մահարիի պատասխանը այսօր :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ

Վերջերս Փարիզի մէջ յաւիտենութեան անցաւ Բարոյական Գիտութեանց Կաճառի անդամ Տանիէլ Հալեւի, իննսուն տարեկանին: Պատմաբան եւ ընկերաբան, հանրածանօթ բազմահատոր գործերով, Հալեւի կը պատկանէր մտաւորական ընտանիքի մը, զարմիկը երգահանի մը, արենակից Լուտովիկ Հալեւիի, որ հեղինակն է «Աքքայ Կռնաքամբեն»ի (Թարգմանուած՝ Եփիմէ Օտեանէն) էլի Հալեւիի, հեղինակը «ԺԹ. դարու Անգլիոյ Պատմութիւնը» դասական քառահատոր գործին, ուսուցչապետ Քաղաքական Գիտութեանց դպրոցին:

Մէկ քանի տարի առաջ հրատարակած էր գրքոյկ մը, ամփոփ համադրում մը մարդկային պատմութեան՝ Նեղոսի քաղաքակրթութենէն հիւլէական դարուն: Հին դարերու յամրաքայլ յառաջդիմութեան կը յաջորդէ ճեպընթաց վազքը դէպի կատարելութիւն եւ որքան արագանայ ընթացքը, այնքան հեւ ի հեւ վազք մը կը յաջորդէ: Մարդ կը ջանայ գիտութեան յառաջդիմութեամբ խնայել ժամանակը, նուազեցնել հեռաւորութիւնները, մերձեցնել քաղաքներ եւ երկիրներ: Այս վազքին հետեւելու է եւ չմնալու համար, ապրիլ կարենալու համար: Կանգ առնել եւ մնալ է եւ դանդաղիլ՝ մահ է:

Մարդկային միտքը սահման չունի, միշտ կը յառաջդիմէ, նոր գիւտեր կը կատարէ, նոր պէտքեր կը ստեղծէ եւ միշտ դժգոհ է, այս դժգոհութիւնը զինք կը մղէ նորանոր գիւտերու՝ նորածին բաղձանքներու գոհացում տալու համար: Միտքը կը յառաջդիմէ, մարդկութիւնը կը բազմանայ: Անհատներ, որոնք հզօր ձեռքով կը ղեկավարեն ժողովուրդներու ճակատագիրը, կը յայտնուին պատմութեան թատերաբեմին վրայ, կը կատարեն իրենց դերը եւ կ'անհետանան: Հազար ցեղեր երեւցած եւ անհետացած են, յաջորդներուն կտակելով իրենց ճիգերուն արդիւնքները:

Կուգան ու կ'երթան Կիւրոս, Դարեհ: Պատմութեան կ'անցնին Բաբելոն եւ Նինուէ: Կը յաջորդեն Կեսար, Կարոլոս Մեծ: Նոր ժողովուրդներ կը հաստատուին Հռոմի աւերակներուն վրայ: Արաբ ընկերաբան Իպն Խալտուն կը գրէր դարեր առաջ. «Կը թուի, թէ Նիւթը կը սպասէ երկրորդ ստեղծագործումի մը»:

Շաթօպրիան կը գրէր անցեալ դարուն. «Մարդիկ գործեցին կորովի կերպով, խանդավառուեցան իրողութիւններով, որոնք այլեւս մեզ չեն խանդավառեր»:

Ազգայնական շարժումներ յուզեցին անցեալ դարը, այսօր դրօշի պաշտամունք, հայրենիքի պանծացում, ազգութեան յարգանք եւ աւանդութեանց պահպանում, այս զգացումները մարած չեն, բայց թոռմած են: Ժողովուրդներու մերձեցումով, եւրոպական եւ համամարդկային գիտակցութիւն մը կը կազմուի: Դար մը քիչ է որպէս տեւողութիւն, բայց ինչ յեղաշրջումներ կէս դարու մէջ: Երկու մեծ պատերազմներ, նոր ժողովուրդներու մուտքը պատմութեան մէջ, ընկերային նոր կարգեր եւ նոր մտահոգութիւններ: Այս ամէնը մեզ կը հեռացնեն անցեալ դարու իտէալներէն եւ կիրքերէն: Հսկաները կը մրցին երկրագունդի տիրապետութեան համար, հայրենիքներ նահանգներ են, պարտաւոր են յարելու մէկուն կամ միւսին պաշտպանութիւն գտնելու համար: Տիտաններու մրցումը նիւթական յառաջդիմութեան դաշտի վրայ փոխադրուած է, բարեկեցութեան քաղաքակրթութիւնը միակ ստեղծանաչափը դարձած է ընկերութեան մը յառաջդիմութիւնը չափելու համար: Անցեալի պատերազմները ներկային քով խաղեր են եւ մոլորակային պիտի ըլլայ, եթէ նորը սկսի:

Գիտութեան յառաջդիմութիւնը, նիւթական բարեկեցութեան ջանքը միւս կողմէ թշնամացուցին ժողովուրդները, տիրապետութեան մղեցին յառաջաչէմները, ուժեղացուցին կռիւի բնազդը:

Հալեւի կը յիշէ մեծանուն իմաստուններու խօսքերը, թէ մտքի յառաջդիմութեան զուգընթաց ըլլալու է բարոյական յառաջդիմութիւնը, այլապէս վտանգաւոր է: Պերթրան Ռասըլ, չափագէտ-իմաստասէրը, որ այսօր ալ կը պայքարի հիւլէական պատերազմի դէմ, իր ալեւոր տարիքին մէջ, կը գրէր. «Մարդ եղած չէ այնքան կարողութեան համար»:

Իրմէ առաջ Էտկար Քինէ կ'ըսէր. «Մեքենական զարգացումը կը պահանջէ զարգացումը գոնէ հաւասար մտքի եւ եթէ այս վերջինը հրաժարի կամ քնանայ, պիտի խորտակուի գործի դրած ուժերէն իսկ: Պիտի մնայ թաղուած անոր մէջ, որ կը կոչէ իր յաղթանակը բնութեան վրայ»:

Իրմէ առաջ Կէօթէ վտանգ մը կը նկատէր մտքին յառաջդիմութիւնը՝ առանց ներքին կարգապահութեան:

Պատմաբանը կը վերադառնայ գիւտի մը արդիւնքներուն: Պէյքն կ'ըսէր. «Կողմնացոյցը, փոքր գործիք մը՝ անսահման իր արդիւնքներով, պիտի առաջնորդէ Գոլոմպոսը Ատլանտեանի մէջ պիտի գտնուի նոր երկիրը, նոր աշխարհ մը, որ պիտի փոխէ Հին Աշխարհի դիմագիծը: Կաթոլիկէ պատմաբան Բոսսիւէի համաձայն՝ Ամերիկայի գիւտը կաթոլիկէ ներշնչումի հետեւանք է, հաւատքի տարածման համար: Տնտեսագէտ Սոմպարտի համաձայն հրեայ ձեռնարկ մըն է, բարեկեցութիւն տալու համար Թափառական ժողովուրդին: Կրուսէի համաձայն, նոր ուղի մը գտնել Ծայրագոյն Արեւելքի համար, որովհետեւ Մոնկոլները կը փակէին ցամաքային ճամբաները»: Հալեւի հաւանական կը գտնէ երեք տեսակէտներն ալ եւ կ'աւելցնէ. «Գտան նոր երկիրներ, յետամնաց ժողովուրդներ եւ ոսկի: Կոտորածը սկսաւ, բնիկներն անհետացան»: Բարի՞ք մը արդեօք Եւրոպայի համար, բայց յայտնի է, որ չարիք մը եղաւ բնիկներուն:

Միշլէ, յեղափոխական շրջանի մէջ ծնած, յեղափոխութիւններ տեսած, կը կրկնէր, թէ քառասուն տարի խաղաղ շրջան մը տեսած չէր: Հանդիպելով բանաստեղծ Պերանժէի կ'ըսէ. «Քսան տարի է կ'երգէք, առէք կրկին ձեր գրիչը եւ երգեր յօրինեցէք»: Բանաստեղծը կը պատասխանէ. «Այս երգերը իրենք յօրինելու են»: Ժամանա՞կ պիտի ունենա՞ն արդեօք, կ'աւելցնէ պատմաբանը:

Գրքոյկը կը վերջանայ «Լայպնից եւ Եւրոպա» գլուխով: Բողոքական իմաստասէրը կը թղթակցէր Պոսիւէի հետ եկեղեցիներու համերաշխութեան համար: Լուտովիկոս ԺԴ.ի կը գրէր, Եգիպտոսը գրաւելու առաջարկ ներկայացնելու համար: Լայպնից կ'ատէր Թուրքերը. «Այս ժողովուրդը արժանի է ամբողջապէս քանդուելու, որովհետեւ կը քանդէ մարդուն աչքը մարդուն հանդէպ»:

Ֆրանսայի խորահմուտ պատմաբան Ֆիւսթել տը Քուլանժ գեղեցիկ էջով մը ժողովուրդներու բարոյական սպառումին վերլուծումը տուաւ.

«Եթէ ներկայացուի ամբողջ ժողովուրդ մը՝ քաղաքականութեամբ զբաղող, առաջինէն մինչեւ վերջինը, ամէնէն լուսամիտներէն մինչեւ ամէնէն ապէտը, ներկայ վիճակը պահպանելու ամէնէն չափազանցէն մինչեւ ամէնէն աւելի յեղաշրջման ձգտողը, յիմարութիւնն ունենայ հանրային գործերու վրայ վիճելու եւ ձեռք դնելու կառավարութեան վրայ, եթէ գիտենք այս հիւանդութեան արդիւնքները հազարաւոր մարդկային էակներու գոյութեան մէջ, եթէ հաշուենք իւրաքանչիւր կեանքի մէջ բերած խանգարումը, շատ մը միտքերու մէջ դրած սխալ գաղափարները, վատթար զգացումներն ու ախտակալ կիրքերը գրուած շատ մը հոգիներու մէջ, եթէ հաշուենք աշխատանքէ վերցուած ժամանակը, վէճերը, ուժի կորուստները, բարեկամութիւններու աւերումը կամ չինծու բարեկամութեանց ստեղծումը, մատնութիւնները, ուղղամտութեան քանդումը, ապահովութեան, քաղաքավարութեան իսկ ջնջումը, լեզուի մէջ յոռի ճաշակի ներմուծումը, ընկերութեան անդարմանելի բաժանումը, կասկածամտութիւնը, անկարգապահութիւնը, ժողովուրդի մը տկարութիւնն ու ջլատութիւնը, պարտութիւնները, որոնք անխուսափելի հետեւանք են ատոնց, իսկական հայրենասիրութեան անհետացումը եւ նոյն իսկ ճշմարիտ քաջութեան, սխալները՝ զորս պէտք է որ իւրաքանչիւր կուսակցութիւն գործէ կարգով, իշխանութեան հասնելով, միշտ միեւնոյն պայմաններու մէջ, աղէտներ եւ որոնց գինը վճարելու է, եթէ հաշուենք այս ամէնը, պիտի ստիպուինք ըսելու, որ այս տեսակ հիւանդութիւնը ամէնէն վնասակարն է, ամէնէն վտանգաւոր համաճարակն է, որ կ'իյնայ ժողովուրդի մը վրայ, թէ չկայ ուրիշ բան մը, որ աւելի անգութ վնասներ բերէ առանձնական կեանքի եւ հանրային կեանքի նիւթական գոյութեան եւ բարոյական գոյութեան, խղճին եւ իմացականութեան եւ թէ մէկ բառով երբեք չէ եղած բռնակալութիւն մը, որ այնքան չարիք պատճառէ»:

«Արեւելքի ժողովուրդները քաղաքականացումով չսպառեցան, ընդհակառակն ապրեցան միշտ բռնակալութեան տակ, որ զիրենք սպառեց: Քաղաքականութեամբ տարուեցան Միջերկրականեան ժողովուրդները, յետոյ ենթարկուեցան բռնակալութեան, ճանչցան երկու չարիքները», կ'աւելցնէ Հալեւի, բայց կ'ընդունի, որ բարոյական սպառումով ժողովուրդներ կը դադրին դեր մը կատարելէ եւ կը ջնջուին:

Այս փոքրիկ գործը յստակ գաղափարներու խտացումն է եւ ցոյց կուտայ ընկերաբանին լայն հմտութիւնը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՓԻԷՐ ՊԸՆՈՒԱՅԻ ՄԱՀԸ

Անցեալ շաբթու, Մարտ 3ին Սիպուրի իր բնակարանին մէջ մահացաւ Ֆրանսայի ծանօթ վիպասան Փիէր Պընուա, անդամ Ֆրանսական Ակադեմիին:

Մեծանուն գրագէտը որ թոքատապի մը հետեւանքով երկար ամիսներէ ի վեր գամուած էր անկողնին, ի վերջոյ զոհ գնաց սրտի ծանր տագնապի մը:

Փիէր Պընուա ծնած էր 1886ին, Ալպիի մէջ: Քառասուն եւ չորս տարիներ շարունակ Ֆրանսական գրական անդաստանին մէջ ունեցած է շարունակական յաջողութիւն մը, արտադրելով քառասունէ աւելի վէպեր որոնց տպաքանակը հասած է հինգ միլիոն երկու հարիւր հազարի...

Արտակարգօրէն պերճ երեւակայութեան մը տէր, Փիէր Պընուա իր վէպերուն շրջապատը կրցած է դարձնել խորհրդաւոր ու մանուածապատ, այսպէսով պարտադրելով իր գրականութիւնը մեծ ամբոխին, որուն տարիներ շարունակ լափած են իր գործերը անյագօրէն:

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը վիպասանին բոլոր հերոսուհիներուն անունները ունեցած են «Ա» սկզբնատառը. — Անթինէա, Ալեկրիա, Աննապէլ, Անթիոփ, Աննա, Աթէսթան, Ակար, Ալպերթա, Ափսարաէ, Աքսել եւայլն:

Ֆրանսական գրականութեան «անառակ որդին» է եղած Փիէր Պընուա: Ֆրանսական Ակադեմին իր մուտքը — որուն թեկնածու էր՝ 45 տարեկանին — չէ դադրեցուցած իր «անառակ»ութիւնները եւ մնացած է միշտ նոյն «խենթ»ը: Այս -

ՌՈՒՍԵԻԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Բ. ՄԱՍ

Էրզրումի առաջնորդը, Կարապետ արքեպիսկոպոս, մեծ ճիգ թափեց որ յետաձգուի գաղթը գէթ մինչեւ գարուն, որպէսզի ժողովուրդը ժամանակ ունենայ կարգի դնելու իր գործերը, հաշիւները, ծախէ իր կալուածները եւ գոյքերը: Ոչ ոք լսեց արքեպիսկոպոսին խօսքը, եւ ձմրան մէջ ամէն ոք շտապեց անցնիլ սահմանները: Նոյն ձեւով շարժեցան Կարսի եւ Պայազիտի Հայերը:

Սակայն գաղթին մեծագոյն հոսանքը կատարուեցաւ 1830 տարուան գարնան մէջ: Պասկեւիչի հաշիւով, գաղթականներուն թիւը պիտի ըլլար ընդամէնը 8000 ընտանիք, բայց այդ թիւը շուտով բարձրացաւ 14.000 ընտանիքի, ինչ որ մեծ դժուարութիւն պատճառեց ռուս իշխանութեան, որ չէր գիտեր թէ ուր եւ ինչպէս տեղաւորէ այդքան ժողովուրդ:

Հայոց այս զանգուածային հոսանքը դէպի Ռուսիա, ի հարկէ, փափաքելի չէր նաեւ Թուրք պետութեան համար, որովհետեւ կ'ամայանային բոլոր այդ շրջանները: Հայերն էին որ կը զբաղէին վաճառականութեամբ եւ առեւտուրով: Հայերն էին արհեստաւորները, Հայերն էին երկրագործները, որոնք, մշակելով Թուրք կալուածատէրերու հողերը, կը կերակրէին իրենց աշխատանքով: Այժմ Հայոց գաղթելով կը փակուէին վաճառականներուն եւ արհեստաւորներուն խանութները, անմշակ կը մնային պտղաւէտ դաշտերը: Սկիզբները, Թուրք պետութեան պաշտօնատարները կը կարծէին թէ Ռուսերն են որ դարձուցած են Հայերուն խելքը, ինչպէս եւ Ռուսերէն կաշառուած է կ'ըսէին, Հայոց առաջնորդը, Կարապետ արքեպիսկոպոս:

Այդ միջոցին Պոլսէն հասաւ Բաբերդցի Մահտեսի Գէորգ աղա, հարուստ վաճառականը, որու կ'ընկերանային երեւելի անձինք, ու բերաւ սուլթան Մահմուտի հրովարտակը յատկապէս Հայերուն համար, համոզելու նպատակով Հայերը որ չգաղթեն: Սուլթանը մեծ խոստումներ կ'ընէր Հայոց: Օգուտ չըրաւ: Այն ատեն, Հայոց պատրիարքարանին կողմէ, սուլթանին հրամանով, Էրզրում ղրկուեցաւ Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսը, որ համոզէ ժողովուրդը, բացատրէ թէ ինչ վնասակար եւ ազգակործան քայլ կ'առնեն՝ փոխելով իրենց ներկայ կացութիւնը անյայտ ապագայի հետ: Ուզելով ապացուցանել թէ Հայերը կը գաղթեն ոչ թէ Ռուսերուն գրգռումով, այլ իրենց յօժար կամքով, Էրզրում մնացող Զօր. Պանկրատեւ հրաւիրեց Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսը՝ որ ուղեկցի իրեն մինչեւ Բասէն, եւ եթէ կրնայ՝ համոզէ ժողովուրդը որ ետ դառնայ: «Ես միասին առի ինծի հետ Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսը», կը գրէ Զօր. Պանկրատեւ, «ու թոյլ տուի որ ոչ միայն Էրզրումէն մինչեւ Հասան-Ղալէ, այլ եւ Բասէնի ամբողջ գաւառին մէջ, համոզէ Հայերը մնալ իրենց բնակավայրերուն մէջ, բայց եպիսկոպոսը գրեթէ ամէն մէկ Հայէն կը ստանար նոյն պատասխանը.

— Դուն չէ, եթէ Քրիստոս ինքը իջնէ երկինքէն ու գայ համոզել մեզ որ մնանք Թուրքերուն ձեռքը, անօգուտ է, Քրիստոսի խօսքն ալ մտիկ չենք ըներ:

Այսպէս եօթը հազար ընտանիք թողուց Էրզրումը եւ շրջակայքը, անցաւ ռուսական սահմանը: Էրզրում քաղաքը զրկուեցաւ իր աշխատասէր բնակչութենէն, այնպէս որ Թուրքերը շատ դժուար կրնային վերանորոգել իրենց ջրանցքները, հազիւ կրնային գործել ամէնէն հասարակ արհեստներու մէջ:

Պասկեւիչ 1831 Մարտ 26ին ցարին այսպէս կը ներկայացնէր գաղթականութեան պատկերը. «Սկիզբները, կը գրէր ռուս սպարապետը, կը սպասէինք միայն ութ հազար ընտանիք, բայց երբ համաձայն հաշտութեան դաշնագրին՝ ռուսական բանակը սկսաւ հեռանալ մեր նուաճած վայրերէն, այն ժամանակ Յոյները, իսկ Հայերը գրեթէ բոլորը, զարմանալի ոգեւորութեամբ, լքելով իրենց տուները եւ կալուածները, լքելով ամէն բան որ զիրենք կը կապէր իրենց ծննդավայրին, հետեւեցան մեր բանակին: Աւելի քան 14 հազար ընտանիք, որ 90.000 հոգի կը կազմէին, դիմեցին Ձեր պաշտպանութեան, ողորմած Թագաւոր: Գրեթէ բոլոր առեւտրականները եւ արհեստաւորները, ինչպէս եւ գիւղացիներու մեծ մասը, հեռացան Էրզրումի եւ Կարսի շրջաններէն:

Անոնց հետ մեկնեցան նաեւ երկու հայ արքեպիսկոպոսներ, որոնք մեծ ազդեցութիւն ունէին ժողովուրդին վրայ: [illegible] բոլորովին ամայացաւ: Գաղթականներու այդ ահագին բազմութիւնը, որ անցաւ մեր սահմանը ոչ մաս առ մաս եւ առանձին խումբերով, այլ ամբողջ մէկ՝ ռուսական զինուորներու հեռացած ժամանակ, պետութենէն կը սպասէ մեծ ճիգ եւ հոգատարութիւն, որպէսզի չմատնուին սովի եւ վերջնական կորուստի:

Ամէնէն մեծ գաղթը տեղի ունեցաւ Յուլիս ամսուան մէջ, որովհետեւ այնքան ատեն որ մեր զօրքը եւ վարչութիւնը կը մնային Թուրքիոյ մէջ, Հայերը որեւէ պատճառ չէին տեսներ հեռանալու իրենց հայրենիքէն: Այնպէս որ երբ զօրքը կը հեռանար, հետեւեցան բանակին, առանց վերջացնելու հունձքը:

(19 Շար.)

պէս, մաքրակրօն կաճառականները օր մը զարհուրանքով տեղեկացած են այն խրոխտութեան թէ նորընտիր «անմահ»ը, Սէն-Սեւէրի մէջ կոչունքի մը ընթացքին տօնելով իր մուտքը Կաճառէն ներս, չէ վարանած իր մուսան նկատուող մանկամարդուհին Ուայլ մերկութեամբ ներկայացնել իր հիւրերուն եւ շամփանեայով ողողել անոր մերկութիւնը ...

Անմահները, պատժելու համար այս տարօրը, Փիէր Պընուայի պաշտօնական ընդունելութեան արարողութիւնը յետաձգեցին անորոշ թուականով մը:

Պատերազմէն ետք, ապստամբութեան շրջանին, Փիէր Պընուա ունեցաւ շարք մը դժուարութիւններ եւ իր անունը արձանագրուեցաւ «Գրողներու Ազգային Կոմիտէի» սեւ ցանկին վրայ: Շնորհիւ Արագոնի բարեկամութեան միջամտութեան կրցաւ իր դիրքը վերահաստատել եւ այնուհետեւ սկսաւ աւելի լրջութեամբ վերաբերուիլ իր պատկանած հաստատութեան հանդէպ:

Ֆրանսական Ակադեմիին մէջ, Փիէր Պընուա տէրն մը կը դառնայ իրական պետը «աջակողմեան» ակադեմականներուն՝ այդ շրջանին Ֆրանսուա Մորիաք կ'ամբաստանէ զինքը իբրեւ Կաճառէն ներս դաւադրութիւններ սարքող մը եւ շարունակողը՝ Անտրէ Շոմէքսի մութ խաղերը:

1959ին, Փիէր Պընուա պայքարի կը լծուի յաջողցնելու համար Փօլ Մորանի թեկնածութիւնը: «Մորանի հարցը» հետզհետէ կը ստանայ քաղաքական բնոյթ, եւ երբ Փօլ Մորան պարտուելով ետ կ'առնէ իր թեկնածութիւնը, Փիէր Պընուա, ինքն ալ իր կարգին ինքզինք պարտուած համարելով, Կաճառին կը յղէ իր հրաժարականը եւ այդ օրէն սկսեալ այլեւս չերեւիր համբաւաւոր Գմբէթին կամարներուն ներքեւ, հակառակ որ իր հրաժարականը մերժուած էր բոլոր Անմահներուն կողմէ անխտիր:

Մեծանուն ակադեմականը ամէն առիթով չէր ծածկեր իր հպարտութիւնը իր արտակարգ յիշողութեան համար:

Արդարեւ, իր մերձաւորները կը հաստատեն թէ Փիէր Պընուա յայտարարած է թէ անգիր գիտէ Հիւկոյէն եւ Ռասինէն հազարաւոր քառեակներ եւ Շաթօպրիանէն՝ 300 էջեր:

Վաթսուն տարեկանին, կ'ամուսնանայ Տաքսի քաղաքապետին աղջկան՝ Օր. Մարսէլ Մելիէս Ձաքրոնայի հետ: Քանի մը տարի խաղաղ ու անդորր ընտանեկան կեանք մը ապրելէ ետք, Տիկին Պընուա կը մահանայ: Այդ օրէն սկսեալ Փիէր Պընուա կը դառնայ վիշտերու ծով մը, եւ այդ վիշտերն ալ վերջը կ'իջեցնեն գերեզման:

Իր նշանաւոր գործերն են՝ «Աթլանթիտ», «Քէօնիկսմարք», «Լիբանանի Դղեկուհին», «Քորատները» եւ «Նոթրը տամ տը Թորթօզ», որ հայերէնի թարգմանուած է Պ. Սեդրակ Քարեանի կողմէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վ. ՏԷՐԵԱՆԻ ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Վաղամեռիկ բանաստեղծին տունը՝ վերածուած թանգարանի, կը գտնուի «Վրաստանի Ախալքալաքի շրջանի Գանձա գիւղին մէջ», որ պատմական Հայաստանի գլուխ հայաբնակ շրջաններէն մէկն է:

Երեք տարիէ ի վեր բացուած է տուն-թանգարանը եւ իր վարիչին՝ Ս. Հաբաթեանի ջանքերուն շնորհիւ դարձած է հայաբնակ այդ շրջանի մշակութային հաստատութիւններէն մէկը: Վահան Տէրեանի կեանքին, գրական եւ հանրային գործունէութեան հետ կապուած բազմաթիւ հնատպագրական նիւթեր եւ իրեր կան հոն, ինչպէս բանաստեղծին ծննդեան վկայականը, Մոսկուայի համալսարանը աւարտած ըլլալու վկայագիրը, եւայլն:

Թանգարանի վարչութիւնը հանգամանօրէն կ'ուսումնասիրէ Տէրեանի կեանքին հետ կապուած փաստաթուղթերը եւ ամէն ջանք կը թափէ, որպէսզի աւելի հարուստ եւ գեղեցիկ դառնայ թանգարանը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

Ղանա եւ Կինէ Հայաստանի յանձնեցին երկու մեծ ջրելեկտրակայաններու շինութեան գործը, որուն համար երեք հայ ճարտարագէտներ մեկնած են Ափրիկէ, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար Հայաստանի մասնագէտներու պատրաստած նախագիծերը:

Կինէի Ջրելեկտրակայանը՝ կէս միլիոն քիլովաթ տարողութեամբ, պիտի շինուի Կոնկուրէ գետին վրայ: Պիտի կոչուի Սուապիտի Ջրելեկտրակայան: Սեւ Վոլտա գետին վրայ պիտի շինուի Ղանայի Ջրելեկտրակայանը, որ երկրին ամէնէն մեծը պիտի ըլլայ:

ՄԻՇՏ ԱՆՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ...

Գիւղատնտեսական մեքենաները եւ գործիքները անհոգութեան եւ երբեմն ալ գիտամբ փճացնողներուն դէմ Հայաստանի պետական իշխանութիւնները վերջերս ձեռք առին պատժական խիստ միջոցներ (տես Յառաջ, Մարտ 1): Հակառակ ասոր, դեռ կը շարունակուին անբարեխիղճ վերաբերումի դէպքերը: Այսպէս, «Սով. Հայաստան»ի Սիսիանի շրջանի սեփական թղթակիցը կը գրէ — Սիսիանի շրջանի Ախլաթեան գիւղի կենդրոնում, բաց երկնքի տակ կանգնած են տրակտորներ, կոմբայներ, սիլոսահատ եւ խոտհնձիչ մեքենաներ, կցուող գործիքներ: Մեքենաների մասերը թափուած են ձիւնի ու ցեխի մէջ: Ժանգոտել, շարքից դուրս են եկել երկու շարքացան, գութաններ եւ այլ գործիքներ»:

Տարիներէ ի վեր որոշումներ տրուեր են «մեքենաների համար ծածկեր եւ նորոգման արհեստանոց կառուցելու մասին», սակայն ապարդիւն:

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ ԻՐԵՐԸ

Երեւան քաղաքի պատմութեան թանգարանը նուէր ստացաւ ճարտարապետ Թորոս Թորամանեանի անձնական իրերը՝ լուսանկարի գործիք մը, գրասեղանի լամպը, Ալեքսանդր Թամանեանի նուիրած ակնոցը եւայլն:

ՀՈԳԵԲԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

1959ին Թիֆլիս, 1960ին Երեւան իսկ այս տարի Պաքուի մէջ գումարուեցաւ Անդրկովկասի հոգեբաններու Երրորդ համագումարը, որու ընթացքին քննուեցան ընդհանուր հոգեբանութեան եւ հոգեբանութեան պատմութեան 50 հարցեր:

Անգիտակցութեան հարցին շուրջ հետաքրքրական զեկուցումներ կարդացին Մ. Մազմանեան եւ վրացի ակադեմական մը: Աշակերտի տրամաբանական մտածողութեան զարգացման եւ քերականութեան ուսուցման մասին խօսած է Ա. Յակոբեան: Աշխատանքի հոգեբանութեան հարցերուն շուրջ՝ Մ. Երիցեան եւ Է. Ներսիսեան, իսկ Շ. Սիմոնեան, Հայաստանի լուսաւորութեան նախարարը, «Հոգեբանական հարցերու գրուածքը եւ անոր խնդիրները Հայաստանի մէջ»:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

× 37 քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող, բարձր լարուածութեամբ ելեկտրական նոր գիծ մը հաստատուեցաւ Զանգեզուրի լեռներուն վրայէն, ծովի մակերեսէն 1600 – 2250 մեթր բարձրութեամբ:

× Երեւանի մէջ բացուեցաւ 11րդ կաճառը, որ նուիրուած է ռուսերէն եւ օտար լեզուներու:

× Ծովի մակերեսէն մօտաւորապէս երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ սկսաւ շինուիլ Երեւան – Աշտարակ երկրորդ շարքի երկաթուղագիծը:

× Հայաստանի երկրաբանական թանգարանը ստացաւ քարացած ծառի մը բունը, զոր երկրաբանները գտած են Շամլուղի հին հանքավայրերուն մօտ: Մասնագէտները բունին տարիքը հաշուեցին 130 միլիոն տարի:

× Այս տարի Երեւանի հեռախօսի բաժանորդներուն թիւը 17.000 աւելի է:

× Արաբերէնի թարգմանուեցաւ Յովհաննէս Շիրազի ծանօթ «Սիամանթօ եւ Խաչեղարէ» սիրավէպը: Թարգմանիչն է Հալէպցի արաբ բանաստեղծ՝ Նիզար Խալիլ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Քանի մը շաբաթներու հեռաւորութեամբ, Իսիէն ետք, այս անգամ Ալֆորվիլի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի գեղարուեստական խնամուած բաժինով հանդէսը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի փոքրիկ նուագախումբը, կազմուած Վարուժան Եսայեանէ, Յովհ. Շիրինեանէ եւ իրենց ընկերներէն, նուագեց յեղափոխական եւ ազգային ծանօթ երգեր: Յարատեւ ճիգով ու մանաւանդ խմբական աշխատանքով, այսպէս, գեղեցիկ արդիւնքներ կրնան ձեռք ձգել մեր երիտասարդ ընկերները:

Այլեւս մեր բեմերուն փնտռուած բաժինը դարձած Սօսի խումբը ներկայացուց հայկական եւ Կովկասեան պարեր, ընկերակցութեամբ Պ. Տէտէճեանի, Փ. Սէզանի եւ Յ. Օհանեանի:

Օր. Զարուհի Փափազեան յուզումով արտասանեց Արամայիս Սրապեանի «Հայրենիքիս հետ» քերթուածը:

Ընկեր Փօլ Գուլակըզեան եւ իր խումբը (Փ. Սէզեան, Լ. Պօյաճեան եւ Ա. Մոմճեան) երգ ու նուագով խլեցին ծափահարութիւններ: Յաջող էին ընկեր Յարութ Ճապուրեանի մեներգները:

Օրուան խօսնակը՝ ընկերուհի Ա. Կարապետեան, յաջող առոգանութեամբ արտասանեց Ս. Կապուտիկեանի այնքան գողարիկ եւ հայրենասիրական «Խօսք իմ որդուն»ը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութեան անունով քանի մը խօսք ըսաւ Ընկեր Ժ. Միրիճեան, ապա բեմ հրաւիրեց օրուան երկրորդ բանախօսը՝ Ընկեր Արա Գրիգորեան, որ իր սերունդին անունով յայտարարեց.— «Դաշնակցութեան շունչին տակ Ֆրանսահայ մեր սերունդը կը դառնի ազգային գաղափարներ: Հոգեկոծի պահեր պէտք չէ ունենանք մենք այլեւս, քանի որ ամէն տեղ հայ երիտասարդութիւն մը կայ՝ հաւատքով զինուած եւ ազգային գաղափարաբանութեամբ տողորուած, որ վճռած է տէր կանգնիլ մեր ազգային բազմադարեան հարստութիւններուն, իտէալներուն»:

Գեղարուեստական բաժինին յաջորդեցին պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ լոյս:

Յաջող ձեռնարկ մը ամէն տեսակէտով:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԵՐԵԼՔ, ուսանողական պարբերաթերթ վիէննական Մխիթարեան երկրորդական վարժարանի (Պէյրութ), Բ. տարի, Փետրուար 1962:

ԸՆՏԱՆԻՔ, ամսաթերթ, Թիւ 3, Մարտ 1962, Վենետիկ (Իտալիա):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (170)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Պատճա՞ռը:

— Ի՞նչ ըսեմ.... միթէ ձեր խիղճը չի յայտներ ձեզի: Մտածեցէք թէ զրկուած եմ հայրենիքէս, զրկուած եմ ծնողքիս գերեզմանէն, զրկուած եմ Հայութենէս ու կրօնքէս ալ ....:

Մեծ հանըմը դողդղաց ու անոր աչքերը լեցուեցան տաք արցունքով մը: Բայց ջանաց ինքզինքը զսպել. ջանաց իր կերպարանքը ծածկող դառնութիւնը փարատել. հետեւաբար ճիգ մը ըրաւ ու պատասխանեց.

— Սելվի, սիրելի աղջիկս, ատանկ տխուր մտածումներ հանէ մտքէդ: Տես, ի՞նչ երջանկութիւն չկայ քեզի համար այս ապարանքին մէջ: Գիտցիր որ զաւակս կը խնդթենայ քու վրադ ու ամէն ատեն կ'ուզէ որ ուրախ ըլլաս դուն:

— Ուրախ ըլլա՞մ ես, ընդհատեց Սելվի:

— Հարկաւ:

— Միթէ՞ քարէն ծնած եմ ես: Չէ որ ամէն մարդ խիղճ մը ունի: Երբ ներքին ձայն մը հանդարտ չի թողուր զիս, երբ սիրելիներուս արիւնը կը քաշէ իմ սիրտս, ի՞նչպէս կրնամ ուրախ ըլլալ: Ըսէ Մեծ հանըմ, կրնամ ուրանալ թէ երակներուս մէջ Հայութեան արիւնը չեմ կրեր... ըսէք խնդրեմ կրնամ ուրանալ թէ թշուառ Ազգի մը թշուառ զաւակն չեմ ես: Եւ դուն պիտի հաւատաս որ բռնութեան տակ խիղճը կրնայ լռել ....:

— Ճշմարիտ է. բայց ի՞նչ ընես. ամէն մարդ իր ճակատագրին համակերպելու կը պարտաւորուի: Բախտաւոր չե՞ս, երբ ասանկ ապարանքի մը մէջ տիրուհի մը դարձած ես, փոխանակ գերուհի մը ըլլալու:

— Ոչ, բախտաւոր չեմ... Իղձս թէ գերիի մը պէս վարուէր զաւակդ ինծի հետ ու ամէն օր չարաչար զրկանքներու ենթարկէր զիս... Ես այդ զրկանքներով իմ կեանքը նախանձելի պիտի համարէի, որովհետեւ պատուաւոր պիտի ապրէի:

— Միթէ՞ պատուաւոր չես ապրիր:

— Ոչ:

— Ինչպէս ոչ. չեմ հասկնար:

— Մտիկ ըրէ Մեծ հանըմ, միշտ կրկնած եմ թէ՝ ազատ կամքովս չեմ մտած այս հարեմին մէջ, հետեւաբար պատիւս բռնաբարուած է ...

— Մեծ հանըմը դողդղալով ոտքի կեցաւ ու Սելվիին ձեռքը բռնեց իր ձեռքերուն մէջ, յետոյ մրմնջեց.

— Սելվի, Սելվի. գիտեմ թէ քու ազատ կամքովդ չես մտած այս հարեմին մէջ, գիտեմ թէ որդիս բռնութեան տակ դնելով քու կուսութիւնդ արատաւորած է. վերջապէս գիտեմ թէ չես ուրացած քու ազգութիւնդ ու կրօնքդ... Այս բոլորը շատոնց է որ իմացեր էի: Միեւնոյն ատեն քու վարմունքդ ալ տեսած եմ, կը զգամ թէ զաւակէս կը պժգաս, ինչպէս դուն կը բացատրես ինծի: Բայց երբ ըսի թէ՝ «ճակատագիրդ է, պէտք է համակերպիս», ատոր պատճառը ներկայ դրութիւնդ էր...: Ինչ կուգայ ձեռքէդ, երբ օրն ի բուն արցունքներով անցընես, ի՞նչ կը շահիս. միթէ՞ կարող ես հեռանալ ասկից:

Սելվի պաղ նայուածքով մը Մեծ հանըմին նայեցաւ ու գրեթէ չհասկցաւ անոր ըսածները: Օհ, ի՞նչ կ'ըսէր ան ... որո՞ւ դէմ կը բողոքէր: Ոչ ապաքէն իր զաւակն էր այն մարդը, որ բռնութեան տակ իր հարեմը նետած էր զինքը... Հիմակ ի՞նչ դիտաւորութեամբ այդքան անարգանքով մը կը վերաբերուէր դէպի իր որդին: Երբեք օր մը եղած չէր, որ ատանկ ատելութիւն ըսէր անոր բերնէն ... ի՞նչ անցած էր անոր հոգւոյն մէջ.

— Մտիկ ըրէ, Սելվի, եւ մի զարմանար որ այսքան վատ կը խօսիմ որդւոյս նկատմամբ, շարունակեց Մեծ հանըմը: Մինչեւ հիմակ չէի վստահեր քեզի ... ինչպէս որ չեմ վստահած հարեմի միւս աղջիկներուն՝ բովանդակ կեանքիս մէջ. բայց ասկից ետքը մտերմուհիս պիտի ըլլաս ու ես լեցուած սիրտս պիտի պարպեմ քու առջիդ: Ախ, տարիներս համրուած են... ու համոզուած եմ թէ գերեզմանիս մօտը կը գտնուիմ: Լսէ պատմութիւնս եւ յիշէ զիս քու տառապանաց օրերուդ մէջ:

Մեծ հանըմը պահ մը դողդոջուն ձեռքը խորշոմած ճակտին տարաւ, որուն վրայ սեւ քօղի մը տակէն դէպի վար ցանցնուած ճերմակ մազերը կը թափէին քրքուշ յորդումով մը, յետոյ աչքերուն արցունքը սրբեց ու ըսաւ.

— Այն ատեն տասներկու տարեկան էի, երբ անողոք ձեռք մը Հայրենիքէս ու սիրելիներէս զրկեց զիս: Ազատ մեծցած էի լեռներու մէջ ու իմս էր բոլոր աշխարհքը: Ախ, Ջերքէզներու երկրէն Կ. Պոլիս փոխադրուած էի: Օրերով, շաբաթներով, ամիսներով ու տարիներով արցունք թափեցի... ոչ, ձայնս լսող մը չեղաւ:

(Շար.)

Հայրապետական Պատուիրակ Գեր. Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը, վարչութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը ցաւով կը յայտնեն իրենց նախագահին

ՎԱՀԷ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

մահը :

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 13 Մարտ 1962, Երեքշաբթի ժամը 2ին, նախագահութեամբ Գերաշնորհ Սրբազան հօր :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Օգնութեան Մարմինը, Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն, խորունկ կսկիծով կը ծանուցանէ իր պատուոյ նախագահին՝

ՎԱՀԷ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ, 13 Մարտ, 1962, Երեքշաբթի օր, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը խորին ցաւով կը ծանուցանէ նախկին Կեդր. վարչութեան անդամ եւ գանձապահ, իր պատուակալ անդամներէն եւ Միութեան երկարամեայ եւ անձնուէր ծառայողներէն :

ՎԱՀԷ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի գիշեր, ամսոյս 6ին :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս Երեքշաբթի, 13 Մարտ, կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15, Րիւ Ժան Կուժօն :

Հանգուցեալը Փարիզահայ գաղութին հին անդամներէն էր եւ կը վայելէր ընդհանուրի յարգանքն ու համակրանքը, իր ազգային գործունէութեամբ եւ ազնիւ ու պարկեշտ նկարագրով :

×

Կեդր. Յանձնաժողովս եւ Միութեան բոլոր մարմինները եւ անդամները կը յայտնեն իրենց սրտագին վշտակցութիւնը հանգուցեալին քրոջ եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ :

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշդ 15ին,

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Պիտի ներկայացուին՝

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ
(Հայերէն)

L'Ane et le Ruisseau
(Ֆրանսերէն)

Երգ, պար եւ արտասանութիւն

Տոմսերու գին.— 4, 5, 6 Ն. Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ :

Ա) Հ. Յ. Դ. 32րդ Շրջ. ժողովին պատգամաւորներու ընտրութիւն :

Բ) Շրջ. կոմիտէի տեղեկագրութիւն եւ ընտրութիւն :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմէի մասնաճիւղը բաժակ մը Թէյի շուրջ կը հրաւիրէ Թայիս եւ շրջաններու բոլոր համակիրները, Կիրակի (Մարտ 11) ժամը չորսին, եկեղեցիի սրահին մէջ : Ջերմ ընդունելութիւն եւ հաճելի մթնոլորտ :

Նոյն օրը պիտի քաշուին վիճակախաղի տոմսերը որոնք նախապէս ծախուած էին :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 17ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ : Պիտի նուիրուի ՄԱԼԽԱՍԻ : Հանրային գործունէութիւնը պիտի ներկայացնէ՝ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Գրականութիւնը՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ :

Մուտքը ազատ է :

Ջերմութիւնը ապահովուած է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը իր ընդհ. ժողովը կը գումարէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահը :

Օրակարգ.— 1. Հաշուետուութիւն, 2. Բարոյական ընկուցում եւ զանազան հարցեր : Յետ ընդհ. ժողովի թէյասեղան : Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը իր վարչական ժողովը կը գումարէ այս Շաբաթ, ժամը 3ին, իր հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Դատուորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատուորեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ (ՍՕՆԱ) ԴԱՏՈՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ Դատուորեան եւ Թօփալեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ազգայնականներուն յիշատակը յարգողները :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ ղեկավարութեամբ Ս. Քէ - փէնէկեանի (Ռոմանէն) եւ մասնակցութեամբ իր Թատերական խումբի երիտասարդ ուժերու կողմէ կը ներկայացուի առաջին անգամ ըլլալով, Վ. Պզտիկեանի

«ԱՐԻՒՆՈՏ ԹԱՇԿԻՆԱԿԸ»

Դիւցազներգութիւն երկու արար, ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը մէկ արար (Սամաթիայի Աբիկ աղան) :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սերքըլ Կաթոլիկի սրահը :

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայց. Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը համայնական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայից լուսաւորչական համայնքին պատկանող բոլոր հայրենակիցները անխտիր : Ուրբաթ (16 Մարտ), երեկոյեան ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի Ֆուայէին մէջ :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն : 2. Նոր ծրագրի ընթերցում եւ վաւերացում : 3. Վարչական ընտրութիւն :

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն, որ ներկայ գտնուին սոյն ժողովին :

Հասցէներու չգոյութեան պատճառաւ, կարելի չէ եղած հրաւէր ղրկել ամէնուն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Սարինէ Ճիւհերեան կը նուիրէ յիսուն Ն. Ֆ. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր ողբացեալ ամուսնոյն Երուանդ Ճիւհերեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եղանակին ամէնէն փայլուն պարահանդէսը Լիոնի մէջ, կազմակերպուած Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ, տեղի կ'ունենայ Մարտ 18, Կիրակի, Փալէ տը Քօնկրէ, Լիոնի շքեղ հանդիսասրահին մէջ, ժամը 17էն սկսեալ :

Գեղարուեստական խիստ խնամեալ բաժինով մը, ի մէջ այլոց Փարիզէն ծանօթ երգչուհի՝

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

Ընկերակցութեամբ իր նուագախումբին որ բացառապէս պիտի ճոխացնէ պարահանդէսը :

Շատ մը անակնկալներ վերապահուած են ներկաներու : Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը : Եկեղեցւոյ գրասենեակէն կրնաք ստանալ :

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի առթիւ Արեւագալի արարողութիւնը պիտի կատարուի ամէն Կիրակի, յաւարտ պատարագի, Մարտ 11 Կիրակիէն սկսեալ ժամը 11ին : Հոգեհանգիստները կը կատարուին ժամը 10·30ին : Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

«Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փառատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ իր Սօսի պարախումբով, ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր Արմենիա նուագախումբով եւ Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ :

Միջազգային մեծ արուեստագէտներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն :

ԼԻԹԻԻՍ ՏԸ ԼԻՒՋ սպանացի մեծ պարուհին եւ ՌԻՇԱՌ ԺԱՔՍՈՆ Ափրիկեան սեւերու պարերով :

Գիները.— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ. :

Դիմել Սորպոնի գանձապանները :

ՀԱՅԿ. ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հ. Բ. Ը. Մ. Երիտասարդաց ակումբի Հայկ. դասընթացքները վերսկսած են եւ տեղի կ'ունենան ամէն Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 19էն 21, 11 Սէնթ Ապոլինի :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Soirée Dansante

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ - Քաշանի խումբին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 17էն 23, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

BUFFET **BAR**

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

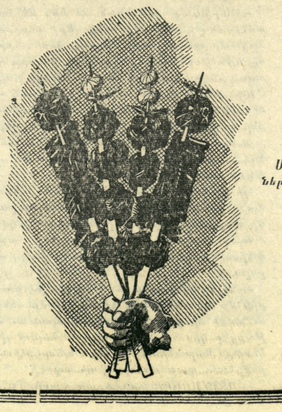

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԽԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված - ներ, շաշլիք, քարսքի :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՐՏ — DIMANCHE 11 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9351 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5152

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Արդէն իսկ չօշափելի իրականութիւն է դարձած ծրագիր մը, որ առաջին անգամ յղացուած էր, 1925ին, երբ ամէն կողմէ հասած հայ գաղթականներ սկսած էին կամաց կամաց տուն – տեղ ըլլալ Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ:

Այդ օրերուն, ու դեռ անկէ վերջ տիրող տնտեսական աննախընթաց տագնապի երկար տարիներուն ոչ ոք կը համարձակէր բազմածախս ձեռնարկի մը պատասխանատուութիւնն ստանձնել, առանց պատրաստ գումարի, առանց ապահով դրամագլուխի եւ հաստատուն աղբիւրներու:

Տարիները կը սահէին: Պահանջը օրէ օր աւելի զգալի կը դառնար: Սակայն յանդգնութիւնը կը պակսէր:

Վրէժալէ՛ս, տասը տարի առաջ, 1952 Յունուարին, Փարիզի կեդրոնին մէջ Հայ Մշակոյթի Տուն մը հիմնելու վճիռը կը տրուէր:

Դժուար էր սակայն արագօրէն գործնականացնել ծրագիրը:

Տարիներէ ի վեր տեւող բնակարանի տագնապը ոչ միայն չէր լուծուած, այլեւ աւելի ծանր հանգամանք էր ստացած՝ գաղթավայրերէն դէպի մայրաքաղաք կատարուած զանգուածային ներգաղթին պատճառաւ:

Անկարելի էր գտնել յարմար պարապ շէնք մը, նպաստաւոր պայմաններով, մանաւանդ երբ յանձնախումբին սնտուկը գրեթէ պարապ էր:

Տարիներու ապարդիւն փնտռտուքներէն վերջ է, որ դիպուածով գտնուեցաւ շէնք մը, Պլէօ փողոցին մէջ, ոչ հեռու Յառաջի խմբագրատունէն:

Կատարեալ աւերակ մըն էր շէնքը: Կարծես ռումբ մը քարուքանդ ըրած էր զայն, կանգուն ձգելով չորս պատերը միայն: Ծակ էր տանիքն ալ եւ անձրեւը կ'իջնէր մինչեւ ստորնայարկը:

Գնուեցաւ այդ շէնքը, մասնակի վճարումներով, շնորհիւ մեր հայրենակիցներու սրտաբուխ նուէրներուն:

Կեդրոնական յանձնախումբի կոչը լայն արձագանգ գտաւ: Ձեռնարկուած հանգանակութեան արդիւնքը թոյլ տուաւ սկսելու նորոգութեան աշխատանքները, որոնք կը շարունակուին մինչեւ այսօր: Ու դեռ չեն վերջացած բոլորովին:

Ֆրանսահայ գաղութը առաջին օրէն իսկ ջերմօրէն գնահատեց ձեռնարկը:

Զանազան առիթներով կատարուած նըւիրատուութեանց շարքին մէջ, Հայ Մշակոյթի Տունը կուգայ առաջին դիծին վրայ:

Փարիզէն դուրս գաւառն ալ իր ինքնաբուխ աջակցութիւնը կը բերէ հայրենասիրական այս գործին: Զանազան վայրերու մէջ կազմուած ենթայանձնախումբեր կ'օժանդակեն Տան՝ հանգանակութիւններով: Ամէն շրջան կը բերէ իր մասնակցութիւնը: Տեղ տեղ կը կազմակերպուին նաեւ հանդէսներ՝ ի նպաստ սրահներու բարեզարդումին:

Քանի մը հայրենակիցներ կարեւոր գումարներ տրամադրեցին՝ սրահ մը կամ սենեակ մը ունենալու համար իրենց սիրելիներու յիշատակին:

Գնահատելով ձեռնարկին կարեւորութիւնը, վերջին անգամ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնն ալ իր օժանդակութիւնը բերաւ Հայ Մշակոյթի Տան:

Շնորհիւ այս ժողովրդական միահամուռ քաջալերանքին, կարելի եղաւ նորոգել եւ ներկայանալի վիճակի մէջ դնել երեք սրահներ:

Ամէն ինչ վերջացած չէ դեռ: Կեդր. Յանձնախումբը յոյսը դրած է մեր հայրենակիցներուն վրայ, իր վախճանին հասցնելու համար սկսուած գործը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՁԻՆԱԴՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋ

Շատ հաւանական է որ զինադուլի համաձայնութիւնը ստորագրուի Երկուշաբթի կամ Երեքշաբթի: Գլխաւոր կէտերը հարթուած կը թուին: Ասոնք կը վերաբերէին գլխաւորաբար փոխանցման շըրջանի հարցերուն: Մինչեւ ինքնորոշման հանրաքուէն Ֆրանսա տէր պիտի մնայ իշխանութեան, արդէն մինչեւ ինքնորոշման արդիւնքը Ալժերիա ֆրանսական հողամաս կը մնայ: Այդ իսկ պատճառ ընական է որ Ալժերիոյ մէջ ոստիկանական ուժերը «տեղական ուժը» Ֆրանսացի մարզպանին հրամանին ներքեւ գտնուի: Ալժերացիք ուզած են որ այդպէս չըլլայ, բայց տրամաբանական չէ որ հողամասին տէրը ինք չըլլայ, նաեւ տեղական ուժին հրամայողը:

× Հասան Բ. Մարոքի թագաւորը յայտարարեց թէ ինչ որ ըլլայ դէպքերու ստանալիք ընոյթը, այլեւս յետքայլի մասին մտածել իսկ կարելի չէ: Թագաւորը համոզուած է որ Ալժերիոյ անկախութիւնը արդէն ձեռք ձգուած է: Ներքին նախարարը, իր կարգին, Օսլիէն մեկնած պահուն յայտնեց թէ Պէն Պելլա ի մօտոյ Մարոք կը վերադառնայ:

× Փրաւտա կը գրէ թէ Էվիանի խօսակցութիւններուն արդիւնքը Ֆրանսական կառավարութեան բարեկամեցողութենէն կախում ունի: Ֆրանսա կ'ուզէ ձգել Գաղտնի Բանակը:

× Ալժէի մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատի ահաբեկումները վերսկսած են: 31 ահաբեկումներու զոհ գացին տասը հոգի որոնց ութը Եւրոպացի:

× Փլասթիք ահաբեկում մըն ալ տեղի ունեցած է Ալժէի մէկ զօրանոցին դէմ, մէկ զինուոր մեռած է, երկու ուրիշներ՝ վիրաւորուած:

Շաբաթ առաւօտ, Խսիի մէջ (Րիւ Վիքթօր Քրէսոն) «փիէժ» կառք մը պայթեցաւ: Զոհեր կան:

× Գաղտնի Բանակը 4 թերթ արգիլած է Ալժերիոյ մէջ: Ասոնք են՝ Ֆիկառօ, Ֆրանս – Սուար, Ֆրանս – Օպսերվաթէօր եւ Էքսփրէս:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց թէ տագնապ չկայ խորհրդային երկրագործութեան մէջ, Կեդրոնական Կոմիտէի լիագումար նիստին աշխատանքները փակող իր ճառին մէջ: Շեշտեց թէ միայն թերացումներ եղած են արտադրութեան մէջ: Առաջարկուած բոլոր բանաձեւերը ընդունուեցան ... միաձայնութեամբ: Խրուշչեւ ձաղկած է նաեւ արեւմուտքի «քաղքենի» թերթերը որ ուզած են երկրագործական տագնապ մը տեսնել Խորհրդային Միութեան մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գերման դեսպանը որ Պոն կանչուած էր բացատրութիւններ տալու համար իր կարգ մը ինքնագլուխ յայտարարութեանց մասին, Մոսկուա պիտի վերադառնայ, առժամապէս: Ի մօտոյ պիտի պաշտօնազրկուի: Ատենաւըը չէ ուզած իսկ անձամբ լսել «անառակ» դեսպանը, ցոյց տալով թէ ոչ միայն դէմ է Քրոլի ըրդեգրած դիրքին այլեւ անոր պարզած տեսակէտներուն:

ՆԱՍՐ յայտարարեց թէ «Գազայի շըրջանին» համար յատուկ սահմանադրութիւն մը պիտի հռչակէ: Գազա մաս կը կազմէ պաղեստինեան հողամասին եւ անոր ժողովուրդը՝ արաբ ժողովուրդին մինչեւ որ «պաղեստինեան պետութիւն» մը հռչակուի չեչտած է Ռայսը:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ յայտարարեց Լը Մոնտի տնօրէնին թէ Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը փոխելու համար յեղափոխութիւն մը պէտք է ըլլայ: Ձինաստանի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ տիրող ընդդիմութիւնը, չեշտած է Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը, խաղաղութիւնը ապահովող տուեալ մըն է: Գերմանիոյ միակ դիրքն է.— «Բացարձակ պարկեշտութիւն մը մեր դաշնակիցներուն հանդէպ, ձեռք առնուած պայմանագրութեանց յարգումը եւ.. համբերութիւն» աւելցուցած է Ատենաուըր:

ԼԵՆԻՆԻ դամբարանը կրկին բացուեցաւ: Փակուած էր Յունուարին «նորոգութեանց» պատճառաւ: Լենին այլեւս մինակ է իր ժողովուրդին առջեւ: Սթալինի «արտաքսումէն» ետք:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՆՀԱՆԳԻՍՏ

Զինուորականներու վերջին շարժումը ղսպելով հանդերձ, Ինէօնիւի կառավարութիւնը վստահ չէ իր ուժին վրայ, եւ արտակարգ միջոցներու դիմելու համար մասնաւոր օրինագիծ մը ներկայացուցած է Խորհրդարանին: Շատեր կը բողոքեն, լրագրողներու սենտիքան կ'որոշէ երեք օր թերթ չհրատարակել, իսկ Մանիսայի երեսփոխանը կը հրաժարի՝ յայտարարելով թէ օրինագիծը հակառակ է Սահմանադրութեան: Եւ ահա, այս վիճաբանութեանց ընթացքին, երեսփոխան մը, Օսման Սապրի Ատալ, հրապարակ կը հանէ Նեհալ Ատսըզի նամակը, գրուած 1945ին, որ ցոյց կուտայ Թուրքիոյ նոր յեղափոխականներուն տրամադրութիւնները եւ ծրագիրները:

«Եթէ այս պատկերացմին մէջ պարտուինք, կը գրէ Նեհալ Ատսըզ, երկու մեծագոյն պատասխանատուներն են Ա. եւ Բ. Հանրապետութեան նախագահները: Առաջինը (Աթաթիւրք) երկրին մէջ տարածած անբարոյութեամբ, երկրորդը (Ինէօնիւ) իր վախկոտութեամբ պատճառ եղած են ասոր: Առաջինը, որ 15 տարի Հանրապետութեան նախագահ մնաց, անտեսեց բանակը: Ան յիմար մըն է, որ կը տառապէր յեղաշրջութեան հիւանդութենէն: Անբարոյ մարդիկ հաւաքած է իր շուրջը եւ աչք գոցած է որ երկիրը կողոպտեն: Երկրորդը յանցաւոր է անով որ առաջինին պատասխանատուութիւններուն մասնակցած է 15 տարի: Եւ Իտալիայէն վախնալու աստիճան վախկոտ մարդ է:

«Առաջինը անգիտակից է: Երկրորդը տխմար է: Երկուքին ալ հասարակաց յատկանիշն է խարդախութիւնը: Իրենց քաղաքականութեան օրինաւոր երեւոյթ մը տալ ուզած են ծախուածներու ժողովով մը, զոր գումարած են իբրեւ Ազգային Ժողով: Ես հանրապետական վարչաձեւին համար ամենափոքր հանդստութիւնս անգամ չեմ զոհեր»:

ԹԻՒՐՔԵՇԻ ՆԱՄԱԿԸ

Այս նամակէն զատ, Օսման Սապրի Ատալ հրապարակ հանեց ուրիշ նամակ մը, զոր գրած է Թիւրքեշ: Նամակին մէջ Թիւրքեշ իբրեւ Թուրքիոյ ներքին թըշնամի ցոյց կուտայ Թուրքիոյ մէջ ապրող զանազան փոքրամասնութիւնները եւ կ'ըսէ թէ ասոնք պէտք է մաքրագործուին:

Ատալ, շարունակելով իր յայտնութիւնները, աւելցուց թէ Բ. աշխարհամարտի միջոցին՝ Թիւրքեշ բանակին մէջ կոմիտէներ հիմնած եւ յեղապաշտութիւն հաստատելու համար գործունէութիւն տարած է:

Թուրք երիտասարդները կատղած են իմանալով որ Թուրանճի Նիհալ Ատսըզ լեզու կ'երկարէ Աթաթիւրքի եւ Հանրապետութեան, իսկ Թիւրքեշ յեղապաշտ տրամադրութիւններ կը յայտնէ: Այս նամակներուն հրապարակումը երեւան հանած է գործունէութիւնը աջակողմեան վտանգաւոր հոսանքներու, որոնք երկար ատենէ ի վեր կը կազմակերպուին Թուրքիոյ մէջ, շարժման կապելով երիտասարդութիւնը:

Թուրք Ազգային Ուսանողական Դաշնակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակած է, որուն մէջ կ'ըսուի.

«Ցասումով դիմաւորեցինք Նիհալ Ատսըզ անունով մէկու մը նամակը, որ ցոյց կուտայ թէ մենք երիտասարդներս որ աստիճան իրաւունք ունինք մեր գաղափարներուն մէջ: Երբեք պիտի չկրնան Աթաթիւրքի անունը ջնջել այս հողերուն վրայէն: Նիհալ Ատսըզ կոչուած այդ անգիտակից մարդէն ալ կ'ուզենք որ այլեւս լռէ: Հակառակ պարագային, իբրեւ երիտասարդութիւն՝ մեր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ զայն լռեցնել»:

Թուրքիոյ Երիտասարդական կազմակերպութիւնն ալ յայտարարութիւն մը հրատարակելով՝ խաբուած հայրենակիցները եւ երիտասարդները կը հրաւիրէ «այլասերած, նողկալի եւ չարաբեր նըպատակներով զանոնք խաբել ջանացող եւ չահագործող մարդոց երես չտալ, մտնել Հանրապետական վարչաձեւի, Աթաթիւրքճիութեան եւ յեղաշրջականութեան լուսաւոր շաւիղը»:

Եղեսիոյ Գիշեր

«Առեալ երանելւոյն Մաշտոցի տաս մի անկւոյ ... հասանէր... Եդեսիա..»

ԿՈՐԻՒՆ

«Գրերի գիւտը եղել է Եդեսիա քաղաքում»:

Մ. ԱԲԵՂԵԱՆ

Եդեսիոյ գիշեր, ծառերի խշշոց,
Մրրկաշունչ հողմ ու մի խուլ խրճիթ,
Եւ դալուկ մոմի դողդոջուն մի բոց,
Ու մի զոյգ աչքեր՝ վշտոտ ու վճիտ:

Ու այդ աչքերում՝ գերուած մի աշխարհ,
Սուգուող փառքերի հազար աշտարակ,
Մանուկներ բոկոտն, աղջիկներ բշուառ,

Ուրիներ լացող, բարդիներ բարակ:
Ու այդ աշխարհում՝ տիրողներ տաժան,
Մի վսեմ ազգի կործանման վճիռ,
Ծխացող բողոք, ճնշում յարաժամ,
Խոկացող լեռներ՝ կնճիռ առ կնճիռ:

Ու այդ լեռներում՝ երազներ պէս–պէս,
Երկնումի, կերտման անսպառ մի տենչ,
Ամենաարար աստուածն էր, ասես,
Մարդու փոխարկուել այդ լեռների մէջ..

Եդեսիոյ հրա՛շք... վառուող սրտի բոց..
Լոյսով ողողուած խարխուլ մի խրճիթ,
Սեղանի վրայ... Տառերը Հայոց ...
Դրսում՝ այգաբաց խաղաղ ու վճիտ ...

×

Ո՞ւր է, արդեօք, մագաղաթն այն
նուիրական,
Որի վրայ այբուբենը մեր յօրինուեց,
Որի վրայ մեր անդրանիկ նիշը գրուեց,
Ծնուեց որից հսկայ կաղնին մեր
դպրութեան:

Ո՞ւր է, արդեօք, մագաղաթն այն
նուիրական,
Որի վրայ հետքը մնաց այն սուրբ բազկի,
Որի վրայ մահը մեռաւ Հայոց ազգի,
Եւ որի հետ կապուեց ամբողջ մեր
ապագան:

Ո՞ւր է, արդեօք, մագաղաթն այն
նուիրական...

ԱՍԱՏՈՒՐ ՇԷՄՍ

ՀԱՄՐ ԵՆ ՄԵՐ ՃՊՈՒՌՆԵՐԸ

Չեմ գիտեր թէ ձմե՞ռ ըլլալուն համար չերգեցին մեր ճպուռները, — օրուան երիտասարդները։ Թէ միշտ համր են եւ պարել միայն գիտեն։

Ժամանակակցեան մրցումին (տես Յառաջ, Յունուար 18)։

Կը խորհէի թէ իմաստալից վերլուծական մը պիտի ներկայացնէին Լա Ֆոնթէնի ծանօթ առակին մասին, ցոյց տալով առակախօսին բնապատմական սխալները՝ գրական ու պատմական հարուստ ծանօթութեանց հետ խառնած, գլխուս վրայ թափելով ֆրանսական լեզուներու յորդառատ բերքը։

Օ՜ ճպուռ զաչտերու, ոսկի թափած արտերու, քեզ երգեր են Հոմերոս եւ Վիրգիլիոս, Թէոկրիտէս եւ Հեսիոդէս։ Միթէ չէ՞ բաւեր փառքդ, զոր կը պատմեն Սամոս կղզին աւանդութիւնները՝ Հերայի տօնախմբութեանց մասնակցողներուն պարտադրելով ոսկեձոյլ ճպուռ մը դնել իրենց մազերուն մէջ, մինչ Աթենացիք իրենց պատմուճանին իբրեւ ճարմանդ կը գործածէին ոսկեղէն ճպուռ մը զարձեալ։ Եւ վերջապէս Անակրէոն կ՚երգէր քեզ.—

«Ի՜նչ երջանիկ ես, ճպո՛ւռ, երբ ծառերուն գագաթը թառած, առտուան ցօղով յագեցած, կ՚երգես՝ թագաւորի մը պէս զոհ։

Քեզ կը սիրեն երկրագործները, որովհետեւ երբեք չարիք չես գործեր,

Քեզ կը պատուեն մահկանացուները, որովհետեւ ամրան աւետաբերն ես։

Դուն սիրելի ես Մուսաներուն եւ Ապողոնի՝ որ քեզի շնորհած է քաղցրանուագ ձայն մը։

Ծերութիւնը չի տառապեցներ քեզ։

Իմաստուն ծնունդը երկրին, զուարթաձայն երգերու սիրահար, զերծ ցաւերէ եւ հիւանդութիւններէ, ոչ միս ունիս, ոչ արիւն, նման չե՞ս միթէ աստուածներուն»։

Կը պատմուի թէ հնադոյն Աթէնքի մէջ երկու արուեստագէտներ, Եւնոմէ եւ Արիստոն, մրցում մը կը կատարէին կիթառով, երբ յանկարծ փրթաւ Եւնոմէի կիթառին մէկ լարը,— դո՛ւն, ճպուռ բարի եւ շնորհալի, ցատկեցիր դժբախտ արուեստագէտին կիթառին վրայ եւ այնքան դիւթական ձեւով փոխարինեցիր փրթած լարը, որ Եւնոմէ տարաւ յաղթանակը։

Երջանի՜կ ճպուռ, կ՚ըսէ բանաստեղծ Քսենարքոս, երջանիկ եւ իմաստուն, որովհետեւ ցեղիդ մէջ ձայն չունին էգերը,— ի՜նչ մեծ առաքինութիւն՝ այս մեր օրերուն։

Բաւական չէ՞ այսքան վկայութիւն, դատապարտելու համար Լա Ֆոնթէնի տգիտութիւնը.—

«Երգեալ ճպռան
Զամառն ողջոյն, —
Ի կերակրոյ զտաւ անմասն,
Իբրեւ եհաս հողմըն ձմերան,
Եւ ոչ ճշխար մը դուզնաքեայ
Ունէր ճանճի եւ կամ որդան»։

Անմի՛տ, անմի՛տ Լա Ֆոնթէն, գիտցիր որ ճպուռը ոչ ճանճով կը սնանի, ոչ ալ որդով։

Այս սխալը կապուած է այլ սխալներու։ Արիստոտէլի հետեւելով՝ հին ու նոր մատենագիրներ, իրենց կարգին, կարծեր են թէ ճպուռը, յոյժ ժուժկալ, կը սնանի առտուան ցօղով, ըստ այլոց՝ օդով, ինչպէս կը վկայէ մեր ալեխօսիկ Եղիշէն եւս.—

«Անարիւն ճպռանց նմանեցին, որ երկայն քաղցրութեամբ առանց կերակրատեաց կեան, եւ կենդանի են միայն զօդն ծծելով, զանմարմնոցն բերեն զնմանութիւն» (տպ. Վեն. էջ 388)։

Ասկէ այն աւանդութիւնը թէ ճպուռը ջուր խմելու եւ սնանելու իր ժամանակն իսկ կը զոհէ՝ երգելու համար զաշտերուն գեղեցկութիւնը, արեւին ջերմութիւնը եւ միջօրէի կախարդանքը։ Պղատոն այս աւանդութիւնը կը պատկերազարդէ այլ աւանդութեամբ մը.—

Սկիզբները, կը գրէ Փեդրի հեղինակը, մարդ էին ճպուռները՝ երբ դեռ ստեղծուած չէին Մուսաները։ Մուսաները ըստեղծուելէ ետք՝ անոնց շրթներէն երգը հոսեցաւ այնքան կախարդական, որ մարդիկ հմայուեցան, յափշտակուեցան եւ գինովցան երգին քաղցրութենէն, այնքան որ մոռցան ուտել եւ խմել՝ մնալով մեռնելու աստիճան սովահար, ու դարձան ճպուռ։

Իրողութիւնն այն է թէ ճպուռը, որ, «բերան չունի» կ՚ըսէ Արիստոտէլ, — իր ծծոցով տերեւներուն աւիշը կը ծծէ եւ բոյսերու ջուրով միայն կը սնանի։

Լա Ֆոնթէն անմտութեան փաստ մը եւս կուտայ՝ գրելով թէ ճպուռը

Ի տուն մրջեան իւրոյ դրացւոյն
Զոքաւ զուժկան լինել սովոյ,
Իբրեւ եհաս հողմըն ձմերան (*)։

Ճպուռին կեանքը մէկ եղանակ է միայն, ամառ մը։ Ձմեռը չեկած՝ կը վերջանայ իր կեանքը։

Ահա թէ ի՛նչպէս կը շարունակուի սերունդը։ Էգը աղոց մը ունի ետեւը,ատով ճեղք մը կը բանայ ծառերու ճիւղերուն մէջ՝ թաղելու համար իր հաւկիթները։ Անձան հաւկիթէն կ՚ելլէ ճպուռին սերունդը, ոչ դեռ ճպուռի կերպարանք առած, ու կ՚իջնէ ծառէն ի վար, կը մտնէ հողին մէջ, ձմեռը կ՚անցընէ ի քուն, — ոչ ջուր կ՚ուզէ, ոչ սնունդ։ Ուրեմն ձմեռը ճպուռ չկայ որ մրջիւնին դուռը մուրալու երթայ։ Զաղերն ալ իրենց կարգին՝ հողին տակ ի քուն, ո՞վ է մտածեր անօթութեան մասին։ Գարնան, վերջին կերպարանափոխութիւնը ստացած, ամոնք կը բարձրանան ծառն ի վեր՝ սպասելով որ կլուն երգէ եւ մեկնի, զաշտ եւ անտառ թողլով ճպուռներուն։

Մեկնելով այս իրողութենէն՝ Աթենացիք կը կարծէին թէ հողէն կը ծնի կամ կը սերի ճպուռը, եւ իրենքզիրենք նմանցնելով «հողածին» այս միջատին՝ ճպուռ անունը (թեթթիկէս) տուած են իրենք իրենց, փոխաբերաբար՝ ծնած այն հողէն ուր կը բնակին, խոր հայրենասիրութեան մը ապացոյց։

Ճպուռին մասին մեղադրանքները շատ զարգացած են որքան ռամիկին, նոյնքան գիտունիկին մօտ, այնպէս որ ճպուռ բառը ստացած է զանազան նշանակութիւններ.—

Ճպուռ = ձանձրացուցիչ խօսող։
Ճպուռի գործ = անօգուտ աշխատանք։
Ճպուռ = փողոցի երգչուհի։
Ճպուռ = խենթ։
Ճպուռ = ծոյլ։

Ծոյլ են կոչեր ճպուռը, որովհետեւ ըստ Լա Ֆոնթէնի՝ ճպուռն ըսեր է մրջիւնին.

Ցարգ եւ ցերեկ, ո՛ւմ եւ դիպէր,
Երգէի ես, մի մեղադրեր։

Կամ պարեր է, ինչպէս կը կարծէ հայ ժողովուրդը.—

Թռի վռի մի ճպուռ,
Ողջ ամառը շուռ ու մուռ։

Ծանօթ են նաեւ փոխաբերական ասացուածքներ.—

Ճպուռի տարի = թշուառութեան տարի։
Ճպուռի տաքութիւն = բարկ արեւով օր։
Ճպուռը ամչնել = շատ խօսիլ։

Չեմ գիտեր ինչո՛ւ, Կիպրոսի մէջ «առտուան ճպուռ» կոչուած են... էշերը։ Մինչ Լիէժի մէջ «Օգոստոսի աքաղաղ» կը կոչուին ճպուռները։

Ֆրանսացի նշանաւոր բժիշկը, Թրուսօ, «ճպուռը դեղ է ձմեռնակ ունեցողներուն» կ՚ըսէր, այն իմաստով թէ ձմեռնակը կ՚անհետանայ ամրան մէջ։ Քանի խօսքը բժշկութեան հասաւ, չմոռնանք ըսել թէ, ժամանակին, ճպուռը կը չորցնէին, փոշիի կը վերածէին եւ կուտային խիթ ունեցողներուն ու միզափոշտի հիւանդութենէ տառապողներուն։ Գործածուած է նոյնիսկ իբրեւ ... պարարեր դեղ։ Այս սովորութիւնը թերեւս կուգայ հին օրերէ,— արդարեւ Արիստոտէլ կը վկայէ թէ ճպուռը փնտռուած ուտելիք մըն էր Յունաստանի մէջ, արուն՝ արգասաւորութենէ առաջ, էգը՝ արգասաւորութենէ ետք։

Կարգ մը Թռչուններ եւս շատ կը սիրեն ճպուռով սնանիլ, այնպէս որ Կրետէի մէջ՝ պատանիները դերձանով կը կապեն ճպուռը, օդը կը բարձրացնեն եւ այսպէս Թռչուն կ՚որսան։

Այժմ խօսինք ճպուռին «երգին» մասին, որ կը կազմէ Լա Ֆոնթէնի գլխաւոր սըխալը։

Հինէն ի վեր գրուած է թէ «կ՚երգէ» ճպուռը, որ, գիտնանք, բերան չունի ոչ մրջիւնին կերածը ուտելու համար, ոչ ալ երգելու։ Բայց ըսուած է.—

Ծիծեռնակին երգը՝ առաւօտուն։
Ճպուռին երգը՝ միջօրէին։
Ծղրիթին երգը՝ երեկոյեան։

Շատեր կը կարծէին թէ «երգողը» էգ ճպուռն է, մինչդեռ էգը համր է։ Իսկ թէ ի՛նչպէս «կ՚երգէ» արուն, այս է հարցը։

Ճպուռը ունի ուռած փոր մը կռնակէն։ Վեց թաթիկներուն ետեւը՝ երկու խփականեր, որոնք կը ծածկեն փորի խոռոչը, երկուքի բաժնուած, թաղանթով պատած։ Կեդրոնը եռանկիւն կարծրութիւն մը, որմէ դէպի երկու կողմերը գտնուած աւելի փոքր խոռոչներու կ՚երկարի մաշկ մը, նուրբ եւ պրկուած, ջոյնը՝ ծխածան,— ճպուռը չորնալէ ետքն ալ գեղեցիկ է այս մաշկը, որ կը կազմէ ճպուռին թմբուկը։ Քովնտի երկու ջիղերներ, փոխն ի փոխ պրկուելով ու թուլնալով, օդը կը վանեն ու կը ծծեն եւ հնչեղ ձայն մը կը հանեն։ Այս է ճպուռին երգը։ Փրովանսցիները «հայելի» կը կոչեն այս մաշկը, այնպէս որ «ճաթած հայելի» ասացուածքը, Փրովանսի մէջ, կը նշանակէ մարած ձայն։ Այնքան հնչեղ մաշկ մըն է, որ ճպուռը փճացնելէ ետք անգամ կարելի է թրթռացնել եւ ճպուռի ձայն հանել։

Փրովանսի մէջ զիզի կը կոչեն ճպուռը, մենք՝ ժիժի, դասական գրականութեան մէջ՝ ճպուռ։ Ունինք իբրեւ հոմանիշ — Գարեխաղ, ժողովրդական բարբառով՝ ճռեկ, պեպենակ։ Շատեր ճպուռը կը շփոթեն ծղրիթին հետ, ինչպէս .... Հըրաչեայ Աճառեան։

ԱՐԱՁ

(*) Արդար ըլլալու համար՝ հարկ է ըսել, այստեղ, թէ Լա Ֆոնթէն այս առակը առած է Եսովպոսէն՝ առանց բանագողութեան մեղադրանքի։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁԱՅՆՍ ՈՒ ԿԵԱՆՔՍ

MA VOIX ET MA VIE (1)

Ամերիկացի, սեւամորթ երգչուհի Մարիան Անտէրսըն որուն համար հանդուցեալ Թօսքանինի ըսած էր՝ «դարու մը ընթացքին հազիւ անգամ մը կը ծնի այսպէս ձայն մը» գրած է իր ինքնակենսագրականը պարզ ու համեստ ոճով մը։ Այս գիրքը շուտով թարգմանուեցաւ բազմաթիւ լեզուներու, որովհետեւ արտակարգ քօնթրալթօյին համբաւը ծանօթ է ամէն կողմ։

Նիւ Եորքի Մէթրօփոլիթընի առաջին սեւամորթ անդամն է երգչուհին որ փոքր տարիքէն սկսելով լուռ եւ աղնուական պայքար մը մղած է ամերիկեան հասարակաց խտրականութեան դէմ, շա-

ՌՈՒՍՍԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Բ. ՄԱՍ

Իսկ այստեղ ալ ցանքի եղանակը անցաւ։ Կը մնայ մեր պետութեան, սովամահ չթողելու համար ժողովուրդը, կերակրել ամբողջ տարի մը՝ մինչեւ յառաջիկայ հունձք։ Տեղւոյս սուղ կեանքին պատճառով, մեծ գումար պէտք է, հասնելու համար անոնց կարիքներուն։ Հեռաւոր ճամբաներու նեղութեանց ենթարկուած, շատերն ալ Քիւրտերու կողմէ թալանուած, այս բոլորին հետեւանք՝ Էրզրումի գաղթականութիւնը յետին թշուառութեան է մատնուած, անոնց միակ յոյսը կը մնայ ռուս պետութեան օժանդակութեան վրայ»։

Ցայտնելով թէ սկիզբները նշանակուած 10.000 ոսկին ծախսուած է արդէն, թէ կը պահանջուի 380 հազար ռուբլի եւս, Պասկեւիչ կը շարունակէ.—

«Գաղթականները աշխատասէր են եւ ընդունակ իրենց ապրուստը հայթայթելու։ Այս ժողովուրդը, որմէ ցաւով զըրկուեցաւ Թուրքիա, սկզբնաբար կարօտ է օգնութեան եւ պաշտպանութեան՝ դէթ առաջին տարիներու համար։ Յետոյ անոնք ամէն բան աւելիով կը հատուցանեն։ Գաղթականները իրենք կը խնդրեն, որ հիմա միայն նպաստ տրուի իրենց, ու կը խոստանան զանձարանին վերադարձնել տրուած գումարը աւելի առաջ քան կը պայմանաւորէ պետութիւնը։ Ուշադրութիւն չընծայել գաղթականներու կարիքներուն, իմ կարծիքովս, անկարելի է, այս թէ ոչ ունայն կ՚անցնին մինչեւ այժմ մեր կողմէ կատարուած ծախքերը եւ հոգատարութիւնը անոնց համար։ Ձեր ողորմած հայեցողութիւնը այս գաղթականներուն վրայ, արքայ, բարելաւելով անոնց վիճակը, կը հաստատէ անոնց բնակութիւնը եւ օգտաւէտ կը դարձնէ պետութեան։ Ես շատ անհրաժեշտ կը համարիմ աւելցնել մեր հոգատարութիւնը գաղթականներուն վրայ, որպէսզի վառ պահենք Ռուսիոյ այն ազդեցութիւնը, զոր շահեցանք Ասիական Թուրքիոյ մէջ եւ որու շնորհիւ ամբողջ ազգ մը գաղթեց մեր սահմաններէն ներս»։

Այս դիմումին ի պատասխան, ցարը առանձին հրովարտակ մը ուղղելով Պասկեւիչին՝ բարեհաճեցաւ իր համաձայնութիւնը, տալու համար 380 հազար ռուբլի եւս։

«Ես կը հաւատամ, կը գրէ ցարը, որ ձեզի յանձնուած երկրին մէջ այդքան մեծ թիւով աւելցած ժողովուրդը պարտական կը մնայ ձեր բարի կարգադրութեանց, որոնց նպատակն է հաստատել իրենց բնակութիւնը յօգուտ մեր կայսրութեան»։

Պաշտօնական ցուցակով՝ Թրքահայաստանէն գաղթած ժողովուրդին թիւն էր.

Էրզրումի նահանգէն	7298	տուն
Արտահանէն	67	»
Կարսի նահանգէն	2467	»
Պայազիտի նահանգէն	4215	»
Գումար	14044	»

Մօտաւորապէս հարիւր հազար հոգի, որովհետեւ գաղթականներու ընտանիքները բազմանդամ էին։

Այս ամբողջ գաղթականութիւնը կը բաժնուէր երեք մեծ խումբերու, որոնք կը կրէին Էրզրումցիներ, Կարսցիներ եւ Պայազիտցիներ անունը։

Քիչ բացառութեամբ՝ Էրզրումցիք բընակեցան Ախալցխա եւ Ախալքալաք քաղաքներուն եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ, — առոնց մէջ կային քանի մը հարիւր հայ կաթողիկէ ընտանիքներ՝ Եփրեմ վարդապետի առաջնորդութեամբ։ Հայ կաթողիկէներէն մաս մըն ալ բնակութիւն հաստատեց Լօռիի, Շիրակի գիւղերուն մէջ ու Գիւմրի (Ալեքսանդրապոլ)։ Էրզրումցի Յոյները զետեղուեցան մասամբ Ծալկայի գիւղերը, մասամբ եւս Գիւմրի։

Կարսցիք ընտրեցին Գիւմրի, Արագածի լանջերը, Ապարանը, մինչեւ Թալին։

Պայազիտցիք բնակեցան Սեւանի լճին կողմերը, Դարաչիչակ եւ մասամբ Սուրմալու։

Էրզրումցիներուն առաջնորդն էր Կարապետ արքեպիսկոպոս, իսկ Կարսցիներուն առաջնորդը՝ Ստեփանոս արքեպիսկոպոս։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԻ ՎՐԱՅ

Պատերազմը, զոր Պասկեւիչ վարեց չորս տարի, ընդդէմ Պարսիկներուն եւ Թուրքերուն, մեծ փոփոխութիւններ պատճառեց Կովկասի մէջ, փոխեց մանաւանդ Վրաստանի Հայերուն նահապետական կեանքի ձեւերը։

Այդ չորս տարիներու շրջանը, ժողովուրդին բերնին մէջ, կը կոչուէր ռուսական բարբառով, պախոդըբի (պատերազմի) շրջան, եւ ինչ որ առաջ բարոյականութեան դէմ կը համարուէր ու բամբասուէր, շնորհիւ պախոդըբի ներողութեան գործուէր համարձակ եւ դրեթէ ... էր։

Թիֆլիզը առաջին անգամ էր որ կ՚ապրէր լուսաւորութեան, արդիականութեան պայմաններու մէջ։ Ու Թիֆլիզի կը տեսնէին Կովկասեան այլ քաղաքներ, որ ոտք կը դնէր ռուս զօրքը։

(Շար.)

բանակ ենթարկուելով նուաստացուցիչ սովորութիւններու :

Երգչուհին իր փառքը չի պարտիր անշուշտ իր մորթին գոյնին ու մղած պայքարին : Անտնդմէջ առաջ բացառիկ ձայնով բացառիկ արուեստագիտուհի մըն է որ կը յաջողի արտակարգ յուզում ու գնցում առեղծել երգահանդէսի սրահներուն մէջ, ուր որ ալ երթայ :

Չափազանց շահեկան ու օգտակար գիրք մըն է «Ձայնս ու կեանքս» զոր Ֆրանսերէնի թարգմանած է Մաքս Տոռեան :

Երաժշտասէր ընթերցողը ամէն բանէ առաջ կը տեսնէ թէ որքա՜ն դժուար ու տաժանելի է մեծ երգիչի մը պատրաստութիւնը : Կը հաստատէ նաեւ որ գեղեցիկ ձայնը չի բաւեր արուեստագէտ երգիչ դառնալու համար :

Չափազանցուած համեստութեամբ մը հեղինակը գրեթէ շատ քիչ կը խօսի իր արուեստին մասին, մինչեւ ինչ՞ր կընար ընել : Կ'ափսոսանք այս պակասը, որովհետեւ Անտէրսըն օփերայի բեմերուն վրայ չէ որ շահած է իր համբաւը : (Օփերան յաճախ փառք կը շահեցնէ երգիչներու որոնք արուեստ աւելի ձայն կը ցուցադրեն) :

Անտէրսըն կընար երկարօրէն խօսիլ իր մեկնաբանութեանց երաժշտական տարողութեան մասին եւ իր ծանօթ վեհանձնութեամբ կընար պատմել իր երգերուն կախարդական մասնայատկութիւնները :

Թերեւս երկրորդ գրքի մը մէջ պիտի ուզէ նկարագրել իր «Արուեստը» :

LE TOURNIQUET (2)

Մարկրիթ Կէյ եւ Ժէր ալ Մօթօռ շուէտերէնէ Ֆրանսերէնի թարգմանած են Էլին Վակնէրի (1882 – 1949) այս վէպը :

Շուէտական աննշան գիւղաքաղաքի մը նիւթական, կրօնական ու զգացական կեանքը գրեթէ ամբողջութեամբ կը ցոլանայ այս շահեկան վէպին մէջ, որուն հեղինակը վարպետ պատմող եւ վերլուծող մտքի տէր տաղանդաւոր գրող մըն է :

Բազմաթիւ տիպարներ, կրօնաւորէն մինչեւ գործաւորը ուղղակի իրենց առօրեայ կեանքը կ'ապրին գրքին էջերուն մէջ :

Սիրուն մանրամասնութիւնները, անըսպասելի դէպքերը, գլխաւոր հերոսներուն հոգեկան խռովքներն ու մարդկային վերջարանը ապրող պատկերը կուտան գիւղաքաղաքին վարպետի մը վրձինով նըկարուած :

Չափազանց շահեկան գործ մըն է, արժանի թարգմանուելու ամէն լեզուի :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Marian Anderson : Albin Michel, Paris 1961.

2) Elin Wagner : Albin Michel, Paris 1962.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՈՒՉՈՒ

Նորաբաց նկարասրահի մը մէջ, ուր Փիէռ Լամպերթէն կը ձօնէր իր «Գառուզ» հատորը, նկարիչը իր թափանցիկ ու խնդուն աչքերով կը դիտէր հասարակութիւնը : «Գառզու վերաբաղ» մը Փարիզեան փայլուն հաւաքոյթներուն մաս կը կազմէ, թէեւ այս անգամ նկարիչը ներկաներուն ուշադրութիւնը չէր ուզած կեդրոնացնել իր գործերուն վրայ, այլ կարծէք եկած էր պարզապէս իր ներկայութեան հմայքով նպաստելու գիրքի մը հրապարակումին կամ նոր կալերի մը բացումին յաջողութեան :

Տասի մը դծագրութիւններ, վիմագրութիւններ, խեցեգործութիւններ (սեռամիք), թիւով քիչ՝ որակով մէշտ ինքնատիպ, չէն կրնար սակայն թոյլ տալ, որ եկողը Գառզուի վրձնատեսած աշխարհին աննման գոյները յափշտակուածով դիտելէ զատ ուրիշ բանով զբաղի :

Նորութիւն էր անշուշտ, հետաքրքրական նորութիւն մը Գառզուի խեցեգործութիւնները, ուր արուեստագէտը ի յայտ կը բերէ նոյն բծախնդիր գիծը, ճաշակաւոր գոյնը եւ երկուքին գեղատեսր համադրութեամբ անսովոր ներդաշնակութիւն մը ամբողջութեան մէջ :

Ուր որ երթաք, անմիջապէս կրնաք ըսել դիտելով Գառզուի մէկ գծագրութիւնը, իւղաներկը, վիմագրութիւնը եւ այսօր՝ խեցեգործութիւնը.— «Գառզու մըն է» : Հոս է արուեստագէտին մեծ եւ ինքնատիպ անհատականութիւնը :

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Ծանօթ անուն մը երգի աշխարհին մէջ որ այլեւս իր տեղը գրաւած է :

Փարի – Փրէս Չորեքշաբթի իրիկուան իր թիւին մէջ (Մարտ 8) հրատարակելով արուեստագիտուհիին մէկ նկարը, կը գրէ թէ յատկապէս պատկերասփիւռի համար օփերա մը կը պատրաստուի որուն հերոսուհիին դերը գրուած է ոչ միայն Լիտիա Կարինի համար այլեւ ներշնչուած իսկ է երգչուհիին ձայնէն եւ դէմքէն :

«Ժամանակին Խաւարը» խորագիրն է այդ օփերային, որ կը պատմէ յիշողութիւնը կորսնցուցած մարդու մը. պատմութիւնը որ քնարական արուեստին մէջ կը գտնէ այն ուրախութիւնները որոնք թոյլ կուտան որ խաբէ իր առանձնութիւնը : Պատմութիւնը ներշնչուած է Ժորժ Ֆէյտոյէն իսկ որուն նման կարճատեւ բան մը պատահած էր :

Այս օփերային բնագիրը գրած է գերիրապաշտ բանաստեղծ՝ Ֆիլիփ Սուփօ, իսկ երաժշտութիւնը՝ Մարսէլ Տըլանուա : Ինք է որ գաղափարն ունեցած է օփերա մը գրելու յատկապէս պատկերասփիւռին համար : Երկու գլխաւոր մեկնարկուներն են.— Ժագ Ժանսէն եւ Լիտիա Կարին : Լիտիա Կարին, կը գրէ Փարի – Փրէս, Տըլանուայի նախասիրած երգչուհին է.

— «Իմ մեղեդիներս երգելը լսելով է, կ'ըսէ Տըլանուա, որ Սուփօ գրեց «Ժամանակին խաւարը» : Իր ձայնին եւ դէմքին շուրջ է որ գործը օրէ օր ծնունդ առաւ :

Այս գործին առաջին ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ցունիսին, Մալց – պուրկի փառատօնին, ապա Ֆրանսական պատկերասփիւռէն պիտի տրուի Հոկտեմբերին :

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԿՏԱԿՆԵՐ

Անգլիոյ մէջ, վերջերս, մեռած է 91 տարեկան օրիորդ մը, որ եօթնասուն միլիոն ֆրանք կտակած է Էլիզապէթ թագուհիի պահակազօրքի հարիւրապետ Տակլաս Նէյլըրին, պայմանաւ սակայն որ, ամուրի մնայ : Երբ կտակին լուրը իմացուած է, երեսուն Անգլուհիներ պատրաստակամութիւն յայտնած են ամուսնանալ 43 տարու զինւորի եւ միլիոնատէր հարիւրապետին հետ, որ սակայն, ծուղակը չիյնալու եւ միլիոնները չկորսնցնելու համար, Անգլիայէն ելած եւ Իտալիա գացած է :

Անգլիական օդանաւորդութեան մեծատուներէն մէկուն այրին՝ Տիկին Ուիտֆրէտ Շորթ, իր ամուսինէն 43 միլիոն ժառանգած է, պայմանաւ որ, ամուսնոյն մահէն յետոյ մաքուր կեանք ապրի :

Ուրիշ այրի մըն ալ, տիկին Վանտա Ուոտսուէրթ, իրաւունք չունի այր մարդու հետ դուրս ելլելու կամ իր տան մէջ այր մարդ ընդունելու, եթէ չուզեր կորսնցնել ժառանգութիւնը — միլիոնները եւ Եորքշայրի մէջ տուն մը :

Իրլանտացի Թոմաս Բոյլան ալ, իր եղբօր զաւկին 33 տարու Ճոն Բոյլանին կըտակած է իր հարստութիւնը, պայմանաւ որ, 12 ամսուան ընթացքին ամուսնանայ իր ընտրած աղջկան հետ : Ճոն աղատութիւնը ընտրած է որովհետեւ պահանջուած զոհողութիւնը ծանր գտած է :

Ուրիշ միլիոնատէր հօրեղբայր մըն ալ, 70 միլիոն կտակած է իր քսան տարու եղբօր աղջկան, Տիանա տ'Օրսէին, պայմանաւ որ սթրիփ – թիզէն (Լոնտոնի մէջ) հրաժարի եւ Հարաւային Ափրիկէ երթալով ուսուցչուհի դառնայ : Տիանա նախ մերժած է, բայց, ամուսինը զայն համոզած եւ ժառանգութիւնը զանձել տըւած է :

Լոս Անճըլըսի մէջ, ձեռնարկու մը, Փերսի Փարթին, շատ խիստ պայմաններ դրած է իր երկու ժառանգորդներուն՝ Էլլէն Տիլին եւ Ֆրանսիս Միլըրին : Ժառանգութիւնը ստանալու համար, անոնք իրենց ամբողջ կեանքի ընթացքին պէտք է որ ոչ ծխեն, ոչ խմեն եւ ոչ ալ այր մարդոց հետ յարաբերութիւն ունենան :

Ուրիշ մըն ալ, Ճոն Ուեսթըն, իր հարստութիւնը կտակած է իր կնոջ, զաւկին եւ երկու աղջիկներուն, պայմանաւ որ, չծխեն, չխմեն, զարդեղէն չգործածեն, սափրիչի չերթան եւ սեռային յարաբերութիւններ չունենան :

Ալիս Կրանչ անուն օրիորդ մըն ալ, իր երեք եղբօրորդիներուն արգիլած է մարմնական փորձութեան ենթարկուիլ, կարենալ երկու միլիոնի հասնող իր հարստութեան տիրանալու համար :

Փրոֆէսէօր Բէլլի իր զաւակներուն 87 միլիոն ձգած է, պայմանաւ որ իր ապագայ հարսերը ուշիմ ըլլան :

Վերջապէս, սկովտացի երգիծաբան մըն ալ իր կտակին մէջ գրած է թէ՝ հարստութիւնը պէտք է բաժնել Էտինպուրկի այն տասներկու դերձակներուն, որոնք ուիսկի չեն խմեր : Վաթսուն տարուան մէջ, միայն մէկ դերձակ գտնուած է կըտակին պայմանը լրացնող :

Թարգմ. ՎԷՆ

ՄԻՋՄՈԼՈՐԱԿԱՅԻՆ ԹՌԻՉՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Տիեզերագնացներու կատարած թռիչքներուն հետեւանքով ուսումնասիրութեան կարգ մը նոր հետազօտութիւններու հեռանկարները՝ միջմոլորակային ապագայ հաղորդակցութիւններու կենսաբանական խնդիրներուն վերաբերեալ,— կը գրէ ակադեմական Նորայր Սիսակեան «Ակնիտա եւ Տիեզերագնացութիւն» հանդէսին մէջ :

Գիտնականը կը շեշտէ թէ անհրաժեշտ է, ի մէջ այլոց, ուսումնասիրելի դեռ չհետազօտուած նոր երթուղիներու վրայ աւելի մեծ տեւողութեամբ թռիչքներուն կարելիութիւնը, պատրաստելին նոր եւ բարդ սիստեմներ՝ ապահովելու համար տիեզերագնացներու կենսաբանական գործունէութեան պայմանները մեծ հեռաւորութեամբ թռիչքներու ընթացքին :

Նորայր Սիսակեան դիտել կուտայ թէ համանմանաբար ապագային ալ «կենդանիներու եւ ուրիշ էակներու թռիչքները նախորդեն մարդոց թռիչքներուն դէպի ուրիշ մոլորակներ» :

Անդրադառնալով մեծ հեռաւորութեամբ կատարուելիք տիեզերական թռիչքներու պայմաններուն, ակադեմիկոս Նորայր Սիսակեան կ'ընդգծէ թէ՝ անծանօթ կերպով, երկնաքարերու եւ ճառագայթումներու յառաջ բերելիք վտանգները կը հանդիսանան ամէնէն կարեւոր խնդիրները, որոնց դրական լուծումէն մեծ մասամբ կախում պիտի ունենայ մարդոց միջաստղային թռիչքներուն կարելիութիւնը :

Հայ գիտնականը կ'ենթադրէ թէ այս խնդիրները կրնան լուծուիլ երեք ձամբով՝ այերանաւէն կրկնոյին բանաւոր չինութեան պատրաստութեամբ, ապահով երթուղիներու միջոցով, շրջանցելով այն գօտիները, ուր կան երկնաքարային նիւթի մեծ պարունակութիւն կամ ներուժ ճառագայթումներու գօտիներ եւ վերջապէս կարգի դնելով ֆիզիքական, քիմիական եւ կենսաբանական պաշտպանութեան կարգ մը եղանակներ տիեզերագնացներուն համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (171)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Երկու տարի եւքը բանի կերպով ամուսնացուցին զիս : Ձերքէզ մը վրէժխնդիր է.... հայրս ու նշանածս իմացեր էին Կ. Պոլիս գտնուիլս, այդ պատճառաւ եկած էին որ առնեն զիս առեւանգող փաշային տունէն : Աւաղ, անոնց Կ. Պոլիս հասնիլն ու անյայտ ըլլալը մէկ եղաւ ... Ահա անկէց ի վեր մնացի ճակատագրիս հետ : Այս զաւակը միայն ունեցայ, որ իր հօրը պէս գերուհիներու արիւնը մտնելով կ'ապրի ... :

— Մեծ հանըմը պատմելու ժամանակ կը դողար ու արցունքները կը հոսէին այտերէն վար :

— «Ախ, Ձերքէզուհի մըն եմ, Սեւլի, յարեց Մեծ հանըմը : Կեանքիս պատմութիւնը շատ աղետալի է ... Այս հարէմին մէջ ինչեր չեմ տեսած, ինչեր չեն անցած իմ գլխէս :

— Չէ որ խոստացար պատմել, ընդհատեց Սեւլի :

— Այո, խոստացայ. սիրելի աղջիկս նկատել տուաւ Մեծ հանըմը, բայց կը թողում ուրիշ առենուան մը : Սիրտս շատ լեցուած է : Վաղը կը նստինք եւ երկարօրէն կը պատմեմ :

Ու Մեծ հանըմը սրբեց արցունքները. նայեցաւ Սեւլիին գորովալից մօր մը պէս ու մեկնեցաւ :

ՄԵԾ ՀԱՆԸՄԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երկու օր անցած էր :

Սեւլի անհամբեր սպասած էր որ Մեծ Հանըմը սենեակը գար ու պատմէր իր կեանքին աղետալի պատմութիւնը :

— Ահ, չէ, չխաբեց զիս. գինծու պատմութիւն մը ընել չուզեց ան, բացագանչեց թշուառ Սեւլին ինքնիրեն : Անպատճառ հիւանդ է. վերջապէս բան մը պատահած է որ չեկաւ :

Սեւլին այս տխուր մտածումներուն մէջ թաղուած էր. ահա իր սենեակին դուռը կամացուկ մը բացուեցաւ ու ներս մտաւ Մեծ Հանըմը : Մանկամարդ գեղուհին իսկոյն անոր առջին վազեց ու անկեղծ գորովանքով մը համբուրեց ձեռքը :

— Ուշացայ, չէ մի, մրմնջեց Մեծ Հանըմը խշխշացնող ձայնով մը : Բայց ըստիպուած էի : Դուն չես գիտեր թէ զաւակս ինչքան կը բարկանայ, երբ ձեր քովը գամ :

— Պատճա՞ռը. ընդհատեց Սեւլի :

— Երբ պատմութիւնս լսեմ, ան ատեն կը հասկնաս թէ ինչո՞ւ համար զաւակս կ'ուզէ որ առանձին ապրիմ ու կեանքի տխուր կամայականութեանց ենթակայ եղող մանկամարդ աղջիկներու քով չերթամ :

— Սեւլի լռեց. Մեծ հանըմը վայրկեան մը մտածեց.. : կարծես թէ յիշել ուզեց իր անցեալը. յետոյ հառաչանք մը հանելով բերնէն, ըսաւ .

— Ցայտնեցի թէ՝ տասներկու տարեկան էի, երբ գերուհի մը եղայ : Միեւնոյն ատեն յայտնեցի թէ բռնութեան ներքեւ ամուսնացուցին զիս» : Երեւակայէ, Սեւլի երբ ես ծաղիկ տարիքիս մէջ կը գտնուէի, երբ ես չբացուած վարդի մը պէս ճղէս կը զատուէի որո՞ւ ձեռքը կ'իյնայի, որո՞ւ գրկաց մէջ կը թոշնէի ... Ախ, սոսկալի բան, գիտցիր որ յիսունի մօտ տարիք մը ունեցող խոֆածի մը շունչը կը ծծէի եւ անոր կինը կը դառնայի : Ի՞նչ զգէի ... ինչ մտածէի : Ալ գիշեր ու ցորեկ լալով կ'անցընէի : Խոֆածը եղբայր մը ունէր : Օր մը սենեակս մտաւ ու յայտնեց թէ կը սիրէր զիս.... :

Գարշելի բան էր աս. մարդ մը իր հարազատ եղբօր կնոջը այդ տեսակ առաջարկութիւն մը կընա՞յ ընել .... Սոսկումով մը մերժեցի : Ցայտարարեց թէ՝ կը սպաննէր զիս : Դարձեալ անդրդուելի մնացի : Հրէշը դուրս ելաւ սենեակէն ու կատղած վագրի մը պէս վար իջաւ : Բայց հազիւ թէ ամիս մը անցաւ, ահա յաջողեցաւ գիշեր մը մեր պառկած սենեակը մտնելու : Խոֆած ծերը քնացած էր. իսկ ես արթուն էի, որովհետեւ շատ գիշերներ արցունքէս քուն չունէի : Սենեակը ճրագ չէր վառեր. սակայն լուսընկային շողերը թափանցեր էին մեր մահճակալին վրայ, որ պատուհանին առջին դրուած էր : Հետեւաբար երբ մօտեցաւ մեր անկողնին, շարժում մը ըրի ու ճչել ուզեցի : Վատը բերանս գոցեց ու սպառնաց որ լռեմ : Եւ որովհետեւ սիրտ չունէի աս գարշելի մարդուն վրայ, թողուցի որ եղբօր արիւնը մտնէ :

— Սպաննե՞ց ... բացագանչեց Սեւլի :

— «Այո, չուան մը դրաւ անոր վիզը ու զաղանի մը խեղդեց իր եղբայրը :

— Ցետոյ :

— «Ցետոյ ստիպեց որ իր մեկնելէն կէս ժամ ետքը ձայն տամ ծառաներուն ու ըսեմ թէ երկու չարագործներ խեղդեցին ամուսինս :

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ռոմանէն Օր. Փափազեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր մայրիկին՝ անոր տարեդարձին առթիւ:

×

Օր. Աղաւնի Մարգարեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր հօր՝ Մարտիրոս Մարգարեանի իր տարեդարձին առթիւ (Լիոն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ (ՍՕՆԱ) ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ Դատաւորեան եւ Թօփալեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին: Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եղանակին ամէնէն փայլուն պարահանդէսը Լիոնի մէջ, կազմակերպուած Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ, տեղի կ'ունենայ Մարտ 18, Կիրակի, Փալէ տը Բօնկրէ, Լիոնի շքեղ հանդիսասրահին մէջ, ժամը 17էն սկսեալ:

Գեղարուեստական խիստ խնամեալ բաժին մը, ի մէջ այլոց Փարիզէն ծանօթ երգչուհի՝

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

Ընկերակցութեամբ իր նուագախումբին որ բացառապէս պիտի ձոխացնէ պարահանդէսը:

Շատ մը անակնկալներ վերապահուած են ներկաներու: Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը: Եկեղեցւոյ գրասենեակէն կրնաք ստանալ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

«Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փառատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ:

Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ԲՈՒԹՆԵՐԵԱՆ իր Սօսի պարախումբով, ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր Արմենիա նուագախումբով եւ Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆի:

Միջազգային մեծ արուեստագէտներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն:

ԼԻԹԻԽՍ ՏԸ ԼԻՒՋ սպանացի մեծ պարուհին եւ ՌԻՇԱՌ ԺԱՔՍՈՆ Ափրիկեան սեւերու պարերով:

Գիները.— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ.:

Դիմել Սորպոնի գրասենեակներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրքերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

Ապրիլ 8էն 22

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի ներկայացումը Մայիս 5-ին, Շաբաթ գիշեր:

×

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի ներկայացում-պարահանդէսը Մարտ 24ին, Շաբաթ երեկոյ, Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմլիի սրահը:

×

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

Տարօնի ժողովրդական երգերու ունկնդրութիւն:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

կողմէ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Alors ouvrez ce roman envoûtant et laissez vous surprendre. »
« Le Peuple. » — Bruxelles

« Un beau livre, noble et pur, digne du premier roman de l'auteur, « Le Vert Soleil de la vie ».
« La Croix » — Paris.

« C'est un conte lyrique et essentiellement merveilleux, que cette enfance arménienne. »
« Les Nouvelles Littéraires » — Paris

« Quel roman !.. La force et la noblesse de l'inspiration accaparent tous les rôles. »
« Ouest-France » — Rennes

« Lorsqu'on se laisse entraîner par un récit comme celui de Victor Gardon, on ne pense guère aux problèmes que pose le roman à certains écrivains. »
« Les Lettres Françaises » — Paris

STOCK

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 34ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերու:

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15ին

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամի ծերանոցներուն համար երեք պաշտօնեայ կ'ուզուի.—

Ա) Պարտիզպան, կառավար (շօֆէօր),

Բ) Օգնական-խոհարար,

Գ) Հիւանդապահուհի:

Աշխատանքի քարդ ունենալը անհրաժեշտ է: Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել,—

Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

ՀԱՅԿ. ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հ. Բ. Ը. Մ. Երիտասարդաց ակումբի Հայկ. դասընթացքները վերսկսած են եւ տեղի կ'ունենան ամէն Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 19էն 21, 11 Սքուար Ալպոնի:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱԴՐԱՄ

վաճառումի պարտադիր գին

Modèle Deposé — Prix Imposé

200 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 17ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21-ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Պիտի նուիրուի ՄԱՂԽԱՍԻ:

Հանրային գործունէութիւնը պիտի ներկայացնէ՝ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Գրականութիւնը՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է:

Ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակը կը հաղորդէ որ ՄԱՐՏ 12էն 26, այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւններու պատճառաւ:

Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմումները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, նոյն հասցէին.—

23, Rue La Pérouse, PARIS (16e)

ORCHESTRE SYMPHONIQUE DES CONCERTS CHOUTEAU

SALLE GAVEAU : 45, Rue La Boëtie.

Երկուշաբթի, Մարտ 26, ժամը 21ին

SOLISTE :

ԹԱԳՈՒՀԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՑԱՅՏԱԳԻՐ

Concerto N° 1 en si bémol mineur pour piano et orchestre (Tchaikowsky)

Concerto pour piano et orchestre, Ballet Gayaneh

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Տոմսերու գին.— 12 Ն. Ֆ., 11, 9, 8, 6, 5.50, 4, 2.50:

Տոմսերը ապահովել Սալ Կավօ (ժամը 11էն 17), կամ Տիւրան (4 Փլաս տը լա Մատըլէն):

Direction : RENÉ-PIERRE CHOUTEAU

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը դրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ-ՀԷԼՎԱ (ՌՈՃԻԿ)

ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՐՏ

MARDI 13 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9352 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5153

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵԴ. ԹՈՓՉԵԱՆԻ ՀԵՏ

Գրած էինք թէ Գահիրէ այցելելէ նոր Պէյրութ անցած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղարը, Եդ. Թոփչեան: Գահիրէի մէջ «Արեւ»ի մէկ աշխատակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Թոփչեանի հետ: Կը քաղենք կարեւոր մասերը:

Խօսակցութիւնը կը սկսի Սարոյեանի պատմութեամբ: Թոփչեան կը պատմէ.—

— Սարոյեան Լենինկրատէն կ'անցնէր իբրեւ զբօսաշրջիկ: Իրեն տրամադրուած պտոյտի քանի մը ժամերէն օգտուելով՝ կ'իջնէ քաղաք եւ հիւրանոց մը մտնելով կը յայտարարէ թէ կը փափաքի մնալ... առանց վիզայի: Այդ ժամանակ Մոսկուայի մէջ կ'աշխատէի: Հեռախօսեցին ինծի եւ կարգադրեցինք, որ Սարոյեան վիզա մը առնելով Մոսկուա գայ: Սարոյեանը ընդունեցանք խումբ մը ռուս գրողներու հետ: Ընդունելութեան ընթացքին ինծի մօտենալով ըսաւ.— «Օղլու, դուն հայերէն գիտե՞ս»:

— Դուն Ամերիկայի մէջ բնակելով հայերէն գիտես, ես Հայաստանի մէջ բնակելով եւ հայ գրող ըլլալով չգիտնա՞մ հայերէն», պատասխանեցի: — «Այնտեղ այս հաւաքոյթը կարճ կապէ որ երթանք հեռու հայերէն խօսինք» ըսաւ Սարոյեան:

Արդարեւ, մեր հաւաքոյթէն ետք գացինք Մոսկուայի «Արարատ» ճաշարանը հայկական ճաշ ուտելու: Բազմաթիւ Հայեր կային, բոլորը շրջապատեցին մեզ եւ բաժակ առաջարկեցին Սարոյեանին:

— «Այս բոլորը զիս կը ճանչնա՞ն... հարցուց Սարոյեան:

— «Այո», պատասխանեցի:

— «Ինչպէս մեծ ազգ ենք մենք, ըսաւ Սարոյեան, աչքերուն արցունքը սրբելով եւ աւելցնելով.—

— «Օղլու, չեն ձգեր որ առանց յուզուելու հանգիստ ճաշ մը ուտես»:

Թոփչեան իր կարգին յուզուած էր՝ երբ կ'արտասանէր այս խօսքերը:

Ցուցմամբ ծանրաբեռն լռութենէ մը ետք, փակեց Սարոյեանի զրոյցը, ըսելով.—

— Յետոյ Սարոյեան Հայաստան գնաց եւ ես չկրցայ անգամ մըն ալ իրեն հանդիպիլ: Ան բոլորովին հայացած մեկնեցաւ Հայաստանէն:

Խօսակցութիւնը յետոյ տեղի կ'ունենայ ներգաղթի հարցին շուրջ: Իբրեւ Հայաստանի Գերագոյն Սովետի նախագահ, ինչ նորութիւն կը բերէ Թոփչեան.—

— Այս տարուան ընթացքին, Հայաստանի կառավարութիւնը պիտի ձեռնարկէ նոր հայրենադարձի: Առաջին հերթին պանդուխտ Հայեր հայրենիք պիտի մեկնին Իրանէն, Եգիպտոսէն եւ Կիպրոսէն: Մօտ օրէն Գահիրէ կը ժամանեն Հայաստանի պատուիրակները, գլխաւորութեամբ մշակոյթի փոխ-նախարար Անդրանիկ Շահինեանի:

Հայաստանի կառավարութիւնը գործնականօրէն կ'աշխատի ստեղծել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները, որպէսզի տասնամեակներ շարունակ օտար երկիրներու մէջ ապաստան գտած Հայեր վերադառնան իրենց հայրենիքը: Այդ մտահոգութիւնը արտայայտուեցաւ Զարոբեանի զեկոյցին մէջ:

Յառաջիկայ հայրենադարձին կապակցութեամբ՝ Հայաստանի մէջ կը կառուցուին բազմաթիւ շէնքեր, որոնք փակ կը պահուին, սպասելով որ հայրենադարձները ժամանեն հայրենիք: Գաղտնիք չէ որ մենք մեզի համար խնդրոյն ամբողջովին չենք լուծած բնակարանային հարցը, սակայն հայրենի ժողովուրդը սիրով պիտի կատարէ այդ զոհողութիւնը կարճ ժամանակի մը համար եւս, որպէսզի փութացուի հայրենադարձը:

Հայրենադարձը պիտի կատարուի այն համեմատութեամբ որ կարենանք բնակարան մատակարարել հայրենադարձներուն: Պատկերաւոր ըսելու համար, կը մտածենք հայրենադարձներուն տան բանալին յանձնել այն պահուն՝ երբ զիրենք կ'ընդունինք հայրենի հողի վրայ եւ բարեգալուստի համար կը սեղմենք անոնց ձեռքերը: Իսկ գործի մտահոգութիւն չունինք որովհետեւ գործ շատ կայ հայրենիքի մէջ: Միայն այս պայմաններով պիտի կատարուի հայրենադարձը, որպէսզի չկրկնուին նախկին դժուարութիւնները:

— Գլխաւորաբար ո՞ւր պիտի բնակին հայրենադարձները:

— Ներկայիս Երեւանի շուրջ կը կառուցուին արբանեակ քաղաքներ, որոնք ունին արդիւնաբերական նկարագիր: Այդ քաղաքներէն են օրինակ Աբովեան, Հրազդան եւ ուրիշներ: Հայրենադարձները գլխաւորաբար պիտի տեղաւորուին այդ քաղաքներուն մէջ, որոնք շատ հեռու չեն Երեւանէն, օրինակ, Աբովեան քաղաքը 15 քլմ. հեռու է Երեւանէն:

(Մնացեալը՝ վարը Բ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻԱ

—o—

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ

Մինչ Էվիանի մէջ, համաձայնութիւնը օրէ օր ձեւ կը ստանայ, ծանր ահաբեկումներ, ահռելի արարքներ կը շարունակուին Ալժերիա եւ Մայր Հայրենիք անմեղ զոհեր խլելով, խաղաղութեան մը նախօրեակին:

Վճռական շաբաթ մը սկսաւ որ միայն խաղաղութեամբ կրնայ վերջանալ, բայց տակաւին կարգադրելիք կէտեր մնացած են: Կ'ըսուէր թէ Պեն Խետտա որ Ռապաթ պիտի մեկնէր եւ հոն պիտի ընդունէր Պեն Պելլա, յետաձգած է իր ճամբորդութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ թէ գործը կ'երկարի:

Կիրակի օր խօսակցութիւնները շարունակուեցան եւ թէեւ գաղտնապահութիւն կը տիրէ, բայց յստակ է թէ խօսակցութիւնները կատարուած են գլխաւորաբար «տեղական ուժին» եւ առժամեայ գործադիրին շուրջ: Ի վերջոյ որոշուած է թէ տեղական ուժը Առժամեայ Գործադիրին եւ Ֆրանսացի մարզպանին տրամադրութեան ներքեւ պիտի գտնուի:

Ալժ. Ազատ. Ճակատի շրջանակներուն համար, տակաւին հարթուելիք հարցեր կը մնան:

Ալժերիոյ մէջ ալ սարսափ կը տիրէ, ամէն ժամ զոհեր, ահաբեկումներ, աւելորդ մեռեալներ: Օռանի մէջ, շաբաթ օր տասը հոգի մեռած է որուն վեցը՝ Եւրոպացի, մինչ ծանր միջադէպ մը կը պատահէր Պապ Էլ Ուէտի մէջ Եւրոպացիներու եւ զինուորականներու միջեւ:

Զինուորները կրակ բացած են Եւրոպացիներով լեցուն Առոնտ կառքի մը վրայ որ «Ֆրանսական Ալժերիա» կը «կրկնէր» իր ազդանշանով: Կառքը փախած է, բայց հինգ Եւրոպացի անցորդներ վիրաւորուած են եւ ուրիշ անցորդ մը կրակ բացած է զինուորականներուն վրայ: Այս ցաւալի բայց յատկանշական բնոյթ ունեցող միջադէպը ջղագրգիռ մթնոլորտ մը ստեղծած է Թաղին մէջ:

× Լրագրող մը սպաննուած ըլլալով Ալժէի մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատին կողմէ, Ալժէի բոլոր թերթերը լոյս չտեսան Երկուշաբթի առաւօտ:

Օրէ Օրին

"ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՀԱՒԿԻԹԸ"

—o—

Եթէ օր մը խորհրդային աշխարհը խնդայ, Արարատի երեսէն պիտի խնդայ:

Եթէ մեր Արարատը ջրհեղեղէն փրկած չըլլար Նոյի Տապանը եւ փրկուած չըլլային կենդանական սեռերու սկզբնական զոյգերը, մէջն ըլլալով հաւն ու աքլորը, այնուհետեւ աշխարհի մէջ հաւ ու հաւկիթ պիտի չըլլար եւ այսօր՝ վարչապետ Խրուշչեւ իր խոստացած հաւկիթը պիտի չկարենար խոստանալ խորհրդային աշխարհին:

Հարցը ինչո՞ւմն է.

Անցեալ շաբաթ Կրեմլինի մէջ բացուած է Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան Կ. Կ.ի լիակատարը, որու առաջին նիստը գրաւած է Նիքիթա Սերգէյեւիչ Խրուշչեւի 6 ժամ տեւող տեղեկագրին ընթերցումը: Օրակարգի առաջին նիւթ՝ Խորհ. գիւղատնտեսութեան յետամնաց եւ յետադէմ վիճակը:

Կուսակցութեան Ա. քարտուղարը, որու հաւկիթ կշռող մարդու խօսքն ու գործը ծանօթ է բոլորին, իրաւամբ, գոհացուցիչ չի գտներ «կոլխոզներու եւ սովխոզներու» արդիւնաբերութիւնը:

Խորհրդային ճարտարարուեստը լսելով եւ գործադրելով «պարտիայի» հրամայականը, տարուէ տարի կ'աճի ու կը զարգանայ: Մինչդեռ գիւղատնտեսութիւնը, գիւղացիին առասպելական յամառութեամբ, չլսելու կուգայ այդ երկաթեայ հրամայականը եւ թերաճ է ամէն մարզի մէջ՝ արտերէն մինչեւ գոմը: Բարեբախտաբար նոյնը չէ հաւնոցին համար: Եւ եթէ ամէն խորհրդային կուտ ուտող հաւ, հլու հնազանդ մնայ կարգախօսքին եւ շարունակէ 18 տարի իր պարտքը կատարել, 1980ին՝ իւրաքանչիւր սովետական քաղաքացի պիտի ունենայ «զհաւկիթ իւր հանապազորդ»:

Լիակատարի աւագ նիստը կը փակուի այդ համով, ներմկուց եւ դեղնուց խոստումին վրայ:

Անցեալին Կապիտոլը սագերն են փրկած, այսօր Կրեմլինը իր հաւերուն կ'ապաւինի:

Վարչապետ Խրուշչեւի հաւկիթէն շա՜տ ու շատ առաջ, ԺԶ. դարու կէսէն ի վեր, պատմական է դարձած Քրիստափոր Գոլոմպոսի հաւկիթը: Խրուշչեւի հաւկիթին մէջ մազ փնտռելու համար չէ, որ Գոլոմպոսինը կը յիշենք: Քաւ լիցի:

Իտալացի մեծ նաւորդը, երբ իր հին ու խախուտ առագաստանաւով՝ ովկիանոսներէն անդին Նոր Աշխարհ մը գտած Սպանիա վերադարձաւ, իրեն շնորհուեցաւ ամէն փառք ու պատիւ: Արքունիքի դահլիճներու մէջ կեանքին եւ արեւածագին՝ մոմերուն հետ մարող արքայական կերուխումներու բաժանորդ սպանացի մեծամեծները, իրենց նախանձէն կուրացած անվերջ կը խծբծէին ճենովացի համեստ ընտանիքի այդ մեծ զաւակը:

Օր մը, իրեն ի պատիւ ճաշի մը ատեն, նախանձ սեղանակիցներ իրարու մէջ բարձրաձայն կը խորհրդածեն.— Ամերիկան գտնելը այդքան ալ մեծ ու դժուար բան մը չէր, բաւ էր մտածել...: Գոլոմպոս, որ ամէն իրական մեծ մարդու պէս համեստ էր՝ ի լուր այդ մախձոտ խօսքին նախ կը լռէ: Ապա՝ սպասեակին հաւկիթ մը բերել տալով, չարախօսներու խումբին ուղղելով խօսքը կը հարցնէ թէ ո՞վ կրնայ հաւկիթը ոտքի պահել, մէկ ծայրին վրայ: Բնականաբար ոչ ոք կը յաջողի: Գոլոմպոս, հաւկիթին մէկ ծայրը սեղանին վրայ թեթեւ մը ճզմելով, ոտքի կը կեցնէ: Դժուար բան մը չէր կը բացագանչեն, ծաղր ու ծանակ դարձած նախանձոտները: Անշո՛ւշտ, կը պատասխանէ Գոլոմպոս՝ հեգնական ժպիտով մը... բաւ էր մտածել:

Չորսուկէս դարէ ի վեր պատմական առակի կարգ անցած՝ Գոլոմպոսի հաւկիթին իմաստը պարզ է եւ յստակ: Տեսնենք թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Խրուշչեւի հաւկիթին ապագայ իմաստը:

ԻԲ. համագումարէն ի վեր Խրուշչեւ կը խոստանայ, որ 1980ին, Ռուսաստան պիտի ըլլայ աշխարհի ամէնէն հարուստ երկիրը: Այդ թուականին խորհրդային մարդը ինչո՞ւ չունենայ իր օրական հաւկիթը:

Չէ՞ որ հարուստին «խորոզն» ալ հաւկիթ կ'ածէ:

ՇԱՀԷՆ

ԻՍԻԻ ՈՃՐԱՅԻՆ ԱՐԱՐՔԸ, ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ ԹԵՒԸ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑ

Շաբաթ օր վերջին պահուն քանի մը տողով կը հաղորդենք թէ «թակարդուած» կառք մը կը պայթէր Իսիի քաղաքապետարանին սրահին առջեւ բազմաթիւ զոհեր պատճառելով:

Պատրուակը՝ «Խաղաղութեան Շարժումին» համագումարը որ պիտի բացուէր նոյն օրը, պայթումէն 30 վայրկեան ետք: Այդ շարժումը եթէ ոչ համայնավար, համայնավարամիտ շարժում մըն է, որ կրցաւ սակայն իր ժողովը գումարել եւ ազգային խորհուրդը ընտրել:

Շաբաթ առտուան պայթումը որ ոճրագործութեան մը տպաւորութիւնը տուած է առաջին առթիւ անմեղ զոհեր խլեց, անգամ մը եւս: 3 հոգի մեռան եւ անցորդներէն 47 ուրիշներ վիրաւորուեցան: Ասոնց մէջ դպրոցականներ, աշխատանքի գացող բանուորներ եւ բանուորուհիներ եւ Օրիորդ Ժագլին Գըզըլեան որ ամէնէն ծանրօրէն վիրաւորուածը կը նկատուի:— Ժագլին Գըզըլեան, 26 տարեկան կարուհի մըն է, որուն հայրը մեռած է անցեալ տարի եւ եղբայրն ալ Ալժերիոյ ճակատն է: Վիրաբուժները բռնադատուած եղած են թեւը կտրել, իսկ կեանքը ազատած է շնորհիւ ձեռքի պայուսակին, զոր բռնած էր սիրտին սեղմած եւ որ ծակ ծակ եղած է, բայց եւ պաշտպանած է Օր. Գըզըլեանի սիրտը:

Տեղական մամուլը երկու օրէ նկարները կը հրատարակէ Օր. Գըզըլեանի որ բացառիկ քաջութիւն մը ցոյց կուտայ իր դժբախտութեան դիմաց: Այլեւս պիտի չկարենայ շարունակել իր արհեստը որ կարն էր: «Խաղաղութիւն, ինչ ոճիրներ կ'ըլլան քու անունովդ» պիտի ըսուի այլեւս, տիկին Ռոլանէն ետք որ կը կարծէր թէ միայն յանուն ազատութեան կեանքեր կը զոհուին:

ԶԱՐՈԲԵԱՆ ԳՈՀ ՉԷ... ԽՐՈՒՇՉԵՒԷՆ

Յակոբ Զարոբեան քննադատած է Խրուշչեւը Կ. Կոմիտէի լիագումար նիստին ըստ տեղական մամուլին: Փարի – Փրէս *կը գրէ թէ մեծ անակնկալ մը եղած է այս դէպքը՝ երկու հոգի բացէ ի բաց քննադատած են Խրուշչեւը, ասոնք են՝ երկրագործական նախարարը՝ Միխայէլ Օլշանսքի եւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան՝ Ա. քարտուղարը՝ Յակոբ Զարոբեան: Այս վերջինը յայտարարած է թէ կոլխոզներու արտադրութեանց գնումի գինին յաւելումը զոր Խրուշչեւ «դրդիչ» որակած է անբաւարար է, իրականին մէջ:*

Յակոբ Զարոբեան շեշտած է թէ նոր ճշգրտութեամբ մը պէտք է գինը յայտնել:

×

Խորհ. Միութիւնը վերջնական ձեւ կուտայ երեսփոխանական ընտրութեանց (Գերագոյն Խորհուրդի = խորհրդարան նորոգում) որոնք տեղի պիտի ունենան Մարտ 18ին:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

Շոգենաւը կտրեց Իտալական սահմանը եւ մտաւ Եուկոսլաւիա. 1960ի Օգոստոս հինգն էր։

Բնութիւնը կը շարունակէր իր լեռնային տեսարանները. ծառերը, անասունները չէին փոխուեր. բայց մարդիկ չէին նմաներ Իտալացիներուն, լեզուն անհասկնալի դարձաւ, եւ ես մնացի մինակ, նստած օթեակին մէջ։ Արտասահմանէն միակ ճամբորդն էի. այս կողմերը օտարական քիչ կը տեսնուի։ Անցագիրս քննեցին, կնքեցին, երեսս նայեցան եւ ինծի յանձնեցին։ Ես պէտք է անցնէի սահմանէ սահման, այդ խայտաբղէտ երկրին մէջէն։ Խրուաթն ու Սլովէնը Սերպին անունը չէին ուզեր լսել, բայց մէկ դրօշակ ունին եւ մէկ Թիթօ։ Զակրէպ, Լուպլիանա գեղեցիկ քաղաքներ էին. Սերպիական մասը թրքական արեւելք կը հոտէր։ Եուկոսլաւիա իր համայնավարութեան մէջ շատ պաղ ջուր խառնած էր. միայն դրօշակին վրայ մնացեր էր մուրճ մանգաղը։

Մտանք Պուլկարիա, փոքրիկ կայարանը ծեփուած էր կարմիր լաթերով եւ դրօշակներով. Լենինի եւ Կէորկի Տիմիթրովի հսկայ նկարները բռնած էին շէնքին ճակատը։ Սթալին աքսորուած էր։ Շոգեկառքի տօնը կը կատարէին։

Առաջին համայնավար ուղղափառ երկիրն էր որ կը մտնէի։ Անշօշափելի ճնշող մթնոլորտ մը կար, եւ կարծես խոր լռութիւն մը պատած էր երկրին վրայ։

Բազմութիւն կար, բայց խօսող չկար, Իտալական կայարաններու գունագեղ աղմուկը չէր լսուեր։ Ասիկա օտարականի մը առաջին տպաւորութիւնն էր։ Երկիրը երկիր է, մարդիկը՝ մարդիկ, որոնք քեզի կը նային եւ կարծես չեն ուզեր տեսնել։

Սոֆիան գեղեցիկ քաղաք է, տարածուած՝ բլուրներու ծոցին մէջ։ Շրջականերու քանի մը հին բերդեր հերոսական դարերէն մնացեր էին։ Քաղաքին կեդրոնը մահմետական մզկիթ մը յամառօրէն կը դիմադրէր յեղափոխական յարձակումներուն։ Իրենք ալ ունէին Ինթու–րիստ եւ Ունիվերմակ։ Սոֆիան եւ բնակիչները պետութեան կը պատկանին, պետութիւնն ալ Մոսկովներուն կը պատկանի։

Երեկոյեան շոգեկառք պէտք է առնէի՝ Վառնա մեկնելու համար։ Հազիւ ոտքերս կրցայ ներս դնել եւ գլուխս ներս քաշել. սաստիկ խճողուած էր. մանաւանդ խոշոր ծրարներ, պայուսակներ, չուաններով կապուած, տեղ գրաւելու առաջնութիւն ունէին։

Պուլկարները Վառնան Սեւ Ծովի մարգրիտը կը կոչեն, ափերը Ոսկի աւազ. բայց Ռումէնները կ'ըսեն թէ Քոստանցան է Սեւ Ծովին մարգրիտը։

Ռուսական Ֆէլիքս Ճերզինսկի շոգենաւը կանգնած էր նաւահանգստին մէջ, ուրիշ օտար նաւեր չկային։ Այդ նաւով պէտք է Օտեսայ մեկնէի։ Նաւահանգստին բեռնակիրները մահմետական էին, մաքսապետը՝ պուլկար, ճամբորդները՝ Հայեր։

— Ձեր պայուսակները չեմ նայիր, ըսաւ մաքսապետը՝ թարգմանի միջոցով, բայց երկու տոլար պէտք է վճարէք։

Պուլկարիայէն քանի մը հայ մամիկներ ալ շոգենաւ պիտի առնէին՝ Հայաստան երթալու համար։ Իրենց հասարակ պողչաները, անհամար փոքրիկ կապոցներ, պաստրմայ, սուճուխ եւ զանազան իրեր ու տաղտկալից աղմուկը ցոյց կուտային հեռուէն եւ անծանօթ ճամբորդութեան մը վախը. բայց Հայաստան պիտի երթային՝ իրենց սիրելիները տեսնելու։

Բարձրացանք շոգենաւ։ Ճերզինսկին նոր նաւ էր, մաքուր եւ գեղեցիկ, սերի գոյնով ներկուած։ Կարմիր դրօշակը դեղին մուրճ մանգաղով կը ծածանէր առաւօտեան օդին մէջ։

Սեւ Ծովը հանդարտ էր, եւ նոր արեւին տակ ցոլքեր կուտար եւ ցոլքեր կ'առնէր։ Եղանակը տաք էր։ Շոգենաւին վրայ գտանք Սուրիայէն, Լիբանանէն, Յունաստանէն եւ այլ երկիրներէ ճամբորդող Հայեր. ասոնք ալ Հայաստան կ'երթային։ Հայերս 64 հոգի եղանք. կային տուն վերադարձող քանի մը Ռուսեր. բայց շոգենաւին պաշտօնէութիւնը շատ աւելի էր, թերեւս քանի մը անգամ։ Օրիորդ մը հաւաքեց մեր անցագիրները. խիստ քննութեան պիտի ենթարկուէին։ Օրիորդը Ախալքալաքցի Հայ էր, բայց հայերէն չէր գիտեր։

Շոգենաւի լեզուն այլեւս ռուսերէն էր. մեզմէ ոչ ոք կը հասկնար այդ լեզուն. հարկ եղաւ ֆրանսերէն, անգլերէն, եւ թուրքերէն լեզուները օգնութեան կանչել։ Շուտով սորվեցանք պորժ (ռուսական կաղամբէ ապուր), խառաշոյ (լաւ) բառերը։

Ընթրիքին ծառայելու եկան քանի մը օրիորդներ, ճերմակ գոգնոցով, գլուխնին ճերմակ սպաս կապած, ցոյց տուին ճաշացանկը։ Բան չհասկցանք. բոլորս միասին պորժ պոռացինք։ Մնացած կերակուրներն իրենց ուզածը բերին։

Ուշ երեկոյ հասանք Քոստանցա։ Քաղաքը տօնի մէջ էր. բնակչութիւնը ծովափ խուժած էր. հրախաղութիւն կար. ծովային ուժերու տօնը կը կատարէին։ Քոստանցա գեղեցիկ քաղաք էր, սպիտակ տուներով եւ աղքատ խանութներով։ Ովիդիոս աքսորուած, կ'ողբար իր հեռաւոր ու գեղեցիկ Իտալիան։

Ի՛նչ անգութ եղած է Օգոստոս կայսրը, այս ափերուն վրայ նետելու այդքան զգայուն, վիպապաշտ եւ հանճարեղ բանաստեղծ մը։

Տեղական ձայնասփիւռը ռումաներէն մոլտաւերէն երգեր կը նուագէր։ Խաղարանը (քազինօ) կը ծփար մութ ջուրերու մէջ՝ իր սպիտակ որմերով, եւ կամարներուն տակ մարդիկ նստած՝ լիմոնաջուր կամ գարեջուր կը խմէին։

Մենք խումբ խումբ նետուեցանք նեղ քին փողոցները, ականջ դրինք հայերէն բառեր յափշտակելու համար։ Կ'ըսեն թէ Քոստանցա հինգ հազար հայ ունի. բայց հինգ Հայու չհանդիպեցանք. թերեւս ռումաներէն կը խօսէին։

— Լուսանկարիչներն անպայման Հայեր են, աշխարհի մէջ լաւագոյն պատկերահանը Հայն է, ըսի ես, եւ իսկապէս հայ լուսանկարիչ մը գտանք, Թրքահայ էր։ Այստեղ Հայեր չկա՞ն, հարցուցինք։

— Կան, ի՞նչպէս չէ, քանի մը հազար Հայ կայ, պատասխանեց մարդը։

Տիկին մը միայն լսեց մեր լեզուն եւ դառնալով հարցուց.

— Դուք Հայե՞ր էք։

— Այո, Հայեր ենք, խումբով պատասխանեցինք, Հայաստան կը մեկնինք։

— Կ'ըսեն թէ շատ գեղեցկացած երկիր է, ըսաւ կինը։ Յետոյ դառնալով կրկնեց. ամուսինս ռումէն է, մանչուկս հայերէն գիտէ։ Եօրկի, բարեւ տուր, ասոնք Հայեր են, ըսաւ տղուն։

Ամէն տեղ Հայուն սիրտը հայ կը փընտռէ։ Քանիներ օտար քաղաք մը հասնելով, իսկոյն հեռախօսի ցանկը կ'առնեն եւ եան կը փնտռեն։

Քոստանցա հինգ հազարի չափ հայ ունի, բայց իր հայկական դպրոցը փակեր են. Պուքրէշի հայկական դպրոցը կ'սով ռումէն տղաներ խուժեր են, նախակրթարանի առաջին 3 դասարանները հայ պահելով։ Ռումանիա համայնավար է, կը պայքարի ցեղային ճնշումներու դէմ. ազատութիւն եւ եղբայրութիւն կը քարոզէ. բայց Հայոց դպրոցները փակ են։ Փրոֆ. Եօրկան իսկ պիտի ըմբոստանար։

Յաջորդ օրը երեկոյեան ժամը հինգին մենք Օտեսա պիտի հասնէինք։ Հայ մամիկները տագնապի եւ շփոթութեան մէջ էին. մաքսատունէն պիտի անցնէին։ Ա՛հ, այդ մաքսատունը, ինչ աւելի հաստատութիւն է։ Շոգենաւին մէջ բաժնեցին յայտարարագիրներ. հարկ էր լեցնել եւ յայտարարել՝ դրամ, ոսկեղէն, արծաթեղէն։ Հայ ճամբորդներուն շփոթութիւնն աւելի սաստկացաւ։

— Աս թուղթն ի՞նչ է, հարցուց ինծի տիկին մը, փասփո՞րթ է Հայաստան մտնելու։

— Ոչ, մայրիկ, պէտք է վրան գրես՝ թէ ի՛նչ ունիս, ի՛նչ կը տանիս Հայաստան։

— Իրենց ինչ, կ'ըսէին մայրիկները. քրոջս, տղուս, թոռանս հագուելիք կը տանիմ։ Գրպաննիս, վրանիս ալ կը նային եղեր. Աստուած իմ. աս ինչ օրերու հասանք, կը կրկնէին մայրիկները։

Թուղթերը հարկ էր լեցնել ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն կամ գերմաներէն։ Խեղճ պառաւներն ի՛նչ գիտնային այդ լեզուները։

— Հայերէն չըլլա՞ր, հարցուցին ինծի, ինչո՞ւ, ան ալ քրիստոնեայ լեզու չէ՞։

— Ադամ դրախտին մէջ հայերէն չխօսեցա՞ւ, ինչո՞ւ հայերէն չըլլար, կը վիճէին իրարու հետ։

— Ես Հայաստան պիտի երթամ, Ռուսերը ի՞նչ գործ ունին իմ ապրանքներուս հետ, Ռուսերը թող իրենց տեղը նստին, ասոնց լաթ մ'ալ չեմ տար, կ'ըսէր մայրիկ մը. եթէ պիտի տամ՝ Հայաստանի կուտամ։

Մայրիկն հազիւ համոզուեցաւ թէ Հայաստանը Մոսկովներու սրտին շատ մօտիկ է։

Հարկ եղաւ որ ես լեցնեմ գրեթէ բոլոր անոնց թուղթերը. պատրաստ էինք դիմագրաւելու գալիք վտանգին։ Օտեսայէն երկու ժամ առաջ, բաւական խոշոր շոգենաւ մը Ճերզինսկիին մէջ թափեց պաշտօնեաներու բազմութիւն մը։

— Քա, քոյրիկ, բացականչեց պառաւ մը, ամէն մէկուս՝ մէկ հատ նայող կուգայ։ Արդեօք գրպա՞նս ալ պիտի նային։

— Չէ, մայրիկ, ասոնց մէջ ամէն տեսակ պաշտօնեայ կայ, բժիշկ, նաւաստի, ոստիկան, պատասխանեց ճամբորդ մը, որ ծանօթ էր ծովային երթեւեկի։

Շոգենաւին ձայնասփիւռը ռուսերէն, անգլերէն, գերմաներէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով յայտարարեց ճամբորդներուն՝ պայուսակները բանալ, քննութեան համար։ Սպասուհիները նշաններով հասկցուցին հրահանգները։ Հիմա ո՞վ պիտի քակէր այդ ծանր պողչաները. ի՛նչ խնամքով կապած, տեղաւորած էին՝ քոյրիկներու, թոռներու, զաւակներու նուէրները։

— Կ'ըսեն թէ Հայաստան շատ ցուրտ կ'ըլլայ, ըսաւ մայրիկ մը, քանի մը բուրդէ հագուելիք առի, որ տղաքս չմսին։

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Բազմավէպ)

(1 Շար.)

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Գրականէ Հէքտոր Ռշտունիի «Դանիէլ Վարուժան» մենագրութիւնը հեղինակին երկրորդ գիրքն է, առաջինը՝ «Գեղամ Սարեան» երկասիրութիւնը։

Գիրքին առաջին գլուխը «Կեանքի ուղին» խորագրուած մասն է, ուր հեղինակը հաւաստի աղբիւրներէ քաղած տեղեկութիւններով եւ վկայութիւններով ընթերցողին կը հաղորդէ Վարուժանի անձնական կեանքին եւ հանրային գործունէութեան մասին հետաքրքրական դէպքեր եւ դրուագներ։ Հեղինակը շատ ճիշդ ըրած է մանրամասնութեամբ ներկայացնելով Վարուժանի կեանքը։ Որովհետեւ յաճախ գրողին կամ արուեստագէտին բնորոշ կողմերուն խոր լուսաբանութեան շնորհիւ է միայն, որ կարելի կը դառնայ գտնել եւ վեր հանել անոր ստեղծագործութեան բուն եւ իրական առանձնայատկութիւնները, այն յառաջդիմութիւնը, զոր ունեցած են խնդրոյ առարկայ գրողին տաղանդն ու արուեստը։

Յաջորդ գլուխը նուիրուած է «Սարսուռներուն»։ Խօսելով բանաստեղծին երախայրիքին մասին, հեղինակը ընդհանրապէս ճիշդ կը ներկայացնէ ինչպէս անոր գաղափարական բովանդակութիւնը եւ արժանիքները, այնպէս ալ այդ գիրքին բերած բանաստեղծական առանձնայատկութիւնները եւ անոնց ձեւաւորման միջոցները եւ աղբիւրները։ «Սարսուռներում»,— կը գրէ Ռշտունի, հեղինակը ցոյց է տալիս ազգային վէրքերն ու թշուառութիւնները, Արեւմտահայաստանի ճնշող իրականութիւնը եւ համիտեան բռնակալութեան ներքոյ տառապող արեւմտահայ հասարակ ազատութեան սուր պահանջը»։ Հեղինակը իրաւամբ կ'եզրակացնէ, թէ «Սարսուռներ»ը կենսական բովանդակութեան հետ կը բերէ կուռ լեզու, դասական ընտիր ոճ, թարմ ինքնատիպ պատկերներ, որոնք թեւակէտ եւ յաճախ աղօտ են, բայց հետզհետէ կը խորանան յետագայ գործերուն մէջ։

Ռշտունի կը քննադատէ Վարուժանի կարգ մը քերթուածներուն մէջ երեւցող «միստիկական պատկերները»։ Մեր կարծիքով, փոխաբերական իմաստով որոշ բառերու գործածութիւնը (չիրմաքար, դագաղ, խաչ, սատանայ, աղօթք եւն.) Վարուժանի քերթողութեան յատկութիւններուն տեսակէտէն երկրորդական նշանակութիւն ունին միայն։ Հետեւաբար, սխալ պիտի ըլլար եզրակացնել «միստիկական որոշ մտայնութեան փաստ», որովհետեւ Վարուժանի գրադանցապէս իրապաշտ արուեստը հակառակ է միստիքականութեան։ Իսկ միստիքականութիւնը կեանքը ըմբռնելու իւրայատուկ ձեւ մըն է, հոգեկան մասնաւոր դրութիւն եւ մտային եղանակ։

«Ցեղին սիրտը» հատորին նուիրուած գլուխը Ռշտունի խորագրած է «Հայրենասիրական երգեր»։ Իրօք համապատասխան խորագիր մըն է այս, որ կը բխի գիրքին գաղափարական — քաղաքական յստակ ձգտումներէ։ Արդարեւ Վարուժանի գիրքը տոգորուած է հայրենասիրական հզօր շունչով, ուր ջարդերը, ջարդերուն տեսարանները, ազգին տառապանքը, ազգային — ազատութեան ոգեշունչ պայքարին արտայայտութիւնները եւ վերջապէս հարազատ տունին եւ օճախին սէրը հրապարակ կուգան անխզելի միութեամբ։ Եւ ասոնք կ'երգուին այնպիսի հզօր տաղանդով եւ ներշնչումի առոյգ թափով, այնպիսի հարուստ եւ գունագեղ պատկերներով, որ կը ցնցէ օրուան գործ միջակութիւնը եւ բանաստեղծին շուրջը կը ստեղծուի հրաշալի մթնոլորտ մը։ Եւ որպէսզի ընթերցողին համար պարզ եւ հասկնալի ըլլայ այս գիրքին բերած յեղաշրջումը բանաստեղծութեան բնագաւառին մէջ, Ռշտունի քանի մը էջերով կուտայ «Ցեղին սիրտը» հատորին գտած ընդունելութեան պատմութիւնը, որմէ ետք գիրքին բանաստեղծութիւններու հիման վրայ կը կատարէ իր ընդհանրացումները եւ եզրակացութիւնները։ «Ցեղին սիրտը» գրքում, կ'ըսէ ան, Վարուժան խորացնելով նախորդ շրջանի նուաճումները, առանձնակի եւ անսպասելի կերպով զօրեղ, խոշոր մեծ մտայղացումների եւ շքեղ պատկերների միջոցով, ժողովրդական լեզուի եւ գրաբարի խորաչափակ եւ հմուտ օգտագործումով նոր, կենսունակ ձեւեր, համարձակ, փարթամ եւ ճկուն դարձուածքներ, հզօր, առանձնակի մրրկայոյզ շեշտեր բերեց հայ պոեզիային»։

Անդրադառնալով «Ցեղին սիրտը» հատորին էական եւ յատկանշական կողմերուն, Ռշտունի կը վերլուծէ գիրքին գեղարուեստական արտայայտութեան հարուստ ձեւերը եւ եղանակները, դասական պատկերներու վարպետ օգտագործումը, բանաստեղծին լաւատեսութիւնը եւ վիպապաշտութիւնը։

Հեղինակը ճիշդ նկատած է, որ Վարուժանի գործերուն մէջ վիպապաշտութիւնը եւ իրապաշտութիւնը զուգահեռ կ'ընթանան, միեւնոյն չափով, եւ բանաստեղծին իրապաշտութենէն կը բխի անոր վիպապաշտութիւնը։ Ռշտունի միեւնոյն ատեն իրաւամբ գիտել կուտայ թէ Վարուժան, դիմելով պատմական նիւթերու, նպատակ ունեցած չէ միայն ու միայն պատմական դէպքերը վերարտադրել։ Անոր հիմնական մտահոգութիւնը եղած պատմական նիւթերու միջոցաւ ժամանակակից, արդիական հարցեր լուծել։

Անհրաժեշտ է այստեղ գիտել տալ, թէ «Ցեղին սիրտը» վերլուծած ատեն Ռշտունի հետեւած է բանաստեղծութիւնները իրենց նիւթերով խմբաւորելու եւ խմբական վերլուծումի ենթարկելու ոչ ձեւի յանձնարարելի եղանակին։ Այս անպատեհութիւնը այն է, որ արժէքաւոր քերթուածները յաճախ կը նոյնանան երկրորդականներուն հետ։ Այսպէս. «Հայրենի լեռներ», «Կարօտի նամակը», «Պատուէր», «Հովիւը» եւ այլ քերթուածքներու գաղափարական բովանդակութեան պարզաբանումը թեպետեւ ճիշդ էր այսուհանդերձ, արուեստի լաւագոյն տարրերու վերլուծութեան վրայէն անցած է արագ եւ հարեւանցի, մէկ խօսքով չէ խորացուցած իր վերլուծումները։

Դանիէլ Վարուժանի բանաստեղծութեան, անոր տարբերքին բնորոշ առանձնայատկութեան հարազատ արտացոլումը «Հեթանոս երգեր»ն են, ուր զարգացած եւ իրենց վերջնական ձեւին հասած «Ցեղին սիրտը»ին մէջ ի յայտ եկած լաւագոյն քերթուածներուն բարձրարուեստ բարեմասնութիւնները։

«Հեթանոս երգեր»ին հրատարակութիւնը միատեսակ ընդունելութիւն չգտաւ. ոմանք հիացան, ուրիշներ քննա-

պատեցին: Բանաստեղծին որոշ բանաստեղծութիւններուն մէջ երեւցած մարմնական բաց նկարագրութիւնները, մերկութեան պոռնկութիւնը առիթ տուին թեր ու դէմ աշխոյժ վէճերու: Իշխանեան այդ գիրքին նուիրած չորրորդ գլուխին մէջ նախ կուտայ այդ վէճերուն համառօտ նկարագրութիւնը եւ ապա ասոնց առթիւ կը յայտնէ իր սեփական կարծիքը: «... Ո՛վ լալագէ», «Հեթանոսական», «Արեւելեան բաղանիք», «Հարճը» եւ այլ գործեր վերլուծելով ան ցոյց կուտայ, որ մերկութեան եւ մարմնական գեղեցկութեան պաշտամունքին տակ բանաստեղծը կը ձգտի եւ կը խորտակէ կեղծ բարոյականութիւնը կամ քօղարկուած անբարոյականութեան այլասերող երակնութիւնը, եւ որ բանաստեղծին միակ նպատակը եղած է փառաբանել գեղեցիկը, պարզութիւնը եւ բնականը, մարդկային առողջ, անկաշկանդ յարաբերութիւնները:

«Հեթանոս երգեր»ին երկրորդ բաժինը՝ «Գողգոթայի ծաղիկներ» շարքին գաղափարական բովանդակութիւնը հեղինակը կը կապէ դրամատիրութեան հակասութիւններուն: Երկար վերլուծութեամբ կը ներկայացնէ յեղափոխական պոռթկումներով յղի ընկերային ճգնաժամը եւ ապա կը նկարագրէ այդ միեւնոյն ընկերային հակասութիւններուն դէմ գացած անվախ հերոսները՝ «Բանուորուհին», «Ընկեցիկը», «Մեռնող բանուորը», «Խաբուած կոյսեր» եւ այլն:

Մեր կարծիքով «Հեթանոս երգեր» գիրքին նուիրուած գլուխը աւելի կը շահէր, եթէ հեղինակը տեղ տար նաեւ «Լոյսը», «Միջոն», «Վարուժնակիս», «Ականջներուն» եւ խորացնէր «Խաբուած կոյսեր» եւ ասոր նման քերթուածներու գեղարուեստական վերլուծումը:

Մենագրութիւնը կը վերջանայ «Հացին երգը» գիրքին նուիրուած գլուխով: «Հացին երգը» հայ գիւղացիին եւ գիւղի աշխատանքի մարդուն, ինչպէս նաեւ անոր հարազատ միջավայրին նկարագրութեան նուիրուած գողտրիկ եւ եզակի գործ մըն է: Արդարեւ, այս Վարուժանի քերթողական արուեստին պսակադրումն է, ուր իր բանաստեղծութիւնները կը հասնին կատարելութեան եւ բիւրեղեայ պարզութեան:

Մեր գրական քննադատութեան մէջ հարց եղած է, թէ Վարուժան ինչ վերաբերում ունեցած է գիւղին ներքին ընկերային յարաբերութիւններուն եւ հակասութիւններուն հանդէպ: Արծարծելով այս հարցը, Իշխանեան իրաւացի կերպով կը գտնէ, որ Վարուժանի նպատակէն դուրս եղած է քննել գիւղական միջավայրին ընկերային – դասակարգային յարաբերութիւններու հարցը: Ակներեւ է, սակայն, որ Վարուժանի սէրը աշխատաւոր գիւղացիին կողմն է, քանի որ երգած է միայն աշխատող գիւղացիին կեանքը եւ աշխատանքը: Այս իմաստով մենք կը բաժնենք Իշխանեանի հետեւեալ ճիշդ տեսակէտը.— «Գիւղական աշխատանքի եւ երկրագործի փառաբանութիւնն այստեղ ինքնանպատակ մի բան չէ... իր պոեզիան նա չի զրկում սոցիալական բովանդակութիւնից եւ գաղափարական նպատակասլացութիւնից»:

Միւս կողմէ գոյութիւն ունի նաեւ այն տեսակէտը, թէ «Հացին երգը»ին մէջ պատկերացուցած է ոչ թէ իրական հայ գիւղը, այլ իր երազներուն եւ իղձերուն վիպական բաղձալի աշխարհը: Մեր կարծիքով անհրաժեշտ է վերստին քննել այս տեսակէտը: «Հացին երգը» գիրքին մէջ վիպական ոչ մէկ բան կայ, եւ կը թուի թէ այդ «վիպական» ըմբռնումը ուրիշ բան չէ, քան գիւղական կեանքին հովուերգութիւնը, խորայատակ բանաստեղծութիւնը իր մշակով, հօտաղով, արտերով, հունձքով, եզին եւ ժրաջան աշխատանքով, որ կը բեղնաւորէ եւ կ'արգասաւորէ ամէն բան: Ուրեմն ոչ թէ բանաստեղծին երեւակայութեան արգասիքն են այդ կեանքին պատկերները, այլ, ընդհակառակն, այդ իրական կեանքին պատկերներէն ներշնչուած Վարուժան գրած է իր «Հացին երգը»: Այս տեսակէտէն կարելի չէ համաձայն գտնուիլ Իշխանեանի այն պնդումին թէ՝ «Գիւղական բնաշխարհի, դաշտի եւ աշխատանքի պատկերները, որքան էլ ճշգրիտ եւ հարազատ գոյներով են նկարագրուած, այնուամենայնիւ, ռոմանտիկական են»:

Իշխանեան իր այս գիրքին մէջ գեղարուեստական յաջող վերլուծումներու կարգին կը զբաղի նաեւ աւելորդ մեկնաբանութիւններով եւ բովանդակութիւնը վերստին պատմելով:

Յամենայն դէպս, Իշխանեանի մենագրութիւնը Դ. Վարուժանի մասին ուշագրաւ եւ գնահատանքի արժանի գործ մըն է, որ պիտի մղում տայ մեր գրագէտներուն, քննադատներուն, գրողներուն՝ յետագային աւելի հանգամանօրէն զբաղելու Վարուժանի բանաստեղծական ժառանգութեամբ:

ԳԷՈՐԳ ՀԱՏԻՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Փետրուար 14ին բացումը կատարուեցաւ Հայաստանի երգահաններու Ե. Համագումարին (Յառաջ, Մարտ 1): Փետրուար 21ի նիստին, Հայաստանի երգահաններու միութեան գործունէութեան մասին երկար զեկուցում մը կարդացած է Միութեան նախագահը՝ Է. Միրզոյեան, որուն հիմնական մասը, ահաւասիկ.— «Վեց տարի է մեզ բաժանում է Հայաստանի երգահանների նախորդ՝ չորրորդ համագումարից: Դա մեր երաժշտութեան մէջ շատ բուռն ու հետաքրքրական բարեշրջումների ժամանակաշրջան էր, շատ ներոյժ որոնումների մի ժամանակաշրջան, որոնք նշանաւորուեցին որոշակի յաջողութիւններով: Ա. Յարութիւնեանի, Գ. Եղիազարեանի, Կ. Օրբելեանի, Է. Յովհաննիսեանի համանուագների, Զ. Տէր-Թադեւոսեանի երկու համանուագների, Գ. Հովունցի երկու համանուագների ծնունդը, հասարակայնութեան ջերմ վերաբերմունքը նշանակալի դեր խաղացին հայ համանուագի զարգացման գործում:

«Այդ նոյն ժամանակաշրջանում բեմական մարմնաւորում ստացան Գ. Եղիազարեանի, Ա. Բաբաեւի, Գ. Արմէնեանի, Է. Յովհաննիսեանի, Վ. Տիգրանեանի, Է. Խաղաղործեանի, Բ. Սակիլարիի, Ե. Գէորգեանի օփերաներն ու բեմադրերը, Ս. Ջրբաշեանի, Է. Բաղդասարեանի, Վ. Կոտոյեանի երաժշտական կատակախաղերը: Մեր երաժշտութիւնը հարստացաւ Յարօ Ստեփանեանի, Ա. Խուդոյեանի, Է. Յարութիւնեանի գործիքային կոնցերտներով, ինչպէս նաեւ գործիքային եւ ձայնական ստեղծագործութիւններով:

«Մեր երաժշտութեան յաջողութեան հետ անմիջական առնչութիւն ունին Ս. Բալասանեանի, Ա. Խոլոխանեանի, Ա. Փիրումովի, Բ. Փարսադանեանի եւ Հայաստանի սահմաններից դուրս ապրող այլ երգահանների ստեղծագործութիւնները: Եւ ինչպէս միշտ, իր բարերար ազդեցութիւնն ունի մեզ համար հարազատ ու մօտիկ Արամ Խաչատուրեանի ստեղծագործութիւնը»:

Զեկուցաբերը, ինչպէս նաեւ համագումարին մասնակիցներէն շատեր խօսած են նաեւ թերիներու մասին: Առաջին՝ երգահանները հազուադէպ պարագաներու մէջ կ'օգտագործեն արդիական նիւթեր, սեռերու քիչ բազմազանութիւն կայ, իսկ գոհացուցիչ չէ երաժշտական թատրոնը (Օփերա եւայլն): Երկրորդ՝ երգեր եւ խմբերգներ քիչ կը գրուին: Երրորդ՝ քիչ ուշադրութիւն կը դարձուի երախաներու երաժշտական կրթութեան, յատկապէս գիւղերու մէջ: Վերջապէս՝ գլխաւոր կերպով ետ մնացած են ռոմանսներու եւ գործիքային փոքր գործերու յօրինումները: Յամենայն դէպս մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն հայ երգահաններուն գործերը Խորհ. Միութեան սահմաններուն մէջ եւ դուրսը: Շատեր արուեստի իսկական գլուխ-գործոցներ են:

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՔԱՐԱՅՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Յայտնի հայ քրոնիկագիր Կիրակոս Գանձակեցի ապրած է ԺԳ. դարուն: Հայոց պատմութեան մասին գրած իր գործերէն մէկուն մէջ, որ պահուած է մինչեւ այսօր, երեւան հանուեցաւ տեղեկութիւն մը, որ գրաւեց հայագէտներուն ուշադրութիւնը: Քրոնիկագրին ըսածներէն յայտնի կը դառնայ, թէ ԺԲ. դարու գիտնական Յովհաննէս Սարկաւագ ուսումնասիրած է Աղբատի վանքին մօտ գտնուող քարայրներու մէկուն մէջ պահուած ձեռագիրները:

Հին ձեռագիրներ քարա՞յրի մը մէջ: Արդե՞ք տեղեկութիւնը արդիւնք էր քրոնիկագրին երեւակայութեան թէ շփոթութեան մը պէտք էր վերագրել: Ոչ մէկը ոչ միւսը: Այս ապացուցուեցաւ առաջին պրպտումներու ժամանակ, որ կատարուեցաւ աւելի քան տարի առաջ Հայաստանի Մատենադարանի աշխատակիցներուն կողմէ:

Բայց այս ձեռագիրները ի՞նչպէս հասած են գրեթէ անմատչելի այս քարայրները, որոնք խլուրդի որջերու նման բացուած են Դեբեդ գետին կիրճին երեք հարիւր մեթր բարձրութիւն ունեցող ապառաժոտ պատերուն մէջ: Դէպքը պատահած է հին ժամանակներուն, 1100 թուականին սկիզբները: Հայաստան կը տառապէր ներխուժողներու բնաջնջող ասպատակութիւններէ: Եւ այն ատեն Հաղբատի եւ Սանահինի վանքերուն գրադարանապետները հետաքրքրութիւնը ունեցան քարայրներու մէջ պահելու գրադարաններուն գանձերը: Սակայն դիւրին չէր հասնիլ մինչեւ այս քարայրները: Վանականները առնուած եղան կաղնիի ցիցեր խրել ապառաժներու ճեղքերուն մէջ եւ մագլցելով խելայատոյտ բարձունքները՝ հասան մինչեւ բնութեան ստեղծած այս ապահով քարայրները, ուր պահուեցան ձեռագիրները: Այս կերպով հազուագիւտ գրութիւններ պահուեցան մինչեւ մեր օրերը: 1961ի վերջերը, քարայրներու շրջակայքին մէջ շարունակուեցան հետազօտութիւնները: Կ'արժէ դիտել տալ, թէ գիտնականներու աշխատանքը թերեւս յաջողութիւն չգտնէր, եթէ անոնց չօգնէին վարժ լեռ մագլցողներ: Կարգ մը քարայրներու մէջ մուտք գործուեցաւ շատ վտանգաւոր բազմաթիւ փորձերէ ետք միայն: Եւ ի՞նչ գտնուեցաւ: Հնակային հողէ սափորներ եւ արծաթէ դրամներ՝ ԺԲ. դարէն, լեռնային զանազան բոյսեր, որոնք կը յիշեցնեն ժէնսինը (Չինաստանի մէջ բուսնող բոյս մը) եւ փայտէ մախաթներ՝ պատրաստելու համար կաշիէ ոտնաններ: Բայց ամէնէն արժէքաւորները գտնուած ձեռագիրներն են: Անոնցմէ ոմանք քարացած են, ուրիշներէ մնացած են միայն պատառիկներ, այնպէս որ քիչ հաւանականութիւն կայ անոնց վերակազմութեան համար: Բայց ոմանք կը գտնուին բաւական լաւ վիճակի մէջ: Խնամքով վերակազմուելէ եւ ուսումնասիրուելէ յետոյ, ձեռագիրները տեղեկութիւններ պիտի տան հին ժամանակներու անցուդարձի մասին:

Կիրակոս Գանձակեցիի տարեգրութեան մէջ կը գտնուի նաեւ հետաքրքրական վկայութիւն մը: Ինչպէս կը գրէ պատմիչը, իր ուսուցիչը պահուըտելով սուլթանի զօրքերէն, իր ժամանակը անցուց Տովուշ գետին եզերքը գտնուող քարայրի մը մէջ, ուր նոյնպէս պահուած են բազմաթիւ ձեռագիրներ:

Յուսանք որ հին տարեգիրը այս անգամ ալ ցոյց կուտայ այն լաւ ճամբան, ուր կը տանի դէպի արժէքաւոր ձեռագիրներու թաքստոցները:

ՊԱՏՈՒԱԳՐԵՐ

Հայաստանի պետական մարմինները պատուոյ գիրեր շնորհեցին Հայաստանի պետական համանուագախումբին, երգահաններ Ս. Այվազեանի, Ա. Բաբաջանեանի, Ա. Յարութիւնեանի եւ Է. Յովհաննիսեանի, իրենց տարիներու վաստակին համար:

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

ԱՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇ

Անքնութեան մրցանիշը կը պատկանի Միչիկընի համալսարանէն ուսանողի մը, որ 231 ժամ անքուն մնացած է: Չորրորդ օրուան վերջաւորութեան, սկսած է ցնորքներ ունենալ, քիչ յետոյ սկսած է չհասկնալ իրեն ըսուածները եւ ի վերջոյ ընդունած է թէ ոչ ուր գտնուիլը եւ ոչ ալ ինչ ընելը գիտէ: Ի վերջոյ սկսած է այնքան դէշ վարուիլ փորձը կատարողներուն հետ, որ անոնք ստիպուած փորձը դադրեցուցած են: Ամէն պարագայի մէջ, փորձը կատարողները յայտնած են թէ՝ իննսուն ժամ չքնանալէ յետոյ, մէկը երբ գիշեր մը քնանայ, ինքզինքը կը վերագտնէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (172)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ախ, չէ՞ որ մեղսակից պիտի կարծէին քեզ:

— «Ոճրագործի կասկածներու տեղի չտալու համար, կուրծքիս վրայ պառկեցուց զիս ու թեւերս դէպի ետ կապեց.

— Ո՛հ, պատմէ, Մեծ հանըմ:

— «Ես ոճրագործին պատուէրը գործադրեցի: Կառավարութիւնը հարցուց ինծի երկու չարագործներու դիմագծերը, հասակը, տարիքը. պատասխանեցի թէ բան մը չէի տեսեր... թէ վախէս մարած վիճակի մը մէջ կը մնայի եւ թէ կապուած էի արդէն:

Եղբայրասպանը կասկածի մը չենթարկուեցաւ, որովհետեւ ամիսէ մը ի վեր «հիւանդութիւն ունիմ» ըսելով պառկած վիճակի մը մէջ կը գտնուէր այն օրը: Այսպէս, հազիւ թէ երկու ամիս անցաւ, կրկին բռնութեամբ մը ներքեւ կինը եղայ ոճրագործին: Եթէ կը պժգայի խոփածէն, այս անգամ կը սոսկայի այս եղեռնագործէն: Մտածէ Սեւլի, կրնայի՞ աչքէս հեռացնել այն ահռելի տեսարանը... այն գիշերը... այն ոճիրը... կրնայի՞ մոռնալ այդ աղետաւոր յիշատակը: Եւ սակայն կը պատահի ամուսնութեանս առաջին տարուան մէջ:

— Տարաբախտ Մեծ հանըմ, մրմնջեց Սեւլի չկրնալով իր հոգւոյն ցաւը զսպել:

— «Մտիկ ըրէ՝ Սեւլի, պատմութիւնս չվերջացաւ: Ամուսնութենէս երեք ամիս վե՞րջն էր, թէ առա՞ջ, աղէկ չե՞ս յիշեր, իրիկուն մը սենեակիս դուռը բացուեցաւ ու երիտասարդ մը ներս մտաւ: Անոր երկիւղալի նայուածքը, շարժումը խառնեցուց զիս, հետեւաբար սոսկումով մը մէկ անկիւնը փախայ ու ճչել ուզեցի:

«Մի... ես եմ... դողդղաց երիտասարդը ու ցոյց տուաւ իր մէջքին վրայ պահած դաշոյնը:

«Երբ այդ դաշոյնը տեսայ, երկիւղս փարատեցաւ: Ստուերին մէջէն երիտասարդին մօտեցայ ու մրմնջեցի.

— «Դուն Ջերքէ՞զ մըն ես:

«Այո, չե՞ս ճանչնար... միթէ՞ այս դաշոյնը Ջերքէզի դաշոյն մը չէ:

— «Գիտեմ, Ջերքէզի դաշոյն մըն է ատ. բայց ո՞վ ես դուն որ կը համարձակիս այս հարէմը մտնելու:

— «Նշանածդ եմ, յայտնեց երիտասարդը:

«Ախ, այո, ճանչցայ... Նշանածս էր ան: Չեմ յիշեր, չեմ յիշեր թէ ի՞նչ եղայ... ի՞նչ զգացի այդ պահուն:

— «Կորիճս... Աստուծոյ սիրոյն ըլլայ, հեռացիր ասկից... գնա, ազատէ ինքզինքդ այս արհաւալի յարկէն... գնա, թող մէկը չտեսնէ քու հոս մտնելդ, եթէ ոչ կը սպաննեն քեզ: Աստուած իմ, ինչպէս մտար ներս. դռնապանին ի՞նչ ըսիր որ թողուց...

— «Մի կասկածիր. միայն ըսէ թէ՝ «չեմ մոռցեր քեզ եւ կը սիրեմ.» ընդհատեց նշանածս:

— «Չեմ մոռցեր քեզ ու յաւիտեան պիտի սիրեմ... թոթովեցի ես ու անոր գրկաց մէջ իյնալով համբոյրներս տուի:

— Մտիկ ըրէ, ըսաւ նշանածս, ես քու պարտէզիդ մէջ կ'աշխատիմ պարտիզպանին քով: Ասիկա քու սիրոյդ համար ըրած եմ...:

— «Լաւ... ուրեմն կրնանք տեսնուիլ, վրայ բերի ես ու խնդրեցի որ մեկնի:

«Նշանածս հարեմի յետնակողմը գտնուած միջանցքէն պարտէզը մտաւ ու ծառերուն մէջ անյայտ եղաւ:

(Շար.)

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակը կը հաղորդէ որ ՄԱՐՏ 12էն 26, *այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւն–ներու պատճառաւ :*

Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմում–ները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, *նոյն հասցէին .—*

23, Rue La Pérouse, PARIS (16')

ՊՕՄՈՆ .— Կապ. Խաչի վարչութիւնը Ս. Ծննդեան տօնական օրերու առթիւ այցելեց Մարսէյլի ծերանոցները եւ բարոյական քաջալերութեան հետ անոնց բաշխեց դրամ, ուտելիք եւ ծխախոտ :

×

Մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ըս–տացած է Տիկին Լիւսի Ղազարեանէ 10 Ն. Ֆ. :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Զարեհ Զամիչ եւ զա–ւակները, Տէր եւ Տիկին Ճէյմս Զամիչ եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՎԵՐԳԻՆԷ ԶԱՄԻՉԻ
(Ծնեալ Դանիէլեան)

մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արտաշ Մոնոյեան կը ծա–նուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ամուսնոյն՝

ՄՐՏԱՇ ՄՈՆՈՅԵԱՆԻ
(Քուլքուկցի)

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ Մոնոյեան եւ Պօյաճեան գերդաստաննե–րու համայն ննջեցելոց յիշատակի, այս Կիրակի՝ Մարտ 18, ժամը 10·30ին, Փա–րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշա–տակը յարգողները :

«ԳԻՐՔԻՆ
32ՐԴ ԿԷՍՕՐԷ – ԵՏՔ »

Կազմակերպուած

ՌԱԶՄԻԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
(Association des Ecrivains Combattants)

կողմէ :

Այս չորեքշաբթի, ժամը 14էն 20,
Մէզոն տը լա Շիմի
28 bis, Rue St.-Dominique, Métro Invalides

ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ *պիտի ստորագրէ իր հատորը՝ «Զմրուխտակիր Ասպետը» :*

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եղանակին ամէնէն փայլուն պարա–հանդէսը Լիոնի մէջ, կազմակերպուած Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ, տեղի կ'ունենայ Մարտ 18, Կի–րակի, Փալէ տը Քօնկրէ, *Լիոնի շքեղ հանդիսասրահին մէջ, ժամը 17էն սկսե–եալ :*

Գեղարուեստական խիստ խնամեալ բա–ժինով մը, ի մէջ այլոց Փարիզէն ծանօթ երգչուհի՝

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

Ընկերակցութեամբ իր նուագախում–բին որ բացառապէս պիտի ճոխացնէ պա–րահանդէսը :

Շատ մը անակնկալներ վերապահուած են ներկաներուն : Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը : Եկեղեցւոյ գրասենեակէն կրնաք ստանալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
Գիրքերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ
Ապրիլ 8էն 22

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրա–հին մէջ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի ներկայացումը Մայիս 5–ին, Շաբաթ գիշեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թա–տերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10·30ին կը պատարագէ Հ. ՊՕՂՈՍ Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ կը քարոզէ Գերպ. ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԷԹ–ԵԱՆ: *Նիւթ՝* Քրիստոսի եկեղեցին, ազ–գայի՞ն թէ ընդհանրական :

Կարճ ալիք .— 31·10, 25·55, 19·84 :
Միջին ալիք .— 196 *մեթր :*

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
«Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փա–ռատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, հովանաւորու–թեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ իր Սօսի *պարախումբով,* ՏԷՏԷՃԵԱՆ *իր* Արմենիա *նուագախումբով եւ Սամուէլ–Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղե–կավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ :*

Միջազգային մեծ արուեստագէտներ ի–րենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն :

ԼԻԹԻԻՍ ՏԸ ԼԻՒՉ սպանացի մեծ պա–րուհին եւ ՌԻՇԱՌ ԺԱՔՍՈՆ Ափրիկեան սեւերու պարերով :

Գիները .— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ. :
Դիմել Սորպոնի ղանապաններուն :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, (24 Մարտ), ժամը 21էն մին–չեւ լոյս, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Բացումը կը կատարէ Կապոյտ Խաչի գպրոցի ուսուցիչ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ :

Գեղարուեստական նախ բաժին .— *Մաս–նակցութեամբ* Մարսէյլի Հայ Արենոյշ–ներու : *կենդանի պատկեր, «Որբուհին եւ Աղքատ կինը», հայկական պարեր տոհ–միկ տարազներով :*

Մասնակցութեամբ Քեմանչիստ Պ. ՀԱ–ՄՈՅԻ *եւ իր նուագախումբին :*

Երգ եւ արտասանութիւն՝ Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԷ :

Կէս գիշերէն սկսեալ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱ–ՐԵՐ, *ընկերակցութեամբ* Ս. Չէօրէքնեան նուագախումբի :

Խօսնակ Պ. Կ. Յարութիւնեան :
Հաճելի անակնկալներ ճոխ պիւֆէ

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ՍՐԱՀ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Արնուվիլի կառվարեն *թատերախումբը կը ներկա–յացնէ՝*

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14–ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնա–կատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցու–թեամբ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամի ծերանոցներուն համար երեք պաշտօնեայ կ'ուզուի .—

Ա) Պարտիզպան, կառավար (շօֆէօր),
Բ) Օգնական – խոհարար,
Գ) Հիւանդապահուհի :

Աշխատանքի քարդ ունենալը անհրա–ժեշտ է : Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել,—

Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9°)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 17ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21–ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ : Պիտի նուիրուի ՄԱԼԽԱՍԻ : Հանրային գործունէութիւնը պիտի ներ–կայացնէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Գրականութիւնը՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ :

Մուտքը ազատ է :

Ջերմութիւնը ապահովուած է :

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը մըջ–մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս Կիրակի ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Ժողովը տեղի կ'ունենայ բաժակ մը թէյի շուրջ :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ :

Բոլոր մասնաճիւղերու անդամուհին–րուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Հայ Ազգային Տան մէջ :

Կը նախագահէ Պ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :
Պ. ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈՔԼԵԱՆ
կը ներկայացնէ
ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 34ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի Շրջ. վարչու–թեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւ–ղերու :

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15ին
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :
Ցետագային՝ մանրամասնութիւններ :

Հ. Մ. Ը. Մ.
Մ Ա Ր Մ Է Յ Լ

Տարեկան պարահանդէսը

ԶԱՏԻԿԻՆ

(ԱՊՐԻԼ 22)

Alhambra

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին :

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ՝ նոր սալը

" ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ "
Chants Religieux Arméniens

Կը ղեկավարէ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Փնտռել՝ երգչախումբի վարչութեան անդամներուն, բարեկամներուն եւ հե–տեւեալ հասցէներուն մօտ :

Restaurant ARTHUR
5, Rue Augustin Thierry
Place des Fêtes Paris 19'

Librairie H. SAMUEL,
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

PEINTRES et SCULPTEURS ARMENIENS, par *Onnig Avédissian*, Le Caire	100 NF
MINIATURES ARMENIENNES, par *Lydia Dournova*, Paris.	120 NF
NAREK, le Livre de Prières, trad. par *Isaac Kéchichian*, Paris, 1961.	25,20 NF
LE CHANT DU PAIN, *Daniel Varoujan*, Paris.	6,30 NF
HISTOIRE DE L'ARMENIE, par *H. Thorossian*, Paris.	10 NF
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ . *Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ*	40 Ն. Ֆ.
ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի, 1918–1958, *Պէյրութ*	22 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ, Բ. հատոր, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Պէյրութ	12 Ն. Ֆ.
ՁՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. *Բ. հատոր* 5 Ն. Ֆ.	
ԱՆԴՐՇԻՐԻՄԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ, Պ. Սնապեան, Պէյրութ	4 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՐՏ
MERCREDI 14 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9353 38e ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5154

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿԱԹԷ ԲՌՈՒՆՑՔ

—o—

Տաղնապալի օրեր կ՚ապրի Իսմէթ Ինէօնիւի կառավարութիւնը :

Կարկտած դաշինքը չկրցաւ հաստատուն հիմերու վրայ դնել երկրորդ հանրապետութիւնը :

Դժգոհ տարրերու թիւը օրէ օր կ՚աւելնայ երկրին մէջ :

Ամիսներէ ի վեր կուտակուած դժգոհութիւնը իր գործնական արտայայտութիւնն ունեցաւ անցեալ Փետրուար 22-ին, երբ Անգարայի զինուորական վարժարանի հրամանատար գնդապետ Թալէաթ Այտէմիրի պաշտօնով այլուր փոխադրութեան առթիւ պայթեցաւ ապստամբական ծանօթ շարժումը :

Ցատկանշական երեւոյթ է, որ այս նոր յեղափոխութեան նախաձեռնարկներն էին երիտասարդ զինուորականներ, որոնք կոչուած են ղեկավարելու Թրքական բանակի վաղուան ղեկավարները :

Զինուորական վարժարանի ուսանողներուն միացած էին Ռազմական Ճորայ Սպայից վարժարանը, զրահապատ հաղորդակցութեան քանի մը զօրամասերը եւ հրասայլերու ջոկատը :

Կառավարութիւնը շաբաթներ առաջ զգուշական միջոցներ ձեռք առած էր, կանխելու համար ըմբոստական շարժում մը, որուն նախազգացումն ունէր :

Իսմէթի պաշտօնի ժողովները Պոլսոյ եւ Անգարայի զինուորական պատասխանատուներուն հետ, գուշակել կուտային արդէն թէ բան մը կը պատրաստուէր :

Վաղորդայն չունեցաւ շարժումը, որ 16 ժամ միայն տեւեց :

Հաստատուեցաւ սակայն, որ դժգոհութիւնը ժողովուրդէն զատ տարածուած է նաեւ բանակին մէջ :

Մայիս 27ի յեղափոխութենէն վերջ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն մաքրագործած էր բանակը՝ ամէն աստիճանի եօթը հազար սպաներ ժամանակէն առաջ հանգստեան կոչելով :

Կը թեւնուի, որ երիտասարդ զինուորականներն ալ «մաքրագործուելիք» դարձած են :

Խորամանկ Իսմէթ զիջութեամբ դադրեցուց վերջ շարժումը, դիւանագիտական միջոցներու դիմեց : Փոխանակ պատժելու ապստամբները եւ նոր թշնամիներ ստեղծելու, ներեց անոնց : Իր այս որոշումը յայտնեց երեսփոխանական ժողովին առջեւ : Ոչ ոք ձայն հանեց :

Ի՞նչ կը պահանջէին ըմբոստները :

Վտարել 200 երեսփոխաններ եւ լուծել խորհրդարանը : Փոխել Սահմանադրութեան կարգ մը յօդուածները : Իր պաշտօնին վերադարձնել գնդ. Այտէմիրը :

Այս չէր ամէնը :

Հալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին համաձայն, ապստամբութեան ղեկավարները կը պահանջէին եղեր մենատիրական վարչաձեւ հաստատել, որպէսզի կարելի ըլլայ շարունակել Աթաթիւրքի սկզբունքները եւ իրականացնել ժողովուրդին ու երկրին վերելքը ... :

Այսինքն ըսել կ՚ուզեն եղեր, որ Թուրքը կարելի չէ կառավարել Սահմանադրութեամբ եւ ժողովրդավարական սկզբունքներով : Երկաթէ բռունցք մը պէտք է անոր գլխուն :

Ցաւխնդական ճշմարտութիւն :

Նախագահ Կիւրսէլ եւ վարչապետ Ինէօնիւ իրենց զինուորական խորքին մէջ համաձայն են մենատիրական վարչաձեւին : Կը քաշուին այդ միջոցին դիմելէ՝ վախնալով հանրային կարծիքի մէկ մասէն : Մանաւանդ «ազատ աշխարհ»էն, որու պոչէն կապուած մնալ կ՚ուզեն, պարզապէս դրամ քաշելու համար :

Իրենց երազն է սակայն երկաթէ բռունցքը :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԲԱՑԱԿԱՅԻ

ԱՐՏԱՔԻՆ 3 ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ

Ապազինման ժողովէն առաջ (Մարտ 14) Միացեալ Նահանգներու, Խորհ. Միութեան եւ Անգլիոյ Արտաքին նախարարները զանազան խորհրդակցութիւններ ունեցան գլխաւորաբար ծանրանալով գերմանական հարցին եւ Պերլինի վրայ :

Ռըսք (Ամերիկա) եւ Կրոմիքօ առանձին խօսակցութիւններ ալ ունեցան Երկուշաբթի օր, երկար վիճած են Պերլինի մասին առանց եզրակացութեան մը յանգելու : Ծանօթ է որ Խորհ. Միութեան ստեղծած միջադէպերը կը շարունակուին օդանաւային նրբանցքներուն մէջ եւ խօսակիցներէն ոչ մէկը կրնար անգիտանալ զանոնք, նոյնիսկ առերեւոյթն :

Երկու նախարարները խօսած են նաեւ գերմանական հարցին մասին, բայց առանց զայն կապելու Պերլինի :

Վերջապէս խօսած են ապազինման շուրջ, արդէն Ռըսք իր արեւմտեան ներկայ պաշտօնակիցներուն հետ ալ առանձին խօսած է այդ մասին (Իտալիա, Քանատա) :

Միացեալ - Նահանգները կը պատրաստուին ապազինման ծրագիր մը ներկայացնելու ժողովին որ շատ պիտի չտարբերի Քենըտիի առաջարկած ծրագրէն : Այս ծրագիրը երեք գլխաւոր կէտերու վրայ հիմնուած է .—

Ա) Ապազինումը անմիջապէս պէտք է գործադրուի :

Բ) Բոլոր պարտաւորութիւնները զորս զանազան ազգերը ստանձնած պիտի ըլլան ապազինման համար պէտք է միջազգային հակակշռի տակ առնուին :

Գ) Խաղաղութեան պահպանման համար համապատասխան զօրութիւն մը պէտք է ի գործ դրուի :

Նախապէս մեծ անակնկալ մը նկատուած էր խորհրդային Արտաքին նախարարին մէկ նամակը ՄԱԿի քարտուղարին, ուր Կրոմիքօ համաձայնագիր մը կ՚առաջարկէր ըստ որուն հիւլէական պետութիւնները պայմանագիր մը ստորագրէին հիւլէական զէնք չտալու այն պետութեանց որոնք զուրկ են այդ զէնքերէն : Միւս կողմէ Կրոմիքօ կը յանձնարարէր ապահիւլէացուած լայնածաւալ շրջաններ ստեղծել Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ :

Կրոմիքօ ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած էր այս մասին իր պաշտօնակիցներուն (ամերիկացի եւ անգլիացի) ինչ որ բաւական տարօրինակ էր : Յետագային կը պարզուէր թէ Կրոմիքոյի նամակը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ պատասխանը Ազգաժողովի Դեկտեմբեր 4ի բանաձեւին որ կը թելադրէր մեծ պետութիւններուն, Մարտ 15էն առաջ իրենց տեսակէտը պարզել հիւլէական զէնքերու ընդհանրացման մասին : Միացեալ Նահանգներն ալ արդէն կը պատրաստուէին իրենց տեսակէտը հաղորդելու :

Ինչպէս գրած էինք ժամանակին, Ֆրանսա բացակայ է Ժընեւէն աւելորդ ժամավաճառութիւն նկատելով նման խօսակցութիւններ որոնք դրական արդիւնքներու չեն յանգիր :

Մոսկուայի համար Ֆրանսայի այս դիրքը. արձագանգն է ամբողջ Արեւմուտքի որ բացասական կեցուածք ունի ապազինման այս հարցին նկատմամբ :

Եուկոսլաւ մամուլն ալ կը գրէ թէ Ֆրանսայի բացակայութիւնը ամէն բան խնդրոյ առարկայ կ՚ընէ, բայց կը գտնէ նաեւ թէ անոր ներկայութիւնը ոչ մէկ բան պիտի փոխէր :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

ՄԷԿԸ Կ՚ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՄԻՒՍԸ

Կիրակիի թիւով, հրատարակած էինք երկու նամակներ, զորս գրած է Թուրք ցեղապաշտ մը, Նիհալ Ատսըզ :

Ինչո՞ւ Թուրք երեսփոխան Սատըք Ալթալ կը կարդայ այդ նամակները Ազգ. ժողովին մէջ,— Նպատակը պարզ է : Ինէօնիւ կ՚աշխատի Սահմանադրութեան մէջ փոփոխութիւն մը ներմուծել՝ ապահովելու համար որոշ լիազօրութիւն, որ կրնայ դիկտատուրա ստեղծել : Արդարացնելու համար այս խաղը, երկրին մէջ գործող ծայրայեղներուն դէմ պայքարի պատրուակ ծառայեցնելով կառավարութեան ծրագիրը, կը շարունակեն հրատարակել նոր նամակներ :

Այսպէս Սատըք Ալթալ, մամուլի հաւաքոյթ մը կազմակերպելով, ցոյց տուաւ նամակներուն լուսանկարները, եւ այս առթիւ հրապարակ հանեց Ատսըզի մէկ ուրիշ նամակը, ուղղեալ իր մէկուկէս տարեկան զաւկին :

Նիհալ Ատսըզ ծայրայեղ աջակողմեան թերթերու միջոցով պնդած էր թէ Ալթալի կողմէ Ազգ. ժողովին մէջ կարդացուած նամակները սուտ էին եւ կեղծ :

Ալթալ լրագրողներուն ըսաւ թէ նամակները վաւերական են, եւ նկատի ունենալով որ Ատսըզ կրնայ ուրանալ զանոնք, հետեւեալ առաջարկը ըրաւ .

— Եթէ դարձեալ պիտի ուրանայ իր գրած նամակները, իրեն կ՚առաջարկեմ որ ինքն հրապարակէ թէ ի՞նչ կը խորհի Աթաթիւրքի եւ հանրապետական վարչաձեւի մասին :

Մտաւորական շրջանակներու մէջ շահագրգռութեամբ դիմաւորուեցաւ այս առաջարկը : Բայց կը կարծուի թէ Ատսըզ, յաչս աջակողմեաններու եւ յետադիմականներու՝ իր վարկը չկորսնցնելու համար, լռութեամբ պիտի անցնի այս առաջարկին վրայէն :

Ահա այդ ատեն է որ Ալթալ հրապարակած է նամակը, զոր Բ. աշխարհամարտի ընթացքին գրած է այն ատեն 1.5ամեայ իր տղուն՝ Եագմուրի, եւ զոր լեցուցած է ցեղապաշտութեան վերաբերեալ իր ծայրայեղ գաղափարներով : Ատսըզ հետեւեալը կ՚ըսէ իր զաւկին.

— «Այսօր մէկուկէս տարեկան ես : Կ՚ակս լացուցի, կը փակեմ : Քեզի յիշատակ կը ձգեմ — Խրատներս յարգէ : Լաւ Թուրք մը եղիր : Համայնավարութիւնը մեզի թշնամի երկիր մըն է : Ասիկա լաւ միտքդ պահէ : Հրեաները բոլոր ազգերու գաղտնի թշնամին են : Ռուսերը, Լեհերը, Պարսիկները, Չինէնները մեր պատմական թշնամիներն են : Պուլկարները, Գերմանները, Իտալացիները, Անգլիացիները, Ֆրանսացիները, Արաբները, Սերպերը, Խըրւաթները, Սպանացիները, Փորթուկալցիները, Ռումէնները մեր նոր թշնամիներն են : Ճափոնները, Աֆղանները, Ամերիկացիները մեր վաղուան թշնամիներն են : Հայերը, Քիւրտերը, Ջազաները, Չերքէզները, Պոշնախները, Արնաւուտները, Փոմաքները, Լազերը, Լեզկիները, Վրացիները, Չեչէնները, Գնչուները՝ մեր ներքին թշնամիներն են : Այսքան շատ թշնամիի դէմ կռուելու համար լաւ պատրաստուէ : Աստուած քեզի օգնական ըլլայ » :

Թուրք թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ Նիհալ Ատսըզ կը գտնուէր այն ցեղապաշտներուն եւ Թուրանճիներուն միջեւ, որոնք 1944ին պաշարման վիճակի կողմէ ձերբակալուած եւ հետապնդումի ենթարկուած էին Աթաթիւրքի վարչաձեւին, Սահմանադրութեան եւ Թուրքիոյ իրաւական ու քաղաքական վարչակարգին դէմ գործունէութիւն տանելու ամբաստանութեամբ : Այս նամակները այն ատեն քննութեան թղթածրարներուն մէջ յիշուած էին : Թուրք թերթերը կ՚աւելցնեն թէ երկրորդ նամակը կը ձգտի Թուրքիոյ մէջ ապրող Թուրք հայրենակիցները անջատել քիւրտ, լազ, ալպան, պոշնախ, չերքէզ, եւն. մասերու եւ քայքայել երկիրը :

Ա. Թիւրքէշ ալ կը գտնուէր 1944ին ձերբակալուած Թուրանճիներու միջեւ :

Ալթալ կը յայտարարէ թէ պէտք է պայքար բանալ աջակողմեաններուն դէմ, որոնք ներկայիս գործունէութիւն ցոյց կուտան եւ հաղորդեց թէ հետզհետէ պիտի հրապարակէ կարգ մը այլ փաստաթուղթեր, որոնք իր ձեռքը կը գտնուին :

Ալթալ պատերազմի տարիներուն վեց տարի Ապահովութեան ընդհանուր տնօրէնի պաշտօն վարած էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Երկուշաբթի օր ժամը 17էն 17.30 բոլոր ընկերակցութեանց հրահանգով աշխատանքը դադրեցաւ բողոքելու համար Իսիի մէջ պայթած ռումբին որ այնքան անմեղ զոհեր խլեց :

ՔԱՍԸՄ յայտարարեց «ամբողջ Պաղեստինը կ՚ուզենք եւ հարցը միայն Յորդանան գետի ընթացքին մասին չէ» :

ՏԻԿԻՆ ՔԵՆԸՏԻ, նախագահին կինը, Նոր - Տէհլի հասաւ : Հնդկաստանի տրուած իր պաշտօնական այցելութիւնը 9 օր պիտի տեւէ : Տիկին Քենըտի Փարիզէն եւ Հռոմէն անցած էր, այս վերջին քաղաքին մէջ ընդունուած էր Պապին կողմէ, առանձին ունկնդրութեան :

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ՎԻՇԻՆՍԿԻ Հռոմէն Վարշաւա վերադարձաւ ուր արտակարգ ընդունելութեան արժանացաւ հաւատացեալներուն կողմէ, «100 տարի ապրի՛ս» կը պոռար ժողովուրդը :

ՖՐԱՆՔՕ խօսք առած է բանուորական ընկերակցութեանց համագումարի փակման առթիւ եւ շնորհաւորած է պատուիրակները իրենց շինարար աշխատանքին համար : Ֆրանքօ յայտնած է նաեւ թէ կ՚ամբաստանեն Սպանիան որ մենատիրական վարչակարգ մը ունի.— «Բայց, շեշտած է Ֆրանքօ, սպանացի ժողովուրդը չէր հանդուրժեր մենատիրութեան մը» : Սպանական եկեղեցին սակայն խստօրէն քննադատած է բանուորական դասուն վիճակը : Հովուական թուղթով մը Սեվիլլայի Արքեպիսկոպոսը ծանր քննադատութիւններ կ՚ընէ Անտալուզիայի ընկերային կացութեան վրայ : Օրական 40էն 45 փեսեթա կը ստանայ բանուորը, ինչ որ «սովի ամսական մըն է» :

25 ԱՆԳԼԻԱՑԻԻ վրայ մէկը՝ միասեռական է եւ վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ չորս ժամը անգամ մը երախայ մը կը ծնի Մեծն Բրիտանիոյ մէջ, «որուն ճակատագիրը միասեռական ըլլալ է» յայտարարեց աշխատաւորական երեսփոխան մը Ժողովին մէջ : Երեսփոխանը օրինագիծ մը կ՚առաջարկէ որ կը ձգտի բարեփոխելու ներկայ օրէնքը, արդարեւ երեսփոխանը կ՚ըսէ թէ բանտարկութեան դատապարտել միասեռական մը կը համապատասխանէ սատիֆ մը կանացի բանտ դնելու :

Պ. Ե. ՏԷՐ-ԵՂԻԱՅԵԱՆ 5 ՄԻԼԻՈՆ ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

—o—

Պելֆորաբնակ մեր վաղեմի բաժանորդներէն՝ Պ. Եդուարդ Տէր - Եղիայեան 5 միլիոն նուիրած է Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, շէնքին ընդարձակման ծրագրին ի նպաստ :

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

Իմ օթեակիս մէջ երեք հոգի էինք. այր մարդ մը, ռուս փոփ մը (քահանայ) երկար մազերը ծոծրակին հանգուցած եւ խոշոր խաչ մը վզէն կախ: Ներս մտան երկու մաքսային պաշտօնեաներ, մին ռուս էր եւ միւսը թաթար: Թաթարը Թուրքերէն կը խօսէր. մայրիկները կը հասկնային այդ լեզուն. կրնային լեզու թափել՝ համոզել թէ թոռներուն, հարսին ու տղուն հագուելիք կը տանէին: Պաշտօնեաները այնքան խիստ չեղան. Ռուսը շատ ազնիւ էր. հազիւ թուղթս տեսաւ՝ խառաշոյ ըսաւ ու գնաց: Թաթարը ընտանիք՛ ունէր, մարդ մարդով կ'ապրի. ժամացոյց մը, բրդեղէն մը գէշ չէր ըլլար. եւ կրցաւ օգտուիլ եւ աչքերը գոցել:

Մաքսային քննութիւնը վերջացաւ եւ մայրիկները խոշոր շունչ մ'առին. կառքերը ծրարեցին եւ Օտեսան տեսնելեցաւ հորիզոնին վրայ: Սեւ Ծովի թագուհին է, բեր առեւտրական եւ ազնուական քաղաք: Մօտեցանք քաղաքին եւ Ինթուրիստի ինքնաշարժները մեզ առաջնորդեցին պանդոկ: Օտեսան տակաւին կը պահէր իր կայսերական դրոշմը. երկգլխանի արծիւներուն տեղ՝ մուրճ մանգաղը դրուած էր պետական շէնքերու ճակատին: Լենին՝ պատերուն եւ հրապարակներուն վրայ բազմապատկուեր էր, բայց Սթալին չէր սփռուած այս քաղաքին մէջ: Ինձ այնպէս թուեցաւ՝ կարծես եօթանասնամեայ պառաւ թագուհի մը ըլլար, որ իր պարոքքօ պալատներով, իտալական դասական ոճով շինուած, դեռ կը յամառէր ժամանակի փոփոխութիւններու դէմ պայքարիլ:

Պէտք է Ինթուրիստի շէնքն երթայինք այլեւս իր իշխանութեան տակն էինք: Օրական 16 տոլար վճարած էինք պտտասահմանի մէջ՝ պառկելու եւ ուտելու համար. պտոյտները եւ ճամբորդութիւնները մեր վրայ էին: Հրահանգներ ստացանք, քիչ մը տոլար փոխեցինք, մէկ տոլարը 10 ռուբլի, Ինթուրիստի սակն էր: Բայց այդ գիշեր մենք շոգենաւին մէջ անցուցինք. պանդոկը բերնէ բերան լեցուն էր, նոյնիսկ սրահներու մէջ պառկողներ կային:

Յաջորդ օրը, ճաշէն յետոյ, ամէն ոք պէտք է իր ճամբան բռնէր: Օդը տաք էր, ծարաւը խեղդիչ, ճաշարանը ջուր չէր տար, փակ էր:

— Գացէք, փողոցի ջուրէն խմեցէք, ըսաւ ճաշարանապետը. բայց պանդոկի վարիչը իւղոտ հայհոյանք մը քաշեց եւ ճաշարանը բանալ տուաւ՝ գաւաթ մը ջուր տալու համար:

— Հայաստանի մէջ կը տեսնուինք, ըսինք իրարու: Անոնք շոգեկառքով, ոմանք սաւառնակով պիտի մեկնէին, ես ընտրեցի Ատմիրալ Նախիմով շոգենաւը՝ Պաթում մեկնելու համար: Հեղեղային անձրեւ կուգար. նշանաւոր են Սեւ Ծովի անձրեւները: Նախիմով շոգենաւը հսկայ մըն էր, շուրջ 34.000 տակառաչափ ունէր, լայնանիստ պալատի մը կը նմանէր եւ եօթը յարկով Նոյի տապանն էր կարծես: Շոգենաւը Օտեսա — Պաթում գիծը կ'ընէր: Ամառնային արձակուրդի շրջանն էր. ամէն աշխատաւոր, իր հանգիստին կը փութար: Ասեղ ձգելու տեղ չըկար, արմուկ արմուկի էին. բայց ուրախ էին: Կային տխմարներ որ գնումներով գրաւած էին. կային եւ գողեր ու պարկեշտ մարդիկ: Օթեակները երկսեռ էին: Ռուսերը ուրիշ մարդիկ են: Մանուածապատ սանդուխներէն իջնել եւ օթեակը գտնելը շատ կնճռոտ հարց էր, առաջնորդի պէտք կար: Տեղացիները գոհ եւ ուրախ էին. իրենց համար խորհրդային աշխարհէն դուրս՝ ուրիշ կեանք չկար. նշանակութիւն չունէր թէ ճաշելու համար պէտք էր երկար պոչ բռնել. վարժեր էին. եւ ճաշողին գլխուն սպասող կար: Ռուսը աշխարհիս մրցանիշը կրնայ կոտրել իր համբերութեամբ եւ համակերպութեամբ:

Սեւ Ծովի ռուսական ափերը հմայիչ տեսարաններու երկար երիզ մ'է. այդ աշխարհի Քոթ տ'Ազիւրն է. բայց ոչ ամարանոցներու առատութեամբ, ինչպէս Ֆրանսա եւ Իտալիա: Մենք եղերեցինք Խրիմը, Սեբաստապոլը եւ ահա ծովախորշի մը մէջ անուանի Եալթան. հին պալատներու կողքին՝ նոր ամարանոցներ, եւ հայկական եկեղեցի մը՝ քաղաքին վերեւը: Քիլօ մը սալոր հինգ ռուբլիի գնեցի (պետական սակով՝ մէկ տոլար): Եկաւ մեր առջեւ Նովորոսիսկը, աւելի մեծ քաղաք մը, ուսկից իտալական նաւեր քարիւղ կը բառնային: Անափա, Սոչի տակաւին Ուկրանիոյ մաս կը կազմեն: Երբ ռուս նաւաստի մը ըսի թէ Սոչի վրացական է, ուժով ճիթ մը կոխեց:

— Զգոյշ եղէք Կովկասցիներէն, մեզի յանձնարարած էին Օտեսայի մէջ, անոնք գողութիւն կ'ընեն:

Մայրիկներէն մին զոհ գնաց երկու անուշիկ հայ մանչուկներու, որոնք սիրով օգնած էին իրեն՝ շոգենաւ բարձրանալու համար: Մայրիկի բացակայութեան յաջողեր էին անոր օթեակը մտնել եւ պայուսակներէն մէկ քանի հատը Եալթա իջեցնել: Բարեբախտաբար Երեւանցի ազնիւ երիտասարդ մը փարատեց այդ վատ տպաւորութիւնը:

Սոխումը ափխազներու մայրաքաղաքն է, բայց ափխազ դրեթէ չկայ. Վրաստանի հովանաւորութիւնը կը վայելէ. ափխազը գիւղերը կը բնակի: Անոնց լեզուն Աստուած եւ իրենք միայն կը հասկնան: Տուները լատինական են, բայց իրենք կարդալ չեն գիտեր:

Ափխազները հին ժամանակ թագաւորութիւն ունէին եւ Հայերու դէմ պատերազմներ ալ ըրած՝ Կարսի շինութեան ժամանակ. յետոյ Վրաստանի հետ միաբանութիւն ըրին ու միացան անոնց: Ժ.Ե. դարուն մահմետական դարձան՝ Օսմանցիներու սիրոյն համար:

Այս երկրին մէջ ներկայիս 60 հայ համայնական տնտեսութիւններ կան (կոլխոզ), որոնք ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղին: Բերիան զիրենք ցուցակագրեց աքսորելու համար, բայց մահն ըսաւ թէ ոչ, հիմա դուն գնա յաւիտենական աքսոր: Բերիայի ծննդավայրն Ափխազիոյ մէջ է, Սոխումէն քիչ հեռու, հիմա իր գիւղը համբաւ չունի եւ իր տունն այցելող ուխտաւորներ չկան:

Սոխումի թիկունքին ձգեցինք Կովկաս լեռները, որոնք բնական պարիսպ կազմած են Ռուսիոյ եւ Կովկասի մէջ. բայց Ռուսերը անոնց վրայէն ալ ցատկեցին եւ հարաւ անցան:

Պաթում մտանք հեղեղային անձրեւով: Նաւահանգիստի դիմացի շէնքին վրայ գրուած էր Աճառական ինքնավար հանրապետութիւն, բայց Աճառիան ալ Վրաստանի ենթակայ է: Երբեմն թունդ քրիստոնեաներ եւ հիմա մահմետական են: Իրենք ալ լատինական տառեր ունին, բայց չեն սորվիր, Ղուրանի գիրերուն չեն նմանիր: Ծերերու ժամանակ երկու բանով կը զբաղէին, գողութեամբ եւ այծերու պահպանութեամբ. հիմա կոլխոզ ունին եւ անասնաբոյծ են:

Պաթում իրենց մայրաքաղաքն է. բայց աճառացին լեռներու մէջ կը բնակի: Քաղաքին մէջ ամէնէն շատ Հայեր են եւ քիչ Վրացիներ ու Ռուսեր: Պաթումը շատ գեղեցիկ քաղաք է, միջերկրականեան բոյսերով զարդարուած, բայց իր Սապորը (ռուսական եկեղեցին) չկար եւ ոսկեղէն գմբէթները չէին ցոլանար ծովին մէջ:

Հոս օտար նաւեր չեն հասնիր, սակայն Թուրքիա շատ մօտ է եւ դիւրին է Թուրքիայէն մաքսանենգութեամբ Ղուրան ներմուծել եւ քարիւղի հետ փոխանակել:

Անհրաժեշտ էր հոս ալ Ինթուրիստին ներկայանալ՝ իր պաշտպանութիւնը վայելելու համար:

Պաթումէն Թիֆլիզ հազիւ 300 մղոն ճամբայ ըլլայ. Եւրոպայի մէջ կարելի է չորս հինգ ժամէն կտրել, արագընթաց շոգեկառքով. բայց Վրաստանի շոգեկառքները արագ վազելու վարժութիւն չունին:

Երեկոյեան ժամը 9ին երկու եղբօրորդիներուս հետ մտանք շոգեկառք: Հոն ալ երկու կարգերու բաժնուած են. առաջինը կակուղ կը կոչուի, երկրորդը՝ կարծր: Գիշերը կարելի է անկողին ունենալ եւ հանգիստ ճամբորդել՝ վճարելով 10 ռուբլի, անկողին գլուխ: Հանգիստ էր ճամբորդութիւնը. պաշտօնէութիւնը Հայերու ձեռքն է. Վրացիները այդ գործերուն չեն խառնուիր:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(2 Շար.)

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵԴ. ԹՈՓՉԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յետոյ խօսակցութիւնը կը կատարուի լեզուի մասին.

— Հայրենի մամուլին մէջ բազմաթիւ յօդուածներ կը կարդանք լեզուի մաքրութեան մասին: Օրինակ, շատ շահեկան էին Պարոյր Սեւակի եւ Փրոֆ. Սեւակի յօդուածները: Արարատ Ղարիբեանի եւ իր ընկերներուն կողմէ պատրաստուած հայերէն — ռուսերէն բառարանի հրատարակութեան առիթով: Կարդացինք նաեւ ուրիշ բազմաթիւ յօդուածներ որոնք կ'ապացուցանեն թէ լուրջ ընդդիմութիւն մը կայ Հայրենիքի մէջ, լեզուն աղճատողներուն դէմ: Ի՞նչ է ձեր կարծիքը:

— Իմ կարծիքս այն է թէ ժամանակակից հայ լեզուն պէտք է օգտագործէ մեր ժողովուրդի լեզուական մշակոյթի լաւագոյնը,— թէ գրաբարի, թէ արեւելահայ եւ արեւմտահայ բարբառներու լեզուական ամբողջ հարստութիւնը եւ գեղեցկութիւնը: Ազգային լեզուները մեկուսացած չեն զարգանար: Փոխառութիւններ կ'ըլլան հարեւան ժողովուրդներու լեզուներէն եւ այդ փոխառութիւնները բնական են: Իսկ այն բառերը, որոնք մեր լեզուին մէջ կը փոխադրուին օտար լեզուներէն, բայց իրենց համանիշները ունին մեր լեզուին մէջ, սովորաբար երկար կեանք չեն ունենար:

Խօսելով լեզուի մաքրութեան մասին, պէտք չէ զայն նկատել իբրեւ արուեստական զտման փրոցէս, այլ պէտք է պատկերացնել զայն իբրեւ լեզուի զարգացման բնական մէկ փրոցէս, ուր կը պահպանուին լեզուին բոլոր հարստութիւնները, գեղեցկութիւնը ինչպէս նաեւ բառական անհրաժեշտ փոխառութիւնները:

Հայաստանի մամուլին մէջ յաճախ կը տպագրուին լեզուի մաքրութեան մասին յօդուածներ: Այդ մտահոգութիւնը տեղին է եւ անհրաժեշտ: Հայոց լեզուն ոչ միայն Հայրենիքի մէջ բնակող Հայութեան լեզուն է, այլեւ ամբողջ Հայութեան լեզուն եւ հաղորդակցութեան միջոցը:

Հայաստանի նախարարներու խորհուրդին առընթեր վաղուց ի վեր գոյութիւն ունի լեզուական յանձնաժողով մը, որ կը զբաղի լեզուի մշակման հարցերով: Ես անդամ եմ այդ յանձնաժողովին:

— Քանի որ հարցը կը վերաբերի լեզուին, անհրաժեշտ է որ ուրիշ խնդիր մը եւս գտնէ իր լուսաբանութիւնը: Իմացած ենք որ Հայաստանի մէջ ռուսական դպրոցներ կան եւ հայ ընտանիքներէն շատեր իրենց զաւակները կը ղրկեն ռուսական դպրոց: Այդ պարագային, հայ աշակերտները հնարաւորութիւն ունի՞ն հայերէն սորվելու:

ՌՈՒՍՕ-ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Բ. ՄԱՍ

Այդ լուսաւորութիւնը տարածողներն էին Ռուսաստանէն եկած գվարդեայ, ուլան, դրագոն կոչուած զօրամասերու սպաները: Անոնց հերոսական դէմքը, փայլուն զգեստը աչք կը շլացնէին, իսկ բարեկրթութիւնը, քաղաքավարութիւնը գրաւած էին տեղացի հայ եւ վրացի ընտանիքներուն սիրտը: Պատերազմի մասնակցութեամբ՝ այդ սպաները արագօրէն աստիճանի բարձրացում կ'ունենային եւ կարճ ժամանակի մէջ անոնց կուրծքը կը զարդարուէր փառաւոր շքանշաններով: Պատերազմի իրենց մասնակցութեան վարձատրութիւն՝ առատ ռոճիկ կը ստանային, եւ երբ Թիֆլիզ կը հանգիստէին առատ կը ծախսէին: Քաղաքին մէջ պանդոկ չկար, այնպէս որ կ'իջեւանէին Հայոց տուները, ու շուտով կը բարեկամանային տանտիրոջ հետ, շատ անգամ առատ դրամ վաստկելու միջոցներ ցոյց կուտային տանտիրոջ՝ զինուորներուն պարենաւորման գործեր յանձնելով:

Պասկեւիչ աւելի ձեռնտու կը համարէր զօրքին պարենաւորման եւ այլ կարիքներու մատակարարութիւնը աճուրդով յանձնել անհատներու, քան թէ կատարել առաջուան նման՝ պետական պաշտօնէութեան միջոցով: Շնորհիւ այս նոր կարգադրութեան եւ պայմաններուն, ռուսեւթրքական պատերազմի ընթացքին, Պասկեւիչի ծախսած գումարը հազիւ վեց միլիոն ռուբլի թղթադրամի հասաւ, որ համեմատաբար շատ քիչ էր:

Այդ կարգադրութեանց հետեւանքով, ժողովուրդին մէջ ստեղծուեցաւ մասնաւոր դասակարգ մը, որ կը կոչուէր փոդրաթչի; ընդհանրապէս Հայերէ բաղկացած: Անոնց յանձնուած էր բանակին մատակարարութիւնը, ճամբաներու շինութիւնը, շէնքերու կառուցումը, բեռներու փոխադրութիւնը, մէկ խօսքով ամէն բան որ անհրաժեշտ էր բանակին տնտեսական կառավարութեան համար: Հայ փոդրաթչիները մեծ ծառայութիւններ մատուցին ռուսական բանակին եւ ոմանք պատուանշաններով վարձատրուեցան: Իրենց ճարպիկութեամբ եւ աշխատասիրութեամբ գրաւած էին ռուս զօրապետներու ուշադրութիւնը եւ համակրանքը: Անոնք երբեմն այնպիսի փափուկ յանձնարարութիւններ կը կատարէին, որ կը վերաբերէին զինուորական ու քաղաքական պաշտօնէութեան: Այսպէս, Թիֆլիզցի ոմն փոդրաթչի Քալենեան, որ միս մատակարարելով բանակին՝ մեծ հարստութիւն դիզած էր, խումբ մը լրտեսներ կը պահէր իր ծախքով եւ անոնց բերնով շատ ճիշդ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր սպարապետին՝ թշնամիին շարժումներուն ու ծրագիրներուն մասին: Մինչ զինուորներուն մէջ գտնուելով, յաճախ իրենց կեանքը վտանգելով, հայ փոդրաթչիներ եղան որ կարճ ժամանակի մէջ հսկայական հարստութիւն դիզեցին: Շուտով փոդրաթը այնքան հրապուրիչ դարձաւ որ արհեստաւորներն սկսեալ մինչեւ աստիճանաւորը, թողլով իրենց սովորական զբաղումը, հետամուտ էին փոդրաթ գտնելու եւ հարստանալու: Անշուշտ ամէնքը չհարստացան, նոյնիսկ վնասուողներ ալ եղան, բայց բախտաւորներուն օրինակով՝ ժողովուրդին բերնին մէջ փոդրաթչի եւ հարուստ բառերը համանիշ դարձան: Եւ ահա հայ ժողովուրդին այս նոր դասակարգը իր արտաքին փայլով նախանձելի դիրք գրաւեց, եւ ռամիկներուն աչքին ազնուականներէն գերադասուեցաւ:

Այսուհանդերձ, պէտք է խոստովանիլ թէ փոդրաթճիներու օգտակարութիւնը որքան ալ մեծ եղաւ, նոյնքան մեծ եղաւ վնասը՝ որ պատճառեց մեր ժողովուրդին, անբարոյականացնելով նահապետական համեստութեամբ ապրող Հայերը, կոտրելով Հայութեան անունը օտարներու առջեւ: Կարճ ժամանակի մէջ հարստութիւն դիզելու հետամուտ, հայ փողրաթճին կը կեղեքէր երկրագործ գիւղացին ու քաղաքացի արհեստաւորը, դիմելով ամէն ցածութեան, սառնասիրտ անխղճութեան: Միւս կողմէ, գործերուն մէջ պատճառաւ շարունակաբար շփման ռուս ստոր պաշտօնէութեան հետ, հայ փողրաթճին այն համոզումն ունէր թէ աշխարհիս վրայ չկայ անկարելի բան, որ կարելի չըլլայ կաշառքով: Պաշտօնէութեան արարքը կը չափէր այս կամ այն գումարը իւրացնելով:

Մէկուն ձեռքով գործ կը կարգադրէր ռուբլի մը դնելով ափին մէջ, միւսին կը տար հինգ ռուբլի, երրորդին՝ սենեակին մէջ «կը մոռնար» 25 ռուբլի, չորրորդին կնոջ տօնախմբութեան կը հասցնէր հարիւր ռուբլի: Կային այնպիսիներ, որոնց պէտք էր մօտենալ ակնածութեամբ, համբուրելով ուսը կամ ձեռքը եւ խոնարհաբար մատուցանել պահարանի մէջ դրուած հազարները: Պաշտօնէութեան կաշառք տալով, լռեցնել կուտար իր գրկած Հայերուն բողոքները եւ կը կարծէր ծածկել իր սուտը, կեղծաւորութիւնը, խարդախութիւնը եւ անզուսպ շահասիրութիւնը:

(21 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»

— Անցեալին, հայկական վարժարաններուն մէջ ռուսերէնը բարձր մակարդակով չէր աւանդուեր եւ ծնողքներ կը փափաքէին իրենց զաւակներուն լաւ ռուսերէն սորվեցնել, որպէսզի ապագային անոնք կարենան դիւրութեամբ հետեւիլ Մոսկուայի կամ Լենինկրատի մէջ բարձրագոյն ուսմանց։ Սակայն ներկայիս հայկական վարժարանները շատ լաւ կ'ուսուցանեն ռուսերէնը, հետեւաբար նախկին մտահոգութիւնները կը դադրին գոյութիւն ունենալէ։ Իսկ ռուսական վարժարանները իրենց կարգին շատ լաւ կ'ուսուցանեն հայերէն լեզուն։ Ուրեմն, նոյնպէս վախ չկայ որ հայ տղաքը հայերէն չսորվին։ Հայաստանի մէջ մայրենի լեզուի ամբողջական տիրապետութիւն կայ, եւ այդ ուղղութեամբ մտահոգուելու կարիք չկայ բնաւ։

— Խորհ. Միութեան սահմաններուն մէջ կան քանի մը հայկական գաղութներ։ Օրինակ, Վրաստանի, Մոսկուայի, Ռոստովի, Ուզպեքիստանի եւ այլ վայրերու մէջ։ Անոնք ունի՞ն հայկական վարժարաններ։

— Վրաստանի եւ Ռոստովի մէջ կան հայկական վարժարաններ։ Մոսկուայի Հայերը նախ ցրուած են ամբողջ քաղաքին մէջ։ Անոնցմէ շատեր, որոնք հայկական անուն կը կրեն, արդէն ռուսացած են ցարական ռեժիմի օրերէն։ Հայութեան տասը մէկ թիւը իբրեւ ուսանող կամ գործի բերումով կը գտնուին Մոսկուա ժամանակաւորապէս։ Վերջերս իմացայ թէ Ուզպեքիստանի Սամարղանդ քաղաքին մէջ պիտի բացուի հայկական վարժարան մը։

— Ի՞նչ է ձեր գնահատանքը Թէքէեանի մասին։ Երբ Հայաստանի մէջ իր գեղատիպ հատորը հրատարակուեցաւ՝ վերապահութիւններ չունէի՞ք իր գրականութեան [illegible] երեսին նկատմամբ։

— Թէքէեանը շատ մեծ գրող է։ Ես շատ բարձր կը գնահատեմ իր գրականութիւնը։ Տակաւին 1945ին, երբ հայրենիքի մէջ մոռացութեան տրուած էր ան, արտայայտուեցայ իր մասին առաջին անգամ։

Թէքէեան եւ ան հասարակ արեւմտահայ բոլոր գրողները իրենց երկրորդ ծնունդը կ'ապրին հայրենիքի մէջ։ Իրենց գործերը կը տպուին այնպիսի բարձր տպաքանակով, որ հեղինակները չէին կրնար անգամ երեւակայել իրենց կենդանութեան օրերուն։ Պիտի հրատարակուի նաեւ Սփիւռքի հայ գրողներու հաւաքածոյ մը ուր տեղ պիտի գտնեն մեծ թիւով բանաստեղծներու եւ արձակագիրներու գործերը։ Ծրագիր կայ որ Սփիւռքի հայ գրողներու ստեղծագործութիւնները թարգմանուին ռուսերէնի եւ հրատարակուին Մոսկուայի մէջ։

— Հայրենիքի մէջ ի՞նչ կը մտածեն Սփիւռքի հայ երաժիշտներու եւ նկարիչներու մասին։

— Բազմաթիւ երաժիշտներ հրաւիրուած են արդէն հայրենիք եւ ելոյթ ունեցած մեր դահլիճներուն մէջ։ Ներկայիս հրատարակութեան յանձնուած է Սփիւռքի հայ երաժիշտներու ստեղծագործութեանց հաւաքածոն։

Գալով նկարիչներուն, ըսեմ թէ նոր ծրագիր մը կայ անոնց մասին։ Կը մտածուի հաւաքական ցուցահանդէս մը կազմակերպել Սփիւռքի հայ նկարիչներուն համար Երեւանի մէջ եւ յետոյ ցուցահանդէսը կրկնել Մոսկուայի մէջ։ Այդ առիթով պիտի հրաւիրուին նաեւ ցուցահանդէսին մասնակցութիւն բերող նկարիչները։

Ի դէպ, այստեղ այցելեցի եգիպտահայ նկարիչներու ցուցահանդէսը եւ շատ բարձր տպաւորութիւններ կրեցի։ Դուք շատ լաւ վարպետներ ունիք այստեղ։ Ոմանց ձեւը հաճելի չէ ինծի, սակայն բոլորն ալ ունին բարձր որակ։ Այդ գործերուն շատ մեծ տոկոսը կարելի է ցուցադրել հայրենիքի մէջ։

— Իմացանք որ Հայաստանէն խումբ մը գրողներ Միջին Արեւելք պիտի այցելեն։ Երկար սպասեցինք, որ պիտի գան անոնք։

— Արդէն խումբ մը գրողներ, որոնց մէջ նաեւ Նայիրի Զարեանը, վերջերս այցելեցին Ամերիկա։ Ծրագիր կար նաեւ որ ուրիշ խումբ մը գրողներ այցելէին Միջին Արեւելք։ Սակայն որոշ դժուարութիւններ արգելք հանդիսացան անոնց ճամբորդութեան։ Ան այժմ յետաձգուած է անոնց ճամբորդութիւնը։

Իբրեւ վերջին խօսք.—

— Հայրենիքը կը հետաքրքրուի ըՍփիւռքի Հայերով եւ կ'ուզէ որ ինքը, Հայրենիքը, հանդիսանայ բոլորին օճախը։ Մեր հայրենիքը մեզ բոլորիս կրնայ պարփակել իր մէջ եւ ապրեցնել, միայն թէ խաղաղութիւնը գոյատեւէ աշխարհի վրայ։ Կռուելու մէջ ոչ մէկ շահ ունինք մենք, ինչ որ արիւնով կորսնցուցինք՝ խաղաղութեամբ պիտի շահինք։

ՊՏՈՒՂԸ ԿԵԱՆՔ ԿՈՒՏԱՅ

Պտուղները մարդոց բնական սնունդն եղած են միշտ ու չկայ մեծ կամ պզտիկ ոեւէ մէկը, որ չըմբոշխնէ պտուղներուն համեղ ու հիւթեղ միսը։

Բայց, պտուղները, իրենց սննդարար յատկութիւններէն զատ, ունին նաեւ բուժական յատկութիւններ։ Շատ մը անհանգստութիւններ կ'անցնին եւ շատ մը հիւանդութիւններ կը թեթեւնան՝ պտուղներէ եւ նոյնիսկ շատ մը պտղատու ծառերու տերեւներէն ու ճիւղերէն պատրաստուած ըմպելիներով եւ օշարակներով։

ԱԴԱՄԱԹՈՒԶ

1280 կրամ ջուրի մէջ, ադամաթուզի երկու խոշոր տերեւ դրէք ու ձգեցէք որ խաշին, մինչեւ որ ջուրին կէսը մնայ։ Ապա՝ ջուրը քամեցէք եւ պաղեցնելէ վերջ, ամէն առաւօտ կէսօր եւ իրիկուն մէկական գաւաթ խմեցէք անօթի փորով։ [illegible] կը բարելաւէ եւ նոյնիսկ կը բուժէ յօդացաւը (ռըմաթիզմ)։

ԴԵՂՁ

Ջղային եւ պնդութիւն ունեցող տղոց համար լաւագոյն դեղը՝ դեղձի ծաղիկներն են, խաշած կամ օշարակ եղած։ Դեղձենիի 110 կրամ թարմ ծաղիկները 12 ժամ ջուրի մէջ ձգեցէք։ Ապա՝ 960 կրամ ջուրի մէջ անգամ մը խաշեցէք եւ բարակ շղարշով մը քամեցէք։ Վրան՝ իր ծանրութեամբ շաքար աւելցուցէք եւ տղուն տուէք մէկական ապուրի դգալ։

ՁՂԵԱՐ

Ձղեարի (մուշմուլա) տերեւները ջուրով լաւ մը խաշեցէք եւ ապա անով կարկարա ըրէք։ Շատ օգտակար է կոկորդը մաքրելու եւ «քաշուած ձայնը» բանալու համար։

ԸՆԿՈՅԶ

Ընկոյզի տերեւի ջուրով տաք լոգանքը շատ օգտակար է ակարակազմ տղոց համար։ 960 կրամ ջուրի մէջ նոյնքան ընկոյզի տերեւ լաւ մը եռացուցէք եւ անով լոգցուցէք պզտիկը։

— Առէք քառասուն կրամ ընկոյզի չորցած տերեւ եւ 960 կրամ ջուրի մէջ լաւ մը խաշելէ յետոյ շիշի մը մէջ լեցուցէք եւ պահեցէք։ Երբ ձեր աչքերը շատ յոգնած ըլլան՝ այս հեղուկով լուացէք։ Շատ կը հանգստացնէ։

Ձեր ձեռքերն ու ոտքերը ձմրուկէ պաշտպանելու համար, ընկոյզի ջուրով լուացէք զանոնք, ուռելէ առաջ։

ԼԵՄՈՆ

Ոչ մէկ բան այնքան կը դիւրացնէ դժուարամարսութիւնը՝ որքան տաք լիմոնատը։ Լեմոնի մը կեղեւը տասը վայրկեան ձգեցէք եռացած ջուրի մէջ, յետոյ վրան բաւական շաքար աւելցուցէք ու խմեցէք որքան տաք որ կրնաք։

ԽՆՁՈՐ

Թարմ խնձորին հիւթը շատ օգտակար է անոնց՝ որոնց ձայնը քաշուած է։

Յօդականութենէ (արթրիթիզմ) եւ յօդացաւէ (ռըմաթիզմ) տառապողներու համար չափազանց օգտակար է խնձորի խաշած տերեւներու ջուրը։

ԿԵՌԱՍ

Անտարակոյս, բնական միզեցուցիչներէն լաւագոյնը, կեռասի խաշած կոթերու ջուրն է։

Կեռասենիին տերեւները աղիքները մաքրելու յատկութիւն ունին։ Կեռասենիի 64 կրամ տերեւ առէք եւ 960 կրամ կաթի մէջ վեց վայրկեան եռացուցէք։

Կեռասենիի մատղաշ ճիւղերու կեղեւները հանեցէք եւ 64 կրամ կեղեւը 960 կրամ կաթի մէջ եռացուցէք ու խմեցէք։ Ջերմի դէմ սքանչելի դեղ է։

ՆԱՐԻՆՋ

Նարինջենիի 10–15 կրամ թարմ ծաղիկ խաշեցէք 960 կրամ ջուրի մէջ եւ խմեցէք։ Կը հանդարտեցնէ եւ քուն կը բերէ։

Իսկ նարինջենիի տերեւին խաշօնը՝ (10–15 կրամը խաշել 960 կրամ ջուրի մէջ) յաճախ կը դարմանէ սրտի արագ բաբախումները։

ՍԱԼՈՐ

Կաւէ ամանի մը մէջ 960 կրամ եռացած ջուր դրէք եւ 320 կրամ սալոր առէք եւ ամէն մէկը չորս կտորի բաժնելով 12 ժամ ջուրին մէջ ձգեցէք։ Յետոյ քամեցէք եւ ամէն առտու, առանց տաքցնելու, անօթի փորով խմեցէք։ Պնդութեան դէմ շատ օգտակար է։

ՍԵՐԿԵՒԻԼ

Սերկեւիլի օշարակը շատ լաւ դեղ է աղիքներու անհանգստութեան դէմ։ Բաւական սերկեւիլ առէք, քերիչով լաւ մը մանրեցէք եւ յետոյ շղարշէ մը անցուցէք։ Հիւթին վրայ իր ծանրութեամբ շաքար աւելցուցէք եւ մեղմ կրակի վրայ դրէք որ եփի եւ օշարակ դառնայ։

Սերկեւիլի կուտերը կը փափկեցնեն հազը։ Կուտերը երկար ատեն խաշեցէք, եւ լաւ մը եփելէն վերջ վրան քիչ մը շաքար աւելցուցէք։

ՎԱՐԴ

Կարմիր վարդի 48 կրամ թերթը 960 կրամ ջուրի մէջ խաշելով՝ կը ստանաք վարդի ջուր մը, որ հրաշալի դեղ է աչքերուն համար։

ՏԱՆՁ

Հասուն տանձը կը դիւրացնէ մարսողութիւնը, մանաւանդ երբ ուտէք առաւօտուն, անօթի փորով, կամ կէսօրին, ճաշէն առաջ։

Մէկ կամ երկու օր, եթէ միայն տանձ ուտէք, ձեր արեան բարձր ճնշումը կ'իջնէ։

Երկու լաւ տանձի կեղեւը լաւ մը խաշեցէք ու խմեցէք։ Շատ լաւ միզեցուցիչ է։ Որպէսզի աւելի արդիւնաւէտ եւ աւելի համաւէտ ըլլայ՝ խաշած ատեն, վրան խնձորի մը կեղեւն ալ աւելցուցէք։

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (173)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

«Էհ, Սելվի, այնուհետեւ մտածեցինք թէ ի՞նչպէս կրնայինք փախչիլ եւ երջանիկ ըլլալ։

«Օրեր, շաբաթներ ու ամիսներ անցան... Իրիկուն մը, նշանածիս հետ տեսնուած միջոցիս, նաժիշտներէս մին կը տեսնէ ու գործը կը հասկցնէ փաշային։ Աւաղ, այդ գիշերը կը հեռացնեն պարտէզէն, ալ յոյս կտրելու պարտաւորուեցայ, որովհետեւ ամէն կերպով հսկողութեան տակ դրին զիս։

«Սրտաքաւիլը ծանր էր նշանածիս համար, այդ պատճառաւ ծայրայեղ յուսահատութեան մը կը յարձակի փաշային վրայ, կը սպաննէ զանի ու տասն օր ետքը կը կախուի։

— «Կը տեսնե՞ս, Սելվի, ինչ սեւ է եղեր ճակատագիրս։ Ալ ի՞նչ ընէի...։ Ուխտեցի որ տարաբախտ նշանածիս յիշատակով ապրիմ։ Ախ, յղի էի... Ախկա սոսկում կուտար ինծի... այդ պատճառաւ շատ անգամ թոյնի մը կաթիլին կարօտը կը քաշէի։ Կարծես թէ՝ պիտի ծնած զաւկիս ինչ ըլլալը... պիտի թէ ոճրագործի մը զաւակը հրէշ մը պիտի ըլլար։ Չէի սխալած...։ Տխուր նախազգացումը յայտնած էր ինծի թէ ապագային մէջ աղէտալի տեսարաններ ալ պիտի տեսնէի»։

Ու մեծ հանըմը լռեց։ Սիրտը պարպած էր, կարծես թէ հոգւոյն դառնութիւնը թափած էր ամբողջովին։ Յետոյ արցունքը սրբեց ու յարեց։

— «Ախ, Սելվի, յիշէ որ քու թշուառութիւնդ ունեցած եմ... յիշէ, որ արիւնով, ոճիրներով եւ զարհուրելի չարագործութիւններով լի յարկի մը տակ ապրած եմ ցարդ։ Այն զաւակը՝ զոր ես ծնած եմ, միշտ ատելի եղած է ինծի, ու ես երբեք մայրական գորով չզգացի անոր համար՝ բովանդակ կեանքիս մէջ։ Իր մանկութեան ժամանակ երբեմն չուզեցի տեսնել... պատանեկութիւնը հեռու անցուց աչքէս... իսկ հիմակ հարկադրուեցայ իր ետեւէն գալ, որովհետեւ չէի կրնար մերժել անոր կամքը։ Ճշմարիտը կ'ըսեմ, Սելվի, չեմ սիրած զինքը, եւ չեմ կրնար ատելէ դադրիլ...։ Կը տեսնեմ թէ եղբայրասպան հօրը պէս արիւնով, ոճիրներով ու չարագործութիւններով կը սնուցանէ իր հոգին. կը տեսնեմ թէ իր ապրած յարկերուն տակ հառաչանք ու արցունք սփռելով կ'անցընէ։ Քանի քանի ծաղկատի աղջիկներու արիւնը մտած է...։ Անոր ձեռքը չարիք պատրաստելու ստեղծուած է։ Ոչ Աստուած ունի, ոչ ալ խիղճ. Այո վախցիր անկից... սեւ օձը շատ աւելի զգացում ունի, քան թէ ատ հրէշն՝ որ իմ զաւակս է...։ Գիտցիր որ գազանի մը սիրտ ունի, բայց անիկա գուրկ է գազանի մը սրտէն ալ։ Մէկ խօսքով՝ լերան մը մէջ աւազակէ մը բռնաբարուած թշուառ աղջըկան մը հրէշ զաւակն է ան, որ մարդու կերպարանք ունի...»։

Մեծ հանըմը խղդուեցաւ... ատելութիւնը՝ զոր կը զգար իր մէկ հատիկ զաւկին նկատմամբ երթալով կը պատկերուէր իր աչուըր ու տժգոյն կերպարանքին վրայ, ուր վաղահաս վիշտը թողած էր դառնութեան մը ամէնէն կսկծալի երեւոյթը։

— Ոհ, Մեծ հանըմը, մրմնջեց Սելվի դողդղալով իրաւ որ քու պատմութիւնդ սարսափելի է, եւ քու թշուառութիւնդ՝ այս արիւնով, ոճիրներով ու չարագործութիւններով լի յարկին տակ, աղէտալի եղած է։ Միեւնոյն ատեն, համանման ճակատագիր մըն է որ զիս քու քովդ կը բերէ, այնպէս չէ՞։

— Այո. սիրելի աղջիկս, թոթովեց Մեծ հանըմը, համանման ճակատագիր մը տարիներէ ետքը քեզ այս զարհուրելի սեմերէն ներս մտցուց որ մէկտեղ տառապէինք, մէկտեղ արտասուէինք եւ մէկտեղ անցընէինք մեր թշուառ օրերը...

Կէս օրուան ճաշի ժամանակ էր։ Մեծ հանըմը սրբեց աչքերու արցունքը ու ոտքի ելնելով, յարեց.

— Ասկից ետքը միշտ պիտի տեսնըւինք, է՞։

— Այո, շնչեց Սելվի։

— Ուրեմն, մնաս բարով, վրայ բերաւ Մեծ հանըմը ու մեկնեցաւ։

Սելվի նորէն անոր ձեռքը համբուրեց ու մինչեւ դահլիճին դուռը հետեւեցաւ։ Յետոյ գոցեց իր սենեակին դուռը, բազմոցին վրայ ինկաւ եւ մրմնջեց ինքնիրեն.

— Տարաբախտ Ձերքէզուհի, դուն ալ արցունքներ թափելով անցուցած ես կեանքդ այս քստմնելի յարկին տակ։ Ախ, լեցուած էր քու հոգին... ու երբեք աչքերուդ արցունքը ցոյց չէիր տուած ոչ մէկուն։ Ծաղիկ հասակիդ մէջ աղէտաւոր ճակատագրի մը զոհն եղած ես դուն... Ու այսօր կը պժգաս այն մարդէն, որ քու զաւակդ է, որուն արեւը, կեանքը աշխարհքը տուած ես... կը պժգաս անկից ու կ'ըսես թէ՝ «սեւ օձը շատ աւելի զգացում ունի, քան թէ ատ հրէշը...»։

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Տէրմանեան Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Առնուվիլի կառավարեց խումբին կողմէ :

Ապրիլ 1ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ :

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց դրասենեակը կը հաղորդէ որ ՄԱՐՏ 12էն 26, այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւններու պատճառաւ :

Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմումները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, նոյն հասցէին .—

23, Rue La Pérouse, PARIS (16')

«ԳԻՐՔԻՆ 32ՐԴ ԿԷՍՕՐԷ – ԵՏԻ »

կազմակերպուած

ՌԱԶՄԻԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ (Association des Ecrivains Combattants) կողմէ :

Այս չորեքշաբթի, ժամը 14էն 20, Մէզոն տը լա Շիմի

28 bis, Rue St.-Dominique, Métro Invalides

ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ պիտի ստորագրէ իր հատորը՝ «Զմրուխտակիր Ասպետը» :

ՊԱՀՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ յարգոյ հասարակութեան թէ այս մեծ Պահքի եօթը շաբաթներուն ե – կեղեցւոյ արարողութիւնները կ'ընթանան հետեւեալ ձեւով :

Ամէն Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7·30–ին Հսկումի արարողութիւն, եւ քարոզ շաբաթը խորհրդանշող : Նախագահու – թեամբ Վարդ. քհնյ. Աւագեանի, մասնակցութեամբ տեղւոյս դպիրներուն եւ եկեղեցւոյ երգչախումբին :

Ամէն Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին ժամերգութիւն եւ խաղաղական ժամ, դպրապետութեամբ Գրիգոր Մարտիրոս – եանի :

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ժա – մերգութիւն ժամը 9·45ին, վոյ պատա – րագ, ժամը 10·30ին հոգեհանգիստներ եւ անմիջապէս ետք Արեւագալ, մասնակցութեամբ տեղւոյս դպիրներուն :

Հաւատացեալ ժողովուրդէն կը խնդրուի նկատի ունենալ նոր ժամերը եւ յարգել ժամադրութիւնները :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes, Méiro Ternes

Այս Կիրակի, ժամը 3ին, Լիւք Անտրէ Մարսել դասախօսութիւն մը պիտի տայ « Հայ երաժշտութեան» մասին, եւ դաշնակի վրայ պիտի ընկերակցի Իվ ԹէՍԻէ տաղանդաւոր երգիչին, որ շատ մը հայկական երգեր պիտի երգէ : Փարիզի երիտասարդները սիրով հրաւիրուած են :

Մուտքը ազատ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ան – դամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին հայրենակից Գրիգոր Գրիգորեանի բնակարանը, (Նոթր Տամ Լիմիթ, 77 Ռութ Նասիօնալ, Մարսէյլ) : Անդամներու ներկայութիւնը շատ կարեւոր է :

ԾԱԽՈՒ Է

A vendre très bon marché, 2 Bobinoirs LEBOCEY 12 broches chacune, avec 600 bobines.

Dertomayan MIC 2060.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թա – տերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ժամը 15·30ին

Պիտի ներկայացուին

ՀՆԱԽՕՅԶԸ

Պոլսական կատակերգութիւն 3 արար

Mimile

Զաւեշտ մէկ արար

Արտասանութիւններ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակու – թիւնը :

du Dimanche 25 Mars au Lundi 2 Avril 1962

FOIRE INTERNATIONALE DE LYON

en même temps que :

« SIQUEM »

Salon International de la Quincaillerie, de l'Outillage, de l'Equipement Ménager et du Chauffage

et

« *Salon Professionnel des Arts de la Table* »

ADMINISTRATION ET BUREAUX :

Palais des Congrès - LYON (6e)

Tél. 24-29-61

à PARIS :

136, Boulevard Haussmann (8e)

Tél. : WAGram 68-50

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10·30ին կը պատարագէ Հ. ՊՕՂՈՍ Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ կը քարոզէ Գերպ. ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԷԹԵԱՆ : Նիւթ՝ Քրիստոսի եկեղեցին, ազգային՞ն թէ ընդհանրական :

Կարճ ալիք .— 31·10, 25·55, 19·84 :

Միջին ալիք .— 196 մեթր :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ «Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փառատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ իր Սօսի պարախումբով, ՏէՏէՃԵԱՆ իր Արմենիա նուագախումբով եւ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղե – կավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆի :

Միջազգային մեծ արուեստագէտներ ի – րենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն :

ԼԻԹԻՍ ՏԸ ԼԻԻՋ սպանացի մեծ պարուհին եւ ՌԻՇԱՌ ԺԱՔՍՈՆ Ափրիկեան սեւերու պարերով :

Գիները .— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ. :

Դիմել Սորպոնի գանձապաններուն :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 17ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21–ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ : Պիտի նուիրուի ՄԱԼԽԱՍԻ : Հանրային զործունէութիւնը պիտի ներկայացնէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Գրականութիւնը՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ :

Մուտքը ազատ է :

Ջերմութիւնը ապահովուած է :

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս Կիրակի ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Ժողովը տեղի կ'ունենայ բաժակ մը թէյի շուրջ :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ :

Բոլոր մասնաճիւղերու անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 34ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերու :

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15ին

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Ցետագային՝ մանրամասնութիւններ :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Հայ Ազգային Տան մէջ :

Կը նախագահէ Պ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ :

Պ. ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

կը ներկայացնէ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սի-նակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

PEINTRES et SCULPTEURS ARMENIENS, par *Onnig Avédissian*, Le Caire	100 NF.
MINIATURES ARMENIENNES, par *Lydia Dournova*, Paris.	120 NF.
NAREK, le Livre de Prières, trad. par *Isaac Kéchichian*, Paris, 1961.	25,20 NF.
LE CHANT DU PAIN, *Daniel Varoujan*, Paris.	6,30 NF.
HISTOIRE DE L'ARMENIE, par *H. Thorossian*, Paris.	10 NF.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ . Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ , Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ , Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ . Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի, 1918–1958, Պէյրութ	22 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ, Բ. հատոր, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Պէյրութ	12 Ն. Ֆ.
ՁՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	
ԱՆԴՐՇԻՐԻՄԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ, Պ. Սնապեան, Պէյրութ	4 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
Rº C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՐՏ
JEUDI 15 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9354 38e ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5155

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ Ո՞ՒՐ ԱՅՍՊԷՍ

Քանի մը ամսուան փորձը ցոյց տուաւ, որ անցեալ Հոկտեմբեր 15ի խորհրդարանական ընտրութիւնները փոխանակ բարելաւելու Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը, աւելի ծանրացուցած են տարիներէ ի վեր տիրող տագնապը :

« Ժողովրդավարական » երեւնալու մարմաջը գրեթէ անիշխանական վիճակ ստեղծած է երկրին մէջ :

Զինուորական յեղափոխութիւնը հրապարակէն քշելով 'Դեմոկրատները' լայն ասպարէզ բացաւ Հալքի առջեւ, որ երբեք ձեռնթափ չէր եղած տասը տարուան ընթացքին՝ երազելով միշտ հին օրերը :

Հալք կուսակցութիւնը ժառանգորդն էր մրրահռչակ Իթթիհատի : Վարիչներէն շատեր նախկին իթթիհատականներ էին :

Հալքէն բաժնուելով Դեմոկրատ կուսակցութիւնը կազմողներուն մէջ եւս կային թիւ մը կը կազմէին նոյն տարրերը :

Իթթիհատական մտայնութիւնը տիրապետող է Թալէաթի երկրին մէջ :

Զանազան անուններով հրապարակ ելլող նոր կուսակցութիւններն ալ չեն կրնար ձերբազատուիլ այդ մտայնութենէն :

Գնդապետ Ալփասլան Թիւրքէշ եւ ընկերները իրենց ծրագրով ոչ մէկ տարբերութիւն ունին Իթթիհատէն :

Գրած էինք ժամանակին, որ 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան այս «հերոս»-ները, թիւով 14 հոգի, նախագահ Կիւրսէլէն կը պահանջէին երկիրը բոլորովին «թրքացնել», մաքրագործելով ոչ-թուրք տարրերը, — Հրեաները Իսրայէլ, Յոյները Յունաստան եւ Հայերը Հայաստան ղրկելով :

Այժմ կը հաստատուի այս ծրագիրը երեսփոխան Օսման Սապրի Ատալի կողմէ, որ հրապարակած է Թիւրքէշի մէկ նամակը (Յառաջ, 11 Մարտ) :

Իթթիհատի այս ձագուկը «ներքին թշնամի» կը նկատէ Թուրքիոյ փոքրամասնութիւնները, որոնցմէ պէտք է ձերբազատուիլ եղեր միանգամ ընդ միշտ :

Ողբալի վիճակ կը ներկայացնեն կուսակցութիւնները, որոնք ո՛չ միայն իրարու դէմ կը պայքարին ամէն օր, այլ եւ պառակտուած են ներքնապէս :

Անել կացութեան մատնուած է Ատալէթ»ը, որ ինքզինք կը նկատէ Դեմոկրատներու ժառանգորդը, 158 աթոռ ունի Երեսփ. Ժողովին մէջ եւ յիսուն առ հարիւր համեմատութեամբ կը մասնակցի իշխանութեան դահլիճին, — 22ի վրայ 11 նախարարով :

Ամէն օր նոր մարդիկ կը հրաժարին կամ կը հեռացուին այս կուսակցութենէն : Իվերջոյ պիտի չկրնան իրենց դիրքը պահել կառավարութեան մէջ :

« Եէնի Թիւրքիյէ » եւ գիւղացիական « Միլլէթ » կուսակցութիւնները ընդդիմադիր են խորհրդարանին մէջ : Ասոնց մէջ ալ ծայր տուած է պառակտումը : Հրաժարած է «Եէնի Թիւրքիյէ»ի կուսակցապետը՝ Էքրէմ Ալիճան, դժուար կացութեան մատնելով կուսակցութիւնը :

Կազմուած են ուրիշ նոր կուսակցութիւններ, ձախ հակումներով : Հետզհետէ կ'աւելնայ ընդդիմադիրներու թիւը :

Քննադատութիւններն ու վէճերը կը ծառայեն միայն աղմկելու հրապարակը, զգանց դրական արդիւնքի մը յանգելու :

Երկիրը խեղդուած է պարտքերու տակ : Ելմտացոյցը 215 միլիոն տոլարի բաց ունի : Դրամը քանիցս արժեզրկուելէ վերջ բոլորովին կորսնցուցած է գնման կարողութիւնը : Ապրուստի անհրաժեշտ նիւթերու գինը տարապայման յաւելում են կրած : Ժողովուրդի ապրելու պայմանները փոխանակ բարուոքելու, աստիճան մը աւելի վատթարացած են :

Դէպի ո՞ւր, այսպէս :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆ

ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ՝ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ

Ժամէ ժամ կը սպասուի որ զինադուլը ստորագրուի, բայց կը թուի թէ վերջին պահուն դժուարութիւններ ծագած են Էվիանի խօսակիցներուն միջեւ :

Ալժերացիք շատ ջղայնացած են առջի օր տեսնելով որ լաւատեսութիւն կը տիրէ ամէն կողմէ եւ այն տպաւորութիւնն ստացած են թէ Ֆրանսացիք կ'ուզեն գիրենք նեղը դնել եւ «կարճ կապելով» ամէն բան, նոր զիջումներ ձեռք ձգել :

Ալժերական պատուիրակութեան անդամներէն՝ Պէն Աուտա որ զինուորական է այնքան ջղայնացած է որ ըսած կ'ըլլայ նոյնիսկ «եթէ ինծի մնար, ամէն ինչ կը խզուէր, այս մարդիկը Ազատագրման Ազգ. Բանակին անձնատուութիւնը կ'ուզեն» :

Երեքշաբթի օրուան նիստը ութ ժամ տեւած է եւ բոլոր պատուիրակները յոգնած բաժնուած են իրարմէ, ամէն պարագայի մէջ նախարար Ժոքս Փարիզ չէր վերադարձած Չորեքշաբթի առաւօտ եւ ներկայ պիտի չըլլար հերթական Նախարարաց Խորհուրդին :

Գաղտնապահութիւնը, կը գրեն «Ֆիկարոյի» թղթակիցները, նիստերու շուրջ անշուշտ իր առաւելութիւններն ունի, բայց եւ անպատեհութիւններ, մանաւանդ երբ երկար կը տեւէ : Նման գաղտնապահութիւն մը այդ պարագային թիւրիմացութեանց դուռ կը բանայ եւ շատ սխալ մեկնութիւններու ծնունդ կուտայ :

Կը թուի թէ վերջին կարգադրուելիք հարցերն են՝ Առժամեայ Գործադիրին անդամները մանաւանդ ղեկավարը նշանակել եւ վերջապէս Ալժերիոյ Տեղական Ուժին կազմը որոշել : Կար նաեւ անշուշտ ալժերական «բանակին» ճակատագրին որոշումը :

Ֆրանսացիներու առաջարկած լուծումները ալժերական «բանակին» համար, Պէն Աուտայի կողմէ «արգելափակման կայան» որակուած է, ինչ որ առնուազն անըմբռնելի է :

× Թունուզի «Ժէօն-Աֆրիք»ը կը գրէ թէ զինադուլը չի կրնար հռչակուիլ շաբաթավերջէն առաջ :

× Ալժերիոյ մէջ կը շարունակուին ահաբեկումները : Մէկ օրուան մէջ (Երեքշաբթի) երեսուն ահաբեկումներ կատարուած են. գլխաւորաբար մահմետական թաղամասերուն սահմանին վրայ :

Պոնի դատարանին մէջ Փելլակայ պետ մը սպաննուած է տեղնուտեղը :

Օռանի ընդհանուր դատապաշտ ծանրօրէն վիրաւորուած է Եւրոպացիի մը կողմէ, երբ տունէն դուրս կ'ելլէր :

Ալժ. Ազատ. Ճակատն ալ ետ չի մնար եւ մեռեալներ ու վիրաւորներ կը բազմանան քաղաքի մը մէջ որ խաղաղութեան կը սպասէ :

× Փարիզի մէջ «Ժէ Ա. Էռ»ները (դիմադրութեան խումբեր), որոնք կազմուեցան Դեկտեմբեր 19ին Հակա - Գաղտնի Բանակ ցոյցին առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով կարգ մը նախաձեռնութիւններ ունեցան առջի օր : Ցոյցեր կատարեցին Գաղտնի Բանակի համակիր նկատուած անձնաւորութեանց տուներուն առջեւ : Այսպէս Սէն Քլուի մէջ, Ժորժ Պիտոյի տան առջեւ եւ ընդհանրապէս այն ութսուն երեսփոխաններու տուներուն առջեւ որոնք քուէարկած էին բանաձեւի մը պարբերութիւնը որ այլեւս ծանօթ է «Սալան Բարեփոխում» անունով :

Ցուցարարները ազդեր ալ փակցուցած են այդ մարդոց դուներուն վրայ ուր գրուած է թէ իրենք ոճրագործներու բարեկամներ են :

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի հրամանով եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի որոշմամբ, սոյն տարուայ Հոկտեմբերի սկզբին Ս. Էջմիածնում հրաւիրւում է Ազգային - եկեղեցական Սրբազումար Ժողով :

Հոկտեմբեր 7ին հանդիսաւոր կերպով կը նշուի Նորին Սուրբ Օծութեան Գահակալութեան 7րդ տարեդարձը :

Նոյն օրը Վեհափառ Հայրապետը Մայր Տաճարում կը մատուցի Հայրապետական Ս. Պատարագ եւ կ'օրհնի Սրբալոյս Միւռոն :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ Մարտում (ժողովուրդին կուսակցութիւնը) բացաւ իր համագումարը : Պատգամաւորները խստօրէն քննադատած են կառավարութիւնը որ փակած է համալսարանը եւ կը մերժէ նոր ընտրութիւններ : Դէմ է նաեւ Պարսկաստանի յանձն առած համաձայնութեանց եւ արտասահմանէն ստացած օժանդակութեանց :

ԹԷԼ-ԱՎԻՎԻ Գերագոյն Ատեանը Այխմանի վերաքննութեան դիմումը պիտի ուսումնասիրէ Մարտ 22ին :

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ պարենաւորումի դժուարութիւնները օրէ օր զգալի կը դառնան : Ֆիտել Քասթրօ ձայնասփիւռ ճառի մը մէջ յայտնեց թէ կենսական ապրանքները պարենաչափի պիտի ենթարկուին : Այսպէս չափով պիտի բաժնուին իւղը, բրինձը, չոր բանջարեղէնները, ինչպէս նաեւ օճառը, միսը (150 կրամ շաբաթը), ձուկը (կէս լիվր 15 օրը անգամ մը), 5 հաւկիթ ամիսը : 7 տարեկանէն վար երախաները օրական մէկ լիթր կաթ պիտի ունենան : Քասթրօ շեշտած է թէ պարենաւորման հարցը յեղափոխութեան ամէնէն լուրջ հարցն է :

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրած է Ալպանիոյ հետ : Այս համաձայնագրով Պուլկարիան ընկերվարական պլոքի 6րդ երկիրն է որ Ալպանիոյ հետ կը գործակցի, այս վերջինին Խորհ. Միութեան հետ խզումէն ետք :

ՖԻՌԷՆՑԷԻ (Իտալիա) մէջ բացուած է Գրողներու Եւրոպական Հաւաքականութեան համագումարը :

ԳԱՀԻՐԷԻ Դատական Ատեանը Շաբաթ օրուան յետաձգեց Ֆրանսացի դիւանագէտներու դատավարութիւնը :

ՏԻԿԻՆ ՔԵՆԷՏԻ Նեհրուի փոխանցեց Նախագահին «սիրալիր եւ անկեղծ բարեւները » :

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ տրամադիր է խաղաղութեամբ լուծելու Նոր - Կինէայի խնդիրը Հոլանտայի հետ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԷՏԻ հինգ միլիառ տոլար ուզեց խորհրդարանէն արտասահմանի օժանդակելու համար : Գալիք չորս տարիներուն համար երեք միլիառ տոլար պէտք է նախատեսուի հետեւեալ ձեւով . Ծայրագոյն Արեւելք 624 միլիոն, Ափրիկէ 350 միլիոն (միշտ տոլարի հաշուով) Լատին Ամերիկա՝ 625, Մերձաւոր Արեւելք եւ Հարաւ - Արեւելեան Ասիա 1.028 միլիոն :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ կը հաղորդէ թէ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն Հնդկաստան առաջինը պիտի ըլլայ օգտուելու շին-խորհրդային օժանդակութենէն, 950 միլիոն տոլար (4.750 միլիոն Ն. Ֆ.) :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ առաջին անգամ ըլլալով քաղաքական պայքարներու մէջ կ'օգտագործուի նաեւ թաղաւորական ընտանիքը որ յարձակումի կ'ենթարկուի : Ամէն բան սկսած է երեսփոխանական ընտրութիւններով : Ընդդիմութիւնը կ'ամբաստանէ թագաւորը որ նպաստած է Քարամանլիսի կուսակցութեան :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ ներումի լայն միջոցներ ձեռք առնուած են : Ասոնք 150000 հոգիի կը վերաբերին :

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ կաճառը առաջին անգամ ըլլալով կին մը ընտրեց իբրեւ անդամ : Մարկրիթ Փերէ, յիսուն տարեկան կին մըն է որ անմիջական գործակիցը եղած է Տիկին Քիւրիի : Նոյն կաճառը մերժած է իր մէջ ընդունիլ Մառի Քիւրին :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ Ալ Նասր թերթը կը գրէ թէ Մարտ 7ին մահափորձ մը կատարուած է Գահիրէի մէջ, Նասրի դէմ, Պայրամի տօնական առաջին օրը :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Կրոմիքօ տեսակցութիւն մը ունեցած է Փեքինի դեսպանին հետ : Այս առթիւ խորհրդային նախարարը հաղորդած է Չինացիին թէ ինչ պիտի ըլլայ իրենց դիրքը Ժընեւի ապազինման ժողովին մէջ :

ՄԱՐԵՇԱԼ ՄԱԼԻՆՈՎՍՔԻ որ քանի մը օրէ անպաշտօն կերպով Փարիզ կը գտնուի, առջի օր Վերսայլի պալատը այցելեց :

« ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ Ֆրանսացիները » նամակ մը ղրկած են Ժորժ Պիտոյի ուր կ'ըսեն «կը սպասենք որ ձեր մէջը գտնուող քրիստոնեան համախոհ ըլլայ դադրի. ահաբեկումներու հեղինակներուն հետ» :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ՇԻՐԸ

—o—

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ԹՈՄՊԱԼՊԱՅԼ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ

—o—

Նախագահ եւ վարչապետ Չատի, Ֆրանսուա Թոմպալպայլ Ֆրանսայի պաշտօնական հիւրն է այսօր :

Ուշ եկած է քաղաքական ասպարէզ, թէեւ 1946ին «Չատեան յառաջդիմական կուսակցութեան» հիմնադիրներէն մէկն էր եւ շատ կանուխէն — երբ ուսուցիչ էր — զբաղած է ընկերակցական պայքարով :

1952ին Չատի տեղական խորհրդատու է, 1957ին Ֆրանսական Հասարակածային Ափրիկէի Մեծ խորհրդատու էր եւ Մեծ խորհուրդին փոխ - նախագահ : Վերջապէս 1959ին իբրեւ վարչապետ եւ Արդարութեան նախարար իր նշանակումը վերջ պիտի դնէր կառավարական անկայունութեան :

Բարձրահասակ ժողովուրդի մը միջահասակ զաւակը՝ Թոմպալպայլ 44 տարեկան է, հայր՝ հինգ զաւակներու (չորս մանչ, մէկ աղջիկ) :

Զինքը ճանչցողները կ'ըսեն թէ պարզ է եւ սիրալիր : Նոյնիսկ իր քաղաքական թշնամիները կ'ընդունին թէ անշահախնդիր է եւ եթէ այսօր իշխանութենէն հեռանայ նոյնքան աղքատ կ'ըլլայ որքան էր եկած օրը :

Բողոքական դարձած, Թոմպալպայլ կը յարգէ բոլոր դաւանանքները, մանաւանդ իր երկրին մահմետական մեծամասնութիւնը :

Զուգեր ցեղային քաղաքականութիւն վարել, ծանօթ՝ խլամ տարրերու եւ քրիստոնէացման ճամբուն վրայ գտնուող ոգեպաշտ բնակչութեանց միջեւ գոյութիւն ունեցող աւանդական մրցակցութեանց :

Այս է մարդը զոր Ֆրանսա ընդունեցաւ Չորեքշաբթի առաւօտ :

× Չատը Ֆրանսայի կրկնակ տարածութիւնը ունի. — Մէկ միլիոն 284 հազար քառակուսի քիլոմեթր : Բնակչութեան թիւն է՝ 2.800.000, այսինքն՝ 2.2 բնակիչ քառակուսի քիլոմեթր գլուխ : Մայրաքաղաք՝ Ֆոռ - Լամի (հարիւր հազար բնակիչ), գլխաւոր արտադրութիւն բամպակ, առաչիտ, արջառ :

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

ԹԻՖԼԻԶ

Առաւօտեան ժամը 9ին, մենք հասանք Վրաստանի մայրաքաղաքը։ Կուր գետի ափին, մէկ կողմը Դաւիթի լեռը, միւս կողմը Հաւլաբարը շրջապատած են հովիտին մէջ տարածուած քաղաքը։ Վրացիները զայն Թփիլիսի կը կոչեն (տաք կլիմայ), եւ կ'ըսեն՝ աշխարհիս մէջ կայ ու չկայ Թիֆլիզը կայ։ Բոլորէն գեղեցիկ բնութիւն ունի Թիֆլիզը. կեդրոնը, Կուրի ափերուն, թեւերը տարածած լեռնէ լեռ՝ կապոյտ ջուրին մէջ ցոլացող մեծ նունուֆարի մը կը նմանի։ Շինարարական նորութիւնները շատ քիչ էին. արդէն Կովկասի փոխարքայական քաղաք՝ ունէր իր չքեղ պալատները, պողոտաները եւ ծառազարդ պուրակները։ Վրացիները լաւ գիտեն թէ Թիֆլիզն Հայերը շինած են։ Երբ 1801ին Ռուսիոյ ձեռքն անցաւ՝ հակայ գիւղ մ'էր. շնորհիւ գաղթող Հայերու, Մելիքի մելիքներու, Մանթաշեանի մը, Արամեանցի մը եւ այլ հայ հարուստներու՝ Վրաստան ունեցաւ իր գեղեցիկ Թիֆլիզը. իսկ Վրացիները զայն զարդարեցին համակրելի կինոններով։

Ըստ Վրացիներու արդի կարծիքին՝ Թիֆլիզի հիմնադիրը Վախթանգ Կուրկասալի (Ե. դար) թագաւորն եղած է։ Թէպէտ պատմական հիմ չունի այս կարծիքը, բայց իրենք կը հաւատան։

Ներկայիս Մետեխի պատմական բերդբանտը քանդեր են. շատ գէշ ըրեր են. անոր տեղը Վախթանգ Կուրկասալի արձանը կանգնելու համար, որ հիացած նայի 700.000 բնակիչներով Թիֆլիզի վրայ։

Այս Վախթանգ թագաւորը ծանօթ է մեր պատմութեան մէջ. ան 483 թուին Վահան Մամիկոնեանէն օգնութիւն խնդրեց Պարսիկներու դէմ՝ որ արշաւած էին Վրաստանը. Կուր գետի ափերուն՝ Ճարմանայ կոչուած տեղը՝ պատերազմը տեղի ունեցաւ, եւ Վախթանգ դաւաճանելով թշնամիին կողմն անցաւ։ Թերեւս Պարսիկները խոստացան Հայաստանէն պատառ մը հող տալ։ Բայց Վախթանգ Կուրկասալի արձանը պիտի կանգնի Մետեխի աւերակներուն վրայ։

Ըստ տարածուած կարծիքին՝ Թիֆլիզի մէջ շուրջ 200.000 Հայեր կը բնակին, մնացածը Վրացիներ, Ռուսեր, Թաթարներ եւ այլ ազգեր են։ Ժամանակին Վրացիները հարիւրին 35 չէին կազմեր, հիմա ստուարացեր են, թերեւս յիսուն առ հարիւր ըլլան։ Կառավարութիւնն ամէն հոգ կը տանի որ միատարր ըլլայ քաղաքը։ Նախ վրացերէն լեզուն տունէ տուն կը պտըտցնեն, թէպէտ պարտաւորիչ չէ ոչ-վրացի դպրոցներուն մէջ, սակայն ամէն միջոց տրամադրելի է բազմացնելու համար իրենց վարժարանները, հոգ չէ թէ հայ դպրոցները ծանր դժուարութիւններ ունենան։ Զուտ ռուսերէն դպրոցներուն մէջ վրացի մանուկ քիչ կը գտնուի. մեծ մասը հայ մանուկներ են։ Իրենց ազգասիրական երկրորդ ճամբան է գործէ հանել, կամ արգելքներ ստեղծել անոնց համար՝ որ չեն ուզեր վրացերէն սորվիլ եւ մականունին ծայրը ՇՎԻԼԻ աւելցնել։

Վրացին ազգասէր է, կը պաշտէ իր լեզուն, հպարտ է իր պատմութեամբ եւ շատ կնեազներ (իշխաններ) ու տէտէ-պալեր (իշխանուհի) ունի։ Նոյնիսկ Ինթուրիստին մէջ հարկ էր վրացերէն խօսիլ, ռուսերէնը թոյլ տրուած է, բայց որինչ եւրոպական լեզու չեն գիտեր եւ զուրկէն եկող օտարականները պէտք է ձեռքերու նշաններով հասկցնեն իրենց փափաքները։

Սորայէս համոզուած են թէ իրենք ասիական մեծ ցեղերուն կը պատկանին։ Գաղղիացիներ (Գալլի-Գարթվելի) Բասկերուներ, Հիթիթներ իրենց նախահայրերն են, թէ ձին իրենք բեռնակրութեան վարժեցուցեր են, անիւը գտեր են եւ Քրիստոսէ եօթը հազար տարի առաջ արդէն որոշ քաղաքակրթութիւն ունէին։ Այս պզպզումը զիրենք հպարտութեամբ լեցուցեր է եւ ձեն ընդունիր հայկական որեւէ ազդեցութիւն, կրօնական, պատմական, ճարտարապետական կամ լեզուական մարզերուն մէջ. իբրեւ թէ երկու ցեղեր իրարու կողքի ապրած են դարերով, չինական պարսպ քաշած իրարու մէջ։ Եզրայրական Վրաստանը Հայերու հանդէպ համակրանք չունի. հին է այս վէրքը երկու հարեւան ազգերու մէջ։ Մին աշխատասէր, կենսունակ եւ յառաջադէմ, միւսը կենսուրախ եւ սիրող Կախեթի գինիի շուրջ Մռավա ժամիէ (գինիի ուրախութեան երգ) երգելու։

Պետական եւ գլխաւոր պաշտօնները Վրացիներու ձեռքն են, բայց իրենց օգնականները Հայեր են՝ գործերը կատարելու համար։

Հաւլաբար, զուտ հայկական թաղը ոչ մէկ փոփոխութիւն կրած էր Ցարերու շրջաններէն ի վեր. ցած եւ աղքատիկ տուներ, ծուռ եւ քարոտ ճամբաներ կը յիշեցնէին պարսկական օրերը։ Հոս էր որ կը գտնուէր Հայոց Նշանաւոր Խոջավանք եկեղեցին եւ անոր շուրջ տարածուած էր գերեզմանոցը։ Այժմ քանդուած է ամէն բան, չկայ եկեղեցին, մեռելները աքսորուած են. Րաֆֆի, Յ. Թումանեան, Սունդուկեանց փշոտ եւ լքուած շրջապատի մը մէջ կը մնան։ Լըսեցինք թէ անոնց շիրիմներու թիկունքին պատ քաշեր են իբր պանթէոն. Լօրիս Մելիքովի, Արշակ Տէր Ղուկասեանի եւ Բէյբութեան զօրավարներու շիրիմները տարագրուած են Ս. Գէորգ եկեղեցիին բակը։

Բացի Հայերու բազմահազար տուներէն, պալատներէն, Վրացիները վաղուց գրաւած են Մանթաշեանի Արթիստիկ թատրոնը։ Երեւանսկի պլոշատը (Երեւանեան հրապարակ) տուած են Լենինին, անոր մէկ անկիւնը փոքրիկ ածու մը յատկացուած է Կամոյին, որուն պղնձէ գլուխը հազիւ կը տեսնուի խոտերուն մէջ (Կամօն համայնավար նշանաւոր հայ յեղափոխական էր)։

Հայերու թատերական կեանքը ամփոփուած է Հաւլաբարի մէջ, ուր ունին իրենց սեփական նոր թատրոնը։ Թատերական խումբն այնքան զօրաւոր չէ, ինչպէս Երեւանի մէջ. դրամապէս նեղ կացութիւն ունի։ Տեղական պետութիւնը հարկ չի տեսներ նպաստել հայ թատրոնին եւ դերասանները կամ Երեւան կը գաղթեն, կամ ուրիշ արհեստի կը հետեւին։

Ես ներկայ եղայ երեք ներկայացումներու, դժբախտաբար միշտ անձրեւ եկաւ։ Երկուքին նիւթերը արդիական կեանքէ առնուած էին եւ հետաքրքրական չէին, երրորդը Դ. Դեմիրճեանի Վարդանանքի խաղացումն էր։ Դերասանները իրենց կարելին ըրին՝ լաւ ներկայացնելու համար, բայց խաղացումը անյաջող էր. անընդմրանելի էին Ղեւոնդ երէցին բացակայութիւնը, Յովսէփ կաթողիկոսին խրատուբալիկի դերը։ Հարկ էր խուսափիլ կրօնական բացատրութիւններէ, բայց ազգասիրական անցքերը ուժեղ չէջ կ'առնէին եւ ներկայ երիտասարդութիւնը խելայեղ կը ծափահարէր. դա լաւ նշան էր։

Թիֆլիզ՝ որ երբեմն մեր արեւելահայ մտաւորականութեան կեդրոնն էր, այժմ բոլորովին անշքացած է։ Պոլիս Թրքական լուծին տակ աւելի գրական կեանք ունի։ Թիֆլիզի միակ մտաւորականը Ծերուն Թորգոմեանն է, գրեթէ կոյր եւ յուսահատ պայքարի մէջ։ Միակ հայկական լրագիրը Սովետական Վրաստանն է. շուրջ 20.000 տպաքանակ ունի, բայց իր ծախքերը չի գոցեր։ Վրացիներն անպէտ լրագիր համարելով՝ խորհած էին զայն փակել. բարեբախտաբար Մոսկուան կը հակէ վերէն, եւ ստիպած է Թիֆլիզը հանգիստ ձգել այդ լրագիրը։ Սակայն զարմանալի է որ քան հազար օրինակներ կարող չեն հաւասարակշռել լրագրի տնտեսութիւնը. դժբախտ նշան՝ թէ կարդացողներ չունի։

Փողոցներուն մէջ գրեթէ հայերէն խօսակցութիւն չի լսուիր. վա՜խ... թէ վատ սովորութիւն, թէ քաղաքակրթուած են եւ ականջէ ականջ կը փսփսան՝ առանց վրացիներու պէս փողոցներն աղմկելու։ Շատեր կան որ տուներու մէջն ալ վրացերէն կը խօսին. կան Վրացիներ որ հայերէն գիտեն, բայց չկամութեամբ կը խօսին։ Ուրիշներ իրենց մականունին ծայրը թուքով Շվիլի փակցուցեր են, (վրացական մականունի ածանց). ասոնք գործի մարդիկ են եւ վրացին շվիլի կարդալով հաց ու գործ կուտայ։

Կը խորհիմ թէ նոյն կացութիւնը կը տիրէ նաեւ Ախալցխայի եւ Ախալքալաքի շրջաններուն մէջ, թէպէտ այդ գաւառներուն մէջ, մանաւանդ Ախալքալաք, ճըրագով փնտռես՝ վրացի չես գտներ։ Իսկ Կախեթիա եւ կամ այլուր ցրուած Հայերը անհայր, անմայր պէտք է համարել։

Այժմ հայ-վրացական յարաբերութիւնները աւելի լարուած են, քան ցարերու շրջանին. Հայը Վրացին չի սիրեր, Վրացին Հայը չի սիրեր. մինչ դարերով վրացի ազներ, դարերով իրարու հետ գինակցած ու պայքարած են աշխարհակալներու դէմ, եւ Վրաստան իր գոյութիւնն ու երկար թագաւորութիւնը հայ բանակներուն կը պարտի. մենք եղած ենք իրենց վահան եւ թերեւս ապագան նոյնպէս իրարու շղթայէ այդ երկու ազգերուն ճակատագիրը։

Թիֆլիզ գեղեցիկ քաղաք է եւ կը հրապուրէ շրջիլ իր փողոցներուն մէջ։ Ամէն օր ամէն վայրկեան լի են ճամբաները բազմութեամբ. վրացերէն կը խօսին եւ բարձրաձայն վրացերէն կը խնդան. բաւական մաքուր հագուած են։ Երեւան այդպէս չէ, հոն օրուան մէջ լռութեամբ կ'աշխատի, երեկոները կը զուարճանայ։ Վրացի կոճը Թիֆլիզի համար չէ, անոր բնակիչները կրթուած են, ճարպիկ են, քաղաքավարի եւ ազգային զաղտնապահութիւն ունին. չեն աշխատիր, կ'աշխատցնեն Հայը, Ռուսը, Թաթարը, Հրեան, իսկ իրենք երկրին տէրերն են, կը հրամայեն եւ փափախ կ'ընեն (պետական դրամը խլրացնել կամ աւելորդ դրամ պահանջել) եւ վրացական փափախը շատ խոշոր է։ Վարձակառք մը (թաքսի), որուն ժամանակացոյցը թէ 7 ռուբլի նշանակէ, քեզմէ 15 ռուբլի կը պահանջէ. ինքնաշարժը պետութեան է, իր ամսականը 400 ռուբլի է, չի բաւեր. պէտք է ամիսը գէթ երկու հազար ռուբլի հաւաքէ։ Երեւանի մէջ փափախը շատ աւելի փոքր է։

Մարզական գետնի վրայ Հայեր եւ Վրացիներ եռանդով մրցումի մէջ են, մանաւանդ ոտնագնդի խաղերու առթին։ Երկուքն ալ լաւ խումբեր ունին, զարմանալին այն է որ Թիֆլիզի մէջ Հայերը կը պարտուին, Երեւանի մէջ Վրացիները. շատ քիչ կը պատահի որ մէկը միւսին դաշտին մէջ յաղթական ելլէ։ Երբ խաղը Թիֆլիզի մէջ է, Երեւանէն շուրջ քանի հազար երիտասարդներ դաշտ կը վազեն գրաւելով հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները։ Հոն ալ մարդ են, երբեմն հարկ կ'ըլլայ կռիւ ելլել։ Բայց վրացական խումբը աւելի լաւ մարզուած եւ հարուստ է։

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(3 Շար.)

ՌՈՒՍ-ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—o—

— 1829 —

—o—

Բ. ՄԱՍ

Կաշառք առնողները կաշառքը կ'առնէին եւ շնորհակալութեամբ կը թօթվէին տուողին ձեռքը, բայց իրենց մէջ կը կազմուէր այն կարծիքը թէ Հայերը խաբեբայ են, քսու, ցածհոգի, դրամապաշտ եւ միով բանիւ անբարոյական ժողովուրդ։

Ռուսերու կողմէ մեզի ընծայուած լուսաւորութենէն եւ քաղաքակրթութենէն, ինչպէս կը պատահի ամէն ազգի մէջ, հայ ամիկ եւ տգէտ դասակարգը առաւ միայն արտաքին փայլը, հանդերձ գեղխութեամբ եւ անբարոյականութեամբ։ Ոսկի կախան խորտակուեցաւ ընտանեկան պարկեշտութիւնը։ Անուս, տգէտ կիներ, պարծենալով իրենց փողրաթճի ամուսիններուն հարստութեամբ, կ'արհամարհէին հայ նահապետական կեանքը, ու կը շոյէին իրենց փառասիրութիւնը։ Նման ընթացքներու բազմաթիւ վնասներէն մէկն ալ այն եղաւ որ, առանց կշռելու իրենց դիրքը կամ կացութիւնը, ուզեցին խնամութիւն հաստատել օտար սպաներու եւ պաշտօնեաներու հետ՝ աղջիկ տալով ամուսնութեան։ Աստիճանաւորներու, մանաւանդ սպաներու արտաքին փայլը, համազգեստը, շքանշանը, պատուաւոր դիրքը այնքան հրապուրած էին քաղաքին հայ հասարակութիւնը, որ շատ ծնողքներ ամէն ստոր եւ անարժան միջոցներու կը դիմէին «բախտաւորութիւն» տալու համար իրենց աղջիկներուն։ Չինովնիկի մը կամ օֆիցէրի կնիկ ըլլալը անչք շլացնող երջանկութիւն կը համարուէր անուս եւ տգէտ շրջանակներու մէջ։ Եւ այսպէս շատեր զոհ գացին այդ անյարմար եւ անհամապատասխան խնամութեանց։ Իրարու լեզու չհասկնալը, վարք ու բարքի տարբերութիւնը եւ այլ ամէն կարգի անյարմարութիւններ առիթ դարձան շուտով խնամիներու նեղութեանց, եւ երկու կողմէն ալ բողոքողները շատ ձանձրացուցին թէ հոգեւոր իշխանութիւնը եւ թէ տեղական վարչութիւնը։

Զկար Ներսէսը, Թիֆլիզի առաջնորդը, որ կռուէր իր ժողովուրդին անբարոյական այս ընթացքին դէմ։ Բայց առաջնորդին այդ գործը ուզեց կատարել Թիֆլիզի օրուան նահանգապետը, Սիպեագին։ Հայերէն յայտարարութիւն մը տալ տըւաւ Ներսէսի տպարանին մէջ եւ բաժնեց ժողովուրդին։ Այդ հետաքրքրական գրութենէն նմոյշ մը, ահաւասիկ.—

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԽԱԼԽԻՆ ԵՒ ԳԵՂՋՅԵՐՈՒՆ

Բազի եւ Ռսի չինովնիկներ մոռանալով թէ իրանց վարքը պիտի որ օրինակ ըլի Վրաստանի խալխին, չալիշ են գալի բարեկամութիւն անիլ աղջըկերք ունեցող կնգըտէրանց հետ, սաքի էն մտլով որ առաջի անգամը հավատացնելով մէրէրուն թէ կուզինք ձեր աղջըկերքը, իժում կարն բարեկամութիւն գցին ջհել աղջըկերանց հետ։

Հիմի մի ճանի արզա ստացա մէրէրուտեն, որ գանգատ են անում, թէ չինովնիկները իրանց արած խոստմունքը չին կատարում։ Նրանք ուզում են որ ես իրանց աղջըկերանց հոգսը իմ վիզս կալնիմ ու հրամայիմ չինովնիկներուն նրանց հետ պսակվիլ։

Ես հնարք չգտնելով էս թավուր արզերու վրա ճնութիւն անելու, որդով որ աշոր է ըլում չէ թէ մէնակ էս թահըր անկարգ բան բռնող չինովնիկներուն, հէնց մէրէրուն էլ, որ էն պիրոբի վախտին խօսք են տալի մատաղ անիլ նրանցն իրանց աղջըկերքը, որդոնցմէն մէկը չալիշ էր գալի ինձ հավատացնել՝ թէ էստուր առաջ հրամանք կէր էս թավուր բանի, ու երբեք աղջիկ էլ. էս կերպով մարդու իմ տվի. պարտաւորութիւն եմ համարում էդ վերջացնելու համար իմաց անել, որ թէ մէկէլ էսթահըր արզէք ինձ մօտ կու բերին, էն վախտը մէ լաւ բէտբուռ անելով նրանցը՝ չիմ թօղնի խըչպէ չինովնիկներուն, էնպէս էլ մէրէրուն առանց սաստիկ պօղտուդի տակը գցելու։

Ասլի տակին ձեռք էդի
Թիֆլիզու վօյեննի
Գուբերնատոր դենէրալ
Ադիւտանտ

ՍԻՊԵԱԳԻՆ

1828 ամի Մարտի 3 ի Տփխիս

Այսպիսի գրութիւնները ի հարկէ չէին կրնար մէկ անգամէն արմատախիլ ընել ժողովուրդին մէջ տարածուած անբարոյական սովորութիւնները, մանաւանդ որ շահասիրութիւնը եւ փառասիրութիւնը միայն Թիֆլիզի Հայոց յատուկ չէր, նոյն ախտը տարածուած էր մինչեւ Թաւրիզ ու Կարին։

Եւ այսպէս չորս տարուան պատերազմը, որքան ունեցաւ իր օգտակարութիւնը, այնքան եւս եղծեց ժողովուրդին հայ նահապետական պարկեշտ կեանքը։ ... լուսաւորութիւն մը բերաւ անպատրաստ ռամիկ ժողովուրդին։ Եւ շուտով ... նուեցան արհեստական սնանկութիւններ, ... վարկը վերցաւ, հաւատարմութիւնը, ... նիւ խօսքը մոռցուեցան, շատցան ... նիչները, բանսարկուները, հրապարակին կեղծ վկայական շինողներ, դրամ տպողներ, եւայլն։

(22 Շար.)

ՄԻՇՏ ԿԵՆՍՈՒՆԱԿ

Շուրջ տասնըհինգ տարի առաջ 35 հազար հայ կը հաշուէր յունահայ գաղութը։

Քանի հազարը ներգաղթեցին Հայրենիք, 1945 – 1947ին ։

Ներգաղթէն ետք, սկսաւ արտագաղթի հոսանք մը դէպի Արժանթին, որ մեր գաղութէն պոկեց տարաւ շուրջ երեք հազար հոգի ։

Իսկ վերջին քանի մը տարիներուն արտագաղթի հոսանքը շարունակուեցաւ այս անգամ դէպի Քանատա, ուր խաւոտ որոնելու գացին 1500 – 2000 հոգի, — մեծ մասամբ երիտասարդներ եւ գաղութին օգտակար գործօն ուժեր ։

Այսօր յունահայ գաղութին ընդհանուր թիւը կը տատանի 9 – 10 հազարի միջեւ ։

Աթէնքի երկու գլխաւոր պաշտակայաններու՝ Տուրքութի եւ Գոքինիոյ հիւղակներուն քանդումը եւ հոն բնակող մեր հայրենակիցներուն պանազան արուարձաններ ցրուումը նոր հարուած մը եղաւ մեր հաւաքական եւ ազգային կեանքին, նոր դժուարութիւններու եւ բարդութիւններու առջեւ դնելով մեր ազգային մարմինները ։

Սակայն, հակառակ այս ջլատիչ դէպքերուն, մեր նօսրացած գաղութը պահեց եւ կը պահէ իր կենսունակութիւնը ։

Երբեմն երեսունըհինգ հազարնոց գաղութին մնացորդացը՝ սեղմուեցաւ կողք կողքի եւ զոհաբերութեան անձնական ոգիով մը կ'աշխատի նոյն պահել ազգային կեանքը ։

Անվերապահօրէն կրնանք ըսել, թէ իր քառասուն տարուան պատմութեան մէջ յունահայ գաղութը այնքան կազմակերպուած ազգային կեանք չէր ունեցած, որքան ունի այսօր ։

Ներկայիս ունինք երիտասարդ առաջնորդ մը, բարեհամբոյր բնաւորութեամբ եւ մաքուր նկարագրով, որ սիրուած է բոլորէն ։

Ազգային Առաջնորդարանի մեքենան կը գործէ ամենայն կանոնաւորութեամբ ։

Առաջնորդ Սրբազան Հօր գեղեցիկ գործերէն մէկը եղաւ հիմնումը Կիրակնօրեայ վարժարաններուն, որոնք կանոնաւորաբար կրօնական եւ ազգային դաստիարակութիւն կը ջամբեն հայ մատաղ սերունդին ։

Մեր եկեղեցիները երբեք հաւատացեալներու այնքան մեծ բազմութիւններ չէին հաւաքած իրենց շուրջ, որքան այսօր ։

Տաղաւարի օրերէն զատ, հասարակ Կիրակիներն անգամ հաւատքի տաճարները պարապ չեն մնար եւ եկեղեցիներու բակները կ'արդիւնաւորուին հաւատացեալներու լումաներով ։

Վարչական մարզին մէջ հրաշքի համազօր բան մըն է, որ կը կատարուի այժմ մեր գաղութին մէջ։

Շնորհիւ Ազգային Կեդր. Վարչութեան աշխոյժ հսկողութեան եւ անոր անդամներուն բարեխղճութեան եւ աշխատունակ ոգիին, գաղութին վարչական մեքենան կը գործէ ամենայն կանոնաւորութեամբ, հասնելով մեր բոլոր պահանջներուն, որոնք այսօր աւելի լայն ծաւալ ստացած են ։

Ազգային իշխանութիւնը արթուն պահակի պէս կը հսկէ գաղութի շահերուն վրայ եւ անկարելին գործ կը դնէ՝ մատակարարելու համար եկեղեցական, կրթական, խնամատարական, յարաբերական, եւայլն գործերը ։

Շնորհիւ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան ջանքերուն, ազգային տուրքը կանոնաւորուած է այսօր մեր գաղութին մէջ եւ ժողովուրդը սիրայօժար կը կատարէ իր պարտականութիւնը, որովհետեւ վստահութիւն ունի Ազգային Իշխանութեան հանդէպ ։

Նոյն մխիթարական պատկերը կը պարզուի նաեւ Աթէնքի արուարձաններուն եւ միւս շրջաններու Թաղային մարմիններու գործունէութեան մէջ։ Սրտացաւ եւ համբանուէր ազգայիններ, ձեռք – ձեռքի տըւած, կը զոհաբերեն իրենց հանգիստի ժամերը եւ նիւթականը՝ ողեւորելու եւ ոտքի պահելու համար գաղութը ։

Անցեալի անկերպարան եւ թափթփած վիճակը վերջ գտած է եւ ստեղծուած է կազմակերպուած ազգային կեանք մը, որ կը գործէ ժամացոյցի ճշդութեամբ, շնորհիւ վարիչ մարմիններու պարկեշտ եւ ազգասէր ճիգերուն։

Մեր գաղութին ներկայ կենսունակութեան ապացոյցներէն մէկն ալ այն է, որ միութիւններու գործունէութիւնը ստացած է նոր թափ, ստեղծելով նոր ոգեւորութիւն, ըլլայ կեդրոնի, ըլլայ շրջաններուն մէջ ։

Շարաթ չանցնիր. որ հանրօգուտ քանի մը ձեռնարկներ տեղի չունենան եւ չարդիւնաւորուին բարոյապէս եւ նիւթապէս։

Հանդիսութեանց կամ պանազան ձեռնարկներու յատուկ նախկին սրահները, որոնք ժամանակին, երբ գաղութը երեսունըհինգ հազար շունչ կը հաշուէր, հազիւ կարելի կ'ըլլար լեցնել, այժմ կը յորդին եւ շատ անգամ նեղ կուգան հանդիսական բազմութիւններուն համար ։

Կը նշանակէ, ուրեմն, որ բան մը փոխուած է նաեւ ժողովուրդի հոգեբանութեան մէջ ։

Եւ այդ փոփոխութիւնը կը կարծենք, — աւելի ճիշդ՝ կը հաւատանք, — արդիւնք է ժողովուրդին տածած վստահութեան՝ հանդէպ Ազգային իշխանութիւններուն եւ հայ կեանքը կենդանի պահող մեր միութիւններուն ։

Մինչեւ երէկ ազգային կեանքէ կտրուած եւ հեռաւոր անկիւններու մէջ մէկուսացած ամէնէն անփոյթ Հայն անգամ, այսօր ինքնաբերաբար կը փութայ դէպի հանդիսասրահները կամ պանազան հաւաքոյթներու վայրերը։ Ազգովին չկորսուելու, ժամանակի փորձութիւններուն դիմադրելու եւ տոկալու զգացումին ընդհանուր զարթօնքն է ասիկա, որ մխիթարական երեւոյթ է դարձած այսօր մեր գաղութին մէջ։

Կը մնայ, որ մեր Ազգային իշխանութիւնները եւ միութիւններու վարիչները գօտեպնդուին այս երեւոյթով, աւելի տենդագին թափով շարունակելու համար իրենց ստանձնած պարտաւորութիւնները ժողովուրդին հանդէպ ։

Յունահայ գաղութը միշտ կենսունակ եղած է եւ այսօր ալ է ։

Այդ կենսունակութիւնը պատճառ պէտք է ըլլայ նաեւ, որ աւելի բախտաւոր գաղութները, ինչպէս մինչեւ այսօր, նաեւ այսուհետեւ եղբայրական ձեռք կարկառեն մեզի, որպէսզի յարատեւեն ու ապրին հելլենական հիւրընկալ հողին վրայ շնչող հայ բեկորները, որոնք, հակառակ իրենց անսահման զոհաբերութեանց, չեն կրնար տոկալու ինքնաբաւ դառնալ այնպէս այն քան կենսունակ այս գաղութը ։

(Խմբ. «ԱԶԱՏ ՕՐ»ի)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Եդուարդ Տէր Եղիայեան 5 միլիոն (Հ. Ֆ.) առիրեց Դպրոցասէրին ։

ՓԱՐԻԶ.— Կիրակի Մարտ 11, Սալ տը լա Շիմիի ընդարձակ դահլիճը լեցուած էր Դպրոցասէր բազմահարիւր հանդիսականներով եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններով՝ գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեան, Գերապայծառ Ամատունի Եպիսկոպոս, ինչպէս նաեւ հայ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ ։

Աշակերտուհիներէ կազմուած փոքրիկ այլ շնորհալի երգչախումբը, Ֆրանսայի փառաբերգէն ետք, յաջորդաբար երգեց հայկական տոհմիկ, ժողովրդական սիրուն երգեր ։

Օրուան յայտագրին առանցքը կը կազմէին երկու թատերախաղեր, առաջինը՝ Ֆրանսերէն, Ալֆրէտ տը Միւսէի «Էշն ու առասպելն» էր, իսկ երկրորդը՝ հայերէն, «Համբերութեան յաղթանակը» ։

Երկու թատերախաղերուն ալ դերասանուհիները Դպրոցասէրի աշակերտուհիներն էին, ուրեմն սկսնակներ։ Այսուհանդերձ, հանդիսականները սրտայոյզ պահեր ապրեցան, շնորհիւ պարմանի դերակատարներուն շնորհալի խաղին, յատակ առոգանութեան եւ դերերու յաջող մեկնաբանութեան, յատկապէս Ֆրանսացի թատերագիրին գործին մէջ ։

Մենապար՝ Նորա Գասապեան, մեներգ՝ կիթառով Ցամիկ Մարուքեան եւ հայկական պարեր՝ Դպրոցասէրի աշակերտուհիներուն կողմէ, ճոխ եւ այլազան դարձուցին օրուան գեղարուեստական յայտագիրը ։ Հայկական պարերուն ընթացքին երգեց Արմենուհ Ցակոբեան եւ պարեց՝ Արմենուհի Պաշըրճեան։

Հանդէսի վերջաւորութեան խօսք կ'առնէ Սերովբէ Եպիսկոպոս, որ իր ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը յայտնելէ ետք կ'օրհնէ բոլոր անոնք, որոնք մօտէն կամ հեռուէն, որեւէ կերպով կ'աջակցին ազգապահպանման «այս կենդանի օճախին գործին»։ Ապա, յուզուած չէշտով կը հաղորդէ Պելֆորաբնակ ազգայինի մը՝ Պ. Եդուարդ Տէր Եղիայեանի արժէքաւոր նուէրը՝ հինգ միլիոն հին ֆրանքի պատկառելի գումար մը, յատկացուելու համար վարժարանի շէնքին յարակից, անհրաժեշտ դասարաններու շինութեան ծրագրին գործադրութեան ։

Սերովբէ Եպիսկ. կ'ըսէ նաեւ.— «Վարժարանը ներկայիս ունի 85 աշակերտուհիներ, շէնքը աւելին չի կրնար ընդունիլ. պէտք է ընդարձակել եւ աւելցնել աշակերտուհիներուն թիւը, որուն համար անհրաժեշտ է Ֆրանսահայ գաղութին ամէն մէկ անդամին նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը» ։

Վերջացնելով իր խօսքը, Սերովբէ Եպիսկոպոս կոչ ուղղեց ընդհանրապէս հայ ազգայիններուն եւ յատկապէս Հ. Բ. Ը. Միութեան ու Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, որպէսզի փութացնեն ամբողջացնել այս գումարը ։ «Թող այս գեղեցիկ գործը վարակիչ դառնայ. որով կարելի ըլլայ շուտով վերջացնել վարժարանին յարակից շինութեանց անհրաժեշտ եւ անյետաձգելի բաժինը» ։

Գեղեցիկ, խանդավառ եւ հոգեպարար ձեռնարկ մը ամէն ձեւով ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կիները սովորաբար կը տեսնեն՝ առանց նայելու, իսկ այրերը կը նային՝ առանց տեսնելու ։

ՀԻԿՕ

Վարանումը թուլութիւն կը ստեղծէ, իսկ վճռականութիւնը՝ ժրաջանութիւն ։

ԼԱՄԸՆԷ

Բարոյականի տէր, պատուաւոր եւ բազմաթիւ շնորհներով օժտուած կին մը իր ամուսնութենէն երեսուն տարի ետք ալ իր ամուսնութեան առաջին օրուան չափ սիրելի է ամուսինին ։

ՌՈՒՍՕ

Կեանքը իրերայաջորդ շարք մըն է դասերու, զորս ապրելով պիտի սորվինք ։

ՌԱԼՖ ԷՄԸՐՍԸՆ

Մեր կեանքի միակ իրական մխիթարութիւնը կնոջ մեզի պարգեւած սէրն է։

ՊԱՅՐԸՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (174)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ո՜, անկեղծ ես... կը հաւատամ, որովհետեւ քու արիւնդ հարազատ արիւն է, ու քու սիրտը գթութեան մարմնացումն է...։

Սելվի կարծես թէ մոռցած էր իր ցաւը... շարունակ աչքին կը պատկերանար Մեծ հանրմին թշուառութիւնը ։

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Ձմեռը կը մօտենար ։

Երկիրը կրակի մէջ էր ու ամէն կողմէ կոտորածի ձայնը կը լսուէր։ Թշուառ գիւղացիները մերկ, անօթի եւ յետին ծայր թշուառութեան մատնուած՝ քաղաքը կը լեցուէին ամէն օր եւ հաց կը մուրային փողոցներու մէջ։

Ո՜, ժամանակակից ոչ մէկ պատմագիր պիտի կրնայ նկարագրել տիրող թշուառութեան հանդէպ Համիտեան կառավարութեան բռնած ընթացքը...։ Ճշմարիտ կ'ըլլար ըսել թէ շունին վրայ կը գթային անոնք, բայց Հայու մը վրայ նայուածք մը չէին դարձուներ ։

Ալ գաղտնի կերպով չէր կառավարութեան թելադրութիւնը ... Բացէ ի բաց թոյլ կը տրուէր մոլեռանդ Մուսլիմաններուն, որ ամէն տեսակ չարագործութիւններ ընեն ու գինուին պատեհ առիթի մը համար ։

Հայաստանի ամէն կողմը գործադրըուած էր Սուլթանի չարագոյն ծրագիրը.. կը մնար Վանի նահանգը։ Եըլտըզի մեծ հրէշը դէպի հոն դարձուցած էր իր աչքը։

Ներսէս Արծրունի՝ համոզուած ըլլալով կոտորածին անխուսափելի դառնալը, հրաւիրեց Դրօշակեան եւ Հնչակեան ներկայացուցիչները, Մկրտիչ Աւետիսեանը, խորհրդակցութիւններ կատարեց անոնց հետ եւ դրութեան դարման մը տանելու միջոցներ փնտռեց ։

— Կոտորածը անխուսափելի է, պարոններ, յայտարարեց ՆերսէսԱրծրունի խռովայոյզ ձայնով մը։ Մենք ունինք չորս խումբեր, որոնք յարձակողական ուժի մը դէմ պիտի կրնա՞ն մաքառիլ..։ Եւ որովհետեւ այդ խումբերը վերջին ատեններս ապաստանած են քաղքին մէջ, կը յուսանք թէ կրնան իրենց արդիւնքը ցոյց տալ, որչափ որ կարելի է։ Ուրեմն կը մնայ գիւղացիներու դրութիւնն... բաց ի մէկ քանի գիւղերէն, ի՞նչ պիտի ընեն միւսները ...

Երկու ներկայացուցիչները չկրցան պատասխանել, որովհետեւ «բաց ի մէկ քանի գիւղերէն, միւսները բոլորովին անզէն ու անպաշտպան պիտի մնային ։ Նախ կուսակցական երկպառակութեան մը շնորհիւ, յետոյ զէնքեր չէզոքացնելու զբաղմամբ, չէին կրցեր գոնէ քանի մը հրացան մտցունել այդ գիւղերու մէջ ։

Թող ըլլայ... ալ որ օրուան համար կ'ապրինք, կը պատայինք իրարու երեսին, պարոններ, շարունակեց Ներսէս Արծրունի նեղացած եղանակով մը։ Հիմակ ձեր փափաքը կը լեցուի... Ի՞նչ պիտի ընէք ... Կ'ուզէք որ ոչխարի պէս մորթուի ժողովուրդը, կ'ուզէք որ ամբողջ նահանգը ամայի՞ դառնայ ու անոր աւերակները մնան ձեր կուսակցութեանց...։ Ըսէք, մի լռէք. ներկայ րոպէներու մէջ լռութը դաւաճանն է։ Կ'ուզէ՞ք որ մեր ամէնուս ճակտին վրայ այդ զարհուրելի անունը դրոշմուի ։

— Պատրաստ ենք ընդունելու ձեր առաջարկութիւնը, ըսդհատեց Հնչակեան ներկայացուցիչը՝ առանց վիրաւորանք մը զգալու այդ մեծ մարդուն խօսքերէն։

— Դո՞ւք... գոչեց Ներսէս Արծրունի՝ Դրօշակեան ներկայացուցիչին երեսը նայելով ։

— Ամենայն սիրով... չեշտեց Դրօշակեան ներկայացուցիչը ։

— Խիստ լաւ, ընտրեցէք ձեր մէջէն առժամանակեայ կառավարիչ մը, որ վարէ այս Գերագոյն Մարմինը ։

Ամէնքն ալ միաբերան յայտարարեցին թէ՝ իրենց Առժամանակեայ կառավարիչը Ներսէս Արծրունին էր։Բայց Մեծ մարդը բացարձակ կերպով մերժեց։ Եւ որովհետեւ անդրդուելի էր անոր կամքը, չպնդեցին ու գաղտնի քուէարկութեամբ Մկրտիչ Աւետիսեանը նշանակեցին ։

— Ուրախ եմ ձեր ընտրութենէն, ըսաւ Ներսէս Արծրունի անկեղծ ու յուզեալ արտայայտութեամբ մը. դուք գիտցաք ձեր վրայ նշանակել մարդ մը, որ արժանի է եւ ես կը շնորհաւորեմ զինքը ։

Ու ոտքի ելնելով Ներսէս Արծրունի համբուրեց Մկրտիչ Աւետիսեանի ճակատը եւ ըսաւ .

— Կը համբուրեմ ձեր ճակատը եւ կը շնորհաւորեմ Գերագոյն Մարմնոյ մը որոշած պաշտօննիդ։ Աստուած առաջնորդ ըլլայ ձեզ ...

Միեւնոյն եղբայրական արտայայտութիւնները ցոյց տուին երկու ներկայացուցիչները։

Մկրտիչ Աւետիսեան արժանալով իր ծանր պարտականութեան տակ, մրմնջեց ։

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ոմն (Պ.Լն) հարիւր Ն. Ֆ.:

×

Տէր եւ Տիկին Խաչիճեան 15 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Տիկին Թաքէսեանի (Սապանճացի) մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վիէն.— Այրի Տիկին Ցամիկ Գալուստեան, զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի, այս Կիրակի ժամը 9ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Արտաշ Մոնոյեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ամուսնոյն՝

ԱՐՏԱՇ ՄՈՆՈՅԵԱՆԻ

(Քուլթուկցի)

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ Մոնոյեան եւ Պօյաճեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին, այս Կիրակի՝ Մարտ 18, ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Չէլվէեան ընտանիքէն քսան Ն. Ֆ., հանգուցեալ Տիկին Վերժին Զամիչի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ՊԱՀՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ յարգոյ հասարակութեան թէ այս մեծ Պահքի հօթը շաբաթներուն եկեղեցւոյ արարողութիւնները կ'ընթանան հետեւեալ ձեւով:

Ամէն Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին Հսկումի արարողութիւն, եւ քարոզ շաբաթը խորհրդածող: Նախագահութեամբ Վարագ քհնյ. Աւագեանի, մասնակցութեամբ տեղւոյս դպիրներուն եւ եկեղեցւոյ երգչախումբին:

Ամէն Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին ժամերգութիւն եւ խաղաղական ժամ, դպրապետութեամբ Գրիգոր Մարտիրոսեանի:

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ժամերգութիւն ժամը 9.45ին, գոց պատարագ, ժամը 10.30ին հոգեհանգիստներ եւ անմիջապէս ետք Արեւագալ, մասնակցութեամբ տեղւոյս դպիրներուն:

Հաւատացեալ ժողովուրդէն կը խնդրուի նկատի ունենալ նոր ժամերը եւ յարգել ժամադրութիւնները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Օր. Հերանուշ Դըմպըլեանի թաղման առթիւ հետեւեալ նուէրները, Գուրգէն Կասսուքեան հինգ Ն. Ֆ., Յովհաննէսեան ընտանիք քսան, Ոմն վաթսուն, Ոմն տասը եւ Մինասեան ընտանիք հինգ, եկեղեցիին, Ոմն 20 աղքատներուն:

Պ. Արամ Քիթապճեանի մահուան առթիւ.— Կղմէս Խողեան հինգ Ն. Ֆ. դպրոցին, հինգ Կապոյտ Խաչին, Հայաստան ենթակոմիտէ տասը դպրոցին եւ տասը Կապոյտ Խաչին, Նաթէմեան Սեպուհ 20 եկեղեցիին:

Տիկին Կարապետեանի մահուան առթիւ.— Այրի Տիկին Անժէլ Ժամկոչեան տասը Ն. Ֆ. դպրոցին, հինգ Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան քսան եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան տասը դպրոցին եւ տասը Կապ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Ներոյեան տասը Կապոյտ Խաչի եւ տասը եկեղեցւոյ:

Ինչպէս նաեւ Սէն Լուի Թաղականութեան միջոցաւ ստացուած է յիսուն Ն. Ֆ. Տիկին Էլպիս Մարտիրոսեանի թաղման առթիւ:

Սէն Ժերոմի Թաղականութիւնը խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ժամը 15.30ին

Պիտի ներկայացուին

ՀՆԱԽՕՅԶԸ

Պոլսական կատակերգութիւն 3 արար

Mimile

Զաւեշտ մէկ արար

Արտասանութիւններ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակը կը հաղորդէ որ ՄԱՐՏ 12էն 26, այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւններու պատճառաւ:

Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմումները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, նոյն հասցէին.—

23, Rue La Pérouse, PARIS (16e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսին-Լիոն խումբերու պարահանդէսը Մարտ 24ին, Պէրլիէ – Միյէ սրահին մէջ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10.30ին կը պատարագէ Հ. ՊՕՂՈՍ Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ կը քարոզէ Գերպ. ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԷԹԵԱՆ: Նիւթ՝ Քրիստոսի եկեղեցին, ազգային թէ ընդհանրական:

Կարճ ալիք.— 31.10, 25.55, 19.84:

Միջին ալիք.— 196 մեթր:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ կը նուիրեն.—

Պ. Պ. Ճիէրճեան եւ Կ. Գազազեան 50ական Ն. Ֆ., Պէկլարեան երեսուն, Ժ. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան (Ալֆորվիլ), Պ. Սիրունեան քսանական Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Քիաթիպեան 18, Տէր եւ Տիկին Օ. Հայրութեան 15, Տոքթ. Ա. Քիթապճեան, Տոքթ. Պատէեան, Տոքթ. Բաչաջեան, Ա. Հարենց, Տէր Սահակեան (Մալաքօֆ), Այրի Տիկին Վ. Մեսրոպեան, Պ. Հրաչեան 12ական, Այրի Տիկին Նարլեան եւ Անտոնեան (Իսի) տասնական Ն. Ֆ.:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ «Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փառատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ:

Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ իր Սօսի պարախումբով, ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր Արմենիա նուագախումբով եւ Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ:

Միջազգային մեծ արուեստագէտներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն:

ԼԻԹԻԻՍ ՏԸ ԼԻՒՁ սպանացի մեծ պարուհին եւ ՌԻՇԱՌ ԺԱՔՍՈՆ Ափրիկեան սեւերու պարերով:

Գիները.— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ.:

Դիմել Սորպոնի ղոնապաններուն:

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Անիէռի մէջ, փոքր յարկաբաժին մը, երկու սենեակ պարապ, խոհանոցի յարմարութիւն եւ նկուղ: Դիմել «Յառաջ»ի:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 17ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Պիտի նուիրուի ՄԱԼԽԱՍԻ: Հանրային զրոյցներէն մը պիտի ներկայացնէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Գրականութիւնը՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է:

Զերմութիւնը ապահովուած է:

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Alors ouvrez ce roman envoûtant et laissez vous surprendre. »

« *Le Peuple* » — Bruxelles

« Un beau livre, noble et pur, digne du premier roman de l'auteur, « Le Vert Soleil de la vie ».

« *La Croix* » — Paris.

« C'est un conte lyrique et essentiellement merveilleux, que cette enfance arménienne. »

« *Les Nouvelles Littéraires* » — Paris

« Quel roman !.. La force et la noblesse de l'inspiration accaparent tous les rôles. »

« *Ouest–France* » — Rennes

« Lorsqu'on se laisse entraîner par un récit comme celui de Victor Gardon, on ne pense guère aux problèmes que pose le roman à certains écrivains. »

« *Les Lettres Françaises* » — Paris

STOCK

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, (24 Մարտ), ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Բացումը կը կատարէ Կապոյտ Խաչի դպրոցի ուսուցիչ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.—Մասնակցութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: կենդանի պատկեր, «Որբուհին եւ Աղքատ կինը», հայկական պարեր տոհմիկ տարազներով:

Մասնակցութեամբ Քեմանչիստ Պ. ՀԱՄՈՅԻ եւ իր նուագախումբին:

Երգ եւ արտասանութիւն՝ Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԷ:

Կէս գիշերէն սկսեալ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ, ընկերակցութեամբ Ս. Չէօրէքճեան նուագախումբի:

Խօսնակ Պ. Կ. Յարութիւնեան:

Համեղ անակնկալներ ճոխ պիւֆէ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Հայ Ազգային Տան մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ:

Պ. ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

կը ներկայացնէ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 34ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերու:

Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15ին

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Ցետագային՝ մանրամասնութիւններ:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս Կիրակի ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Ժողովը տեղի կ'ունենայ բաժակ մը թէյի շուրջ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:

Բոլոր մասնաճիւղերու անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին հայրենակից Գրիգոր Գրիգորեանի բնակարանը, (Նոթր Տամ Լիմիթ, 77 Ռութ Նասիօնալ, Մարսէյլ): Անդամներու ներկայութիւնը շատ կարեւոր է:

ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին: Յաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic. Paris 10

Métro République et Bonsergent

Շաբաթ երեկոյ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.45ին:

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

կը ներկայացնէ.—

Մասնակցութեամբ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ:

Ողբացեալ դերասանուհի Կենիա Վարդանեանի,

ԵՍՄԻԼԷ ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

(Նրբահիւս թատրերգութիւն 5 արար) Քաղուած նոյնանուն վէպէն մեծանուն հեղինակին Հանրի Պորտոյի (Ֆրանսական ակադեմիայէն):

Տիկին Մ. Էֆիզեան, Տիկ. Գրիգորեան, Ժ. Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Տէր Տթէֆանօ եւ Փարիզահայ Թատրոնի սիրուած ուժերու:

Խնջոյքի տեսարանին Լիքանանեան իրաժշտութիւն:

Բեմադրութիւն Տիկ Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ:

Սովորական գիներով տոմսերը Հայ Թայթնլ գրատուն Հ. Բալուեան, Րիւ Րիշէ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՄԱՐՏ — VENDREDI 16 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9355 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5156

ԸՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

"ԴԻՄԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ"

ԽՄԲ.— Ստորեւ նոյնութեամբ կ'արտատպենք Գուրգէն Մահարիի յօդուածը, որ լոյս տեսած է Երեւանի «Գրական թերթ»ի, 1962 Մարտ 2ի թիւին մէջ:

Այս վերնագրով Մոսկուայի «Լիտերատուրնայա Կազէտա»ն արձագանգում է Ուկրայնական «Դրուգ Չիտատելյա» թերթում լոյս տեսած գրականագէտ եւ բանաստեղծ բանասիրական գիտութիւնների դոկտոր Ա. Կրիժանովսկու յօդուածին, որտեղ յօդուածագիրը բողոքում է ստանդարտի (պայմանական) եւ դիմազրկութեան դէմ:

Կրիժանովսկին եղել է Սոֆիայում եւ, անցնելով Սոֆիայի փողոցներով, տեսել է գրախանութներ, որոնք կրել են Միխայիլ Շոլոխովի, Իլյա Էրէնպուրկի անունները: «Ինչո՞ւ մեր գրախանութներին չտալ «Տարաս Շեւչենկօ», «Վիսարիոն Բելինսկի» «Օստապ Վիշնեայ» անունները»— իրաւացիօրէն հարց է տալիս յօդուածագիրը:

«Լիտերատուրնայա Կազէտա»ն նշում է նաեւ ուկրայնական «Լիտերատուրնայա Կազէթա»յում Լիւբոմիր Դմիտերկոյի ելոյթը, ուր վերջինս բողոքում է միութենական եւ հանրապետական թերթերի ու պարբերականների անունների կրկնութիւնների դէմ: «Լիտերատուրնայա Կազէթա», «Սովետսկայա Կուլտուրա», Սովետսկի սպորտ, «Սովետսկայա Ժենշինա», «Սմենա», «Օկտեաբր»... միութենական թերթերն ու պարբերաթերթերը լոյս են տեսնում Ուկրայինայում՝ նոյն անուններով:

Այն, ինչի դէմ ուղղուած են գրողներ Կրիժանովսկու եւ Դմիտերկոյի ելոյթները, հասարակ անուն ունի,— «դիմազրկութիւն» — եզրափակում է «Լիտերատուրնայա Կազէթա»ն:

Ինչպէս է դրութիւնը մեզ մօտ: Դժբախտաբար մենք եւս ստիպուած ենք ձայնակցել ուկրայնական գրող ընկերներին:

Փորձէք Երեւանի ամենագրագէտ եւ գրքասէր քաղաքացուն հարցնել, թէ որտե՞ղ է գտնւում Հայ գրքի թիւ 26, 19, 10, 3 եւ մնացեալ բազում համարակիր գրախանութները, եւ դուք ոչ մի հասցէ չէք ստանայ: Հեռաւոր անցեալում, Աբովեան թիւ 17ի գրախանութը կոչւում էր կենդրոնական գրախանութ եւ ամբողջ Երեւանը գիտէր, թէ որտեղ է գտնւում այդ գրախանութը: Զարմանալի եւ հաճելի պատահականութեամբ այդ գրախանութը գոյութիւն ունի եւ այսօր, նոյն տեղում: Հիմա էլ Երեւանցիները քաջ տեղեակ են, թէ որտեղ է գտնւում այդ գրախանութը շնորհիւ այն բանի, որ վերջինս ոչ թէ համար՝ այլ անուն ունի եւ կոչւում է «ՊԱՍՍԱԺ»: Ոչ աւելի, ոչ պակաս: Ցուցանակը գրուած է հայերէն եւ ռուսերէն «Կնիժնիի Պասսաժ»՝ «Գրքի պասսաժ»: Ըստ բառարանների այս «պասսաժ» կոչուածը շատ բան է նշանակում: Ըստ բառարաններից մէկի, պասսաժ նշանակում է անակնկալ: Նոյն բառարանը բացատրում է ռուսերէն «ԱՀ, ԻՆՉՊԻՍԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ Է»: եւ փակագծերում ճշգում է («ԱՆԱԽՈՐԺ ՎԱՐՄՈՒՆՔ»): Այս թարգմանութիւնն անհատեալ դէպքում չափազանց ճշգրիտ ու յարմար թարգմանութիւն է... Ցիրաւի, Ախ, կակօյ պասսաժ (Ա՜Հ, ինչպիսի անակնկալ է):

Հայ գրքի դիրեկտորը՝ ընկ. Գրիգոր Յովհաննիսեանը ծնուել է Արեւմտահայաստանի Հացեկ գիւղում: Միթէ՞ հնարաւոր չէ, որ նա հանի այս «պասսաժ»ը եւ գրախանութը կնքէ իր մեծ հայրենակից Մեսրոպ Մաշտոցի անուամբ,— «Մաշտոցի գրախանութ»: Մի քիչ աւելի գեղեցիկ չէ՞ քան «գրքի պասսաժ»ը:

Հնարաւոր չէ՞ մեր միւս մեծ ու փոքր գրախանութները ոչ թէ համարակալել, այլ կոչել հայ գրողների՝ Րաֆֆու, Զօհրապի, Շիրվանզադէի, Վարուժանի, Չարենցի եւ միւս գրողների անուններով: Մեզ թւում է, որ անհնարին չէ, եւ Հայ գիրքը պէտք է այս մասին ոչ միայն մտածի, այլեւ գործնական քայլեր անի: Չպէտք է մոռանալ, որ նման «մանրուքները» ոչ միայն գեղեցկացնում են կեանքն ու մայրաքաղաքի առօրեան, այլեւ ունեն դաստիարակչական մեծ նշանակութիւն:

Սակայն շարունակենք քայլել «Լիտերատուրնայա Կազէթա»յի օգտակար եւ շահեկան ռեպլիքայի (տարրկութեան) հետքերով.— Ցիշենք մեր թերթերի եւ պարբերականների անունները: Մեր պաշտօնաթերթը կոչւում է «Սովետական Հայաստան»: Այդ շատ բնական է եւ տեղին: Սակայն անհասկնալի է, թէ ինչո՞ւ արտասահմանի հետ մշակութային կապերի ընկերութեան օրկանը նոյնպէս պիտի կոչուի «Սովետական Հայաստան»: Միթէ՞ չէր կարելի ամսագրի համար գտնել մի ուրիշ անուն: Միթէ՞ ժամանակը չէ վերանայելու մեր միւս պարբերաթերթերի եւ ամսագրերի անունները,— «Սովետական արուեստ», «Սովետական Գրականութիւն», «Սովետական Դպրոց», «Սովետական Մանկավարժ», «Սովետական Միլիցիա»...

Միթէ՞ աւելի լաւ չէր լինի, եթէ մենք ունենայինք «Սեւան», «Լուսաւան», «Արագած», «Բիւրական», «Հրազդան» անուններով թերթեր եւ պարբերականներ: Ինչո՞ւ տուրք տալ աղքատացնող ստանդարտին, ինչո՞ւ գնալ հեշտ դիմազրկութեան գծով:

Չէ՛, մանրուքներ չեն այս եւ նման խնդիրները, ամէն հայր աշխատում է իր որդուն կնքել գեղեցիկ անունով: Նման «մանրուքները», կրկնում ենք, գեղեցկացնում են կեանքը, փրկում դիմազրկութիւնից, շաբլոնացումից (կաղապարեալ), գորշութիւնից: Չպէտք է մոռանալ, որ մեզնով չի վերջանում կեանքը: Այնպէս չանենք, որ մեզանից յետոյ եկող, մտքով եւ հոգով հարուստ մեծ քաղաքացին եա նայի մեր օրերին ու գործերին եւ տարակուսանքով ու զարմացած բացականչի.

— Ախ, կակօյ պասսաժ.

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆ

Կ'ԵՐԿԱՐԻ

Մինչ ամէն ժամ կը սպասուի զինադուլի հռչակման, նիստերը կը շարունակուին ու կը թուի թէ տակաւին ամէն բան կարգադրուած չէ: Հինգշաբթի օր կը սպասուէր սակայն որ նոյն իրիկունը համաձայնութիւնը ստորագրուի:

Ժոքս ցաւ յայտնած էր առջի օր որ վիճաբանութիւնները կ'երկարին, բայց ի զուր: Ալժերացիք կ'ուզեն ամէնէն փոքր մանրամասնութիւնը կարգադրել, ապա միայն ստորագրել: Ալժերական «բանակին» հարցը միշտ դժուարութիւններ կը ստեղծէ, միշտ կը բողոքեն ֆրանսական «իրաւական» որակուած դիրքին համար: Պարզ է որ ռազմիկներու գետնին վրայ Ալժերացիներուն դիրքը շատ զօրաւոր չէ: Ինչպէս կրնան երաշխաւորել Թէձեպելներու բոլոր կռուողները հլու-հնազանդ պիտի ըլլան «ԱՀԱԿ»ին, պէտք չէ անտեսել նաեւ թէ Մեսալի Հաճն ալ հետեւորդներ ունի, որոնք հաւանաբար չենթարկուին Պեն Խետտայի որոշումներուն: Այս հարցերը կը մտահոգեն անշուշտ Ալժ. Ազատ. Ճակատը, որ չուզեր սակայն յայտնի ընել թէ անորոշ կացութեան մը տէրը չէ, բոլորովին:

Այս վերջին ժամու դժուարութիւնները նկատի առնելով հանդերձ կարելի չէ խորգումի մասին խօսիլ եւ ժամանակացոյցը կը պատրաստուի հետեւեալ ձեւով: Ա. օրը՝ ստորագրութիւն: Ցաջորդ օրը՝ զինադուլ եւ տը Կոլի յայտարարութիւն, երրորդ օրը՝ համաձայնութիւնը կը հրատարակուի Պաշտօնաթերթին մէջ եւ Խորհրդարանը նիստ կը գումարէ, ապա Նախագահը կը խօսի ժողովուրդին:

× Եթէ Ալժերիոյ կացութիւնը թոյլ տայ 1962 Հոկտեմբեր 1էն զինուորական ծառայութեան շրջանը 24 ամիսէ պիտի իջնէ, եւ 1963 Ցուլիս 1էն՝ 18 ամիսի:

× Չորեքշաբթի օրուան նախարարաց խորհուրդը բնաւ չզբաղեցաւ ալժերական հարցով: Կառավարութեան բամբերը՝ Թեռնուառ յայտնեց թէ Գաղտնի Բանակի հետանկարն է Ֆրանսացիները իրարու դէմ հանել, բայց յաջողելու ոչ մէկ յոյս պէտք է ունենայ: Խորհուրդը զբաղած է նաեւ ապազինման ժողովով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ վանական մը, դիմում մը ըրած է Իսրայէլի Գերագոյն Ատեանին որ ընդունուի իր հրէական քաղաքացիութիւնը: Կրօնաւորը կ'ուզէ հասկնալ թէ ինչո՞ւ պիտի չկարենայ ստանալ ներգաղթողի վկայական մը քանի որ քրիստոնեայ Հրեայ է:

ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒՆ Իրաւունքներու Իտալական Շարժումը դատ բացած է Պ. Պ. Պրեժնեւի եւ Խրուշչեւի դէմ (Խ. Միութեան Նախագահ եւ վարչապետ) հիւլէական վերջին փորձերուն առթիւ: Ամբաստանեալը՝ Խորհ. Միութիւն պիտի դատուի ի բացակայութեան Ճենովայի դատարանին կողմէ:

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ ուսանողները կը շարունակեն խլրտիլ: Բողոքի այս շարժումը ծնունդ առաւ Փետրուար 20ին (Թռուցիկներն ալ արդէն «1962 Փետրուարի Շարժում» անունը կը կրեն) զանազան արտայայտութիւններով վարչակարգին դէմ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը այսուհետեւ աւելի կարեւոր չահարաժիններ պիտի ստանայ Թափլայնէն (Թրանս-Արապիըն Փայփ-Լայն): Ցարդ տարեկան չորս միլիոն 130.000 տոլար կը ստանար որուն վրայ պիտի աւելնայ 14 միլիոն տոլարի յաւելուածական գումար մը:

ՊԱՐՍԻՑ Շահը կը հաստատէ թէ Մոսատեղ միշտ դէմ եղած է գիւղատնտեսական բարեփոխման: Ատրպատականի քանի մը հազար գիւղացիները ծափահարած են Շահն Շահը երբ առջի օր, հանդիսաւորապէս, Մարաղի հողերու բաշխումը կատարած է:

ՏԻԿԻՆ ՖՈՒՐՑԵՎԱ Խորհ. Միութեան մշակութային նախարարը որ 1954էն ի վեր Մոսկուայի շրջանի երեսփոխան է, պիտի չներկայանայ յառաջիկայ ընտրութեանց: Չի ներկայանար նաեւ Մուխիթտինով: Այս երկու անձնաւորութիւնները ԻԲ. համագումարին, արտաքսուեցան Կեդրոնական Կոմիտէի նախագահութենէն:

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ՎԻԼԸՊՐԱՆՏՍ, քրիստոնեաներու միութեան համաշխարհային դիւանին քարտուղարը վերջերս Պոլիս գացած է, ուր ընդունուած է Տիեզերական Պատրիարք՝ Աթենակորասի կողմէ: Ուղղափառ աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ լատին կրօնաւորը Յունաց պատրիարքին փոխանցած է Պապին փափաքը՝ ուղղափառ դէտեր հրաւիրել Հռոմի Տիեզերական ժողովին: Նոյնանման դիմում մը եղած է Ցունաստանի ուղղափառ Գահերէցին: Առանց դրական պատասխանէն ետքն է միայն որ Ս. Աթոռը պաշտօն. հրաւէրներ պիտի ղրկէ չահագրգռուող եկեղեցիներուն: Այս ձեւով չէր վարուած Պիոս Թ. Պապը, երբ 1868 Սեպտեմբեր 8 թըւակիր նամակով մը, առանց նախապէս չփման մէջ մտնելու հրաւիրած էր Արեւելեան բաժանեալ եկեղեցիներու եպիսկոպոսները: Պոլսոյ պատրիարքը ետ ղրկած էր հրաւէրը առանց իսկ բանալու, յայտնելով սակայն թէ ծանօթ էր պարունակութեան, որ նախապէս հրապարակուած էր մամուլով եւ որ «առաքելական եղբայրութեան եւ իրաւունքներու հաւասարութեան յարգանքին հանդէպ» թերացում մըն էր:

ԻՐԱՔԻ վարչապետը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սուրիոյ նախագահ՝ Նազըմ Քուտսիի հետ: Կը կարծուի թէ այս խօսակցութիւնները վճռական հանգրուան մը կրնան կազմել Պաղտատի եւ Դամասկոսի քաղաքական մերձեցման համար:

ՁՈՄՊԷ յայտարարեց.— «Լէոփոլտվիլ չեմ երթար անձնատուր ըլլալու համար»: Քաթանկայի վարչապետը ՄԱԿը կը նըկատէ իր ապահովութեան պատասխանատուն:

ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց թէ համայնավար մտայնութիւն մը պէտք է ստեղծել երիտասարդներուն մօտ, խօսելով Հաւանայի համալսարանին մէջ:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ յայտարարեց թէ պաշտպանելով Եւրոպան, Միացեալ-Նահանգները իրենց իսկ շահերը պաշտպանած կ'ըլլան:

ՔԵՆԸՏԻ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ որեւէ գնով վեհաժողով պէտք չէ գումարել, նման հանդիպում մը պէտք է արդարացուի միջազգային ծանրակշիռ տագնապով մը կամ ամերիկեան ազգային շահը պէտք է այդպէս պահանջէ:

ԿՈՉ

ՄԵՐ ՍԻՐԵԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՕՐ. ԺԱԳԼԻՆ ԳԸԶԸԼԵԱՆԻ Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնս չափազանց ազդուած հէգ Օր. ԺԱԳԼԻՆ ԳԸԶԸԼԵԱՆԻ պատահած ցաւալի արկածէն, եւ նկատի ունենալով որ ան այլեւս ի վիճակի պիտի չըլլայ աշխատելով իր ընտանիքին նեցուկ հանդիսանալ, որոշեց հանգանակութեան մը ձեռնարկել մամուլի մէջ, իր կողմէ այդ նպատակին 150 Ն. Ֆ. յատկացնելով:

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք մեր ազնուասիրտ ու սրտցաւ հայրենակիցներուն որ իրենց սրտաբուխ օժանդակութեամբ մասնակից դառնան սոյն հանգանակութեան:

Նուիրատուներու ցանկը պիտի հրատարակուի մամուլի մէջ:

Նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէին:

Croix-Bleue des Arméniens de France
17, Rue Bleue, Paris (9e)

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

× ՅԱՌԱՋ 100 Ն. Ֆ. կը տրամադրէ այս նպատակին:

Վ. Իշգալացեան ընտանիք՝ 100 Ն. Ֆ.:

Տեղական մամուլը 4-5 օրէ ի վեր կը շարունակէ հրատարակել տարաբախտ աղջկան նկարը որ պիտի սորվի առանց թեւի ապրիլ, ինչպէս կ'ուզէ իրեն սորվեցնել Ֆինլանտացի կին մը որ եկած է պատմելու իրեն թէ ինչպէս կ'ապրի, 14 տարեկանէն ի վեր, երբ դժբախտ արկածով մը կորսնցուցած է իր թեւը:

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ

Ինչպէս ամէն սիրտ կ՚երազէ իր սիրելին տեսնել ու զայն վայելել, այնպէս էր եւ ինծի համար. Հայաստան տեսնել իր նոր ու փառաւոր մայրաքաղաքով։

Թիֆլիզէն Երեւան շատ են հաղորդակցութեան միջոցները, սաւառնակ, շոգեկառք, հանրակառք, որոնք օրը երկու անգամ կ՚երթան ու կուգան։ Ես նախընտրեցի շոգեկառքը։ Իմ օթեակիս մէջ տեղ բռնած էր Թրքահայ տիկին մը որ Հայաստանի տէպուտատ էր. բայց ես երալ ունէի պատուհաններէն տեսարաններ դիտել։ 50 մղոն վրացական հող էր. կայարաններուն մէջ կառխաշի կոկոռոզ (խարկած լազուտ) կը ծախէին։ Շոգեկառքը Հայաստանի կը պատկանէր, պաշտօնեաները բոլորն ալ Հայեր էին, ճամբորդները Հայեր։ Ցամքընթաց էր, դանդաղ կը յառաջանար. 376 մղոն ճամբան մենք պէտք էինք 14 ժամէն կտրել։ Շոգեկառքերը Մոսկուայի ժամով կ՚աշխատին։ Ռուսաստանէն եկող շոգեկառքերը շատ աւելի արագ են։

Վրացական դաշտերը ոսկեհատիկ լազուտներով կը շողշողային. արգաւանդ դաշտեր, աղքատ մշակութիւն։ Մութը գետին իջած էր երբ հասանք Սատախլու, Հայաստանի առաջին կայարանը։ Սրտէս սարսուռ անցաւ. մեր երկիրը կը մտնէի. անցագիր, մաքսատուն չկայ, սովետական մէկ հող է։ Երկաթուղիին ձախ կողմը Սանահին եւ Հաղբատ վանքերը կան, մութ է, չեն տեսնուիր. աջին Ալլահվերտիի պղնձի հանքերը լուսաւոր եւ աղմըկալից են. պղինձ կ՚արտադրեն ու Վրաստան կը ղրկեն աշխատելու համար։ Սկըսաւ հայկական բարձրաւանդակը, շոգեկառքին երկու տեղաշարժ լծեցին. չուրջ հազար մեթր պիտի բարձրանար Արարատեան դաշտն ելլելու համար։ Տեսըլեցաւ Լենինականը լոյսերու մէջ։ Լենինականի մուտքն արգիլուած է օտարականներուն, թապու է, շատ մօտ է թրքական սահմանին եւ զինուորական զօտի է։

Արեւն արդէն կը սաւառնէր Արագածի գագաթին երբ Երեւան մտանք։ Մեր աջին Արարատը ալապատրէ գագաթներով կը շողար։ Երկու հսկայ լեռներ, որոնք սիրով գրկած են ամբողջ Հայաստանը փոքրիկ մանուկի մը պէս։

Վաղ, աղօտ քաղաքը բացաւ իր թեւերը։ Տէ՛ր, Աստուած, բացականչեցի ես, այս ինչ հրաշք է. որքան տենդագին աշխատեր է հայ բազուկը՝ իր մայրաքաղաքը զարդարելու եւ տարածելու համար։ 24 տարի առաջ երբ Երեւան մտայ, կայարանը ամայի դաշտերու մէջ էր, հիմա փողոցները հսկայաքայլ քալեր են եւ կայարանը թողուցեր են քաղաքին գրեթէ կեդրոնը։

Կայարանը, թէպէտ փոքր, գեղեցիկ շէնք էր։ Ընդարձակ հրապարակին վրայ՝ Սասունցի Դաւիթը պղնձէ ձիով կը թըռչէր դէպի մարտ եւ յաղթանակ։ Քոչարեանը շինած է այդ արձանը. մի փնտռէք գեղարուեստական նրբութիւն. Դաւիթ անհամեմատ հսկայ էր եւ արձանն ալ անհամեմատ է ձիուն ու ձիաւորին մէջ. լոկ վիթխարի ուժը մարմնացած է. եւ հեղինակը յաւակնութիւն չունի Միքել Անճելոյ մը կոչուելու։

Լայն ու երկար փողոցներէն ինքնաշարժը անցաւ եւ հասաւ Լենինի հրապարակը։ Հսկայ է այդ հրապարակը եւ ըսողներ եղան թէ աւելի մեծ է՝ քան Մոսկուայի Կարմիր հրապարակը։ Ձուաձեւ է եւ շրջապատուած է հինգ բարձրադիր շէնքերով։ Բացի Թանգարանի շէնքէն, որ քիչ մը դաճաճ մնացեր է, Ունիվերմակը, պետական շէֆը, Արմենիա պանդոկը եւ նամակատունը շրջանակած են զինքը։ Այդ հսկայ շէնքերը միաձեւ են, միապաղ, առանց անձնականութեան. կարծես խրամէ օրինակուած երկուորեակներ ըլլան։ Ճարտարապետները ներշնչուած են հայկական եկեղեցական ոճէն, մինչեւ իսկ օրինակեր են հին տաճարներու խոյակները, դռներու զարդերը, խաղողն ու ցորենը։ Քիչ մը շատ օրինակեր են. երանի՛ թէ հեռուէն ազդուէին եւ ոճաւորէին արդիական հոգիով։

Հրապարակին մէկ կողմը արձանացած է Լենինը, բռնած իր այլեւս դասականացած դիրքը։ Պղնձէ հսկայ արձանը գեղեցիկ ոչինչ ունէր, բայց պատուանդանը շատ յաջող գործն էր տեղացի յոյն վարպետի մը։

ԱՐՄԵՆԻԱ ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ

Որձաքարէ քանի մը աստիճաններ կը հրաւիրեն օտարականը մտնել հիւրանոց։ Հսկայ դուռ մը, լայն կամարով, քանդակուած է հնօրեայ զարդերով. խաղողի ողկոյզ, ցորեն եւ ձեռագրային զարդեր. այնպէս կը թուի թէ արքայական պալատի մը մուտքն է։ Դիմացը պիտի գտնես լայնակամար եւ ընդարձակ սրահ մը, սիւնազարդ եւ սլացիկ, բայց ոչ, քայլերդ կանգ կ՚առնեն սեւ մարմարէ սանդուղի մը առջեւ, որ կը բարձրանայ վերին յարկերը՝ ցած կամարի մը տակէն։

Հիւրանոցը 93 սենեակ ունի, եւ շուրջ երեք հարիւր պաշտօնեայ։ Եօթնյարկանի շէնքը հսկայ քառակուսի տուփի մը կերպարանքով՝ տակաւին նեղ կուգայ հիւրեր ընդունելու։ Մոսկուայէն յետոյ, կարծեմ միակ քաղաքն է որ շատ այցելուներ ունի, մեծ մասով Հայեր. Թիֆլիզի Ինթուրիստը հազիւ 600 – 700 հոգի կը մտնեն, Արմենիա արդէն չորս հազարը կ՚անցնի, հաշուելով միայն Հայերը։ Սենեակները փոքր են, ունին տաք ջուր, բաղնիք եւ առանձին ցանցով հեռախօս։ Երկու փոքր վերելակներ կ՚իջնեն ու կ՚ելլեն՝ առաջնորդութեամբ պաշտօնեայ կիներու։

Պաշտօնէութիւնը մեծ մասով Հայեր են, կան նաեւ ռուս կիներ, մալականներ, Անդրանիկի զինուոր։ Ռուսերը քիչիկ մը հայերէն կը խօսին։ Արմենիա հիւրանոցը բոլոր համայնավար Ռուսիոյ մէջ առաջին տեղը կը բռնէ իր մաքրութեամբ, կազմակերպութեամբ եւ հիւրասիրութեամբ. դեռ այդ տարին նորէն ոսկի մետալ առաւ իբրեւ առաջնակարգ պանդոկ։

Սակայն եւրոպական պանդոկներու համեմատ՝ կարելի է երկրորդ կարգի համարել։ Ճաշարանի սպասաւորները մեծ մասով գաղթող Հայեր են, մանաւանդ Քեսապցիներ, որոնք աւանդութեամբ ճաշարաններու մէջ կը ծառայեն։

Երկրորդ յարկին վրայ, շէնքին ամբողջ երկարութեանը բռնած են ճաշարանները. կապոյտի զարնող սպիտակ ներկուած եւ կամարակապ։ Երեք մեծ սրահներ են. չորրորդը անյայտ հիւրերու համար։ Սեղաններու վրայ դրօշակ դրօշակի կը փոխանակէ, ըստ զանազան երկիրներէ եկող Հայերու կամ օտարներու։ Տպագրուած ճաշացանկ չունին եւ խոհանոցնին շատ հարուստ չէ. սպասաւորը քեզի միշտ պիտի ըսէ. «էջմիածնի ապուր, պորժ, թանապուր, միս, խորոված եւ կանաչեղէն»։ Հարկ չկայ երկար մտածելու. երեք օրը մէկ մը կարելի է կրկնել։ Ճաշէն յետոյ ամէն սեղանաւոր իր գրպանէն կը հանէ մատնաւոր տետրակ մը, ուր ամէն օրուան համար երեք կտրոններ կան, զորս կը յանձնէ առաջին Ինթուրիստը՝ երբ Ռուսիա մտնեն։ Նախաճաշին 10 ռուբլի, կէս օր՝ 22 ռուբլի, ընթրիքին՝ 18 ռուբլի։ Եթէ կերածդ վըրայի գումարէն աւելի է՝ պէտք է մնացածը ռուբլիով վճարել. եթէ պակաս է՝ Օտեսա դրամդ ռուբլիով ետ կուտայ, Թիֆլիզ փափալս կ՚ընէ, Երեւան սիկաբէթ կուտայ։

Տեղացիները ընդհանրապէս քիչ կը յաճախեն Արմենիա, սուղ է. սակայն ընթրիքին՝ ճաշարանները կը լեցուին նաեւ տեղացիներով, որոնք գոնեաքի առջեւ նստած՝ բարձրաձայն կը խօսին, միւս կողմէն ճաշարանի նուագախումբը կը նըւագէ եւրոպական կտորներ եւ կը ձեւանայ բարբարոս համերգ մը։

Խորհրդային բոլոր քաղաքներու Ինթուրիստները ուղղակի Մոսկուայի կը պատկանին. պաշտօնեաները, դրամը (տոլար կամ սթերլին) Մոսկուա կը կեդրոնանան, արտասահմանեան առեւտուր է. Հայաստանի կառավարութիւնը չի խառնուիր։

Գետնայարկը նեղ եւ երկայն՝ քիչ տեղ եւ բազմոց տուած է հիւրերուն, սափրիչով 9 բաժանմունք գրաւած են պաշտօնատունները. հեռաձայն, նամակատուն, տեսչարան եւ այլ գործունէութիւն։ Երկու կողմերուն կան գրքերու եւ երեւանեան յիշատակներու վաճառատուններ։

Ինթուրիստ այցելու մը կրնայ իր ազգականներուն մօտ երթալ ճաշել, քնակել. սակայն պանդոկի խրատունքը պէտք է արտասահման կամ հոն վճարած ըլլայ, ազատ չէ ուզած տեղը ուզած պանդոկ երթալ եւ դրամը ծախսել։ Ժամանակ երկարաձգել գրեթէ անկարելի է, պէտք է պաշտօնական մարմին մը գինք հիւր ընդունի, կամ բացառիկ պարագային վճարել արտասահմանեան դրամ։ Արդժուարութիւնը կը համարիմ թէ տեղի պակասէն է։ Երեւան երեք պանդոկ ունի. Արմենիա, Սեւան եւ Երեւան (նախկին Ինթուրիստը)։ Երեք պանդոկ 550.000 բնակիչով մայրաքաղաքի մը համար ոչինչ է։

Արմենիա պանդոկի ամէնէն յուզիչ վայրկեանը առաւօտեան ժամերն են կամ երբ նոր հիւրեր կը հասնին. դրան առջեւ բազմութիւնը կը խճողուի. ամէն մէկը յաւ մը ունի. հեռաւոր սիրելիէ մը լուր կը սպասէ. եւ ահա հարցումներու տարափ մը. ընկե՛ր, դուն Ամերիկայէ՞ն եկած ես, Ֆրանսայէ՞ն, Յունաստանէ՞ն, Թուրքիայէ՞ն, Լիբանանէ՞ն. եւ երբ բարեւով ծանօթ մը գտնեն, արցունքով հարցումներ կ՚ընեն ու կը հեռանան։ Երանի անոր որ յանկարծ լուր մը կ՚առնէ. կարծես ազգականը գտած ըլլայ, տուն կը հրաւիրէ, քղանցքներուն կը փարի եւ յուզումով կը հեռանայ։ Այսպէս եւ ինծի պատահեցաւ որ ծանօթ ելայ մէկու մը կնոջն ու զաւակին, որոնք մերժած էին Հայաստան գաղթել եւ Ցունաստանէն Ֆրանսա փոխադրուեր էին. մարդը վերինկաւ ու լացաւ, տարիներով լուր չունէր։

Խեղճ Հայեր, զարերով բաժան բաժան ապրած ու սիրով մաշեր են, բառ մը ըսեր տեղծեր են, կարօտ, որ ուրիշ ազգերու բառարաններու մէջ նման զգայուն իմաստ չունի։

Հայը սրտի ժողովուրդ է եւ Երեւանցին աւելի տաք սիրտ ունի։ Արտասահմանի Հայերը եղբայրներ կը նկատէ եւ սիրով կը բարեկամանայ։ Դժբախտաբար արտասահմանէն այցելող Հայերու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը ծերեր եւ տարեց կիներ են։ Արտասահմանի հայ երիտասարդութիւնը կարծէք աւելի կը սիրէ օտար մայթերու վրայ թափառիլ, հագիով մաշիլ՝ քան թէ Հայաստան երթալ հայրենի հողը տեսնել։

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(4 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՌՈՒՍՏԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Բ. ՄԱՍ

Այսպիսի ոճրագործութիւններով շատ հարուստ է յետպատերազմեան շրջանը, դժբախտաբար յանցաւորներուն մեծ մասը Հայեր էին։ Արքունական դիւանները լեցուն են նման զզրալի գործերով ու պատմութիւններով, որոնց մէկ մասը պաշտօնապէս հրատարակուած ալ է։ Ցիշենք քանի մը դէպքեր .—

Նահանգային դատարանին մէջ պաշտօն ունէր Ռուս մը, Ռուսիոյ խորերէն եկած, ամն Դ., որ Թիֆլիզցի սեղանաւորի մը եւ երկու վաճառականի սորվեցուց սնանկանալ արհեստական ձեւով։ Կլլել ուրիշին դրամները, ժամանակ մը արգելափակուիլ բերդին մէջ, յետոյ բանտէն ելլել եւ անպատիժ վայելել խարդախութեամբ դիզուած հարստութիւնը։ Ժողովուրդը նախ սարսափով նայեցաւ անօրէնութեան, բայց յետոյ ընտելացաւ, եւ շատեր հետեւեցան օրինակին։ Թիֆլիզցիներուն արհեստական սնանկութեան դասատուող այս ռուս պաշտօնեան տասնեակ տարիներ ետքը արձակուեցաւ պաշտօնէն եւ վերադառնալով հայրենիք՝ կծու յօդուածներ հրատարակեց ռուսական մամուլին մէջ, Հայերը ներկայացնելով խարդախ, խաբեբայ։

Պասկեւիչի մօտ թարգմանի պաշտօն կը վարէր Թիֆլիզցի Հայ մը, որ ծանօթ էր ամբողջ երկրին մէջ Վանկա – Կայէն անունով, Սպարապետը ինքն էր վերընծայել այդ անունը՝ Ռուսաստանի մէջ մեծ համբաւ շինած աւազակին անունով,— Մոսկուայի մէջ ժողովուրդը երգեր շինած էր՝ պատմելու համար անոր չարագործութիւնները եւ մատնութիւնները։ Հայ Վանկա – Կայէնն ալ իր մատնութիւններով սարսափի մատնած էր ամէնքը։ Ներսէսէն սկսելով, ով որ ուզէր տապալել՝ Պասկեւիչ տեղեկութիւններ կը հաւաքէր Վանկա – Կայէնի միջոցով, որ պիտէր հաճոյք պատճառել իր տիրոջ՝ ճարելով անոր պէտք ունեցած լուրերը։ Կը պատմեն թէ, անգամ մը, անպատկառ կերպով, շինծու ամբաստանութիւն մը ընելով, բռնուեցաւ ու խայտառակուեցաւ իր սուտին համար։ Զայրացած, սպարապետը հրամայեց բանալ Վանկա – Կայէնի բերանը ու թքաւ բերնին մէջը։— Այդ թուքը սրբութիւն կը համարիմ, ըսաւ լիրբը։

Գործը հասաւ մինչեւ հոն, որ յետագային Պասկեւիչ ինքն ալ սկսաւ վախնալ այս հրէշէն։ Յնդիրն այն է որ Վանկա – Կայէնին ալ նախանձողներ եւ հետեւողներ եղան։

1830ին, Թիֆլիզի մէջ տեսնուեցաւ որ շատերը, իշխանական եւ ազնուական կոչում ստանալու հետամուտ, կեղծ հրովարտակներ եւ վկայականներ կը շինեն վրաց հին թագաւորներու անունով եւ կընիքով։ Այդ կեղծ կնիքները շինողն էր ամն Աղամ Տամքօրեան, որ իրեն համար եւս վկայական շինելով, կը կոչուէր կնեազ (իշխան) Աղամ Քալանթարեան Տարուշանեան, իսկ կնիքները կը պահէր իր մայրը՝ Հաւլաբարի մէջ։ Աղամի գաղտնի գործարանին մէջ կ՚աշխատէին Վրաց եւ Հայոց հոգեւոր վարչութեանց անդամներ, վրացի իշխաններ, հայ ազնուականներ եւ պատուաւոր քաղաքացիներ, որոնք չարաչար պատժուեցան բերդարգելութեան դատապարտուելով կամ աքսորուելով մինչեւ Սիպերիա։

Նոյն թուականներուն, եղան կեղծ դըրամ շինող Հայեր, որոնք եւս բռնուեցան եւ կրեցին իրենց պատիժը։

Թէ ինչ էր պատճառը, որ կ՚անբարոյացնէր ժողովուրդը այս ձեւով, լաւ բացատրուած է այն զեկուցման մէջ՝ զոր Պասկեւիչ ուղղած է ցարին, 1829 Մայիս 16 թուականին։ Ահաւասիկ քաղուածք մը այդ պաշտօնաթուղթէն .—

«Վերադառնալով պատերազմի դաշտէն եւ ստանձնելով երկրին քաղաքային փարչութիւնը, կը գրէ Պասկեւիչ, շուտով նշմարեցի որ, դժբախտաբար, արտաքին բարեկարգութեան քօղին տակ կը ծածկուէին անկարգութիւններ, վաղուց արմատացած չարիքներ, որոնց առաջքն առնելու համար ոչ մէկ միջոցի դիմուած էր։ Չարիքին արմատը նոյնիսկ քաղաքային վարչութեան ձեւակերպման մէջ էր։

Այնուհետեւ կը նկարագրէ չարիքը նաեւ կը շարունակէ. «Ժողովուրդը կը տակուէր, արդարադատութիւն չկար ամէնէն կարեւոր գործերը կ՚ընթանային ծայր աստիճան դանդաղութեամբ, անգամ քանի մը տարի կը մնային թող ուած։ Կառավարական պաշտօնեաներու բաշահութիւնը հասած էր առաւելագոյն աստիճանի»։

Պասկեւիչ կը թուէ չարաշահութիւնները, որոնց կարգին կը յիշէ հայ փողոցներու բաթճէններու չահասիրութիւնը. «Մինչ բանիւ ժողովուրդը ամէն բան կորսնցուցած, ամէն բանէ զրկուած, մատնուած էր թշուառութեան մը որու հանդուրժելը վեր էր իր ուժերէն, բարերախտաբար չպատահեցաւ ժողովուրդին համբերութիւնը»։

(23 Շար.)

ՉՀԻՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆ ՔՐՈԼ

Տոքթ. Հանս Անտոն Քրոլ 1958էն ի վեր գերման դաշն. հանրապետութեան դեսպան է Մոսկուայի մէջ: Խորհրդային Միութեան եւ Գերմանիոյ տաղնապալի քաղաքական վիճակին դարման մը գտնելու ճամբուն վրայ ունեցաւ համարձակ արտայայտութիւններ, որոնք մեկնեցան իբր խիճագլուխ առաջարկներ, եւ այս պատճառով գերման արտաքին գործոց նախարարութիւնը կարգադրեց որ քիչ մը ատեն արձակուրդ անցընէ, երթայ Մոսկուա եւ վերադառնայ նոր պաշտօնի մը՝ իբր «խորհրդատու արեւելեան գործերու» Պոնի արտաքին նախարարութեան մէջ:

Քրոլ նորեկ մը չէ քաղաքագիտական ասպարէզին մէջ: 1920ին, հազիւ 22 տարեկան, մտած է արտաքին նախարարութեան ծառայութեան. եղած է հիւպատոս եւ կցորդ՝ Լիոնի, Մատրիտ, Մոսկուա, Օտեսա, Շիքակօ, Սանֆրանչիսքօ, Անգարա, Պարսելոնա քաղաքներուն մէջ, մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտին վերջերը: Եղած է դեսպան Պելկրատի (1953 – 55), Թոքիոյի (1955 – 58) եւ հուսկ ուրեմն Մոսկուայի: Հինգ տարուան Մոսկուայի պաշտօնավարութեան ընթացքին Քրոլ ճանչցուած է իբր «անձնական բարեկամ» Խրուշչեւի եւ այս պարագան մէկ կողմէ առիթ տուած է յուսադրութեան, միւս կողմէ սանձելու՝ անձնապաշտ կամ ընդհանուր գիծէն սայթաքող երեւոյթներ, որոնց մասին թէեւ բացայայտ փաստեր չկան: Ներկայիս ալ, երբ Քրոլ գրեթէ կախակայուած է շատ նուրբ վարմունքով մը, որեւէ փաստացի պաշտօնական պատճառաբանութիւն չէ հրատարակուած եւ կը կարծուի քաղաքական շրջանակներու մէջ թէ՝ Ատենաուըր զգուշացած է որեւէ առիթ տալէ Մոսկուայի, որ Քրոլի պաշտօնազրկումը «անբարեացակամ վերաբերմունքի» ձեւը չառնայ:

Բուն հարցը սակայն Գերմանիոյ խաղաղութեան դաշինքի տագնապն է, որուն լուծում մը գտնելու համար Քրոլ մէջտեղ բերած է, ուղղակի կամ անուղղակի, առաջարկներ, որոնք, գերմանական ներկայ հասարակաց կարծիքով, կը նշանակեն անհաւատարմութիւն արեւմտեան համաձայնական երկիրներուն հանդէպ, եւ անօգուտ է տեղի տալ ռուսական պահանջներուն: Քրոլի կը վերագրուին մօտաւորապէս հետեւեալ մտքերը. Ա) Ընդունիլ Գերմանիայէն անջատումը այն հողամասերուն, որոնք կը գտնուին Օտըր եւ Նայսը գետերէն արեւելք:

Բ) Ընդունիլ երկու գերմանական պետութեան գոյավիճակը եւ վերամիացման ջանք թափել փոխադարձ համաձայնութեամբ:

Գ) Համակարծիք ըլլալ Պերլինի «ազատ քաղաքի» ռուսական առաջարկին:

Դ) Վճարել տասը միլիառ մարքի գումար մը Ռուսիոյ վերաշինական ծրագրին եւ ապահովել վերամիացման դիւրութիւններ:

Քրոլ յայտարարած է թէ իրեն վերագրուած խօսքերը փոխակերպուած են երկու գերման թերթերու կողմէ, որոնց թղթակիցներուն հետ, ի շարս ուրիշ վեց լրագրողներու, տեսակցութիւն ունեցած էր Փետրուարի առաջին օրերուն Պոնի մէջ, երբ կը մասնակցէր գերման դեսպաններու ժողովին եւ աշխատակցած էր Խրուշչեւի տրուելիք գրաւոր պատասխանին պատրաստութեան: Այս գրութիւնը բաց դուռ մը ձգելու քաղաքականութեան գլուխ – գործոց մըն էր ի խնդիր գերման եւ ռուս ուղղակի բանակցութեանց՝ եթէ Խրուշ. կառավարութիւնը ճանչնար գերման ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքը: Այս շատ փափուկ հարցերուն լուծման համար Ատենաուըրի կառավարութիւնը կը պայքարի 12 տարիէ ի վեր, միշտ պաշտպանողական դիրքի վրայ մնալով, եւ նախկին համաձայնականներուն թողլով ամբողջ հոգածութիւնը, այլ մանաւանդ սա տեսակէտը պարզելով՝

Ա) Ինքնորոշման իրաւունքը գերման ժողովուրդին համար ալ է»:

Բ) Արեւելեան գօտիին կառավարութիւնը ազատ կամքով ընտրուած չէ:

Գ) Վերամիացումէն ետք, սահմանային անջատման խնդիրները ամբողջական Գերմանիոյ կառավարութեան իրաւասութեան մէջ կ'իյնան:

Դ) «Խաղաղութեան դաշինք» մը պէտք է կնքուի ամբողջ Գերմանիոյ հետ:

Ե) Ցարդ կնքուած համաձայնութիւնները, Պոնի կառավարութեան եւ արեւմտեան երկիրներու հետ, պիտի յարգուին տառացի եւ հաւատարմօրէն:

Զ) Պերլինի հսկողութիւնը եւ Գերմանիոյ վերամիացումը ստանձնած են չորս մեծ պետութիւնները, անոնց պարտականութիւնն է համաձայնութեամբ լուծել այս հարցը:

Ատենաուըր որ անձնական հեղինակաւոր քաղաքականութեան դասական տիպարն է, չէր ուզեր որ, այս օրերուն մանաւանդ, իր դեսպանին կողմէ իբր թէ արտայայտուած խօսքեր շրջան ընէին, քանի որ նոյն այդ նիւթին շուրջ բանակցութիւններ կը կատարուէին ամերիկեան դեսպան Թոմփսընի միջոցով, եւ Մարտ 14էն ետք Ժընեւի ժողովին ընթացքին պիտի շարունակուէին այդ բանակցութիւնները:

Տոքթ. Քրոլ 15 ամիս եւս արտաքին գործոց պիտի ծառայէ եւ արդէն 65 տարիքը հասած ըլլալով, հանգստեան կոչուի, բայց թերեւս առաջին զոհն է Ժընեւի զինաթափութեան ժողովին, կամ նորամբայ բացող մը՝ ռուս եւ գերման հին քաղաքական ուղղութեան, որ Պիսմարքինն էր 1870ին, եւ կամս Բրոքտորֆ – Ռանցաուինը 1922ին, որ Չիչերինի հետ շարունակեց նոյն քաղաքականութիւնը իբր Մոսկուայի գերման դեսպան: Գերմանական եւ ռուսական ժողովուրդներուն միջեւ ատելութիւն չի նկատուիր: Հարկ է վերստեղծել փոխադարձ վստահութիւն:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԸՆԿ. ԱՐԱՄ ՔԻԹԱՊՃԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Այսօր վերջին հողին յանձնեցինք հայ տպագրութեան վաստակաւորներէն ընկեր Արամ Քիթապճեան, որ նոյնպէս ծառայած է հայ ազատագրութեան շարժման իր բաժինը բերած է մեր ազգային կեանքի աշխատանքներուն: 95 տարեկան էր, բայց հակառակ իր յառաջացած տարիքին՝ զարձեալ կը մնար առոյգ եւ չէր կքած տարիներու բեռան տակ:

Ծնած է Պոլիս: Շատ կանուխէն մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Պոլսոյ մէջ մասնակցած է բոլոր յեղափոխական շարժումներուն (Սամաթիա, Գում Գափու), Համիտեան շրջանին: Ձերբակալուած, բանտային տառապանքներու ալ ենթարկուած է:

Յեղափոխական կեանքէ բազմաթիւ դրուագներ ունէր: Շատ կը սիրէինք որ գրի առնէ իր յուշերը, դժբախտաբար անտարբեր էր: Թերեւս գրաւոր բաներ մը թողած ըլլայ, ապագային յայտնի կ'ըլլայ:

Կը պատմէր Խրիմեան Հայրիկի, Իգդիրլեան «Երկաթէ պատրիարքի» շրջանէն դէպքեր իբրեւ կենդանի վկայ: Խրիմեան Հայրիկի կաթողիկոսական ընտրութեան՝ Էջմիածին գացած եւ ընտրութեան մասնակցած է իբր պատուիրակ:

Հաւատարիմ Դաշնակցական մը, հակառակ յառաջացած տարիքին, անտեսելով երթուդարձի անյարմարութիւնները, միշտ ներկայ կ'ըլլար ընկերական ժողովներուն՝ յանձն առնելով կէս գիշերին տուն վերադառնալ քալելով:

Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ Թաղիս Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ ընկերներու եւ բարեկամներու ստուար բազմութեամբ: Հոգեւոր հովիւ Եղիշէ քհնյ. Փանոսեան օրուան պատշաճ դամբանականով մը վեր հանեց իր ազգասիրութիւնը, եկեղեցասիրութիւնը, տիպար Հայու առաքինութիւնները: Յիշեց քաղաքիս մէջ Ս. Սահակ – Մեսրոպի գիրերու գիւտի առթիւ տեղի ունեցած յիշատակի հանդէսը, որու ալ վեց ներկայ գտնուիլ հակառակ օդին խիստ աննպաստ պայմաններուն, իբրեւ հայ գիրի ծառայող:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի Մարսէյլի բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու կողմէ խօսեցաւ ընկեր Յ. Պետրոսեան վեր հանելով բեղնաւոր գործունէութիւնը կուսակցական գետնի վրայ:

Եղան փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններ բարենպատակ հաստատութիւններու:

Սիրելի ընկեր Արամ, այս քանի մը տողերը ընկերներուդ կողմէ քու թարմ հողակոյտիդ վրայ ծաղկեպսակ մը ըլլայ: Ափսոս որ դուն ալ հաւատաւոր եւ վաստակաւոր հին ընկերներու նման օտար հողի տակ կը ննջես: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հայաստան ենթակոմիտէն սրտաբեկ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն:

Մ. Չ.

ՄԵԾԵՐՈՒ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Զայրացած բանաստեղծ մը օր մը կ'ըսէր Օսքըր Ուայլտի.

— Իրապէս «լռութեան դաւադրութիւն» մը ճիւթուած է ինծի դէմ: Ի՞նչ պէտք է ընեմ:

— Անկասկած, պէտք է դուք ալ մասնակցիք դաւադրութեան, սգեւօրէն պատասխանեց անուանի գրագէտը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԻՐԵՆՔ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Հետեւելով Հայաստանի մամուլին, պարբերաբար կը ներկայացնենք այս կամ այն գրագէտին կամ արուեստագէտին աշխատանքի ապագայ ծրագիրները:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ արդէն հրատարակութեան յանձնած է իր արձակ գործերուն հաւաքածոն, որուն մասին ահա թէ ինչ կ'ըսէ. — «Այն ամփոփումէն պատմուածքներ, յուշագրութիւն, «քանդակներ եւ «Մարդը մարդուն» թատերախաղը, որն ի դէպ, պէտք է բեմադրուի Սունդուկեանի անուան թատրոնում: Բացի այդ, Մոսկուայում «Սովետսկի Պիսատել» հրատարակչութիւնը լոյս կ'ընծայի «Նայիրեան կրակներ» բանաստեղծութիւնների ժողովածուն: Աւարտել եմ երկու նոր թատերախաղ՝ «Երեք բաժակ սուրճ»ը եւ «Ճգնաժամ»ը: Շարունակում եմ աշխատել «Այրուող այգեստաններ» պատմավէպի վրայ, որը հաւանաբար կ'աւարտեմ տարեվերջին»:

ԳՈՒՐԳԷՆ ԲՈՐԵԱՆ թարգմանական երկու աշխատանքներ կը կատարէ, մէկը՝ «Կամուրջի վրայ» թատերախաղը եւ միւսը՝ Ռումանական բանաստեղծութեան «Հատընտիր»ը, որուն հրատարակութիւնը տեղի ունենայ հաւանաբար այս ամառ: Կ'աշխատի նաեւ նոր թատերգութեան մը վրայ՝ «Միայն քո սէրը»՝ առնուած երիտասարդներու առօրեայէն:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ կը սիրէ թարգմանութիւններ ընել ու վէպեր յօրինել: «Վերջերս, յայտարարած է գրագէտը, աւարտեցի ամերիկեան աշխարհահռչակ գրող Ուիլյամ Սարոյեանի երկու նոր դրամայի թարգմանութիւնը հայերէն: Դրանք արդէն ներկայացուած են հրատարակութեան»:

Դաշտենցի թարգմանած գործերէն առաջինը՝ «Քարանձաւի բնակիչները» գրուած է 1955ին եւ առաջին անգամ ըլլալով բեմադրուած է 1957ին, Նիւ Եորք: Երկրորդին յիշատակութիւնը մոռցած է ընելու Դաշտենց:

Ինչ կը վերաբերի իր նոր գործերուն, Դաշտենց հրատարակութեան պիտի յանձնէ քերթուածներու նոր գիրք մը՝ անտիպ բանաստեղծութիւններ եւ թարգմանութիւններ: Կ'աշխատի պատմավէպի մը վրայ, ուր պիտի տայ հայ ազատագրական շարժումէն դրուագներ:

«Յոյս ունեմ վէպը աւարտել 1963ին: Զուգահեռաբար շարունակելու իմ թարգմանութիւնը: Յառաջիկայում պիտի աշխատեմ Շէյքսփիրի «Փոթորիկ»ի, «Ռիչարտ Բ.»ի եւ «Կորիոլան»ի թարգմանութեան վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (175)

ԹՈՒԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Այս ծանր, բայց պաշտելի պարտականութիւնը զոր դուք կը դնէք իմ ուսերուս վրայ. եղբայրներ, սիրով պիտի տանիմ, որովհետեւ իմ խաչս է ան ու ես իմ բովանդակ կեանքս նուիրած եմ անոր:

Առժամեայ կառավարիչը դեռ խօսքը չէր վերջացուցած, ահա դուռը բացուեցաւ ու ներս մտաւ վարդապետ մը, որ Վանականն էր:

— Ողջոյն ձեզ, եղբայրներ, թոթովեց Վանական:

— Օրհնեցէք, Հայր Սուրբ, պատասխանեցին ամէնքն ալ ու անոր ձեռքը համբուրեցին պատկառանքով մը:

— Աստուած զրկեց ձեզ Հայր Սուրբ, նկատել տուաւ Ներսէս Արծրունի յուզեալ ձայնով մը: Օրհնէ ուրեմն նահանգիս առժամանակեայ կառավարութեան մը արժանաւոր կառավարիչը:

Ու մատնանիշ ըրաւ Մկրտիչ Աւետիսեանը, որ կը ջանար հոգւոյն խռովքը զսպելու:

Վանական մօտեցաւ, Մկրտիչ Աւետիսեանին ձեռքը բռնելով համբուրեց անոր ճակատը ու ըսաւ.

— Աստուած պահէ ձեր միութիւնը, եղբայրներ. մի վհատիք, ազգ մը չանհետանար, երբ եղբայր մը սիրով տայ իր ձեռքը միեւնոյն զրկանքներու ենթարկուած եղբօրը ...: Դուք՝ որ այս անշուք յարկին տակ կ'ընտրէք ձեր արժանաւոր կառավարիչը, դուք որ կ'երդնուք Աստուծոյ ու ձեր խղճին ձայնը չխղդելու, մեծ հոգիներ էք ու կը ճանչէք պարտականութեան մը վեհութիւնը: Դուք գիտցէք թէ ղեկավարն է միայն որ չի զգար ու անոր երակներուն մէջ Հայութեան արիւնը չի վազեր: Ահ, գիտցէք թէ գոյութեան կռիւը լեռներու անտառներն անգամ ունի: Ուրեմն, եղբայրներ, կ'օրհնեմ ձեզ եւ ձեր առժամանակեան կառավարիչը: Կ'օրհնեմ ձեզ՝ որ կը նետուիք կռուի դաշտը, ուր դարերէ ի վեր մեր արիւնը ծծող թշնամին կեցած է: Գացէք, օրհնեալ է ձեր գնդակը որ բռնաւորի մը սիրտը կը մխուի ...

Մկրտիչ Աւետիսեան կը խղդուէր: Վանական երկնքէն իջած առաքեալ մըն էր, որուն նայուածքէն արիութիւն ու վրէժ կը ցայտէր:

— Այժմ գիւղացիներու ներկայ դրութեանը վրայ մտածենք, վրայ բերաւ Ներսէս Արծրունի, երբ Վանական վերջացուց իր խօսքը: Թող Հնչակեան ներկայացուցիչը յանձն առնէ Առաջնորդական տեղապահին դիմելու եւ առաջարկելու որ Յանձնաժողով մը կազմուի եւ ամէնէն թշուառներուն օրապահիկը դրուի: Կ'ընդունի՞ք ...:

Ամէնքն ալ հաւանութիւն տուին եւ այդ կերպով որոշեցին:

ՄԱՀԱՎՃԻՌԸ

1895ի Դեկտեմբեր ամսոյ վերջն էր:

Սառնամանիքը կը փչէր սաստկութեամբ մը փողոցները թանձր ձիւնով մը ծածկուած էին, ու հոն տեղ տեղ պատնէշներու պէս ձիւնակոյտեր ձեւացած էին:

Վերջալոյսի ատենն էր: Այդ միջոցին, Վանայ Այգեստան կոչուած արուարձանին մէկ անկիւնը գտնուող տունի մը աջին մարդ մը կանգ կ'առնէր ու դուռը կը զարնէր երկիւղալի զգուշութեամբ մը:

Այս մարդը բարձրահասակ էր ու ծածկուած էր լայն ու երկար վերարկուի մը մէջ:

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 17ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21–ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Պիտի նուիրուի ՄԱԼԽԱՍԻ: Հանրային զրուցներուն պիտի ներկայացնէ՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ
Գրականութիւնը՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:
Մուտքը ազատ է:
Ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Ցամիկ Գալուստեան, զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի, այս Կիրակի ժամը 9ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝
ՍԱՐԳԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:
Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին հայրենակից Գրիգոր Գրիգորեանի բնակարանը, (Նոթր Տամ Լիմիթ, 77 Ռութ Նասիօնալ, Մարսէյլ): Անդամներու ներկայութիւնը շատ կարեւոր է:

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը

ԶԱՏԻԿԻՆ

(ԱՊՐԻԼ 22)

Alhambra

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25
ժամը 15.30ին
Պիտի ներկայացուին
ՀՆԱԽՕՅԶԸ
Պոլսական կատակերգութիւն 3 արար
Mimile
Զաւեշտ մէկ արար
Արտասանութիւններ
Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակը կը հաղորդէ որ ՄԱՐՏ 12էն 26, այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւններու պատճառաւ:
Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմումները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, նոյն հասցէին.—
23, Rue La Pérouse, PARIS (16ᵉ)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 34ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերու:
Կիրակի, Ապրիլ 1, ժամը 15ին
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
Ցետագային՝ մանրամասնութիւններ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌՈՒԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10.30ին կը պատարագէ Հ. ՊՕՂՈՍ Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ կը քարոզէ Գերպ. ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԷԹԵԱՆ: Նիւթ՝ Քրիստոսի եկեղեցին, ազգայի՞ն թէ ընդհանրական:
Կարճ ալիք.— 31.10, 25.55, 19.84:
Միջին ալիք.— 196 մեթր:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

«Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փառատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ:
Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ իր Սօսի պարախումբով, ՏԷՏԷՃԵԱՆ իր Արմենիա նուագախումբով եւ Սամուէլ–Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ:
Միջազգային մեծ արուեստագէտներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն:
ԼԻԹԻԽ ՏԸ ԼԻՒՉ սպանացի մեծ պարուհին եւ ՌԻՇԱՌ ԺԱՔՍՈՆ Ափրիկեան սեւերու պարերով:
Գիները.— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ.:
Դիմել Սորպոնի գանձապաններուն:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:
Շաբաթ, Մարտ 24, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Սալոն Պեռիէ – Միյլէ, Փլաս Պելքուր:
Կ'երգէ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
(Յատկապէս հրաւիրուած)
Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
ԱԼԷՔՍ ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Հայ Ազգային Տան մէջ:
Կը նախագահէ Պ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ:
Պ. ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
կը ներկայացնէ
ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբացեալ Թովմաս Քաչէրեանի յուղարկաւորութեան առիթով Սուրէն Յակոբեան ընտանիք 30 Ն. Ֆ., Յովհ. Թիքամիսեան հինգ, Հմայեակ Կարապետեան տասը, Գրիգոր Թովմասեան (դամբանականին) յիսուն, Մանուկ Քէշիշեան եղբ. (Պօմոնի եկեղեցիին) տասը:
Ողբացեալ Տիկին Էլպիս Մարտիրոսեանի մահուան առիթով իր զաւակները յիսուն Ն. Ֆ.:
Սահակ Գաբրիէլեան իր կնոջ Աննայի մահուան երկրորդ տարելիցի հոգեհանգիստին առիթով Մարսէյլի Աղքատախնամին քսան: (Աւանդ. գումարները ստանալ եկեղեցիէն):
× Երեւանէն Արաքսի Մանուկի Կանչոյեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յակոբ Մանուկի Կանչոյեան: Նոյնպէս Երեւանէն Տարիէլ Զախոյեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Բաբգէն Եղիշէ Զախոյեանը: Երկու փնտռուողներուն ալ Մարսէյլ գտնուիլը ըստոյգ է: Նամակ ունին: Ստանալ եկեղեցիէն:

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ՍՐԱՀ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Արնուվիլի Կառվարենց Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին: Յաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9ᵉ)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի, ժամը 8.30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:
Կը զեկուցանէ՝
ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եղանակին ամէնէն փայլուն պարահանդէսը Լիոնի մէջ, կազմակերպուած Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ, տեղի կ'ունենայ Մարտ 18, Կիրակի, Փալէ տը Քօնկրէ, Լիոնի շքեղ հանդիսասրահին մէջ, ժամը 17էն սկսեալ:
Գեղարուեստական խիստ խնամեալ բաժինով մը, ի մէջ այլոց Փարիզէն ծանօթ երգչուհի՝

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

Ընկերակցութեամբ իր նուագախումբին որ բացառապէս պիտի ճոխացնէ պարահանդէսը:
Շատ մը անակնկալներ վերապահուած են ներկաներու: Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը: Եկեղեցւոյ գրասենեակէն կրնաք ստանալ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՁՈՄ), Քատէի (Փըթի Ժուռնալ) Ա. յարկը:

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐ. Կ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը:
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս Կիրակի ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ:
Ժողովը տեղի կ'ունենայ բաժակ մը թէյի շուրջ:
ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:
Բոլոր մասնաճիւղերու անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

AU BEAU NOYER
A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
AU BEAU NOYER
185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSÉE
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 17 ՄԱՐՏ

SAMEDI 17 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9356 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5157

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

5 ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԸ

Շաբաթ եւ Կիրակի Մարտ 10 եւ 11, երկու օր յաջորդաբար Դամասկոսի զինուորական ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ Սուրիոյ մեր մեղադրուած ընկերներու դատավարութիւնը։ Երկու նիստերն ալ յատկացուած էին պաշտպան փաստաբաններու պաշտպանողականներուն։

Հինգ փաստաբաններ՝ Պ. Պ. Ապտիւլ Գատէր Միտանի, Հաննա Մալէք, Իլիաս Տէպայի, Փրէտ Արսլանեան եւ Գրիգոր Խըլլըղաթեան ըրին իրենց շատ խնամուած եւ փաստացի պաշտպանողականները եւ գլխաւորաբար ծանրացան ամբաստանագրի կարգ մը կէտերուն վրայ։

Մանրամասնօրէն խօսեցան քննութեանց ձեւի, ի գործ դրուած ապօրինի միջոցներու մասին եւ զանոնք գտան օրէնքի եւ արդարութեան տրամադրութեանց անհամապատասխան։ Խօսելու քննադատեցին խոստովանութիւններ կորզելու մեթոտները եւ յայտնեցին, թէ այդ պայմաններուն տակ կորզուած խոստովանութիւնները չեն կրնար ընդունելի ըլլալ։

Օրինական եւ փաստացի բացատրութիւններով յայտնեցին, թէ լրտեսութեան եւ ներքին խռովարարութեան վերաբերեալ ամբաստանութիւնները ոեւէ հիմք չունին եւ ոչ մէկ փաստ գոյութիւն ունի՝ նման մեղադրանք մը արդարացնող։

Ծանրացան վճարովի եւ սարքովի վկայութեանց պարագային վրայ եւ այդ փաստերու չգոյութեան լաւագոյն ապացոյցը նկատեցին։

Յետոյ իւրաքանչիւր փաստաբան իր պաշտպանեալներուն դէմ եղած ամբաստանութեանց պատասխանելով, որեւէ օրինական հիմք չգտաւ՝ այդ ամբաստանութիւնները հաստատող։

Այս առթիւ, գրեթէ բոլոր փաստաբաններն ալ ընդհանրապէս անդրադարձան Հայութեան եւ մասնաւորաբար Դաշնակցութեան՝ Սուրիոյ եւ արաբական երկիրներու ազատագրական պայքարներուն եւ յառաջդիմութեան բերած մասնակցութեան եւ հաստատեցին, թէ Հայերը հաւատարիմ եւ պարկեշտ քաղաքացիներ եղած են, շատ ցցուն փաստեր թուելով։

ՄԵԹՐ ՄԻՏԱՆԻԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ

Առաջին պաշտպան փաստաբանը՝ մեթր Միտանի իր մէկ եւ կէս ժամ տեւող պաշտպանողականին մէջ ի մէջ այլոց, ըսաւ.

«Շատ աշխատեցայ ամբաստանագրին մէջ արարք մը, դէպք մը գտնել, որ դատապարտէ Դաշնակցութիւնը կամ մեղադրուածները։ Բայց չգտայ։ Միակ մեղադրանքը զոր գտայ, ինքնապաշտպանութեան համար զէնք ունենալնին է։

«Բոլորս ալ գիտենք, թէ ժամանակ մը ամբողջ երկիրը համայնավար վտանգի տակ էր եւ ամէն մարդ կը զինուէր։ Հետեւաբար, զարմանալի չէ որ Դաշնակցութիւնն ալ զինուէր, որովհետեւ ճանչցուած է համայնավարութեան թիւ մէկ թշնամին։ Դաշնակները առաջին զոհերը եղած են համայնավարներուն Պալքաններու, Յունաստանի, Իրանի մէջ եւ այլ տեղեր։

«Դաշնակցականները եւ իրենց հանգուցեալ ղեկավար Հրաչ Փափազեան ամբաստանուած են Թուրքերու հետ գործակցութեամբ եւ Թուրքիայէն զէնք առնելու յանցանքով։ Որքան ծիծաղելի է այս ամբաստանութիւնը։ Կա՞յ մարդ մը որ հաւատայ նման ամբաստանութեան մը։ Հայերը եւ մասնաւորաբար Դաշնակցութիւնը բոլոր ժամանակներու ընթացքին ամէնէն ոխերիմ թշնամիները եղած են Թուրքերուն։ Երբ ես Ճէզիրէի Մուհաֆըզ էի, քանիցս Թուրքերը պահանջեցին, որ Հայերը սահմանէն հեռացնեմ դէպի երկրին ներսերը, որովհետեւ իրենց թշնամի եւ անվստահելի կը նկատէին Հայերը։

«Եւ ի՞նչպէս Թուրքերու գործակից կրնայ ըլլալ Հանաոներու եղբայրը՝ Հրաչ Փափազեանը, որ Թուրքերու կողմէ մահուան դատապարտուած է»։

Մեթր Միտանի Դաշնակցութեան պատմականը ըրաւ, թուեց անոր անցեալի եւ ներկայի նպատակները, անոր ունեցած դերը անկախ Հայաստանի ստեղծման մէջ եւ ապա յիշեց, անկէ վերջ, անոր տարած աշխատանքները հայ ժողովուրդին աւանդութիւններուն, բարքերուն եւ առանձնայատկութեանց պահպանման աշխատանքներուն մէջ։ Եւ, ըստ ան, տրուած ըլլալով որ Դաշնակցութեան հիմնական սկզբունքը ազգայնականութիւնն է, բնական հակառակորդը դարձաւ համայնավարութեան, որ ամէն ճիգ ի գործ կը դնէր արաբական երկիրներու մէջ եկեղեցիի ճամբով տէր դառնալու հայ ժողովուրդին։

Եւ թուեց արաբական երկիրներու մէջ Դաշնակցութեան հետեւած հիմնական սկզբունքը եւ մատուցած ծառայութիւնները։

ՄԵԹՐ ՀԱՆՆԱ ՄԱԼԷՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ

Աւելի քան մէկ ժամ տեւող իր պաշտպանողականին մէջ Մեթր Մալէք, ի մէջ այլոց ըսաւ.

«Ես կը հիանամ հայ ժողովուրդին։ Երբ ասոնք եկան այս երկիրը թշուառ եւ դժբախտ վիճակ մը ունէին։ Բայց անոնք եկած էին հոս մնալու, այս երկրի բարգաւաճման համար իրենց կարելին ընելու։ Այժմ անոնք բոլոր ճիւղերու վրայ հսկայական նուաճումներ կատարած են եւ բարձր դիրքերու տիրացած առեւտրական, արուեստի եւ արհեստի ասպարէզներուն մէջ։

«Մեր ազգային շարժումներուն միշտ գործակցեցան Դաշնակցականները եւ սուրիական խորհրդարանին մէջ Դաշնակցական երեսփոխաններ Ազգային կուսակցութեան հետ ծառայեցին մեր գատին, ինչպէս վկայեցին պետական անձնաւորութիւններ։

«Ամբաստանութեան հիմք կը ծառայեն «խոստովանութիւններ», «վկայութիւններ» եւ զէնքեր։ Խոստովանութիւնները ծեծի եւ բռնութեան տակ կորզուած են. նկատի չեն կրնար առնուիլ։ Իմ պաշտպանեալս՝ Կիրակոս Թնճուկեան ծեծի եւ խոշտանգումներու հետեւանքով, շաբաթ մը ամբողջ անկողին մնացած է եւ օտար բժիշկ մը բերած են՝ զայն դարմանելու համար։ Եւ եթէ այդ դարմանումը չըլլար, ան ալ միւսներուն նման մեռած պիտի ըլլար այսօր։ Զարմանալի է, որ ամբաստանագրին մէջ այդ մահացածներու մասին որեւէ յիշատակութիւն չկայ։ Կարեւորը ազատ պայմաններու մէջ դատարանի առջեւ եղած խոստովանութիւններն են որովհետեւ ազատ վարչակարգի ներքեւ, այլեւս վախերը փարատած են եւ սպառնալիքներ չեն ըլլար»։

Այնուհետեւ, մեթր Մալէք իր պաշտպանեալներուն վերաբերեալ բոլոր ամբաստանութիւնները հերքեց եւ անոնց ազատ արձակումը պահանջեց։

«ԱԶԴԱԿ»

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ

Մինչ Էվիան խաղաղութիւն կը պատրաստէ, քիչ անդին Ժընեւի մէջ ապազինման մասին կը խօսին։

Կրոմիքօ յանուն Խորհ. Միութեան հետեւեալ ծրագիրը ներկայացուց.—

Առաջին հանգրուան.— Ամբողջական ճնացում հիւլէական զէնքերու փոխադրութեան միջոցներուն, մէջն ըլլալով զինուորական օդանաւերը, պատերազմական նաւերը, սուզանաւերը եւ ուրիշ ինչ որ կրնայ փոխադրութեան ծառայել։

Ջնջում արտասահմանի բոլոր զինուորական կայաններուն, մէջն ըլլալով հրթիռներու արձակայանները եւ նաւային կայանները։

Քաշել օտար երկիրներ գտնուող զօրքը։

Զեղչել դասական զէնքերը եւ զինուորականներու թիւը մինչեւ 1.700.000ի, Խորհ. Միութեան եւ Ամերիկայի համար։

Երկրորդ հանգրուան

Բոլորովին արգիլել հիւլէական, քիմիական, կենսագիտական զէնքերը եւ քանդել բոլոր զէնքերը։

Կրկին զեղչել դասական զէնքերը եւ զինուորականներու թիւը մինչեւ մէկական միլիոնի, Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան համար։

Երրորդ հանգրուան

Դասական եւ պայմանական բոլոր զէնքերու ջնջում։ Դադարեցում այն արտադրութեան որ ռազմական նպատակներու կը ծառայէ եւ ջնջում զինուորական պէտքերու վարկին։

Ջնջում պաշտպանութեան նախարարութեանց, ընդհանուր սպայակոյտերու, զինուորական վարժարաններու, զինուորական պարտաւորիչ ծառայութեանց վերաբերեալ օրէնքներու։

Խորհրդային այս յուշագիրը կը յայտնէ նաեւ թէ վեթոյի ոչ մէկ իրաւունք պիտի ըլլայ հսկիչի այն յանձնախումբին մէջ որուն բողոքները (եթէ որ եւ է պետութիւն չյարգէ համաձայնութիւնները) պիտի փոխանցուին ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին։

Խորհրդային Միութիւնը կը գտնէ թէ վստահութիւն ներշնչելու համար Ապազինման դաշինքին ստորագրութենէն առաջ, յարմար է դադրեցնել հիւլէական փորձերը։

Այս պայմաններու մէջ, ըստ Խորհ. Միութեան անակնկալ յարձակում ալ չի կրնար պատահիլ (ինչպէս՝ Հիթլեր Ռուսաստանի վրայ, կամ Ճափոն՝ Մ. Նահանգներու վրայ)։

Ամերիկեան ծրագիրը չորս գլխաւոր կէտերէ բաղկացած է.—

Ա) Առաջին առթիւ հիւլէական զէնք փոխադրող կամ կրող մեքենաներու հարիւրէն երեսուն զեղչ եւ նոյն չափով զեղչել դասական զէնքերը։

Բ) Դադրեցնել որեւէ նոր արտադրութիւն որ զինուորական նպատակներու պիտի ծառայէ։

Գ) Միացեալ Նահանգները կ'առաջարկեն որ ապազինման ծրագիրը անմիջական կործադրութիւն մը ունենայ որպէսզի որեւէ պատերազմի առաջքն առնէ։

Դ) Միացեալ Նահանգները կ'ուզեն որ անմիջական կերպով գտնուին երկուստեք ընդունելի մեթոտներ երաշխաւորելու համար ապազինման մարզին մէջ յանձն առնուած պարտաւորութիւնները։

Երկու ծրագիրներու միջեւ եղած գլխաւոր տարբերութիւնները հետեւեալներն են.—

Հակակշիռ.— Ամերիկա կը պահանջէ որ ապազինման ամէն հանգրուան քննուի եւ հաստատուի, Խորհ. Միութիւնը դէմ է։

Հիւլէական փորձեր.— Միացեալ Նահանգները կ'ուզեն որ միջազգային յանձնախումբ մը հսկէ եղած արգելքին վրայ, մինչ Խորհ. Միութիւնը կը բաւականանայ առկախ ձգելով մինչեւ որ համաձայնութիւն մը ըլլայ։

Միացեալ Նահանգները կ'ուզեն որ մէկ վարիչ մը միայն գործէ յանուն միջազգային յանձնախումբի մը, Խորհ. Միութիւնը կ'ուզէ յանձնախումբ մը, որուն մաս կազմեն համայնավարները, չէզոքականները եւ արեւմտեանները։

Ամերիկեան ծրագիրը կը նախատեսէ որ զինուորներու քանակը երկու միլիոն 100 հազար ըլլայ, Խորհ. Միութիւնը մէկ միլիոն 700.000 կը նախատեսէ։

Միացեալ Նահանգները միջազգային ուժի մը ստեղծումն ալ կը նախատեսեն, որ Միացեալ Ազգերու հովանաւորութեան տակ գործէ, Խորհ. Միութիւնը չի նախատեսեր նման մարմին մը։

Ասկէ կ'երեւի որ հիմնական տարակարծութիւն մը կայ Արեւմտեան եւ խորհրդային ծրագիրներուն մէջ հակակշիռին վերաբերեալ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ ՕՐ. ԳԸԶԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Երէկ արձագանգ հանդիսացած էինք Կապոյտ Խաչի կոչին տարաբախտ Օր. Գըզըլեանի համար, առաջին առթիւ 350 Ն. Ֆ.ի գումար մը յայտարարելով։ Նոյն նպատակին Օր. Քաթրին Աքնազարեան վաթսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ։

Տէր եւ Տիկին Հայկ Գըլըճեան (ճաշարան Լորտ Պայրըն) յիսուն Ն. Ֆ.։

Նուէրները ղրկել.—

Croix-Bleue des Arméniens de France

17, Rue Bleue, Paris (9e)

C. C. PARIS 5985-07

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ անհախընթաց ահաբեկում մը կատարած է առջի օր, ընկերային կեդրոնի մէկ դրասենեակին մէջ Էլ - Պիար, Ալժէի մօտ։ Մինչ 18 հոգի Եւրոպացի եւ մահմեդական ժողովի նստած էին, Գաղտնի Բանակի խմբակ մը ներս խուժած է եւ յայտնած թէ ժողովականներէն վեցը մահուան դատապարտուած են եւ պէտք է դուրս ելլեն։ Դանի մը վայրկեան ետք վեցն ալ կը գնդակահարուէին, պատին տակ շարուած։ Ասոնց մէջ էր մահմետական լաւագոյն գրողներէն մէկը՝ Մուլուտ Ֆերուան որ մտերիմը եղած է տարաբախտ Ալպէր Քամիւի։ Ուրիշ կարգ մը ահաբեկումներ ալ եղած են, ընդամէնը 17 մեռեալ եւ ութ վիրաւոր պատճառելով։

ԻՐԱՔ որոշած է Պօյքոթի ենթարկել Հասարակաց Շուկան եթէ իր մէջ առնէ Իսրայէլը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Սելիմ Սարփէր հրաժարած է, մինչեւ իր յաջորդին նշանակումը արտաքին գործերը պիտի վարէ՝ Թուրհան Ֆէյզիօղլու։ Սարփէր քանիցս իր հրաժարականը տուած էր, մանաւանդ Եասը Ատայի վճիռներուն գործադրութենէն ետք։

ՍՈՒՐԻՈՅ Նախագահին եւ Գասըմի խօսակցութիւններէն ետք հաւանական կը նկատուի որ Իրաք եւ Սուրիա զինուորական դաշինք մը կնքեն։

ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ նախարարը Մեսմեռ յայտարարեց թէ 197 զինուորներ կան տակաւին կորսուած որոնց մէկ մասը գերի է Թունուզիայի մէջ։ Կարմիր Խաչը ոչ մէկ տեղեկութիւն կրցած է քաղել ասոնց մասին, հակառակ Գուրկիպայի կառավարութեան եղած դիմումներուն։

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ

ՓՈՂՈՑԷ ՓՈՂՈՑ

Լենինի հրապարակէն կը բաժնուին հինգ հակայ պողոտաներ, զանազան ուղղութեամբ. Աբովեան, Սնդուկեանց, Նալբանդեան, Ամիրեան, որոնք գետերու հոսանքին պէս կը տանին ու կը բերեն ամբոխը: Հովասուն ծառերը զիրենք չըր — ջանակած են, թէպէտ շատեր դեռ պատանի:

Քաղաք մը՝ որ ամէն օր կը շինուի, կ'ընդարձակուի, կը տարածուի, կը հեռանայ կեդրոնէն, ուրիշ կեդրոններ ձեւացնելու համար: Փողոց փողոցի կը յաջորդէ եւ Երեւանի երակները կը յորդին նոր կեանքով: Բռնած է Քանաքեռ բլուրէն մինչեւ Կարմիր բլուր, Նորքէն մինչեւ Էջմիածնի ճանապարհը: Ոտքերը երկարած է Հրազդանի ափերուն եւ կամուրջներ զինքը կը կապեն դաշտերու եւ բլուրներու: Շուրջ 17 մղոն տրամագիծ մը Տ.ի ձեւով եւ մեքենաները տակաւին կը փորեն նոր ճամբաներ: Հայերը կ'ուզեն որ իրենց նորակերտ մայրաքաղաքը գերազանցէ Թիֆլիզը. նոր Մոսկուա մը պիտի չինենք, կ'ըսեն հպարտութեամբ. բայց Թիֆլիզը՝ Կուր գետի ափերուն աւելի յարմար է գեղեցկանալու, սակայն չկան Սթալին եւ Բերիա, չկան հայ բաղուկներն աշխատելու, եւ Թիֆլիզ կանգ առած է: Հայ ճարտարապետները կանգ չեն առներ նորութիւններ ստեղծելու համար. երանի՛ թէ խորհէին շինութեանց մէջ պանազանութիւն դնել, մինչ նոյն ոճի կրկնումը տաղտկալի է, փողոց փողոցէ չի զանազանուիր ոչ գոյներով եւ ոչ ճարտարապետութեամբ. նոյն գարդերը, նոյն խոյակները, նոյն սիւները ամէն կողմ. թերեւս ճաշակի խնդիր է, սակայն օտարականի մը աչքերը չուտով կը նկատեն այս միաձեւութիւնը. գեղեցկութիւնը՝ ճաշակաւոր զանազանութեան մէջ է:

Գրեթէ ամէն փողոցի մէկ անկիւնը կամ ծայրը շինուած են հասարակաց պարտէզներ, զոր իրենք այգի կը կոչեն. ծաղկազարդ են եւ ծառերով հովասուն: Ամէնէն գեղեցիկը Սնդուկեանց այգին է, քաղաքին կեդրոնը, ուր գիշերները բազմութիւնը կը զբօսնու կամ բացօթեայ չարժանկարի կ'երթայ, կամ համանուն թատրոնը: Հրազդանի ափերուն կը գտնուի Կոմիտասեան պարտէզը, բաւական մեծ եւ ծառազարդ: Հոն բարձունքի մը արտեւանին վրայ կը գտնուին Շիրվանզադէի, Կոմիտասի, Իսահակեանի, Յ. Յովհաննէսեանի դամբանները, իրարու մօտ, անշուք, զոր պանթէոն կը կոչեն. ոչ մէկ չքեղ կամար կայ իրենց վրայ, ձմեռը ցուրտէն կը սառին, ամառն արեւէն կը վառին:

Բարձրանալով Աբովեան փողոցը, ճամբան քեզ կը տանի դէպի Քանաքեռ. մեծ վիպասանը ձեռքերը կուրծքին խաչաձեւած կը դիտէ Երեւանը: Պողոտան կը բարձրանայ եւ ահա խիտ ծառերու մէջէն 40 մեթր պատուանդանով եւ 17 մեթր հասակով պղնձէ մարդ մը քեզ կը դիտէ, հողէառ հրեշտակի մը պէս. ըՍթալինն է, որուն նայուածքը գրկած է ամբողջ Երեւանը եւ հեռաւոր դաշտերը: Ուր որ երթաս՝ չես կարող խուսափիլ իր աչքերէն: Զունի ոչ մէկ գեղարուեստական արժէք, Սթալինն է, իր պեխերով եւ դէմքի կոշտ գիծերով: Յուսանք թէ Նիքիթայի ձայնը հոս ալ հասնի եւ այդ նաբուգոդոնոսորեան արձանը այլեւս չսարսափեցնէ հայ մանուկները:

Այժմ Քանաքեռի, Նորքի եւ Նոր Արաբկիրի բլուրները միայարկ տուներով ծածկուած են, հոն կը բնակին ընդհանրապէս ներգաղթողներ, ունենալով իրենց սեփական տունն ու փոքրիկ պարտէզ մը: Տեսակ մը հայրենակցական տուներու միութիւն կազմեր են, ուր ռումանահայը առանձին է, իր թաղն ունի, յունահայը, ֆրանսահայը, Սուրիա, Լիբանան ու Նոր Խարբերդ քովէ քով կ'ապրին: Գեղեցիկ է այս բլուրներէն դիտել Երեւանը, ծըխաններու անտառ մը, պետական օֆիս — բաճ, փողոցներ ու պարտէզներ, բանաստեղծական համադրութիւն մը կը ձեւացնեն եւ բեմին խորքը Արարատն ու Արագածը կը փակեն տեսարանը:

Երեւանի ամէնէն գեղեցիկ եւ արդիական պողոտան Սթալինի անունը կը կրէ (այժմ Լենինի պողոտայ): Մեկնելով Հրազդանի ափերէն, 2·50 մղոն երկարութեամբ կուգայ եւ կը հանգչի Մատենադարանի աստիճաններուն տակ: Լայն է, լուսաւոր է, մաքուր է եւ Երեւանի փառքն է: Ամառնային ամէնէն հաճելի ճեմելավայրն է, եւ գիշերները բազմութիւն կուգայ եւ կ'երթայ զոյգ մայթերուն վրայ: Այնքան լուսաւոր թէ օդին մէջ եւ թէ հողին մէջ պողոտայի բաժանումին համար, որ կարելի է հանդարտ եւ առանց ակնոցի կարդալով քալել:

Դպրոցական մանուկներ կը հսկեն՝ երթեւեկը կանոնաւորելու համար: Ոչ ոք գետինը թուղթ կամ լուցկի կը նետէ. այս փողոցը քաղաքակրթուած է:

Ինքնաշարժներու սպասարկութիւնը շատ ցանցառ է. Երեւան շուրջ 900 հասարակաց թաքսիներ ունի, կան հանրակառքեր, զորս Թրէյլէպուս կը կոչեն, եւ կան գաղտագողի անհատական ինքնաշարժներ, որ գիշերները խուսափուկ ծառայութիւններ կ'ընեն: Եւրոպական գաւառային քաղաքի մը չափ ինքնաշարժ չունի: Հանրակառքերու գինը սուղ չեն, բայց ինքնաշարժները առատ բարի ձեռք կ'ուզեն:

Աշխատանքի պահերուն՝ փողոցները գրեթէ դատարկ են, ամէն ոք ապրուստի ետեւէն է. երեկոյեան ժամը հինգէն յետոյ կարելի է տեսնել լեցուն փողոցներ: Հայերը Վրացիներուն պէս դատարկ շըրջիլ չեն սիրեր, տնային ժողովուրդ են, եւ իրենց կարեւոր զբաղանքէն զատ՝ ուրիշ աշխատանք մ'ալ կը ստեղծեն:

Փողոցներուն մէջ հաւասարապէս կը լսուին հայերէն եւ ռուսերէն լեզուները. Հայերը հաճոյքով կը խօսին օտար լեզուներն ալ. Վրացիները միայն վրացերէն կը խօսին ու մեզի բարի օրինակ կուտան:

Երբեմն խումբ խումբ դեղնորակ աղջիկներ կ'անցնին, ասոնք Ռուսեր են. կ'անցնին իրենց հայրենական տարազներով Քիւրտեր, Թաթարներ. կան Յոյներ եւ այլ ազգեր: Գիւղացի դասակարգը այնքան քաղաք խուժեր է, որ չես գտներ Երեւանցիներու գեղեցիկ տիպարները:

(5 Շար.)

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՀԱՅՐ ՄԸՍԸՐԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՅՈԲԵԼԵԱՐԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ՝ «Ո՛Վ ՀԱՅ, ԼԵԶՈ՛ՒԴ ՍԻՐԷ, Ա՛ԶԳԴ ՍԻՐԷ, ԱՍՏՈՒԱ՛Ծ ՍԻՐԷ»

Ինչպէս գրած էինք, Մարտ 4ին Պէյրութի մէջ կատարուած է Հայր Մըսըրեանի յոբելեանը:

Այս հանդիսութեան մանրամասնութիւնները կը քաղենք *Ազդակի* Մարտ 9ի եւ 10ի թիւերէն:

Կիրակի 4 Մարտ 1962, երեկոյեան, Սէն Ժոզէֆ համալսարանի խուռներամ լեցուած էր Պէյրութահայ աւագանիով եւ մտաւորականութեամբ, գաղութիս երեք համայնքներու հոգեւոր եւ մտաւորական՝ անխտիր բոլոր ներկայացուցիչներով: Եկած էին տօնելու ոսկեայ յոբելեանը Մարդու մը, որուն կեանքը, կէս դար չարունակ, նուիրուած էր ազգակիցներուն օգնութեան, ու միտքը՝ անոնց մշակոյթին:

Պատուոյ աթոռներուն վրայ ներկայ էին Խորէն Արքեպիսկոպոս: Արհ. Տ. Ալոպիոս Արք. Պաթանեան, Վերապատուելի Արամ Հատիտեան, Յիսուսեան Հայրերու Միաբանութեան Միջին Արեւելքի ընդհ. մեծաւոր հայր Տաղեր, Արհ. Հ. Սահակ Եպիսկ. Կողեան, Սէն Ժոզէֆ համալսարանի նախագահ Ա. Տը Ժերֆանիոն, եկեղեցական եւ պետական, ինչպէս նաեւ հայ եւ օտար բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու, մամուլի եւ մշակութային մարմիններու ներկայացուցիչներ, կրթական հաստատութեանց տնօրէններ, եւն.:

Հանդէսը նախաձեռնութիւնն էր Սէն Ժոզէֆ համալսարանի հայագիտական Ամպիոնին ուսանողներուն, նախագահութեամբ լիբանահայ երեք համայնքներու հոգեւոր պետերուն: Շուրջ երեսուն տարիներէ ի վեր իր կողմէ հիմնուած եւ ղեկավարուած այս դասընթացքները, արդարեւ, տուած են իրենց պտուղները հայ բոլոր համայնքներու եւ հոսանքներու մտաւորական ընտրանիէն ներս արժանի տեղ մը ապահովելու պայմանով: Հայագիտական դասախօսական գործունէութեան իբրեւ արդիւնքը հայր Մըսըրեանին՝ որուն յիսունհերորդ տարեդարձը կուգար ողջունելու եւ գնահատելու ցեղին ընտրանին:

Բացի վերոյիշեալ երեսուն տարիներու իր կանոնաւոր հայագիտական դասընթացքներէն, Գերապատիւ Յոբելեարը տուած է, իր հայագիտական գործունէութեան յիսուն տարիներու ընթացքին, բազմաթիւ բանախօսութիւններ եւ դասախօսութիւններ զանազան առիթներով — հայ եւ օտար հայագէտներու յոբելեան, պատրոն, թանկարժէք հատորներու հրատարակութիւն կամ «Հայագիտական հունձք» անունին տակ նոր հրատարակութեանց վրայ մատենագրական խուզարկութիւններ եւ գրադատութիւններ: Այս գրութիւններուն ստուար մեծամասնութիւնը անտիպ մնացած է, տպուածներն ալ ցիր ու ցան կը գտնուին պարբերականներու մէջ, որոնց կարեւորագոյնները կարելի է խմբաւորել հետեւեալ 4 խորագիրներուն տակ. — Հայանպաստ ճառգչութիւն, Մատենագիտական գրադատութիւն, Հայագիտական եւ Արեւելագիտական, եւ կրօնական — Զանազան: Մէկ քանի նիւթեր արժանացած են միայն հատորներու, շնորհիւ համալսարանի «Պիւլըթէն»ներուն: Իր գլխաւոր գործերը. Պատմութիւն Հայ Մշակոյթի, Հայ Քաղաքական պատմութիւն, Բանասիրութիւն եւ Մատենագրութիւն, կը մնան ձեռագիր՝ վերջին պզտիկ ուղղումով մը տպագրութեան յանձնուելու պատրաստ վիճակին մէջ, եւ որոնց սակայն իրագործումը, ափսոս որ ներկայ պայմաններուն մէջ «Կիւլպէնկեանի» նման կազմակերպուած ֆոնտերուն միայն կարելի է վստահիլ:

Հանդէսին կը նախագահէր իր աշակերտներէն Պ. Ոսկերեան Արզումանեան, որ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով ներկայացուց վաստակաւոր յոբելեարը, ապա յիշատակեց այն անձնաւորութիւններն ու մշակութային հաստատութիւնները, որոնք հեռագիրով թէ նամակով կը շնորհաւորէին գերապատիւ Յոբելեարը: Առ այդ, կը յիշատակենք անոնց կարեւորագոյնները. — Ն. Ս. Օծութիւն Զարեհ Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Ն. Վ. Կարտինալ Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան, Կաթողիկոս – Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ, Վերապատուելի Կ. Ս. Թիլքեան, հոգեւոր հովիւ Հայ Աւետ. Ա. Եկեղեցիի, Համազգայինի Նշան Փալանճեան

ՌՈՒՍ-ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Բ. ՄԱՍ

Պատմելով թէ ինչպէս անարդարութիւնը կը տիրէր դատարաններուն մէջ եւ յանցաւոր պաշտօնեաները անպատիժ կը շարունակէին իրենց գործը՝ մնալով պաշտօնի գլուխ, կ'աւելցնէ թէ «ժողովուրդը սարսափով կը նկատէր որ պաշտպանուած չէ դատարաններու մէջ, ոչ ալ կառավարութեան մօտ, այնպէս որ շատեր ամէն հաւատք կորսնցնելով հանդէպ կառավարութեան՝ կամ ինքն իր ձեռքով հետեւանք կուտար իր պահանջին, կամ կը հեռանային կ'երթային արտասահման»:

Ներկայացնելով երկրին անմխիթար վիճակը, Պասկեւիչ կը խնդրէր որ Ծերակոյտի անդամներէն քննիչներ նշանակուին ու ղրկուին Կովկաս, գալելու համար ամէն չարիք, արմատախիլ ընելու համար ամէն անկարգութիւն: Մինչեւ այդ քննիչներուն գալը, Պասկեւիչ իր կողմէ պաշտօն տուաւ քաղաքային նահանգապետի պաշտօնակատար Զավիլեւսկիին, որ քննութիւն կատարէ:

Այս վերջինը, իր կարգին, աւելի եւս անմխիթար գոյներով նկարագրելէ ետք ինչ որ տեսած եւ իմացած էր Պասկեւիչ, կը գրէ. «Ղազախի եւ մնացած գաւառներու մէջ՝ գիւղացիները ազատ են միայն ըստ արտաքին ձեւի: Մօտէն քննելով՝ անկարելի է չտեսնել որ չարաչար ստրկութեան մատնուած են մելիքներու եւ աղալարներու կողմէ: Զարմանք կը պատճառէ մանաւանդ այն որ Հայերը, անկեղծօրէն հաւատարիմ մնալով հանդերձ հանդէպ պետութեան, ամէնէն աւելի հակում ցոյց տալով հանդերձ դէպի արհեստները, առուտուրը եւ երկրագործութիւնը, վերջապէս ամէնէն օգտակար եւ գործունեայ դասակարգը կազմելով հանդերձ բնակչութեան մէջ, մատնուած են ստրկութեան՝ ապստամբ թուրք աղալարներու կողմէ: Ասոնք կը թալանեն, կ'աւերեն Հայոց աշխատանքը պարզ այն պատճառով որ Հայերը անկեղծօրէն համակրանքով կապուած են Ռուսիոյ: Ոչ մէկ տեղ, ի բաց առեալ Վրաստանը, Պարսկաստանը, Թուրքիան, Նգիպտոսը եւ Աֆրիկեան աշխարհները, Քրիստոնեաները մատնուած են Մահմետականներու ձեռքը՝ այս աստիճան ստրկութեան մէջ»:

Ցարը լսեց այս բողոքներուն ձայնը եւ 1830 թուականին Կովկաս ղրկեց, մանրամասն քննութիւն կատարելու համար, Ծերակոյտի անդամներ Մեշինկով եւ Կուտայիսով: Քանի մը տարի ետքը, այս քննիչներուն յաջորդեց նոր քննիչ մը, նոյնպէս Ծերակոյտի անդամ, Պօղոսեան:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑ

Մխիթարական էր, որ պարսկական պատերազմին սկիզբը՝ Վրաստանի Հայերը, ինքնայօժար գունդեր կազմելով, Ներսէս Աշտարակեցիի եւ Մանուչարեանց Գրիգոր Եպիսկոպոսի առաջնորդութեամբ, եռանդագին կռուեցան թշնամիին դէմ: Վրաստանի Հայոց օրինակին հետեւեցան Ելիզավետապոլի, մանաւանդ Ղարաբաղի Հայերը: Իսկ աւելի ետքը, երբ պարսկական իշխանութիւնը վերջ գտաւ Արարատեան դաշտին մէջ, զինուորուեցան նաեւ Երեւանի շրջանի Հայերը:

Թէ Ներսէս Աշտարակեցին, թէ Մանուչարեանց եպիսկոպոսը գիտէին ոգեւորել իրենց հօտը եւ յառաջ մղել պատերազմի դաշտը յանուն ազատութեան Ս. Աթոռին եւ հայրենի երկրին: Այսպէս, Հայերը պատիւով ծառայեցին եւ այնքան օգտակար հանդիսացան որ արժանացան ռուս սպարապետին ուշադրութեան:

Երբ պարսկական պատերազմը վերջ գտաւ, եւ Պարսկահայերը զանգուածաբար գաղթեցին ռուսական սահմաններէն ներս, Պասկեւիչ փորձեց զօրք առնել Երեւանի շրջանի Հայերէն եւ անոնց յանձնել երկրին սահմաններուն եւ ամրութեանց պաշտպանութիւնը, մանաւանդ այն պատճառով որ ռուս զինուորները չէին կրնար տոկալ Արարատեան դաշտի ծանր օդին, ու շատեր կը հիւանդանային ու կը մեռնէին: Պասկեւիչի ծրագիրը համակրանքով ողջունեց Ներսէս Աշտարակեցին, որ կ'ուրախանար տեսնելով հայ սպառազինուած կանոնաւոր գունդերը: Պասկեւիչ, չուզելով մէկ անգամէն ռուսական զինուորագրութեան խիստ ու ծանր օրէնքները կիրարկել նոր նուաճուած երկրին մէջ, այնպէս կարգադրեց որ Հայերը սկիզբները նախ կամաւոր զինուորագրուին՝ հինգ ընտանիքէն մէկ հոգի տալով, կարեւոր ռոճիկով: Ներսէս Աշտարակեցի, իր կարգին, մըտածելով Էջմիածնի պաշտպանութեան մասին, եւ ուզելով բնաւ չըլլալ արքունի գանձարանին վրայ՝ Ս. Աթոռին վերաբերմամբ, վանքապատկան հայ գիւղերէն մօտ երկու հարիւր երիտասարդ հաւաքեց, պարտականութիւն տալով անոնց վանքին պաշտպանութեան համար վարժութիւն կատարեն եւ սորվին ռազմական օրէնքները եւ ինչ որ կը պահանջուի ռուս զինուորէն: Ասոնց համար Ներսէս Աշտարակեցի ուզեց զօրանոց մը հաստատել, խոստանալով հայթայթել բոլոր պիտոյքները, կերակուրը, ռոճիկը:

(24 Շար.)

ճեմարանի Տնօրէնութեան (ստորագրըւած Գ. Սիմոն Վրացեանի կողմէ), «Բագին»ի խմբագրութիւն (ստորագրուած՝ Գ. Կարօ Սասունիի կողմէ), Վենետիկի Մխիթարեան Մայրավանք, Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութիւն, Ազգ. Մելքոնեան վարժարանի տնօրէնութիւն, Ս. Մկնէս վարժարանի տնօրէնութիւն, Հայր Յուս. Վրդ. Շատարեւեան (Հալէպ), Գ. Վահան Փափազեան, Գրիգոր Ծայր. Վրդ. Այվազեան, Եղուարդ Տարոնեան, Հմայեակ Գրանեան (Վանատուր) եւն.:

Օրուան բանախօսներն էին Մուշեղ Իշխան, Օննիկ Սարգիսեան եւ Արհ. Հ. Սահակ Եպիսկոպոս Կոգեան: Մուշեղ Իշխան ներկայացուց Հայր Մխիթարեանը որպէս «Հայ Մշակոյթը օտարներուն ծանօթացնողը», յիշատակելով անոր ընդարձակ գործունէութիւնը միջազգային, արեւելագիտական, պատմագիտական, բիւզանդագիտական եւ այլ կաճառներէն ներս, որոնցմէ շատերուն արդէն ինքն իսկ վարչական խորհուրդներու անդամ է, եւ ուր միշտ, առիթը չէ փախցուցած պանծացնելու հայ մշակոյթին որեւէ մէկ երեւոյթը, օգտագործելով առիթը: Գ. Օննիկ Սարգիսեան, որպէս ներկայացուցիչը իր աշակերտներուն, հանգամանօրէն թուեց այն բոլոր արժանիքները՝ որոնք կը վերաբերին Յոբելեարին դաստիարակի եւ ուսուցիչի կալուածին, որպէս անոր արդիւնք ցոյց տալով ներկայ Ամպիոնն ու անոր շուրջ բոլորուած մտաւորական փաղանգը, ինչպէս նաեւ գրուատելով անոր բացարձակ տիրապետութիւնն ու հեղինակութիւնը ստանձնած նիւթերուն, կարենալով այդ կրակը փոխանցել իրմէ բխած ու իրմով սնած ներկայ եւ իր տեսակին մէջ միակը եղող սերունդին: Արհ. Հ. Սահակ Կոգեան ներկայացուց հայր Մխիթարեանի «Փոքր արտաքին»ին ներքեւէն ճառագայթող մեծ մարդը, մեծ ազգասէրն ու մեծ մարդասէրը, տալով բազմաթիւ օրինակներ: Ապա, հարեւանցի կերպով գրուատելէ ետք անոր կրօնաւորական օրինակելի եւ խիստ կարգապահ կեանքը, ծանրացաւ անոր հայագիտական մարզէն ներս տարած աշխատանքին վրայ, հայ եւ օտար գրականութեանց մէջ:

Ի վերջոյ, խօսքը տրուեցաւ վերյարգելի Յոբելեարին, որուն «հուսկ բանք»էն, կամ իր խօսքով՝ «պատգամ»էն, կուտանք հետեւեալները.—

«Որպէս զգացուած եմ ձեր ամէնուն ինծի հանդէպ ցոյց տուած գնահատանքի եւ համակրանքի արտայայտութիւններէն: Բարեկամ անձնաւորութիւններ քանիցս առաջարկած էին յոբելեանս տօնել եւ ես մերժած էի… Այս անգամ Հայագիտութեան ամպիոնի ուսանողները, այսինքն սիրելի աշակերտներս ու աշակերտուհիներս կերպով մը պարտադրեցին ինծի ներկայ հանդիսութիւնը եւ զայն իրականացուցին համազգային հանգամանքով, ինչպէս որ է իրենց խմբաւորումը, որուն վրայ պիտի մնայ անոնց լոյս ընծայած գրքոյկը:

×

«Յոբելեարի մը պարտականութիւնն է պատգամ մը տալ: Պատգամը իմ յիսնամեայ գործունէութիւնս է զոր դեղերեւելով ներկայացուցին յարգոյ բանախօսները: 1911 Թուականին Յիսուսեան միաբանութեան մէջ մտայ Աստուծոյ եւ ազգիս լաւագոյնս ծառայելու բուռն բաղձանքով: Ազգային պէտքերը ձգողական ուժ մը կը գործէին վրաս, զիս քաշելով դէպի եղբայրասիրական նուիրում մեծաւորներու քաջալերութեամբ: Բայց նոյն մեծաւորները, ժամանակաւոր առաքելութենէ մը ետք, կրկին ուսումնական մարզի կը մղէին զիս: Ատեն մը երկուքն ալ միասին իրագործել ջանացի, բայց երկուքն ալ տուժեցին: Ի վերջոյ համոզուեցայ որ Նախախնամութեան ինծի համար գծած վերջնական ուղին է նուիրուիլ Ազգիս պատմութեան ու մշակոյթին: Արդէն հայ սփիւռքի մէջ ան էր ինծի համար ազգիս ծառայելու միակ ճամբան:

«Հայոց պատմութիւնն ու մշակոյթը, որքան ուսումնասիրեցի, այնքան աւելի կապուեցայ անոնց: Քանի մը տարի է — ջերու զուգընթաց կան հոն սիրալի դէմքեր, դէպքեր ու երեւոյթներ որ հպարտութիւն կը ներշնչեն զանոնք իրականացնող «փոքր, բայց մեծ ածուին» պատկանելուս համար: Ոչ միայն անցեալին մէջ, հապա այսօր դեռ Արարատի արեւելեան փէշերուն մշակութային ինչ հրաշալի ոստում կը կատարուի եւ Բիւրականի աստղադիտարանէն ու զանազան գիտական հաստատութիւններէն հայ ստեղծագործող հանճարին համբաւը կը տարածուի տիեզերքի մէջ: Կը մաղթենք անշուշտ որ օր մըն ալ նոյն մշակութային ոստումը տեղի ունենայ նաեւ Արարատի արեւմտեան փէշերուն (ծափահարութիւններ): Արտասահմանի Հայութիւնն ալ, զինքը հիւրընկալող բոլոր երկիրներուն մէջ ցոյց կուտայ իր մշակոյթին սէրը: Ապացոյց, ի գին մեծ զոհողութիւններու, բայց իրականօրէն կը շինէ, կը պահէ ու կը զարգացնէ իր եկեղեցիները, դպրոցները, ակումբները, մամուլն ու արուեստը: Անաչառ պատմութիւնը պարտի զայն արձանագրել»:

«Օտարները կը հիանան մեր վրայ այս մասին: Բայց մանաւանդ երբ գիտնականներ կ'ուսումնասիրեն մեր պատմութիւնն ու մշակոյթին այս կամ այն արտայայտութիւնը, մեզմէ աւելի կը կապուին անոնց, ձգողական հանգամանք մը կը գտնեն անոնց մէջ, ախոյեանելով հանդերձ մեզմէ աւելի մեր թերութիւններն ու պառակտումները: Անցնինք… Կարճ կապեմ ու բանաձեւեմ պատգամս.—

«Աշուղը ըսած էր՝ գիր սիրէ, ղալամ սիրէ, դավթար սիրէ: Ես աշուղ չեմ, բայց կ'ըսեմ՝ ով հայ, լեզուդ սիրէ, ազգդ սիրէ, Աստուած սիրէ:

«Լեզուդ սիրէ, Սիլվա Կապուտիկեանին խօսքերուն իմաստին թափանցելով:

«Ազգդ սիրէ, բայց ազգը օդին մէջ վերացական բան մը չէ. ազգդ քու ազգակիցներդ են, ինչ որ չարգիլեր գաղափարի եւ գաղափարականի տարբերութիւնները: Լիբանանցի դիւանագէտ մը այսօր իսկ կը գրէր. «… Ի՞նչ պիտի ըլլայինք, եթէ ազատ մարդոց կարելի չըլլար վիճաբանիլ կատարեալ ազատութեամբ»:

«Պատգամիս երրորդ կէտն է՝ Աստուած սիրէ: Ասիկա ամէն ինչ կ'ամփոփէ, որովհետեւ, սիրելի հայրենակիցներ, գիտէք որ կեանքի մէջ կան պարագաներ, որ կը մթագնեն լեզուին ալ սէրը, ազգին ալ սէրը: Ապրուստի պայքար, շահ, սէր, պատիւ ու փառքի հետապնդում…: Աստուծոյ ճշմարիտ սէրը կրնայ ըլլալ այն ատեն միակ լաստը, պահելու ճակտին հետ, թէ լեզուին սէրը, թէ ազգին սէրը»:

Հանդէսը վերջացաւ ծաղկակողովի տուչութեամբ մը, Յոբելեարին աշակերտներուն կողմէ:

ՎԱՀԷ ՖՐԷՆԿԵԱՆ

Անցեալ Երեքշաբթի, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, հայ եւ օտար հասարակութեան մը առջեւ, տեղի ունեցաւ, ողբացեալ Վահէ Ֆրէնկեանի թաղման արարողութիւնը:

Այս տխուր առթիւ, Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը, կը փութայ այս տողերով հրապարակաւ իր պարտականութիւնը կատարել՝ յարգանքի վերջին տուրքը մատուցանելով անձի մը հանդէպ, որ ունեցաւ մաքուր եւ անբասիր կեանք մը:

Արդարեւ, Վահէ Ֆրէնկեան, օժտուած էր, անհատական շատ մը բարեմասնութիւններով, որոնց շնորհիւ ալ, ան սիրելի դարձաւ իր ազգակիցներուն բոլոր խաւերուն մէջ եւ անոր ունեցած գործունէութիւնը հանրային կեանքի մէջ, կրնայ օրինակ ծառայել շատերուն: Աւա՜ղ՝ բաց պիտի մնայ, նման Հայերու մահուամբ բացուած պարապը:

Ան, ոչ իր բարոյական հեղինակութիւնը եւ ոչ ալ նիւթական օժանդակութիւնը երբեք սակարկութեան դրաւ, որովհետեւ անոր միակ նպատակը ծառայել էր, այսինքն՝ օգտակար ըլլալ ամէնուն: Այդ եղաւ իր նշանաբանը եւ կեանքի ուղեցոյցը: Ջանաց օգտակար հանդիսանալ, մեր շատ մը ազգային կազմակերպութիւններուն, որոնցմէ էր նաեւ Փարիզի Ազգատախնամը, որուն եւս նախագահեց ժամանակ մը ու մինչեւ իր մահը հաւատարմօրէն ծառայեց եւ օժանդակեց անոր՝ իբրեւ պատուոյ նախագահ:

Ողբացեալ Վ. Ֆրէնկեանի նկարագրին ամէնէն ցայտուն գիծը եղաւ իր համեստութիւնը, բարեհամբոյր բնաւորութիւնը եւ մանաւանդ՝ իր կարօտ ու չքաւոր ազգակիցներուն լռելեայն օգտակար հանդիսանալը: Ու ատոր համար ալ հանգուցեալը՝ իր շուրջիններուն անվերապահ սէրն ու յարգանքը կը վայելէր:

Միթէ, երեքշաբթի օր, թաղման արարողութեան հոծ բազմութեան մը ներկայութիւնը ատոր ապացոյցը չէ՞ր:

Հայ եւ օտար բարեկամներ փութացած էին յարգանքի իրենց վերջին տուրքը տալու սիրուած եւ յարգուած մարդու մը:

Յարգանք իր յիշատակին:

Մ. Գ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՅՆԱՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Երգի երաժշտութեան համագումար մը տեղի ունեցած է Երեւան, որու ընթացքին տեսական զեկուցումներ կարդացած են պետական երաժշտանոցին ձայնական ամպիոնին վարիչը՝ Փրոֆ. Տ. Շահնազարեան, Երեւանի երաժշտական ուսումնարանի ձայնի բաժնին վարիչը՝ Ն. Զուլարեան եւ երկու ուրիշներ:

Խորհրդակցութեան եւ զեկուցումներուն յաջորդած է երգերու ունկնդրութիւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

Փետրուար 26ին, Երեւանի մէջ կատարուած է Վիքթոր Հիւկոյի ծննդեան 160ամեակը: Իր կեանքին եւ գործին մասին խօսած են Ն. Զարեան եւ Հ. Գասպարեան, այս վերջինը՝ «Վիքթոր Հիւկոյի կապերը հայ մտաւորականներու հետ»:

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Վահան Տէրեանի նուիրուած յաջող երեկոյ մը տեղի ունեցած է «Խ. Աբովեան» մանկավարժական հիմնարկութեան սրահին մէջ: Սեղմ ներածականով մը, երեկոյթը բացած է հիմնարկութեան հայ գրականութեան ամպիոնի վարիչը՝ փրոֆ. Վաչէ Պարտիզունի: Հուսկ ուրեմն յաջորդած են երգեր, արտասանութիւններ, Վահան Տէրեանի գործերէն:

ԹՈՒՂԹԻ ԿՏՈՐԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Սպենդարեանի շրջանի (Երեւան) ոստիկանութիւնը յաջողած է բանտարկեալի մը ձեռքէն խլել թուղթի կտոր մը, զոր յանցապարտը կ'աշխատէր գաղտագողի մէկու մը յանձնել: Թուղթի կտորին վրայ գրուած էր՝ «Զօրը մնում է քեզ մօտ»: Երկար հարցուփորձէ ետք բանտարկեալը եւ իր կինը խոստովանած են թէ հաշիշի վաճառականներ են եւ թէ վերջերս Ուզպեկիստանէն մեծ քանակութեամբ հաշիշ բերած են ծախելու: Խուզարկութեան ընթացքին չորս քիլօ հաշիշ գտնուած է իրենց մօտ:

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Երբ դուռը բացուեցաւ, մարդը ներս մտաւ ու սանդուխներէն վեր ելնելով հիւրանոց մը առաջնորդուեցաւ: Հիւրանոցը գեղեցիկ կահաւորում մը ունէր: Անծանօթ մարդը, որ հազիւ քսաներկու տարեկան կար, բազմոցի մը վրայ նստեցաւ ու սպասեց:

Քիչ յետոյ ներս եկաւ մուշտակով ծածկուած կղերական մը, որ մեր ծանօթ Պօղոս եպիսկոպոսն էր, այսինքն Լիմ անապատի Վանահայրը:

Երիտասարդը պժգանքով մը ոտքի ելաւ ու սպասեց որ Վանահայրը բազմոցին վրայ նստի: Ան ատեն ծոցէն գրութիւն մը հանեց եւ յանձնեց անոր.

— Ի՞նչ է ատ, հարցուց Վանահայրը հպարտ շեշտով մը:

— Ձեզ գիտեր… կարդացէք որ հասկնաք, պատասխանեց Երիտասարդը:

Վանահայրը բացաւ գրութիւնը, կարդաց զայն յետոյ գոչեց.

— Ո՞վ է հրամայողը ինծի որ վանքը քաշուիմ ու կառավարութեան ներկայ ընթացքին դէմ բողոքեմ:

— Ազգային Բարձրագոյն Մարմինը… ճչտեց երիտասարդը:

— Ի՞նչպէս… Ազգային Բարձրագոյն Մարմինը ո՞րն է… բացագանչեց Վանահայրը տեղէն վեր ելնելով. միթէ՞ կառավարութեան մը մէջ կառավարութիւն մը հաստատուած է:

— Ներեցէք… իմ պարտականութիւնս չէ ձեզի հասկցնել թէ կառավարութեան մը մէջ կառավարութիւն մը հաստատուած է… ընդհատեց երիտասարդը:

— Հապա…: Ի՞նչ է ձեր ըսելիքը:

— Պիտի ընդունի՞ք այդ առաջարկուած երկու որոշումները, թէ ոչ:

Վանահայրը խոժոռ ու վէս կերպարանքըն սեւեռեց երիտասարդին վրայ ու անոր սպառնական ձայնէն պահ մը սարսռաց, յետոյ ձիգ մը ընելով ինքնիր վրայ, գոչեց.

— Ես մէկէ մը կախում չունիմ… հետեւաբար չեմ կարող ընդունիլ ոչ վանքը քաշուիլ եւ ոչ ալ կառավարութեան ներկայ ընթացքին դէմ բողոքել…

— Խիստ լաւ, կը մերժէ՞ք, ընդհատեց երիտասարդը:

— Կը մերժեմ:

— Բացարձակապէս:

— Այո, բացարձակապէս:

— Ուրեմն, առէք այս գրութիւնն ալ, ընդհատեց երիտասարդը՝ ու ծոցէն հանելով ուրիշ գրութիւն մը յանձնեց Վանահօրը:

Վանահայրը բանալու զբաղած էր, երբ երիտասարդը կամաց մը հեռացաւ ու տունէն դուրս նետեց ինքզինքը:

Պօղոս եպիսկոպոսը սոսկումով մը կարդաց հետեւեալ գրութիւնը:

1895, Հոկտ. 27, Վան

Ազգային Գերագոյն Մարմին
Առժամանակեայ կառավարութիւն
Վանայ Նահանգին…

Թիւ 23

«.. Նկատելով որ Համիտի կառավարութիւնը ձեր մեղսակցութեամբ գործադրել տուաւ նահանգիս Թիմար կոչուած գիւղերու ջարդը.

«Նկատելով որ՝ հակառակ ձեր կոչման ու ձեր բարձր պաշտօնին՝ դուք Աստուծոյ ու խիղճի հանդէպ ուրացող մը եղած էք…

«Վերջապէս՝

«Նկատելով որ ձեր ձեռքը չարագործներու տուած էք եւ մեր եղբայրներու, մեր մայրերու եւ մեր քոյրերու արեան մէջ կը թաթխէք:

«Ազգային Գերագոյն Մարմինը եւ Առժամանակեայ կառավարութիւնը Վանայ նահանգին ձեզ մահուան կը դատապարտէ…»:

— Ի՞նչ է այս… Թշուառականներ, բացագանչեց Վանահայրը կատաղութենէն կրակ կտրած ձայնով մը ու ոտքի վրայ ցատկեց:

Բայց որչափ զարմացաւ, երբ տեսաւ որ դէմը մէկը չկար… ինքը մինակ էր իսկ երիտասարդը մեկնած էր:

— Ո՞ւր է… ո՞ւր է ատ սրիկան, Վանահայրը հիւրանոցին դուռը բանալով:

Ոչ… մէկը չկար. միայն թէ՝ տունին մէջ գտնուողները քովը վազեցին ու հարցուցին եղելութիւնը:

— Բան մը չկայ… բան մը չկայ… դողդղաց Վանահայրն ու ջախջախուած վիճակով մը իր առանձնարանը քաշուեցաւ:

ԿԱԽԱՐԴ ԿԻՆԸ

Միրօ Ախպար հազարապետ փաշային ձիերը թամբելու զբաղած էր ախոռին մէջ ու կը տնտնար ինքնիրեն հետեւեալ երգը:

Ամէն տեղ մահը մի է
Մարդս մէկ անգամ կը մեռնի
Բայց երանի՜ որ իր Ազգին
Ազատութեան կը զոհուի…:

Բայց չշարունակեց, որովհետեւ դուռը կամացուկ մը ճռաց ու ինքը հասկցաւ թէ մէկը ներս մտաւ:

(Շար.)

Օր. ՅԱՍՄԻԿ ՔԷՕՇԷԵԱՆ
եւ
Պ. ԱՐԲՈՒՆ ԹՈՔԱՃԵԱՆ
Նշանուած
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ ՎԵՆԵՏԻԿ
1962, Մարտ 14

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ գումարները .— Հանգուցեալ Եղիսաբէթ Հայրապետեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Հայկ Ղուկասեանէ 50 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Տէր - Սահակեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հարպըլեանէ քսան Ն. Ֆ.:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եղանակին ամէնէն փայլուն պարահանդէսը Լիոնի մէջ, կազմակերպուած Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ, տեղի կ'ունենայ Մարտ 18, կիրակի, Փալէ տը Քօնկրէ, *Լիոնի չքեղ հանդիսասրահին մէջ, ժամը 17էն սկսեալ:*

Գեղարուեստական խիստ խնամեալ բաժինով մը, ի մէջ այլոց Փարիզէն ծանօթ երգչուհի՝

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

Ընկերակցութեամբ իր նուագախումբին որ բացառապէս պիտի ճոխացնէ պարահանդէսը:

Շատ մը անակնկալներ վերապահուած են ներկաներու: Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը: Եկեղեցւոյ գրասենեակէն կրնաք ստանալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս կիրակի առաւօտ, ժամը 10.30ին կը պատարագէ Հ. ՊՕՂՈՍ Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ կը քարոզէ Գերպ. ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԷԹԵԱՆ: *Նիւթ՝* Քրիստոսի եկեղեցին, ազգայի՞ն թէ ընդհանրական:

Կարճ ալիք.— 31.10, 25.55, 19.84:

Միջին ալիք.— 196 *մեթր:*

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը այս կիրակի ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Ժողովը տեղի կ'ունենայ բաժակ մը թէյի շուրջ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:

Բոլոր մասնաճիւղերու անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Այր եւ կնոջ մը համար փոքր յարկաբաժին մը՝ երկու սենեակ, խոհանոց, կամ մեծ սենեակ մը, եւ խոհանոց, Փարիզ կամ արուարձան, վարձու ի հարկին փոյան հատուցումի, Մայիս 1էն սկսեալ: Փարիզ կամ մօտակայ արուարձան:

Գրել Տաքէսեան,

91, Rue Général Leclerc, GROSLAY (S. et O).

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱԴՐԱՄ

Վաճառումի պարտադիր գին
Modèle Deposé Prix Imposé
200 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25
Ժամը 15.30ին
Պիտի ներկայացուին
ՀՆԱԽՈՅԶԸ
Գոլսական կատակերգութիւն 3 արար
Mimile
Զաւեշտ մէկ արար
Արտասանութիւններ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակը կը հաղորդէ որ մինչեւ ՄԱՐՏ 26, այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւններու պատճառաւ:

Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմումները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, նոյն հասցէին .—

23, Rue La Pérouse, PARIS (16e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
«Les Peuples qui chantent»

Միջազգային պարերու եւ երգերու փառատօն, Կիրակի, Մարտ 18, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ:

Փառատօնին բազմաթիւ ժողովրդական խումբեր կը մասնակցին, ինչպէս նաեւ հայկականը, Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆ իր Սօսի *պարախումբով,* ՏԷՏԷՃԵԱՆ *իր* Արմենիա *նուագախումբով եւ Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ:*

Միջազգային մեծ արուեստագէտներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն:

ԼԻԹԻԻՍ ՏԸ ԼԻՒՋ սպանացի մեծ պարուհին եւ ՌԻՇԱՌ ԺԱՔՍՈՆ Ափրիկեան սեւերու պարերով:

Գիները .— 5, 4, 3, 2, Ն. Ֆ.:

Դիմել Սորպոնի ղոնապաններուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին հայրենակից Գրիգոր Գրիգորեանի բնակարանը, (Նոթր Տամ Լիմիթ, 77 Ռութ Նասիօնալ, Մարսէյլ): Անդամներու ներկայութիւնը շատ կարեւոր է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

20 - 30 *տարեկան կին մը տնային գործերու համար, հայ ընտանիքի մը մէջ, մնայուն բնակութիւն եւ շատ լաւ վարձատրութիւն: Հեռաձայնել՝*

TUR. 26.95

ԵԹԷ 4000 ՀՈԳԻԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ: ՊԶՏԻԿ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ՈՒՆԻՔ ԵՒ ԼԱՒ ՏԵՂ ՄԸ՝ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ.

ՏԵՂԱՒՈՐԵՑԷ՛Ք

Pressing Automatique
ՄԸ

Եւրոպական առաջնակարգ *մաթերիէլով*: Մեծ եկամուտ: Ոչ մէկ *սթոք*: Հաճելի աշխատանք: Վճարումի մեծ դիւրութիւններ: Մեր միջոցաւ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ:

Տեղեկութեանց եւ Տրվիի *համար գրել .—*

Aïvazian
93, Rue Massena
LYON 6e

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի, ժամը 8.30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը զեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 17ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Պիտի նուիրուի ՄԱԼԽԱՍԻ: Համրային կործունէութիւնը պիտի ներկայացնէ՝ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Գրականութիւնը՝ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է:

Ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին: Յաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն:

Հ. Յ. Դ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐ. Կ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 1, ԺԱՄԸ 15ԻՆ
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Դաշնակ՝ ծանօթ արուեստագէտ՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ՊԷՆԿԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Արտասանութիւն Օր. ՇԱԼՃԵԱՆ
Հայկական եւ Կովկասեան պարեր

Փարիզի Հայ Թատրոնի ընտրուած դերասաններու խումբով մը Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Հայկական դեղջ. կատակերգութիւն 3 արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ Քաղուած Մոլիէռի «Լը Մէտըսէն Մալկրէ Լիւի» *համբաւաւոր թատերախաղէն:*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

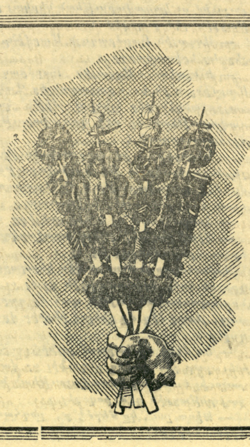

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 30 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՄԱՐՏ — DIMANCHE 18 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9357 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5158

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԻՆԱԿ ԱՌՆԵՆՔ

Քանի մը շաբաթ առաջ,— Փետրուար 25ին — Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալ մարմինը փարիզահայ մամուլի ներկայացուցիչներուն պարզած էր դպրոցին ներկայ վիճակը, որ զգալիօրէն բարւոքած էր բաղդատմամբ նախորդ տարիներու :

Եւ սակայն փափաքելով աւելի բարձր մակարդակի մը հասցնել արեւմուտքի հայկական այս միակ հաստատութիւնը, որ նուիրուած է իգական սեռի դաստիարակութեան, ներկայացուցած էր նոր ծրագիրներ ու առաջադրութիւններ :

Վարժարանի աշակերտուհիներուն թիւը աւելցած է : Ներկայ շէնքը չի կրնար միաժամանակ ծառայել իբրեւ դասարան, ննջարան, ճաշարան եւ հանդիսասրահ :

Խնամակալ տիկինները շեշտած էին, որ անհրաժեշտ է կառուցանել նոր շէնք մը, որպէսզի դասարան եւ ննջարան իրարմէ բաժնուին : Կարեւոր կը նկատէին նաեւ ունենալ ընդարձակ հանդիսասրահ մը եւ փակ զբօսավայր՝ դադարի պահերուն համար,— ձմեռուան եղանակին :

Այս ծրագիրներուն արձագանգ եղած էինք Մարտ 10ին :

Օր մը վերջ, Պէլֆօրէն համեստ հայրենակից մը, Երուանդ Տէր-Եղիայեան, հինգ միլիոն հին ֆրանք կը նուիրէր Դպրոցասէրին, ծրագրուած նոր շէնքին համար :

Բնիկ Կէմէրէկցի, Պ. Տէր-Եղիայեան բոլորին պէս այս հիւրընկալ երկիրը ապաստանած էր՝ տարագրութեան դառն բաժակը ըմպելով :

Շնորհիւ Հայու իր ձեռներէց ոգիին ու չարքաշ աշխատանքին, յաջողած է տնտեսական անկախութիւն ապահովել Ֆրանսայի մեկուսացած մէկ քաղաքին մէջ, ուր շատ քիչ թիւով Հայեր կան միայն, առանց որեւէ կազմակերպութեան :

Իր երեք մանչ զաւակներէն երկուքը Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին եւ աղջիկը Դպրոցասէրի մէջ հայեցի կրթութիւն են ստացած : Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ իր մտահոգութեան գլխաւոր առարկան է նոր սերունդի փրկութիւնը :

Մեզի հետ իր խօսակցութեան ընթացքին, այս վերջին ծայր խոնարհ Հայը կը զարմանար թէ ինչպէս Ֆրանսայի մեր բարեկեցիկ հայրենակիցները լայն չեն բանար իրենց քսակը՝ օգնելու համար հայապահպանման նուիրուած կրթական-մշակութային ձեռնարկներուն եւ ազգային, երիտասարդական կազմակերպութեանց :

Մենք ալ կը զարմանանք այն աներդարանալի անտարբերութեան վրայ, որ վարակած է գաղութս այսօր՝ տարագրութենէն չորս տասնեակ տարիներ վերջ :

Հինգ միլիոն նուիրող այս պարզ մարդէն անհամեմատ աւելի հարստութիւն ունեցողներ փղոսկրէ աշտարակներու մէջ փակուած՝ իրենց անձէն դուրս ուրիշ ոչ մէկ բան կ'ուզեն տեսնել :

Գաղթական չենք այլեւս, փառք Աստուծոյ :

Երէկ այս երկրին ոչ լեզուն եւ ոչ ալ օրէնքներն ու բարքերը գիտէինք : Այսօր սկսեր ենք մոռնալ մեր մայրենի լեզուն : Եւ մեր զաւակները ո՛չ մէկ տարբերութիւն ունին տեղացիներէն :

Տնտեսապէս ապահովուած ենք :

Մէկ բան միայն կը պակսի մեզի,— զոհողութեան ոգին : Տալու, նուիրելու հաճոյքն ու գոհունակութիւնը :

Կէմէրէկցի համեստ Հայը թո՛ղ օրինակ ըլլայ բոլորին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒ

ԱՊԱԶԻՆՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆ, ԵՒ ԶԷՆՔ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

Մինչ Էվիանի մէջ խաղաղութեան մասին կը խօսին, Ալժէի մէջ մեռելները կը շատնան, յաճախ անմեղ զոհերու թիւը կը բարձրանայ, քիչ անդին Ժընեւի մէջ ապազինման մասին կը խօսին, բայց նոյն օրը վարչապետ Խրուշչեւ կը յայտարարէ թէ անխոցելի հրթիռ մը շինած են :

Ընտրական ճառ մը կը խօսէր, «ընկեր» Խրուշչեւ առջի օր երբ արտակարգ խանդավառութիւն մը ստեղծեց նոր սպուտնիքի մը անջրպետ ղրկուիլը յայտարարելով, շեշտելով թէ խորհրդային գիտունները անխոցելի հրթիռ մըն է զոր շինած են :

Այս «ուրախ» լուրէն զատ Խրուշչեւի ճառը նորութիւն չէր բերեր : Կրկնեց իր սովորական յանկերգները.—

Ա) Գերմանական հարց.— Արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր հարցն է գերմանական դաշնագրին կնքումը : Բայց անոնք որ անվերջանալի կերպով կը ձգձգեն այս հարցին լուծումը կը սխալին : Այս կարեւոր հարցը պէտք է կարգադրուի եւ պիտի կարգադրուի : Ներկայիս հասկացողութեան գետին մը կը փնտռենք :

Բ) Ապազինում.— Գիտենք թէ ինչ զէնքեր ունինք, այդ պատճառաւ է որ կ'ըսենք.— Պէտք է ապազինուիլ, մենք կը հասկնանք թէ պէտք է, կը թուի թէ Ամերիկացիները չեն կրնար հասկնալ : Սակայն Ամերիկացիները անխոցելի չեն, նոյնքան խոցելի են որքան միւս երկիրները : Մեր գիտունները եւ մեր ճարտարագէտները միջերկրային նոր հրթիռ մը շինած են, զոր կոչած են «գնդային հրթիռ» : Այս հրթիռը անխոցելի է եւ հակահրթիռ զէնքերը բան մը չեն կրնար ընել :

Գ) Հիւլէական զէնքեր.— Քենըտիի որոշումը՝ հիւլէական փորձերը վերսկսելու խոր ազդեցութիւն գործեց Ժընեւի 17ներու (18րդը՝ Ֆրանսա չի մասնակցիր) ժողովին : Եթէ Միացեալ Նահանգները գործադրեն իրենց ծրագիրը, պարզ է որ պէտք է վերսկսինք մեր փորձերն ալ :

Դ) Համայնավարութիւն եւ դրամատիրութիւն.— Պէտք է անցնիլ Միացեալ Նահանգները : Ամերիկեան քաղաքական դրութիւնը կը ձաղկէ յայտնելով.— Դեմոկրատ եւ հանրապետական դրամատիրութիւնը կը ներկայացնեն, մէկը ինչպէս միւսը : Իրենց գլխաւոր տարբերութիւնն է որ մէկը փիղին կուսակցութիւնն է, միւսը՝ էշուն (երկու կուսակցութեանց խորհրդանշաններն են) : Ողբալի ընտրութիւն ամերիկացի ընտրողին համար : Համայնավարութեան յաղթանակը դրամատիրութեան վրայ ժամանակի հարց է միայն : Պիտի սպասենք ինչպէս այն տանտիրուհին որ հացին փուռը կը պատրաստէ եւ հանգիստ կը սպասէ որ թթխմորը իր գործը կատարէ : Մեր զօրութիւնը եւ մեր ուժը ընկերվարական երկիրներու միասնականութեան եւ բարեկամութեան մէջ է : Հոս է մեր յառաջխաղացման երաշխիքը եւ նաեւ կարեւորագոյն պայմաններէն մէկը խաղաղ կեանքի մը :

Այսպէս խօսեցաւ Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխանական թեկնածու՝ Նիքիթա Սերգեիեւիչ Խրուշչեւ :

Արեւմտեան կարծիքն այն է թէ նոր բան մը չկայ այս նոր խօսքերուն մէջ եւ Ամերիկացիներն ալ շատ իրար անցած չեն անխոցելի հրթիռին պատմութեամբ :

× Ժընեւի մէջ այլեւս յոյս չկայ որ հիւլէական փորձերը դադրեցնելու համար որեւէ համաձայնութիւն կարելի ըլլայ ձեռք ձգել :

Խորհրդային պատուիրակը՝ Ցարափքին բացատրեց թէ ինչու կը մերժէ արեւմտեան այն առաջարկը, որ խորհրդային կառավարութեան յանձնուած էր 1961 Ապրիլ 18ին : Իբրեւ պատճառաբանութիւն կ'առարկէ թէ Ա) Միջազգային կացութիւնը վատթարացած է եւ սոր պատասխանատուութիւնը Արեւմտեաններուն կ'իյնայ, Բ) Հիւլէական զէնքերու յայտնաբերումի միջոցներու զարգացումը աւելորդ կը դարձնէ որեւէ միջազգային քննութիւն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ
ՕՐ. ԳԸԶԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան վարչութիւն	Ն. Ֆ. 100
Նախորդ գումար	Ն. Ֆ. 460
Ընդհ. գումար	Ն. Ֆ. 560

Նուէրները ղրկել.—
Croix-Bleue des Arméniens de France
17, Rue Bleue, Paris (9e)
C. C. PARIS 5985-07

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գրագէտ մը արգելափակուած է որովհետեւ արտասահմանի մէջ հրատարակած էր գիրքը որ արգիլուած էր իր երկրին մէջ : Միխայէլ Նարիցա Լենինկրատի մէջ ձերբակալուած է 1961 Հոկտեմբեր 13ին : Այդ թուականէն տարի մը առաջ արեւմտեան Գերմանիա հրատարակուող ռուսական կրանի պարբերաթերթին ղրկած էր իր մէկ վէպին ձեռագիրը՝ «Անաւարտ Երգը» : Քանիցս բանտարկուած եւ աքսորուած Սթալինի օրով, Նարիցա դիմած էր Խրուշչեւի որպէսզի Արեւմուտք հաստատուի : Իր վէպը կը պատմէ գրագէտի մը ողբերգութիւնը որ չի յաջողիր հրատարակել տալ իր վէպը որովհետեւ խմբագրական «զոլլեկիաները» կը գտնեն թէ գաղափարական անբաւարարութենէ կը տառապի : Նոյն ատեն հերոսին ազգականները եւ բարեկամները կը ձերբակալուին, մէկ խօսքով իր վէպին մէջ կ'ըսէ ինչ որ ըսած է Խրուշչեւի ուղղած իր նամակին մէջ.— «Իրաւատիրութիւնը կը գտնեմ անբարոյական եւ ապականած դրութիւն մը, բայց ինչ որ «ընկերվարութիւն» կ'անուանէք իրականին մէջ դրամատիրութեան մէկ տեսակն է» :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ Սթալինեան մրցանակաւորները կրնան փոխել իրենց մրցանակը «Լենինեան» մրցանակի դէմ, առաջինները այլեւս ի զօրու չըլլալով :

ԽԱՐԹՈՒՄԻ մէջ (Սուտան) բացուած է Արաբական Լիկայի ժողովը Իսրայէլի դէմ պօյքոթի վերաբերող : 10 օր պիտի տեւէ եւ բոլոր նիստերը գաղտնի են :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ օտար լրագրողները կը բողոքեն, իրենց ընկերութեան միջոցաւ, Խորհրդարանին քուէարկած մէկ օրէնքին դէմ, մամուլի վերաբերեալ, զոր վտանգաւոր կը նկատեն իրենց համար : Իսրայէլեան մամուլի ընկերութիւնն ալ կը գտնէ թէ մամուլի ազատութեան ծանր հարուած մը կը բերէ : Օրէնքին յօդուածներէն մէկը բանտարկութիւն կը նախատեսէ «Պետութեան դէմ անուանարկութեան» պարագան :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խորհրդարանը մէկուկէս միլիոն Ն. Ֆ.ի դրամօժիտ քուէարկեց իշխանուհի Սոֆիին համար, որ Մայիս 14ին պիտի ամուսնանայ Սպանիոյ գահաժառանգին հետ :

ՔԱՓ ՔԱՆԱՎԵՐԱԼԷՆ, Ամերիկացիները յաջողութեամբ հրթիռ մը նետած են, որուն տարողութիւնը անսահման է : Թիթան Բ. ռատառներու միջոցաւ չի կրնար գտնուիլ :

ՍՐՏԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Հայոց պատմութեան մէջ կան փառաւոր Ներսէսներ : Կը սիրենք ու կը յարգենք Ներսէս անունը :

Մե՛ղք որ վանական կամ աշխարհական, ուխտի կամ աւազանի անունով ամէն Ներսէս Մեծ եւ Շնորհալի չէ : Մեծ իր գիտութեամբ, շնորհալի իր գրիչով :

Դառն է այս խորհրդածութիւնը Մեծն Մխիթարի զաւակներէն մէկուն վրայ որ, ամէն Մխիթարեանի պէս, ի յառաջագունէ սիրելի է մեր սրտին ու մտքին :

Սիրտն իր ճամբով՝ միտքն իր ճամբով :

Այս սրտբաց նամակը ուղղուած է *Բազմավէպ* «բազմամսագրի» խմբագիր եւ կրկնակի Ներսէս՝ Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեանի :

Այս օրերուս, գարնան նախօրեակին, *Բազմավէպ*ի ձմրան թիւին մէջ (Սեպտ.-Հոկտ. 1961), Հ. Ներսէս իր խմբագրականով բազմած Մեսրոպ Մաշտոցի գով շուքին, հով է որ կը փչէ Շ. Նարդունիի գլխուն : Գլուխ մը որ ամէն մարդ գիտէ թէ վրան պարապ՝ մէջը լեցուն է ստացական «համայնագիտութեամբ» : Արդար է որ ասանկ գլուխ մը, անանկ հպարտ ըլլայ :

Գիտութիւնը՝ հոգեւոր թէ մտաւոր, ստացական է եւ ոչ Աստուածատուր, ոչ ալ յորովայնէ «համայնագէտ» կը ծնի : Մօրենական հալալ կաթի նման, ամբողջ կեանք մը գիրք ծծելով եւ ծծածը իւրացնելով միայն կարելի է գրչի կշիռ ստանալ : Ընթերցում, դարձեալ ընթերցում, միշտ ընթերցում եւ... երբեմն ալ ընթերցուած : Պայմանաւ դարձեալ, որ քարանձաւներու ձեռագիրները բարձին տակ դրած երազի պառկելով, մինչեւ իսկ անոնք գոց սորվելով, մարդ չկարծէ թէ երազին մէջ կրնան բացուիլ դռները մերօրեայ գիտութեան, քարի դարաշրջանէն ասդին յայտնուած կարծիքներուն, վարկածներուն եւ վկայութիւններուն :

Այո՛, սիրելի վարդապետ, կարդալը խելք է՝ չկարդալը մեղք : Եւ Նարդունին մեծ կարդացող մըն է, վկայ իր «համայնագէտ» աղբիւրագիտութիւնը, որ երկաթեայ կմախքն է իր բազմին ու գրածին :

Ճշմարտութեան մէջ պատգամ չկայ, գիտութեա՞ն մէջ պիտի ըլլայ : Չէ՞ որ Աստուած անգամ պատուիրանք է տուած եւ ոչ պատգամ :

Գիտութիւնը ճանապարհ ընթերցումի մըն է, որու ընթացքին մարդ իր գլխուն մէջի գիրքերու բեռան տակ քանիցս գետին կ'իյնայ :

Հեգնական ոճը եւ «ժամանցային» խրատները գիտութեան սով է : Ձեր մօտ գիտութեան սով չկայ, ինչո՞ւ այդ ոճը : Տարախոհ մեկնութեան մը վրայ կարելի է քալել, հեղինակին վրայ ո՛չ :

Մեր այս բարեմիտ խորհրդածութիւնը նոր չէ, ինչպէս նոր չէ ձեր վինելու «պատգամային» ձեւը եւ ոճը : Երբ տարիէ ի վեր, «ի սէր Մեծասքանչի», դուք եւ մենք իրարու վրայ գրիչ պարպած օրերուն, ըսած ենք արդէն որ իբաւունքը վարդապետին չէ, այլ գիտութեան :

Մեսրոպ Մաշտոցի պատուէր եւ ոչ պատգամ՝ «ճանաչել զիմաստութիւն» :

Իր վերջին ժամուն հասած մեծագոյն գիտունն անգամ, աչքերը փակած պահուն, կը ջանայ բերանը բանալ իր վերջին շունչով Մոնթենեյի հետ խոստովանելու համար.— «Ինչ որ լաւ գիտեմ, այն է թէ բան չեմ գիտեր» :

ԿԵՆԱՑԲ

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԷ "ԲԱԶՄԱՎԷՊ"

Մեր պապիկը ունէր մի շուն,
Նա նրան սպանեց,
Պարտիզում թաղեց,
Առաւ մի քար
Ու վրան գրեց. —
Մեր պապիկը ունէր մի շուն,
Նա նրան սպանեց,
Պարտիզում թաղեց,
Առաւ մի քար
Ու վրան գրեց. —
Մեր պապիկը ունէր մի շուն . . .

Շարունակէ՛, ընթերցո՛ղ, շարունակէ՛, բայց պիտի տեսնես թէ չի գար վերջը։ Անիկա պատմելու ձեւ մըն է, որ յատուկ է մարդոց՝ որոնք մասնաւոր հաճոյք մը կը զգան կրկնութիւններէ։ Դարը դարին վրայ կը դիզուի, բայց վանկ չի փոխուիր, բառ չի փոխուիր, իմաստ չի փոխուիր այս մարդոց գիտցած պատմութեան մէջ։ Պատմութի՞ւն, — ո՛չ, քիլիկրա՛մ։

Պատմութիւնը, սակայն, վարդապետի ուտելիք ապուր չէ։ Բազմավէպի խմբագրապետին գործը երբեք չէ։ Արի արանց Տրդատ Թագաւորին «խոզանալը» եւ, մազոխական ճաշակով, Գրիգոր Լուսաւորիչի մարտիրոսական չարչարանքներուն ագաթանգեղեան ուշտուրմասիոնները կրնան հաճոյք պատճառել իրեն՝ քրիստոնէաբար, ինչպէս Ադամի հայերէն խօսիլը՝ ազգասիրաբար։ Բայց մենք ոչ իսկ հէքեաթի արժէք կուտանք նման բանի ու բաներու։

Հ. Ներսէս Տէր Ներսէսեան (այսպէս կը ստորագրէ) գայթակղեր է կարդալով ինչ որ գրած եմ Յառաջի մէջ Մեծն Մեսրոպի մասին (տողադարձը այսպէս կը կատարէ)։ Բայց բնակա՞ն է, — ես աւելի՛ պիտի գայթակղէի՝ եթէ հաւնած ըլլար։

Պէտք է որ մտածման տարբերութի՛ւն մը գոյութիւն ունենայ իր եւ իմ միջեւ։ Նոյնիսկ հետաքրքրութեանց տարբերութիւն։

Օրինակ, Հ. Ներսէս կը գրէ. «Քրիստոնէութեան լոյսը թէեւ առաքելական շրջանէն ծագած էր Հայաստանի մէջ, բայց պաշտօնապէս Լուսաւորիչ–Տրդատով սկսաւ»։ Այս պարբերութեամբ՝ ինծի՞ կը պատասխանէ թէ Կողբեան եպիսկոպոսին, չեմ գիտեր։ Կը խոստովանիմ թէ քրիստոնէութեան առաքելական «լոյսն ի Հայս» հարց մըն է որ այնքան կը հետաքրքրէ զիս, որքան Հայկազանց ծննդաբանութիւնը՝ այն ձեւով որ Խորենացի կ'երկարէ մինչեւ Ադամ։

Տեսակէտի տարբերութիւններով կամ մեր հետաքրքրութեանց խոտոր ուղղութեամբ (տիվերժանս) պիտի չզբաղէի երբեք, պարզ այն պատճառով որ դիմացինս վարդապետ մըն է՝ ուրիշ կերպ մտածելու անկարող, եթէ ինծի վերագրած չըլլար բաներ, զորս կարդացածը հասկնալու անկարող մէկը միայն կրնայ բանաձեւել։

Ահա թէ ինչո՛ւ այս հարցումը. — Ե՞րբ եւ ո՞ւր «Նախատեր» եմ Կորիւնը։

Գրեր եմ ու կը կրկնեմ. «Կորիւն պատմել չի գիտեր»։

Նախատի՞նք, ա՞յս տեսակէտը։

Վկայութեան կանչեր էի հեղինակութիւններ իրենց թերութեամբ կամ նպաստաւոր եւ աննպաստ կարծիքներով։ Հ. Ներսէս չի խօսիր անոնց մասին։ Ուզեր է դաս մը տալ ինծի՝ «համայնավարական ապատակութիւններուս» առթիւ։

Անատոլուի մէջ «Համայնավարութիւնը» բառ է որ ծանր կը կշռէ։ Եւրոպայի մէջ սովորական բառ է, պարզ այն պատճառով որ, մատենադարաններու հարստութեանց շնորհիւ, ուէ աշխատասէր աշխատաւոր կրնայ դաս տալ նոյնիսկ աստուածաբանութեան մասին՝ վանքերու բնակիչներուն, այժմ գիրքերու պահապան։

Հ. Ներսէս, ուզելով ցոյց տալ թէ ըլբապա՞ց մը չէ միայն, այլեւ կարդացեր է քանի մը հատոր գիրք, ցուցահանդէս էր կազմեր իր կարդացած գիրքերով։ Խորհուրդ կուտամ իրեն զամբիւղ նետել այդ ցուցադրածները, Մելիք Բախշեան, Հրանդ Մուրատեան եւ այլ խեղճութիւններ։ Լաւ կ'ըլլայ որ Հ. Աճառեանը չխառնենք այս կարգի վէճերու՝ անաղարտ պահելու համար լեզուաբանի իր համբաւը։ Գալով Մ. Աբեղեանի, թող Հ. Ներսէս իմանայ թէ Ս. Մալխասեանց շատ խիստ կ'արտայայտուի Կորիւնի «անպատրաստութեան պաշտպանին» կամ «Մաշտոցասիրութեան» ախոյեանին մասին, որ է Մանուկ Աբեղեան։ Եւ երկուքը մէկ ջուրով լուալու համար կարծես, Աբեղեանի թարգմանական ու վերլուծական սխալներուն շարայարութեանց կարգին՝ Մաշտոցի կենսագրին կը վերագրէ «կեղծ համեստութիւն», «անկարողութիւն եւ՝

«... Կորիւնի Վարք Սրբոյն Մեսրոպայ աշխատութիւնն իբրեւ մատենագրական երկ՝ խոշոր պակասութիւններ ունի։ Բացի մութ երբեմն անհասկանալի ձոռոմաբանութիւնից, նրա բովանդակութիւնն էլ շատ պակասաւոր է, շատ անգամ չկան կարեւոր պատմական տեղեկութիւններ, սրա հակառակ երբեմն պատահում են բոլորովին աւելորդ խորհրդածութիւններ։ Այս երկու թերութիւնների նկատմամբ էլ Մ. Աբեղեանը իր հովանաւորութեան տակ է առնում Կորիւնին, պաշտպանում է նրա պակասները եւ արդարացնում նրա աւելորդաբանութիւնները»։

Վերջապէս Ս. Մալխասեանց կը յայտարարէ թէ Կորիւն «անպատրաստ հեղինակ է իբրեւ պատմիչ կամ կենսագիր», յետոյ զարմանքով գիտել կուտայ թէ ամէն տեսակէտով Կորիւնը պաշտպանելէ ետք՝ «ինքը Աբեղեանն ի վերջոյ ստիպուած է խոստովանել թէ «Կորիւնն, անշուշտ, պատրաստուած չի եղել պատմութիւն կամ կենսագրութիւն գրելու»։ Աբեղեան չարուած այս տողերը կը պատկանին Մ. Աբեղեանի գրչին։

Հո՞ս ես, Հայր Ներսէս։

Իսկ ի՞նչ ըսած էի ես։ Բայց Մ. Աբեղեան, աւելի խիստ քան Ս. Մալխասեանց, իսկ Ս. Մալխասեանց աւելի խիստ քան ես, նախատի՞նք է որ կ'ընեն՝ երբ նժարի մէջ կը դնեն մատենագիր մը յանուն Հայոց պատմագրութեան։

Այլ առակ լուարուք։

Հ. Ներսէս, որ յօդուածագրութեան նախափորձեր կը կատարէ այնքան ձախաւեր ձեւով, ոչ միայն իրարու կը խառնէ իմ տեսակէտներս եւ քաղածոյ վկայութիւններս, այլ եւ կը մոռնայ թէ ինծի չեն պատկանիր կարգ մը աննպաստ բառեր, զորս Կորիւնի տուած են մեծ բանասէրներ։ Ն. Բիւզանդացի, Ն. Ադոնց գռեհկական բառեր չեն գործածած Կորիւնի մասին։ Իմ ի՞նչ մեղքս։

Դեռ աւելին, — Հ. Բարսեղ Սարգիսեան, որ Վենետիկեան Մխիթարեան վարդապետ մըն է, շատ աւելի ծանր բառ է գործածած։ Իմ ի՞նչ մեղքս։

Մի՞թէ զանց առա՞ծ եմ Ֆնտգլեանի կարծիքը, երբ «հանճար» կ'անուանէ Մաշտոցի կենսագիրը եւ Ե. դարու հայ մատենագրութեան գրեթէ կէսը կը վերագրէ Կորիւնի, ամէն մեղքիս վրայ... Վրացի՝ ըստ ոմանց։

Եւ սա անմեղ դիտողութի՞ւնս է որ վրդովեր է Հ. Ներսէսը.

— Կորիւն պատմել չի գիտեր։

Լա՛ւ, վարդապետ, դրէ՛ յուշատետրիդ մէջ, օր մը պէտք կ'ըլլայ.

— Հայոց պատմութիւնը շատ քիչ պատմութիւն կը բովանդակէ։

Թէ ի՛նչ կը նշանակէ պատմութիւն, կը բաւէ ըսել թէ դէպքերու կամ դէմքերու անդամալուծութիւն մըն է։ Արդի բառով՝ փսիխանալիզ։ Հոգեբանութեան մեր օրերու վարպետները, որոնք կեղեւ կը համարին որեւէ խօսք կամ շարժում՝ անոնց բուն իմաստը որոնելով ենթագիտակցութեան մէջ, ինծի սորվեցուցած են ուղիղ պատմական դէմքերու գործին մինչեւ յատակը, գտնելու համար ցեղին ենթագիտակցական հարստութեան ակունքը։ Կրօնաւոր, արուեստագէտ, զինուորական, գիւղացի, — բոլոր ատոնք բեմական հագուստներ են Հայ Հանճարին համար։

Ուստի, ազգային հպարտութիւնը պաշտպանելու, ցեղային ինքնատպութիւնը յաւերժացնելու, Հայկազանց Եար յայտնաբերելու փորձ կը համարիմ հայ գիրերուն ստեղծումը, փոյթ չէ թէ առաջին առթիւ քրիստոնէութեան խօսքը տարածելու համար գործածուած ըլլան հայ գիրերը։ Յոյները ո՞րու համար եւ ի՞նչ նպատակով ստեղծած էին իրենց գիրերը աւելի կանուխ՝ Քրիստոսէ առաջ։

Նախանձելով օրաթերթերուն, որոնց զուգահեռ կ'ընթանայ, եւ փոխանակ իբրեւ ամսօրեայ պարբերաթերթ եւ վանական հրատարակութիւն՝ ակադեմական աշխատանքներ միայն տալու, վէ՞ճ կ'ուզէ ստեղծել Բազմավէպ։

Ահա պատրաստ եմ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ

ՇՈՒԿԱՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ երեք տեսակ շուկաներ կան. Գոց շուկայ, Կոլխոզի շուկայ եւ փողոցներու կրպակներ։

Գոց շուկան Սթալինեան պողոտային վրայ կը բացուի։ Կամարաձեւ հիանալի դուռ մը՝ պանդան թօշնային զարդերով՝ անոր մուտքը կը կազմէ։ Զարդերը օրինակուած են ձեռագիրներէն, նուրբ եւ գեղարուեստական են, ու անպայման տպաւորիչ՝ այցելող օտարականին վրայ։

Ներսը լայն միակամար շուկան է. սեղաններ շարուած են աջին անդին, ուր փառելապէս պտուղ եւ կանաչեղէն կը ծախուի։ Հայաստանի ոսկի խաղողը, տանձը, խնձորները դեղեղուած են սեղաններուն վրայ։ Երեւանի շատ լաւ շուկան է. ունեւորները միայն կրնան մօտենալ անոր գիներուն։ Քիլօ մը խաղողը վեց ռուբլի, քիլօ մը տանձը 9 – 10 ռուբլի, ինչ որ գործաւորի մը կէս օրականն է գրեթէ։ Ապրանքները լաւ որակի են, քիչ են գնողները։

Քաղաքին միւս կողմը կը գտնուի Կոլխոզի շուկան։ Նեղ անցքերով, քիչ մը աղտոտ, հնադարեան կրպակներով, խճողուած յաճախորդներով, իսկապէս արեւելեան պազար մըն է։ Հոն կը տեսնուին Հայեր, Քիւրտեր, Թաթարներ, Յոյներ, Ռուսեր, եկած գիւղերէն, նոյնիսկ այլ հանրապետութիւններէ, վաճառելու համար կոլխոզի հունձքը։ Կոլխոզը Ռուսաստանի մէջ երկրորդ ուժ կազմած է տնտեսական գետնի վրայ. ինքը կ'որոշէ սակերը, կը պարտադրէ իր գինները, կրնայ քաղաք մը պատժել՝ ապրանք չտալով, եթէ արդիւնքի հանդիպի։ Եղաւ ժամանակ մը որ Թիֆլիզ պատժուած էր եւ գետնախնձոր չէր հասներ։ Կոլխոզն իր ապրանքները կը տանի Կովկասէն մինչեւ Ռուսիոյ խորերը, Թուրքեստանէն Մոլտաւիա, երբ գիտնայ թէ հոն ապրանքը լաւ գին կ'ընէ։ Խորհրդային կառավարութիւնն ստիպուած է հաշուի առնել այս նոր ուժը եւ թուլցնել անոր մէջքին սեղմած գօտին։ Կոլխոզի գինները աւելի ցած են, հոս խաղողի քիլօն հինգ ռուբլի էր, տանձ – խնձորը 7–8 ռուբլի. կանաչեղէնի տեսակները 2–3 կամ չորս ռուբլի։

Փողոցներուն վրայ կան փոքրիկ կրպակներ ու կը վաճառուին Սովխոզներէն (պետական տնտեսութիւն) հասնող ապրանքները։ Գիները անհամեմատ կերպով ցած են. քիլօ մը խաղող երեք ռուբլի, տանձը, խնձորը (որ դժուար կը գտնուին) 4–5 ռուբլի, սակայն պէտք է ռուսի համբերութիւն ունենալ եւ ժամերով պոչ բռնել։

Ուտեստեղէնի, հագուստի կամ կօշիկի խանութներուն առջեւ այլեւս երկար պոչեր չկան, ինչպէս երբեմն էր. ապրանքը առատօրէն կայ, սակայն քիլօ մը ճերմակ պանիրի համար՝ 27 ռուբլի կ'ուզեն, կարագին 37 ռուբլի, շիշ մը երեքաստղ կոնեակին 47 ռուբլի, իսկ Դուինի կամ Յարեւեան կոչուած կոնեակներուն կը պահանջեն 60–63 ռուբլի։

Սուրիայէն ներգաղթողը Հալէպի պիստակ կը փնտռէ, Լիբանանէն եկողը՝ պանան, Յունաստանէն եկողը՝ գիրուկ ձիթապտուղ, եւ Ֆրանսայէն ներգաղթողը՝ լիմոն. լիմոնը հոն փողոցներու վրայ հատը երեք ռուբլիի կը վաճառուի, [illegible] թանկ է, երկու տուփ պուլկարական լիւքս սիկարէթ ըսել է։

Պուլկարիայէն մինչեւ Ռուսիոյ խորերը մեծ քաղաքներու մէջ կան Ունիվերմագ կոչուած մեծ վաճառատուները, ուր ուտեստեղէնէն մինչեւ հագուստ եւ ամէն տեսակ ապրանք կարելի է գտնել. գիները ամէն կողմ նոյնն են. պետական են։ Կանացի հագուստի երեք տեսակներ կան 25, 50, 100 ռուբլի մեթրօն։ Այր մարդկանց կօշիկները 293 – 600 ռուբլի. եւ եթէ նկատի առնենք որ բանուոր մը նուազագոյն ամսական հինգ հարիւր ռուբլի կը վաստկի, բժիշկ մը, ճարտարապետ մը ամսական 1200 ռուբլի կ'առնէ, այս գիները շատ սուղ են եւ Հայաստանի պետութիւնը կը ջանայ վաստակն ու ապրուստը ժամանակով հաւասարակշռել։ Համայնավար երկիրներու մէջ շատ նորոյթի չեն հետեւիր. գաղափար չունին օտար երկիրներու արտադրութիւններուն եւ գոհ են իրենց ունեցածէն։ Զին[illegible] նկարուած տուփեր, անկողինի ծածկոցներ եւ քիմոնօ կը գրեն, բայց ատոնք առօրեայ կեանքին հարկաւոր չեն։

Օտարականի մը համար տարօրինակ կը թուի երբ կը մտնէ խանութներ, ուր հանքային ջուր կը ծախեն, Արզնի, Ջերմուկի ջուրերը, մէկ շիշը (փոքր) [illegible] ռուբլի. կը գնեն եւ տեղւոյն վրայ կը սպառեն. օգտակար բան է։ Վրաստան հայ ջուրերուն չի հասնիր, իր Պորժոմի ջուրն ունի, սակայն Մոսկուա հայ ջուր կը փնտռէ։

Փողոցներուն մէջ յաճախ կարելի հանդիպիլ փոքրիկ կրպակներու, քիչ ուտեստեղէն կը վաճառեն, մեծ մասը գիրք եւ թղթեղէն է։ Պէտք է ընդունիլ թէ Հայաստանի մէջ աւելի գիրք կը սպառի քան հայ արտասահմանի մէջ։ Ամէն տուն, գեղեցիկ սովորութեամբ, գրադարան ունի։ Ժողովուրդն ինքն նոր գիրքերու քննադատը. եթէ ընտիր է, իսկոյն կը վաճառուի. իսկ անպէտ գիրքերը, եթէ հաստափոր ալ ըլլան, կրպակներու մէջ կը դեղինան։

Արտասահմանի հայ գրականութիւն առաջին քայլերը կ'առնէ Հայաստանի մէջ. անշուշտ իրենց ուղղագրութեամբ եւ լեզուով թարգմանուած։ [illegible] է, կը խորհիմ, պատճառը որ Գ. Վարժան, Ալիշան, Մեծարենց, Դուրեան [illegible] ուրիշներ Երեւանի մէջ չեն կրցած փողոց մը ունենալ։ Պարոնեան, հեգնելով ժամանակի ալաները, կրցեր է մտնել անոնց հոգիին մէջ եւ իր անունը փակցնել փողոցի մը վրայ։ Բազմաթիւ [illegible] բաներ ունին ռուս, թաթար, վրացի գինակներու եւ յեղափոխականներու [illegible] նուններ. շատ յայտնի թէ Մարքս, Լենին, Էնկելս կամ Սթալին կրնան [illegible] գտն փողոց եւ հրապարակ դրուիլ։

Արտասահմանէն Հայաստան այցելողները յաճախ զարմանքով կը կարդան փողոցներու վրայ գրուած ազդեր, Ռեստորան, ստոլոյավայ (ճաշարան) եւ [illegible] անգամ մեր բառերը. ապա կը [illegible] Ատըլիէ մօտ, կամ Կաստրոնոմ [illegible] անունները։ Վրացիները, հակառակ [illegible] րենց աղքատ լեզուին, աւելի ազգային [illegible] կան դիրք բռնած են, մենք Հայերս [illegible] մը շատ միջազգայնական ենք. այս [illegible] հարցերուն կարեւորութիւն չենք [illegible] բաւ է որ ժողովուրդն հասկնայ։ [illegible] ժանկարին հաճութեամբ կինօ [illegible] սաւառնակին՝ սամալիոթ, [illegible] կը գրեն՝ մարոժնի կը կարդան։

Ուրիշ կարեւոր նորութիւն մըն է [illegible] նախապէս կարելի չէր երեւակայել [illegible] մատուներու ազդերը՝ որոնք երեք հարիւր կը խոստանան դրամ պարգեւ [illegible] նողներուն, եւ կան այս գործն ալ [illegible] ներ։

Երեւան եւ խոշոր կեդրոնները [illegible] տագնապ մը կ'անցընեն բնակարանի [illegible] մար։ Յաճախ մէկ սենեակի մէջ 5–6 [illegible] կը բնակին, ժողովուրդը խճողուած է ամէն կողմ, հանգիստ բնակարան ունենալը հրաշք է։ Ծնունդները կը բազմա[illegible] գիւղերէն քաղաք կը խուժեն, [illegible] ուսանողներ եւ բնակելի տուներու [illegible] թիւը նոյն քայլերով չընթանար։

ՄԱՐԴԸ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ամէն մարդ միտք ունի, բայց քիչեր ունին ուղիղ դատողութիւն :

Մտքին արժէք տուողը ուղիղ եւ ողջամիտ դատողութիւնն է :

Ամէն մարդ, որ, իշխել կ'ուզէ, կը ձախողի —

Կը յաջողի այն իշխանը, որ օրէնքի, ճշմարտութեան, դատողութեան, եւ համոզիչ փաստերու ուժով կ'իշխէ : Զէնք իշխան եւ պետ ընտրող կամ ընդունող ժողովուրդին բիրտ ուժ ու բռնութիւն ցուցադրել՝ անմեղ եւ արդար մարդոց արժանապատուութեան զգացումը վիրաւորել ուզող իշխանները միշտ ալ ձախողած են, իրենց պաշտօնին մէջ:

Ամէն մարդու կանգունին համեմատ կտաւ չի տրուիր

Երկրի մը վրայ ընդունուած չափն ու կշիռքը նեղթակայ չեն կրնար ըլլալ մարդոց քմահաճոյքին :

Ամէն մարդ իր ցաւը իրեն պահելու է

Աշխարհի վրայ, ամէն մարդու կեանքի բաժինն է ցաւն ու տառապանքը: Կարելի չէ գտնել մարդ մը, որ ցաւ չունենայ: Մարդիկ իրենց ցաւով տարուած, ոչ ժամանակ, ոչ ալ տրամադրութիւն ունին մեր ցաւերով եւ տրտունջներով զբաղելու :

Ամէն մարդ պարտաւոր է ճանչնալու իր տեղն ու խօսքը

Մարդ երբ իր տեղն ու խօսքը ճանչնալ չուզէ, ժամանակը կը ճանչցնէ իրեն :

Ամէն մարդ հարկ է սիրով տանի իր խաչը :

Երբ սիրով եւ յօժարութեամբ տանինք մեր խաչը, չենք զգար անոր ծանրութիւնը. տրտունջ, դժգոհութիւն, դժկամութիւն, աւելի եւս կը ծանրացնեն զայն : Դժուարութիւններ, սխալանքներ, ձախորդութիւններ եւ ցաւեր կոչուած են բարձրագոյն զգլոյ մը ըլլալու մեզի համար եւ բարձրացնելու մեր փորձառութեանց եւ կեանքին արժէքը :

Ամէն մարդ ջուրը իր ջաղացքը դարձնել կ'ուզէ

Մարդիկ փութկոտ են, ամէնքն առաջ, իրենց գործը քալեցնելու, իրենց համար յաջողութիւններ ձեռք բերելու, կամ կողմնակցութիւններ ցոյց տալու :

Ամէն մարդ, ի՛նք պէտք է հսկէ իր գործերուն վրայ

Գործունեայ մարդը ուրիշներուն չի ձգեր իր կատարելիք գործը, եւ իր անմիջական ջանքերով եւ ճիգերով բարձրացնելու կ'աշխատի անոր արժէքը :

Ամէն մարդու շապիկը, իր ջանին մօտիկ է

Մարդիկ ընդհանրապէս իրենց հոգիներէն յենալով կը նկատեն իրենց ինչքն ու ստացուածքը, եւ բոլոր ուժով պահելու եւ պաշտպանելու կ'աշխատին զայն :

Ամէն մարդ, լաւ է որ իր աշխատանքով ապրի

Աշխատանքը լոյս կուտայ, յոյս կուտայ, արժէք կուտայ կեանքին եւ արժանապատուութեամբ լի կը դարձնէ զայն : Աշխատանքը մայրն է բարիքի, ծուլութիւնը՝ չարիքի :

Ամէն մարդու համար ալ, իմաստութեան սկիզբը Աստուծոյ վախն է :

Աստուծոյ վախը միայն կրնայ շիտակ ուղղութիւն տալ քրիստոնեայ մարդուն: Աստուծմէ չվախցողներ, չարութիւն եւ անիրաւութիւն ընելէ ալ չեն վախնար :

Ամէն մարդ ալ պարտաւոր է, գլուխ ծռելու ճշմարտութեան առջեւ

Ճշմարտութիւնը կը փրկէ զինք ճանչցողը: Ճանչնալ ճշմարտութիւնը, խոնարհիլ ճշմարտութեան առջեւ, մեծագոյն առաքինութիւններէն մէկն է մարդուն համար :

Ամէն մարդու սրտին սեւութիւնը, իր երեսը կը ճուի

Զարաչար տուժած են, բոլոր անոնք, որոնք նենգամտաբար մուր քսելու աշխատած են միամիտ եւ անմեղ մարդոց, կեանքին եւ պատուին, եւ պատճառ դարձած անոնց անկումին եւ դժբախտութեան :

Ամէն մարդ, իրեն տրուած ազատութեան արժէքն ու սահմանը ճանչնալու է

Իրենց ազատութեան գին ու արժէքը չգիտցողներ, զայն կորսնցնելու դժբախտութեան առջեւ գտած են իրենք զիրենք: Մեր ազատութեան, գինն ու արժէքը գիտցած կ'ըլլանք, եթէ գիտնանք թէ ո՞ւր կը սկսի եւ ո՞ւր կը վերջանայ մեր ազատութեան սահմանը :

Ամէն մարդ, պարտաւոր է յարգելու իր ուխտին եւ առաջադրութիւններուն պարտաւորութիւնները

Խոստմնազանց ըլլալ, դրժել առաջադրութիւնները, ցոյց կուտայ թէ մեր կամքին եւ նկարագրին տկարութիւնն ու թուլութիւնը, թէ մեր մեղքերու եւ մոլութիւններու անձնատուր հոգին :

Ամէն մարդուն ալ բերանը, իրեն աւելի մօտ է

Մարդիկ նոյն են ամէն տեղ, երբ սուր է իրենց ուտելու եւ խմցնելու ախորժակը, եւ եթէ պատեհութիւն գտնեն, չեն թերանար իրենց անձնականը գերադասելու՝ ընդհանուրի շահին :

Ամէն մարդ ալ սորվելով կը զարգանայ

Սորվիլ, սորվիլ, սորվիլ, եղած է միշտ՝ մեծութեան արդար տենչով վառուած անձնաւորութիւններուն խաչալը : Դպրոցական պատանիներուն եւ երիտասարդներուն, թեւ ու թռիչք տուողը եւ անոնց միտքը, սիրտն ու հոգին մեծցնողը եղած է այս խաչալը :

Ամէն մարդ ալ կրնայ բարի ըլլալ

Վճռական առաջադրութիւններ, ամէնէն չար մարդոց իսկ կ'օգնեն, ըլլալու բարի մարդիկ : Երբ միտքը, խորհուրդը, կամքը բարութեան ձգտին, բարութիւնը կը սկսի իր օգտակար պտուղները տալ :

Ամէն մարդ, ինք պէտք է ըլլայ, իրեն համար, լաւագոյն ապագայի մը ճարտարապետը

Բաղձալի ապագան ինքնիրմէ չի գար: Այսօրուան մեր աշխատանքն է որ պիտի շինէ մեզի համար լաւագոյն ապագայ մը: Այս իրականութիւնը մոռցողները, լաւագոյն ապագայ մը չեն կրնար ունենալ :

Ամէն մարդ որ կ'ապրի, կը տեսնէ

Կը գտնուինք ժամանակի մը մէջ, կ'ապրինք այնպիսի աշխարհի մը մէջ, որ օրէ օր նորանոր գիւտերու եւ իրագործութիւններու առջեւ կը դնէ մեզ : Այս բոլորը կրնան նորանոր տեսարաններ պարզել այսուհետեւ ալ ապրողի աչքին:

Ամէն մարդ ինքն է պատասխանատուն, իր արարքին

Մեր գործած սխալներուն համար իրաւունք չունինք ոք ոք մեղադրելու: Անհատի մը գործած յանցանքին համար, անոր ընտանիքը, կուսակցութիւնը, ազգը պատասխանատու նկատել արդար չէ եւ օրինական բնոյթ չի կրեր : Այսուհանդերձ պատմութիւնը ցոյց կուտայ որ օտար ժողովուրդներու եւ կառավարութիւններու հանրային կարծիքը, յաճախ սխալ դատողութիւններու եւ եզրակացութիւններու յանգած է եւ կը յանգի : Նկատի ունենալով այս պարագան, մեզմէ ամէն մէկը հարկ է զգուշանայ, իր պատասխանատու գործերով, իր ընտանիքին, կուսակցութեան, համայնքին եւ ազգին անունը սեւցնելէ :

ԱՒԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

ավարութիւնը տեղացին կ'աշխատի լուծել այս փշոտ հարցը, բայց երկար ժամանակի կարօտ է :

Մեր կարմիր չեչաքարէ շինուած գեղեցիկ պալատէ մը ներս, պիտի զարմանաս սենեակներու պզտիկութեան վրայ. Թէպէտ անոնք մարմարէ չեն, սակայն տուներնին կրնան հոն տանիլ եւ մաքուր պահել, փողոցները աւելի մաքուր են :

Երեւանցին հպարտ է իր մայրաքաղաքով, ամէն արդար իրաւունք է, աշխատեր է եւ հասեր է որոշ արդիւնքի մը: Ժողովուրդը շատ անգամ կամաւոր աշխատանքով կը մասնակցի քաղաքին բարեզարդութեան. Թէպէտ տակաւին մնացած են հին Երեւանէն ցածկեկ հողաշէն տուներ, պատճառն այն է որ տունի պակասը թոյլ չի տար զանոնք փլցնել, եւ լաւ պիտի ըլլայ քանի մը հատ նմոյշի համար պահել :

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(6 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

Մարտ 4էն, Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 6·30ին, պաշտօնական արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ Ֆրանսական Համալսարանի Ամփիթատրոնին մէջ Տոքթ. Ժոզէֆ Արսլանեանի փրոֆէսէօրութեան տիտղոս ստանալուն առթիւ: Սոյն հանդիսութեան, մասնաւոր հրաւէրով ներկայ գտնուեցաւ Թեմին Բարձրաշնորհ Առաջնորդ Սրբազանը՝ ընկերակցութեամբ Վարդան վարդապետ Տէմիրճեանի :

ՍՐԲԱԶԱՆԸ ՄԻՒՖԹԻԻՆ ՄՕՏ

Սրբազան Առաջնորդը, Չորեքշաբթի օր, ժամը 10·30ին, ընկերակցութեամբ Տ. Վարդան վարդապետի, Տար էլ Ֆաթուա գնաց եւ իսլամական տօնին առթիւ Լիբանանի Հանրապետութեան Մեծ Միւֆթիին՝ Ն. Վ. Շէյխ Մուհամէտ Ալայայի եւ իսլամ համայնքին ներկայացուց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին եւ Լիբանանի հայ համայնքին, շնորհաւորութիւններն ու լաւագոյն բարեմաղթութիւնները :

«ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ ԳՈԼԷՃԻ» ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Իսկ նոյն օրը ժամը 11·30ին, Առաջնորդ Սրբազանը Ազգային Առաջնորդարանի իր գրասենեակին մէջ ընդունեցաւ դպրոցաշէն եւ կրթասէր բարերար Պ. Սուրէն Խանամիրեանը որուն հետ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ կառուցուելիք «Սուրէն Խանամիրեան Ազգային Գոլէճի»ն շուրջ եւ որոշուեցաւ փութացնել շինութեան նախապատրաստական աշխատանքները :

Երեկոյեան ժամը 4էն, Ազգ. Քաղաքական Ժողովոյ անդամները եւ Պէյրութահայ ծանօթ եօթը ճարտարապետներ հանդիպում մը ունեցան Ազգ. Առաջնորդարանի Դահլիճին մէջ, ուր Առաջնորդ Սրբազանը կառուցուելիք շէնքին շուրջ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ եւ յայտնեց բարերարին կամքը՝ ըստ ամենայնի տիպար եւ շքեղ գոլէճ մը ունենալու համար :

Նոյն օրը ժամը 7·30ին, Տ. Խորէն Սրբազանի գլխաւորութեամբ, Ազգ. Գաւառական Ժողովի Դիւանը եւ Քաղաքական Ժողովը իր լրիւ կազմով պաշտօնական այցելութիւն մը տուին Ազգ. Բարերար Պ. Սուրէն Խանամիրեանին եւ Ազգին ու Ազգ. իշխանութեան խոր երախտիքն ու շնորհակալիքը յայտնեցին անոր այս մեծարժէք եւ հոյակապ նուիրատուութեան համար :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (177)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Անմիջապէս մէկդի դրաւ քերոցը, որ երկաթէ շինուած էր ու ակռաներ ունէր՝ ձիերուն մարմինը մաքրելու համար, պահ մը սպասեց: Յետոյ յառաջանալով դէպի դուռին կողմը տեսաւ որ թուրք կին մը կեցած էր՝ բոլորովին ծածկուած էր հնամաշ, դեղնած ու աղտոտ փէրաճէին մէջ:

— Ի՞նչ կ'ուզես, հարցուց Միրօ Ախպար, որ կարծեց թէ մուրացիկ կին մըն էր ան :

— Քեզ կ'ուզեմ, մրմնջեց փէրաճէին տակ ծածկուած կինը :

— Ինծի՞ կ'ուզես ... կրկնեց Միրօ Ախպար զարմացական շեշտով մը :

— Ահ, այո :

— Բան մը ունի՞ս ըսելու :

Ունիմ :

— Ուրեմն յայտնէ ... ես սպասելու ժամանակ չունիմ : Ձիերուն թիմարը չվերջացուցի :

— Կ'ուզէի գիտնալ թէ ի՞նչ ազգ ես դուն :

— Ե՞ս :

— Այո :

— Քիւրտ եմ :

— Հեռո՞ւ տեղէ :

— Ոչ ... մէկ երկու օրուան չափ —

— Ընտանիք ունի՞ս :

— Բան մը չունիմ :

— Ըսել է թէ՝ բնաւ կարգուած չե՞ս :

— Ի՞նչ պիտի ընեմ կարգուիմ ... առանկ ապրելով պիտի կրնա՞մ ընտանիք նայիլ:

— Ատանկ է ... բայց մարդ ըսածդ առանց ընտանիքի չըլլար: Ներեցէք, ի՞նչ է ձեր անունը :

— Նատօ է անունս :

— Աղէկ, Քիւրտ Նատօ, կարգուելու բնաւ միտք չունի՞ս :

— Ամենեւին :

— Քանի որ ամենեւին կ'ըսես չեմ համարձակիր քեզի առաջարկ մը ընելու :

— Ի՞նչ առաջարկ է :

— Մեր թաղին մէջ աղուոր ու աննման աղջիկ մը կայ ...

— Է՞յ ...

— Կամենամ քեզի :

— Վայ ... քանի՞ տարեկան է,

— Դեռ մատ մը չօճուխ է, Քիւրտ Նատօ, ի՞նչ կը հարցնես ... ըլլայ ըլլայ տասնեւհինգ տարու, աւելին մի փնտռեր:

Միրօ Ախպար հոգեկան հառաչանք մը հանեց սրտէն ու դառն ժպիտ մը պատկերացուց իր թառամած շրթներուն վրայ, յետոյ կսկծալի ձայնով մը մրմնջեց.

— Ոչ, կնիկ պէտք չէ ... Աստուած տայ աղջիկը տիրոջը պահէ: Ես յիսուն տարեկանէս անդին խաղ չեմ կրնար սորվիլ ... պատառ մը կտաւին եւ կամ թէ ափ մը հողին ի՞նչ է եղեր որ ...

Փէրաճէով ծածկուած կինը պահ մը լռեց եւ չորսդին պտտցուց իր երկիւղալի նայուածքը, յետոյ կամաց ձայնով մը հարցուց.

— Քիւրտ Նատօ, քենէ զատ այս ախոռին մէջ մարդ կա՞յ մի :

— Ոչ ... ի՞նչ կայ որ, նկատել տուաւ Միրօ ախպար :

— Ըսելիք մը ունիմ :

— Խօսէ լաւ, ուրեմն մի վախնար ... յայտնէ :

— Կեցիր, դուն Քիւրտ մըն ես ու գիտեմ թէ աշխարհիս մէջ չկայ ազգ մը որ քու երդումէդ պէս նուիրական երդում ունենայ, երդում ըրէ որ Աստուած, ես եւ դուն պիտի գիտնանք իմ յայտնած գաղտնիքս :

— Կ'երդնում ... շեշտեց Միրօ Ախպար :

— Ազգիդ նիքեահի՞ն վրայ :

— Ազգիս նիքեահին վրայ :

— Հիմակ մտիկ ըրէ, մեր թաղին մէջ երիտասարդ մը կայ որ սիրահարեր է փաշայիդ կնիկներէն մէկուն վրայ, հասկցա՞ր ...

— Ի՞նչ պէս ... գոչեց Միրօ Ախպար :

— Կ'ըսեմ թէ մեր թաղին մէջ երիտասարդ մը կայ որ սիրահարեր է քու փաշայիդ կնիկներէն մէկուն վրայ :

— Երիտասարդը սիրահարեր է փաշայիս կնոջ վրայ ... բայց տեսնենք փաշայիս կինն ալ սիրահարե՞ր է քու ըսած երիտասարդիդ վրայ :

— Այո ... իրարու վրայ կը խենթենան :

— Տէր Աստուած, ո՞ւր տեսած են զիրար :

— Երբ փաշան հեռու քաղաք մը հոս կը փոխադրուի, ան ատեն գործը եփուած է եղեր :

— Երիտասարդը փաշային հետ է եղեր:

— Ոչ :

— Հապա՞ :

— Առաջուց կը ճանչնան զիրար :

— Հիմակ ի՞նչ գործ կ'ընէ երիտասարդը :

— Վաճառական է :

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ ՑԻՆ

Կը վերջանայ *Յառաջ*ի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ գրավաճառ Ծերիկեանց: 13, Րիւ տէ Տօմինիքէն:
ՎԻԷՆ՝ Կ. Տէրմոյեան:
ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան:
ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ. Սիմոնեան:
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան:
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան:
ՊՈՌՏՕ՝ Կ. Տօնէրեան:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Քիւրէնեան:

×

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Իտալիոյ մեր բաժանորդներուն իւրաքանչիւրին առանձին հաշուեցոյցեր ղրկած ենք եւ ջերմապէս կը խնդրենք անոնցմէ որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ հաշիւները, վճարումները կատարելով ՏՈՔԹ. Ե. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ:

ՎԻԱ ՔԱՓՓԵԼԼԱՌԻ 3, ՄԻԼԱՆՕ

Տարեկան 60 Ն. Ֆ. *կամ* 7500 *լիռ* (1961 *Յունուար 1էն ի վեր*):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէէն տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խողեան հինգ, փոխան ծաղկեպսակի Ա. Գրիթապճեանի մահուան առթիւ: Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Ճանիկեան տասը, Տէր եւ Տիկին Ներոյեան տասը, Այրի Տիկին Անժէլ Ժամկոչեան հինգ, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Կարապետեանի մահուան առթիւ:

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմի մասնաճիւղի վիճակախաղի շահած թիւերն են.— 8, 14, 16, 18, 19, 21, 24, 27, 46, 48, 61, 64, 124, 155: 180, 187, 197, 200, 219, 247, 268, 286, 287, 291:

Նուէրները ստանալու համար պէտք է դիմել Տիկին Ճանիկեանին, 2 Րիւ Նիւվոլոն, Սէն Ժերմ:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայց. Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը համայնական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայից լուսաւորչական համայնքին պատկանող բոլոր հայրենակիցները անխտիր: Ուրբաթ (16 *Մարտ*), *երեկոյեան ժամը* 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի Ֆուայէին մէջ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. *Բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն*: 2. *Նոր ծրագրի ընթերցում եւ վաւերացում*: 3. *Վարչական ընտրութիւն*:

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն, որ ներկայ գտնուին սոյն ժողովին:

Հասցէներու չգոյութեան պատճառաւ, կարելի չէ եղած հրաւէր ղրկել ամէնուն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հայ Ազգ. Եկ. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, Կիրակի 18 Մարտ, ժամը 15ին, Քաֆէ տը լա Փօսթի *վերնայարկի սրահը*:

Օրակարգ.— 1) *Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն՝ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան*:

2) *Ընտրութիւն նոր վարչութեան*:

Կարեւոր.— *Ներկաներու թիւը օրինաւոր կը համարուի*:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

20 – 30 *տարեկան կին մը տնային գործերու համար, հայ ընտանիքի մը մէջ, մնայուն բնակութիւն եւ շատ լաւ վարձատրութիւն: Հեռաձայնել՝*

TUR. 26-95

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ժամը 15·30ին

Պիտի ներկայացուին

ՀՆԱԽՕՅԶԸ

Պոլսական կատակերգութիւն 3 արար

Mimile

Զաւեշտ մէկ արար

Արտասանութիւններ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակը կը հաղորդէ որ մինչեւ ՄԱՐՏ 26, այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւններու պատճառաւ:

Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմումները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, նոյն հասցէին.—

23, Rue La Pérouse, PARIS (16ᵉ)

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Տարեկան պարահանդէսը

ԶԱՏԻԿԻՆ

(ԱՊՐԻԼ 22)

Alhambra

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, (24 Մարտ), ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Բացումը կը կատարէ Կապոյտ Խաչի դպրոցի ուսուցիչ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ:

Գեղարուեստական նոխ բաժին.—*Մասնակցութեամբ* Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու: *կենդանի պատկեր*, *«Որբուհին եւ Աղքատ կինը»*, *հայկական պարեր տոհմիկ տարազներով*:

Մասնակցութեամբ Քեմանչիստ Պ. ՀԱՄՈՅԻ *եւ իր նուագախումբին*:

Երգ եւ արտասանութիւն՝ Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԷ:

Կէս գիշերէն սկսեալ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ, ընկերակցութեամբ Ս. Չէօրէքճեան նուագախումբի:

Խօսնակ Պ. Կ. Յարութիւնեան:

Հաճելի անակնկալներ *Ճոխ պիւֆէ*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 29 Մարտ, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 15ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9ᵉ)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի, ժամը 8·30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը զեկուցանէ՝

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 1, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Դաշնակ՝ *ծանօթ արուեստագէտ՝* ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ՊԷՆԿԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Արտասանութիւն Օր. ՇԱԼՃԵԱՆ

Հայկական եւ կովկասեան պարեր

Փարիզի Հայ Թատրոնի ընտրուած դերասաններու խումբով մը Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Հայկական գեղջ. կատակերգութիւն 3 արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ
Քաղուած Մոլիէրի «Լը Մէտըսէն Մալկրէ Լիւի» համբաւաւոր թատերախաղէն:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԵՍԻՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն (ժամը 21էն մինչեւ 4)

Bal du Nor Séround

LYON — DECINES

Dans les Salons Berrier–Millet (Place Belcour, Lyon)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.— POUJOL

Պիտի մեներգէ Փարիզէն ծանօթ երգիչ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Դաշնակի ընկերակցութեամբ ԱԼԷՔՍ ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

MORY et Cᴵᴱ

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10ᵉ

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ

ՀԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
ՍՈՒՍԱՄ (ՌՈՃԻԿ)
ՀԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ԼԵ BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin / Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՐՏ

MARDI 20 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9358 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5159

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՑԵՐԵԿ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԴԱԴՐԵՑԱՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՈՎ Կ'ՈՒԶԷ ՎԱՒԵՐԱՑՆԵԼ ԵՂԱԾԸ

ՊԵՆ ԽԵՏՏԱ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ԶԻՆԱԴՈՒԼ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ՆՇԱՆԱԿԵՐ

ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

12 օր է Էվիանի մէջ Ֆրանսացի եւ ալժերացի պատուիրակները դժուար ժամեր ապրեցան, ի վերջոյ գլուխ հանելու համար համաձայնութիւն մը զինադուլի շուրջ։ Մարտ 18, Կիրակի ժամը 18ին, ֆրանսական ձայնասփիւռը եւ պատկերասփիւռը կը դադրեցնէին իրենց յայտագիրը, յայտնելու համար թէ քանի մը վայրկեան առաջ ժամը 17.40ին, ստորագրուած էր զինադուլի համաձայնագիրը։

Համաձայնագիրը 93 էջերէ բաղկացած է եւ ամէն մէկ էջ ստորագրած են 3 Ֆրանսացի եւ մէկ Ալժերացի։ Ժամը 18.30ին, ֆրանսական պատուիրակութեան պետը՝ Լուի Ժոքս մամուլի ասուլիս մը կուտար։

Ալժերական Հարցերու նախարարը կը հաղորդէր թէ համաձայնութիւն մը ստորագրած է զինադուլի շուրջ, եւ կռիւները պիտի դադրին Երկուշաբթի ցերեկ։ Ժոքս յիշեցուցած է նաեւ թէ բանակցութիւնները ինչ փուլերէ անցած են՝ Էվիանէն Լիւկրէն, Լիւկրէնէն Ռուս, ապա կրկին Էվիան, յանգելու համար այս եզրակացութեան։ Ուսումնասիրուած է գլխաւորաբար ինքնորոշումը, յետոյ անշուշտ ապագան եւ մանաւանդ հանրաքուէի տրուելիք երեք հարցումներէն մէկուն (անկախութիւն) ընտրուելու պարագան։ Մեծ աշխատանք մը կատարուած է, շեշտած է Ժոքս եւ ի մօտոյ ընդհանուր յայտարարութիւն մը պիտի հրապարակուի այս հարցին զանազան կէտերուն մասին։

Քանի մը ժամ ետք, Զօր. տը Կոլ կը խօսէր Ազգին։

« Ալժերիոյ զինադուլի որոշումը, այն միջոցները որոնք ձեռք առնուած են որպէսզի բնակչութիւնները իրենց ճակատագիրը ընտրեն եւ անկախ Ալժերիոյ մը գալուստը սերտօրէն կապուած Ֆրանսային գործակցութեան Ֆրանսայի բանականութեան։ Վասնզի, ինչ որ որոշուեցաւ կը համապատասխանէ երեք ճշմարտութեանց որոնք արեւուն պէս պայծառ են։

« Առաջինն այն է որ մեր ազգային շահը, ֆրանսական, ալժերական եւ համաշխարհային իրականութիւնները, մեր երկրին տարած աշխատանքին եւ հանճարին իմաստը մեզի կը հրամայեն, որ մեր ժամանակաշրջանին, Ալժերիան իր տէրն ըլլայ։

« Երկրորդ ճշմարտութիւնն այն է թէ Ալժերացիներուն մեծ փափաքները եւ մեծ կարիքները ինչ կը վերաբերի, իրենց բարգաւաճման, իրենց տնտեսական, թեքնիք, մշակութային յառաջդիմութեան արդի պահանջներուն, ֆրանսական ծագում ունեցող համայնքի մը ներկայութիւնը եւ անոր խաղալիք դերը եւ Մահմետականները որոնք կ'աշխատին մեր մայր-երկրին մէջ, այս բոլորը կը պարտադրեն Ալժերիոյ որ մեզի հետ աշխատի »։

« Վերջապէս, երրորդ ճշմարտութիւնն այն է թէ կռիւներէն, ահաբեկումներէն, տառապանքներէն վեր եւ հակառակ ցեղի, կեանքի եւ կրօնքի բոլոր տարբերութեանց, Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ կան, ոչ միայն շատ մը կապեր իրենց 132 տարուան հասարակաց կեանքի ընթացքին հիւսուած, ոչ միայն մեծ ճակատամարտներու յիշատակները ուր մէկ եւ միւս երկրի զաւակները կռուեցան կողք կողքի՝ մեր շարքերուն մէջ աշխարհի ազատութեան համար, այլեւ տեսակ մը յատուկ եւ տարրական քաշողութիւն։ Ո՞վ գիտէ եթէ կռիւը որ կը վերջանայ եւ երկուստեք ինկած մեռելները օգնած պիտի չըլլան, ի վերջոյ, երկու ժողովուրդներուն որ աւելի լաւ հասկնան թէ իրենք եղած են ոչ թէ պայքարելու համար իրարու դէմ այլ՝ միասին քալելու համար եղբայրաբար քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ »։

Ապա նախագահը շեշտեց թէ Հանրապետութիւնը կրցաւ բարեփոխել եւ գործադրել իր հիմնարկութիւնները այնպիսի ձեւով մը որ Պետութեան հեղինակութիւնը, նպատակներու շարունակութիւնը փոխարինեցին տագնապները, լքումները եւ անկարողութիւնը որոնց մէջ մխրճուած էր, անցեալին։

Տը Կոլ յիշեց նաեւ բանակը որուն քաջարի գործունէութիւնը թոյլ տուաւ այս բոլորը։ Բանակը, ի գին փառաւոր կորուստներու, եւ գնահատելի ջանքերու տէր դարձաւ ամէն մէկ շրջանի եւ մարդկային ու բարեկամական յարաբերութիւններ ստեղծեց բնակչութեանց հետ։

Վերջապէս նախագահը գնահատանքի խօսքը ուղղեց Ֆրանսացի ժողովուրդին. որուն իմաստութեան եւ համախոհութեան շնորհիւ կարելի եղաւ արդիւնաւոր ապագայ մը պատրաստել։ Եւ ըսաւ.—

« Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, որպէսզի հանդիսաւորապէս վաւերացուի ինչ որ որոշուեցաւ, որպէսզի, երբեւէ հետեւանք եւ հակառակ վերջին խոչընդոտներուն, կատարուի ինչ որ պէտք է կատարուի, հարկ է որ հիմա բարձր արտայայտուին ազգային վստահութիւնը եւ հաւանութիւնը, այսինքն ձերինները։ Ձեզի պիտի դիմեմ ուրեմն։

«Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը։

Կեցցէ՛ Ֆրանսա »։

Այս վերջին խօսքերով տը Կոլ կը հաստատէր ինչ որ կ'ըսուէր վերջերս այն է որ հանրաքուէի պիտի դնէ Ֆրանսայի ալժերական քաղաքականութիւնը։ Հաւանական թուական՝ Ապրիլ 8։

Անդին, Թունուզի մէջ, Ալժերիոյ առժամեայ դահլիճին ղեկավարը՝ Պեն Խետտա յայտարարութիւն մը կ'ընէր։ Կը շեշտէր թէ քանի մը ամիս է տեւող դժուար բանակցութիւններէ ետք, ընդհանուր համաձայնութիւն մը գոյացած է եւ կ'աւելցնէր.— « Ուրեմն, յանուն Ա. Հ. Ա. Կ.ի լիազօրուած Ալժերական յեղափոխութեան Ազգային խորհուրդին կողմէ, զինադուլ կը հռչակեմ ալժերական ամբողջ հողամասին վրայ 1962 Մարտ 19, ժամը 12ին։ Յանուն Ա.Հ.Ա.Կ.ի կը հրամայեմ. Ազգային Ազատագրական բոլոր կռուող ուժերուն՝ դադրեցնել զինուորական գործողութիւնները» ։

Պեն Խետտա ուղեկոչեց ալժերացի մեռեալներուն յիշատակը եւ ժողովուրդին տառապանքը, անդրադարձաւ համաձայնագրին յօդուածներուն, շեշտելով սակայն թէ զինադուլ խաղաղութիւն չի նշանակեր եւ փոխանցման շրջանը այն շրջանն է որ ամէնէն շատ աչալրջութիւն կը պահանջէ։ Վտանգը մեծ է կ'ըսէ Պեն Խետտա որովհետեւ «ֆաշիստ եւ ցեղապաշտ հրոսակները պիտի ջանան արեան մէջ խեղդել երկիրը։ Ճայսօր Ֆրանսական զինուորական եւ քաղաքային իշխանութիւնները աւելի թէ պակաս մեղսակից եղան Գաղտնի Բանակին։ Մեր երկիրներու գործակցութեան եւ խաղաղութեան գերագոյն շահուն համար, այդ մեղսակցութիւնը պէտք է վերջ գտնէ»։

Ալժերական պատուիրակութիւնը մամուլի ասուլիս մըն ալ տուած էր զուիցերական ճաշարանի մը մէջ, իսկ պատուիրակութեան պետը՝ Պելքասըմ Քրիմ յայտարարութիւն մը ըրած է։

*

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՆՈՒՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՈՒՆ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ

—o—

Աոջի օր կը յիշէինք Տիկին Ռոլանի պատմական դարձած խօսքը, երբ Յեղափոխութիւնը գլուխը կը դատէր.— «Ազատութիւն, ինչ ոճիրներ կը գործուին քու անունով»։

Այսօր յանուն խաղաղութեան է որ կը գործուին շատ մը ոճիրներ Տէնքերքէն մինչեւ Թամանրասէթ։

Պատմած էինք անհաւատալին։

Ալժէի մօտակայ մէկ կեդրոնին մէջ, 18 քննիչներ ժողովի նստած են։ Դուռը կը բացուի՝ մարդ մը կը մտնէ զինուած եւ կը կարդայ եօթը հոգիներու անունները, որոնք մահուան դատապարտուած են Գաղտնի Բանակին կողմէ։ Անոնցմէ մէկը բացակայ է, վեցը կ'ելլեն, ոտքի կը կենան, տժգոյն, լուռ բայց արի կեցուածքով։ Գիտեն որ պիտի մեռնին։ Գիտեն նաեւ թէ քաջութիւնը՝ մեռնիլ գիտնալն է։

Ժողովատեղիին տան բակին մէջ, պատին տակ շարուած, գնդացիրի 109 հարուածով գետին կը փռեն մահուան դատապարտուած ժողովականները։

Անոնց մէջ է մեծ մահմետական մը՝ Մուլուտ Ֆերուան։ Սնած ֆրանսական քաղաքակրթութեամբ եւ մշակոյթով, եղբայրացած «Սեւ Ոտքին» հետ, ազքատի զաւակ բայց տաղանդաւոր գրագէտ, որ Ֆրանքեւալժերական եղբայրութիւն կը դաւանէր եւ քարոզած է։

Լաւագոյն ներկայացուցիչն էր, ալժերական ֆրանսագիր գրականութեան։ Ծարդ իր լոյս ընծայած գրութիւններուն գլխաւոր հատորն է «Աղքատի Որդին», գաղափարական, ընկերային եւ եղբայրասէր ներշնչումով երկ մը։

Բարեկամ եւ մտերիմ մը Ալպէր Քամիւի, Մուլուտ Ֆերուան բարեկամն էր նաեւ Ժիւլ Ռուայի եւ Ժան Ամրուշի։

Ամրուշ այս տխուր առթիւ կ'ըսէ.—

« Մարդ մըն էր իմ երկրէս, թրծուած ամէն Գապիլի պէս առնական պատիւի խիստ օրէնքով։ ... Գաղտնի բանակը որ ատելութեամբ կը սնանի, սպաննելով Մուլուտ Ֆերուանը՝ յոյսը զարկաւ սիրտէն, բայց յոյսը անխորտակելի է »։

Ժիւլ Ռուայի համար լաւագոյն Ֆրանսայի մը մէկ մասն է որ սպաննուած է իրեն հետ։— «Ինք եւ ես, կրնայինք ըսել ինչպէս շատ մը ուրիշներ կրնան տակաւին ըսել.— Զիրար կը սիրենք, զիրար կը գնահատենք եւ պատրաստ ենք հացը, արիւը եւ նոյն երկրի մը պատասխանատուութիւնները բաժնելու, եթէ մեզմէ մէկը դժբախտութեան կամ ուրախութեան մէջ է, միւսը պիտի գայ քովը նստելու։ Բառե՞ր։ Ո՛չ։ Իր ընտանիքէն անդամներ ջարդուած էին Ֆրանսացիներու կողմէ, ինչպէս իմ ընտանիքէս անդամներ ջարդուած են Ալժ. Ազատ. Ճակատի կողմէ։ Բայց ոչ ինք, ոչ ալ ես կրնայինք տեղի տալ վրէժխնդրութեան կոյր դրդումին։ Գիտէինք որ այս երկար եւ ողբերգական թիւրիմացութենէն ետք, եղբայրութիւն մը կրնար վերածնիլ հակառակ ասոր, քանի որ հակառակ ասոր, եղբայր կը մնայինք։

« Լաւագոյն Ֆրանսայէն մէկ մասն է որ կը սպաննուի իրեն հետ, եւ նաեւ Ալժերիան է, որուն մեզմէ ոմանք կը հաւատան եւ զոր փորձեցին, այն պահուն իսկ երբ պիտի ծնի, ճզմել արիւնին մէջ։ Մուլուտ Ֆերուանի վերջին յաղթանակը պիտի ըլլայ օգնել մեզի որ չյուսահատինք»։

Խորհրդանշանն էր մտայնութեան մը, որ կրնար փրկել Ֆրանքեւալժերական անհրաժեշտ եղբայրութիւնը։ Խորհրդանշանն էր գաղափարականի մը զոր կարելի չէ սպաննել, վասն զի մարդիկ միայն կարելի է սպաննել, մինչ գաղափարները յաւիտենական են եւ ոչ միայն կ'ապրին մահէն ետք, այլեւ յաճախ կը ծնին մահով իսկ։

Եղբայր մը սպաննուեցաւ ծնունդ տալու համար եղբայրութեան։

Մարդ մը մեռաւ, յանուն խաղաղութեան, յանուն եղբայրութեան։ Իզո՞ւր։ Ո՛չ երբեք։ Պայմանաւ սակայն որ խաղաղութեան հետ ծնի եղբայրութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»

*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Քուտսի եւ Իրաքի վարչապետը՝ Քասըմ իրենց տեսակցութենէն ետք միացեալ զեկոյց մը հրատարակեցին ուր կը շեշտեն թէ արաբական պետութեանց ժողով մը, մինչեւ 3 ամիս, ստիպողական բնոյթ ունի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ներքին նախարարը առաջարկեց որ համայնավարներու տրուած պատիժները քանի տարի արգելափակումի տեղ մահապատիժի վերածուին, այս՝ սաստկացնելու համար հակահամայնավար պայքարը։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ 140 միլիոն քաղաքացիներ քուէատուփ դիմեցին «ընտրելու» համար Գերագոյն Խորհուրդի 1437 երեսփոխանները, ճշդուած Համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարական կազմակերպութեանց կողմէ։

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ իշխանապետութիւնը (անգլիական ստացուածք) անկախ ըլլալ կ'ուզէ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ պատահած միջադէպը, մօտ 50 մեռեալներ պատճառած է։ Յորդանան խոստացաւ օգնել Սուրիոյ խորայէլեան «յարձակման» մը պարագային։

ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Զինադուլի համաձայնութեան լուրը, Կիրակի գիշեր ծանր մթնոլորտ մը ստեղծել Ալժերիոյ մէջ։ Ձայնասփիւռի «Փիրաթ» հաղորդումով մը Սալան յայտարարութիւն մը ըրած է որուն բնոյթը յայտնի չէ, բայց Կիրակի կէս գիշերէն սկսեալ ընդհանուր գործադուլ կայ երկրին մէջ, ոչ լոյս, ոչ թերթ, ոչ մէկ բան։ Օռանը, ըստ մամուլին գրեթէ ամբողջովին Գաղտնի Բանակին ձեռքն է։

× Պեն Պելլա Ուապաթ կը վերադառնայ Ժընեւի ճամբով։

× Զինուորական արտակարգ ատեաններ ստեղծուեցան Ալժերիոյ մէջ, անմիջական դատեր տեսնելու համար։

Ֆրանքեւալժերական «պատերազմը» տեւած է 2696 օր, 1954 Նոյ. 1էն 1962 Մարտ 19։ Գալիք օրերը ճակատագրական են սակայն եւ յանուն խաղաղութեան նոր զոհեր կրնան ինկնալ եթէ իմաստութիւնը չյաղթէ։

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԵՐԵՒԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ

Սթալինեան պողոտային ծայրը, մէջ առ մէջ սանդուխներ կը բարձրանան մոխրագոյն լայնաճակատ շէնքի մը դիմաց. շէնքը բերդի մը պարիսպին կը նմանի, առանց ճարտարապետական գեղեցկութեան, սիւներու եւ խոյակներու, պատ մը որ չի խօսիր, եւ քաղաքին կը նայի առանց տեսնելու. Մատենադարանն է: Ճակատին մէջտեղ բացուած նեղ դուռ մը, կ'առաջնորդէ վարի յարկը, ձախին սրահ մը նստած է՝ երթեւեկը քննելու:

Վերէ կունաւոր հասարակ յատակ մը եւ ապա սեւ մարմարէ աստիճաններ կը բարձրացնեն այցելուն դէպի վերին յարկը. սակայն ցած կամարներ վրայ կը ձգեն եւ մանաւանդ Վարդանանց պատերազմէն տեսարան մը, մարմիններու, զէնքերու, կլուխներու եւ բազուկներու խառնուրդ մը, սեւ միագոյն վանդական ուժ մը ունին եւ սարսափ կ'ազդեն:

Սանդուխին վերեւ պատերու վրայ դարձեալ միագոյն պատկերներ, Ս. Մեսրոպի, Խորենացիի, Շիրակացիի, կարծես գարբնոցի մը աշխատաւորներն ըլլան՝ իրենց Տորք Անգեղեան բազուկներով: Պէտք չէ՞ր հասուն եւ տաղանդաւոր նկարիչի մը յանձնել հայ միտքը անմահացնելու պարտականութիւնը, քան յանձնել աշակերտի մը անհաւասար երեւակայութեան:

Կը բարձրանանք վերի յարկը. երկու ընթերցասրահներ եւ մէջտեղը բաւական մեծ դահլիճ մը, ուր ցուցադրուած են մեր ձեռագրական գանձերը: Այս դահլիճն է ամէնէն գրաւիչ մասը եւ օտար ու հայ այցելուն պիտի զմայլի հայ մանրանկարչական արուեստի կատարելութեան վրայ: Հոն նմոյշներ ունին Ռոսլին, Սարգիս Պիծակ, Մկրտիչ Նաղաշ, Թորոս Տարօնացին եւ ուրիշներ, մասնաւոր դարակներու մէջ ցուցադրուած: Բանասէրները քովի հաճոյքով պիտի բացատրեն ամէն մանրամասնութիւն. անոնց գեղարուեստը, դարերը, դոյներու ճոխութիւնը, նրբօրէն աշխատուած կողքերը:

Մատենադարանը բանասէրներուն տաճարն է, ուր տարեց եւ երիտասարդ տիկիններ, օրիորդներ կը պրպտեն բանասիրութեամբ, լուրջ եռանդով լծուած՝ լուսաբանելու եւ հրատարակելու մեր հին գանձերը:

Ոչ միայն գրական վարչութիւն մ'ունին, որուն պետն է գիտնական Պ. Լեւոն Խաչիկեան, այլեւ տեսակ մը ընտանիք կազմած են եւ կուսակցութիւնն իր բջիջով կը հսկէ՝ լաւագոյն արդիւնքներու հասնելու համար:

Վարժարանի մը պէս իրենց աշխատանքի ժամերն ունին, առաւօտեան 9էն մինչեւ ժամը 3.30. երեւոյթը պետական պաշտօնատան մը կը նմանի, բայց անոնք իրենց հոգիին եւ եռանդին պաշտօնեայ են:

Մատենադարանը ձեռագիրներ լուսանկարելու գործիքով օժտուած է, իսկ անոր վրայ աշխատող օրիորդը չեքոսլաւ է: Այժմ պատրաստեր են ընտանեկան չորս սենեակներ, երկաթէ դարակներով եւ ժայռի մէջ փորուած, Միասնիկեան մատենադարանէն հոն փոխադրելու պետական ամբողջ հաւաքածոն:

Գիշեր ցերեկ ոստիկանութիւնը կը հսկէ այս գանձերուն՝ անախորժ դէպքերու առջեւն առնելու համար. շատ խելացի կարգադրութիւն է:

Մատենադարանէն ոչ շատ հեռու, Վ. Տէրեան փողոցին վրայ կը գտնուի բաւական մեծ, մոխրագոյն պալատ մը. Միասնիկեան գրադարանն է: Մուտքին՝ դարձեալ ոստիկան մը եւ անբախտ Միասնիկեանի նկարը: Քանի մը աստիճաններ միջին յարկը կը տանին, նեղ գաւիթ մը. հոն երկու հոգի իրարու մօտ նստած են. գաճէ ոսկեզօծ արձաններ են, Լենին եւ Սթալին: Հայաստանի մէջ աւելի ըՍթալինի արձան կայ՝ քան Վրաստանի մէջ: Սովորական յաճախորդները աննըկատ կ'անցնին, սակայն օտարական այցելուի մը վրայ տարօրինակ տպաւորութիւն կը ձգեն:

Աւելի վեր բարձրանալով՝ այցելուն կը մտնէ փոքրիկ սենեակներ, ուր գիտնականներ կ'աշխատին, օրիորդներ գրագած են ձեռագրական զարդերը հաւատարմօրէն օրինակելու. ասոնց ճարտար մատներուն արդիւնք են Հայաստանի եւ վերջերս Ֆրանսայի մէջ Ինեաքոյի բարերարութեամբ տպագրուած երկու ալպոմները:

Սրահակին խորը կարմիր պաստառի վրայ գրուած էր Լենինեան ոգիով միշտ դէպի յառաջանաև: Ինչո՞ւ հայ մատենադարանի մը ճակատին գրուած չըլլար Խորենացիին նշանաւոր խօսքը — Թէպէտ ածու փոքր եմք, բայց եւ ի միջի մերում գտանին բազում գործք արութեան: Համայնավար երկիրներուն ամէնէն փոքր հողի տէր ազգն է, իր կողերէն շատ միսեր եւ ուրիշներուն տուեր են. սակայն ամէնէն հին քաղաքակրթութեան տէր, իր հողը թանգարան մըն է, իր գրական, ճարտարապետական եւ գեղարուեստական անցեալն ու ներկան միջազգային համբաւ ունին:

Հաստ բանալիով փակ սենեակ մը կը բացուի. ձեռագիրներու առժամեայ վայրըն է. պաշտօնեան Պ. Օննիկ Եկանեան, պարսկահայ, խեկական նուիրեալ աշխատող եւ հաւատարիմ պահակ, ցոյց տըւաւ հսկայ հաւաքածոն. պատին վրայ գրուած էր 9663 հայերէն ձեռագիր եւ վեց հարիւր օտար լեզուներով: Լաւ դասաւորուած են թէպէտ տակաւին չեն ցուցակագրուած, Երեւան հարստացած է, ոչ միայն ժառանգելով Էջմիածնի ճոխ հաւաքածոն, այլ նաեւ բովանդակ Ռուսիոյ մէջ ցրուած ձեռագիրները, մասնաւորապէս Լազարեան ճեմարանի հաւաքածոն՝ իր Թանկագին Աւետարանով: Թիֆլիսի վրացական մատենադարանը ունի շուրջ 250 հայ ձեռագիրներ, որոնց տեղը Երեւանն է, բայց եղբայրական Վրաստանը նախանձախնդիր է:

Միասնիկեան գրադարանը ամէնէն պաշտօնականն է Երեւանի մէջ, տեսակ մը չտեմարան հայ տպագրութեան, ուր կը պահուին մեր հին ու նոր գրականութեան հատորները: Ունի օրիորդներու, տիկիններու հոծ պաշտօնէութիւն, որոնք կը ստանան, կը դասաւորեն եւ կը ցանկեն: Հայկական բաժնի հին տպագրութիւններու մէջ դժուար է հաւասարին Վենետիկի կամ Վիէննայի հաւաքածոներուն. տակաւին հարիւրաւոր գրքեր կը պակսին՝ նոյնիսկ վենետիկեան տպագրութիւններէն: Կը յուսան կամաց կամաց ճոխացնել նուէրներով եւ փոխանակութեամբ: Իրենց տրամադրութեան տակն են արտասահմանեան հեղինակներու անտիպ դիւանները, որոնք աւագ կարեւորութիւն ունին նոր ուսումնասիրութիւններու համար:

Սակայն Երեւանի մէջ կան տակաւին բազմաթիւ գրադարաններ. գրեթէ ամէն խմբակ իր գրադարանն ունի. անշուշտ մեծ մասով համայնավար տպագրութիւններ են:

ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀ

Ես չեմ տեսած Լենինկրատի էրմիթաժ թանգարանը, բայց գիտեմ թէ աշխարհահռչակ է. կը խորհիմ թէ երկրորդ տեղը, երկաթէ վարագոյրէն անդին, Հայաստանի թանգարանը կը բռնէ: Այցելեցի Թիֆլիսի պետական թանգարանը, ուր տեսայ վրացի Էրխաթաններու եւ տէտէպալներու հին տարազներ, պատերուն վրայ լուսանկարներ, բայց ոչինչ իբրեւ հնութիւն:

Երեւանի Լենինեան հրապարակին վըրայ, ցածլիկ շէնք մը կայ, կամարակապով եւ դեղնագոյն. Թանգարանն է: Իր առջեւը բարձրաթիւ շատրուան մը կայ, լայն աւազանի մէջ հոսուն: Լայն դուռ մը քանի մը աստիճաններով խկոյն կը մտնէ թանգարանը. դրան մօտ դարձեալ ոստիկան մը: Դիմացը ուրարտական երկու հին զինուորական կառքեր, տախտակէ անիւներով, Սեւանէն հոս բերուած են՝ երբ կզզին քարայրները լոյսին ելան:

ԱՅԽՄԱՆԻ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԸՆԹԵՐ

—o—

Իսրայէլի մէջ ամիսներ տեւած Այխմանի դատաւարութեան ընթացքին վերաքաղ մը կատարուեցաւ, կրկին անգամ կարդացուեցան Նիւրէնպերկի դատարանին մէջ՝ Գերմանիոյ ղեկավարներու հարցաքննութեանց հազարաւոր էջերէ բաղկացած հարիւրաւոր թոն կշռող թըղթածրարներու տեղեկագրութիւնները:

×

Երկրորդ աշխարհամարտէն շատ տարիներ առաջ Գերմանիոյ մէջ խմորումներ տեղի կ'ունենային, հրապարակային դրդիչ ժողովներ, փողոցային ցոյցեր եւ կռիւներ, նաեւ կործադուլներ, հակամարտութիւններ, ատոր երկրեայ զաղանի դաւադրութիւններ:

Հիթլերի ազգային ընկերվարական կուսակցութիւնը խըրդային աշխատանքի լծ-

---

Դարակներու մէջ շարուած են հնագարեան առարկաներ, Հայաստանի զանազան տեղերէն հաւաքուած. մասնաւորապէս Դուինի եւ Կարմիր բլուրի պեղումներէն:

Ուրիշ սրահ մը կը պարունակէ թանկագին եւ նուրբ արուեստով փորագըրուած բազմաթիւ խաչքարեր: Հոս է Մուշի Առաքելոց վանքին փայտեայ դուռը: Ինչ զարմանալի ժողովուրդ. ջարդի եւ փախուստի ահաւոր օրերուն՝ չալակով Հայաստան փոխադրել դուռ եւ ձեռածիր. ո՞ր ազգն ունի այսպիսի զաւակներ, որ կեանքի հաւասար կը նկատեն ազգային հարստութիւնը: Անոնք բերած են նաեւ շուրջ հինգ հարիւր ձեռագիրներ, որոնց մէջն էր Մուշի հսկայ եւ թանկագին Ճօնականը:

Երկրորդ յարկը յատկացուած է ազգային հին ու նոր տարազներու: Պ. Կարօ Ղաֆադարեան, տնօրէն թանգարանի, շատ հմուտ իր պաշտօնին մէջ, ձեզի ցոյց պիտի տայ այդ սաղնեզործ նուրբ տարազները՝ հաւաքուած Հայաստանի զանազան շրջաններէն, նոյնիսկ Արաքսի աջ ափերէն: Հոն կան տնական գործիքներ, աշխատանքի առարկաներ: Սիւնիք ու Ախալցխա, Վասպուրական եւ Բարձր Հայք ներկայ են իրենց ուրոյն արտադրութիւններով, ոսկերչական աշխատանքներով, ոսկեայ հիւսուածքներով, որոնք որ եւ է թանգարանի մը պատիւ կը բերեն:

Ունենալ ճոխ թանգարան մը՝ փառք ու պատիւ է ազգի մը, որ կուգայ մասնակցելու մարդկութեան մտաւորական յաղթանակներուն:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Բ. մասը յետագային)

ՌՈՒՍ-ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—o—

— 1829 —

—o—

Բ. ՄԱՍ

Բայց երբ խախտեցաւ Աշտարակեցիի եւ Պասկեւիչի բարեկամութիւնը, գտնըւեցան մարդիկ որ լուր տարածեցին թէ Ներսէս կ'ուզէր զինուորագրել ըստ ռուսական օրէնքներուն՝ 25 տարի ծառայութեան մէջ պահելու պայմանով: Այս պարագան Պասկեւիչի բանաձեւած մեղադրանքներուն մէջ մեծ տեղ կը գրաւէր, մինչեւ որ ռուս սպարապետը Աշտարակեցին նետեց Պեսարապիա:

Այսուհանդերձ, երբ 1828ին սկսաւ ռուսեւթրքական պատերազմը, Արարատեան աշխարհի Հայերը տուին մօտ երկու հազար հոգի հետեւակ զօրք սարբազ անունով եւ մօտ 800 հոգիէ բաղկացած հեծելագունդ, որոնք այնուհետեւ անբաժան մնացին Ռուսերու յառաջապահ բանակէն: Ականատես ռուս հեղինակ մը այդ հետեւակ եւ պարսկական բառով սարբազ կոչուած հայ զինուորներուն նըկարագրութիւնը կ'ընէ այս ձեւով.— « Անոնք կարմիր գլխարկներ դրած էին իրենց գլուխը, հագած ուհլան կոչուած հեծելազօրքին յատուկ կանանչ եւ կապոյտ մահուդէ համազգեստ, սպիտակ ու լայն մինչեւ ծունկը երկար վարտիք, դեղին ներկուած կաշիէ կոճկուող սրածայր կօշիկներ: Հայոց զօրքին, կը հետեւէին բազմաթիւ աւանակներ, որոնց վրայ բեռցուած կ'ըլլար զօրքին պաշարը եւ այն բոլոր ծանրութիւնները, զորս ռուս զինուորը սովորաբար կը կրէր իր ուսերուն վրայ: Ասկէ զատ, հայ սարբազները հերթով կը նստէին իրենց աւանակներուն վրայ: Նստած կարճլիկ էշերու վրայ եւ հրացանը ուսին՝ հայ սարբազը ծիծաղ կը շարժէր եւ ռուս զինուորները շատ կը զուարճանային դիտելով զանոնք եւ սրախօսութիւններ կ'ընէին: Իսկ Հայոց հեծելագունդը նման էր մեր երկրի խուժաններու հեծելագունդին եւ լաւ կը կռուէր ընդհարումներու ժամանակ »:

Մտնելով Թրքահայաստանի հայաբնակ քաղաքները, Ռուսերը ամէնուրեք տեսան տեղական Հայերու կողմէ ամէն տրամադրութիւն զօրք տալու, զէնքով օգնելու՝ իրենց հայրենիքին ազատագրութեան համար: Կարծելով թէ ուր որ ոտք կը դնէ ռուսական զինուորը, այն երկիրները ընդ միշտ կ'ազատին թրքական լուծէ, Պայազիտցի, Կարսցի, Էրզրումցի Հայերը հետեւակ եւ հեծեալ զինուոր տուին, մասնակցելու համար պատերազմին ընդդէմ Թուրքերուն:

Փորձով տեսնելով ու հաստատելով հայ կամաւոր զինուորներուն մատուցած ծառայութիւնը, Պասկեւիչ 1829 տարուան սկիզբը, Թիֆլիզ գտնուած ժամանակ, ուզեց Վրաստանի եւ Ելիզավետպոլի քրիստոնեայ բնակչութենէն եւս զօրք առնել: Պէտք է ըսել թէ վրաց թագաւորութեան ժամանակ հաստատուած օրէնքով՝ ամէն հինգ տուն պարտաւոր էր մէկ ըսպառազինուած զինուոր տալ վեց ամիս ծառայելու համար հայրենիքի պաշտպանութեան: Սահմանէն դուրս պատերազմի երթալու կամ վեց ամիսէն աւելի ծառայելու պարտաւոր չէին անոնք: Անցեալի աւանդական այդ պայմանները հաճելի չէին կրնար թուիլ Պասկեւիչի, որովհետեւ յայտնի չէր թէ ռուսական բանակը դէպի ուր կ'արշաւէ եւ ի՛նչ գործ կը տեսնէ: Այսուհանդերձ Վրաց ազնուականութիւնը եւ Թիֆլիզի Հայերը, ըսկիզբները, յայտնեցին իրենց պատրաստակամութիւնը զինուոր տալու մասին, բայց յանկարծ լուր հասաւ թէ Թեհրանի մէջ սպաննուած է ռուս դեսպան Գրիբոյեդովը եւ Պարսիկները յարձակումի կը պատրաստուին: Յայտնի էր նմանապէս որ ոտքի ելած են լեռնցի Լեզգիները, իսկ Ախալցխան պաշարուած է Լազերու կողմէ, մինչ Թուրքերը հարիւր հազար զօրք կը համախմբեն Էրզրումի շուրջ, եւ Ղազախ - Քորչալուի եւ Ղարաբաղի Թուրքերը կը պատրաստուէին ապստամբիլ, այսպէս անօգնական մնացած է ռուսական բանակը, ու թուական նուազութեան պատճառով չի կրնար դիմադրել ամէն կողմէ սպառնացող թշնամիին:

Ահա այսպիսի վտանգաւոր ժամանակ մը, երբ երկրին մէջ ամէն մարդ պարտաւորուած էր մտածել ինքն իր մասին եւ ընտանիքին ապահովութեան համար, ամբողջ քրիստոնեայ բնակչութիւնը սարսափի մատնուած ամէնուրեք, յանկարծ հրատարակուեցաւ զինուորագրութեան հրամանագիրը, թէ Հայերը եւ Վրացիները պարտաւոր են ամէն հինգ ընտանիքէ մէկ հոգի զինուոր տալ, այնպէս որ կազմուի տասը հետեւակ գունդ ութ հազար հոգիէ բաղկացած: Հրատարակուեցան նմանապէս շարք մը խիստ կանոններ, որ զինուորցուն մարմնական որեւէ արատ պիտի չունենայ, որ կազմուածքով առողջ ըլլայ, հասակը այսքան եւայլն: Ստորակարգ պաշտօնեաները, իրենց տգիտութեան պատճառով չէին կրնար ժողովուրդին բացատրել եւ հասկըցնել կանոններուն միտքն ու կարեւորութիւնը: Եւ ահա ժողովուրդին մէջ արագօրէն տարածուեցաւ այն լուրը թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ զինուորագրել 25 տարուան համար:

(25 Շար.)

ուած էր, օգտուելով օրուան խառնակ, տագնապալի ու անբնական վիճակէն– փորձեց ու յաջողեցաւ 1933ին Նիւրենպէրկի մէջ գումարուած գաղտնի ժողովի որոշումները իրագործել, պետական հարուածով մը երկրին ղեկը ձեռք առնել:

Ազգային – Ընկերվարական կուսակցութեան առաջին գործը եղաւ՝ այդ ժողովին մէջ սկզբունքով ընդունուած հակասեմական օրէնքին տրամադրութիւնները գործադրութեան դնել:

Հրեաները քաղաքական, ընկերային, ելմտական ու մշակութային ասպարէզներէն ընդմիշտ հեռացնել: Տնտեսապէս, բարոյապէս եւ ֆիզքապէս ոչնչացնել զանոնք:

1935ին Նիւրընպէրկի մէջ գումարուած Ազգային – Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. ժողովին կողմէ արիականացման օրէնքին բանաձեւուած ծրագիրը վերջապէս վաւերացուելէ ետք գործադրութեան յանձնուեցաւ:

Ազգային ընկերվարական կուսակցութեան գաղտնի որոշումներն ու գումարած ժողովները Նիւրընպէրկի մէջ տեղի ունեցած ըլլալուն համար, 1945ին հիթլերական ղեկավարներու դատավարութիւնն ալ հոն տեղի ունեցաւ:

Կէօրինկ, ցեղային օրէնքի մասին տրուած որոշումները հրապարակաւ ու հանդիսաւորապէս հռչակեց.—

Ա.— Արիականներու եւ Հրեաներու միջեւ ամուսնութիւններն ու կենակցութիւնները բացարձակապէս արգիլուած են: Բ.— Հրեաներու Գերմանացիի հպատակութեան իրաւունքները ջնջուած են: Գ.— Հրեաները պէտք է իրենց ունեցած բոլոր ինչքերը պետութեան յանձնեն, խանութ, գործարան անշարժ կալուած եւայլն: Ապրելու համար՝ իրենց որոշ գումար մը պիտի տրուի: Դ.— Բոլոր սինակոկները պէտք է ոչնչացուին, հրդեհի տրուին եւ քանդուին: Այրելու պարագային զգուշութիւններ պէտք է ձեռք առնուին, որպէսզի արիականներու ինչքերը չվնասուին: Այրած ու քանդուած սինակոկներու տեղ — Հրեաներու նիւթական միջոցներով — հանրային պարտէզներ, պետական հաստատութիւններ ու գրասենեակներ շինել: Ե.— Հրեաներուն արգիլուած է զբօսավայրեր, շարժանկարի սրահներ եւ թատերասրահներ յաճախել: Զ.— Մեկուսացնել զանոնք որպէսզի շփումներ չունենան արիականներու հետ: Է.— Շոգեկառքերու մէջ մասնաւոր խցիկներ յատկացնել անոնց, որպէսզի արիականներուն հետ կողք կողքի նստած չճամբորդեն: Նրբանցքներու մէջ տեղի ունեցած խճողումներու պարագային անոնք պէտք է ոտքի կեցած ճամբորդեն կամ շոգեկառքէն վար իջնեն: Ը.— Ջերմուկներ, օդափոխութեան վայրեր յաճախելը արգիլուած է, բայց, քանի մը երկրորդական տեղեր կարելի է յատկացնել անոնց: Թ.— Արգիլուած է գեղեցիկ պուրակները յաճախել, ի պահանջել հարկին կարելի է պուրակի մը խորը անկիւն մը անոնց յատկացնել: Ժ.— Հանրային պարտէզներէն ներս մուտքը՝ եւ արիականներուն հետ միեւնոյն նստարաններուն վրայ կողք կողքի նստիլը արգիլուած է: Կարելի է անոնց յատկացնել երկրորդական անհրապոյր պարտէզներ, բայց նստարաններուն վրայ գրուած պէտք է ըլլայ թէ այդտեղերը վերապահուած են Հրեաներուն համար:

Լրացնելէ առաջ այս վերապահումներու շարքը, թուենք քանի մը հատ եւս: Գերմանական դպրոցներէն ներս՝ Հրեաներու մուտքը արգիլուած է: Անընդունելի եւ անկրանելի է միեւնոյն նստարաններուն վրայ արիականի մը կողքին՝ տեսնել այս մանրէները որ կրնան մեր երիտասարդութիւնը վարակել: Պէտք է միօրինակ հագուստներ հագնին, որպէսզի չշփոթուին արիականներուն հետ: Ցատկանշուող դրոշմ մը պէտք է կրեն իրենց կուրծքին վրայ, վեցանկիւնաւոր դեղին աստղ մը: Առանձնացնել, մեկուսացնել, մասնաւոր քաղաքներու մէջ զետեղել զանոնք: Առեւտրական բոլոր հաստատութիւններու ճակատը փակցուած պիտի ըլլայ հետեւեալ ազդ – յայտագիրը, վեց անկիւնաւոր աստղի կողքին.— Այս խառնուրդ անունին տակ քօղարկուած հաստատութիւնը Հրեայի մը ստացուածքն ու սեփականութիւնն է:

Հրեաներու կառք վարելու արտօնութիւնները ետ պիտի առնուի, հիւանդանոցներէն դուրս պիտի ձգուին: Ճամբորդութեան բոլոր միջոցները արգիլել անոնց, հանրակառք, շոգենաւ, շոգեկառք եւայլն:

1938ին լեհական կառավարութիւնը օրէնքով մը արտասահման բնակող բոլոր Հրեաներու հպատակութիւնը ջնջեց, ձերբազատուելու համար այս անհայրենիք դարձած գերմանաբնակ անդարձալի 17.000 լեհ Հրեաներէն, Հիթլէր առանց ժամանակ կորսնցնելու հրամայեց բոլոր «հայմաթլոս» դարձած Հրեաները հաւաքել եւ ոստիկաններու ընկերակցութեամբ լեհական սահմանագլուխը առաջնորդել:

1945ին Նիւրընպէրկի դատավարութեան ընթացքին՝ Կէօրէնկի հետեւեալ հարցումները տրուեցան:

— Դուք էի՞ք որ Նիւրընպէրկի ժողովին մէջ «ցեղային օրէնքը» հռչակեցիք:
— Այո:

— Դո՞ւք, 1938ին պարտադրեցիք Հրեաներուն որ իրենց հարստութիւնները յայտարարեն: — Եթէ որոշումը իմ ստորագրութիւնս կը կրէ, ուրեմն ես եմ օրէնքին հեղինակը: — Դուք էի՞ք Հրեաներու ինչքերուն փոխանցման արդելքին հեղինակը: — Ճիշդ է, կը յիշեմ:

— Դուք էի՞ք որ Կէօպէլսի մեղսակցութեամբ Հրեաներուն հարիւր միլիառի միանուագ տուրք մը պարտադրեցիք: — Այո:

— Դուք էի՞ք որ սինակոկները քանդելու վճիռը տուիք: — Ձեզի յիշեցուցի, բացատրեցի թէ, բոլոր այն օրէնքներն ու որոշումները որոնք իմ ստորագրութիւնս կը կրեն, անոնց բոլորին պատասխանատուութիւնը կը ստանձնեմ: Գերմանիոյ մէջ՝ քանդուած եւ այրուած սինակոկներու թիւը 177 կը հաշուեն:

—Դուք էի՞ք ստորագրողը այդ օրէնք-որոշումը որ, Հրեաներուն կ'արգիլէ առեւտրական եւ արհեստակցական որեւէ գործառնութիւն:

— Այդ բոլոր որոշումներն ու կարգադրութիւնները եւ ձեռք առնուած միջոցները մեր ընդհ. ծրագրին մաս կը կազմեն, մեր նպատակն էր Հրեաները չէզոքացնել, մաքրագործել եւ բնաջնջել Գերմանիոյ տնտեսական ասպարէզէն:

Կեդր. Եւրոպայի մէջ Այժման այս օրէնքները գործադրող գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկը կը համարուի:

Հիթլէր իր ձեռքին տակ ունէր տասնըմէկ միլիոն եւրոպացի Հրեաներու ցանկ մը: Անգլիոյ մէջ 330.000, Իրլանտայի մէջ 4000, Զուիցերիոյ մէջ 18000 եւ ըՍպանիոյ մէջ վեց հազար Հրեաներն ալ Եւրոպացիներ համարելով:

Շատեր, մեռած Հրեաներուն թիւը հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնեն.— 160 հազար Գերմանացի, 60000 Աւստրիացի, 230 հազար Չեխ, 60000 Ֆրանսացի, 140 հազար Հոլանտացի, 220.000 Ռումանացի, 750.000 Ռուս, Երկուքուկէս միլիոն լեհ, առանց հաշուելու Եուկոսլաւ, Յոյն, Հունգարացի եւ Պելժ Հրեաները:

Նիւրընպէրկի դատարանին մէջ չորսուկէս միլիոն կը հաշուէին հրեայ զոհերուն թիւը: Արգելափակման կայաններուն մէջ, երբ սննդարաժին կը բաշխուէր մարդ գլուխ, օրական քսան կրամ հաց ամիսը հարիւր կրամ անուշեղէն եւ յիսուն կրամ ճարպեղէն:

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

—o—

ՀՌՈՄ.— Կիրակի Մարտ 4, երեկոյեան տեղի կ'ունենար Վարդանանց փառատօնը Լեւոնեան վարժարանի սրահին մէջ, կազմակերպուած Մխիթարեան եւ Լեւոնեան կղերականներու կողմէ, մասնակցութեամբ Հռոմի – Հայ – Ուսանողական նորակազմ միութեան:

Դուրսը անձրեւ կը տեղար: Արտաքին աշխարհը մելամաղձոտ էր: Սակայն բուռ մը Հայեր, դարեր ետք, կը ջանային պահ մը վերապրիլ իրենց անցեալի տխուր եւ պանծալի օրերը: Վառ էր անոնց մէջ ըղձացում մը որ ժառանգուած է սերունդէ սերունդ, դարերու ընթացքին:

Վարդանանց փառատօնին ներկայ գտնուիլը բարոյական պահանջ մըն է ամէն անհատի, որ ինքզինք Հայ կը նկատէ: Ատոր համար ներկայ էին Լեւոնեան եւ Մխիթարեան դպրեվանքի տղաքը եւ ներկայացուցիչները, Անարատ Յղութեան քոյրերը, ազգայիններ Հռոմէն եւ Միլանոյէն, իսկ մեծ բազմութիւն կը կազմէին հայ ուսանող – ուսանողուհիները:

Հանդիսասրահին մէջ բոպէ մը լռութիւն պատճառեց Ծիրանաւորի մը մուտքը: Հոգեւոր Տէրն էր, Կարդինալ Աղաճանեան:

Լեւոնեան եւ Մխիթարեան դպրեվանքի քառաձայն «Բամ Փորոտան»ը յոտնկայս բոլոր ներկաներուն ակնարկները կեդրոնացուց պատկառելի դիմագծի մը վրայ, դիւցազն Վարդանին, որուն անունը կապուած է հայ ազգին գոյութեան:

Մխիթարեան դպրեվանքի տղոցմէ՝ Յարութիւն Պզտիկեան, պատմական ակնարկով բացատրեց Հայերուն իսկական քաղաքական կացութիւնը, նախ քան Աւարայրի պատերազմը, ապա այդ պատերազմին անխուսափելի ելքը:

Մեղմօրօր քառաձայն «Լռեց ամպերը» կարծես ներշնչարան մըն էր բոլորիս, փոխադրուելու պահ մը պատերազմի վայրը, լսելու համար մահամերձ հերոսներու վերջին պատուէրները:

Հռոմի Հայ Ուս. Միութեան կողմէ՝ Յակոբ Այնթապլեան Եղիշէին գիրքը կոչեց՝ «Ղօղանջ մը երկնասլաց զմբէթէ, ազգի մը մահուան ողբալի երգը, բաժակ մը լեցուն ազգասիրութեամբ, սերունդներուն անտարբեր սիրտը պարպելու»: Վարդանի բերանով բացատրեց թէ ի՛նչ է Հայրենիքը եւ թէ Վարդան ինչո՞ւ անխուսափելի մահը յանձն կ'առնէ:

Այնթապլեան ըսաւ. «Այժմ ես պահ մը, տատամսող՝ մեր ներկային առջեւ, կը խորհիմ: Ժամանակը, անյաղթ, ամէն քաղցր սէր ու զգացում կը կրծոտէ, փառքեր կը զգետնէ, փոշի մաղելով: Յիշատակը միայն սիրով ամրապնդուած, ժամանակին դէմ պատուար կը կանգնի: Այդ յիշատակը կենդանի մեր գոյութիւնն է: Պահելու համար զայն իբրեւ հին աղօթք մը, իրարու մօտենանք, զիրար հասկնանք, սիրոյ եւ եղբայրութեան դրօշին ներքեւ»:

Նոյնպէս Հռոմի Հայ Ուս. Միութեան կողմէ մեներգեց տաղանդաւոր Ռաֆիկ Փիլիկեան, «Հայաստան երկիր դրախտավայր» ու անմահ Կոմիտասի «Անտունին»:

Լեւոնեան կղերականներէն՝ Անտոն Փանոսեան նկարագրեց «Վարդանի հոգեկան վիճակը»:

Երիտի առնուած Հրաչ Քաջարենցի «Տրամախօսութիւն Վարդանի եւ Վասակի միջեւ» մեծ տպաւորութիւն գործեց իր համոզիչ եւ ազգասիրական բացատրութիւններով:

Սքանչելի համերգ մը բոլոր սրահը յուզեց, իր քաղցր բառերով եւ գողտրիկ եւեւէջներով, Հայաստանեան «Բարեկամութեան երգ»ն էր:

Հայրական ոգիով, Հոգեւոր Տէրը Եղիշէի հայրենասիրական խօսքերու մէջբերումներէն ետք, խօսքը հանդիսականներուն ուղղելով ըսաւ. «Սիրեցէք ձեր հայրենիքը, սիրեցէք ձեր ազգը, ինչպէս ձեզի սորվեցուցին «Վարդանանք», սակայն այդ սէրը ցոյց տալու համար՝ նախ պէտք է զիրար սիրէք, ոչ միայն խօսքով, այլեւ գործով»: Ապա ակնարկեց Հայերու եկեղեցական բաժանման, որուն շարժառիթը Աւարայրի պատերազմը եղած էր, Ասորիներու խեղաթիւրումով:

Միաձայն սրտաբուխ «Հայր Մեր»ը բոլոր ներկաներու կողմէ երգուած եւ «Պահպանիչ հաւատացելոց»ը վերջ դրաւ հերոսական փառատօնի մը:

Բոլորս կը զգայինք թէ Հայ մնալու համար, պէտք է աւելի իրարու մօտենալ, Վարդաններու Հայաստանը ստեղծելու համար:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (178)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

—o—

էյ.. ի՛նչպէս կարելի է՝ աղջիկը փախցնելէն ետքը՝ առանց վաճառական մարդու մը տունը պահել: Չէ՞ թէ փաշա անոր մեծ կտորը ականջին թոռը կը թողու:

— Առիկա ճիշդ է: Բայց չենք կրնար միջոց մը գտնել:
— Ի՛նչ միջոց:
— Փաշայիդ մարմինը չենք կրնար մէջտեղէն վերցնել:
— Ո՞վ պիտի ընէ:
— Մենք:
— Դուն կին մը, իսկ ես ցնդած ծերունի մը... մեր ձեռքէն կրնա՞յ գալ:
— Անդիր մը չէ տա... եթէ տարիքով ծեր ենք երկուքս ալ, բայց սրտով ծեր չենք, Չիրվա Նատօ, բաւական է որ կանչենք Աստուած ու գործի սկսինք:

Միրօ Ախպար շուարեցաւ: Ի՞նչ պատասխան տար անծանօթ թուրք կնոջ մը որ եկած էր առանց ծանր ու սոսկալի առաջարկ մը ընելու իրեն: Կրնա՞ր ընդունիլ... կրնա՞ր համոզուիլ: Գուցէ լրտես մըն էր ան... գուցէ այն չար ոգիներէն մին էր որ կնոջ կերպարանքով կը ներկայանար ու անդունդի մը մէջ կ'առաջնորդէր զինքը: Հետեւաբար լռեց ու կարծես թէ չլսեց առաջարկութիւնը:

Կինը քիչ մըն ալ մօտեցաւ Միրօ Ախպօր եւ շարունակեց.

— Ի՞նչ կը մտածես... դուն անկից վերջը ձիեր թամբելով երջանիկ պիտի ապրիս... չէ՞ որ «պատառ մը կտաւ ու ափ մը հող բաւական են ինծի» կ'ըսէր պահ մը առաջ: Եթէ յաջողինք գիտցիր որ հոգի մը կ'ազատենք: Փաշայիդ կինը լալով օր կ'անցունէ եւ շատ չի քաշեր կը մեռնի: Անոր արիւնը մեր վիզը կ'իյնայ Փիրվա, Նատօ:

— Աղէկ, ի՛նչպէս պիտի յաջողցնենք, ընդհատեց Միրօ Ախպար:
— Նախ ըսէ կ'ընդունի՞ս:
— Կ'ընդունիմ:
— Ուրեմն գիտցիր որ մեր փախցուցած աղջիկը Թրքուհի մը չէ:
— Հապա՞:
— Հայ աղջիկ մըն է:
— Հա՞յ աղջիկ մը:
— Այո:
— Բակ երիտասա՞րդը:
— Ան ալ Հայ է:
— Ո՞վ է... ո՞ւր կը բնակի:
— Դուն կը ճանչնաս զինքը:
— Ի՞նչ է իր անունը:
— Ներսէս Արծրունի:
— Ի՞նչպէս ... Ներսէս Արծրունի՞ ըսեր:

— Այո, սիրելի Միրօ Ախպարս, շեշտեց կինը՝ հայերէն խօսելով այս անգամ: Ատ Մեծ Մարդուն քովէն կուգամ: Մի վախնար, հայ կին մըն եմ ես...: Եւ եթէ չես հաւատար. ահա ապացոյցը:

Ու ծոցէն կապարէ ձուլուած փոքրիկ ու տափակ զինանշան մը ցոյց տուաւ. որուն վրայ Ն. Ս. սկզբնատառերը քանդակուած էին:

Միրօ Ախպար իսկոյն ճանչցաւ թէ ատ զինանշանը Ներսէս Արծրունիին էր:

— Հաւատացի՞ր, ինծի, Միրօ Ախպար, յարեց կինը:
— Հաւատացի, մրմնջեց Միրօ Ախպար:
— Լաւ ուրեմն, յայտնէ ինծի թէ՝ Զիւլֆին ի՛նչ վիճակի մէջ է:

Զիւլֆի մեր ծանօթ Սեւլին էր:

— Ի՞նչ ըսեմ ... անոր վիճակը յայտնի է, նկատել տուաւ Միրօ Ախպար դառնութեամբ մը: Արցունքէն աչքը չէր տեսնար:

— Տարաբախտ Զիւլֆի, հառաչեց կինը: Էհ, Միրօ Ախպար, սրբենք անոր արցունքները: Պատրաստուած է ամէն բան ... միայն թէ քանի մը օր ապարանքը պիտի յաճախեմ: Շատ դիւրին պիտի կատարուէր գործը, եթէ ներսը կարենայի մտնել...:

— Կեցիր, միջոց մը կայ, եթէ յանձն առնելու ըլլաս գործադրելու, պիտի յաջողիս:
— Ո՛հ, ըսէ... ես պատրաստ եմ յանձն առնելու:
— Կախարդ պառաւի մը դերը պիտի կատարես, կ'ընդունի՞ս:
— Կ'ընդունիմ:

(Շար.)

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Իտալիոյ մեր բաժանորդներուն իւրաքանչիւրին առանձին հաշուեցոյցեր ղրկած ենք եւ ջերմապէս կը խնդրենք անոնցմէ որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ հաշիւները, վճարումները կատարելով ՏՈՔԹ. Ե. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ :

ՎԻԱ ՔԱՓՓԵԼԼԱՌԻ 3, ՄԻԼԱՆՕ

Տարեկան 60 Ն. Ֆ. կամ 7500 լիռ (1961 Յունուար 1էն ի վեր) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը Բարեկենդանի առթիւ այցելած է Սէն–Ռաֆայէլի հայկական ծերանոցը, բարոյապէս մխիթարելով եւ հայկ. ուտեստեղէններ եւ անուշեղէններ բաժնելով բոլորին :

Վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Չէօրէքճեանի, Պ. Զրբաշեանի, Պ. Հէլվաճեանի, Տիկին Հ. Տէրոյեանի, Պ. Արզարեանի, որոնք զանազան ուտեստեղէններ նուիրած են այս առթիւ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

TWIST - PARTY

Կազմակերպուած Անիէռի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Այս Շաբաթ, ժամը 20էն սկսեալ, Մըշակոյթի տան մէջ :

17, Rue Bleue, Paris 9e

Մուտք 5 Ն. Ֆ. :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Concours de Twist

Զրի կերուխում :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Շաբաթ, Մարտ 24, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, *Սալոն* Պեռիէ – Միյլէ, Փլաս Պելքուռ :

Կ'երգէ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Յատկապէս հրաւիրուած)

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ ԱԼէՔՍ ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 29 Մարտ, ժամը 20.30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

Արդեւք ունեցողները ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ զրաւոր զրկելով իրենց քուէները : ԿՆԻՔ

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ՍՐԱՀ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Արնուվիլի Կառվարենց *Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝*

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

20 – 30 *տարեկան կին մը տնային գործերու համար, հայ ընտանիքի մը մէջ, մնայուն բնակութիւն եւ շատ լաւ վարձատրութիւն : Հեռաձայնել՝*

TUR. 26.95

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Mécaniciennes, surgeteuse–plateuse et apprentie. Place stable.

HARPOUTIAN

(Confection)

32, Rue des Petits Carreaux, PARIS (2e)

Tél. : CEN. 24–98

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ժամը 15.30ին

Պիտի ներկայացուին

ՀՆԱԽՕՅԶԸ

Պոլսական կատակերգութիւն 3 արար

Mimile

Զաւեշտ մէկ արար

Արտասանութիւններ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԺՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց դրասենեակը կը հաղորդէ որ մինչեւ ՄԱՐՏ 26, այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւններու պատճառաւ :

Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմումները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, նոյն հասցէին .—

23, Rue La Pérouse, PARIS (16e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, (24 Մարտ), ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Բացումը կը կատարէ Կապոյտ Խաչի դպրոցի ուսուցիչ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.—*Մասնակցութեամբ* Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու : *Կենդանի պատկեր, «Որբուհին եւ Աղքատ կինը», հայկական պարեր տոհմիկ տարազներով :*

Մասնակցութեամբ Քեմանչիստ Պ. ՀԱՄՕՅԻ *եւ իր նուագախումբին :*

Երգ եւ արտասանութիւն՝ Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԷ :

Կէս գիշերէն սկսեալ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ, ընկերակցութեամբ Ս. Չէօրէքճեան նուագախումբի :

Խօսնակ Պ. Կ. Յարութիւնեան :

Հաճելի անակնկալներ ճոխ պիւֆէ

ՊԱՀՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ յարգոյ հասարակութեան թէ այս մեծ Պահքի եօթը շաբաթներուն եկեղեցւոյ արարողութիւնները կ'ընթանան հետեւեալ ձեւով :

Ամէն Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին Հսկումի արարողութիւն, եւ քարոզ շաբաթը խորհրդածող : Նախագահութեամբ Վարագ քհնյ. Աւագեանի, մասնակցութեամբ տեղւոյս դպիրներուն եւ եկեղեցւոյ երգչախումբին :

Ամէն Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին ժամերգութիւն եւ խաղաղական ժամ, դպրապետութեամբ Գրիգոր Մարտիրոսեանի :

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ժամերգութիւն ժամը 9.45ին, ցոյ պատարագ, ժամը 10.30ին հոգեհանգիստներ եւ անմիջապէս ետք Արեւագալ, մասնակցութեամբ տեղւոյս դպիրներուն :

Հաւատացեալ ժողովուրդէն կը խնդրուի նկատի ունենալ նոր ժամերը եւ յարգել ժամադրութիւնները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամի ծերանոցներուն համար երեք պաշտօնեայ կ'ուզուի .—

Ա) Պարտիզպան, կառավար (շօֆէօր),

Բ) Օգնական – խոհարար,

Գ) Հիւանդապահուհի :

Աշխատանքի քարդ ունենալը անհրաժեշտ է : Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել .—

Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Alors ouvrez ce roman envoûtant et laissez vous surprendre. »
« Le Peuple » — Bruxelles

« Un beau livre, noble et pur, digne du premier roman de l'auteur, « Le Vert Soleil de la vie ».
« La Croix » — Paris.

« C'est un conte lyrique et essentiellement merveilleux, que cette enfance arménienne. »
« Les Nouvelles Littéraires » — Paris

« Quel roman !.. La force et la noblesse de l'inspiration accaparent tous les rôles. »
« Ouest–France » — Rennes

« Lorsqu'on se laisse entraîner par un récit comme celui de Victor Gardon, on ne pense guère aux problèmes que pose le roman à certains écrivains. »
« Les Lettres Françaises » — Paris

STOCK

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց *խումբին կողմէ :*

Ապրիլ 1ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Ցաղթական՝ հերոսամարտի 47րդ տաեդարձը, *մեծ պատրաստութեամբ : Մայիս 13ին, Մաղընոյի սրահներուն մէջ :*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 1, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Դաշնակ՝ *ծանօթ արուեստագէտ՝* ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ՊԷՆԿԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Արտասանութիւն Օր. ՇԱԼՃԵԱՆ

Հայկական եւ կովկասեան պարեր

Փարիզի Հայ Թատրոնի ընտրուած դերասաններու խումբով մը
Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Հայկական գեղջ. կատակերգութիւն 3 արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ
Քաղուած Մոլիէռի «Լը Մէտըսէն Մալկրէ Լիւի» *համբաւաւոր թատերախաղէն :*

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԵՍԻՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն (ժամը 21էն մինչեւ 4)

Bal du Nor Séround

LYON — DECINES

Dans les Salons Berrier–Millet (Place Belcour, Lyon)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ .— POUJOL

Պիտի մեներգէ Փարիզէն ծանօթ երգիչ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ ԱԼէՔՍ ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՐՏ
MERCREDI 21 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9359 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5160

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԻՆԱԴՈՒԼ

Լայն շունչ մը քաշեց այս երկրի ժողովուրդը Կիրակի օր, երբ Էվիանէն վերջապէ՛ս հասաւ այնքան սպասուած աւետաբեր լուրը, — Զինադուլ :

Աւելի քան եօթը տարիէ ի վեր գնդակը կ'որոտար եւ արիւնը կը հոսէր Միջերկրականի հարաւային ափերուն վրայ, անհուն զոհողութեանց ենթարկելով Ֆրանսան :

Ալժերիան չէր նմաներ Ափրիկէի միւս երկիրներուն, որոնք վերջին տասնամեակի ընթացքին տիրացան իրենց անկախութեան : 132 տարուան անցեալ մը, մէկ միլիոն բնակչութիւն, մշակութային ու հոգեկան կապեր, եւ միլիառներու հասնող հարստութիւններ սերտօրէն կը միացնէին զայն այս երկրին :

Ալժերիան կը նկատուէր Ֆրանսայի մէկ նահանգը, մայր երկրի անբաժանելի մասնիկը :

Ա՛յդ էր պատճառը, որ մինչ անոր երկու անմիջական հարեւանները, — Թունուզ եւ Մարոք —, առանց արիւնահեղութեան անկախութիւն կը ստանային, շնորհիւ Թեւարկու Ֆրանսական կառավարութեան բարի կամեցողութեան, Ալժերիան կը զրկուէր այդ շնորհէն :

Նոյն այն օրերուն, երբ Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատը ապստամբութեան դրօշ բարձրացուցած՝ կռիւ կը մղէր, ֆրանսական գաղթավայրերու սեւամորթները կ'ազատագրուէին իրարու ետեւէ, օգտուելով Զօրավար տը Կոլի նոր Սահմանադրութեան լայնախոհ տրամադրութիւններէն :

Նորազատ երկիրներէն շատեր տնտեսական, մշակութային եւ քաղաքական կապերով գործակցութիւն ստեղծած են Ֆրանսայի հետ, որ պիտի շարունակէ նիւթապէս ու բարոյապէս աջակցիլ անոնց վերելքին :

Հանրապետութեան Նախագահը իշխանութեան գլուխ գալու առաջին օրէն իսկ իբրեւ զինուորական ողջունեց Ազատագրական Ճակատի մարտիկները, որոնք զէնքի դիմած էին յանուն իրենց երկրի ազատութեան : « Քաջերու հաշտութիւն » առաջարկեց անոնց, միաժամանակ «ինքնորոշման իրաւունք» ճանչցաւ Ալժերիոյ իսլամ բնիկներուն եւ ոչ - իսլամ բնակիչներուն, որոնց թիւը կը հասնի մէկ միլիոնի, ընդհանուր բնակչութեան մէկ տասներորդը :

Հետեւողական իր ձեւակերպած հիմնական սկզբունքներուն, Զօրավար տը Կոլ հաստատակամօրէն պաշտպան կանգնեցաւ «ինքնորոշման իրաւունք»ին, առանց ազդուելու աջէն ու ձախէն իր քաղաքականութեան դէմ ուղղուած բուռն յարձակումներուն :

Էվիանի մէջ կնքուած զինադուլը պսակումն է շուրջ չորս տարիէ ի վեր իր տարած ճիգերուն :

Ո՛չ ոք կրնայ կասկածի ենթարկել հայրենասիրութիւնը այն մարդուն, որ 1940 Յունիս 18ին հարազատ արտայայտիչն էր եղած ազատատենչ Ֆրանսայի, դառնալով անոր ազատարարը երկրորդ աշխարհամարտի ճգնաժամային ու բախտորոշ օրերուն :

Ալժերիոյ պարագային հայրենասիրութեան միացուց իրատեսութիւնը : Անօգուտ, նոյնիսկ վնասակար գտաւ խեթանի դէմ աքացի տալը :

Իբրեւ իրատես, Զօր. տը Կոլ խոր հաւատքով եւ անկեղծութեամբ լաւագոյն լուծումը գտած է՝ վերջ տալու համար անիմաստ պատերազմի մը, որ 1954 Նոյեմբերէն ի վեր մարդկային անհամար զոհեր խլած է երկուստեք եւ անհաշիւ նիւթական կորուստներ պատճառած :

Ֆրանսայի ժողովուրդը իր իմաստութեան նոր մէկ ապացոյցը պիտի տայ, «այո» պատասխանելով հանրաքուէին :

ՍԻՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ Է ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԵՏՔ՝ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԻՍՏ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԱՐԶՊԱՆԸ՝ ՖՈՒՇԷ

Երկուշաբթի օր Նախարարաց բացառիկ նիստ մը կանխեց խորհրդարանական արտակարգ նիստը որ նշանակուած էր Երեքշաբթի օրուան համար :

Նախարարաց Խորհուրդը, ինչպէս կը սպասուէր ամբողջովին նուիրուած էր Էվիանի բանակցութեանց արդիւնքին : Այս առթիւ հրապարակուած զեկոյցը կը շեշտէ թէ Նախարար Ժոքս զեկուցում տուած է Էվիանի խօսակցութեանց մասին : Վաւերացուած են ինքնորոշման վերաբերեալ պայմաններու հրովարտակները, ինչպէս նաեւ դատական բացառիկ ատեաններու հաստատումը : Ալժերական հարցերու նախարարին առաջարկով Քրիսթիան Ֆուշէ Ալժերիոյ մարզպան նշանակուեցաւ : Այս որոշումներուն առթիւ, Թեռնուառ հետեւեալ ճշգումները տուաւ. — Նախագահ տը Կոլ ուղերձով մը (խորհրդարանին) պիտի յայտնէ հանրաքուէին թուականը : Տը Կոլ ուրիշ ճառ մըն ալ պիտի խօսի ժողովուրդին յառաջիկայ Երկուշաբթի :

Երեքշաբթի օրուան խորհրդարանական արտակարգ նիստը ծանր մթնոլորտ մը ստեղծած է նաեւ Փարիզի մէջ, ուր առաւօտէն սկսած էր կառքերու եւ անհատներու քննութիւնը : Ազգ. Ժողովի նիստը շատ փոթորկալից կը նախատեսուէր նկատի առնելով մանաւանդ արձանագրուած խօսողներուն ինքնութիւնը, մեծ մասը՝ դէմ տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան : Կ'ըսուէր նաեւ թէ խիստ խուզարկութեան պիտի ենթարկուէին բոլոր երեսփոխանները եւ Փալէ Պուրպոնն ալ բացառիկ հսկողութեան տակ էր : Առաջին խօսողները պիտի ըլլային՝ Ապտեսլամ (Ալժերիոյ երեսփոխան կողմնակից՝ ֆրանսականացման), Առիկի եւ Փոռթոլանօ, Լը Փէն, Ֆրէսինէ, Փալեվսքի եւ Վալտէք- Ռոշէ :

Ժան Մօրէն, Ալժերիոյ ընդհ. պատուիրակը (այլեւս՝ Նախկին) ճառ մը խօսեցաւ Ալժերիոյ ժողովուրդին ուղղուած ուրուն հանդարտութեան կոչ ըրաւ : Լուծումը, ըսաւ Մօրէն, ձեր երազածը չէ : Բայց է իմաստութեան եւ ապագային լուծումն է : Պէտք է պայծառատես ըլլաք որովհետեւ «դատապարտուած էք միասին ապրելու», ինչպէս պիտի ըսէր Ալպէր Քամիւ : Մոռէն խօսեցաւ Եւրոպացիներուն, Մահմետականներուն եւ երկու համայնքներուն միասին, յորդորելով որ հաւատքով դէպի ապագայ նային :

× Ֆարէս որ բանտն էր իբրեւ «դրամատէրը» Ալժ. Ազատ. Ճակատին, ազատ արձակուեցաւ Երկուշաբթի օր : Կը կարծուի թէ Առժամեայ Գործադիրին Նախագահ պիտի նշանակուի :

× Ալժերիոյ մէջ մթնոլորտը աւելի պատերազմական է քան խաղաղութեան : գործադուլը կը շարունակուի : Ոչ լոյս, ոչ ջուր, ոչ կազ : Բոլոր խանութները փակ են եւ Գաղտնի Բանակի զունդերը քննութիւններ կը կատարեն Օռանի եւ Ալժէի եւրոպական թաղամասերուն մէջ :

Պաշտօնական բոլոր ազդերը որ պատերուն վրայ կը խորհրդանշեն խաղաղութիւնը (Եւրոպացի եւ Մահմետական երկու երախաներ ձեռք - ձեռքի) պատռուած են : Ոչ մէկ թերթ քաղաքներուն մէջ եւ Փարիզէն ղրկուած չորս թոն օրաթերթերն ալ օդակայանը մնացած են, գործադուլի հետեւանքով : Քանի մը անգամներ ելեկտրական հոսանքը վերահաստատուած է որպէսզի ժողովուրդը փիբաթ հաղորդումներ լսէ :

Ֆրանսական թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան Գաղտնի Բանակի վերջին փաստաթուղթերուն պարունակութեան որուն տարածումը եղաւ առջի օր, պաշտօնապէս : Լը Մոնտէն մինչեւ Օռոռ (այս վերջինը կը շեշտէ թէ փաստաթուղթերու պաշտօնական տարածումը թոյլ կուտայ հակառակ եղած արգելքին որ արձագանգ հանդիսանայ կարգ մը լուրերու) կը յայտնեն երկու որոշումներ զորս Սալան տուած է : Կը կազմէ Ալժերիոյ Ֆրանսական Դիմադրութեան Ազգային խորհուրդ մը եւ ինքզինքը կը հռչակէ Ալժերիոյ Ֆրանսական ուժերու ընդհանուր հրամանատար, (ցամաք, օդ եւ ծով) : Լը Մոնտ կը հրատարակէ կարգ մը մանրամասնութիւններ Գաղտնի Բանակի ծրագիրներուն վերաբերեալ :

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ՝ ԶԻՆԱԴՈՒԼԷՆ ԵՏՔ

—o—

ՖՐԱՆՍԱ

ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Անտրէ Քոլէն (*Ժողովրդական Շարժումին Նախագահ*) *բախտաւոր ելք մը կը յուսայ Էվիանի բանակցութեանց եւ այդ հեռանկարով՝ ազատութեան եւ քաղաքային խաղաղութեան կապուած դեմոկրատները պէտք է միանան :*

Ժան - Փօլ Տավիտ. — « *Այսօր, այն պահուն երբ մեզի կը ծանուցանեն զինադուլ մը որուն մասին բան չենք գիտեր, մեր մտածումը կ'երթայ դէպի այն հազարաւոր մահմետականները եւ մայր-երկրի զաւակները որոնք մեռան, եօթը տարիէ ի վեր, պաշտպանելու համար դատ մը, որ կը լքուի, զիտակցաբար*» :

Կասթոն Տըֆէռ. — *Այս համաձայնութեան արձագանգը կը տկարանայ այն հարցումով, զոր բոլոր Ֆրանսացիները եւ հաւանաբար բոլոր Ալժերացիները իրենք իրենց կուտան. — Զինադուլը կռիւներու վե՞րջը բսել է : Ի՞նչ պիտի ընէ Գաղտնի Բանակը : ... Եթէ կառավարութիւնը այնքան սպասած չըլլար բանակցելու համար Ա.Հ.Ա.Կի հետ, եթէ պարտադրած, ապա լքած չըլլար այդքան նախապայմաններ, հաւանաբար հոս հասած չըլլայինք :*

Մօրիս Ֆօռ. — *Գոհունակութեամբ իմացայ զինադուլի լուրը, բայց առանց հրճուանքի :*

Շմիթլէն. — *Խաղաղութեան նեղ դուռէն անցանք : Ֆրանսացի ժողովուրդը պիտի չմոռնայ որ Յունիս 18ի մարդը նորէն իր ճակատագրին արհեստաւորն է :*

Պառաշէն (*անկախ*). — *Ուրախանալէ առաջ, Ֆրանսացիները պիտի ուզէին գիտնալ համաձայնագրերուն տրամադրութիւնները : ... Գալով ինծի, իմ վստահութիւնս սահմանափակ է Թունուզեան օրինակով : Միւս կողմէ ալժերական ապագայ կառավարութիւնը, կազմուած է յեղափոխականներէ որոնց համար անկախութիւնը — հաստատեցին — հանդրուան մըն է միայն որ կրնայ պարտադրել մարքսիստ օրէնքը եւ այս ձեւով համայնավար խմբակին մէջը իյնալ : Աստուած տայ որ ապագան ինծի իրաւունք չտայ »:*

Փօլ Ռէնօ. — *Հիմա է որ պէտք է ըսել Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն կը հասկնանք ձեր անձկութիւնը : Ֆրանսայի գործը Ալժերիոյ մէջ վերջացած է : Ապագային մտածելով, պիտի հասկնաք որ ամէն մէկ համայնքին տուած հարուածը միւսին, հարուած մըն է զոր ինքն իրեն կուտայ :*

Փասքալ Առիկի. — *Այս զինադուլը որ Ալժերիոյ լքումին զինադուլն է, պիտի ըլլա՞յ խաղաղութեան զինադուլը :*

Սուսթել (*տեղէ մը Եւրոպայի մէջ*) — *Կառավարութիւնը բռնաբարեց Սահմանադրութիւնը եւ մարդուն իրաւունքները :*

Անտէ Մորիս. — *Անոնք որոնք չեն բաժներ մեր խոր խռովքը, թող ընդունին որ չորախանանք դէպքէ մը որ յաւիտեան կ'արատաւորէ մեր պատմութիւնը :*

Ժիւլ Ռուա. — *Ամէն մէկը ողբերգական ընտրութեան մը առջեւ կը գտնուի :*

Շերքաուի (*Մարոքի դեսպան*) — *Ֆրանսայի եւ Մաղրէպի միջեւ գոյութիւն ունեցող ամէնէն մեծ դժուարութիւններէն մէկը վերցաւ : Կ'աւելցնեմ թէ Միջերկրականի երկու ափերուն վրայ Ֆրանսայի կ'իյնայ մեծ դեր մը խաղալ ոչ միայն Ալժերիոյ, Թունուզիայի եւ Մարոքի հետ, այլեւ բովանդակ Ափրիկէի հետ : Կ'ուզեմ յարգանքս մատուցանել պայծառատեսութեանը, մեծ քաջութեանը եւ քաղաքական իմացականութեանը պետական այս մեծ մարդուն որ է՝ Զօր. տը Կոլը :*

Կուսակցութիւնները. — (*Ընկերվարական կուսակցութեան Բիւրօն կը յայտարարէ թէ զինադուլը հանդրուան մըն է միայն խաղաղութեան ճամբուն վրայ, բայց վճռական հանդրուան մըն է :*

Համայնավար. — *Տակաւին խաղաղութիւնը չէ : Ալժերացի ժողովուրդին յաղթանակը, յաղթանակն է նաեւ բանուորական դասուն :*

Ընկերվարական իւնիֆիէ. — *Պէտք է ճզմել դիմադրութիւնները : Նոր հանդրուան մըն է :*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ Օր. ԳԸՉԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

—o—

Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շըտիրեան	Ն. Ֆ.	100
Տիկին Էլչիբեկով		50
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Իյնէճեան		50
Նախորդ գումար		560
Ընդհ. գումար	Ն. Ֆ.	760

Նուէրները ղրկել —
Croix-Bleue des Arméniens de France
17, Rue Bleue, Paris (9e)
C. C. PARIS 5985-07

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ Տիեզերական Պատրիարքը՝ Աթենակորաս յայտարարած է թէ որոշած է հանդիպում մը ունենալ Պապին հետ : Ժամանակը եկած է, շեշտած է Պատրիարքը, ուր պէտք է մէկ կողմ ձգել այլեւս կրօնական զանազան համայնքներու միջեւ գոյութիւն ունեցող խրամատները : « Երբ մեր այցելութիւնը կատարենք Հռոմ, մեր ցաւը պիտի յայտնենք անցեալին համար եւ մեր ուրախութիւնը պատրաստուածին համար : Այս Պապը աւելցուցած է Տիեզերական Պատրիարքը պատմութեան պիտի անցնի իբրեւ Մեծ Մարդ մը » :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ խորհրդային պատուիրակը առաջարկեց որ «հիւլէական ռումբին» աշխատանքները վերսկսին Ֆրանսայի մասնակցութեամբ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ Փերոնականները որոնք առաջին անգամ ըտրութեան մասնակցելու իրաւունք ունէին կարեւոր յաղթանակ մը տարին ինչ որ պատճառ եղաւ որ կառավարութիւնը չեղեալ նկատէ հինգ գաւառներու ընտրութիւնները : Արժանթինի մէջ լուրջ տագնապ մը ծնունդ առաւ այս պատճառաւ :

ՍՈՒՐԻԱ ՄԱԿի դիմեց Թիպերիատի լիճին շուրջ պատահած միջադէպերուն առթիւ :

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ
(ՄԱՀՈՒԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Մինչեւ վերջ կը պնդէր թէ իրենց գերդաստանը ազնուական ծագում ունի: Սակայն, իրականութեան մէջ, անոր հայրը Էջմիածինի հարկատու – ծորտն էր: Հակառակ այս իրողութեան՝ տարուած էր ազնուական հովերով, կը սիրէր աստիճան, մեծարանք: Սակայն իր էութեամբ աշխատաւոր էր, թէեւ՝ միտքի: Կ'անցնէր Թիֆլիզի փողոցներէն՝ սուղնոց մուշտակէ վերարկու մը հագած, կարակուլի փափախը ծուռ դրած, ձեռնոցներով եւ ձեռքի գաւազանով: Այս ձեռքի գաւազանը, անոր անձնական գոյքերուն հետ, մինչեւ այսօր ալ կը պահուի Հայաստանի Թատրոնի Թանգարանը: Ոլորկ եւ ընտիր ձեռքի գաւազան մըն է, բռնատեղը՝ թատրոնի հեռադիտակ մը, վեհաշուք պաշտօնեայ եւ մոլի թատերասէր էր: Կը նստէր չքեղ եւ մեծ գրասեղանին առջեւ, որ ծանրաբեռնուած էր արծաթօծ կաղամարով, աւազի թասով եւ աւազի դգալով, արձանիկներով եւ մոմակալներով: Սակայն այդ նոյն գրասեղանին վրայ շունչ ու մարմին կ'առնէին հողաբոյր գործաւորները, արհեստաւորները եւ կինտօները: Կը սիրէր հաճոյախօսութիւններ ընել տիկիններուն, համբուրել անոնց ձեռքերը եւ երբեմն ալ աչքին տակէն անոնց նայիլ ոչ այնքան հայրական հայեացքով: Սակայն սրբութիւն էր իրեն համար ընտանիքը, առանց «Ջան»ի չէր խօսէր իր սիրելի կնոջը՝ Սոֆիին հետ, եւ անոր գրչին տակ ծնունդ կ'առնէին մաքուր եւ անարատ հերոսուհիներ: Պետերբուրգ եղած ուսանողութեան տարիներուն կարդացած էր Շէյքսփիր, Կէօթէ, Շիլլէր, լաւ գիտէր իտալերէն, լատիներէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն, լսած էր իտալական եւ գերմանական օփերաներ: Սակայն մեծ հաճոյքով պատշգամ նստած թառ կը նուագէր եւ կամ Օրթաճալայի հանրային պարտէզին մէջ, ընկերներուն հետ Կուրի ափին քէֆ կ'ընէր զուռնայով եւ արցունքոտ աչքերով կը լսէր Սայաթ Նովայի երգերը…

Այսպէս էր ահա՝ մեծագոյն հայ թատերագիրը, որ ամէնէն մեծը մնաց:

Երբ աւարտեց Պետերբուրգի համալսարանը եւ վերադարձաւ Թիֆլիզ, դեռ Սունդուկով Գաւրիլ էր եւ միտքէն անգամ չէր անցնէր թատրոնին նուիրուիլ, թէեւ տեսած էր հռչակաւոր Կարատիկինը եւ Շչեպկինը ու հիացած անոնց խաղով: Իրեն Թիֆլիզի մէջ կը սպասէր պետական թարգմանի պաշտօնը՝ Կովկասեան փոխարքայի գրասենեակը: Միաժամանակ երկրաչափութիւն կը դասաւանդէր Ներսիսեան դպրոցը: Սակայն շուտով զինքը կը հեռացնեն եւ մէկ եւ միւս պաշտօնէն: Հաւանաբար Ռուսիոյ մէջ ծայր առած յեղափոխական – դեմոկրատ տրամադրութիւնները իրենց դրոշմը ձգեցին մեր ապագայ թատերագիրին վրայ, բան մը որ չէր կրնար վրիպիլ ցարական իշխանութիւններու ուշադրութենէն: Զինքը աքսորեցին Տերբենտ:

Աքսորէ վերադառնալէ ետքն ալ, երկաթուղիի շինարարութեան վարչութեան նոր պաշտօնեան թատրոնին նուիրուելու որեւէ տրամադրութիւն ցոյց չէր տար: Այլ միայն կը նայէր շուրջը եւ թատրոնին օթեակէն: Անտարբեր, կը դիտէր ամէն ինչ որ կը կատարուէր բեմին վրայ: Իսկ բեմին վրայ բաւական հետաքրքրական տեղաշարժեր կը կատարուէին: Կեղծ դասական ոճով գրուած կէս – պատմական ազգային ողբերգութիւնները՝ այդ բազմահեղինակ, բայց նոյն շապիկին մէջ մտած «Արշակները», «Վարդան Մամիկոնեանները», «Սամուէլները» իրենց բարերար դերը կատարելէ ետք, կը սկսէին երերալ: Անոնց կողքին, առանց պատկառելու, կը համարձակէին հրապարակ ելլել «Դալալ Ղազօ»ի պէս թատերախաղեր: Յետոյ նորերը երեւցան՝ «Ժլատը», «Նինոյի նշնուիլը», «Վուչ քի իմ վեչերը» եւայլն, որոնք թէեւ, այնքան ալ հաստատուն ոտքերու վրայ չէին կրնար կենալ, սակայն, այնուամենայնիւ մանուկներ էին, որոնք կրնային մեծնալ եւ հասուննալ:

Մէկ խօսքով կը վերածնէր արեւելահայ թատրոնը անցեալ դարու 60ական թուականներուն: Յառաջադէմ մտաւորականութիւնը հողին կը յանձնէր ժամանակավրէպ խաղացանկ մը եւ բեմ կը հրաւիրէր օրուան կենդանի մարդիկը, որոնք կրնային խօսիլ բազմութիւններուն հետ, իրական գոյներով պատմել շրջապատին մէջ կատարուող անցուդարձերը, եւ ոչ միայն պատմել, այլեւ խարազանել, մերկացնել եւ սորվեցնել:

Բուռն ոգեւորութիւն կը տիրէր եւ Սունդուկեան այլեւս չէր կրնար անտարբեր մնալ, մանաւանդ, որ կը զգար թէ ինք ալ ըսելիքներ ունէր: 42 տարեկան պետական պաշտօնեան կ'որոշէ խառնուիլ խենթ ջահիլներուն: Եւ արդարեւ Սունդուկեան ըրաւ այն, զոր ըրած էին «Տալալ Ղազօ», «Նինոյի նշնուիլը» կենցաղային երգախառն թատերախաղերու (վոտըվիլ) «Ջահիլ» հեղինակները՝ Փուղինեանն ու Տէր – Գրիգորեանը, սակայն յետագային ոչ Փուղինեանը, ոչ Տէր – Գրիգորեանը կրցան ընել Սունդուկեանի ըրածը:

1867ի տարին էր, երբ Գաւրիլ Սունդուկովը դարձաւ Գաբրիէլ Սունդուկեան: Բեմադրեց կենցաղային երգախառն թատերախաղ մը՝ տեղական կեանքէ — «Գիշերուայ սաբրը խեր է»: Նախ առաջին առթիւ վերջնական հարուած կու տար բոլոր անոնց, որոնք թատերախաղերով կ'իտէալականացնէին կղերականները եւ ազնուականները: Ապա կը շօշափէր առօրեայ կեանքին հետ կապ ունեցող կարգ մը ցաւոտ հարցեր: Ծափահարեցին իր թատերախաղը, բայց աւելի շատ թատերախաղին հեղինակը, որ կեանքին հինգերորդ տասնամեակը թեւակոխած նորելուկ մըն էր, ապագայի մեծ խոստումներով:

Խոստումը չուշացաւ: Այս անգամ բեմ ելաւ «Խաթաբալան», որ հասուն կատակերգութիւն մըն էր: Առաջին անգամն ըլլալով Թիֆլիզցին խոր եւ բազմակողմանի ձեւով կը տեսնէր իր ծնած եւ ապրած միջավայրը: Կարծես առաջին անգամն էր, որ կը տեսնէր իր վաշխառուն, որուն հետ ապրած էր կող – կողքի եւ շահագործուած անոր կողմէ, առանց իսկ հասկնալու թէ ինչպէս: Թիֆլիզի միջավայրին ծնունդն էր այդ վաշխառուն, սակայն յետագային պարզուեցաւ, որ ան թէ՛ հայ եւ թէ՛ օտար է, որ կ'ապրի ամենուրեք, ուր կան համեստ աշխատանքով ապրող մարդիկ: Այդ վաշխառուն՝ Զամբախովը, իր հասկցած փիլիսոփայութիւնը ունի. դրամի ուժով կարելի է գնել սէրը, մարդոց արժանապատուութիւնը, վերջապէս ամէն բան: Ասոնք բոլորը ապրանք են: Ապրանք է մինչեւ իսկ իր հարազատ աղջիկը, որուն ամէն գինով կ'ուզէ «սաղացնել»: «Ախչկաս տեսիլ իս, հաւնիլ իս, հիմի գնակոմիտ էլ իս ուզո՞ւմ, ջուխտ աճկիս, լիս թաքցնելու ապրանք չունիմ»,— կ'ըսէ վաշխառու Մայիսեանցին, որ յառաջադէմ մտաւորականութեան ներկայացուցիչը կը նըկատուէր եւ Զամբախովի հակառակորդը: Առեւտուրը իր օրէնքները եւ փիլիսոփայութիւնը ունի. «Խաթիլը վո՞րն է … Ասած է ինչ երգիր գնաս, էն երգրի գտակը ծածկէ, կ'ոսէ: Արա՛, քիդ իմ հարցնում, էս միր քաղկումը վուր մէկը մէկու չըլլին խափում, մէ օր կ'անո՞ւմ մարդ ապրի՛, կ'անո՞ւմ վուտը վուտի առջիւ դնի՛:

Տօ, ինչ գուզիս փեշակ ասա, ինչ գուզիս առուտուր ասա, մէկը կա՞յ, վուր առանց խափիլ եոլա ըլի տանում իր բանը»:

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ (HENRI VERNEUIL) ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

«Առիւծները ազատ ձգուած են» ժապաւէնէն ետք, Անրի Վերնէօյ սովորականէն դուրս ժապաւէն մը կը պատրաստէ, անգամ մը եւս իր ղեկավարութեան տակ հաւաքելով շարժարուեստի վարպետ արհեստաւորներ՝ դերակատարներէն մինչեւ գրուցագիրը:

Մալաքեանի ժապաւէնները միշտ հարկ եղած տուեալները ունեցած են առեւտրական յաջող ապագայ մը ապահովելու համար արտադրողին: Ինք՝ բեմադիրը՝ լաւ գիտէ իր արհեստը, կ'ընտրէ լաւ դերասաններ, եւ սրամիտ ու ինքնատիպ Օտիարին կը յանձնէ յաջող գրոյցներ գրելու պաշտօնը: Կը մնայ լաւ «նկարող» մըն ալ նշանակել եւ արդիւնքը՝ կ'ըլլայ եթէ ոչ գլուխ – գործոց մը (ինչ որ անհրաժեշտ չէ), բայց եւ «լաւ վերջացած», ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք, գործ մը:

«Քոմպայի» աշխատակիցը կը պատմէ սակայն թէ այս անգամ, Վերնէօյ քիչ մը հեռացած է իր աւանդութիւններէն եւ կը գրէ.—

«Երեւութապէս, ամէն նախապատրաստական աշխատանք տեսնուած է ժողովրդական այն յաջողութիւնը ապահովելու համար «Կապիկ մը ձմրան մէջ» (Un singe en hiver) ժապաւէնին,— զոր ունեցած է «Վարչապետը».— Անրի Վերնէօյ, Միշէլ Օտիար, Ժան Կապէն եւ երիտասարդներու հասարակութիւնը սիրաշահելու համար աւելցուած է նոր սերունդին թիւ 1 վետէթը Ժան – Փոլ Պելմոնտօ:

Հակառակ այս ձգիչ տարրերուն առեւտրական պայքարը դժուար պիտի շահուի: Աւանդական «Կապէն – Օտիար» մը չէ: Անրի Վերնէօյ, որ Անթուան Պլոնտէնի վէպին հեղինակի իրաւունքը գնել տուած էր գիրքին հրապարակ նետուելէն երեք օր ետք, Էնթէրալիէ մրցանակը ստանալէն առաջ, մէկ տարի սպասեց նախքան ժապաւէնը դարձնելը: Պլոնտէն չէ մասնակցած վէպին վերածումին, զոր կատարած է Ֆրանսուա Պուայէ եւ որ, կը վստահեցնեն, յարգած է վէպին խիստ յատուկ մթնոլորտը:

Վէպը կը վերաբերի տարօրինակ բարեկամութեանը, երկու այր մարդոց, մէկը տարեց, միւսը՝ երիտասարդ, բացառիկ գինովներ, որոնք կը խմեն ոչ թէ պարզապէս որովհետեւ ոգելից ըմպելի կը սիրեն, այլ անոր համար որ գինովութիւնը իրենց երեւակայութեան եւ յուշերուն առաջնորդը դարձած է: Երկուստեք ունեցած իրենց ալքոլական երազներուն մէջ կը վերապրին, իտէալականացած վիճակի մէջ, մարդիկը եւ իրերը, զորս ճանչցած են կամ կը ստեղծեն այն կեանքը զոր կ'ուզէին ունենալ:

Գինովութեան տեսարանները պէտք է դուրս ելլեն սովորական տափակութենէն՝ յուսահատական քնարերգութեան մը հասնելու համար: Անրի Վերնէօյի կը մնայ շարժարուեստով արտայայտել դէպքերու եւ դէմքերու արտակարգութիւնը:

Վերնէօյ չի սիրեր որ իր ոճին մասին խօսուի, կ'ըսէ Քոմպայի աշխատակիցը, տալով Վերնէօյի բացատրութիւնները.— «Անձնական ոչ մէկ ոճ ունիմ: Բեմադիր մըն եմ, որուն կը դիմեն՝ որպէսզի

ՌՈՒՍՈ–ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

— 1829 —

Բ. ՄԱՍ

Գտնուեցան չարամիտներ ալ, որոնք ուզեցին օգտուիլ ռամիկ ժողովուրդին թերիմացութենէն եւ գրգռել ամբոխը կառավարութեան դէմ: Վրդովուեցան թէ քաղաքացիները, թէ մանաւանդ գիւղացիները: Վերջինները խումբ – խումբ կ'երթային Թիֆլիզ, իմանալու համար թէ ինչ կը մտածեն քաղաքացիները, որպէսզի իրենք եւս հետեւին անոնց, ու կը վերադառնային իրենց գիւղերը՝ աւելի եւս չափազանցելով վտանգը: Շատ յուզուած էին Թիֆլիզի հայ արհեստաւորները,— համքարները (էսնաֆ) եւ առեւտրական դասակարգը: «Մենք, կ'ըսէին անոնք, վրաց թագաւորութեան ժամանակ ալ զինուորի փոխարէն դրամ տուեր ենք, բայց քանի որ հիմա մեզմէ եւս զինուոր կ'ուզեն, կը նշանակէ թէ իրաւ է ինչ որ կ'ըսուի»: Կը պատասխանուէր թէ չէ՞ որ նոյն Թիֆլիզի Հայերը երկու տարի առաջ, 1827 տարուան գարնան մէջ, փառաւոր հեծելագունդ մը կազմեցին որ Պասկեւիչի առաջնորդութեամբ քալեց Երեւանի վրայ: «Ուրիշ բան էր անիկա», կը բացագանչէին հինաւուրց քաղաքացիք՝ շարժելով իրենց գլուխը:

— Արդարեւ, կը գրէ ռուս պատմագիր մը, ամէնքը մոռցած էին որ 1827ին Հայոց զօրք տալը բացառիկ բան էր: Հայ գունդերը, այն ժամանակ, կը շտապէին ծառայել մեծ առաքելութեան մը, մահմետականներու լուծէն ազատագրել իրենց սրբազան Էջմիածնի Մայր Աթոռը: Այժմեան հանգամանքները տարբեր էին բոլորովին:

Վրաստանի ժողովուրդը չէր հասկնար Թուրքերուն դէմ տեղի ունեցող պատերազմին նպատակը: Չկար Թիֆլիզի մէջ նաեւ Ներսէս Աշտարակեցին, որ ոգեւորէր ժողովուրդը եւ նոր ծառայութիւն մը մատուցանէր ռուս պետութեան:

Թիֆլիզի ոստիկանութիւնը օրեր առաջ հրատարակած էր յայտարարութիւն մը՝ հրաւիրելով բոլոր քաղաքացիները, առեւտրական կամ արհեստաւոր, որ Մարտ 9ին (1829 թ.) հաւաքուին Ղարախ կոչուած հրապարակին վրայ (յետագային՝ Ներքին Ալեքսանդրեան այգի), ուր իրենց պիտի յայտնուի պետութեան կամքը զինուորագրութեան մասին:

Նշանակուած ժամանակէն քանի մը օր առաջ, արհեստաւորները ժողովներ գումարեցին այս կամ այն կողմ եւ, հակառակ բարեմիտ մարդոց խորհուրդներուն, վճռեցին զինուոր չտալ:

Հասաւ Մարտ 9ի օրը: Ղարախ հրապարակը կը ծփար մարդկային բազմութեամբ՝ ամէն դասակարգէ: Անոնց մէջ կային նաեւ գիւղացիներ, որոնք եկած էին քաղաքին մօտակայքէն:

Հասաւ նաեւ ոստիկանապետը, յայտնեց պետութեան կամքը զինուորագրութեան մասին:

Ամբոխը աղաղակ բարձրացուց եւ յայտարարեց թէ «պատրաստ է զէնք առնելու եւ պաշտպանելու երկիրը, իրենց տուն–տեղը, բայց զինուոր չի տար եւ կը մերժէ երթալ պատերազմիլ իր երկրէն դուրս»:

Այս ընդդիմութիւնը չփոթութեան մատնեց ոստիկանապետը, որ չէր սպասեր նման ընթացքի: Անմիջապէս տեղւոյն վրայ ձերբակալել տուաւ ու բանտ առաջնորդեց պոռացող արհեստաւորներէն ու գիւղացիներէն մէկ քանին:

Քաղաքին անուանի Հայերէն ոմանք միջամտեցին, ուզեցին խաղաղեցնել ժողովուրդը, բայց ամբոխը զանոնք անուանեց մատնիչ, պետութեան կողմէ կաշառուած: Թիֆլիզի այս Հայերէն՝ Գէորգ Բեթխուդեան, որ մեծ յարգ կը վայելէր, ուզելով անձամբ օրինակ հանդիսանալ ժողովուրդին, իր երիտասարդ տղուն ձեռքէն բռնած՝ մտաւ ամբոխին մէջ եւ յայտարարեց թէ ահա ինքը առաջինն է որ կը զինուորագրէ իր որդին: Հազիւ վերջացուց իր խօսքը դժբախտ ծերունին, ամբոխը զայրացած յարձակեցաւ վրան: Բեթխուդեան փախաւ իր տունը, ամբոխը «դաւաճան» պոռալով հետապնդեց մինչեւ տունը, ու քիչ մնաց որ քարուքանդ ընէին տունը, երբ հասաւ զօրքը: Զինուորները պաշտպանեցին ծերունին, ցրուեցին հետապնդողները: Թիֆլիզցիներուն վրայ խոր տպաւորութիւն թողուց Բեթխուդեանի ընթացքը, ինչ դժբախտութիւն որ ժամանակ մը ետքը Բեթխուդեան անձնասպան եղաւ նետուելով Կուր գետը: Ռամիկ ժողովուրդը ատիկա վերագրեց աստուածային վրէժխնդրութեան, «իբրեւ պատիժ հայ ազգին դէմ կատարած դաւաճանութեան»:

Ամբոխը չգոհացաւ Բեթխուդեանը հալածելով, աղմկալից աղաղակներով դիմեց ոստիկանատուն՝ պահանջելու համար որ անմիջապէս ազատ արձակուին օրուան մէջ ձերբակալուածները: Զօրանոցէն վաշտ մը զինուոր բերուեցաւ, զինուորական նահանգապետը եւս ձի հեծած հասաւ եւ հրամայեց կատարել նոր ձերբակալութիւններ: Գիշերուան հազիւ կարելի եղաւ ցրուել ժողովուրդը:

Խռովութիւնը վերջ չգտաւ այսքանով: Յաջորդ օր արիւնհեղութիւն պիտի պատահի, կ'ըսէին շատեր: Զօրքը ամբողջ գիշերը մնաց հրապարակին վրայ եւ ուր որ համախմբում կը նշմարուէր: Մօտակայ գիւղերէն եկած բողոքողները շտապեցին վերադառնալ իրենց տուները չափազանցելով լուրերը եւ գրգռելով ամէնքը:

(26 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1961Ի ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդին կից կազմուած Վիճակագրական վարչութիւնը՝ երկար հաղորդագրութեամբ մը կը ներկայացնէ Հայաստանի անցեալ տարուան արտադրութիւնները իրենց քանակի թիւերով եւ նախորդ շըրջանին (1960) հետ համեմատուած տոկոսներով: Անշուշտ այս թիւերը, ինչպէս պարզ է խորհրդային բազմաթիւ վիճակագրութիւններու, կը կարօտին լուրջ ուսումնասիրութեան ու մասնաւոր ստուգումի: Յամենայն դէպս, քաղելով երկար հաղորդագրութենէն, կը ներկայացնենք արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան եւ այլ մարզերու վիճակագրութիւնները, առ ի հետաքրքրութիւն:

Արդիւնաբերութիւն.—

Ելեկտրական ուժ՝ 2·735 միլիոն քիլովաթ ժամ: Զլաղող (փրեսօ) 1·116·000 հատ: Մինչեւ հարիւր քիլովաթնոց ելեկտրաշարժիչներ՝ 254·000 հատ: Ելեկտրական հոսանքի փոխակերպիչ (թրանսֆորմաթէօր), հազար քիլովաթ ամփեր՝ 3572 հատ: Ճնշող մեքենաներ (քոմփրէսէօր)՝ 2397 հատ: Կեդրոնախոյս եւ թիակաւոր ջրհան (փոմփ)՝ 44·000 հատ: Մետաղահատ հաստոց՝ 5919 հատ: Լուսաւորութեան քուղ՝ 18000 քիլոմեթր: Տեղականման հաղորդալար՝ 86·000 քիլոմեթր: Մերկ հաղորդալար պղինձի կշռով՝ 7070 թոն: Կրապլիս՝ 395·000 թոն: Երկաթ ու կրապլիս թափածոյ սիւներ եւ պատեր՝ 269·000 խորանարդ մեթր: Բամպակի թել՝ 14·000 թոն: Բամպակէ հիւսուածք՝ 67 միլիոն մեթր: Մետաքսէ հիւսուածք՝ 7 միլ. մեթր: Բուրդէ հիւսուածքներ՝ 4123 հազար մեթր: Հիւսուածեղէնի վերնազգեստ 1955 հազար կտոր: Ներքնազգեստ՝ 22 միլիոն կտոր: Դուլպայ – նասկեղէն 35 միլիոն զոյգ: Կոշտ կաշիէ ապրանքներ 1308 թոն: Երեսացու կաշիէ ապրանքներ 117 միլիոն քառ. տրամեթր: Կաշիէ կօշիկ 5811 հազար զոյգ: Կահոյք 11614 հազար ռուբլիի արժէքով: Ամէն տեսակ ժամացոյց 1781 հազար հատ: Միս՝ աւելի քան 19·000 թոն: Երշիկեղէն 6014 թոն: Որսուած ձուկ 917 թոն: Իւղ՝ աւելի քան 1801 թոն: Կաթ՝ 29·000 թոն: Պանիր 5777 թոն: Շաքար՝ 15·000 թոն: Հրուշակեղէն 12·000 թոն: Ձէթ՝ 8585 թոն: Ջամադան պահածոներ՝ 101 միլիոն տուփ: Գինի 36100 հազար լիթր: Կոնեակ՝ 3·5 միլիոն լիթր: Ծխախոտ՝ 10·304 թոն: Սիկար եւ գլանիկ 6051 միլիոն հատ:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

1961ի բերքը 1960ի բաղդատմամբ նըւազած է, հակառակ աւելի նոր հողերու: Անասուններուն գլխաքանակը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.— Խոշոր եղջերաւոր կենդանիներ՝ 588·300 գլուխ (կովերը՝ 240·000 հատ)· Խոզ 111 հազար, ոչխար եւ այծ՝ 1·989·700 հատ, թռչուն՝ 3·975·600: Գալով անասնամթերքի արտադրութեան, կաթէն զատ մնացեալը աւելցած է: 1961ի մսի արտադրութիւնը եղած է՝ 81·800 թոն, կաթ՝ 311·400 թոն, հաւկիթ 181·1 միլիոն հատ, իսկ բուրդինը՝ 4089 թոն:

ՄՏԱՒՈՐ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ.— Ժողովրդական տնտեսութեան մէջ աշխատողներուն թիւը եղած է 471·000, որ 44·000 աւելի է 1960ի բաղդատմամբ:

Ասոնցմէ ութսուն հազար հոգի բարձրագոյն կամ միջնակարգ մասնագիտական կրթութիւն ստացած մասնագէտներ էին, այլ խօսքով վեց աշխատողներէն մէկը տէր էր բարձրագոյն կամ միջնակարգ կրթութեան: Այս շարքին մէջ կ'իյնան 11 հազար մասնագէտներ:

Ամէն տեսակ կրթարաններ յաճախողներուն թիւն էր 408·000, որուն 368·000ը՝ նախակրթարաններ: Նախորդ, այսինքն 1960ի ուսումնական շրջանին բաղդատմամբ 31·000 հոգի աւելի եղած է նախակրթարաններ յաճախողներուն թիւը:

Աշակերտութեան թիւը բաժնուած էր հետեւեալ կերպով.— Հայաստանի մէջ ուսումնական տարուան սկիզբը կար 257 միջնակարգ հանրակրթական աշխատանքի բազմարուեստից դպրոց, ուր մասնագիտական ուսում կը ստանային բարձրագոյն դասարաններու շուրջ 10·000 աշակերտներ: Հասունութեան վկայականի հետ միասին մասնագիտական պատրաստութիւն ստացած են 645 երկու սեռէ աշակերտներ:

19 գիշերօթիկ դպրոցներու մէջ սորվողներուն թիւն էր 5865, իսկ երկարօրեայ դպրոցներուն մէջ՝ 3235: Բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարանները ունէին 39,900 աշակերտ, որոնցմէ 22·100ը բարձրագոյն ուսումնարանները: Անցեալ տարի բարձրագոյն ուսումնարան եւ կամ մասնագիտական դպրոց աւարտած են 5500 երիտասարդ մասնագէտներ, ասոնցմէ բարձրագոյն կրթութեամբ աւելի քան 2800 մասնագէտ, այդ շարքին՝ 665 ճարտարապետ:

Հեռակայ (թղթակցութեամբ ուսում տուող դպրոց) եւ գիշերային դասընթացքներուն հետեւած են, բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտութեան ուսումի գծով, 38·300 հոգի, որոնցմէ 18·400ը՝ բարձրագոյն ուսումնարաններ եւ մասնագիտական ճիւղեր:

Վերջապէս տարուան վերջաւորութեան 299 ութամեայ դպրոցներ աւելցած են:

Գիտական եւ մանկավարժական կեդրոններու մէջ աշխատողներուն թիւը կազմած է 4549 հոգի:

Շարժանկարի սրահներու թիւը 550ի հասած է: Յաճախողներուն թիւը՝ 15 միլիոն, իսկ ներկայացումներու եւ համերգներու ներկայ գտնուած են աւելի քան մէկ միլիոն հանդիսատես:

1961ի ընթացքին շինուած է 695·000 քառ. մեթր ընդհանուր տարածութեամբ բնակելի տուն:

Վերջացնելով իր վիճակագրական հաղորդագրութիւնը, Հայաստանի Վիճակագրական Վարչութիւնը կուտայ 1962 Յունուար մէկի Հայաստանի բնակչութեան թիւը՝ 1·955·000:

պատմութիւն մը պատմէ: Եթէ այդ պատմութիւնը զուարճալի է կամ ողբերգական, զուարճալի կամ ողբերգական ֆիլմ մը կ'ընեմ: Այս անգամ, շատ անսովոր նիւթ մը ունիմ: Ուրեմն ֆիլմն ալ այդպէս պիտի ըլլայ:

«Անսովորը, շարժանկարին մէջ, կրնայ շատ դիւրաւ ծնիլ խրապաշտութենէն: Բաւ էր որ մեր երկու դերակատարները, արդէն շատ ինքնատիպ իրենք իրենցմով, փոխադրենք ձմեռնային նորմանտական ծովափ մը, թափուր, մշուշոտ, որպէսզի պատկերը արտայայտէ անսովորին բախիչ տպաւորութիւնը: Ապա, այս երկու կեդրոնական դէմքերու կողքին կան ուրիշներ՝ Նոէլ Ռոքվէր, Կապրիէլ Տորզիա որ սիրային վէճով մը ետք միայն անգլերէն կը խօսի, Հելմա Փեթրի «հասկցող» գործատիրուհին գիւղական պանդոկ – ճաշարանի մը եւ Փօլ Ֆրանքէօր պիսթրոյի մը «չիրին» տանտէրը»:

Քոմպայի աշխատակիցը՝ Ռընէ Բենսոն կը վերջացնէ ըսելով թէ Աշոտ Մալաքեան, վախնալով որ իր դերակատարները շատ բնական կը խաղան իրենց դերերը, պօծոլէն (գինիի) փոխարինած է Քասիսով քիչ մը կարմրած ջուրով:

ԿՈՉ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԱՐԱՄԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԿՐԹԱՍԷՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Գատըգիւղի Արամեան – Ունճեան վարժարանը, տարիներու ընթացքին, հասցուցած է հազարաւոր աշակերտներ, ամէն ասպարէզի հետեւող, որոնք Պոլսոյ եւ աշխարհի զանազան կողմերը ցրուած, յուզումով կը յիշեն իրենց նախկին բնակավայրը եւ երախտապարտութեամբ կ'ոգեկոչեն իրենց լուսոյ օրրանը: Այս իսկ պատճառաւ, վստահ ենք թէ արտասահման հաստատուած բազմաթիւ Արամեանցիներ ու կրթասէր Հայեր պիտի ուզեն իրենց օժանդակութիւնը բերել նուիրական գործի մը, եթէ հարկ եղած տեղեկութիւնը ունենան: Այս առընչութեամբ կուտանք ամփոփ ծանօթութիւններ թաղիս վարժարանին վերաշինութեան մասին:

Պատմական Քաղկեդոն – Գատըգիւղ, իր խարխլած, հինցած իննսունամեայ միակ Ազգ. վարժարանը Արամեան – Ունճեանը, փլցուցած, նորը կը կառուցանէ, աւելի քան տարիէ մը ի վեր:

Ծնողքներ, կամ նախկին Արամեանցիներ, տարիներ ամբողջ, շեշտած էին, նոր դպրոցի մը բացարձակ անհրաժեշտութիւնը:

Անոնք իրաւունք ունէին, որովհետեւ երբ քանի մը տարի առաջ, մեծ զոհողութիւններու գնով, վարժարանը միջնակարգի վերածուեցաւ, ութսունէ աւելի նոր աշակերտներու արձանագրութեամբ, դպրոցականներու թիւը բարձրացաւ 350ի եւ Արամեանի դասարանները սկսան նեղնալ: Անկէ զատ դպրոցին փլփլած պատերը, ծակ ծակ եղած գետնամածները, ու այս բոլորին հետեւանքով փլուզումի դամոկլեան վտանգը, անհնարին կը դարձնէին դասաւանդութիւնները ամօթի մեծ արատ մը քսելով Գատըգիւղցիներուն մաքուր ճակտին:

Ինչպէս կը տեսնուի, անյետաձգելի պահանջքի մը գոհացում տալու համար է որ, Թաղական խորհուրդս ձեռնարկեց, 1800 քառ. մեթրի վրայ, չորս յարկանի գեղեցիկ վարժարանի մը շինութեան:

Պարկեշտ եւ գործունեայ անձերէ բաղկացած շինութեան յանձնախումբ մը, որուն մաս կը կազմեն նաեւ երիտասարդ բարձր ճարտարապետներ օգնական եղան Թաղական խորհուրդիս: Շինութեան նուազագոյն ծախք նախատեսուած էր աւելի քան վեց հարիւր հազար Թրք. լիրա: Սոյն գումարը կարելի չէր ապահովել, երեք հազար Գատըգիւղցիներէ, որոնց մեծագոյն մասը օրը օրին ապրող, կամ միջակօրեար դասակարգի պատկանող անձեր են:

Ուրեմն այս պայմաններու տակ կարելի է երեւակայել թէ, ինչ մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ Կիւլպէնկեան Ֆոնտին ուղարկած երկու հարիւր հազար Թրք. լիրան: Ասոր վրայ Թաղական խորհուրդս աւելցուց տարիներու խնայողութիւնը եղող 140·000 լիրան, որուն վրայ աւելցուց Գատըգիւղցին 150·000 լիրայի գումար մը:

Այս առթիւ, Թաղ. խորհուրդս եւ Շինութեան յանձնախումբս որոշած են, յուշաքար մը կանգնել նոր կառուցուած դպրոցին մուտքը, ուր պիտի արձանագրուին անունները այն կրթասէր ազգայիններուն եւ հաստատութիւններուն, որոնք շինութեան համար պիտի նուիրեն նուազագոյն հինգ հազար լիրա:

Նորակառոյց վարժարանին 3–4ը արդէն իսկ աւարտած է, ձիգ կը թափուի մնացեալ մասն ալ աւարտելու, որպէսզի կարելի ըլլայ նոր տարեշրջանին, դըպրոցը փոխադրելու իր անյարմար եւ առժամեայ տեղէն:

Թաղ. խորհուրդս այս կարճ բացատրութիւններէն վերջ՝ ստիպողական եւ սրտառուչ կոչ կ'ուղղէ արտասահման բնակող նախկին Արամեանցիներուն եւ կրթասէր Հայերուն իրենց օգնութիւնը հասցնելու մեզի, որպէսզի կարելի ըլլայ կիսաւարտ վարժարանին շինութիւնը աւարտել:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով
Մնամք յարգանօք
ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԳԱՏԸԳԻՒՂԻ

Յ. Գ.— Նիւթական օգնութիւնները կարելի է հասցնել Պատրիարքարանի հասցէով՝

Գումգափու, էրմէնի Փաթրիքանէսի, Իսթամպուլ, Թիւրքիէ

Վրան արձանագրելով յանձնելի՝ Գատըգիւղի Թաղ. Խորհուրդին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (179)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Խիստ լաւ, կեցիր քանի մը բակլայի հատիկ, քանի մը համրիչի հատիկ եւ մէկ երկու հատ կապոյտ ուլունքներ բերեմ քեզի: Դուն առ զանոնք ու սա պարտէզի յետնակողմը գտնուող փոքրիկ գուբին առջեւը նստիր: Թաշկինակ մը փռէ գետնին ու ինքնիրենդ աղօթքներ կարդայ: Ես քիչ յետոյ քու քովդ կը բերեմ մեր սեղանայարդարը ու դոնապանը: Դոնապանին կինը թողած փախած է, իսկ սեղանայարդարը նոր նշանուած է: Երկու ծառաներուն համար ալ մէյմէկ հնարամտութիւններ չինէ ու ըսէ: Անոնք մոլեռանդ են: Իսկոյն լուրը կը տարածուի ապարանքին մէջ: Երբ Մեծ Հանըմը հասկընայ ... ալ գործդ կարգադրուած է: Ամբողջ ապարանքը բաց կ'ըլլայ քու առջեւդ: Աղէկ չեմ ըսեր... սանկով չե՞նք հասնիր մեր նպատակին:

— Լաւ մտածեր ես, Միրօ Ախպար, ասանկով պիտի կրնամ ապարանքը մտնել: Ո՜հ, ինչքան հնարամիտ ես:

Միրօ Ախպար, առանց դանդաղելու, ախոռին մէկ անկիւնը գտնուող թաթման ելաւ ու կախարդութեան համար հարկ եղածները բերաւ եւ կնոջը յանձնեց: Կինը կամացուկ մը մեկնեցաւ ու պարտէզի գուբին առջեւը նստեցաւ ծալապատիկ:

Արդարեւ, ճարպիկ Միրօ Ախպար դընապանին ու սեղանայարդարին հարցուց կախարդ պառաւին ճշմարիտ գուշակութիւններն ու գովեց: Դոնապանն ու սեղանայարդարը պարտէզին դուրը գացին ու խնդրեցին կնոջմէն որ իրենց համար գուշակութիւններ ընէ: Կինը՝ կիսովին ծածկուած իր ֆէրաճէին տակ՝ սիրով ընդունեցաւ, միայն թէ խնդրեց որ մէկիկ մէկիկ ներկայանային:

— Աղէկ առաջին անգամ իմ ճակատագիրս նայէ, ըսաւ դոնապանը:

— Քու ճակատագիրդ սեւ ամպի մը տակ ծածկուած է, նկատել տուաւ կախարդ կինը· բայց շատ չանցնիր, ահա այդ սեւ ամպը կը փարատի ու դուն երջանկութիւնդ կը գտնես:

— Ո՜հ, ճիշդ է... շնորհակալ եմ, մըմնջեց դոնապանն ու մէկ կողմը քաշուեցաւ:

— Գալով քեզի, յարեց կախարդ կինը՝ սեղանայարդարին դառնալով, դուն նոր երջանկութիւն մը գտած ես ու անոր քու հոգիդ կուտաս:

Սեղանայարդարն ալ գոհ սրտով մէկդի քաշուեցաւ ու երախտագիտութիւնը յայտնեց:

Երկու ծառաները, Միրօ Ախպար գուշակածին պէս գործը հասկցուցին Մեծ Հանըմին:

Նոյն օրը լուր տրուեցաւ կախարդ կնոջ որ ապարանքը մտնէ ու Մեծ Հանըմին քով երթայ: Կինը չմերժեց, այլ՝ Միրօ Ախպօր հետ տեսնուելէ ետքը, ընդունեց ու ուրախութեամբ ապարանքը գնաց:

Մեծ Հանըմը սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ իրեն ու բազմոցին վրայ նըստեցուց:

Միրօ Ախպար Սելիմէն ամէն բան հասկցած էր եւ գիտէր թէ Մեծ Հանըմը Չերքէզուհի մըն էր եւ թէ փաշային նըկատմամբ մայրական զգացում մը չէր կրեր: Հետեւաբար կախարդ ձեւացող կնոջ յայտնած էր թէ ի՛նչ կերպով Մեծ Հանըմին կարող էր սիրելի ըլլալ:

Ուստի կախարդ կինը, երբ Մեծ Հանըմին քովը գնաց, պատրաստուած էր առաջուց:

— Աստուած երբեմն մարդոց բերնով կը յայտնէ մեր ճակատագիրը, մրմնջեց Մեծ Հանըմը, անանկ չէ՞:

— Այո, Մեծ Հանըմ, ատոր տարակոյս չկայ, շեշտեց կախարդ կինը:

— Խօսէ իմ վրաս... դողդղաց Մեծ Հանըմը:

Կախարդ կինը գորգին վրայ փռեց թաշկինակը եւ տարածեց բակլայի համրիչի ու ուլունքի հատիկները: Մէկը վեր դըրաւ, միւսը վար առաւ... տեղափոխեց ու խառնեց իրար զանոնք: Աղօթքի մը պէս բան մը մրմնջեց ու քանի մը անգամ յօրանջեց: Յետոյ խզզուած ձայնով մը ըսաւ.

— «Դուն թռչունի մը պէս չարունակ փակուած ես եղեր ոսկի վանդակի մը մէջ, կեանքդ լալով անցուցած ես: Աշխարհքը քու վրադ զմայլած ատեն դուն սեւը մըտած կ'ապրէիր: Չկայ յոյս մը որ սրտէդ կամ հոգիէդ անցնի, ամէն բանէ վհատած ես:

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Բժ. Ռ. Տէր – Դաւթեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր եղբօր՝ Վասիլ Տէր Դաւթեանի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց մօր եւ մեծ մօր՝ ողբացեալ Այրի Տիկ. Մարիցա Թահթալըեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ կը նուիրեն.—

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ինճեան եւ Ստեփան 50 Ն. Ֆ., Անտիլիի ծերանոցին։ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան եւ զաւակները (Փավիյօն սու Պուա) 50 Ն. Ֆ. Դպրոցասէրին :

Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Աւետիս Ինճեան (Գերմանիա) 50 Ն. Ֆ. Մոնմորանսիի ծերանոցին։ (Ստանալ Յառաջէն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցին հետեւեալ նուէրները.—

Տիկիններ՝ Մ. Սալափանեան 20 Ն. Ֆ., Է. Թիւթիւնճեան տասը, Զ. Զատիկեան տասը, Շ. Օհանեան, Մ. Ալիքեան 5ական Ն. Ֆ.:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic. Paris 10

Métro République et Bonsergent

Շաբաթ երեկոյ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20·45ին :

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

կը ներկայացնէ.—

Մասնակցութեամբ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ։

Ողբացեալ դերասանուհի Կեկիա Վարդանեանի,

ԵՍՄԻԼԷ ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

(Նրբահիւս Թատերգութիւն 5 արար)

Քաղուած նոյնանուն վէպին մեծանուն հեղինակին Հանրի Պորտոյի (ֆրանսական ակադեմիայէն)։

Տիկին Մ. Էֆիզեան, Տիկ. Գրիգորեան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պչտիկեան, Ժ. Տըէֆանօ եւ Փարիզահայ Թատրոնի սիրուած ուժերու :

Խնջոյքի տեսարանին Լիբանանեան Աբաժշտութիւն։

Բեմադրութիւն Տիկ Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ :

Սովորական գիներով տոմսերը հայ – Թայթէլ գրատուն Հ. Բալուեան, 43, Րիւ Րիշէ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 29 Մարտ, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

Արդէն ունեցողները ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր զրկելով իրենց քուէները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

20 – 30 տարեկան կին մը տնային գործերու համար, հայ ընտանիքի մը մէջ, մնայուն բնակութիւն եւ շատ լաւ վարձատրութիւն։ Հեռաձայնել՝

TUR. 26-95

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Անիէռի մէջ, փոքր յարկաբաժին մը, երկու սենեակ պարապ, խոհանոցի յարմարութիւն եւ նկուղ։ Դիմել «Յառաջ»ի :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ժամը 15·30ին

Պիտի ներկայացուին

ՀՆԱԽՕՅԶԸ

Պոլսական կատակերգութիւն 3 արար

Mimile

Զաւեշտ մէկ արար

Արտասանութիւններ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց դրասենեակը կը հաղորդէ որ մինչեւ ՄԱՐՏ 26, այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւններու պատճառաւ :

Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմումները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, նոյն հասցէին.—

23, Rue La Pérouse, PARIS (16e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, (24 Մարտ), ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Բացումը կը կատարէ Կապոյտ Խաչի դպրոցի ուսուցիչ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ։

Գեղարուեստական նոյն բաժին.—Մասնակցութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու։ Կենդանի պատկեր, «Որբուհին եւ Աղքատ կինը», հայկական պարեր տոհմիկ տարազներով :

Մասնակցութեամբ Քեմանչիստ Պ. ՀԱՄՈՅԻ եւ իր նուագախումբին :

Երգ եւ արտասանութիւն՝ Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԷ :

Կէս գիշերէն սկսեալ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ, ընկերակցութեամբ Ս. Զէօրէֆեան նուագախումբի :

Խօսնակ Պ. Կ. Յարութիւնեան :

Հաճելի անակնկալներ   Ծով պիւֆէ

ENTREPRISE GENERALE
DE PEINTURE
PAPIERS-PEINTS
DECORATION « ANI »
ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
Peintre - Décorateur
78, Rue des Rosiers, ST.-OUEN (Seine)
CLI. 17-89
ԱՐԱԳ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Զրի խորհուրդ եւ տեղի

×

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ կը փնտռէ մէկ հայ աշկերտ եւ մէկ գործաւոր : Արհեստաւորներէն (արթիզան), որոնք գործ չունին, կը խնդրուի լուր տալ վերոյիշեալ հասցէին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Այր եւ կնոջ մը համար փոքր յարկաբաժին մը՝ երկու սենեակ, խոհանոց, կամ մեծ սենեակ մը, եւ խոհանոց, Փարիզ կամ արուարձան, վարձու ի հարկին փոյան հատուցումի, Մայիս 1էն սկսեալ։ Փարիզ կամ մօտակայ արուարձան :

Գրել Տաքէսեան,

91, Rue Général Leclerc, GROSLAY (S. et O).

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամի ծերանոցներուն համար երեք պաշտօնեայ կ'ուզուի.—

Ա) Պարտիզպան, կառավար (շօֆէօր),
Բ) Օգնական – խոհարար,
Գ) Հիւանդապահուհի :

Աշխատանքի քարդ ունենալը անհրաժեշտ է։ Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել,—

Աղքատախնամի դրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

TWIST - PARTY

կազմակերպուած Անիէռի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Այս Շաբաթ, ժամը 20էն սկսեալ, Մըշակոյթի տան մէջ։

17, Rue Bleue, Paris 9e

Մուտք 5 Ն. Ֆ.:

Գեղարուեստական նոյն բաժին :

Concours de Twist

Զրի կերուխում :

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ՍՐԱՀ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Արնուվիլի Կառվարենը Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենը խումբին կողմէ :

Ապրիլ 1ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այսՇաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Կարեւոր օրակարգ.— Զեկուցում եւ ընտրութիւն :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Հայկ. երգչախումբը կազմակերպած է ընկերական հաւաքոյթ մը այս Կիրակի, ժամը 16էն մինչեւ 22, Ազգային Տան մէջ, իր անդամներուն եւ համակիրներուն համար :

Կը հրաւիրուին երիտասարդական կազմակերպութիւնները :

Պար եւ պիւֆէ :

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 1, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Դաշնակ՝ ծանօթ արուեստագէտ՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ՊԷՆԿԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Արտասանութիւն Օր. ՇԱԼՃԵԱՆ

Հայկական եւ Կովկասեան պարեր

Փարիզի Հայ Թատրոնի ընտրուած դերասաններու խումբով մը Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Հայկական զեղջ. կատակերգութիւն 3 արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Քաղուած Մոլիէրի «Լը Մէտըսէն Մալկրէ Լիւի» համբաւաւոր թատերախաղէն։

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԵՍԻՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն (ժամը 21էն մինչեւ 4)

Bal du Nor Séround

LYON — DECINES

Dans les Salons Berrier–Millet (Place Belcour, Lyon)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.— POUJOL

Պիտի մեներգէ Փարիզէն ծանօթ երգիչ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ ԱԼԻՔՍ ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ   ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ   ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – Հէլվա   (ՌՈՃԻԿ)
Վարդէ-Անոյշ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՐՏ

JEUDI 22 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9360 38e ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5161

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏԸ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ՑՈՅՑԵՐ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՃՇԴԵՑ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ ԹՈՒԱԿԱՆԸ՝ ԱՊՐԻԼ 8

ՖՐԱՆՍԱ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒԶԷ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ

ԱՐԻՒՆ ԿԸ ՀՈՍԻ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Շապան - Տէլմաս, ազգային ժողովին մէջ եւ Մոնպրվիլ ծերակոյտին մէջ կարդացին Հանրապետութեան Նախագահին ուղերձը.— «Չորս տարիէ ի վեր, Հանրապետութեան վարած քաղաքականութիւնը Ալժերիոյ համար, իր զարգացման ընթացքին վաւերացուած է Խորհրդարանին կողմէ կամ բացայայտ կերպով կամ այն վստահութեամբ զոր չէ դադրած ընծայելէ պատասխանատու կառավարութեան: 1961 Յունուար 8ի Հանրաքուէն, այս ձեւով գծուած ծրագրին, բերաւ՝ երկրին հանդիսաւոր եւ զանգուածային հաւանութիւնը:

Բայց անհասանելի որ «ընդունելի հոչակումը, ինքնորոշման համար ձեղուած միջոցները, Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ գործակցութեան համար ընտրուած պայմանները մէջն ըլլալով ֆրանսական ծագում ունեցող բնակչութեան եղած երաշխաւորութիւնները.— Այն պարագային երբ ինքնորոշումը ալժերական անկախ պետութիւն մը կը հաստատէ՝ այդ քաղաքականութեան մէկ վճռական հանգրուանը կը կազմեն»: Այսպէս սկսելէ ետք, տը Կոլ կը շեշտէ թէ ոչ ոք կրնայ սխալիլ այս եղրակացութեան լայնածաւալ տարողութեան մասին, ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի թէ՛ ազգային կեանքին եւ թէ անոր ափրիկեան կամ միջազգային գործունէութեան մասին:

Նախագահը կ՚ըսէ նաեւ թէ ոչ ոք կրնայ անգիտանալ գործադրութեան դժուարութիւնները որոնք կրնան ծագիլ այսօր, վաղը, ոչ միայն շատ մը մարդոց կացութեան համար այլեւ հանրային կարգին կամ Պետութեան ապահովութեան համար: Այդ պատճառաւ է որ, Նախագահը անհրաժեշտ կը գտնէ որ Ազգը ինք վաւերացնէ այսքան խոր եւ հսկայ փոփոխութիւն մը եւ Պետութեան ղեկավարին եւ կառավարութեան ընծայէ մէջտեղ գալիք հարցերը լուծելու բոլոր միջոցները:

«Ասոր համար է, կ՚աւելցնէ տը Կոլ իր ուղերձին մէջ, որ Սահմանադրութեան 11րդ յօդուածին համաձայն, որոշած եմ կառավարութեան առաջարկով Հանրաքուէի դնել օրինագիծ մը, որու մաս կը կազմէ 1962 Մարտ 19ի կառավարական յայտարարութեանց վաւերացումը, արտօնելով Հանրապետութեան նախագահին որ հարկ եղած որոշումները տայ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ համագործակցութեան համար եթէ ինքնորոշումը ալժերական անկախ պետութիւն մը հաստատէ: Վերջապէս, այդ հանրաքուէով եւ մինչեւ որ ալժերական հանրային իշխանութիւններ ստեղծուին Ալժերիոյ մէջ, Հանրապետութեան նախագահին տայ հրամանագիրներով կամ հրովարտակներով, որոշելու բոլոր միջոցները այս յայտարարութեանց գործադրութեան վերաբերեալ: Այն պահուն երբ կը թուի թէ վերջ կը գտնեն այն կռիւները, որոնք կը տեւեն եօթը տարիէ ի վեր, եւ երբ նոր Ֆրանսայի եւ նոր Ալժերիոյ համար ազնիւ եւ պտղաբեր գործակցութեան մը հեռանկարը կը պարզուի, վստահ եմ, երեսփոխան պարոններ, որ պիտի ուզէք ինծի միանալ բարձրացնելու համար մեր վստահութիւնը եւ մեր յոյսը դէպի հայրենիք եւ դէպի Հանրապետութիւն»:

Ուղերձին մէջ ակնարկուած 11րդ յօդուածը հետեւեալն է.— «Հանրապետութեան Նախագահը, կառավարութեան կամ երկու ժողովներուն միացեալ առաջարկին վրայ,— հրատարակուած Պաշտօնաթերթին մէջ.— Կրնայ Հանրաքուէի դնել որեւէ օրինագիծ, որ կը վերաբերի հանրային իշխանութեանց կազմակերպութեան եւ կը պարունակէ հասարակապետութեան համաձայնագրի մը, վաւերացումը, կամ կը ձգտի արտօնել վաւերացումը դաշնագրի մը՝ որ առանց Սահմանադրութեան դէմ ըլլալու անդրադարձումներ կրնայ ունենալ հիմնարկութեանց գործունէութեան վրայ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԸ

Նիստը պատմական էր շատ մը տեսակէտներով: Նախ ժողովը հրաւիրուած էր նստաշրջանէն դուրս, ապա օրակարգն էր՝ Նախագահին ուղերձը, ճառեր, բայց ոչ մէկ քուէարկութիւն:

Հինգ երեսփոխաններ նստած մնացին երբ Շապան - Տէլմաս կը կարդար՝ Հանրապետութեան նախագահին ուղերձը, Երեքշաբթի առաւօտ: Այս ընթերցումին կը յաջորդէր կառավարութեան ղեկուցումը զոր կարդաց Միշէլ Տըպրէ:

Նախարարապետը շեշտեց թէ կենսականը Ալժերիոյ եւ Ալժերացիներուն համար եւ Ֆրանսայի ու Ֆրանսացիներուն համար այն է թէ պէտք է գիտնալ եթէ այս պետութիւնը պիտի ստեղծուի, թշնամութեան եւ բաժանման մէջ թէ ոչ ներքին կազմակերպութեան մը հիման վրայ որ յարգէ ցեղային եւ կրօնական բազմատեսակ վիճակը: Տըպրէ կ՚ըսէ թէ ամէն ինչ կրնայ խնդրոյ առարկայ ըլլալ եթէ բռնութեան վերջ չտրուի եւ կը վերջացնէ շեշտելով թէ այն պահուն երբ Ֆրանսա խօսքը կուտայ ալժերական ընտանիքներու կը պահէ սակայն իր որոշումը՝ մնալ առաջնորդ պետութիւն մը եւ ազնիւ ազգ մը, վճռական իր զաւակներուն պաշտպանութեան եւ իր կենսական շահերուն պահպանման համար:

Առաջին խօսողն է ալժերացի երեսփոխան, Փորթոլանը, նախագահ «Հանրապետութեան միասնականութիւն» խմբակցութեան: Կ՚ըսէ թէ միայն ինք պիտի խօսի յանուն ամբողջ կազմակերպութեան ուր համախմբուած են Ալժերիոյ եւ Սահարայի նահանգներուն երեսփոխանները, 106 երեսփոխանները ոտքի կը լսեն Փորթոլանոյի յուզիչ միջամտութիւնը, ոտքի է նաեւ Մաքս Լըժէօն (ընկերվարական), Անտրէ Մառի (արմատական), Պուրկուէն (Իւ Էն Էռ):

Փորթոլանօ խիստ է, յուզուած նաեւ: Խորհրդարանին իրաւունքները ձաղկուած են Ազգ. ժողովի Նիստի երբ բազմաթիւ երեսփոխաններ Ալժերիա մնացած են: Իրենք կը ներկայացնեն դատ մը եւ ընտրուած են դատի մը համար՝ Ալժերիան Հանրապետութեան մէջ: Կը բողոքէ յայտնելով թէ համաձայնութեան յօդուածները նոր կը հրապարակուին մինչ ալժերական «խորհրդարանը» լայն ժամանակ ունեցաւ անոնց մասին խօսելու Թրիփոլիի մէջ, ապա միայն Ալժ. Ազատ. Ճակատը գնաց Էվիան: Կը յիշէ Տըպրէի խօսքերը երբ կը յայտարարէր «քաղաքական բանակցութիւն չկայ, քաղաքական բանակցութիւն չի կրնար ըլլալ»: Ֆրանսայի տրուած բոլոր երաշխաւորութիւնները նոր պատրանքներ են եւ չի խօսուիր Ֆրանսայի հաւատարիմ մնացած մահմետականներուն մասին:

Յուզիչ շեշտով մը կը վերջացնէ, «աջ»ը Մարսէյեզ երգել կը սկսի, ամէն մարդ ոտքի է, բողոքի ձայներ, բայց փառերգը աւելի ուժով կ՚երգուի, կը խեղդէ կոմունակի ձայները եւ կը լսուի «կեցցէ Ֆրանսան»:

Յաջորդ խօսողն է՝ Ժանվիէ (Իւ Էն Էռ): Պատմականը կ՚ընէ անտարբեր մթնոլորտի մը մէջ: Իրեն կը յաջորդէ Առիկի որ խիստ քննադատութեան կ՚ենթարկէ Էվիանի համաձայնագրերը: Կը ծանրանայ ամէն մէկ կէտի վրայ: Պարտութեան արդարացումն անգամ չունի կառավարութիւնը, կ՚ըսէ Քորսիքայի երեսփոխանը, երբ զէնքերը վար կը դնէ այսօր, ի՞նչ գինով հոս հասաւ: Ալժերիոյ Ֆրանսացիները չկրցան իսկ ձեռք ձգել այն իրաւունքները զորս տուաւ Կիպրոսի Թուրք փոքրամասնութիւնը: Առիկի կը վերջացնէ յայտնելով թէ արիւնալի ողբերգութիւնը չէ վերջացած, կարելի չէ երեւակայել որ Ֆրանսացի զօրքը զէնք պարպէ Ֆրանսացիներուն վրայ Պեն Խետտան տեղաւորելու եւ Ֆելլակայ դրօշակը պարզելու համար:

Յանուն ընկերվարական կուսակցութեան, կը խօսի Լենառ: Համաձայն է բանակցութեանց, բայց ոչ ապագաղթականացման ձեւին եւ կը բերէ անգլիացի պահպանողականներու օրինակը որոնք կրցան յաջողութեամբ գլուխ հանել բրիտանական կայսրութեան ապագաղթականացումը: Լենառ սակայն լաւատես չէ, մտահոգ է մանաւանդ ալժերացի ղեկավարներուն համայնավարամիտ ըմբռնումէն:

Ծանր միջադէպ մը կը պատահի երբ Ֆրէսինէ (անկախ) խօսք կ՚առնէ: Նախ կ՚ուզէ որ Ֆրանսացիներն ալ ներումի արժանանան ինչպէս ալժերացի բանտարկեալները: Կ՚ուզէ որ կառավարութիւնը յանձնառութիւնը ստանձնէ անհաբեկումներ չկազմակերպելու, այլ, ուրիշ կազմակերպութեանց վրայ ձգելու համար: Տըպրէ տեղէն կը ցատկէ «իրաւունք չունիք, Պ. Ֆրէսինէ նման բան մը ըսելու», բայց ուրիշ երեսփոխան մը կը միջամտէ «եւ ըսել թէ պազուճայի մարդն է այդպէս ըսողը»: (Պազուճա անունով կը յիշուի Սալանի դէմ եղած մահափորձը երբ Սալան ընդհ. հրամանատար էր Ալժերիոյ ուժերուն եւ շատ ազատական կը նկատուէր: Իրեն դէմ եղածին մէջ քանիցս ըսուած է թէ Տըպրէ մատ ունէր):

Ապա խօսք կ՚առնէ համայնավար մը՝ Վալտէք - Ռոշէ: Իր ըսածէն կը պարզուի թէ համայնավարները «այո» պիտի պատասխանեն Ապրիլ ութի հանրաքուէին: Կը խօսին Քլոտիուս - Փըթի, ճշդում մը կ՚ընէ Ժոքս, բեմ կը բարձրանայ Պիանճի: Հոս ալ միջադէպ մը կը ծագի երբ երեսփոխանը իր ծանր քննադատութեանց հետ կ՚ըսէ թէ նոր նշանակուած մարդպանը (Ֆուշէ) վատ մըն է: Նախագահը կ՚ուզէ որ այդ խօսքը ետ առնուի: «Բան մըն ալ ետ չեմ առներ» կ՚ըսէ Պիանճի որ կ՚եզրակացնէ «այս համաձայնագրերը ամօթ կը բերեն առանց խաղաղութեան, Յուդայի Ալժերիան է»:

Լը Փէն նոյնքան խիստ է: Կ՚ըսէ թէ նոյնը կրնայ պատահիլ վաղը, Պրաթանիի, Ալզասի համար: Հոս ալզասցի երեսփոխան մը կը պատասխանէ «մէկ կողմ ձգեցէք Ալզասը, Ալզասը ձեզի Քամպրոնի խօսքը կ՚ըսէ»:

Տակաւին շատ մը ուրիշներ կը խօսին.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը նեղը դրաւ Խորհրդային պատուիրակը մանրամասն հարցումներ ընելով, ապագինման ժողովին մէջ:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ եւ ալժերական պատուիրակութեան անդամները յապաղումով Ռապաթ հասան Չորեքշաբթի առտու, մինչ երկու օր է իրենց ժամանումի լուրը տրուած էր: Նոյն օրը «Ալժերիոյ օր» հռչակուած է Մարոքի մէջ եւ ոչ ոք կ՚աշխատի:

ԿԻՆԷ որ հասարակապետութեան միակ երկիրն էր՝ «ոչ» պատասխանող Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին, կը փոխէ իր քաղաքականութիւնը: Սեքու Թուրէ յայտարարեց թէ այլեւս աւելի նպաստաւոր կարծիք ունի Ֆրանսայի հանդէպ, հեռագրով մը շնորհաւորեց տը Կոլը, եւ փափաք յայտնեց որ սերտ յարաբերութիւններ ստեղծուին Ֆրանսայի եւ ափրիկեան պետութեանց միջեւ:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ եւ Չեխոսլովաքիա հետեւելով Խորհ. Միութեան Տէ Եուլէ ճանչցան ԱՀԱԿը:

ՉԱՆԳ ՔԱՅ ՉԷՔ սկսած է մտահոգուիլ ի տես ամերիկեան «ճկուն» քաղաքականութեան համայնավար Չինաստանի հանդէպ: Կ՚ըսուի նոյնիսկ թէ կը մտածէ յուսահատական զինուորական գործողութեան մը ձեռնարկել: Միւս կողմէ Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութիւնը հրապարակեց դիւանագիտական կարգ մը փաստաթուղթեր ազգայնական չինացի զօրավարներու վերաբերեալ, որոնք շատ նպաստաւոր չեն: Ծանր քննադատութիւններ կան 1943ին անոնց ունեցած գործունէութեան մասին, նոյնիսկ Չանգ Քայ Չէքի մասին: Ըստ այդ թուղթերուն ասոնք առեւտուրով եւ մաքսանենգութեամբ կը զբաղէին:

ԹԻՎԵՐԻԱՏԻ լճի ափին նոր միջադէպ մը պատահած է Սուրիացիներուն եւ իսրայէլեան ուժերու միջեւ: Սուրիա Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ կ՚ուզէ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ կացութիւնը շատ անորոշ է եւ մթնոլորտը՝ ծանր: Կ՚ըսուի թէ նախագահ Ֆրոնտիսի կրնայ հրաժարիլ: Ընտրութեանց վերջին արդիւնքներու համաձայն փերոնական յաղթանակը կը հաստատուի, իսկ բանակը երկու մասի բաժնուած է:

— Քորսի, Ալի Մալէմ, Ֆրէտերիք Տիւփոն (պարտութիւն մըն է Ֆրանսայի համար) Թոմազօ, Մոթ:

×

Մինչ Ազգ. Ժողովի մէջ, բառերով եւ խօսքերով կ՚արտայայտուէին դժգոհութիւնները, արիւն կը թափէր Ալժերիոյ մէջ ուր մէկ օրուան մէջ քառասուն մեռեալ եւ հարիւրէն աւելի վիրաւորներ ունի:

Քաղաքի մահմետական կիներն ու մարդիկը յարձակումի կ՚ենթարկուէին: 19 ահաբեկումներ տեղի կ՚ունենային, անդին, Սէն -Տընի տը Սիկի մէջ մահմետականը (Հառքի) մահմետական կը սպաննէր (48 մեռեալ), իսկ Օռանի մէջ զէնքի ձայնը չէր դադրեր: Արիւնը կը հոսի Ալժերիոյ մէջ, յանուն մերժուած խաղաղութեան մը:

× Արտաքին նախարարը իր մօտը կանչեց խորհրդային դեսպանը, բացատրութիւն պահանջելով Խորհ. Միութեան բռնած դիրքէն: Ծանօթ է որ Մոսկուա Տէ Եուլէ ճանչցաւ «ԱՀԱԿ»ը մինչ Ալժ. Ազատ. Ճակատը ինք անգամ Ֆրանսան կը ճանչնայ Ալժերիոյ իբրեւ օրինաւոր իշխանութիւն մինչեւ ինքնորոշում:

× Շալ եւ Զելլէր Չորեքշաբթի առաւօտ սկսան մերժել որեւէ ուտելիք, իբրեւ բողոք:

ՄԵՐ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

ԱՆՀԱՏԻ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ.— Գէշ հի– ւանդութիւն :

ԲԱՌ.— Բերականական միաւորներ (կարծեմ), որոնցից կազմւում են ճա– ռերը :

ԲԻՒՐՈԿՐԱՏԻԶՄ.— Հիւանդութիւն, որին ենթակայ են քաղաքացիական տե– սակէտից թոյլ օրգանիզմները :

ԳԱԳԱՐԻՆ.— Ամենաժողովրդական մարդը երկրագնդի վրայ, ամենատարած– ուած մարդը տիեզերքում :

ԳԱՒԱԶԱՆ.— Կենդաղատական միջոցա– ռում, տես՝ «Կոտրուիր, գաւազան, բայց ոչ իմ գլխին» :

ԳԻՒՂԻ ԶՕՀՐԱՊԻ ԱՆՈՒԱՆ ՓՈՂՈՑ. Առ այժմ գոյութիւն չունի :

ԴԻՒԱՆԱԳԷՏ.— Պետական դերասան : Խաղում է առանց գրիմի :

ԴՐԱՄ.— Կապիտալիստական աշխար– հի տէրն ու տիրականը, կարդա՛ հակա– ռակ կողմից ու կը ստացուի սովետական աշխարհի տէրն ու տիրականը :

ԸՆԹԱՑԱՑ.— Ամէն դէպքում աննա– խանձելի դրութիւն :

ԵՐԱԶ.— Տես՝ հաւը երազում կուտ է երազում, Մակնամարան երազում է կու– բայի անկումը, նոյնը՝ «Խղճ՛ք, իղձեք ե– րազներ» :

ԶԻԳԶԱԳ.— Տես՝ «Մանուկ աղան դուրս գալով գինետնից բռնեց տան ճա– նապարհը ...» :

ԷՇ.— Մի ժամանակ տարածուած փո– խադրման միջոց : Այժմ կարելի է տես– նել միայն կենդանաբանական այգինե– րում :

ԸՄՊԱՆԱԿ.— Անգործածական բառ, տես գործածականը՝ «ռեւմոչկա», «ռե– ւմկա» :

ԹԵՐԱԿՂԶԻ.— Ժամանակակից Սեւա– նը : Միջոցներ են ձեռք առնուած վերա– ցնելու համար այս «թերութիւնը» :

ԹՈՒԹԱԿ.— Թռչուն, որը խօսում է, սակայն՝ միայն ցիտատներով (մէջբե– րումներով), առանց կոմենտարների ... (մեկնաբանութիւններու) :

ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Այս գործով գե– րազանցապէս զբաղւում են ծերերը ... նարդի խաղալու համար :

ԻՐԱՒՈՒՆՔ.— Ուժի մի տեսակն է :

ԼՈՒՍԻՆ.— Միշտ խառն է եղել սիրա– յին գործերում : Ապագայում՝ սիրահար– ուածների ժամադրավայր :

ԽՄԲԱԳԻՐ.— Օ՛, մեծ ուժ է ... (վա– խից եմ ասում) :

ԾԱՂԻԿ.— Մարդու անբաժան ուղեկի– ցը օրօրոցից մինչեւ գերեզման :

ԿԱՐՏՈՒՖ.— Մի բան, որ կարելի է թողնել տանը, երբ գնում ես ժողով : Ժողովում վերցրու ընդունուած կարծիքը եւ կարծիր :

ՀԱԿԻՐՃ.— Ճառերի լաւագոյն տե– սակը :

ՀԻՒՐԱՆՈՑ.— Տես՝ «Ազատ համար չկայ» :

ՀՌՈՄ.— Տես՝ «Բոլոր ճանապարհնե– րը տանում են դէպի Հռոմ» : Հնացած հասկացողութիւն է : Մեր օրերում բոլոր ճանապարհները տանում են դէպի Մոս– կուա :

ՋՈՒՐ.— Ջրուն հաւասար մի բան : Տես՝ ձու գողացողը ձի էլ կը գողանայ :

ՂԱԶԱՐՈՍ.— Տես՝ Աղայեան, ապա տես՝ նրա թոռը, կոմպոզիտոր (երգա– հան) Ղազարոս Սարեան, որդի Մարտի– րոս Սարեանի :

ՃԱՌ.— Տես՝ Շէյքսփիր, Համլետ,— «Բառե՛ր, բառե՛ր ...» :

ՄԽԻԹԱՐ ԴԱՒԹԵԱՆ.— Հայպետհրա– տի դիրեկտորը (տնօրէնը) մեր օրերում : Երեւի միակ նիհար դիրեկտորը :

ՄՐՋԻՒՆ.— Աշխատասէր միջատները, որոնք միշտ ղեկավարում են պլաննե– րը (ծրագիրները) եւ իրենց ոտներով բարձրանում պատուոյ տախտակների վը– րայ, եթէ վերջինները ... ներկուած չեն :

Յ.— Մեսրոպեան տառ, որին Աբեղեա– նը զրկեց առաջին ձայնի իրաւունքից : Համատեղութեան կարգով փոխարինեց Հ տառը :

ԵԱՐ.— Ընդհանրապէս տանում են, տես՝ «Սիրեցի, եարս տարան» :

ՆԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ.— Նշանաւոր վիպասան Նար – Դոսի ամենայաջողակ գործերից մէկը :

ՆԻՀԱՐ.— Տես՝ «Արմենիա» ռեստորա– նի (ճաշարանի) հաւերը եւ Թուրքիայի պետական պիտաճէն :

ՇԱՀ.— Չի կարելի պնդել, որ Իրանը շահ չունի, շահ ունի : Բայց այդ շահից շահ չունի :

ՈՏԱՆԱՒՈՐ.— Չնայած որ շատ յա– ճախ զուրկ է լինում ոտներից, բայց յա– ջող կերպով կտրում է Պետհրատ – տը – պարան – գրախանութ դժուարին ճանա– պարհը ...

ՉԱՐԵՆՑ.— Անուն, որը շատերին զըր– կել է քնից :

ՊՂՊԵՂ.— Տես՝ տաքդեղ : Կծու համե– մունք, առանց որի չեն կարող աշխատել խոհարարն ու երգիծաբանը :

ՋՐՀԵՂԵՂ.— Տես՝ Պետհրատի գե– ղարուեստական գրականութեան բաժինը ու գրական մամուլի մատոյցները : Կա– րելի էր ջրերի ճանապարհը փոխել եւ ուղղել դէպի անջրդի հողերը, բայց պարզուել է, որ գրական ջուրը թորեալ է ...

ՌԵԱԲԻԼԻՏԱՑԻԱ.— Տես՝ Սեւանայ լիճ, հանրապետութիւն, խորհուրդ, կուսակցութիւն, եւայլն, եւայլն :

ՌՈ – ԿՈ – ԿՈ.— Ճարտարապետական զրաբար :

ՌՈՄԷՕ.— Շէյքսփիրեան հերոս, սի– րահար : Մեր օրերում սակաւաթիւ են, հակառակ ծուլիետաների առատութեան :

ՍԱՍՈՒՆ.— Ծննդավայրը Սասունցի Դաւթի, Վաղարշակ Նորենցի, Զենով Ս– հանի եւ Խաչիկ Դաշտենցի :

ՍԻՐՏ.— Ցուցակ, ապակի, տես՝ « Սիրտը որ կայ, չուշայ ա ...» :

ՎԱՆ.— Ինչպէս վարպետ խոհարարը որոշ կերակուրների վրայ քիչ մը լիմոն կը սեղմէ, որպէսզի ուտուի, այնպէս էլ որոշ բանաստեղծներ իրենց ոտանաւոր– ների վրայ մի քիչ Վան կը ցանեն, որ– պէսզի կարդացուի :

ՎԱՐԴ ՈՒ ՍՈԽԱԿ.— Բանաստեղծական անհրաժեշտ ակսեսուար (յարակից իր) համալսարանում սովորած կամ սովորող որոշ բանաստեղծների մօտ :

ՏԱՌ.— Տես՝ Մեսրոպ Մաշտոց : Այ– բուբենական հասկացութիւն, որոնցից կազմւում են բառերը :

ՏԷՐ.— Այն, ինչ գոյութիւն չունի մի քանի հիմնարկ — ձեռնարկութիւննե– րում :

ՏԻՏՈՎ.— Տես՝ Գագարին :

ՏՐԱՄՎԱՅ.— Փոխադրական միջոց : Վերջին վանկը օրուայ որոշ ժամերին ու– ղեւորները կրկնում են մի քանի անգամ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Քծնելու յարմար առիթ :

ՒՐՏԱՏ.— Սեփական մտքերի ու աղ– քատութեան նշան : Տես՝ «Ինչպէս ճիշդ կերպով նշել է ընկ. Արիստոտելը ...» :

ՓԱՓՈՒԿ.— Տես՝ փափուկ դրութիւն, օրինակ՝ ԶԱԳՍԻ վարիչը ապահարզան է պահանջում ...

ՔԹԱԽՈՏ.— Սառը պատերազմի զէնք հարբուխի դէմ :

ՕԳՈՍՏՈՍ.— Լինում է Հիւսիսային բեւեռում : Այստեղից՝ Երեւանի օգոս– տոսը չոգստոս անուանելու նպատակա– յարմարութիւնը :

ՖՐԱՆՍԻԱ.— Ուլտրամանիշակագոյն պետութիւն :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մայխեանցը, սակայն, այն ուժը չէր, որ կարողանար մերկացնել Զամբախովի պէս «հին գայլի» մը նկարագիրը :

1869ին կը գրէ «Էլի մէկ զոհ» կատա– կերգութիւնը, որ ինչպէս իր խորագիրէն կ'երեւի, զոհը դարձեալ Թատերախաղին գաղափարակիր հերոսն է : Արդարեւ հե– րոսը կը պարտուի, որովհետեւ դրամը ամենազօր է : Այս թատերախաղին մէջ արդէն առեւտրականին կը փոխարինէ միլիոնատէրը, որու անունն անգամ խոր– հրդանշական է՝ Բրիլիանտով : Ճիշդ է թէ ան Զամբախովի պէս պերճախօս մէկը չէ, սակայն աւելի ուժով է՝ շնորհիւ իր զէնքին, այսինքն դրամին : Անհրաժեշտ էր զէնքին զէնք հակադրել : Եւ Սուն– դուկեան դրամի ուժին հակադրեց ճըշ– մարտութեան, արդարութեան, ընդվզու– մի ուժը : Այս անգամ իրարու դիմաց կեցած էին հալալ քրտինքով իր օրուան հացը վաստկող մարդը եւ հարուստ վա– ճառականը : Վերջինս այնքան ալ մեծ տարբերութիւն չունի Զամբախովէն, բայց այլ են յարաբերութիւնները : Այժմ կայ մէկը, որ ի վիճակի է վաշխառուի փիլիսոփայութեան հակադրել իր՝ աշ– խատաւոր մարդու փիլիսոփայութիւնը : Չկնորս Պեպօ վարժուած է իր ձեռքով ի– րեն ապրուստը շահիլ, եւ աղնիւ ապրե– լակերպը կը դրդէ զինքը՝ աղնիւ վերա– բերում ցոյց տալ կեանքին երեւոյթնե– րուն հանդէպ : Չի կրնար հանդուրժել որեւէ կեղծիք :

Այս պարագային մուրհակը միջոց մըն է եւ ոչ թէ նպատակ : Սունդուկեանի հե– րոսը կը պայքարի ոչ թէ իր մուրհակին փոխարէն ստանալիք դրամին համար, որ պէտք է վճարէր Զիմզիմով եւ չէր ուզեր վճարել, այլ պատւի եւ արդարութեան համար : Հայ գրականութեան մէջ աշխա– տաւոր մարդուն առաջին ուժեղ բողոքն էր այս, որ հնչեց «Պեպօ» կատակերգու– թեան մէջ : «Էս օսկէ պատիրը, վուր սարքել իս, ո՞ւմ փուղով ... — կ'ըսէ Պե– պօ Զիմզիմովին,— հազար ինձ պէսնե– րուն թալնել իս, գանա՞, քար ու կիրը մեր արնով իս շաղըղի, գանա՞, դիփու– նանց աճկիրը արլանովա իս արի ու հիմի ծանր ու բարակ քիֆ համա նստած քեֆ իս անում, էլի՛» : Կարեւորը այն է, որ

ՌՈՒՍՈ–ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—o—

— 1829 —

—o—

Բ. ՄԱՍ

Դիշերային ժողովներ եղան այդ գիւ– ղերուն մէջ, եւ որոշեցին առաւօտուն քալել Թիֆլիզի վրայ՝ միանալու համար քաղաքացիներուն եւ պաշտպանելու հա– մար իրենց տեսակէտը. «Սալդաթ չենք տայ» :

Առաւօտուն կանուխ ամէն կողմէ թա– փեցան քաղաք :

Նոյն աղմկալից գիշերը, Թիֆլիզի մէջ, չուարած նահանգապետին օգնութեան փութացին քաղաքին անուանի Հայերը : Խաղտնօրէն խորհրդակցելէ ետք, գիշե– րով գացին նահանգապետին մօտ եւ յայտնեցին իրենց պատրաստակամութիւ– նը թէ ամբոխը խաղաղեցնելու եւ թէ պետութեան կամքը կատարելու մասին : Անոնց կարգադրութեամբ, արդարեւ, Հայոց եկեղեցիին զանգակները սկսան ղօղանջել տխրօրէն, արտասովոր ձեւով հրաւէր կարդալով հաւաքուիլ եկեղեցի՝ «Հսկում» կատարելու եւ աղէտքներու յատուկ «Տէր ողորմեա» լսելու : Նախորդ օրուան դէպքերէն յուզուած, գիշերը ան– քուն անցուցած, բացուող լոյսէն միայն չարիք սպասող ժողովուրդը, խուռնե– րամ, մեծ ու փոքր, հաւատքով լեցուած, դիմեցին Աստուծոյ տունը, մտածելով թէ վերջին մաղթանքն է որ պիտի կա– տարուի նահատակութենէն առաջ :

Ցանկարծ «Տէր ողորմեայէն» առաջ բեմ բարձրացան քահանաները եւ բացա– տրեցին ժողովուրդին թէ թիւրիմացու– թեան մէջ են, յայտնեցին թէ պետու– թիւնը ոչ թէ զինուոր կ'ուզէ, այլ միայն կամաւոր՝ ըստ վաղեմի սովորութեան, պաշտպանելու համար երկրին սահման– ները եւ ներքին բարեկարգութիւնը, եւ այդ ալ վեց ամիս ժամանակով միայն : Աստուծոյ պաշտօնեաները խրախուսեցին իրենց հօտը : յորդորեցին հնազանդիլ պե– տութեան, որ բարիք միայն կը կամե– նայ :

Եւ ահա ժողովուրդը ծունկի եկաւ, դպրաց դասը եւս ծունկի եկաւ եւ, այս– պէս ծնրադիր, բարձրաղաղակ, բոլորը միասին երգեցին «Տէր ողորմեա» : Յետոյ ուրախ դուրս ելան եկեղեցիէն, իսկ ներ– կայացուցիչները գացին ուր որ հարկ էր՝ յայտնել թէ ժողովուրդը պատրաստ է կամաւոր զինուոր տալու : Երկու – երեք օրուան մէջ, Թիֆլիզցի Հայերը, կազ– մեցին սուսերաթիւ զօրագունդ մը, 2000 հոգի : Այդ զօրագունդը, չորս օր առաջ ապստամբութեամբ հռչակուած Ղարախ հրապարակին վրայ, բոլորովին սպառա– զինուած՝ Մարտ 14ին ներկայացաւ Պաս– կեւիչի, որ գոհ մնաց ըստ երեւոյթին :

Մինչ այսպէս կը խաղաղէր Թիֆլիզը, անդին գիւղերուն մէջ ոտքի ելած էր ժո– ղովուրդը, կը մտնէր եկեղեցի՝ երդուըն– նալու համար թէ զինուոր պիտի չտան : Եւ այս շարժումը՝ Թիֆլիզի շրջակայքը, նաեւ Գորիի, Թելաւի եւ Ելիզապեթպոլի շրջաններուն մէջ : Ով որ համարձակէր համոզել ժողովուրդը որ հրաժարի այս ցոյցերէն, զոհ կ'երթար ամբոխին կա– տաղութեան : Քանի մը հոգի գանակոծ– ուեցան մերձ ի մահ, իսկ շատերուն տու– ները քարուքանդ ըրին : Եւ այսպէս Քարթլի, Կախեթ, Ղազախ – Բորչալու, Ելիզապեթպոլ մէկը միւսին ետեւէ, ի– բարմէ անտեղեակ, ապստամբութիւն կը հռչակէին :

Ցանկարծ լուր հասաւ Պասկեւիչին թէ Կօրիի կողմէն 14 գիւղերու բնակիչները, զէնք առած, ճամբայ ելած են եւ կը քա– լեն Թիֆլիզի վրայ, բողոքելու համար զինուորագրութեան դէմ : Նոյն օրը քա– նի մը հազար գիւղացիներ նոյն ձեւով մօտեցեր էին արդէն քաղաքին Դիղոմի կողմէն : Պասկեւիչ անոնց դէմ ղրկեց զինուորական ուժ՝ թնդանօթներով : Բարեբախտաբար, զինուորները տեսնե– լով, գիւղացիները ետ դարձան առանց արիւնհեղութեան տեղի տալու : Այս գործին մէջ շատ օգնեցին կառավարու– թեան մի քանի հայ մեծամեծներ, ո– րոնք յանձն առին երթալ խաղաղեցնել գիւղացիները :

Կատարուած քննութիւնները ցոյց տը– ւին, որ այս խռովութեանց պատճառ դարձած էին կարգ մը ռուս պաշտօ– նեաներ : Օրինակ Ելիզապեթպոլի մէջ գաւառապետ Բերենս, հաւաքելով Հայե– րը, յայտներ է թէ Պարսիկները, սպան– նելով ռուս դեսպանը, կը պատրաստուին յարձակիլ Ռուսերուն վրայ, միւս կողմէ Բորչալուի եւ Ղազախի Թուրքերն ալ ա– պստամբած են, ուրեմն վտանգի մէջ է երկիրը, այդ պատճառով պետութիւնը ձեռնարկած է զինուորագրութեան : Հա– յերը կը պատասխանեն թէ պատրաստ են զէնք առնելու եւ պաշտպանելու իրենց երկիրը, տունը տեղը, բայց այդպիսի վտանգալից ժամանակ չեն ուզեր իրենց երիտասարդները ղրկել պատերազմելու հեռաւոր վայրերու մէջ : Նոյն անհեռա– տեսութեամբ վարուեցաւ Թելաւի գաւա– ռապետը Բախման եւ ի զուր գրգռեց ամ– բոխին զայրոյթը :

Քննութիւնը առ հասարակ հաստատեց որ Հայերը երբեք չեն ուզած ապստամ– բիլ պետութեան դէմ, միայն թէ ժողո– վուրդը վախցեր է զինուոր տալ այն ձե– ւով որ, ըստ ժամանակի օրէնքներուն, 25 տարի ծառայէին բանակին մէջ : 25 տարի զինուորութեամբ՝ երիտասարդնե– րը կը կորսուին ընդմիշտ ընտանիքին համար :

Պասկեւիչ յարմար տեսաւ ժամանակ մը յետաձգել զինուորագրութիւնը եւ յայ– տարարեց թէ այլեւս պէտք չկայ զինուոր հաւաքելու՝ Վրաստանի մէջ : Եւ ժողո– վուրդը աւելի եւս հանդստացաւ :

Ծածկաբար այս դէպքերը հաղորդելով Կոմս Ջերնիշեւին, որպէսզի հաղորդուի ցարին, Պասկեւիչ 1829 Ապրիլ 6 թուա– կիր գրութեամբ մը նախ կը յարձակի վը– րաց ազնուականութեան վրայ, այն մե– ղադրանքով թէ Վրացիներու հաւատար– մութիւնը եւ համակրութիւնը ռուս պե– տութեան հանդէպ լոկ խօսքով է եւ ոչ գործով, ապա կը մեղադրէ Հայերը, ը– սելով թէ «առհասարակ նկատուեցաւ որ Վրաստանի մէջ ցոյց տրուած ընդդիմու– թիւնը Հայերն սկսան» : Ըստ Պասկեւիչի, թէ Թիֆլիզի, թէ Թելաւի, թէ Ելիզա– պեթպոլի եւ թէ գիւղերու մէջ Հայերն էին որ կը մերժէին զինուորագրութիլ : Այդ պատճառով, 1829 տարուան ակիզբ– ները պատահած ժողովրդային բողոքը երկար ժամանակ կը կրէր «Հայոց ապս– տամբութիւն» անունը, թէեւ Հայերը եր– բեք մտածած չէին ըմբոստանալ Ռուս– սիոյ դէմ : Ընդհակառակն, թէ ռուսօ– պարսկական եւ թէ ռուսօթրքական պա– տերազմներուն ընթացքին մեծ զոհողու– թիւններ ըրին, մեծ օգտակարութիւն ու– նեցան Ռուսերուն, փոխարէնը ... պատ– մեցինք արդէն :

(27 եւ վերջ)

Սունդուկեան Պեպոյի եւ Զիմզիմովի ընդհարումին միջոցաւ իր դրական հերոսը կ'օժտէ գիտակցութեամբ մը, թէ Զիմզիմովի անօրինութիւնը անպատիժ պէտք չէ մնայ, որ ուշ կամ կանուխ ինքը եւ իր նմանները արդար դատաստան պիտի տեսնեն անոր հետ :

Սունդուկեան յետագային գրեց նաեւ այլ կատակերգութիւններ՝ «Քանդած օջախ», «Բաղնիսի բոխչա», «Ամուսիններ», «Սէր եւ ազատութիւն», «Կտակ», գրեց նոյնպէս արձակ երկեր, սակայն «Պեպօ»ն մնաց անվերադանցելի։ Արդարեւ, այս գործը գեղարուեստական եւ գաղափարական բարձրակէտ մըն է, եւ հայ թատրոնին բարձրակէտը։ Առաջին իսկ ներկայացումէն (1871) «Պեպօ»ն դարձաւ թատերասէր հասարակութեան սիրելին, եւ թատերախաղը շուտով իր տեղը գրաւեց Վրաստանի եւ Ռուսիոյ բեմերուն վրայ։ Ըմբոստ ձկնորսին տիպարը խորհրդանիշ դարձաւ։ Եւ պատահական չէ, որ Սունդուկեան իր կտակին մէջ կ'առաջարկէ արձան կանգնեցնել Պեպոյին ի յիշատակ, իսկ իր գերեզմանին վրայ դնել միայն սեւ քար մը ու վրան գրել՝ «Գաբրիէլ Սունդուկեան – Համար» :

Ան, որ ազնուական հոլերով տարուած էր, հիմա պատիւ կը համարէր իրեն՝ միակ անունը կրել։ Տարիքը չէր պատճառը, այլ սանձարձակ հոգին, որ իջած էր մինչեւ ժողովուրդին ակունքները եւ բարձրացած՝ իրեն հետ բարձրացնելով ժողովուրդին կամքը եւ ուժը մարմնացնող հասարակ աշխատաւորը :

Առանց Սունդուկեանի անհնարին է պատկերացնել հայ թատրոնին զարգացումը եւ ամրապնդումը անցեալ դարու 70 – 80ական թուականներուն եւ ետքը։ Արդարեւ հայ բեմը օժտեց հարուստ ներքնաշխարհ ունեցող հերոսներով, մեծապէս նպաստեց իրապաշտ խաղացանկին եւ խաղի ոճին հաստատումին։ Բացաւ ընկերային երեւոյթներուն ծալքերը՝ հանելով գաղափարական խոր ընդհանրացումներու :

« Հին Թիֆլիսը,— գրած է Յովհաննէս Թումանեան,— երկու մեծ անուն է թողել՝ Սայաթ – Նովա եւ Գաբրիէլ Սունդուկեան։ Հարազատ Թիֆլիսի լեզուով, Թիֆլիսի շնչով, Թիֆլիսի ոգով :

Եւ մե՛ծ :

Ու անձնուէր մեծ Պեպօն կեանքի բեմի վրայ՝ մաքուր, յաղթական, Զիմզիմովի դէմ կանգնած՝ իր հալալ աշխատողի կոշտ ձեռքով կը զարնէ մուրհակին ու Թիֆլիսի բարբառով կ'որոտայ.— Քու սրտումը ի՞նչ է գրած ... ու կը վարէ իր ազնիւ կռիւը, ոչ թէ մուրհակի համար, այլ ճշմարտութեան համար, արդարութեան համար » :

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«ՍԱՏԱՆԱՅԻՆ ՊՈՉԸ...»

Փարիզի մէջ կան բազմաթիւ մեծ ու պզտիկ թատրոններ ուր ամէն գիշեր տեղի կ'ունենան ամէն կարգի ներկայացումներ, դասական գործերէն սկսած մինչեւ ժամանակակից ողբերգութիւններ, կատակերգութիւններ, փօրվիլներ եւայլն :

Այս եռուզեռին մէջ, կը պատահի երբեմն որ Փարիզի փոքր թատրոններէն մէկուն մէջ կը ներկայացուի խաղ մը, որ անմիջապէս իր վրայ կը հրաւիրէ թատերասէր հասարակութեան եւ մամուլին ուշադրութիւնը :

Արդարեւ, Փարիզի Լա Պրիւէրի թատրոնի բեմին վրայ այս միջոցիս ներկայացուող «Սատանային պոչը» թատերախաղը դարձած է հետաքրքրութեան կեդրոն մը, թատերական արուեստի զանազան տեսանկիւններէն դիտուած :

Երգախառն այս թատերակին հեղինակն է Իվ Ժամյիք (գրեթէ անծանօթ մը) իսկ երաժշտական բաժինը յօրինած է «Մեռեալ տերեւները» համբաւաւոր երգին նոյնքան համբաւաւոր հեղինակը՝ Ժոզեֆ Քոզմա :

Նիւթը՝ թեթեւ է, հակառակ մռայլ կեղեւի մը՝ արտակարգօրէն զուարթ, եւ սակայն լեցուն՝ բարոյախօսական դասերով :

Ֆրանսայի գաւառական քաղաքներէն մէկուն մէջ կ'ապրի Լահիւթ անունով պարզակենցաղ ու համեստ մարդ մը, որ միեւնոյն ժամանակ իր բնակած քաղաքին թաղապետական գրադարանին վարիչն է։

Հազար հինգ հարիւր հոգինոց այդ քաղաքին մէջ ոճիր մը կը գործուի։ Ցեա քննութեանց, ոստիկանութիւնը կը յանգի այն եզրակացութեան թէ՝ մարդասպանը գրադարանապետ Լահիւթն է :

Դատ ու դատաստանէ ետք, մարդուկը կը դատապարտուի տասը տարուան բերդարգելութեան։ Իր պատիժին մէկ ինները քաշելէ ետք, այսինքն ինը տարի արգելափակուած մնալէ ետք, բարի օր մը վերջապէս կը հաստատուի թէ խեղճ գրադարանապետը անմեղ է։ Իսկոյն կը բացուին բանտին դռները, Լահիւթ կը վերադառնայ իր քաղաքը, ուր ժողովուրդը զինքը մեծ պատիւներով ընդունելէ ետք, առօք փառօք զինքը կը վերահաստատէ իր նախկին պաշտօնին վրայ :

Եւ սակայն, պարզակենցաղ ու համեստ գրադարանապետը բոլորովին տարբեր մարդ մըն է դարձած հիմա։ Անիկա կը յայտարարէ իր համաքաղաքացիներուն.

— « Ոճիրի մը համար՝ որուն հեղինակը ես չէի, ինը տարի անցուցի բանտի մէջ։ Ուրեմն, հիմա, իրաւունք ունիմ իրական ոճիր մը գործել, մարդ մը սպաննել, քանի որ ատոր վարձքը կանխապէս վճարած եմ լիուլի։ Եւ սակայն ոեւէ մէկը պիտի չսպաննեմ։ Երկար ատեն պիտի քննեմ, գննեմ եւ գտնեմ իմ համաքաղաքացիներուս մէջ ամէնէն ամբարիշտ, ամէնէն անբարոյական, ամէնէն զզուելի անձը, եւ ան է որ ընտրեալը պիտի ըլլայ իմ գնդակիս...» :

Ու ահա քաղաքին անդորրութիւնը կը խանգարուի։ Մարդիկ խուճապի կը մատնուին։ Ամէն ոք կը սկսի քրքրել իր անցեալը անոր մոռցուած ծալքերուն մէջէն փնտռելով դէպք մը, մեղանչում մը որ պիտի կրնար զիրենք Լահիւթի գնդակին թիրախ դարձնել։ «Սատանային պոչը» — ինչպէս կ'ըսէ հեղինակը — ծանր ու ճնշող գլանի մը նման կ'անցնի քաղաքացիներուն հոգիներուն վրայէն ...

Այս է ահա նիւթը «Սատանային պոչը» թատերախաղին, որ իրականին մէջ կը ներկայանայ իբրեւ սարսռազդեցիկ տռամ մը, եւ սակայն շնորհիւ հեղինակին՝ որ կարողացած է տռամին խառնել հիւմուրը, երկը դարձած է աւելի քան զուարթ ու ինչո՞ւ չէ, զուարճալի ալ :

Ըսինք թէ՝ այս խաղը հետաքրքրութեան կեդրոն է դարձած թատերական արուեստի զանազան տեսանկիւններէն դիտուած :

Այս տեսանկիւններէն առաջինը՝ որ այս թատերակը հակառակ իր ողբերգական բնոյթին, կրնայ շատ դիւրութեամբ, եւ մանաւանդ առանց զուեհկութեանց մէջ իյնալու, լիարուն ծիծաղ պատճառել հանդիսատեսին :

Երկրորդ՝ հակառակ այն ընդունուած պատգամին՝ թէ թատրոնը հասարակ զըւարճութեանց վայր մը չէ այլ մարդոց դասեր տալու դպրոց մը, «Սատանային պոչը» կուգայ հաստատել նաեւ թէ, թատրոնին մէջ կարելի է դասեր առնելով ալ զուարթութեան պահեր ապրիլ :

Խաղին յաջողութեան մէջ մեծ բաժին մը ունի նաեւ երիտասարդ դերասան բեմադիր Ժորժ Վիթալի :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԻՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Վաթանի մէջ Իլհան Սելչուք կը գրէ.—

Իսմէթ փաշա շարժման անցաւ։ Հիմա բոլոր աչքերը փաշային ուղղուած են։ Ոմանք կ'ըսեն.

— Ախ, ի՜նչ ծերուկ գայլ է, ան իր գործը գիտէ :

Ոմանք ալ.

— Խեղճ փաշան, ինչպէս միշտ՝ դէպքերու հոսէն կը տարուի :

Փաշայի առասպել մը կը շրջի բերնէ բերան :

— Էհ, ալ փաշան կը ջնջէ հարստութեան յայտարարագիրները :

— Փաշան կարգի կը դնէ դրամատան վարկերը :

— Փաշան կը լուծէ տուրքերու խնդիրը :

— Եթէ այս փաշան չըլլար, ի՞նչ պիտի ըլլար մեր վիճակը, կ'ըսենք :

Եւ չենք ամչնար։ Կէս դար կայ որ փաշան մէջտեղ ելեր է։ Մեր աչքերը տակաւին փաշային վրայ յառած են :

Շատ հետաքրքիր ենք։ Եթէ օր մը մեր փաշային արիւնը դառնայ եւ «Ես այլեւս ծերացայ, այս գործերուն չեմ խառնուիր» ըսէ, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը։

Իսմէթ փաշա, դո՞ւն շատ մեծ ես թէ մենք շատ փոքր։ Պատասխանէ։ Եթէ դուն չպատասխանես, մենք քեզի տող մը ըսենք բանաստեղծէն.

« Քեզի հետ ալ, առանց քեզի ալ, անկարելի է ապրիլ »:

Նոյն թերթին մէջ Պուրհան Արփատ կը գրէ.—

Աթաթիւրք «ձախ»ը որդեգրած էր՝ երբ 1920ին որոշեց յառաջադէմ վարչաձեւի մը ցատկել օսմանեան հաւաքականութենէն, աւատապետական թափթփուքէն, որ ընկերային կարգուսարքին ամէնէն յետադէմ, ամէնէն աջակողմեան ձեւն է։ Իր բոլոր յեղաշրջութիւնները, ընկերաբանական չափերով, «դէպի ձախ» ընթացք մը կը ձեւացնեն։ Աթաթիւրքի դէմ յետադիմականներուն բոլոր շարժումներն ալ «աջակողմեան հոսանք»ին յարձակողականն են։ Անոնք կ'ուզեն Թուրք հաւաքականութիւնը «աջակողմեան» անդունդին խորը գլորելով իրենց քէֆին նայիլ։ Այս շահը ապահովելու համար «Շերիաթճի» «փատիշահական», «ցեղապաշտ եւ Թուրանճի», «Թիւրքճիւ», «ծայրայեղ ազգայնական» որակումները իբրեւ դիմակ կը գործածեն, «Մոսկովի գործակալ» ամբաստանութիւնով կը յարձակին անոնց վրայ, որոնք կ'ուզեն տեւականացնել Աթաթիւրքի յեղաշրջութիւնները։ Անոնք օգտուելով պատժական օրէնքին արգելիչ տրամադրութիւններէն, «կարմիր համայնավար» ամբաստանութիւնով ամքեցնել կ'ուզեն Բ. Հանրապետութեան ընկերային արդարութիւնը իրագործելու նպատակով « սոսիալիզմ»ը պաշտպանողները։ Որովհետեւ դէպի ձախ հակող Թուրքիա մը ճամբան պիտի փակէ աւատապետութեան թափթփուքներուն, մեծ հողատէր աղաներուն, 19րդ դարէն մնացած եւ արդէն պատմութեան անցած քանի մը դրամատիրոջ, որոնք «ձգեցէք իրենց ուզածին չափ թող վաստկին» կարգախօսով կը շահագործեն :

Բ. Հանրապետութեան այս սկզբնական տարիներուն, Թուրքիա աջակողմեան վըտանգին հետ դէմ առ դէմ է, նոյնիսկ մէջն է։ Որովհետեւ Աթաթիւրքի կողմնակիցները, մտաւորականները, աջակողմեաններուն յարձակումներով ամքած են կամ ամքելու վրայ :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (180)

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

Ո՛հ, ճշմարիտ է, բարի կախարդուհիս, ընդհատեց Մեծ Հանըմը։ Խօսածներուդ մէջ բառ մը չկայ որ իմ սեւ ճակատագրէս առնուած չըլլայ։ Միայն երկնքի մը հրեշտակը կրնար ըսել ինծի... Հետեւաբար կը հաւատամ որ դուն անոր բերնով կը յայտնես :

— « Բայց յոյսդ Աստուծոյ վրայ դիր, յարեց կախարդ կինը։

Մեծ Հանըմը չկրցաւ իր արցունքները զսպել։ Ձեռքը տարաւ աչքերուն ու սկըսաւ հեծկլտալ :

Կախարդ կինը վերջացուցած ըլլալով իր խօսքերը, մեքենաբար ոտքի ելաւ ու մեկնելու պատրաստուեցաւ :

— Զմռնացս պիս, հա՞... մրմնջեց Մեծ Հանըմը :

— Ոչ... վաղն ալ կուգամ շեշտեց կախարդ կինը։

— Ոհ, այո, վաղն ալ եկուր... միշտ եկուր... վրայ բերաւ Մեծ Հանըմը :

Կախարդ կինը մեկնեցաւ :

Կախարդ կինը յաջողած էր իր դերին մէջ։ Մեծ Հանըմին երկու աչաց լոյսը դարձած էր եւ օր մը չէր անցըներ առանց ապարանքը յաճախելու։ Եւ սակայն իր իղձը լեցուած չէր...։ Ապարանքին մէկ անկիւնը փաշայի հարեմին մէջ, թըշուառ հայուհի մը կը մնար՝ որ Սելվին էր, անոր քով կ'ուզէր երթալ ...:

Շաբաթ մը անցած էր :

Օր մը Մեծ Հանըմը խնդրեց որ միասին Սելվիին առանձնարանը երթային ու անգամ մըն ալ անոր հետ տեսնուէին :

— Ոհ, սիրելի կախարդուհիս, մրմնջեց Մեծ Հանըմը, գիտցիր որ այս ապարանքին մէջ ամէնէն սիրածս է ան ու սրտիս ամէնէն մօտիկը։ Գեղանի է ... հուրի մըն է ան :

Կախարդ կինը խնդութենէն խելայեղ եղած՝ չկրցաւ բառ մը արտասանել, իր աչքերը հրավառ բոցով մը համակուեցան, Մեծ Հանըմին ետեւէն դողդղալով Սելվիին սենեակը առաջնորդուեցաւ :

Սելվի՝ բազմոցին վրայ ընկողմանած, մէկ ձեռքը փափուկ այտերուն վրայ դըրած, խարտեաշ մազերը ուսերէն վար թափթփած, բերանը, վարդորակ շըրթունքով մը գոցած եւ հրեշտակային արտայայտութեամբ մը անուշցած՝ կը քնանար :

Մեծ Հանըմը պահ մը կեցաւ... դիտեց անոր յանկուցիչ կերպարանքը, դիտեց անոր ալուոր այտերը, որոնց վրայ թօշնած էին տաք արցունքները... դիտեց, այո... ու կարծես թէ չհամարձակեցաւ անոր քաղցր քունը խռովելու։ Երկար ատեն վարանած մնաց ... յետոյ մօտեցաւ Սելվիին ու ձայնեց .

— Սելվի, Սելվի ...:

Սելվի աչքերը բացաւ թէ չէ, ընդոստ վեր ելաւ ու համբուրեց Մեծ Հանըմին ու անոր ընկերացող կնոջ ձեռքերը :

— Մտիկ ըրէ, Սելվի, մրմնջեց Մեծ Հանըմը. ահա կախարդուհի մը՝ որ ճակատագրի ճշմարիտ գուշակութիւններ կ'ընէ, կ'ընդունի՞ս որ քու վրադ խօսի :

Սելվի կախարդուհիին երեսը նայեցաւ ու մրմնջեց .

— Ան որ դուն կը փափաքիս, Մեծ Հանըմ, ես սիրով կ'ընդունիմ :

— Լաւ ուրեմն, ես կը փափաքիմ որ խօսի։ Վրայ բերաւ Մեծ Հանըմը :

Ան ատեն կախարդուհին իր սովորական ձեւովը նստեցաւ, պէտք եղած դարձուածքները կատարեց ու ըսաւ .

— « Ի՞նչպէս յայտնեմ ... Նպատակ մը ունիս... անոր համար կը մտածես ... բայց մէկը կայ որ ձեռքդ կը բռնէ ... կը պաղատի.... ու դուն կը լսես անոր ձայնը ...։ Մինակ չես... մէկը կայ որ կ'առաջնորդէ քեզ ... ուրիշ մըն ալ կայ որ կ'արտասուէ քեզի հետ...։ Վերջապէս, անդունդ մը կայ առջիդ, որուն վրայ ճառագայթ մը ինկած է...։ Դուն բարի ես ու բարութիւնն է որ քու ձեռքդ կը բռնէ։ Շատ լացեր ես շատ տառապեր ես... բայց յոյսդ քու սրտիդ մէջ կեանք մը դրած է...։ Կը տեսնեմ որ մթին ամպ մը ծածկած էր քու երջանկութիւնդ, ու այդ մթին ամպը կը բացուի, կը հեռանայ ...։ Կը տեսնեմ որ վանդակիդ դուռնէն կին մը ներս կը մտնէ ու քու վիշտերդ կ'ամոքէ...։ Կը տեսնեմ որ ձեռք մը դուրս կուգայ մութին մէջէն ու քու ձեռքդ կը բռնէ »:

Կախարդուհին լռեց ու թաշկինակին վրայ դրած բակլայի, համրիչի, ուլունքի հատիկները հաւաքեց եւ յարեց .

— « Այսչափ է... վերջացաւ հանըմս :

— Շնորհակալ եմ, դողդղաց Սելվին, որուն աչքերը լեցուեցան տաք արցունքով մը։ Իսկ Մեծ Հանըմը բնաւ չխօսեցաւ։ Մեքենաբար ոտքի ելաւ, ու կախարդուհիին հետ դահլիճը մտաւ :

Սելվի սկսաւ մտածել :

Ո՞վ էր այդ կինը... ի՞նչ կը նշանակէին իր խօսքերը :

Չէր հասկնար... չէր գուշակեր :

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Յովհաննէս Յակոբեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ ՕՐ. ԳԸՋԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

—o—

Պ. Տընկըյեան (*Մոսօ*)	Ն. Ֆ.	50
Քլամարէն Գ. Պալապանեան ընտանիք		30
Քլամարէն Տէր եւ Տիկին Ֆահրատեան		10
Նախորդ գումար		760
Ընդհ. գումար	Ն. Ֆ.	850

Նուէրները ղրկել :—

Croix-Bleue des Arméniens de France
17, Rue Bleue, Paris (9e)
C. C. PARIS 5985-07

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Այրին եւ զաւակները կը նուիրեն. — Հայ Մշակոյթի Տան, Կապոյտ Խաչին, «Յառաջ»ին, «Հայաստան»ին քանական Ն. Ֆ. : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Նաեւ իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն տեղւոյն եւ արտասահմանի այն անձերուն եւ պաշտօնական մարմիններուն որոնք Գասպար Իփէկեանի մահուան տասնամեակի առթիւ, անձնական կամ հանրային արտայայտութեամբ, յարգեցին իր անթառամ յիշատակը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վահագն Մութաֆեան եւ Պ. Տիգրան Մութաֆեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ԶԱՒԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ (ինկած Ալժերիոյ ճակատը) :

Տարաբախտ երիտասարդին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայ Կարմիր Խաչի Պատուոյ նախագահին ողբացեալ Վահէ Ֆրէնկեանի *մահուան առթիւ :—*

Որբերու Օգն. Մարմնի վարչութեան անդամուհիները հաւաքաբար, փոխան ծաղկեպսակի, կը նուիրեն հարիւր Ն. Ֆ., ի նպաստ Կարմիր Խաչի Օգափոխութեան կայանին :

×

Պ. Ե. Տէր Եղիայեան (Պէլֆոր) կը նուիրէ հարիւր Ն. Ֆ., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի ընդարձակման, Նոր Տարուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Այրի Տիկին Մարիամ Թահթալեանի մահուան առթիւ նուէրներ՝ Թիւթիւնճեան եղբարք, 30 Ն. Ֆ., Մալայ ընտանիք քսան, Աւետիս Տէր-Կարապետեան տասը, Ռուբէն Ասարլըքեան տասը, Պաւ Անթուան, Յարութիւն Փանոսեան, Վարպետեան եղբարք տասնական, Հմայեակ Կարապետեան, Գրիգոր Մարալեան 5ական, Թաղիս եկեղեցիին, Մկրտիչ Զորպաճեան եւ Ա. Պետիկեան տասնական, Կապոյտ Խաչին :

Ինչպէս նաեւ Նօթըր Տամ տը Բօնսոլասիոնի Թաղեցիներէն Ա. Քիթապճեանի մահուան առթիւ 35 Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ եւ 40 Ն. Ֆ. դպրոցին :

Թաղականութիւնս շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վարդալյ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Առնուվիլ, պիտի քարոզէ Արտաւազդ Վրդ. Դրդրեան :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Հայկ. երգչախումբը կազմակերպած է ընկերական հաւաքոյթ մը այս Կիրակի, ժամը 16էն մինչեւ 22, Ազգային Տան մէջ, իր անդամներուն եւ համակիրներուն համար :

Կը հրաւիրուին երիտասարդական կազմակերպութիւնները :

Պար եւ պիւֆէ :

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ժամը 15·30ին

Պիտի ներկայացուին

ՀՆԱԽՕՅԶԸ

Պոլսական կատակերգութիւն 3 արար

Mimile

Զաւեշտ մէկ արար

Արտասանութիւններ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակը կը հաղորդէ որ մինչեւ ՄԱՐՏ 26, այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւններու պատճառաւ :

Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմումները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, նոյն հասցէին :—

23, Rue La Pérouse, PARIS (16e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, (24 Մարտ), ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Բացումը կը կատարէ Կապոյտ Խաչի դպրոցի ուսուցիչ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ :

Գեղարուեստական նոխ բաժին.— *Մասնակցութեամբ* Մարսէյլի Հայ Արենոյշ–ներու : *կենդանի պատկեր, «Որբուհին եւ Աղքատ կինը», հայկական պարեր տոհմիկ տարազներով :*

Մասնակցութեամբ Քեմանչիստ Պ. ՀԱՄՈՅԻ *եւ իր նուագախումբին :*

Երգ եւ արտասանութիւն՝ Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԷ :

Կէս գիշերէն սկսեալ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ, ընկերակցութեամբ Ս. Ջէօրէճեան նուագախումբի :

Խօսնակ Պ. Կ. Յարութիւնեան :

Հաճելի անակնկալներ *ճոխ պիւֆէ*

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց *խումբին կողմէ :*

Ապրիլ 14ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 9ին, Հայ Ազգ. Տան մէջ : Կը դասախօսէ՝

Պ. ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ «Ինչպէս ձուլուած են Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ Հայերը» :

Մուտքը ազատ է :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 29 Մարտ, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

Արդեւք ունեցողները ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին : Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՋՈՄ), Բատէի (Փըթի ժուռնալ) Ա. յարկը :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

TWIST - PARTY

Կազմակերպուած Անիէռի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Այս Շաբաթ, ժամը 20էն սկսեալ, Մշակոյթի տան մէջ :

17, Rue Bleue, Paris 9e

Մուտք 5 Ն. Ֆ. :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Concours de Twist

Չրի կերուխում :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 3ին, իր հաւաքատեղին :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի տօն Աւետման Ս. Աստուածածնին : Զայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու, եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այսշաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ.— Զեկուցում եւ ընտրութիւն :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, այս Հինգշաբթի ժամը 21ին :
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, այս Հինգշաբթի ժամը 21ին :
ՇԱՒԻԼ, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին :
ԻՍԻ, այս Երեքշաբթի :
ՓԱՐԻԶ, Չորեքշաբթի (28 Մարտ) :
ՊԱՆԵԷՕ, Հինգշաբթի (29 Մարտ) :

Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 1, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Դաշնակ՝ *ծանօթ արուեստագէտ՝* ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ՊԷՆԿԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Արտասանութիւն Օր. ՇԱԼՃԵԱՆ
Հայկական եւ կովկասեան պարեր

Փարիզի Հայ Թատրոնի ընտրուած դերասաններու խումբով մը Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Հայկական գեղջ. կատակերգութիւն 3 արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ Քաղուած Մոլիէրի «Լը Մէտըսէն Մալկրէ Լիւի» *համբաւաւոր թատերախաղէն :*

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԵՍԻՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն (ժամը 21էն մինչեւ 4)

Bal du Nor Séround

LYON — DECINES

Dans les Salons Berrier–Millet (Place Belcour, Lyon)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.— POUJOL

Պիտի մեներգէ Փարիզէն ծանօթ երգիչ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ ԱԼԷՔՍ ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

ORCHESTRE SYMPHONIQUE DES CONCERTS CHOUTEAU

SALLE GAVEAU : 45, Rue La Boëtie.
Երկուշաբթի, Մարտ 26, ժամը 21ին

SOLISTE :

ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Concerto N° 1 en si bémol mineur pour piano et orchestre (Tchaikowsky)

Concerto pour piano et orchestre, Ballet Gayaneh

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Տոմսերու գին.— 12 Ն. Ֆ., 11, 9, 8, 6, 5·50, 4, 2·50 :
Տոմսերը ապահովել Սալ Կավօ (ժամը 11էն 17), կամ Տիւրանէ (4 Փլաս տը լա Մատըլէն) :

Direction : RENÉ-PIERRE CHOUTEAU

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 30 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՄԱՐՏ — VENDREDI 23 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9361 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5162

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բ. (1)

Շաբաթ օրուան նիստին վերջին խօսողն էր մեթր Իլիաս Տըպայի, որ մէկ ժամ տեւող իր պաշտպանողականին մէջ, նախ ծանրացաւ հայեւթուրք յարաբերութիւններուն վրայ, անտրամաբանական գտաւ ու հերքեց այն ամբաստանութիւնը, թէ Դաշնակցականները կրնան զէնք ստացած ըլլալ Թուրքիայէն: Կայ մէկը — ըսաւ մեթր Տըպայի — որ կրնայ հաւատալ նման ամբաստանութեան, երբ ամէն մարդ գիտէ թէ Հայն ու Թուրքը յաւիտենական թշնամիներ են: Փաստաբանը այս ուղղութեամբ բազմաթիւ օրինակներ եւ փաստեր թուելէ ետք ըսաւ.

«Մենք կը սպասէինք որ դատավարութեան առաս ընթացքին վրայ եւ սփռուած լոյսերու տակ, պահանջուէր որ բոլոր ձերբակալուածները անպարտ հռչակուին, տրուած ըլլալով որ նախկին խոստովանութիւնները ջրուեցան եւ վկայութիւնները հերքուեցան: Բայց պահացուեցաւ միայն Տոքթ. Գասպարեանի անպարտութիւնը պահանջելով:

«Երեւան ելաւ որ բոլոր խոստովանութիւնները Մապահէյսներու կողմէ ծեծով եւ սպառնալիքով առնուած են: Տեսակ մը սակարկութիւն կատարուած է. օրինակ, ձերբակալուածներուն սպառնալիքներ եղած են եւ թելադրուած է որ 40.000 զէնք առինք Թուրքիայէն ըսեն: Երբ ենթակաները յայտնած են որ բոլորովին անհիմն է նման մեղադրանք մը, այս անգամ թելադրած են 40.000ի տեղ 20.000 առինք ըսել: Յետոյ իջած են 10.000ի, հինգ հազարի, բայց միշտ մերժուած են, տրուած ըլլալով որ հիմնովին սուտ էր մեղադրանքը:

«Յետոյ, զարմանալի է որ բանտի մէջ ծեծի եւ խոշտանգումներու հետեւանքով մեռնող երեք բանտարկեալներու պարագային որեւէ քննչական յիշատակութիւն չըլլար:

«Փաստերու չգոյութեան պատճառով, նախկին ռէժիմի մարդիկը կազմակերպած են վճարովի վկաներու դրութիւնը եւ զանոնք նետած են բանտ, որպէսզի դերերնին այդ խաղը:

«Գործիքներու ներկայութիւնը չի կրնար լուսութեան փաստ ծառայել, նկատի ունենալով որ մասնագէտը վկայեց թէ այդ գործիքները չեն գործածուած եւ չեն կրնար գործածուիլ, որովհետեւ հիմնական մաս մը (գրիսթալ) կը պակսի անոնցմէ: Հետեւաբար պարզ է եւ յստակ որ այդ գործիքները երբեք չեն գործածուած»:

Մեթր Տըպայի իր մէկ ժամ տեւող պաշտպանողականը վերջացուց հետեւեալ կոչով.

«Պ. Դատաւորներ, ձեր գլխուն վերեւ գրուած է նուիրական նշանախօսք մը, «Արդարութիւնը պետութեան հիմքն է»: Վստահ ենք որ այդ սկզբունքէն պիտի ներշնչուիք երբ պիտի տաք ձեր վճիռը:

ՄԵԹՐ ՖՐԷՏ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ

Մեթր Ֆրէտ Արսլանեան իր պաշտպանողականը սկսաւ, նախ վստահութիւն յայտնելով սուրիական առեանի արդարադատ դատաւորներուն հանդէպ, որոնց վճռին անհամբեր կը սպասէ սուրիացի ժողովուրդը:

«Շատ կը ցաւիմ որ, ըսաւ մեթր Արսլանեան, պատասխանատուները չկրցան թափանցել այս հարցին էութեան: Դժբախտաբար, նախկին վարչաձեւի օրով, Մապահէյսները չկրցան գնահատել Հայերու կեցուածքը սուրիական հայրենիքին եւ արաբական դատին հանդէպ: Քանի մը զէնքերու եւ գործիքներու ներկայութիւնը պատրուակ ծառայեցնելով, ձեռնարկեցին հալածանքներու եւ խոշտանգումներու, ինչպէս նաեւ կարգ մը չարամիտներու տուած տեղեկութիւնները հիմ ունենալով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԻՍՏԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

—o—

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ՋՈՂԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԺԱՄԷ ԺԱՄ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

—o—

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ Կ'ՈՒԶԷ ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԿՍԻԼ

Կացութիւնը շատ ծանր է Ալժերիոյ մէջ ուր այլեւս յայտնի իսկ չէ թէ որոնք են ահաբեկումներու հեղինակները այնքան շփոթ է կացութիւնը: Մեռեալները կը շատնան, ոմանք ինկած Ալժ. Ազատ. Ճակատի ընդակով, ուրիշներ Գաղտնի Բանակի եւ ուրիշներ նաեւ օրինաւոր բանակին կողմէ: Գաղտնի Բանակի կազմակերպութիւնը կը շարունակէ իր գրգռութիւնները, կը սպաննէ մահմետականներ եւ տեղ — տեղ կ'ուզէ ապացուցանել թէ տէրն է քաղաքներուն: Օդանաւային գործակալութիւնները մերժած են մեկ-

«Մեղադրեալներու հանդէպ ամբաստանութիւնները եղած են Մապահէյսներու կողմէ, այնպիսի օրերու, երբ այնքան դիւրին էր մէկը ամբաստանել, երբ մարդկային կեանքը անարժէք դարձած էր եւ Մապահէյսներու գրասենեակները լեցուած էին շինովի ամբաստանութեանց թղթածրարներով: Եւ արդէն, առաջին քննութեանց արդիւնքը եղաւ չորս ամբաստանեալներու մահը: Ծեծերն ու չարչարանքները ենթականերէն խլեցին բանականութիւնը, զանոնք վերածելով կամազուրկ արարածներու, որպէսզի ըստորագրեն իրենց ներկայացուած, իրենց անծանօթ լեզուով գրուած «խոստովանութիւնները»: Դատարանը ներկայիս իր տրամադրութեան տակ, իբրեւ ամբաստանութեան հիմ ունի միայն Մապահէյսներու վերոյիշեալ միջոցներով կորզուած «խոստովանութիւնները», առանց փաստի եւ հիմնական վկայութիւններու»:

Մեթր Արսլանեան ապա անդրադարձաւ համայնավարներու՝ այս դատին մէջ ունեցած դերին եւ շեշտեց, թէ համայնավարութիւնը կը ջանայ ազգայնական տարրերը չէզոքացնել եւ ոտնակոխ ընել երկրին սրբութիւնները: Համայնավարութիւնը, ըստ ան, վտանգաւոր տարր մըն է, որմէ հեռու պէտք է պահուի երկիրը:

«Քանի մը զէնք գտնուած ըլլալը փաստ չի կրնար ծառայել որեւէ ամբաստանութեան, որովհետեւ չկայ սուրիական գիւղ մը կամ քաղաք մը, որուն բնակիչները զէնք չունենան:

Յետոյ անդրադառնալով հայկական ներքին կեանքին, ըսաւ, թէ Հայերն ալ բաժնուած են երկու հատուածի՝ աջակողմեան եւ ձախակողմեան, ինչպէս աշխարհը բաժնուած է այս երկու հոսանքներուն միջեւ: Տարօրինակ չի թուիր մեզի, երբ կը տեսնենք որ ձախակողմեան հատուածը նման զրպարտութիւններ կ'ընէ միւս հատուածի մասին, օգտուելով այդ օրուան վարչաձեւին պայմաններէն:

«Այդ զրպարտութիւններուն հիման վրայ է որ, ըսաւ մեթր Արսլանեան, կառուցուած են Մապահէյսներու ամբաստանութիւնները, առանց թափանցելու հայկական ներքին հարցերու էութեան: Հակառակորդներու այդ զրպարտութիւններուն զոհերը այսօր ձեր ներկայութեան նստած են ամբաստանեալի աթոռին վրայ: Այս հարցը քաղաքական է եւ ոչ ու-

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

նումի տոմս տալ ձամբորդներու որոնց անցագիրը չունէր Գաղտնի Բանակի կնիքը:

Օռանի մէջ եղբայրասպան կռիւներ տեղի ունեցած են ոստիկաններու եւ Գաղտնի Բանակի զինուորներու միջեւ: Միջադէպը սկսած է երբ իշխանութիւնները երեւան հանած են (Թռանով) Գաղտնի Բանակի մէկ ձայնասփիւռ գործիքը որ, ինչպէս ամէն օր, փիրաթ հաղորդումներ կուտար: Ծանօթ է որ Օռանը ամբողջովին Գաղտնի Բանակի ձեռքն է օրուան մէջ եւ միայն գիշերն է որ Սալանի մարդիկը իրենց տեղը կուտան օրինաւոր իշխանութեան: Միջնօրէրը սկսած էր տաքնալ երբ ապահովութեան ուժերը սկսած էին խուզարկել շէնքերը: Դիմադրութիւնը կը սկսէր եւ ժողովուրդը կը պոռար. «վարձկաններ, կուզաք Ֆրանսացիներու վրայ յարձակիլ»: Յայտնի չէ թէ ո՞վ սկսած է կրակել, բայց շուտով զէնքի ձայները կը շատնային, մինչ ժողովուրդը դառն խորհրդածութիւններ կ'ընէր, ակնարկելով Ապահովութեան Ուժերուն (Սէ Էռ Էս) «նոյնիսկ Գերմանացիները այսպէս չեն վարուած Ֆրանսայի մէջ»: Մեռեալներու եւ վիրաւորներու թիւը անորոշ է:

Ալժէրի մօտ եւ մէջ, կացութիւնը տարբեր չէ: Գաղտնի Բանակը թռուցիկներով յայտարարած է թէ Պապ էլ Ուէտ մտնող ուեւէ զինուորական օտար բանակի անդամ պիտի նկատուի: Համբայյին ազդերով եւ թռուցիկներով Սալանի մարդիկը կը շեշտեն թէ տը Կոլի զինադուլը իրենց զինադուլը չէ եւ իրենք նոր կը սկսին պատերազմը:

Գաղտնի Բանակը 11 մահմետական սպաննեց վերոյիշեալ շրջանին մէջ եւ ըմբոստութեան կոչեր ըրաւ: Անմարդկային է այլեւս ամէն բան եւ անհաւատալի խօսքեր կը լսուին: Ֆիկառոյի թղթակիցը կը գրէ թէ մէկը ըսած է «Եւրոպացի հինգ հազար մեռեալ պէտք ունինք, այն ատեն կարելի է բանակը եւ Փարիզը կը սկսին խորհիլ եւ տը Կոլ մէկ կողմ կը դնէ լքումի իր քաղաքականութիւնը»:

× Փարիզի մէջ, Ազգ. Ժողովը եւ Ծերակոյտը իրենց նիստերը կը վերջացնէին: Փալէ Պուրպոնի մէջ, Ժոքս անգամ մը եւս խօսք կ'առնէր եւ կը յայտնէր թէ համագործակցութիւնը միակ քաղաքականութիւնն է որ պիտի հաշտեցնէ Ֆրանսան ալժերական երիտասարդ ազգայնականութեան հետ:

Այս վերջին նիստին խօսք առած են, Փէյրըֆիթ, Տիւսօ, Մորիս Ֆօռ, որոնք շեշտած են թէ ուրիշ որեւէ ելք չկար:

Ծերակոյտին մէջ խօսած են Էտկառ Ֆօռ, Անտրէ Քոլէն, Պառաշէն եւ վերջապէս Տըպրէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը Քարամէ յայտարարեց թէ այլեւս ոչ մէկ բան կը բաժնէ զիրենք Ֆրանսայէն:

ՏԻԲԵՐԻԱ լիճին շուրջ պատահած միջադէպը սկսած է սուր հանգամանք ստանալ: Իսրայէլ մէկ կողմէ, Սուրիա միւս կողմէ բողոքներ կը ներկայացնեն իրարու դէմ:

ՔԱՄԸՇԼԻԷՆ Լաթաքիէ (Սուրիա) 770 քիլոմեթր երկարութեամբ երկաթուղի մը պիտի շինուի, Խորհ. Միութեան թեքնիք եւ նիւթական օժանդակութեամբ:

ՌԸՆԷ ՔՈԹԻ հանրապետութեան նախկին նախագահը իր ութսունամեակը տօնեց առջի օր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով արգիլուեցաւ հացագործներուն, Հրեաներու Զատկուան հացը պատրաստել (առանց թթխմորի):

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄԱԼԻՆՈՎՍՔԻ, ութ օր Մարոք մնալէ յետոյ, Փարիզ հասաւ, ուրկէ Մոսկուա պիտի վերադառնայ:

Օրը Օրին

ՔՍԱԿԴ ԴԱԼԱՐ

—o—

Ամէն լեզու, իր կարգ մը բառերու հակադարձ ընթերցումով, ունի իր գիտաւոր երկուորեակ բառերը: Հայերէնը ունի այդ տեսակի իր գիտ գիտոց բառը, ձախէն աջ «մարդ»՝ աջէն ձախ «դրամ»:

Աջով ու ձախով մեր լեզուն կ'ապտակէ դրամը պաշտող մարդը, մէկ բառով կը սպաննէ այդ մարդը, գոդակի մէկ հարուածով մարդը նակտէն զարնողի նշանառութեամբ, մատիտի մէկ հարուածով մարդ գծող ծաղրանկարիչի վարպետութեամբ:

Մարդ = դրա՞մ: Դրամ = մա՞րդ:

Մեծասքանչի կատա՞կ թէ ողբ:

Ընկերային դաւանանքի ի՛նչ խաբէութիւն, եթէ դրամը կը դասաւորէ մարդը մարդոց մէջ:

Մեր ընթերցողները, մեր բարեկամները, մեր թերթին անսահման շրջանակին անդամները եւ մեզի հետ ուղեկից կամ ոչ Հայերը գիտեն թէ մենք ոչ մէկ պատիւ կ'ընծայենք հայ մարդուն, որ «դըրամ» է միայն:

Ասոր հակառակ, առիթը չենք փախցներ պատուոյ սիւնին եւ մեր սիւնակներուն զարդը ընելու հայ դրամատէրը, որ տէր է նաեւ իր հայ մարդու գիտակցութեան: Որ գիտէ իր հարազատներուն հետ, իր հարազատ ազգին բաժին հանել իր մարդու պատիւէն եւ դրամի վաստակէն: Որ գիտէ իր լուման տալ հայկական Դպրոցին:

Իր հայ մարդու գիտակցութեան օրինակը տուաւ վերջերս, Պէյրութ հաստատուած կերպասեղէնի առեւտրական Պ. Երուանդ Տէր-Եղիայեան, Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի ընդարձակումի անմիջական ծրագրին մասնակցելով 5 միլիոնի նուիրատուութեամբ:

Այս, իր տուած դրամը:

Ահա, տանի մը բառով, մարդը:

Մարտ 12, Երկուշաբթի առաւօտ մեր խմբագրատունը այցելողներէն էր, աջ ձեռքին տուածը ձախ ձեռքը չգիտցող մարդու պարզութեամբ եւ համեստութեամբ, մեր այդ պատուական հայրենակիցը: Ամէն խօսքէ առաջ, պահ մը լուռ ամփոփուեցաւ Շաւարշ Միսաքեանի մեծադիր նկարին առջեւ, ապա ներկաներուն դառնալով.— Զինքը անձամբ չեմ ճանչցած: Ի՛նչ դրամագլուխ տուաւ մեզի՝ տարագիրներուս: Գիտցած հայերէնս «Յառաջ»ի կը պարտիմ:

Հպարտ էր իր Հայութեամբ: Հայ հօր իր մեծագոյն փափաքն է հայկական ժառանգութիւն մը թողուլ՝ հայ զաւակներով: Ասոր համար, իր զաւակներէն երկու մանչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը եւ աղջիկը Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կրթած է:

Ուխտ մը կատարողի գոհունակութեամբ, այսպէս բացատրեց իր կատարած նուէրը:

Երեք տարի առաջ, 1959ին, այցելած է Հայաստան: Երեւանի մէջ կ'առաջարկէ կերպասեղէնի որոշ քանակ մը նուիրել, իր այցելութեան առիթով: Շնորհակալութեամբ կը պատասխանեն իրեն.— Հայրենիքին ձեր լաւագոյն նուէրը ըրած կ'ըլլաք, ձեր զաւակները հայ դաստիարակելով արտասահմանի մէջ:

Եւ այսօր ան իր նուէրը կատարած է, որպէսզի Հայրենիքի մէջ ալ լսած այդ խօսքը՝ գործը ըլլայ միշտ արտասահմանի Հայութեան, որպէսզի կարելի մեծ թիւով Հայու զաւակներ Հայ մեծնան, հայկական դպրոցներու մէջ:

Իր հրաժեշտի պահուն, մեր լուռ մաղթանքն էր՝ քսակդ դալար:

ԿԵՆԱՑՔ

Ռ. ԶԱՐԵԱՆ ՀԱՅ ՄԵԾ ԴԵՐԱՍԱՆ Պ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Գրասեղանիս վրայ ունիմ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արուեստի Կաճառի տնօրէն Ռուբէն Զարեանի վերջին աշխատութիւնը, ուր աւելի քան 900 էջերով երկու հատորներու մէջ կը ներկայացնէ Պետրոս Ադամեանի բերած նպաստը հայկական թատրոնի փառքին: Իբրեւ մէկը, որ ուսումնասիրած է հնագոյն հայ թատրոնը, կը կարծեմ կարենալ ներկայացնել այս խոր ու գեղեցկօրէն շարադրուած աշխատութեան գըլխաւոր գաղափարներէն մէկ քանին:

Իր ժամանակի քննադատներուն կողմէ, Պետրոս Ադամեան նկատուած է ոչ միայն միակ ազգի մը պատկանող հայ արուեստագէտ մը, այլ եւ համաշխարհային հռչակ վայելող դերասան մը: Այդ տարիներու ռուս քննադատութիւնը կը հաւաստէ թէ Ադամեան պիտի կարենար ըլլալ եւրոպական լաւագոյն բեմին զարդը: Ան հաւասար նկատուած է Էրնեսթօ Ռոսսիի եւ Էրնսթ Փոսարի ու նոր ժամանակներու ամէնէն հանճարեղ մարմնաւորողը Համլեթի: Կ'արժէ նշել, որ 1888ին Պ. Ադամեան պիտի խաղար նաեւ Վուքրէշի Ազգային Թատրոնի բեմին վըրայ, բայց որոշ պատճառներ արգելք հանդիսացան այս ծրագրին:

Կ. Պոլսոյ (1829) եւ Թիֆլիսի թատրոններու բեմերուն վրայ փայլուն գործունէութեան ժամանակաշրջանէ մը ետք, 1882ին, Պ. Ադամեան կը մեկնի Ռոստով - Տոնի շրջանը եւ յետոյ Մոսկուա ու Պետերբուրգ: Յաջորդ տարիներուն կը խաղայ Ռուսիոյ գրեթէ բոլոր կեդրոնական քաղաքներուն մէջ՝ ամէնուրեք գտնելով մեծ յաջողութիւններ: Ան խաղացած է ռուսական ու եւրոպական դասական ողբերգութիւններու մէջ, կատարելով դերեր, ինչպէս Զացքիի դերը՝ Կրիբոյեդովի «Կորէ օթ ումա», Արբենինի դերը՝ Լերմոնտովի «Դիմակահանդէս», Քորրատոյի դերը՝ Ճաքոմեթթիի «Բաղաքային մահը», Ուրիելի դերը՝ Քարլ Կուցքովի «Ուրիէլ Ակոսթա» թատերախաղերուն մէջ: Բայց ան ամէնէն մեծ յաջողութիւնները ունեցաւ Շէյքսփիրի ողբերգութիւններուն մէջ, որոնք անոր բերին համաշխարհային փառք: Ադամեանի մեծ դերերը եղած են Համլէթ, Օթելլօ եւ Լիր:

Ռ. Զարեանի աշխատութիւնը կը ներկայացնէ Պ. Ադամեանի մասին կարեւոր ուսումնասիրութիւն մը՝ պահանջուած տարիներէ ի վեր, թատերական քննադատութեան կողմէ: Եւ Ռուբէն Զարեան, որ երկար տարիներ զբաղեցաւ Ադամեանի կեանքին եւ ստեղծագործութեան ուսումնասիրութեամբ, գայն կուտայ մեզի այժմ: Իր աշխատութեան առաջին հատորով Ռ. Զարեան կ'ուսումնասիրէ համբաւաւոր դերասանին կեանքն ու գործունէութիւնը, իսկ երկրորդ հատորով կ'ընէ անոր արուեստին վերլուծումը: Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի կողմէ 1960 - 61ին տպագրուած այս աշխատութիւնը հիմնուած է մեծ արուեստագէտին ժամանակակից հանդէսներու ուսումնասիրութիւններուն վըրայ, որոնք գրուած են ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն լեզուներով, ինչպէս նաեւ անոր ժամանակակից մարդոց յուշերուն վրայ, որոնք հրատարակուած են հանդէսներու մէջ, Ադամեանի մասին գրուած գիրքերու եւ փաստաթուղթերու վրայ (Ադամեան գրած է մօտաւորապէս երկու հազար նամակ, որոնցմէ պահուած են երկու հարիւրը):

Առաջին հատորին մէջ հեղինակը կը նկարագրէ ապագայ մեծ դերասանին ծընած եւ մեծցած ժամանակաշրջանը, անոր առաջին քայլերը բեմին վրայ, առաջին յաջողութիւնը եւ թատերասէր հասարակութեան նպաստաւոր կարծիքն ու վերաբերումը: Մանրամասն գլուխներ յատկացուած են, առանձնապէս, 1880էն սկսած ժամանակաշրջանին, երբ կը սկսի նաեւ անոր գործունէութիւնը Մոսկուայի, Պետերբուրգի, Քիեւի, Օտեսայի եւ ուրիշ ռուսական քաղաքներու մէջ:

Ռուսական քննադատութիւնը Ադամեանը կը համարէր արուեստագէտ մը, որ վարպետօրէն մեկնաբանելով Շէյքսփիրի դերերը, դուրս ելաւ հայ դերասանի շրջանակէն, սիրուեցաւ ռուս հասարակութենէն եւ հասաւ ռուս թատերասէր հասարակութեան հանրային կարծիքին եւ քննադատութեան կեդրոնը, որոնք զայն դասեցին այդ տարիներուն համաշխարհային հռչակ վայելող դերասաններու կարգին, ինչպէս էին Թոմաս Սալվինի, Էրնեսթօ Ռոսսի, Լուդվիկ Զարնայ, Էրնսթ Փոսար: Նկարագրելով Ադամեանի գործունէութիւնը իբրեւ մեծ դերասան, Ռուբէն Զարեան կը խօսի այս արուեստագէտին մեծ հայրենասիրութեան մասին, որ անվթար մնացած է Պոլսոյ՝ աշխարհաքաղաքացիութեան մէջ, ուրկէ մեկնած էր: Կատարելապէս տիրապետելով ֆրանսերէնին, ան յաճախ կը խաղար այդ լեզուով: Բայց ան երբեք չուզեց ընդունիլ թատերական քննադատութեան այն կարծիքը, թէ հայերէնը ծանրահընչուն, վայելչագեղութենէ զուրկ, բեմի անյարմար լեզու մըն է եւ այս լեզուով կարելի չէ արտայայտել, օրինակ, Շէյքսփիրի խորութիւնը: Ահա թէ ինչու ան առաջին ներկայացումները կը խաղար հայերէն լեզուով նոյնիսկ ռուս հանդիսատեսներու առջեւ եւ այսպէս, հասարակութիւնը համոզելէ ետք, թէ Շէյքսփիրը կարելի է լիովին արտաբերել նաեւ հայերէնով ան կը սկսէր իր հերոսին դերը կատարել ֆրանսերէն լեզուով: Ռուս հանդիսատեսները այնքան շատ սիրեցին Ադամեանը, որ հակառակ այն հիացման, զոր ունէին իրենց շատ ծանօթ բեմական հսկայի մը՝ Սալվինիի հանդէպ, ակնյայտնի էր, որ Ադամեանը, իր ստեղծագործութեան եւ արուեստի բնոյթով, աւելի մօտ էր ռուս հասարակութեան քան Սալվինին:

Ռուբէն Զարեանի այս աշխատութեան երկրորդ հատորը նուիրուած է Պ. Ադամեանի ստեղծագործութեան վերլուծման եւ կը սկսի գլուխով մը, ուր հեղինակը կը հետեւի արուեստագէտին ստեղծագործ բնաշրջութեան: Երբ Ադամեան եկաւ Թիֆլիս, Պոլսէն բերած անոր խաղացանկը կը բաղկանար իտալական եւ ֆրանսական գաղափարազուրկ եւ գեղարուեստական ցած մակարդակով մելոտրամներէ: Հայ թատերական քննադատութիւնը խստօրէն արտայայտուեցաւ Ադամեանի դէմ, քանի որ զայն կը համարէին բեմական մեծ կարելիութիւններ ունեցող դերասան մը, մինչ ինք, իր խաղացանկով, կը փտանգէր հայկական թատրոնի ապագայ զարգացումը: Այս սկզբունքի հարց մըն էր այն ժամանակներու թատրոնին համար, քանի որ մեծ արուեստագէտը մելոտրամայի մէջ գտած հսկայ յաջողութիւններուն շնորհիւ հայ թատրոնը կը հեռացնէր ժամանակի ընկերութիւնը դիմակազերծ ընելու կոչուած բեմի մը կարեւոր դերքէն, կը հեռացնէր անոր դաստիարակիչ պարտաւորութիւններէն, միւս կողմէ՝ հայ հասարակութեան ուշադրութիւնը շեղեցնելով ժամանակի առօրեայ սուր հարցերէն: Հրայրքով լեցուն բուռն պայքար մըն էր այս՝ ի նպաստ իրապաշտ եւ ժողովրդավար դիրքաւորումներու՝ հայկական թատրոնին մէջ: Քննադատները ընդհանրապէս թատրոնէն եւ յատկապէս Ադամեանէն կը պահանջէին հրաժարիլ թեթեւ մելոտրամներէ եւ բեմ բերել Գաբրիէլ Սունդուկեանի եւ Ալ. Օստրովսկիի թատերախաղերը, հեղինակներ, որոնք իրենց իրապաշտ երկերով կը բերէին արդիական կեանքի ընկերային հարցերը: Թատերական քննադատները կը պահանջէին բեմադրել գործերը արեւմտեան դասական թատերագիրներու, ինչպէս են՝ Շիլլեր, Մոլիեռ, Շէյքսփիր եւ այլն: Ադամեան ընդունեցաւ այս քննադատութեան իրաւացիութիւնը եւ սկսաւ վերափոխուիլ իր ստեղծագործութեան մէջ: Դիւրին չեղաւ այս վերափոխումը, բայց այն իրողութիւնը, որ Ադամեան լաւ կը ճանչնար դասական գործերը եւ տրուած ըլլալով անոր կապերը քննադատներուն հետ, ինչպէս նաեւ իր յարատեւ ոգին, ան կարելիութիւն ունեցաւ կարճ ժամանակի մը մէջ ընելու անհաւատալի ոստում մը, որով ճամբան բացաւ դէպի Շէյքսփիր:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(1 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱԼԽԱՍ

(ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ)

«Համազգային»ի հերթական լսարանը որ նուիրուած էր Մալխասի, տեղի ունեցաւ Մարտ 17ին, Շաբաթ գիշեր, Հայ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ:

Մալխասի գրականութիւնը ներկայացուց ընկեր Մ. Պարսամեան, իսկ հանրային գործունէութիւնը՝ ընկեր Հ. Սամուէլեան, որ լսարանը բացաւ հետեւեալ խօսքերով.—

«Այս տարի Պէյրութի մէջ մեռաւ Մալխաս, որու կեանքը եղաւ փոթորկալից եւ որու յուշերը մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացուեցան ժողովրդային լայն խաւերէն: Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղը այս իր գիշերուան լսարանը նուիրած է անոր, որու գրականութիւնը պիտի ներկայացնէ ընկեր Մ. Պարսամեանը:

Մ. Պարսամեան.— «Մալխաս ծնած է Տրապիզոն 1877ին, նախնական կրթութիւնը առած է ծննդավայրի ազգային վարժարանին մէջ, յաճախած է Սանասարեան վարժարանը եւ Դաշնակցութեան շարքերը մտած է 1896ին»:

«Ընդհանուր կարծիքն այն եղած է թէ Մալխաս, արուեստագէտ գրող մը չէ: Այդ կարծիքը ունեցողները սակայն միակողմանի դատողութիւն ունեցած են: Ժողովրդական գրող մը ըլլալ, աւելի շատ ընթերցողներ ունենալ, հայ գիւղացին ներկայացնել իր յեղափոխական խոյանքներուն մէջ, հայրենասիրութիւնը ընել հիմնական տարր եւ մանաւանդ կենդանի տիպարներ ներկայացնել, ասոնք գրագէտի եւ արուեստագէտ-գրագէտի յատկանիշներ չե՞ն միթէ:

«Աւելցնենք ասոնց վրայ, ինքնատպութիւն, անկեղծութիւն, պատմելու բացառիկ շնորհ, այս բոլորը կը բաւեն վաստակաւոր գրողի մը եւ գրագէտի հանգամանք ու տիտղոս տալու համար Մալխասին:»

«Ան, իր վէպերը սկսած է գրել չափահասութեան տարիքին: Դպրոցական կեանքի ընթացքին, գրի առած է «Եօթը ասպակներ» խորագրով պատմուածք մը, որ թէեւ աշակերտական փորձ, սակայն ցոյց կուտայ թէ շատ կանուխէն սկսած է իր մէջ գրելու փափաքը:»

«Իբրեւ գրականութիւն եւ ամէնուն մատչելի, հետաքրքրական բովանդակութեամբ, ան մեզի տուած է.— «Զարթօնք»ները, «Լուսադէմին», «Արեւագալ», «Ծամբուս վրայ», «Ապրումներ» եւ աւելի կանուխէն՝ «Յեղափոխական վէպիկներ, ներկայ սուլը եւ իր պատճառները», գրքոյկ մը:»

«Այս բոլոր հատորներով ան ներկայացուցած է, մեր հայրենի միջավայրը, մեր ժողովուրդը, մանաւորաբար գիւղացիութիւնը, բարքերը, նիստ ու կացը, մեր յեղափոխական հայրենասէր սերունդը, հայդուկներու անձնական ներքին կեանքը, անոնց հոգեկան ապրումները, եւ մասնաւորաբար իր «Ապրումներուն» մէջ՝ մտաւորական - յեղափոխական սերունդը:»

«Ինչպէս կը տեսնուի, մեր վերջին երեք քառորդ դարաշրջանի կեանքն է որ կ'արձանագրուի իբրեւ պատմութիւն, յուշագրութիւն, վիպասանական արուեստով:»

«Մալխասի գրականութեան խորագիրը կազմելէ առաջ մենք ունեցանք Զարթօնքի սերունդը, որուն ներկայացուցիչն էր Գր. Օտեան: Այդ շրջանը 1850 - 1860 թուականներուն հոգեվիճակը կը ներկայացնէր, մշակութային երկունքի շրջան էր, որու յաջորդեց, հայ յեղափոխութեան, անձնուէրներու սերունդը նահատակուելու պատրաստակամութեամբ, թրքական գնտաններու եւ անհաւասար կռիւներու մէջ արիւնաքամ:»

«Մալխասի բովանդակ գրականութիւնը այս սերունդին նուիրուած է:»

«Մեր սերունդը ի՞նչ չօշափելի ժառանգութիւն կը թողու մեր զաւակներուն», կը հարցնէ եւ այդ գիտակցութեամբ է որ գործի կը լծուի:»

«Իրականութեան մէջ հայ յեղափոխականներուն պատմութիւնը, հայ յեղափոխութեան պատմութիւնն է որ պիտի մընայ:»

«Եւ այս է պատճառը որ անոր գիրքերը փնտռուեցան ու կարդացուեցան շատերու կողմէ: Ընթերցողը սիրով կը կապուի իրեն: Ժողովրդական խօսակցութիւններու կուտայ յաճախ երգիծանքի եւ հեգնանքի հով մը:»

«Մալխասի գրչին տակ յեղափոխականները գերմարդկային, առասպելական գիմագիծով կը ներկայանան:»

«Իր վէպերու եւ գործունէութեան միջավայրը, Կովկասի, Պարսկաստանի եւ Վասպուրականի մէջ սահմանափակուած են:»

«Գրական գործի մը մէջ արուեստի ուրիշ արժանիքներէ աւելի կը փնտռուի տիպարներու ներկայութիւնը, եւ այդ տարրերը բազմաթիւ են Մալխասի գրականութեան մէջ:»

Ընկեր Պարսամեան վերլուծեց Մալխասի բոլոր գործերը, տիպարները, նիւթն ու բովանդակութիւնը եւ եզրակացուց ըսելով թէ՝ այսօրուան մեր գրական վերլուծումին հեղինակը, կատարած է լիուլի իր պարտքը եւ արդար է որ իրեն վերապահենք իր արժանի տեղը:

Ընկ. Հ. Սամուէլեան.— «Մալխաս, բուն անունով — Արտաշէս Կ. Յովսէփեան — ծնած է Տրապիզոնի մէջ որ Հայաստանի նախադուռը կը նկատուէր: 1896ին Դաշնակցական մկրտուած է Ս. Վ. գիւղացիի ձեռքով: Այդ թուականին իր փոքր եղբօրը հետ կ'անցնի Ամերիկա: Երբ «Պանք Օթոմանի» գրաւման լուրը կը հասնի, չափազանց կը խանդավառուի եւ կը դիմէ Ժընեւ «Դրօշակ»ի խմբագրութեան, խնդրելով որ զինքը ղրկեն երկիր, սակայն կարգ մը դէպքեր արգելք կ'ըլլան իր մեկնումին:»

«Հինգ տարի Ռոչէնկթըն մնալէ յետոյ 1902ին, կ'անցնի Պոսթըն եւ Օգոստոս 23ին Հայրենիքի մէջ լոյս կը տեսնէ իր առաջին վէպը՝ «Միր - Նանօր»: 1903ին հիւանդանալով Փարիզ կուգայ, ուրկէ կը մեկնի Ժընեւ, Զաւարեանի հրաւէրով, բժշկուելու սանաթորիոմի մը մէջ: Զաւարեան եւ ուրիշ ականաւոր ընկերներ իրեն կ'առաջարկեն զանազան պարտականութիններ, սակայն ինք կը նախընտրէ երկիր երթալ:»

«Երկար ժամանակ կը մնայ Թիֆլիս, ապա կ'անցնի Երեւան, յետոյ Ատրպատական ուր Խոյի կուսակցութեան ներկայացուցիչ կը նշանակուի: Կուսակցութիւնը կ'որոշէ զինք ղրկել Ուրմիա, Ատրպատականի ... Մար Շիմունի եւ քիւրտ ... Շէյխ Մէհմէտ Սատըքի մօտ, բանակցելու անոնց հետ, դէպի երկիր նոր գինեթ... բանալու եւ հեռաւոր տեղերէ եկած ապրանքերը երկիր փոխադրելու նպատակաւ: Պիտի գրաւէր նաեւ այդ շրջաններուն մէջ կուսակցական կազմակերպչական աշխատանքներով:»

«Սամսոնի սեղանին վրայ գտնուած «Տնային բժշկարան» անուն գիրքը կը կարդայ, պայուսակին մէջ ալ դանազան ծանօթ դեղեր լեցնելով, կը ներկայանայ իբրեւ բժիշկ եւ երբ այդ մեծ տպաւորութիւն կը գործէ Քիւրտերուն վրայ որոնք երկիւղածութեամբ կ'ընդունին զինքը: Կը հասնի Շամտինա, Շէյխ Սատըքի մայրաքաղաքը, հոն եւս կը ներկայանայ ամերիկացի բժիշկ, Տոքթ. Ճանըրն անունին տակ: Երեք օր կը մնայ հիւր եւ կ'առաջարկէ գործակցութիւն Քիւրտերու հետ, ազգային ինքնայատուկ շահերը ներկայացնելով:»

«1905ին Թիֆլիզէն Եւրոպա կ'անցնի, Ամերիկա երթալու համար, սակայն կարգադրուելու պէտքը զգալով կը մնայ պահ մը Լօզան: Առողջանալէ յետոյ զինքը կը ղրկեն Յունաստան: Մարսէյլէն նաեւ կ'առնէ իր հետը տանելով մէկ անօթի ռազմամթերք: Կրկին կ'անցնի Թիֆլիզ եւ նոյն տարին Սարգիսի եւ Կոմսի հետ կ'անցնի Երեւան անկէ ալ երկիր վերադառնալու համար:»

Մալխասի փոթորկալի կեանքը վերջացած չէր, երբ ան կրկին կը վերադառնար Ամերիկա, երբ Հայաստանի անկախութեան ջնջուելէն յետոյ ուրիշներու կարգին դուրս կուգար երկրէն: Իր գիրքերու հրատարակութեան ծախքերուն տակ ճնշուած՝ յուսահատած էր, եւ պահ մը ապարակապանութեամբ ալ զբաղեցաւ:»

«Այս տարի կը մեկնէր Պէյրութ իր գրքերու վերահրատարակութեան գործին անձամբ հսկելու, սակայն հազիւ հասած իր մահուան գոյժը կը ստանայինք:»

«Եւ այսպէս, Մալխաս իր աչքերը կը փակէր Լիբանանի հողին վրայ վերջ տալով իր փոթորկալից կեանքին:»

Նախագահը խնդրեց ընկեր Կ. Սասունիէն որ հիւրաբար քաղաքս կը գտնուի

ԶԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Կրթաթոշակ 1962–63 տարեշրջանին համար

1.— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը յիսուն լման կրթաթոշակ պիտի յատկացնէ Սփիւռքի հայ ուսանողներուն, 1962 – 63 տարեշրջանին համար։

2.— Կրթաթոշակները ընտրութեան հիման վրայ պիտի յատկացուին հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, որոնք նիւթական միջոցէ զուրկ են բարձրագոյն ուսման հետեւելու իրենց բնակած երկրին կամ մօտակայ երկրի մը կրթական հաստատութիւններուն մէջ։ Կը հետեւի որ Հիմնարկութիւնը չի փափաքիր հովանաւորել այն ուսուցմները որոնք կը կատարուին հեռաւոր համալսարաններու մէջ։ Սխալն շատ բացառիկ պարագաներու տակ, երբ հետապնդուած ուսումները չեն կրնար ստացուիլ տեղական կամ մերձաւոր հաստատութիւններու մէջ, կրթաթոշակներ կը յատկացուին արտասահմանեան հաստատութիւններու համար։

3.— Թեկնածուները պէտք է աւարտած ըլլան իրենց երկրորդական ուսումը եւ ընդունուած ըլլան համալսարանի մը մէջ արձանագրուելու համար։

4.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին միայն այն թեկնածուներուն մէջէն որոնք իրենց դասարանին բարձրագոյն քառորդին մէջ դասուած են եւ որոնց միջինը նուազագոյն 75 առ հարիւր է։ Անոնց մէջ ընտրական յանձնախումբը կ'որոշէ անոնք զորս արժանաւորագոյն կը համարի ըստ իր հայեցողութեան։

5.— Նոր թեկնածուները իրենց ձեռագիր նամակով պէտք է դիմեն ստորեւ նշանակուած հասցէներէն մէկուն, ամէնէն ուշը մինչեւ 10 Մայիս 1962։ Ի պատասխանի, թեկնածուները պիտի ստանան հարցարաններ զորս պէտք է լեցնեն ամբողջութեամբ եւ ճշգրտօրէն եւ ուղարկեն, պահանջուած վաւերաթուղթերուն հետ, իրենց բնակած երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող Հիմնարկութեան կրթական յանձնաժողովներուն կամ, ի բացակայութեան, Հիմնարկութեան Լիզպոնի կեդրոնին, ամէնէն ուշը մինչեւ 20 Յունիս 1962։

6.— Բոլոր դիմումները Լիզպոնա կեդրոնանալէ ետք, Հիմնարկութեան ընտրական Յանձնախումբը իր վերջնական որոշումները պիտի տայ Յուլիսի վերջը կամ Օգոստոսի սկիզբը։ Ընտրական Յանձնախումբին որոշումները թեկնածուներուն պիտի հաղորդուին ուղղակի – օրէն, ըստ կարելւոյն կարճ ժամանակի մէջ։

7.— Դիմումները պէտք է ուղարկուին հետեւեալ հասցէներուն.

Ա) Լիբանան բնակող թեկնածուներուն համար,

Educational Committee of the
Calouste Gulbenkian Foundation, in Lebanon
Stephen Building, Riad Solh Street
BEIRUTH (Lebanon)

Բ) Սուրիա բնակող թեկնածուներուն համար,

Mr. K. Nersoyan
P. O. Box 757
ALEPPO (Syria)

Գ) Թուրքիա բնակող թեկնածուներուն համար,

Educational Committee of the
Calouste Gulbenkian Foundation
c/o J. J. Abravanel
Portuguese Consul
BEYOGLU, ISTANBUL (Turkey)

Դ) Ֆրանսա բնակող թեկնածուներուն համար,

Comité des Boursiers Arméniens de la
Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna
PARIS 16e (France)

Ե) Անգլիա բնակող թեկնածուներու համար,

The Secretary
Calouste Gulbenkian Foundation
U. K. & Commonwealth Branch
98 Portland Place
LONDON W. 1 (England)

Զ) Իրաք բնակող թեկնածուներուն համար,

Calouste Gulbenkian Foundation
Advisory Committee for Iraq
c/o the Prelacy of the Armenian Church
Tayaran Square
BAGHDAD (Iraq)

Է) Պրազիլիա բնակող թեկնածուներուն համար,

Calouste Gulbenkian Foundation Committee
Rua 25 de Março 607-5e
SAO PAULO (Brazil)

8.— Ուրիշ երկիրներ բնակող կամ ուսանող թեկնածուներ պէտք է ուղղակի դիմեն Հիմնարկութեանս կեդրոնին, հետեւեալ հասցէով.—

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Scholarship Selection Committee
Avenida de Berna, 45 A
LISBON 1 (Portugal)

9.— Փոխատուութեան հիման վրայ նախապէս կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ որոնք կը փափաքին վերանորոգել իրենց կատարուած յատկացումը 1962–63 տարեշրջանին համար պարտին ուղղակի դիմել Հիմնարկութեան Լիզպոնի կեդրոնին, որ անհրաժեշտ հարցարանները պիտի ուղարկէ իրենց։ Խնդրարկուները այդ հարցարանները պէտք է լեցնեն եւ վերադարձնեն ամէնէն ուշը մինչեւ 20 Յունիս 1962։

Հիմնարկութիւնը փափաքելի նկատեց փոխատուութեան հիման վրայ ընծայուած կրթաթոշակներուն դրութեան վերջ տալ հետզհետէ, զանոնք ստացողներուն ուսումնաշրջանին աւարտմամբ եւ յատկացնել կրթաթոշակներ առանց ոեւէ պայմանի եւ բարձրօրէն արժանաւոր թեկնածուներու ընտրութեամբ։

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոնա, 15 Մարտ 1962

երկու խօսք ըսել Մալխասի մասին, իբր անոր մօտիկ ու մտերիմ ընկերը։

Ընկ. Կ. Սասունի.— «Մալխաս խոր – խլած էր մարմնով, բայց հոգիով կայտառ էր եւ այդպէս ալ մեռաւ։ Նոր տարիի գիշերը հասաւ Պէյրութ եւ յաջորդ օրն իսկ մեռաւ։»

«Այն տիպարները որոնք կը գտնան իր բոլոր գիրքերուն մէջ, պիտի լրանան ի մօտոյ, համապղայինի կողմէ հրատարակուելիք իր երկու հատորներով։»

«Իր վէպերուն մէջ երեւցող տիպարներէն շատերը, գոյութիւն ունեցող անձեր են միայն անունները փոխուած ու այնպէս ներկայացուած են։»

«Մալխաս, հանգիստ սրտով մեռաւ։ Փառաշուք թաղում մը եղաւ իրեն, երախտապարտութիւնը ձեռամբարձ տարաւ իր դագաղը դէպի գերեզմանատուն, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Այսօր մեզի համար յիշատակ մըն է, բայց իր գիրքերը անմահութիւններ են որոնք պիտի մնան ու պիտի կարդացուին բազմահազար երիտասարդութեան կողմէ։ Ինծի համար իր մահը անակնկալ մը չէր։ Ճանչցած Դաշնակցականներէս ամէնէն տարօրինակն էր Մալխաս։ 1901էն ի վեր մեռնելու պատրաստ էր սակայն չէր մեռնէր։ Մէկ հատ տարձանակ գործածել չէր գիտեր, բայց միշտ եղաւ հայդուկներուն եւ ֆէտայիներուն հետ։»

«Իր նիհարցած մարմնով ու խարխլած ոսկորներով, հայ ժողովուրդի մէջ եղաւ միշտ եւ շրջախուեցաւ հայ կեանքին հետ, Ամերիկայէն մինչեւ Կովկաս։ Ինչպէս կարելի է դասաւորել այս մարդը։ Իր պատմելու, տեսնելու, մեր ժողովուրդի հոգին թափանցելու արուեստը զինքը նշանաւոր դարձուցին եւ իր գիրքերը հաճոյքով կարդացուեցան։ Երեսուն հազար մարդ կարդաց իր «Զարթօնք»ները։»

«Եւ վերջապէս, հայ ժողովուրդ եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն Մալխասին գրագէտ դարձուցին, օրհնեալ ըլլայ իր յիշատակը։»

Լսարանը փակուեցաւ ուշ գիշերին եւ ներկաները մեկնեցան խոր տպաւորութեան տակ։

Գ. ՊԱՐԹԵՒ

ԹՈՒՐՔԵՐ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն Թուրք Բարիճաքիր թերթը, որ կը սպառնար Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց, այն մեղադրանքով թէ քուէ չեն տուած Ինէօնիւին։ Այս անգամ կը գրէ նոյն թոնով.—

Փոքրամասնութեան պատկանող հայրենակից,

Մեզի վշտացած էիք, չէ՞։ Նոյնիսկ շատ ծանր նամակներ ղրկեցիք։ Ձեր թերթերը շատ անողորմ յօդուածներ հրատարակեցին մեր մասին։ Աւելին կայ. — Մամլոյ Բարոյականի Ուխտը գործադրող մարմինը մեզի ազդարարութիւն մը ուղղեց։

Կը յուսանք թէ կը կարդաք լուրերը, դրութիւնները, յիշատակները, որոնք թերթերու մէջ լոյս կը տեսնեն վերջին օրերուն, կը տեղականաք թէ ինչե՛ր կ'անցնին կը գտնան Անգարայի մէջ։

Մենք ի՞նչ ըսած էինք։ Վաղեմի փոպիով մը՝ ձեր քուէները տեղին չգործածեցիք, ցեղապաշտներուն առիթ տուիք, եւ ասիկա արդելք պիտի ըլլայ որ անդորրութեան մէջ ապրիք այս նուիրական հողերուն վրայ։

Մեր ըսածը իրականացաւ։

Ալփասլան Թիւրքէշի իր իսկ կամքով ընդհատուած յուշերը կարդալ կը բաւէ։ Այս հողերուն վրայ դուք եւ մենք ձեռք ձեռքի, սիրտ սիրտի պիտի չապրինք եղեր։ Գրեթէ մեր արիւնները լաբորաթուարի քննութենէ պիտի անցնին, անոնք որ կատարեալ Թուրք չեն՝ դուրս պիտի նետուին։

Այս պարագութիւնը ի՞նչպէս պիտի լենայ։

Մարդիկը, ձեր տեղը, կեդրոնական Ասիայէն մարդ պիտի ներածեն եղեր սեբընդագործելու համար։

Անմիջապէս հանգիստ շունչ մի առնէք։ Եթէ Ալփասլան Թիւրքէշ պէյին ձայնը կտրուեցաւ, ամէն բան չէ վերջացած։ Մի մոռնաք որ ձեր քուէներով օրհնութիւն ստացած կուսակցութեան մէկ թեւը, այսինքն՝ ցեղապաշտները, դեռ չեն հեռացած իրենց դիրքերէն։

Անգարայի մէջ բոլոր արկածախնդրութիւնները առանց մեքենայութիւններուն, սադրանքներուն, դրդումներուն հետեւանքով տեղի կ'ունենան։

Մենք չըսի՞նք միթէ։ Իսկապէս չէինք փափաքեր ըսել։ Բայց եթէ դարձեալ կը յամառիք մեզի իրաւունք չտալ, ըսելիք խօսք չկայ։

Այդ օրը ձեր պոռչտալը պիտի գիտենք մենք։ Առանց ուզելու։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (181)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Իրիկուան դէմ՝ Միրօ Ախպար պարտէզին կողմէն քարով մը փաթթածթուղթի կտոր մը նետեց իր պատուհանին մէջ, ինչպէս կ'ընէր ամէն առեն։

Սեւի առաւ զայն, բացաւ ու կարդաց։ Միրօ Ախպար այդ գրութեան մէջ կը յայտնէր կախարդուհիին ով ըլլալը...։

ԿՈՏՈՐԱԾԻ ՁԱՅՆԸ

Ամբողջ նահանգը սարսափի մէջ էր։ Գիւղացիները չէին համարձակեր իրենց տեղերը վերադառնալ, չէին համարձակեր իրենց արտերը հերկելու երթալ։ Մուրալով ապրեր էին ձմեռուան աղետաբեր օրերու մէջ... անօթի, ծարաւ ու մերկ անցուցեր էին՝ քաղաքին փողոցները թափառելով։ Հիմակ որ գարունը եկած էր, հիմակ որ արտասահմանի բարերար ձեռքերէ հասած օգնութիւն մը կը խոստանար երկրագործութեան համար իրենց պէտք եղածները հայթայթելու, ահա կոտորածի ձայնը կը լսէին...։

Բնակչութիւնը լնած էր Քիւրտերը Մարթինի հրացաններով, միեւնոյն առեն ամբողջ նահանգը զինուորական շղթայի տակ առած էր, որպէսզի դուրսէն ոեւէ օգնութիւն մը չհասնէր։

Օհ, դրութիւնը վարհուրելի էր։

Յեղափոխական առժամանակեայ կառավարութեան կը մնար վերջին ճիգ մը ընել՝ արգիլելու համար կոտորածը։ Այդ պատճառով, իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչ մը ղրկուեցաւ Վանական Անգլիոյ հիւպատոսին քով։ Հիւպատոսը՝ կեղծ ցաւակցութիւն մը յայտնելով հանդերձ Հայ ժողովուրդի թշուառութեան վրայ, հետեւեալ պայմանն առաջարկած էր։

— Վստահաբար կ'ըսեմ ձեզ թէ կոտորածը տեղի պիտի չունենայ, եթէ դուք մատնանիշ ընէք քաղաքը ապստամբող յեղափոխականները։

— «Որո՞ւ մատնանիշ ընելու եմ, հարցուցած էր Վանական։

— Կառավարութեան, նկատել տուած էր հիւպատոսը։

— Ի՞նչպէս, պարոն հիւպատոս, կը կարծէ՞ք որ դաւաճանութեան պաշտօն մը յանձն առնելու եկած եմ.

— Առաջարկած պաշտօնս դաւաճանութիւն մը չէ։

— Հապա։

— Կառավարութեան ու երկրին ծառայել է։ Ըսել կ'ուզեմ թէ՝ խռովարարները պատժել տալով, ժողովուրդը կոտորածէ մը կարող էք ազատել։

— Բայց եւ ձեր բարձրութեան դիմած եմ որ միջամտելու շնորհքն ընէք մեզի, պարոն հիւպատոս։

— Աղէկ, եթէ առաջարկած պայմանս ընդունիք։

— Այդ պայմանը ձեր կառավարութեա՞ն կողմէն կ'առաջարկուի։

— Ոչ, Համիտեան կառավարութեան կողմէն։

— Ձեր Մեծութեա՞նը կ'առաջարկուի։

— Այո։

— Ոհ, ըսել է թէ՝ Համիտեան կառավարութիւնը նախապէս տուած է ձեզի հայ ժողովրդեան կողմէ եղած աղերսագրի մը կամ դիմումներու պատասխանն, այնպէս չէ՞։

— Ատիկա ձեզի վերաբերեալ խնդիր մը չէ... միայն թէ ընդունելու էք որ կոտորածը անխուսափելի է եւ թէ միջամտութիւնը կրնայ ըլլալ մեր կողմէն, եթէ յեղափոխականներու անունները մէկիկ մէկին տուիք եւ զանոնք կառավարութեան յանձնուին։

— Պարոն հիւպատոս... երեւակայեցէք թէ այդ առաջարկութիւնը դուք ընելու չէիք հայ եկեղեցականի մը, որ սիրով եւ կատարեալ վստահութեամբ իր ոտքը կը դնէ ձեր սեմերէն ներս, երբ ատիկա կարելի ըլլար, ի՞նչ պատճառ ունէի հոս գալու։

— Ուրիշ ո՞ւր պիտի երթայիք։

— Ուղղակի Վալի փաշայի ապարանքը։

— Հոն պիտի չերթայիք, որովհետեւ խղուած է ձեր մէջ ամէն յարաբերութիւն։

— Ա՞յդ է վերջնական միջոցը։

— Այս է...։

Վանական գլուխը ծռած՝ վերադարձեր էր առժամանակեայ վարիչներու քով եւ յայտներ էր թէ հիւպատոսը կառավարութեան գաղտնի գործակալն էր։

Գերագոյն Մարմինը ստիպուեցաւ խորհրդակցութիւններ կատարել։

— Էհ, եղբայրներ, յայտարարեց Մկրտիչ Աւետիսեան, մենք յոյսերնիս պիտի չդնենք Եւրոպացի հիւպատոսներու վրայ։ Անոնք քրիստոնէական կրօնքի մը կեղծ դիմակը դրած մէյմէկ լրտեսներ են քաղաքիս մէջ։ Անոնք աւելի վտանգաւոր են մեզի համար, աւելի կասկածելի են հայ ժողովուրդի գոյութեան համար, որչափ վտանգաւոր ու կասկածելի չեն Սուլթանի ոճրագործները...։

(Շար.)

րէշ բան։ Բոլոր քննութիւնները, իրենց բոլոր սխալներով եւ չինծու խոստովա–նութիւններով, որեւէ իրականութիւն չկրցան երեւան հանել, բացի մէկ իրա–կանութենէն, այն՝ թէ հայ ժողովուրդը անկարելի է որ դաւաճանէ իր հարազատ հայրենիքին՝ Սուրիոյ անկախութեան եւ արաբականութեան դէմ»։

Իր եզրակացութեան մէջ, Ջրէյ եաք բոլոր ամբաստանութիւնները, մեծր Ֆրէտ Արսլանեան պահանջեց մեղադրր–եալներու անպարտ արձակումը ։

(Շար․)

(1) Ա․ մասը տես *Յառաջ* Մարտ 17։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ ՕՐ․ ԳԸՋԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Ե․ Նաւասարդեան (*Բլամոռ*)	Ն․ Ֆ․	50
Գ․ Հատըմեան (*ծերութեան թոշակէն*)		5
Նախորդ գումար		850
Ընդհ․ գումար	Ն․ Ֆ․	905

Նուէրները ղրկել .—

Croix-Bleue des Arméniens de France
17, Rue Bleue, Paris (9e)
C. C. PARIS 5985-07

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը 31 Մարտ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին ։

Դասախօս՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթը՝ Բանաստեղծական եւ սիրային լարերը հայ ժողովրդական երգերուն մէջ

Դասախօսութեան ընթացքին պիտի եր–գեն՝ Օր․ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Պ․ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Մուտքը ազատ է։ Ջերմութիւնը ապահովուած։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վարաղայ Ս․ Խաչ եկե–ղեցւոյ մէջ, Առնուվիլ, պիտի քարոզէ Արտաւազդ Վրդ․ Տրդատեան ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլի Ազք․ – Որբ․ Միութեան ,Նոր Տարուան կոչի ի պատասխան, նուիրատու–ներու Գ․ եւ վերջին ցանկ.—

Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստա–ցած է Ն․ Ֆ․ի հաշուով Պ․ Պ․ Մըտճը–ոիկեան Նուպարէ, Ատամն․ Դաւթեան եղբարք, Փիրանեան Շաւարշ, Փիրանեան Սուրէն 50ական, Փայթոնճեան Հայկազ, Միզիքեան Միրուն, Պանտիկեան Վար–դան քսանական, Պօղոսեան Մինաս, Թո–րամանեան Վահրամ, Թէքեան Սարգիս, Օհաննեան Պօղոս, Հանոյեան Յարութիւն տասնական, Զատիկեան հինգ Ն․ Ֆ․։ Գումար 315 Ն․ Ֆ․։ Նախորդ գումար 1796 Ն․ Ֆ․։ Ընդհ․ գումար 2111 Ն․ Ֆ․։

ԷՔՍ – ԼԷ – ՊԷՆԻ ՄԷՋ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ

Երեք տարի է, Օգոստոս ամսուան մէջ կազմակերպուած դաշտահանդէսներու ընթացքին, ազգային, կրօնական գեր–քոյկներու հրատարակութեան համար հանգանակուած են հետեւեալ գումարնե–րը.— Լեւոն Գայթանճեան 94 Ն․ Ֆ․, Աչին Վարդ․ Նիկոլեան հարիւր, Բարսեղ Սերճանեան յիսուն, Արտաշէս Բամպուք–ճեան 150, Լուսար Ունճեան 50, Տիկին Խոսրովուհի Գույումճեան 160, Սրմա–քէշեան յիսուն, Պերճ Տէր Նիգամեան 25, Տէր Թոմաեան 40, Նշան Ճիհանեան 50, Գրիգոր Նաֆեան քսան, Նշան Պետրոս–եան, Մկրտիչեան, Վաղինակ Միսքճեան, Սահակ Մանուկեան տասնական, Գէորգ Պապըճեան քսան, Արամ Խօճապաշեան 15, Գէորգ Ամիրխանեան, Անտոնեան, Տիկին Փափազեան քսանական, Խայիկ–եան տասը, Սահակ Ալապեան յիսուն, Պալտայեան տասը, Ղազարեան քսան, Տիկին Մակէսեան 29, Դաւիթեան, Աչըղ–եան, Տիգրան Աղամեան, Մկրտիչ Պօյա–ճեան տասնական, Պէտեան հինգ, Պե–տիկեան հինգ Ն․ Ֆ․։Գումար 1093 Ն․Ֆ․։ Տոմսակներու վաճառում 1220 Ն․ Ֆ․։ Ընդհ․ գումար 2313 Ն․ Ֆ․։

Ծախքեր 543 Ն․ Ֆ․ Գիրքերու եւ ու–տեստեղէնի վաճառք վաթսուն Ն․ Ֆ․։

Մնացեալ գումար 1830 Ն․ Ֆ․։

Զուտ հասոյթ յանձնուած եկեղեցի։

Տպագրութեան ծախքերու համար 1830 Ն․ Ֆ․, Բարեգործականը հարիւր գիրքի փոխարէն հարիւր, Մշակութային միու–թիւն Ռոնի սու Պուա հարիւր ։

Ընդհ․ գումար 2030 Ն․ Ֆ․։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վահագն Մութաֆեան եւ Պ․ Տիգրան Մութաֆեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա–տարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս․ Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի–րենց զաւկին եւ եղբօր՝

ԶԱՒԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ (ինկած Ալ–ժերիոյ ճակատը)։

Տարաբախտ երիտասարդին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտն–նուիլ ։

×

Օպընայէն Այրի Տիկին Սիւրմէնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե–հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Վալանսի Ս․Գրի–գոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽՈՐԷՆ ՍԻՒՐՄԷՆԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւ–նը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւ–եալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լի–ոնի եկեղեցւոյ շինութեան .—

Ժընեւէն Պ․ Փիլիպոսեանէ 100 Ն․ Ֆ․, Այրի Տիկին Արփինէ Բարսեղեան (ծնեալ Վարժապետեան) իր ամուսնոյն հանգուց–եալ Բիւզանդ Բարսեղեանի մահուան տա–րելիցին առթիւ յիսուն, Վիէնէն Տիկին Քնար Թէրզեան իր մօրաքրոջ (Ամերիկա մեռած) մահուան առթիւ փոխան ծաղ–կեպսակի յիսուն, նոյն առթիւ Տիկին Սի–րանոյշ Փափազեանէ Մարսէյլէն տասը, Տիկին Արմենուհի Խաչատուրեանէ Լիո–նէն տասը, Տիկին Փայլինէ Մօնթէլշօնէն Փարիզ տասը, Տիկին Սօնիա Թիւթիւն–ճեան Լիոնէն տասը Ն․ Ֆ․։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թա–տերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ժամը 15·30ին

Պիտի ներկայացուին

ՀՆԱԽՕՅԶԸ

Գոլական կատակերգութիւն 3 արար

Mimile

Զաւեշտ մէկ արար

Արտասանութիւններ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակու–թիւնը ։

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակը կը հաղորդէ որ մինչեւ ՄԱՐՏ 26, այցելու պիտի չընդունի, ներքին փոփոխութիւն–ներու պատճառաւ ։

Այս ժամանակաշրջանին բոլոր դիմում–ները կրնան ըլլալ ՄԻԱՅՆ ԳՐԱՒՈՐ, նոյն հասցէին .—

23, Rue La Pérouse, PARIS (16e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, (24 Մարտ), ժամը 21էն մին–չեւ լոյս, Ս․Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ։

Բացումը կը կատարէ Կապոյտ Խաչի դպրոցի ուսուցիչ Պ․ ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ։

Գեղարուեստական նոխ բաժին —*Մաս–նակցութեամբ* Մարսէյլի Հայ Արենոյշ–ներու։ *կենդանի պատկեր, «Որբուհին եւ Ազքատ կինը», հայկական պարեր տոհ–միկ տարազներով ։*

Մասնակցութեամբ Քեմանչիստ *Պ․ ՀԱ–ՄՈՅԻ եւ իր նուագախումբին ։*

Երգ եւ արտասանութիւն՝ Օր․ ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԷ ։

Կէս գիշերէն սկսեալ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱ–ՐԵՐ, ընկերակցութեամբ Ս․ Չէօրէքճեան նուագախումբի ։

Խօսնակ Պ․ Կ․ Յարութիւնեան ։

Հաճելի անակնկալներ *ճոխ պիւֆէ*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի տօն Աւետման Ս․ Աստ–ուածածնին։ Զայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ․ Կ․ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերու–հիները այս Շաբաթ, ժամը 3ին, իր հա–ւաքատեղին ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Հայկ․ երգչախումբը կազմա–կերպած է ընկերական հաւաքոյթ մը այս Կիրակի, ժամը 16էն մինչեւ 22, Ազգային Տան մէջ, իր անդամներուն եւ համակիրներուն համար ։

Կը հրաւիրուին երիտասարդական կազ–մակերպութիւնները ։

Պար եւ պիւֆէ ։

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սե–րունդի Առնուվիլի Կառվարենց *խումբին։*

Ապրիլ 14ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ։

TWIST - PARTY

Կազմակերպուած Անիէռի Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի կողմէ ։

Այս Շաբաթ, ժամը 20էն սկսեալ, Մը–շակոյթի տան մէջ։

17, Rue Bleue, Paris 9e

Մուտք 5 Ն․ Ֆ․։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։

Concours de Twist

Զրի կերուխում ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ․ Յ․ Դ․ Շրջ․ կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու, եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այսօր–բաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Կարեւոր օրակարգ .— Զեկուցում եւ ընտրութիւն ։

ԼԻՈՆ .— Հ․ Յ․ Դ․ Լիոնի «Վարանդ–եան» կոմիտէն ընդհ․ ժողովի կը հրաւի–րէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատե–ղին ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

Հ․ Յ․ Դ․ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՇԱՒԻԼ, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին ։

ԻՍԻ, այս Երեքշաբթի ։

ՓԱՐԻԶ, Չորեքշաբթի (28 Մարտ)։

ՊԱՆԵՕ, Հինգշաբթի (29 Մարտ)։

Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կեդր․ վարչութեան ներկայացուցիչը ։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 9ին, Հայ Ազգ․ Տան մէջ։ Կը դասախօսէ՝

Պ․ ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ «Ինչպէս ձուլուած են Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ Հայերը»։

Մուտքը ազատ է ։

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Անիէռի մէջ, փոքր յարկաբաժին մը, երկու սենեակ պարապ, խոհանոցի յար–մարութիւն եւ նկուղ։ Դիմել «Յառաջ»ի։

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԷՍԻՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն (ժամը 21էն մինչեւ 4)

Bal du Nor Séround

LYON — DECINES

Dans les Salons Berrier-Millet (Place Belcour, Lyon)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ .— POUJOL

Պիտի մեներգէ Փարիզէն ծանօթ երգիչ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ ԱԼԷՔՍ ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

ORCHESTRE SYMPHONIQUE DES CONCERTS CHOUTEAU

SALLE GAVEAU : 45, Rue La Boëtie.

Երկուշաբթի, Մարտ 26, ժամը 21ին

SOLISTE :

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿԻ

Concerto N° 1 en si bémol mineur pour piano et orchestre (Tchaikowsky)

Concerto pour piano et orchestre, Ballet Gayaneh

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Տոմսերու գին .— 12 Ն․ Ֆ․, 11, 9, 8, 6, 5·50, 4, 2·50 :

Տոմսերը ապահովել Սալ Կավօ (ժամը 11էն 17), կամ Տիւրան (4 փլաս տը լա Մատըլէն) ։

Direction : RENÉ-PIERRE CHOUTEAU

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

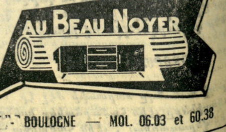

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET — BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 24 ՄԱՐՏ
SAMEDI 24 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9362 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5163

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Համեմատաբար խաղաղ շրջան մը կը բոլորեն այս օրերս Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները :

Տարին վերջացած էր Լիբանանի մէջ Ղոմի կուսակցութեան ապստամբական մէկ փորձով, որուն նպատակն էր տապալել կառավարութիւնը եւ իշխանութիւնը ձեռք անցընելէ վերջ ջանալ իրագործել «արգաւանդ մահիկ»ի ծրագիրը : Այսինքն ստեղծել «Մեծ Սուրիա» մը՝ Իրաքի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յորդանանի միացումով :

Փորձը խեղդուեցաւ իր սաղմին մէջ : Կուսակցութեան վարիչները ձերբակալուեցան եւ Լիբանան վերագտաւ իր հանդարտութիւնը, առանց սրբել ցնցումի :

Փետրուար 22ին Թուրքիոյ մէջ օրուան իշխանութեան դէմ ապստամբութեան դրօշ պարզեցին զինուորական վարժարաններու երիտասարդ ուսանողները՝ ղեկավարութեամբ կարգ մը բարձրաստիճան սպաներու :

Այս շարժումն ալ դիւրութեամբ զսպուեցաւ, սակայն երկիրը չգտաւ իր խաղաղութիւնը :

Մինչ Լիբանանի մէջ Ղոմիներէն գատ — որոնք գլխատուած են ու ջլատուած — բոլոր հոսանքներն ու համայնքները կանգնած են կառավարութեան կողքին, Թուրքիոյ մէջ դժգոհներն ու ընդդիմադիրները մեծ բանակ մը կը կազմեն :

Ինէօնիւի կառավարութեան դէմ դիրք բռնած են «Եէնի Թիւրքիյէ» եւ «Միլլէթ» կուսակցութիւններն ու ձախակողմեան կազմակերպութիւնները, որոնք կ'ուզեն դեր մը խաղալ ներքին քաղաքականութեան մէջ, արտաքին նախարար Սէլիմ Սարփէրի հրաժարումը — աւելի ճիշդը պաշտօնազրկումը — յատկանշական երեւոյթ է : Մոսկուայի այս նախկին դեսպանը շատ կարեւոր դեր մը կը գրաւէր յեղափոխական կառավարութեան մէջ՝ 1960 Մայիս 27էն ի վեր : Մանաւանդ վստահութիւնը կը վայելէր զպատ աշխարհին, իբրեւ ջերմ համակիր Ատլանտեան Ուխտին :

Արաբական ճակատին վրայ եւս նոր խմորումներ կը նշմարուին :

Ամէնէն աւելի ուշագրաւ է Սուրիոյ դիրքը : Արաբական Միացեալ Հանրապետութենէն բաժնուելէն վերջ, երկիրը բնականոն վիճակի մէջ մտաւ, շնորհիւ խորհրդարանական ընտրութեանց : Իշխանութեան գլուխ անցաւ Սահմանադրական կառավարութիւն մը, որ նուիրուած է ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ ամուր կռուաններ ստեղծելու :

Միջազգային շրջանակները հետաքրքրութեամբ հետեւեցան այն հանդիպումին, զոր Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ Տր. Նազըմ Քուտսի եւ Իրաքի կառավարութեան պետ Զօր. Քասըմ ունեցան Մարտ 14 – 15ին Ռաթպայի մէջ, Իրաքեան հողին վրայ :

Երկու պետական վարիչները որոշած են մինչեւ երեք ամիս գումարել արաբական պետութեանց խորհրդաժողով մը՝ ներքին վէճերուն վերջ տալու եւ միացեալ ճակատ կազմելու համար, նկատի առնելով միջազգային կացութիւնը եւ Իսրայէլի սպառնական դիրքը :

Խորհրդաժողովին մէջ քննութեան առարկայ պիտի դառնայ արաբական բանակներու միացումը մէկ հրամանատարութեան տակ, իբրեւ նախաքայլ անոնց ձուլումին : Բացի զինուորական դաշինքէն, պիտի կնքուի համաձայնագիր մը՝ ստեղծելու համար «տնտեսական խորհուրդ» մը, որ պիտի համադրէ արաբական երկիրներու ճարտարարուեստի զարգացումը : Կը նախատեսուի նաեւ կազմել գերազգային «մշակութային խորհուրդ» մը :

Նոր դէպքերու նախօրեակին կը գտնուինք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

Գաղտնի Բանակը սկսած է գործադրել իր սպառնալիքները : Արդարեւ Հինգշաբթի գիշերէն Ուրբաթ առաւօտ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են Ապահովութեան ուժերու եւ Եւրոպացիներու միջեւ :

Հրացանաձգութիւնը սկսած է Հինգշաբթի գիշեր Ալժէի կեդրոնական թաղամասը : Գաղտնի Բանակի ուժերը յարձակած են պահակազօրքերու վրայ եւ նաեւ յարձակումներ կատարած են պազուքաներով : Քանի մը վիրաւորներ կան : Յարձակած են ընդհ. պատուիրակութեան եւ Ամառուան Պալատին վրայ : Զէնքառումբեր ալ նետելով աջ – ձախ : Ժամը 21.20-ին է որ սարսափելի պայթում մը ցնցած է ամբողջ քաղաքը, յարձակումները սկսած են եւ պահակազօրքերն ալ սկսած են պատասխանել, իրենց կարգին կրակ բանալով : Անգլին քաղաքայիններ ալ կան զինուած որոնք զէնք կը պարպեն ապահովութեան ուժերուն վրայ, զինուորները կը պատասխանեն : Եւ այսպէս հրացանաձգութիւնը կը շարունակուի ժամերով : Կէս գիշերուան մօտ կը սաստկանայ եւ կը տեւէ մինչեւ առաւօտ : Զոհերու թիւը անորոշ է :

Օռանի կացութիւնը աւելի լաւ չէ : Գաղտնի Բանակը թռուցիկով մը կը սպառնայ պահակազօրքին եւ կ'արգիլէ որ եւրոպական թաղը մտնեն : Հակառակ պարագային կը շեշտեն թռուցիկին մէջ, պէտք է գիտնան թէ ինչ վտանգ կը սպառնայ իրենց :

Գաղտնի Բանակը յարձակումներ կ'ընէ նաեւ Մահմետականներու վրայ, սարսափ տարածելով իրենց թաղերուն մէջ : 22 մահմետականներ վիրաւորուած են : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն սակայն կարելի չէ եղած ճշդել թէ ո՞վ ռումբ նետած է այդ թաղերուն վրայ, կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի թշնամի Մահմետականներ են :

Քաղաքը բաժնուած է երկու մասի : Մէկը կը ղեկավարուի Գաղտնի Բանակի կողմէ, միւս թաղը՝ Մահմետական Ալժ. Ազատ. Ճակատի իշխանութեան տակ է :

Հինգշաբթի օր երկու ժամ գործադուլ եղաւ, Գաղտնի Բանակի հրահանգով, Օռան քաղաք մըն է որ կը հետեւի Գաղտնի Բանակի խիստ քանչիւր հրահանգին :

Ռապաթի մէջ, Ա.Հ.Ա.Կը իր նիստը գումարած է՝ «լիակատար» քանի որ ներկայ էր նաեւ Պէն Պէլլա : Տեղեկատուութեան նախարարը՝ Եազիտ յայտարարած է թէ իրենց նիստը սկսած է բարի գալուստի մաղթանքներով զորս Պէն Խետտա ներկայացուցած է Պէն Պէլլայի, ապա ուսումնասիրած են Ֆրանքօ-ալժերական համաձայնութեանց. ստեղծած կացութիւնը : Դահլիճը ներկայացած է նաեւ Հասան Բ.ի, որու հետ երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցած են, խօսած են գլխաւորաբար Մաղրէպեան հարցերու շուրջ :

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԷՆ ԱՌԱՋ

Ապրիլ 8ի հանրաքուէին համար, կուսակցութիւնները սկսան ճշդել իրենց դիրքը :

Համայնավարները որոշեցին «այո» պատասխանել, յայտարարելով թէ էվիանի համաձայնագրերը մեծ յաղթանակ է ալժերացի եւ Ֆրանսացի ժողովուրդին համար, «Ապրիլ 8ին, այո պիտի ըսենք խաղաղութեան. կոլիստ իշխանութեան պարտադրուած այս համաձայնութեանց պարկեշտ գործադրութեան համար եւ որոնք կը նուիրագործեն աշխարհակալ դիրքերու պարտութիւնը » :

« Այո » պիտի պատասխանէ նաեւ Ժողովրդական Շարժումը (ԷՄ ԷՌ ՓԷ) : Ցետագային իրենց դիրքը պիտի ճշդեն՝ Ընկերվարականները (Մարտ 24) ԻՒ ԷՆ ԷՌը (Մարտ 24) : Անկախները եւ Արմատականները Մարտ 29ին :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—·—

ՄԵԹՐ ԳՐԻԳՈՐ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ

Մեթր Գրիգոր Էպլիղաթեան հանգամանօրէն քննութեան ենթարկեց Մապահէններու կողմէ, «խոստովանութիւններ» կորզելու համար՝ ի գործ դրուած ապօրինի եւ անմարդկային միջոցները, բանտի մէջ եւ բանտէն ելլելէ ետք, մահացած բանտարկեալներու կրած չարչարանքները, որոնք ըստ, կը յիշեցնեն նացիական մեթոտները, — եղունգ քաշել, մորթը քերթել, այրել, ելեկտրական հոսանք տալ եւայլն : Երբ կը լսէինք հիթլերական այս չարչարանքներու մասին, չէինք շեշտեան, կը կարծէինք, թէ անոնք երեւակայութեան արդիւնք են, բայց այդ բոլորը գտացինք ու տեսանք մեր աչքերուն առջեւ : Այս չարչարանքները տեսնելով էր որ արդէն, սուրիական բանակը պոռթկաց եւ ուզեց վերահաստատել Սուրիոյ ժողովուրդին արժանապատուութիւնը, յայտարարեց մեթր Էպլիղաթեան եւ ի մէջ այլոց ըսաւ.

« Այսօր կեցած ենք արդարադատ ատեանի մը առջեւ, չարչարանքի այդ եղերական օրերուն ծագած հարցի մը պաշտպանութեան ի խնդիր :

« Անկարելի է նկարագրել այն չարչարանքները, որոնց ենթարկուեցաւ Սարգիս Պեքեարեան, որ այդ չարչարանքներուն հետեւանքով մահացաւ եւ դեռ մինչեւ հիմա մարմինը կը մնայ անգտանելի :

« Սարսափի ալիքը սկսաւ տարածուիլ անցեալ տարուան Յուլիսին, երբ Գամըշլիի, Հալէպի, Լաթաքիոյ եւ Դամասկոսի մէջ զանգուածային ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան : Այդ ձերբակալեալներու կրած չարչարանքները մարդկային խղճմտանքը թոյլ չի տար որ պատմեմ այստեղ : Կարելի չէ երեւակայել մարդ մը, որ իր նմանին վրայ ելեկտրական հոսանքներ ներարկէ՝ զրկելու համար զայն իր մարդկութենէն : Կարելի չէ երեւակայել նաեւ, որ մարդ մը իր նմանը 12 ժամ տեւական ծեծի ենթարկէ՝ մինչեւ որ անոր դիակը փռուի առջեւը : Կարելի չէ երեւակայել նոյնպէս մարդ մը որ սպառնայ հօր մը, թէ պիտի սպաննուի իր հարազատ զաւակը իր աչքերուն առջեւ, եթէ երեւակայական խոստովանութիւններ չընէ :

« Այս բոլորին հետեւանքով է որ բանտարկեալները հարկադրուեցան ստորագրել Մապահէններու կողմէ պատրաստուած եւ իրենց ներկայացուած «խոստովանութիւնները » :

Մեթր Էպլիղաթեան յիշեց եղերական պայմաններու ներքեւ բանտի մէջ մեռած Սահակ Նալպանդեանի պարագան եւ Թադման առթիւ Մապահէններու վերաբերումը : Յիշեց նաեւ Սարգիս Պէքեարեանի մահը, որ տեղի ունեցաւ բանտի մէջ, Սահակի մահէն եօթը օր ետք, եւ որուն մահուան մանրամասնութիւնները ցարդ կը մնան անծանօթ :

« Քեսապի մէջ, ըսաւ մեթր Էպլիղաթեան, նոյն խժդժութեանց զոհ գնաց այդ գիւղի քսան տարուան վաստակաւոր միտիրը՝ Սողոմոն Յովսէփեան, որ խոշտանգումի ենթարկուած էր իր գրասենեակին մէջ :

« Նոյն գիւղին մէջ եւ նոյն թուականներուն, խոշտանգումի ենթարկուեցաւ 75ամեայ Տոքթ. Աւետիս Ինճէճիկեան, այն մարդասէր բժիշկը, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է Լաթաքիոյ շրջանի բնակչութեան » :

Մեթր Էպլիղաթեան ապա այլ մանրամասնութիւններ տուաւ Մապահէններու խժդժութեանց մասին եւ եզրակացնելով պահանջեց մեղադրեալներուն անպարտ արձակումը :

Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ շաբաթ օրուան : Պաշտպանողականներ պիտի ընեն մեթր Հաննա Պիթար, մեթր Ժադ Հաքիմ, Մուհամէտ Ֆատըլ, Սէյֆէտին Մամուն, Ծապպարա եւ Ամար :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ կացութիւնը անորոշ է, ընտրութեանց վաղորդայնին : Հակառակ բանակին եւ ընկերակցութեանց (այս վերջինները փերոնիստ) ճնշումին կ'ըսուի թէ Ֆրոնտիսի երկուշաբթի օր դահլիճը պիտի կազմէ :

ԺԸՆԵՒԻ ապազինման ժողովը տեղքայլի մէջ է : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն խորհրդ. պատուիրակը միջին ճամբայ մը կ'ուզէ գտնել որ համապատասխանէ Քենետիի առաջարկին, Պերլինի օդանաւային նրբանցքներու միջազգային հակակշռին շուրջ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն որ Սուրիոյ ընկերվարական երեսփոխանները առաջարկած են կառավարութեան որ Իսրայէլի դէմ խորհրդային զինուորական օժանդակութիւնը ուղղուի : Ընկերվարական պարագլուխը՝ Աքրամ Մուրանի շեշտած է «Պէտք է Խորհրդային Միութեան զինուորական, քաղաքական եւ տնտեսական օժանդակութիւնը ձեռք ձգենք դէմ դնելու համար արեւմուտքի գործակցութեան Իսրայէլի հետ :

ՖԻՏԵԼ ՔԱՍԹՐՕ Լենինեան մրցանակը ստացած պահուն յայտարարեց թէ քուպական մարքս – լենինեան յեղափոխական վարչաձեւը օրէ օր աւելի ուժով է մինչ աշխարհակալութեան մեղսակիցները կը դողդղան : Քասթրօ կ'ըսէ նաեւ թէ երբ Խորհ. Միութիւնը վաթսուն մեկաթոննոց ռումբ մը կը պայթեցնէ, ատիկա կ'ընէ խաղաղութեան համար :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ դատարանը մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտած է հրեայ գրագէտը՝ Նաֆթալի Հերց Խան, որ՝ քառասուն տարի է համայնավար կուսակցութեան անդամ է : Կը հետապնդուէր ռումանական կառավարութեան դէմուժին վրայ որովհետեւ ճամբորդութիւն մը կատարելով Ռումանիա, յօդուածներ գրած էր (առանց սակայն հրատարակելու) Ռումանիոյ Հրեաներուն վրայ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ընկերաբան Ռայթ Միլս մեռաւ առջի օր, սրտի տագնապէ, 46 տարեկան էր :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Այուպ Խան յայտարարեց թէ պատրաստ է Նեհրուի հետ հանդիպում մը ունենալու որեւէ ատեն, որեւէ տեղ, պայմանաւ որ այդ տեսակցութիւնը ծառայէ փոխադարձ հարցերու կարգադրութեան :

1962 ՄԱՅԻՍ 2էն սկսեալ դրօշի տակ պիտի կանչուին այն երիտասարդները որոնք ծնած են 1942 Օգոստոս 23էն 1942 Նոյեմբեր 25 :

ԶՈՄՊԷ (Քաթանկա) եւ Ատուլա (Կեդրոնական Քոնկօ) 5րդ հանդիպում մը ունեցան առջի օր : «Մեծն Քոնկոյի» մը կառուցումը դժուարութեանց կը բախի :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ բացուեցաւ Այխմանի դատավարութեան վերաքննութիւնը : Փաստաբանը յայտարարեց թէ Այխման իր դատավարութեան վերաքննութիւնը պիտի պահանջէ ՄԱԿի «Մարդկանց իրաւունքներու » պայմանագրութեան հիման վրայ, եթէ իրեն մերժուի ինչ որ կ'ուզէ՝ ձեռնհաս Ատեանի մը կողմէ դատուիլ Գերմանիոյ մէջ :

ՖՐԱՆՔԵՒԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ստորեւ՝ Էվիանի մէջ ստորագրուած համաձայնագրին պաշտօնական ամփոփումը, որ հաղորդուած է ալժերական հարցերու նախարարութեան տեղեկատու դիւանին կողմէ:

«1961 Յունուար 8ին, Փրանսայի ժողովուրդը իր քուէներով որոշեց, որ ալժերական հարցը պէտք է կարգադրուի ինքնորոշման սկզբունքին հիման վրայ:

— Զինադուլը հրապարակութեան մէջ դրուած է:

— Առժամեայ գործադիր մարմին մը կազմակերպուած է:

Ինքնորոշման գործադրութեան համար անհրաժեշտ պայմանները այլեւս ձեռք ձգուած են:

Իրենց բնականոն կեանքը վերադառնալու սահմանուած որոշ ժամանակէ մը ետք, Ալժերիոյ քաղաքացիները պիտի որոշեն, թէ կ'ուզե՞ն որ Ալժերիան գերիշխան ու անկախ պետութիւն մը դառնայ. եւ եթէ այո՝ կ'ուզե՞ն որ այս պետութիւնը Ֆրանսայի հետ գործակցի:

Այս հարցումներուն տուած իրենց պատասխաններով, Ալժերիոյ քաղաքացիները պիտի կարենան որոշել հետեւեալ կարելիութիւններէն մէկը.—

— Ինչպէս է ներկայիս՝ ֆրանսական նահանգ մնալ:

— Անկախութեան տիրանալ՝ Ֆրանսայի հետ եղած բոլոր կապերը խզելով:

— Անկախութեան տիրանալ՝ Ֆրանսայի հետ գործակցութիւնը շարունակելով:

— Գործակցութեան պայմանները հետեւեալ ձեւով սահմանուած են:

— Բոլոր Ալժերացիներու, եւ ի մասնաւորի եւրոպական ծագումով Ալժերացիներու ապահովութեան համար տրուած երաշխաւորութիւնները:

— Ֆրանսայի շահերը պահպանելու համար ձեռք առնուած միջոցներ:

— Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ գործակցութեան սկզբունքներու սահմանում:

1.— ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ

Զինադուլը գործադրութեան մտաւ:

Ալժերիոյ հողամասին ու սահմաններուն վրայ զինեալ կռիւները վերջ գտած ըլլալով, հանրային կարգ ու կանոնին հակառակ գաղտնի ու յայտնի ամէն գործունէութիւն վերջ պէտք է գտնէ:

Ընդհանուր կամ անհատական բռնութեան որեւէ արտայայտութիւն՝ պիտի պատժուի հանրային դատարաններու կողմէ:

Զէնք ի ձեռին գերի ինկած ռազմիկները եւ քաղաքական յանցանքի համար բանտարկուածները ազատ պիտի արձակուին մինչեւ քսան օր:

Ընդհանուր ներում պիտի ըլլայ:

Ցարդ ի զօրու բացառիկ միջոցները հետզհետէ պիտի ջնջուին:

Անհատական ու հանրային ազատութիւնները պիտի վերահաստատուին:

Զինեալ բոլոր ուժերը քաղաքական կեանքէն հեռու պիտի պահուին:

2.— ՓՈԽԱՆՑՈՒՄԻ ՄԻՋԱՆԿԵԱԼ ՇՐՋԱՆԸ

Հիմա սկսած եւ մինչեւ ինքնորոշման թուականը տեւելու սահմանուած միջանկեալ շրջանին, Ալժերիան կը մնայ ֆրանսական իշխանութեան ներքեւ:

Կառավարութիւնը պիտի զբաղի հանրային իշխանութեանց կազմակերպութեամբ եւ պիտի պահէ արտաքին քաղաքականութեան, հողամասին ապահովութեան ու պաշտպանութեանց, ուսուցման, թղթատարական սպասարկութեանց, նաւահանգիստներու եւ օդակայաններու, ինչպէս նաեւ կարգ-կանոնի պահպանման մարզերուն մէջ ունեցած իրաւասութիւնները, նաեւ արդարութեան, դրամին եւ տնտեսական յարաբերութեանց վրայ:

Այդ շրջանին իշխանութեան գործադրութիւնը պիտի գտնուի Մարզպանին ձեռքը որ ալժերական հարցերու նախարարին հրամանին տակ, Հանրապետութեան իրաւասութեանց ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ:

Կարգ-կանոնի պահպանման գործին մէջ որպէս օժանդակ պիտի ունենայ Ալժերիոյ բանակներուն ընդհանուր հրամանատարը:

Պիտի ստեղծուի առժամեայ գործադիր մարմին մը, բաղկացած՝ տասներկու անդամներէ (մէջն ըլլալով նաեւ նախագահ մը եւ փոխ-նախագահ մը). այս մարմնին անդամները պիտի նշանակուին Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ եւ պիտի ներկայացնեն հանրային կարծիքի զանազան հոսանքներն ու Ալժերիոյ զանազան համայնքները: Առժամեայ Գործադիրին պաշտօնը պիտի ըլլայ զբաղիլ Ալժերիոյ գործերով եւ բարձր մարզպանին հետ զբաղիլ ինքնորոշման պատրաստութեամբ: Այս մարմինը, իր հրամաններուն տակ պիտի ունենայ Ալժերիոյ յատուկ եղող պաշտօնական սպասարկութիւնները եւ ոստիկանական ուժ մը:

Ոստիկանական այս ուժը բաղկացած պիտի ըլլայ օժանդակ-ոստիկաններէ, եւ ֆրանսական բանակի սպաներուն հրամանին տակ գտնուող ու այս վերջիններուն կողմէ պատրաստուած անհատներէ: Ոստիկանական այս ուժին մաս պիտի չկազմեն Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատկանող անձեր:

Տեղական եւ շրջանային ներկայ կազմակերպութիւնը անփոփոխ պիտի մնայ:

Բարձր մարզպանը եւ Առժամեայ Գործադիրը տեւական յարաբերութեան մէջ պիտի ըլլան իրարու հետ՝ ինքնորոշման իրականացման անհրաժեշտ եղող պայմանները ստեղծելու եւ հանրային սպասարկութեանց շարունականութիւնը ապահովելու համար:

3.— ԻՆՔՆՈՐՈՇՈՒՄԸ

Ալժերիոյ ապագան պիտի որոշուի միայն Ալժերացիներու կողմէ: Ընտրութեան ազատութիւնը բացարձակ պիտի ըլլայ:

Ալժերիոյ բոլոր Ֆրանսացիները քուէարկելու պիտի հրաւիրուին իրենց ապագան որոշելու համար: Քուէարկութիւնը պիտի կատարուի Ֆրանսական ընտրական օրէնքին սկզբունքներուն համաձայն: Ընտրութեանց ազատութեան վրայ պիտի հսկեն կեդրոնական ու շրջանային յանձնախումբեր:

Ալժերիոյ քաղաքացիները իրաւունք պիտի ունենան ընտրութիւն կատարելու հետեւեալ երեք ձեւերուն միջեւ.

1) Մնալ ֆրանսական նահանգ:

2) Անկախութեան տիրանալ՝ Ֆրանսայի հետ բոլոր կապերը խզելով:

3) Անկախութեան տիրանալ՝ Ֆրանսայի հետ գործակցութիւն պահելով:

Առաջին երկու ձեւերը եթէ որոշուին՝ հետեւանքները կ'ըլլան բացորոշ: Եթէ Ալժերիոյ քաղաքացիները անկախութեան ի նպաստ քուէարկեն, առաջարկուած երրորդ ձեւը (անկախութիւն՝ պահելով հանդերձ Ֆրանսայի հետ գործակցութիւն), լաւագոյնս կը պատասխանէ Ֆրանսայի ու Ալժերիոյ շահերուն:

Եթէ Ալժերացիները այս երրորդ ձեւը ընտրեն, պէտք է ճշդել, թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ նոր Ալժերիոյ դիմագիծը. ի՞նչպէս պիտի պաշտպանուին Ֆրանսայի շահերը. ի՞նչպէս պիտի կազմակերպուի ֆրանսեւալժերական գործակցութիւնը:

(Շար.)

Ռ. ԶԱՐԵԱՆ ՀԱՅ ՄԵԾ ԴԵՐԱՍԱՆ Պ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Երկրորդ եւ երրորդ գլուխներուն մէջ Ռուբէն Զարեան կը վերլուծէ Ադամեանի կատարած քանի մը դերերը՝ Զացքի, Արբենին, Քորրատօ, Ուրիէլ: Բայց այս հատորին գլխաւոր գլուխը խորագրուած է «Ադամեանի Շէյքսփիրը»: Այս գլուխին մէջ, որ կը գրաւէ հատորին աւելի քան կէսը, հեղինակը շատ մանրամասն կը վերլուծէ Օթելլոյի, Լիր արքայի եւ Համլեթի դերակատարումները: Հիմնուած ժամանակի քննադատներու քրոնիկներուն վրայ, հեղինակը ցոյց կու տայ, թէ Ադամեան նորարար մըն էր այդ դերերուն կատարման մէջ, թէ ան եղած է ինքնատիպ եւ անկախ այն եղանակներէն, որոնցմով ուրիշ մեծ դերասաններ կը կատարէին այս դերերը: Բայց Ռ. Զարեան շեշտը կը դնէ Ադամեանի կողմէ Շէյքսփիրեան դերերու կատարման ուրիշ մէկ կէտին վրայ եւս, այն է՝ արուեստագէտին ձգտումը համաքայլ ընթանալու իր ժամանակին հետ: Ադամեան Շէյքսփիրեան տիպարները կը մարմնաւորէր ոչ միայն այն նկատումով, որ ան այդպէս կը հասկնար այդ տիպարները, այլ նաեւ այն մտածումով, որ այդպէս կը պարտադրէր իր ժամանակաշրջանը, կամ աւելի ճիշդ է ըսել՝ քանի որ օրկանապէս այդպէս կապուած էր իր ունեցած յղացումը Շէյքսփիրեան դերերուն եւ այն պարտաւորութիւններուն, որոնք դրուած էին իր ժամանակի արուեստագէտներուն առջեւ՝ պայքարիլ ընդդէմ կատաղի յետադիմութեան մը, որ այն ատեն շղթայազերծուած էր ամբողջ Ռուսիոյ մէջ: Ահա թէ ինչու Ադամեան Համլեթը մեկնաբանեց, ոչ իբրեւ կամազուրկ մարդ մը, ինչպէս էր Գէօթէի մտայղացումը եւ ինչպէս կը պահանջէր աւանդութիւնը: Ադամեանի Համլեթը ուժեղ նկարագիր մըն էր: Ռուսական թատրոնէն գիտենք, թէ ռուս ողբերգակ Պաւել Մոչալով Համլեթը կը խաղար նմանապէս իբր ուժեղ, հաստատակամ անձնաւորութիւն մը, բայց այս չի նշանակեր, թէ Ադամեան այս դերը կը կատարէր նոյն ձեւով: Ռուս մեծ քննադատ Բելինսկի, որ խանդավառուած էր Մոչալովի խաղարկութեամբ եւ մեզի թողած է յատուկ նկարագրութիւն մը այս արուեստագէտին կողմէ Համլեթի դերակատարման մասին, զայն կը քննադատէր իբրեւ միակողմանի: Ան կ'ըսէ, թէ Մոչալովի Համլեթը ուժեղ, հաստատակամ բնութիւն մը կ'արտայայտէ, բայց անոր մէջ ցոյց չեն տրուած Համլեթի նկարագրի ուրիշ երեւոյթները. չենք տեսներ վարանոտ, մտածկոտ Համլեթը, ոչ ալ անոր ցաւագին տխրութիւնը: Ադամեանի ուժը կը կայանայ միշտ այն բանին մէջ, որ ընդգծելով Համլեթի ուժեղ կամքի երեւոյթը, ան զանց չէր առներ միւս երեւոյթները: Ան հանդիսատեսներուն առջեւ կը բերէր մտածող Համլեթը, բայց անոր խաղարկութեան հիմքին մէջ կար նաեւ խոհքի եւ իրականութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող հակասութեան ողբերգութիւնը: Ընդգծելով Շէյքսփիրեան կերպարի կամքի երեւոյթը, Ադամեան այսպիսով կ'արտայայտէր ոչ միայն հայ ժողովուրդին, նաեւ վրացի, ռուս, ուկրայնացի ժողովուրդներու ազատական ձգտումները: Այսպէս միայն կը բացատրուի այն իրողութիւնը, որ ռուս հանդիսատեսը Ադամեանը չէր համարեր շրջապտոյտ կատարող օտար արուեստագէտ մը, այլ անոր մէջ կը տեսնէր ժողովուրդին հոգիին մօտիկ դերասան մը: Այս պատճառով է, որ ռուսական քննադատութեան մէջ կը գտնենք նախադասութիւն մը, զոր կը նշենք այստեղ, քանի որ ան ցոյց կու տայ այն զմայլմունքը, ուր քննադատը կը տեղադրէ Ադամեանը այս պատճառով. «Ո՛չ Սալվինին կամ Ռոսսին, Փոսսարը կամ Պարնայը, այս դերասաններէն ոչ մէկը, որոնք այցելեցին Օտեսա, արուեստի կատարելութեամբ մեզի չտուին այնքան ամբողջական եւ վերջնական Համլեթ մը, ինչպէս տուաւ Ադամեան»:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՆՔՆԱՍՏՈՒԳՈՒՄ

Ա.

Հազար իննհարիւր արբանեակների թըւականներին փոքր մեծութեան եւ միջին համբաւի տէր մի արձակագիր անյայտացաւ մեծ քաղաքի ոլորտներում:

Նրա զբաղեցրած հիւրանոցի համարի հեռախօսը հնչեց մի քանի անգամ, իսկ լսափողը տեղից չշարժուեց եւ կարծես աւելի յարմար կերպով ծանրացաւ լծակների վրայ: Հեռախօսը զնգաց օրուայ տարբեր ժամերին, զնգաց երկրորդ-երրորդ օրը, ոչ մի պատասխան: Զանգահարում էին նրա հետ նոյն քաղաքը ժամանած ընկերները՝ երկու բանաստեղծ եւ մի քննադատ, եկել էին գործով, գործուղումով, իսկ բոլոր գործերի բանալին գտնւում էր նրա ձեռքին, որովհետեւ նա միջին համբաւի տէր եւ միջին մեծութեան արձակագիր լինելուց աւելի համբաւաւոր էր, որպէս իրենց ծովափնեայ քաղաքի գրական կազմակերպութեան ազդեցիկ կազմակերպիչներից մէկը...

Հիւրանոցի 15րդ յարկի հերթապահուհին մտահոգ ընկերներին յայտնեց, որ 158րդ սենեակի բնակիչը բանալին չի յանձնել եւ որ նա ընդհանրապէս հիւրանոցում չի գիշերում:

— Հապա որտե՞ղ է գիշերում, — վրդովուեց շատ բոնկուող բանաստեղծը չգիտես ինչու՝ ձայնը եւ ուսերը բարձրացնելով:

— Ցամենայն դէպս, ոչ ինձ մօտ, — խորին անտարբերութեամբ պատասխանեց 15րդ յարկի երիտասարդ ու չիկահեր հերթապահուհին:

Տիրեց լռութիւն:

— Իսկ դուք երկրորդ բանալի չունէ՞ք, — հարցրեց բարձրահասակ քննադատը, սպիտակ թաշկինակով ակնոցները մաքրելով:

— Ունենք:

— Վատ չէր լինի, եթէ...

— Գնանք, — ասում է հերթապահուհին, վերցնում է մի բանալի եւ երեք ընկերները հետեւում են նրան: Աղջիկը բաց է անում համարի դուռը, եւ նրանք ներս են մտնում: Արտասովոր ոչինչ: Աթոռի վրայ անյայտ կորածի ճամբորդական պայուսակը, սեղանի վրայ նրա վերջին գրքից մի քանի օրինակ, որ, չգիտես ինչու, վերցրել է հետը, «Շիպկա» սիկարէթի չբացուած մի տուփ:

— Սենեակը հաւաքուած է, ի հարկէ, — ասում է հերթապահուհին, ձանձրացած եւ դժգոհ դէմքով: Երկրորդ բանաստեղծը մի բան արած լինելու համար բացում է պահարանի դուռը:

— Դժուար թէ նա այդտեղ մտած լինի, — դատում է աղջիկը, — որքան գիտեմ նա լուրջ մարդ էր:

Նրանք դուրս եկան. հրաժեշտ տալու ժամանակ երեքից մէկը, երեւի քննադատը, մի բան ասած լինելու համար, հարցրեց.

— Իսկ նրա անձնագի՞րը...

— Վերադարձուած է իրեն, գրանցուած է:

«Ե՞րբ հասցրին», — մտքում քննեց ու դատեց քննադատը, եւ նրանք հիւրանոցից դուրս եկան:

— Ե՞րբ հասցրին, — բարձրաձայն հարցրեց քննադատը, երբ երեք ընկերները ներս մտան երկրորդական հիւրանոցի երեք մահճակալներով կահաւորուած ընդարձակ համարը:

— Ի՞նչը, — հարցրեց բանաստեղծներից մէկը:

— Գրանցել եւ անձնագիրը վերադարձնել:

— Այդ ի՞նչ կապ ունի գործի հետ:

— Կապ ունի, — պնդեց քննադատը, — այդ օրկան... — նա լռեց եւ մտածեց, որ անյայտ կորածը դեռ կարող է յայտնուել, — աղեւեալը պարզապէս գտնւում է չիկահեր հերթապահուհու տանը եւ մեզ վրայ ծիծաղում է:

— Իսկ ինչի՞ համար, — հարցրեց ձանձրացող բանաստեղծը բազկաթոռի վրայ յարմար տեղաւորուելով:

— Ստեղծագործական նոր լիցք ստանալու համար, — ծիծաղեց բոնկուողը, — ես տեսնում եմ, որ դուք գնում էք Չեխովի Շուէտական լուցկու հետքերով:

— Նրանից ամէն ինչ կարելի է սպասել, — փնթփնթաց քննադատը, նորից մտածելով, որ իրենց գրական կազմակերպութեան կորած ազդեցիկ անդամը դեռ կարող է գտնուել:

Ճաշից յետոյ հնչեց հեռախօսի զանգը: Լսափողը վերցրեց քննադատը:

— Այո, այո, տանն ենք — խնդրեմ, — լսափողը զգուշութեամբ դրեց լծակին: — Վեստիբուլից, — յայտարարեց նա, — ինչ որ մէկը մեզ մօտ է բարձրանում:

Դուռը ծեծեցին եւ ներս մտաւ միլիցիայի մի լէյտենանտ եւ գլխի շարժումով բարեւեց:

— Մենք զանգահարեցինք Գրողների Միութեան եւ այնտեղից ստացանք ձեր հասցէն: Որտեղ է ձեր չորրորդ ընկերը:

— Նա... անյայտացել է, — պատասխանեց քննադատը:

— Այդպէս էլ մեզ պատասխանեցին մեծ հիւրանոցից, — ժպտաց լէյտենանտը, — բայց մարդը ասեղ չէ, որ կորչի. մենք նրան կը յայտնաբերենք, եթէ ոչ նրան, գոնէ նրա մնացորդները: Ասացէք խնդրեմ, նա սիրո՞ւմ էր խմել:

— Խմում էր:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(1 Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Տիմիսի մէջ Հայրի Ալփար կը գրէ ·

Անիկա ոչ տռամել է, ոչ պատմուածք։ 39ամեայ յեղաշրջական Թուրքիոյ Հան — րապետութեան մէջ պատահած իրական դէպքեր են։ Համեցէք մտիկ ընել ։

Զարգացած հայր մը, որ Պոլիս կը գտ — նուի, հետեւեալը կը պատմէ ·

— Տղաս արեւելեան նահանգներէն մէ — կուն գիւղին մէջ պահեստի սպայ — ու — սուցիչ է։ Անցեալները ստիպողական հե — ռագիր մը ստացայ · «Կացութիւնս լուրջ է։ Խնկոյն եկէք »։ Անմիջապէս, ճամբայ ելայ իրար անցած։ Մտատանջութեամբ գիւղ հասայ։ Երբ ողջ առողջ գտայ տե — սայ տղաս, չուարեցայ։ Տղաս ըսաւ ·— « Քեզ մինչեւ հոս յոգնեցուցի, բայց հայրիկ ուրիշ ճար չունէի։ Գիւղացին զիս չուզեր ։ Դրամիս փոխարէն անգամ ու — տելիք չի տար։ Ըստ իրենց, ես կեավուր եմ եղեր»։ Լաւ ուսում ստացած տղուս այս տեսակ ամբաստանութեան մը են — թարկուիլը շատ սրտնեղեց զիս։ Գիւղին մուխթարը կտայ, պատճառը հարցուցի։ Մուխթարը զայրացած էր։ Խիստ ակնար— կով մը զիս չափչփելէ ետք ըսաւ ·—«Պէյ, տղադ Թրքական ուտիսները մտիկ կ'ը — նէ»։ Զէի հասկցած ։ — «Ի՞նչ կ'ըլլայ » , հարցուցի։ Բոլորովին պայրացաւ :— «Ինչ կ'ըլլայ մի··· Թրքական ուտիսներէն, այս նուիրական Ռամազանի օրերուն, շարքըներ կ'երգուին, նուագներ կը ճայ— նասփռուին։ Մինչդեռ Ազերպայճանի, ա— րաբական ուտիսներէն Քուրան եւ մեվ — լիտ կը կարդացուին անընդհատ։ Քու տղադ ատոնք մտիկ անգամ չըներ։ Ի հարկէ այս գիւղին մէջ իրեն ոչ գործ , ոչ ալ հաց կը տրուի»։

Բժիշկ ընկեր մըն ալ կը պատմէ ·

— Ընտանիքս այցելելու համար Քոնիա կ'երթայի։ Մոթէօրլու կառախումբին մէջ երբ ժամը 12 եղաւ, 13 եղաւ, ոչ մէկ չարժում նկատուեցաւ ճաշի համար։ Ճա— շարան կար կառախումբին մէջ։ Պաշտօն— եաներէն մէկուն հարցուցի։ Մարդուկը աջ, ձախ նայեցաւ, ականջիս հակեցաւ · — « Կայ, ըսաւ, կայ, բայց չենք կը — նար տալ։ Քոնիացիները կայարանի տնօ— րէնութեան գիմեր, ուզեր են որ ուտելիք չտրուի մինչեւ իֆթար։ Հարկաւ մենք ալ չենք կրնար տալ»։ Մինչեւ իրիկուան անօթի ծարաւ սպասեցինք միայն իֆթա— րի ժամուն զժուարաւ կրցանք մեր փորը կշտացնել ։

Ուրիշ պահեստի սպայ — ուսուցիչէ մը մտիկ ըրինք թէ ի՞նչ պէս պոյքոթի են — թարկուած էր, որովհետեւ արգելք ե — ղած էր գիւղի խմամին, որ անտառները կը ջարդէր։ Ուրիշ մըն ալ պատմեց թէ, երբ ուզեր է որ աղջիկներն ալ դպրոց ղը— կուին, մանչերն ալ ետ ղրկուեր են դպ— րոցէն։ Ինչ դէպքեր կը լսենք, որոնք ցոյց կուտան թէ ալէմ ճապաձները տա — կաւին երկրին մէջ կ'առաջնորդեն յետա — դիմականութիւնը։ Պոլսոյ մէջ անգամ պտնուած են քարոզիչներ, որոնք ըսած են թէ Ռամազանին ուտիս մտիկ ընելը մեղք է, ծաղիկի պատուաստ ընել տալը ծոմը կ'աւրէ։ Ռամազանին տեւողութեան ատամնաբոյժներէն շատեր գիչերը աչ — խատած են ։

Ետքն ալ կ'ելլենք, կ'ըսենք թէ լայի — քութեան սկզբունքներուն վրայ կոթնող արդիական Սահմանադրութիւնը չենք կրնար պաշտպանել Թուրք պատժական օ— րէնքով, ծանր միջոցառումներու օրէնք— ներ կը հանենք։ Խնդրին գլուխը, վախ — ճանը, ուսումը եւ մշակոյթն են։ Ժողո — վուրդը լուսաւորելն է ։

Ո՞ր երկրի մէջ այսքան դպրոցի չէնք կը հրկիզուի , այսչափ ուսուցիչ յար — ձակումի կ'ենթարկուի ։

Այնքան ատեն որ ուսումի, դատխա — րակութեան, մշակոյթի ճամբուն վրայ արագօրէն առաջանալու ջանք յեղաշրջու— թիւնները անկեղծօրէն պաշտպանելու գլացում չկայ, բոլոր այդ օրէնքները թուղթի վրայ մնալու դատապարտուած են։ Հակառակ ճամբէն կ'առաջանանք , հակառակ ճամբէն ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՆԱՀԻՆԻ ԹԱՂԸ

Լոռիի չքնաղ ձորին, Դեբեդի ափերուն փռուած է Ալաւերդի քաղաքը, Հայաս— տանի արդիւնաբերութեան կարեւոր կեդրոններէն մէկը։ Արդիւնաբերութեան զարգացումին հետ միասին արագ թափով կ'աճի նաեւ քաղաքը։ Մօտ ապագային քաղաքը պիտի տարածուի Սանահինի սա— րահարթին ուղղութեամբ ։ Նախագիծը արդէն իսկ մշակուած է ։

Սանահինը ,ըստ այդ նախագիծին , պիտի ունենայ ուղղաձիգ, կանաչազարդ փողոցներ, որոնց երկայնքին պիտի բար— ձրանան չորս — հինգ յարկանի շէնքեր՝ 13·000 բնակիչի համար։ Աւելորդ է ըսել թէ նոր թաղը օժտուած պիտի ըլլայ դպ— րոցներով, հիւանդանոցով մը, մշակոյթի տունով, մարզադաշտով, շուկայ եւ հանրային պարտէզներ ։

Ի ՊԱՏԻՒ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ

Թրթուռն այլ հայրենասիրական քեր — թուածներուն համար մեծապէս գնահատ— ուած է Հայաստանի մէջ Սիլվա Կապու — տիկեան, որուն ի պատիւ, Մարտ 5ին , Հայֆիլհարմոնիայի սրահին մէջ գրական երեկոյ մը կազմակերպուած էր։ Արտա — սանուած են քերթուածներ բանաստեղծու — հիին գործերէն։ Վերջաւորութեան, ներ— կաներուն փափաքին վրայ, Սիլվա Կա — պուտիկեան արտասանած է գողտրիկ եւ հայրենասիրական զգացումներով բարա— խուն իր «Խօսք իմ որդունը», արժանա — նալով խելայեղ ծափահարութիւններու ։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐ···

Յունուար ամսուան ընթացքին Երեւա— նի ոստիկանութեան արձանագրած ինք — նաշարժի արկածներուն թիւը եղած է 207, որուն 112ը՝ գինովութեան պատճա— ռով։ Մխիթար Հեթեմբերեան եւ Օրջո— նիկիձէի պողոտաներուն մէջ գինով վի — ճակի մէջ կառք վարելուն պատճառաւ կատարուած են 27 ելեկտրասիւներ, յիսուն ծառ եւ 12 ցուցանակ ։

Ասկէ զատ , նկատած են թէ վարձա — կառքերու (թաքսի) կառավարները աչ — խատանքի իրենց ժամերէն դուրս, ինք — նաշարժները կը գործածեն շահադիտա — կան նպատակներով։ Կան, որ չորս—հինգ օր ետք միայն եա՝ կառատուն կը բերեն իրենց յանձնուած վարձակառքերը ։ Ը — սենք որ ամէն օր 12·000էն աւելի ինքնա— շարժեր, հանրակառքեր կ'երթեւեկեն Ե — րեւանի մէջ։

ԿԱՆԱՉԱԶԱՐԴՈՒՄ

Երեւանի կանաչազարդումի այս տար — ուան ծրագիրը յառաջ կը տարուի մեծ թափով։ Այս տարուան ընթացքին պէտք է ծաղկապատեն եւ մարգախոտերով ծածկեն շուրջ 75·500 քառ· մեթր տարա— ծութիւն, տնկելով 31 հազար ծառ եւ թուփ ։

Դժբախտաբար, ամէն ոք չէ որ կը գուրգուրայ եւ կը գնահատէ բնութեան գեղեցկութիւնը, քանի որ 1960 – 61ի տարեշրջաններուն «Երեւանի փողոցնե — րում ու պուրակներում չարքից դուրս են եկել 14·000 ծառ եւ 5000 թուփ»։ Ան — շուշտ, անբարեխիղճ արարքներու պատ — ճառով ։

« ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ »

Քսան հազար տպաքանակով լոյս տե — սած է Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատ— մութիւն»ը։ Այս հրատարակութեան հա — մար օգտագործուած է Ակադ· Ստեփան Մալխասեանի տարիներ առաջ կատարած աշխարհաբար թարգմանութիւնը։ Հրա — տարակիչները նպատակայարմար դատած են կատարելու ոճի եւ խմբագրութեան որոշ փոփոխութիւններ, կրճատած են նաեւ ծանօթութիւններու բաժինը ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

× Քանդակագործ Արա Սարգիսեանի ծննդեան վաթսունամեակին առթիւ յուշ— երեկոյ մը կազմակերպած են կոյրերու վարժարանին աշակերտները։ Խօսած են Մշակոյթի Տան տնօրէնը՝ Ն· Մուրատ — եան, արուեստագիտութեան թեկնածու Վ· Յարութիւնեան եւ աշակերտուհի մը։ Խօսած է նաեւ յոբելեարը ։

× Յունուար – Փետրուար ամիսներուն 16·530 օրինակ գիրք ղրկուած է արտա — սահման եւ արբանեակ երկիրները։ Մեծ մասը հայ դասական հեղինակներու գոր— ծեր, նաեւ՝ հայ մշակոյթի , լեզուի , պատմութեան վերաբերեալ գիրքեր են ։

×Վալերի Բրուսովի անունը պիտի կրէ— այսուհետեւ Երեւանի «Ռուսաց եւ օտար լեզուներու պետական մանկավարժական կաճառը»։

× Արուեստական լիճ մը հիմնելու ձեռնամուխ եղած են հայ ճարտարապետ— ները Երեւանի մէջ։ Լիճը պիտի ունենայ 1·5 քլմ· երկարութիւն, 550 մեթր լայ — նութիւն, մինչեւ 25 մեթր խորութիւն եւ 65 հեկտար մակերես ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ» ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարտ 3ի Պոմոնի Շանթ թատերախումբի «Վարդանանց»ին ներ — կայացումը Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց ։

Պատերազմէն անմիջապէս ետք քանի մը խանդավառ հայ տղոց ջանքերով կազ— մուած այս թատերախումբը երբեմն հա— ճելի անակնկալը կ'ընէ խնամուած խա — ղարկութեամբ մը ներկայանալու Մար — սէյլի Հայութեան ։

Սիրողներու այս խումբէն անշուշտ պիտի չսպասենք արուեստի նրբութիւն , խաղարկութեան ճկունութիւն։ Բայց երբ նկատի առնենք բոլոր դժուարութիւննե — րը, ամիսներով փորձեր կատարել,«Վար— դանանց»ի» ներկայացումը կը գտնենք գո— հացուցիչ ։

Հին եւ փորձառու դերակատարներու կողքին, ինչպէս Վ·Տէր–Վարդանեան, Կ· Մութաֆեան, Ս· Սարգիսեան, Նիկողոս— եան, Ս· Պէշկէօթիւրեան , ուրախու — թեամբ նշմարեցինք նաեւ նորերու երե — ւումը, յանձին Աւետիս Եօթնեղբայրեա — նին եւ Վ· Տէմիրճեանին։ Վերջապէս բաւական յաջող էր Շուշանիկի դերին մէջ Օր· Լօրիս Մերտինեան ։

Ըսենք արդէն թէ ընդհանուր խաղար — կութիւնը կը գտնենք գոհացուցիչ, սա — կայն խումբին կը պակսի դերուսոյցի մը ղեկավարութիւնը ։

Սրահին մէջ նշմարելի էր բացակայու— թիւնը կարգադիր յանձնախումբի մը, ո— րովհետեւ հասարակութիւնը, որ խուռ — ներամ լեցուցած էր սրահը, պէտք ունէր կարգապահութեան ։

Սրահին ազմուկը, տեղի եւ անտեղի խնդուքները, պատճառ դարձան որ«Վար— դանանց»ի մթնոլորտը խանգարուի ։

Ամէն պարագայի , շնորհաւորելի են « Շանթ » թատերախումբի անդամները այս ձեռնարկին համար եւ ցանկալի է, որ այս ներկայացումը վերջինը չըլլայ տարեշրջանին համար, եւ իրենց նիւթերը ընտրեն նաեւ մեր արդի գրականութե — նէն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (182)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ասիկա երրորդ անգամն է որ դիմում կ'ըլլայ Անգլիոյ մարդասէր կառավարու— թեան հիւպատոսին։ Այդ հրէշը նախ մեր եկեղեցւոյ հիմերը քանդելու աշխատե — ցաւ, առարկելով որ՝ «կրօնական ծեսե — րու տարբերութիւնը հեռու կը պահէր հայ ժողովուրդը Անգլիոյ Ազգին պզզե— ցութենէն»· յետոյ ամէն ջանք թափեց յեղափոխականները գտնելու եւ գտնոնք Համիտեան կառավարութեան յանձնելու։ Մինչդեռ հրէշային գերը կատարել ուզեց Ֆրանսական հիւպատոսը ։

— Ճշմարիտ է, վրայ բերաւ Ներսէս Արծրունի, որուն կերպարանքը խռովա — յոյզ մրրիկի մը ներքեւ ալեկոծուած ծո— վու մը կը նմանէր· մեր յոյսը պիտի չդնենք այդ հրէշներու վրայ, որովհետեւ համոզուած ենք թէ՝ Համիտեան կառա — վարութիւնը գծուած ծրագիր մը ունի իր ձեռքը՝ անոնց խորհրդակցութեամբը ։

Հայր սուրբիս ըրած առարկութիւնը բացարձակ ապացոյց մըն է իրենց նեն — գալի դաւադրութեանց՝ զոր անխղճօրէն սկսած են ի գործ դնել ։ Հիմակ մտա — ծենք··· ահա քաղաքը ապաստանող գիւ— ղացիները բոլորովին երեսի վրայ մնա — ցած են ։

Գարնան երկրորդ ամիսն ալ կ'անցնի , բայց անոնք չեն համարձակիր քայլ մը հեռանալու։ Վախի փաշան կը ստիպէ որ քաղաքէն դուրս ելլեն ···։ Իարձեալ չեն ընդունիր։ Այդ պատճառով բանտը կը լեցուին ամէն օր։ Միւս կողմէն լեռնա — բնակ Քիւրտերը խումբ խումբ քաղաք կուգան ···։

— Մեզի կը մնայ քաղաքը ապաստանող գիւղացիներուն ալ զէնք տալ որ գոնէ անձերնին պաշտպանեն , ընդհատեցին Դրօշակեան ու Հնչակեան ներկայացու — ցիչները միաբերան ։

— Ի հարկէ, յարեց Վանական ։

Ու միաձայն հաւանութեամբ որոշեցին զաղտնաբար զինել գիւղացիները, որչափ որ կրնային ։

ՍԵԼՎԻ

Ամառուան գեղեցիկ գիշեր մըն էր։ Լուսինը բարձրացած էր պայծառ երկ— նակամարին վրայ՝ ցանցնելով իր ալժ — գոյն ճառագայթները չորսդին · Աստ — ղերը կը պլպլային։ Խոր լռութիւն մը կը տիրէր Վանայ քաղաքին ամէն արուար — ձաններուն մէջ ։

Բայց այդ պահուն մէկը կար որ ան — քուն կը հսկէր· մէկը կար, որ ժամերը կը համրէր մէկիկ մէկիկ ··· մէկը կար, որուն աչքերը բոց մը կը վառէին, իսկ հոգին վրէժով կը լեցուէր ···։

Ասիկա Սելվին էր։

Ապարանքին պարտէզը շինուած վրանի մը ներքեւ կը գտնուէր ան, որուն քով պառկած էր հազարապետը ։

Սելվի քնացուցած էր առ հրէշը ··· իսկ ինքը նստած էր անկողնին մէջ։ Ին— կած էր հազարապետին կուրծքին վրայ ։ Սելվի կը նայէր··· կը դիտէր անոր ճակ— տին կնճիռներն, որոնք սեւ իժի մը պէս կը պալարուէին կարծես· կը դիտէր անոր շրթունքները ծածկող պարշատիպ երե — ւոյթը , որ հոգւոյն բովանդակ պատկե — րացումն էր ։

Եւ ժամերը կը սահէին ···։

Յանկարծ պարտէզին խորէն երկիւղալի ու միանգամայն խորհրդաւոր շվոց մը հասաւ Սելվիի ականջին ։

Սելվի վերմակը մէկդի նետեց զգուշու— թեամբ մը, ոտքի ելաւ ու վրանին կաշիէ շինուած դուռը բացաւ։ Ցետոյ մտիկ ը — րաւ ···։

Շվոցին յաջորդած էր ոտնաձայն մը ։

Սելվի ծառերու կողմը՝ դէպի ոտնա — ձայնը յառեց աչքը ու սպասեց ·

Ան ատեն մարդկային երկու ստուեր — ներ մօտեցան իրեն ··· մին մեր կախար— դուհին էր, իսկ միւսը Միրօ Ախպար ։

— Հրէշը քնացա՞ծ է, մրմնջեց Միրօ Ախպար կամաց ձայնով մը·

— Քնացած է··· պատասխանեց Սել — վի · պատրա՞ստ էք ։

— Պատրաստ ենք· չեշտեցին անոնք։

Երեքն ալ ներս մտան ։

Մօտեցան մահճակալին, որուն մէջ կը քնանար հազարապետը։ Կամացուկ մը մէկդի նետեցին վերմակը, բացին անոր կուրծքին կէս մասը, պահ մը կեցան · մտիկ ըրին ու գործի սկսան ։

— Դուն Սելվի, գլխին կողմը կեցիր որ բերանը գոցես, հրամայեց Միրօ Ախպար ձեռքի նշանացի ձեւով մը , իսկ կախար— դուհին ալ ոտքերուն կողմը կեցուց ·

Ցետոյ վրէժով մը մրմնջեց ·

— Աստուած ։

Ու ձեռքին դաշոյնը հազարապետին կուրծքին ուղղեց թէ չէ, յանկարծ Սելվի աւելի արագ կերպով դանակ մը մխեց իր արինը մանող հրէշի սրտին մէջ ու բո— լոր ուժովը անոր բերանը գոցելու ջա — նաց։

Միրօ Ախպար թողուց որ Սելվի իր վը— րէժը լուծէ· միայն թէ հազարապետին բերանը բռնեց ու սպասեց ։

(Շար·)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԱՊՐԻԼ 1ԻՆ

Կը վերջանայ *Յառաջ*ի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն․—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դրամատուն Ծերիկեանց : 13, Րիւ տէ Տոմինիքէն :
ՎԻԷՆ՝ Կ․ Տէրմոյեան :
ՏԷՍԻՆ՝ Վ․ Հիւսեան :
ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ․ Սիմոնեան :
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ․ Խրիմեան :
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս․ Ընտրիկեան :
ՊՈԹՏՕ՝ Կ․ Տօնէրեան :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Քիւրէճեան :

×

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Իտալիոյ մեր բաժանորդներուն իւրաքանչիւրին առանձին հաշուեցոյցեր ղրկած ենք եւ ջերմապէս կը խնդրենք անոնցմէ որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ հաշիւները, վճարումները կատարելով ՏՈՔԹ․ Ե․ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆԻ :

ՎԻԱ ՔԱՓՓԵԼԼԱՌԻ 3, ՄԻԼԱՆՕ

Տարեկան 60 Ն․ Ֆ․ կամ 7500 լիռ (1961 Յունուար 1էն ի վեր) :

Հ․ Յ․ Դ․ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԽՍԻ, այս Երեքշաբթի :
ՓԱՐԻԶ, Չորեքշաբթի (28 Մարտ) :
ՊԱՆԵԽՕ, Հինգշաբթի (29 Մարտ) :
Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլայ կեդր․ վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Նուարդ Օհաննեան (ծնեալ Ֆըրէնկեան) եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, հեռագրով, նամակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՎԱՀԷ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

Մասնաւոր շնորհակալութիւններ Հայրապ․ Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ․ Մանուկեանի, Եկեղեցւոյ վարչութեան եւ Հոգաբարձութեան, Հ․ Բ․ Ը․ Մ․ին, Կարմիր Խաչին (Տիկնանց Միութիւն) եւ Ազգատախնամին որ մասնակից եղան իրենց խոր վիշտին :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վարագայ Ս․ Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Առնուվիլ, պիտի քարոզէ Արտաւազդ Վրդ․ Դրդրեան :

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ
ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Paris 10e
Métro République et Bonsergent

Շաբաթ երեկոյ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20·45ին :

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ․—

Մասնակցութեամբ ԱՐՏԱՇԷՍ ԴՄԲԷԹԵԱՆԻ :

Ողբացեալ դերասանուհի Կնիկա Վարդանեանի,

ԵԱՄԻԼԷ ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

(Նորահիւս թատերգութիւն 5 արար)

Քաղուած նոյնանուն վէպին մեծանուն հեղինակին Հանրի Պորտոյի *(Ֆրանսական ակադեմիայէն) :*

Տիկին Մ․ Էքիզեան, Տիկ․ Գրիգորեան, Ն․ Մարգարեան, Ն․ Պշտիկեան, Ժ․ Տրէֆանօ *եւ Փարիզահայ Թատրոնի սիրուած ուժերու :*

Խնջոյքի տեսարանին Լիբանանեան *Ն․ պաժշտութիւն :*

Բեմադրութիւն Տիկ Ա․ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ :

Սովորական գիներով տոմսերը հայթայթել գրատուն Հ․ Բալեան, 43, Րիւ Րիշէ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ
ՕՐ․ ԳՐՋԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Ք․	Ն․ Ֆ․	20
Տիկին Էսքիճեան		20
Պէատրիս եւ Նորայր		
Սահաթճեան		100
Քրիստինէ եւ Անի Եալընըզեան		20
Ա․ Քէշիշեան		10
Նախորդ գումար		905
Ընդհ․ գումար	Ն․ Ֆ․	1075

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ժամը 15·30ին

Պիտի ներկայացուին

ՀՆԱԽՕՅՁԸ

Պոլսական կատակերգութիւն 3 արար

Mimile

Զաւեշտ մէկ արար

Արտասանութիւններ

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Alors ouvrez ce roman envoûtant et laissez vous surprendre. »
« Le Peuple » — Bruxelles

« Un beau livre, noble et pur, digne du premier roman de l'auteur, « Le Vert Soleil de la vie ».
« La Croix » — Paris.

« C'est un conte lyrique et essentiellement merveilleux, que cette enfance arménienne. »
« Les Nouvelles Littéraires » — Paris

« Quel roman !.. La force et la noblesse de l'inspiration accaparent tous les rôles. »
« Ouest–France » — Rennes

« Lorsqu'on se laisse entraîner par un récit comme celui de Victor Gardon, on ne pense guère aux problèmes que pose le roman à certains écrivains. »
« Les Lettres Françaises » — Paris

STOCK

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՕՄՈՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, (24 Մարտ), ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ս․Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Բացումը կը կատարէ Կապոյտ Խաչի դպրոցի ուսուցիչ Պ․ ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔ :

Գեղարուեստական նոխ բաժին․—*Մասնակցութեամբ* Մարսէյլի Հայ Արենոյշ *եներու : կենդանի պատկեր, «Որբուհին եւ Աղքատ կինը», հայկական պարեր տոհմիկ տարազներով :*

Մասնակցութեամբ Քեմանչիստ Պ․ ՀԱՄՈՅԻ *եւ իր նուագախումբին :*

Երգ եւ արտասանութիւն՝ Օր․ ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԷ :

Կէս գիշերէն սկսեալ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ, ընկերակցութեամբ Ս․ Ձէօրէքճեան նուագախումբի :

Խօսնակ Պ․ Կ․ Յարութիւնեան :

Հաճելի անակնկալներ *ծոխ պիւֆէ*

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառավարեան *խումբին :*

Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ․ Կ․ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 3ին, իր հաւաքատեղին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ․ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն․ Ֆ․

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին : Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՁՈՄ), Քատէի (Փըթի ժուռնալ) *Ա․ յարկը :*

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՏՓԱԳՐԱՄ

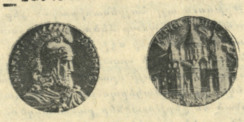

վաճառումի պարտադիր գին

Modèle Deposé Prix Imposé

200 Ն․ Ֆ․

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Շրջ․ կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու, եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ․— Զեկուցում եւ ընտրութիւն :

TWIST - PARTY

Կազմակերպուած Անիէռի Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի կողմէ :

Այս Շաբաթ, ժամը 20էն սկսեալ, Մշակոյթի տան մէջ :

17, Rue Bleue, Paris 9e

Մուտք 5 Ն․ Ֆ․ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Concours de Twist

Ձրի կերուխում :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ, ԱՊՐԻԼ 29ԻՆ

×

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ․ 6ին :

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս․ Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Վասպուրականի Հայր․ Միութեան կեդր․ վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Ցաղթակաճ՝ հերոսամարտի 47րդ տարեդարձը, *մեծ պատրաստութեամբ : Մայիս 13ին, Մայլնոյի սրահներուն մէջ :*

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՏԵՍԻՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն (ժամը 21էն մինչեւ 4)

Bal du Nor Séround

LYON — DECINES

Dans les Salons Berrier–Millet (Place Belcour, Lyon)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ․— POUJOL

Պիտի մեներգէ Փարիզէն ծանօթ երգիչ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ ԱԼԷՔՍ ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

ՖԱ․ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊԸ

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա․ ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20·30ին Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանը

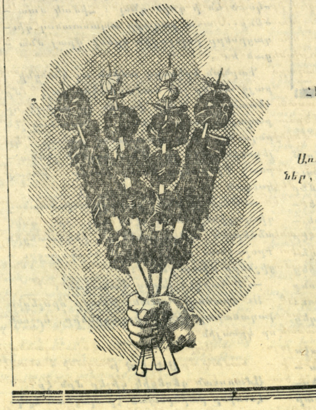

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԽԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

*Առանձնակարգ կովկասեան խորոված*ներ, շաշլիք, քարսքի :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՄԱՐՏ

DIMANCHE 25 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9363 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5164

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆ

1962ը կը խոստանայ պատմական թուական մը դառնալ Հայաստանի եւ Սփիւռքի տարեգրութեանց մէջ :

Արդարեւ ներկայ տարուան ընթացքին տեղի պիտի ունենան ազգային – քաղաքական եւ կրօնական – եկեղեցական նշանակութիւն ունեցող երեք դէպքեր,— Ներգաղթ, ազգային – եկեղեցական ժողով եւ Միւռոնօրհնէք :

Ներգաղթի առաջին աւետիսը տուաւ Խրուշչեւ անցեալ Մայիսին Երեւանի մէջ, Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ, իբրեւ այրած սրտի մխիթարանք, Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի կցման պահանջատէր հիասթափութեան համար :

Ազգային – եկեղեցական ժողովը ծանուցուած էր քանի մը տարի առաջ : Նոյնիսկ նոր Ազգային Սահմանադրութեան մը նախագիծն ալ պատրաստուած եւ հրատարակուած էր մամուլին մէջ : Էջմիածնական թեմերը վայն քննելով իրենց պատուիրակները պիտի ղրկէին շուտով «եկեղեցական սրբազումար ժողով»ին, որ տեղի պիտի ունենար Մայր Աթոռի մէջ :

«Շուտով»ի խոստումը նոր է որ կ'իրականանայ :

Մայր Աթոռի դիւանը այժմ պաշտօնապէս կը հաղորդէ, որ յառաջիկայ Հոկտեմբերի սկիզբը «սրբազումար»ին հետ զուգադիպելով պիտի տօնուի Վազգէն Ա.ի պահակալութեան 7րդ տարեդարձը եւ պիտի կատարուի միւռոնօրհնէք (Հոկտեմբեր 7ին) :

Կաթողիկոսները միայն իրաւունք ունին միւռոն օրհնելու պարբերաբար, այդ արարողութեան տալով հանդիսաւոր հանդամանք :

Էր երբեմն Կիլիկիոյ մէջ ազգային կարեւոր դէպք էր միւռոնօրհնէքը : Թեմի բոլոր քաղաքներէն հարիւրաւոր ուխտաւորներ, յաճախ հետիոտն, ճամբայ կտրելով կ'ուղղուէին դէպի Սիս, ուր Լեւոն Թագաւորի բերդին ստորոտը կառուցուած էր պարսպապատ մայրավանքը՝ տիրապետելով ամբողջ քաղաքին :

Զանազան բուրումնաւէտ ծաղիկներով եւ բոյսերով լեցուած պատմական կաթսային մէջ միւռոնի եռեւեփումին ականատես ըլլալը հաւասար էր Երուսաղէմի Ս. Յարութեան տաճարին մէջ Զատկի ճրագալոյցին Քրիստոսի գերեզմանէն ծագող լոյսը տեսնելուն :

Ուրեմն արտասահմանի հայկական գաղութներուն մէջ շուտով եռուզեռ պիտի սկսի՝ երթալու համար դէպի Հայաստան, ոմանք ժամանակաւոր կերպով իբրեւ պատգամաւոր սրբազումարին մասնակցելու, կամ իբրեւ ուխտաւոր՝ միւռոնի օրհնութիւնը տեսնելու, ուրիշներ մնայուն կերպով՝ իբրեւ հայրենադարձ՝ այնտեղ հաստատուելու նպատակով :

Ներգաղթի համար նախապատրաստական աշխատանքները սկսած են Միջին Արեւելքի մէջ, ուսկից պիտի մեկնին առաջին կարաւանները :

Գրեցինք արդէն թէ Կիպրոսի մէջ «Հայաստանասէր»ները պատրաստած են մեկնողներու ցանկը, որուն մէջ մոռցեր են արձանագրելու իրենց անունները :

Կը հաւաստեն թէ շուտով Հայաստանէն Եգիպտոս պիտի հասնի ներգաղթի լիազօր Շահինեան՝ կազմակերպելու համար «հայրենադարձութիւն»ը :

Իրմէ առաջ Միջին Արեւելք այցելեց Եղ. Թոփչեան, ներգաղթի համար ճամբայ հարթելու, գետին պատրաստելու համար : Իր անբաւական ճառերը յոյս չէին ներշնչեր, որ պիտի խրագործեն իրենց խոստումը՝ չկրկնել 1946 – 47ի ծանր յանցանքները :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ԲՈԼՈՐ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ ՊԷՏՔ Է ՃԶՄԵԼ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ

1962, Մարտ 23, աննախընթաց թուական մը, որ պիտի արձանագրուի Ֆրանսայի պատմութեան սեւ էջին վրայ : Ֆրանսացիներ, յանուն կորսուած դատի մը եւ չուղղուած խաղաղութեան մը, զէնք պարպեցին Ֆրանսական համազգեստ կրող զինուորներու վրայ եւ տեղն ու տեղը սպաննեցին 12 երիտասարդներ : Ասոնց մէջէն չէր անցներ, անշուշտ, թէ զինադուլէն ետք է որ իրենց կեանքը կը վտանգուի եւ որ պիտի սպաննուէին ոչ թէ թշնամիին գնդակով, այլ երէկուան ընկերոջ գնդակով :

Ֆրանսական բովանդակ մամուլը վայրոյթով կը դիմաւորէ այս աննախընթաց դէպքը որ միայն ամօթի զգացումի մը ծնունդ կու տայ :

Ուրբաթ օր, Գաղտնի Բանակը գործադրեց իր սպառնալիքը : Ըսած էր որ եթէ Ֆրանսացի զինուորը մտնէ Պապ էլ Ուէտ թշնամի պիտի նկատուի : Ֆրանսացի զինուորները մտան Պապ էլ Ուէտ, թշնամի նկատուեցան եւ սպաննուեցան : 15 զինուորներ եւ մէկ սպայ մեռած են, յիսուն զինուորներ վիրաւորուած են :

Ֆրանսական հրամանատարութիւնը որոշեց թաղամասը գրաւել, խուզարկել տուները, ինք ալ կրակ բանալու հրաման տուաւ եւ Ուրբաթ օր եղբայրասպան կռիւները սկսան : Զէնք կը պարպուի պատուհաններէն, ռումբեր կը նետուին օդանաւերէն եւ ամէն կողմ Ֆրանսական արիւնը կը հոսի, ալժերական Ալժերիոյ մը համար :

Մահմետականը սարսափի մէջ է : Կը պահէ իր վիրաւորները վախնալով որ կը սպաննուին, իսկ երէկ երբ կը փորձէր մեռելները թաղել, սարսափահար եւ դագաղները ձգելով, փախաւ որովհետեւ պատուհաններէն սկսած էին կրակել գերեզմանին վրայ :

Այսպէս կ'ապրի Ալժերիան խաղաղութեան վաղորդայնին :

Փարիզի մէջ, նախագահ տը Կոլ անմիջապէս գիր մը ուղղեց վարչապետ Տըպրէի.— «Սիրելի նախարարապետ, անմիջապէս ամէն ինչ պէտք է ըլլայ ջախջախելու եւ պատժելու համար Ալժէի եւ Օռանի ահաբեկչական խմբակներու ոճրային գործունէութիւնը : Ասոր համար, գիտցէք, բացարձակ վստահութիւն ունիմ կառավարութեան, Հանրապետութեան մարզպանին, ընդհանուր հրամանատարին եւ իր հրամանին ներքեւ եղող ուժերուն վրայ : Բարի եղէք ընելու շահագրգռուողներուն : Սիրով : Շարլ տը Կոլ» :

Քիչ ետք ձայն – պատկերասփիւռէն, նախարար Լուի Ժոքս յուզուած շեշտով, ճառ մը կը խօսէր շեշտելով թէ տարի մըն է ոչ մէկ վայրկեան, դադրած են մտածելէ Ալժերիոյ Ֆրանսացիներու ապագային մասին :

× Զինուորական առեաններ ստեղծուեցան Ալժէ եւ Օռան : Ծանօթ է որ Փարիզի Փաստաբանական Կաճառը բողոքեց ասոնց դէմ նկատելով որ իրաւական հիմք չունին :

× Ապտելգատէր Ֆարէս սպառնալիքի նամակ մը ստացաւ Գաղտնի Բանակէն, ուր կ'ըսուի իրեն թէ մահուան դատապարտուած է իրենց կողմէ :

× Օռանի մէջ 15 հոգի «Ալժերիոյ Դըրամատունը» խուժելով 2ուկէս միլիառ գողցան : Աննախընթաց Հոլտ–ըփ մըն է :

× «Ալժերական Ժողովրդական Շարժումը» (Գաղտնի Բանակի մահմետական ճիւղ) նամակ մը ղրկած է Ալժէի ամերիկեան հիւպատոսին յայտնելով թէ բոլոր ամերիկահպատակները պէտք է հեռանան նոյն օրն իսկ մեծն Ալժէի շրջանէն եթէ չեն ուզեր «անխնայ կերպով զարնուիլ» :

× Ալժ. Ազատ Ճակատն ալ «մահուան դատապարտած է» Ալժերիոյ երկու երեսփոխանները՝ Ապտելսելամ եւ Ճեպուր :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Դ.

Դամասկոսի զինուորական բարձր ատեանին առջեւ, Շաբաթ եւ Կիրակի 17 եւ 18 Մարտ շարունակուեցաւ մեր մեղադրուած ընկերներու դատավարութիւնը : Երկու օրուան դատավարութեանց ընթացքին, խօսեցան չորս պաշտպան փաստաբաններ, որոնք մանրամասն վերլուծման ենթարկեցին ամբաստանագրի կէտերը եւ ջրեցին եղած մեղադրանքները :

Շաբաթ օր առաջին խօսողը եղաւ Դամասկոսի Իրաւաբանական վարժարանի դասախօսներէն եւ նոյն համալսարանի պատմական ճիւղի նախագահ Մեթր Մահմէտ Ֆատըլ, որ իր երեքուկէս ժամ տեւող սպառիչ պաշտպանողականով, ամբաստանութեան երեք գլխաւոր կէտերը՝ Մ. Նահանգներու հետ դաւադրութիւն, լրտեսութիւն եւ խռովարարութիւն, հիմնովին ժխտեց՝ փաստական եւ իրաւական տուեալներու լոյսին տակ :

Ստորեւ կու տանք կարգ մը կարեւոր մասեր .

«Երբ ինծի առաջարկուեցաւ ստանձնել այս դատը, շատ վարանեցայ եւ շփոթ վիճակի մը մատնուեցայ, որովհետեւ երկու պարտականութիւն ունէի միանգամայն. մէկը՝ իմ ազգային պարտականութիւնս, որ հայրենիքիս հանդէպ հաւատարիմ ծառայութեան նախանձախնդրութենէն կը բխէր, միւսը՝ փաստաբանի պարտականութիւնս՝ այսինքն ամբաստանեալներու պաշտպանութիւնը, որովհետեւ, ամէն մեղադրեալ արդար է, որքան ատեն իրեն դէմ վճիռ չէ տրուած :

«Եւ այդ պատճառաւ, նախ խնդրեցի այս ատեանի նախագահէն, որ արտօնէ ինծի աչքէ անցընել՝ ամբաստանեալներու թղթածրարները, որպէսզի որոշումս տամ : Յարգելի նախագահը բարեհաճեցաւ ինծի տրամադրել զանոնք եւ ուսումնասիրելէ ետք տեսայ, որ երկու պարտականութիւններս մէկի վերածուած են : Իմ ազգային պարտականութիւնս կը պահանջէր պաշտպանել դատը անոնց, որոնք օրինակելի քաղաքացիներ եղած են միշտ :

«Եթէ հայրենասիրական զգացումը մղեց կարգ մը երիտասարդ դատական քննիչներ՝ ուսումնասիրելու այս խնդիրը, որովհետեւ իրենց պարտականութիւնն էր, ուր որ ամբաստանութիւն կայ՝ հոն քննութիւն կատարել, բայց մենք վստահ ենք, որ այս դատին դատաւորները միայն կրնան ճշմարտութեան եւ արդարութեան լոյսին տակ վճիռներ արձակել : Ու այս դատին մէջ կայ ուրի՞շ ճշմարտութիւն մը՝ քան այս մեղադրեալներուն անմեղութիւնը : Որով, իմ պարտականութիւնս անոնց պաշտպանութիւնը չէ, այլ դատական եւ իրաւական քննութիւնը այս խնդրին :

«Այս մեղադրեալները կ'ամբաստանուին երեք յանցանքներով.

Ա) Մ. Նահանգներու հետ դաշնադրութիւն :

Բ) Լրտեսութիւն :

Գ) Խռովարարութիւն :

Մեթր Ֆատըլ տալէ ետք դաշինք կնքելու իրաւական բացատրութիւնները, ըսաւ.

«Կը զարմանամ այս դաշինք կնքելու ամբաստանութեան, որ իբր թէ անհատ մը կամ անհատներ կնքած ըլլան Միացեալ Նահանգներու հզօր պետութեան հետ : Եւ ուրկէ՞ ելաւ այս դաշինքի խնդիրը : Միայն մէկ վկայ, — եւ ինչ վկայ — այդ դաշինքի մասին տեղեկութիւններ տուած է հարցաքննիչ դատաւորին : Ոչ մեր Արտաքին Նախարարութիւնը, ոչ ալ ուրիշ պետութիւն լուր ունեցած է իբր թէ տասը տարի առաջ կնքուած այդ դաշինքէն, ոչ ալ միջազգային մամուլը այդ մասին արտայայտուած է :

«Այդ վկան — եւ միակ վկան — Եուսուֆ Պիթարն է, որ պատկառելի դատարանին ծանօթ անձ մըն է.— 15 տարեկանին, անոր դէմ անչափահասներու դատարանը վճիռ արձակած է իբրեւ գող. զինուորական ատեանը իրմով զբաղած է անոր զանազան դատերը տեսնելով, ամբաստանուած է իբրեւ լրտես, իբրեւ զինուորական տեղեկութիւններ տուող եւ բանակէն փախստական, լրտեսութիւն ըրած է դրացի երկրի մը բանակին մասին եւ չարաթական ստացած 50 ոսկի : Ահա նման անձ մը, իր գլուխը ազատելու համար արդարութենէն, ամէն տեսակ ստեր եւ զրպարտութիւններ ըրած է, որպէսզի իրեն դէմ տրուելիք վճիռը մեղմանայ : Եւ իրօք, հասած է իր նպատակին, որովհետեւ «իր մատուցած ծառայութեանց համար», միայն մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուած է : Ահա այս մարդն է, որ յօրինած է դաշինքի առասպելը :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՄԱՑԷՆ ի մօտոյ պաշտօնապէս պիտի հաղորդուի Արտաքին նոր նախարարին անունը : Այս պաշտօնին պիտի կոչուի Ֆերիտուն Ճեմալ Էրքին, Լոնտոնի դեսպան եւ Փարիզի նախկին դեսպան :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Նախարարաց Խորհուրդը որոշեց ապահովութիւն տալ Սուրիոյ որ «ամբողջովին զօրավիգ» կը կանգնի իրեն Իսրայէլի դէմ տարած պայքարին մէջ :

ԻՍՐԱՅԷԼ դիմում ըրած է ՄԱԿի որ պէտք է Սուրիացիները պարպեն Տիբերիայի շրջանը :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ վիճաբանք փոխադրական օդանաւեր ծախած է համայնավար Չինաստանի :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ «Նորընտիր» Խորհուրդը (Խորհրդային Խորհրդարան) պիտի հաւաքուի Ապրիլ 10ին :

ԱՆԳԼԻՈՅ Ազատական կուսակցութեան նախկին պարագլուխը՝ Քլէմընթ Տէյվիս, մեռաւ առջի օր Լոնտոնի մէջ : 78 տարեկան էր :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ տագնապը լուծուած չէ : Փերոնիստները վերջնագիր մը տուին կառավարութեան շեշտելով թէ Մայիս 1էն առաջ, պէտք է ճանչցուի իրենց յաղթանակը : Նախագահ Ֆրոնտիսի Զօր. Առամպուրու դիմեց որպէսզի տագնապը լուծէ :

ԴԱՆԻԱ, Ֆինլանտա, Իսլանտա, Նորվեկիա եւ Շուէտ, տնտեսական, ընկերային եւ իրաւական համաձայնութիւն մը ստորագրեցին :

ՓԵՔԻՆԷՆ ոչ մէկ լուր կայ խորհրդարանի նիստին մասին : Հաւանական կը նկատուի որ չինական տնտեսութիւնը ամբողջովին վերակազմուի, անկախ Խ. Միութենէն : Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ անջատում մը կը կատարուի Խորհ. Միութենէն :

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Քրիստոնեայ բառը... ուղղափառ չի թուիր՝ ըստ քերականական օրէնքներու, եթէ Քրիստոս անձնանունն է որ կը շինէ քրիստոնեայ բառը: Արդարեւ օրէնքը կը պահանջէ, ճիշդ ինչպէս կը գրենք Մովսէս – մովսիսական, Նեստոր – նեստորական, դրել Քրիստոս – քրիստոսական: Ունինք արդէն այս ձեւը, նոյնիսկ Ոսկեդարէն: Ունինք նոյնպէս քրիստոսեան ձեւը, — երեք անգամ գործածուած Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ (Ա. Կոր. Ա. 12, ԺԵ. 23, Գաղ. Ե. 24), — աշխարհաբար նոյն Մատեանը «Քրիստոսինները» կը թարգմանէ «Քրիստոսեանք» ձեւը:

Ընդունուած է թէ Քրիստոս անձնանունը կը ծագի յունարէն Խրիստոս բառէն, որ կը նշանակէ օծեալ, համապատասխան՝ եբրայերէն Մեսիայ բառին: Սկզբնաբար, օծեալը, ուրեմն Քրիստոսը, թագաւոր էր, — ահա թէ ինչո՛ւ Քրիստոս կոչուած է Կիւրոս՝ յունարէն Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ:

Լա՛ւ, ուրկէ՞ բուսած է նու տառը քրիստոնեայ բառին մէջ՝ հայ ածանցէն առաջ:

Ըստ Տաթեւացիի՝ քոնթրաքսիոն մը կատարուած է «Քրիստոս ի նա» կամ «զՔրիստոս ունի նա» ասացուածքին մէջ: Շինծու ստուգաբանութիւն, որու դիմաց՝ Աճառեան կը դնէ գիտականը, որ ահա. — Յունարէն խրիստոս բառին հայցական հոլովաձեւն է խրիստոն, որու վրայ Հայերը դրեր են հայ գլխարկը: Իրար կ'արժեն շինծուն եւ գիտականը:

Ֆրանսերէնը եւս նոյն վէճին առարկայ. — Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ խրիստոս բառէն կը ծնի քրեթիէն:

Բանասէրները գտած են բացատրութեան դիւրին ձեւը. — խրիստոս չէ, այլ խրիստիանոս է որ տուած է քրեթիէն: Բայց ի՞նչպէս խրիստոս յունարէն բառը լատինական ածանց կ'առնէ եւ կը դառնայ խրիստիանոս:

Ժողովուրդի բերան՝ կ'աղաւաղէ ամէն բան, կ'ըսեն:

Մնացեալը կը լուծուի... իւղի պէս հալելով:

1. — Լատինական նոյն վերջածանցը Ֆրանսերէնի մէջ կը ստանայ իէն ձեւը, ինչպէս՝ անթիանուս – անսիէն: (Յաճախ միջադիր բաղաձայնը կ'իյնայ իէն շինելու ժամանակ, ինչպէս՝ միթատանուս–միթուայէն):

2. — Լատիներէն բառերու միջադիր ի տառը ե կը դառնայ Ֆրանսերէնի մէջ, — ֆիրմուս – ֆերմ, սիքքուս – սեք:

Իսկ թէ էս տառը ընդհանրապէս կ'իյնայ՝ գիտէ ամէն դպրոցական, ինչպէս՝ բեսթա – բեթ, (բայց երբեմն կը մնայ, ինչպէս՝ բեսթոն, դրամ մը՝ որու վրայ կը գտնուի թագաւորին գլխուն պատկերը):

Եթէ կ'ընդունինք՝ լուծուեցաւ խնդիրը. — խրիստիանոս – քրիստիանոս – քրեսթիէն – քրեթիէն:

Յունարէնի մէջ կայ նաեւ խրեստոս բառը, որ կը նշանակէ բարի, օգտակար, առաքինի: Ս. Օգոստինոս, որ յունարէն չէր սորված՝ հնազանդելով հռոմէական հպարտութեան ձայնին, խրեստոս բառին իր ծանօթութեամբ՝ բառախաղ մը կը կատարէ՝ քրիստոնեաները անուանելով քաղցրաբարոյ (Յանախապատում Հիպպոնեայ եպիսկոպոսի, Բ. 4): Ընդհակառակն, Սուետոն կը կարծէր թէ գոյութիւն ունէր Քրեստոս անուամբ անձ մը, որու վարդապետութեան յարողները կը կոչուէին քրեթիէն:

Յունարէն լեզուն ունի խրեստէրիոս եւ խրեստէր բառերը (աստուածային պատգամ եւ մարգարէ), բայց բանասէրները չեն զբաղած այս բառերուն քննութեամբ, որ կը բացուի պատմութեան վրայ եւ լեզուական հետաքրքրութիւն չի ներկայացներ:

Կը մնանք մեր քրիստոնեայ բառին հետ մինակ: Քրիստոսներէն ու Քրեստոսնեէն մինչեւ քրիստոնեայ՝ լեռ կայ, ձոր կայ:

Այսպէս, ուրեմն, լեզուական բոլոր ճարտար բացատրութիւնները անզօր կը թուին՝ պարզելու համար քրիստոնեայ բառին առեղծուածը:

«Քրիստոնեայ» բառը առաջին անգամ գործածուած է Պօղոսի կենսագրութեան մէջ (Գործք, ԺԱ. 26), — Անտիոքի մէջ էր որ «քրիստոնեայ» անունը տրուեցաւ Եկեղեցիին առաջին յարողներուն: Երկրորդ անգամ՝ երբ «քրիստոնէութեան ճպուտը», Պօղոս (այսպէս կոչած են զինք մատենագիրները), կը ճառէր Ագրիպպասի առջեւ (Գործք, ԻԶ. 28): Կայ երրորդ վկայութիւն մը եւս (Ա. Պետ. Դ. 16), — ուր կը տեսնուի թէ «քրիստոնեայ» կոչումը ամբաստանութեան բառ մըն է որ հալածանքի ենթակայ կը դարձնէ:

Արդ, այս երեք վկայութեանց մէջ կրնանք մերժել իմաստը, զոր շատեր կու տան «քրիստոնեայ» բառին, կապելով յունարէն բառին՝ «օծեալ» նշանակութեամբ, տալու համար Քրիստոսի հետեւորդ բացատրութիւնը:

«Քրիստոս» եւ «քրիստոնեայ» բառերուն երեւութական խնամութիւնը զուգադիպութիւն է միայն:

Անտիոքի Հրեաները չէին կրնար «քրիստոնեայ» կոչել Պօղոսի հետեւորդները, որովհետեւ կը մերժէին ճանչնալ իբրեւ Քրիստոս այն՝ որու անունով կը խօսէր Տարսոնցին: (Ինչպէս եւ Բեթսայիդացին): Նոյն հետեւորդները ոչ թէ «քրիստոնեայ», այլ «եղբայր» կը կոչէին զիրար (Գործք, Բ. 29), նաեւ «ընտրեալ» (Հռովմ. ԺԶ. 13), նաեւ «հաւատացեալ» (Գործք, Ե. 14), նաեւ «աշակերտ» (Գործք, Թ. 26):

Զանց կ'առնեմ վկայութեան կանչել Ֆլաւիոս Յովսեպոսը, որու մատենագրութեան մէջ մեղաւոր գրիչ է խաղացած (*):

Ինչպէս կը տեսնուի, քրիստոնեայ յորջորջումը ոչ մէկ ձեւով կը կապուի Քրիստոս անձնանուան հետ (յունական ծագումով եւ նշանակութեամբ, կարծես հաստատելու համար լատինական խօսքը. — «Քրիստիանիսմուս ալթէր Քրիստուս»):

Հաւանաբար, կ'ըսեն ոմանք, քրիստոնեայ բառը վերադիր անուն մըն է (սոպրիքէ), զոր տուած են հռովմայեցի պաշտօնատարներ՝ զատորոշելու համար նորբոյս աղանդի մը ջոկերը հրէական կրօնքին կոճղէն: Այսպէս Տակիտոս հեգնական իմաստ մը կու տայ բառին, իսկ Լուկիանոս Սամոսատցի, որ քանիցս կը յիշատակէ անաստուածներուն ու սոփեստներուն կարգին, երգիծանքի առարկայ կը դարձնէ քրիստոնեաները, (առանց մոռնալու Հայերը, որոնց հանդէպ եւս բարի չէ):

Վերջապէս, քրիստոնեայ բառին ետեւ չկայ Նազովրեցին:

Յետագային, քրիստոնեաները իրենց տրուած այս անունը կապեցին Քրիստոսի՝ ըստ յունական եւ եբրայական նշանակութեան: Մասնաւորաբար Պօղոսի ջատագովականներէն ետքը, որոնց մէջ Քրիստոս իբրեւ անձնանուն կը կրկնուի բազմիցս՝ մոռացութեան տալու աստիճան Յիսուս անունը:

Լա՛ւ, ի՞նչ կը նշանակէ քրիստոնեայ եւ ուրկէ՞ կու գայ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ասորի պատմիչը, Լաբուբնա, կը գրէ. «Ահա այսուհետեւ յորդւոց խաչահանուացն դարձան եւ եղեն քրիստոնէէք»: Այս գործին հայերէն թարգմանութեան մէջ յաւելածոյ է «քրիստոնէէք» բառը, ինչպէս դիտել կը տրուի ծանօթութեան մէջ (տպ. Երուսաղէմ, էջ 78). «Հաւատացեալք քրիստոնեայք կոչեցան յամի ծննդեան Քրիստոսի 42, ութ ամաւ յետոյ քան զքարոզութիւնն Թադէի. ուստի յայտ է՝ եթէ նա ինքն հեղինակն յետոյ մուծեալ է ի գիրս իւր զանուանակոչութիւնս որ տուաւ հասարակ հաւատացելոց, եւ կամ թարգմանիչք յայս բառ հեղին ըստ ընդհանուր սովորութեան»: Ֆրանսերէն թարգմանութեան մէջ (Լանգլուայի մատենաշար) զանց առնուած է այն հատուածը՝ որու պէտք ունէի բաղդատութեան համար: Լաբուբնայի գործին մէջ մեղաւոր ձեռք մը ուրիշ փոփոխութիւններ եւս կատարած է (տես Զարբ. Պատմ. Հին հայ դպրութեան):

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԳՐՈՑ ԳԻՐՔԸ

Ա.

Հայպետհրատը գեղեցիկ նուէր է տուել մեր ընթերցողներին, վերստին լոյս է ընծայել «Սասունցի Դաւիթ» հայ ժողովրդական էպոսի (դիւցազներգութեան) համահաւաք բնագիրը նկարիչ Յակոբ Կոջոյեանի նկարազարդումներով:

Ձեռքդ ես առնում այս պատկառելի Գրոց Գիրքը, եւ ճիզաւորւում են մտքերդ. Ուզում ես խօսել էպոսի գեղարուեստական հազուագիւտ բարձր արժանիքներից, նրա պարզ ու քաղցրիկ լեզուից, մարդասէր, ժողովրդասէր գաղափարներից, որ ամէն քայլափոխի արծարծում եւ Ջօջանց Տան ծուերը: Կամենում ես կրկնել տողեր, պատումներ, որ ամէնքին են յայտնի, ու թէպէտ յայտնի են, իւրաքանչիւր անգամ ուրոյն հնարքով բացում են իրենց խորընկայ յատակը, մշտապէս նոր մի գոյնի, նոր մի երանգի յայտնագործման երջանկութիւնը պարգեւելով:

Տարւում ես, հիանում, զարմանք ես ապրում: — Ժողովուրդն ի՞նչպէս է այսքան գանձ կուտակել, յաճախ մի բառով, մի տողով, մի պատկերով բացատրել կեանքի ու սիրոյ, ազնուութեան ու բարեկամութեան, ճշմարիտ հայրենասիրութեան, մարդ լինելու դժուարին արուեստի, ազատ կեանքի լուսաւոր երազի փիլիսոփայութիւնը: — Եւ թերթելով գիրքը, կարդալով ճիւղէ ճիւղ Սանասար-Բաղդասարի ճիւղից մինչեւ Փոքր Մհերի ճիւղը եւ մինչեւ վերջին յիշման ողորմին, որոնում ես, ուզում ես հասկանալ ժողովրդական բարձրաճաշակ արուեստի գաղտնիքների գաղտնիքը: Պարզ է եւ իմաստուն, յստակ է, լակոնիկ եւ խորիմաստ, դիպուկ է եւ ամէն ինչ՝ ամբողջութեամբ, մինչեւ վերջ տող: — Այսպէս միայն բնութիւնն է արարչագործում: Այսպէս, յիշում ես, խոնաւ քարանձաւներում, հարիւրամեակների ընթացքում անձաւի առաստաղից ընկնող կրաջրի – աղաջրի կաթիլքի գումարումից կախարդական ձեւ ու տեսք է ստանում պտկաքարը: Կամ ջուր ադամանդը, որ առեղծւում է արեգնաչափ կրակների բովում: Կամ մարգարիտը ծովատակին, որ լւում է ջրերի յաւերժական ճօճքի մէջ:

Որտե՞ղ է այս բարձր արուեստի գաղտնիքների գաղտնիքը: Նրանո՞ւմ, որ խտացած են երեւոյթների նկարագրերը, թէեւ զտնուած է ամէնից բնորոշը, թէեւ միակ բնորոշը: Իրօք, աւելի՞ն է պէտք, եթէ խօսք է սւում վաղ գարնան մասին. «Անձրեւ էր, թացութիւն էր, տիղմ էր...»: Կամ բաւական չէ՞ մի այսպիսի նկարագիր՝ իմանալու համար հայրենի հող ու ջրի բանաստեղծական, նաեւ

ԻՆՔՆԱՍՏՈՒԳՈՒՄ

Ա.

— Կանանց հե՞տ:
— Սանձարձակ ամուրի:
— Փող ունէ՞ր հետը:
— Ունէր:
— Պարզ է, — հառաչեց լեյտենանտը եւ ձեռքը տարաւ դէպի գրպանը, — այսօր մենք փոստով ստացանք նրա անձնագիրը... Սա չտեսնուած յանդգնութիւն է: Կորցնել մարդուն եւ անձնագիրն ուղարկել միլիցիային, թէ՝ տղամարդ էք՝ գտէք....

Լեյտենանտը խաղաթղթի նման անձնագիրը նետեց սեղանին.

— Մենք, ի հարկէ, ոտքի ենք հանել բոլոր բաժանմունքները. այս մասին հաղորդել ենք ձեր լիազօր ներկայացուցչին, բազմացրել լուսանկարը եւ ուղարկել ում որ հարկն է, պատահածի մասին հաղորդուած է ձեր միլիցիայի գլխաւոր վարչութեանը, ձեր գրողների միութեանը...

Լեյտենանտի գնալուց յետոյ ընկերները որոշեցին յաջորդ օրն եւեթ տուն վերադառնալ:

Բ.

Փոքր մեծութեան եւ միջին համբաւի տէր արձակագիրը նստել է համեստ կահաւորուած սենեակում. խմում է, ուտում եւ ինքն իր աչքին աճում է, մեծանում է: Լինում է մի րոպէ, երբ նա այնքան է կարօտում ինքն իրեն, որ վեր է կենում, մօտենում է հայելուն եւ նայում իր դէմքին: Չափաւոր ճաղատը եւ ճաղատի շուրջ երկարած մազերը նրա դէմքին տալիս են ինչ որ վեհ արտայայտութիւն:

— Ինչո՞վ կլասիկ չեմ, — անցաւ նրա մտքով, եւ նա ժպտաց իրեն հայելում, յետոյ խիստ դէմք ընդունեց, մատով սպառնաց իրեն, նորից ժպտաց եւ բարձրաձայն սաստեց.

— Կլասիկ, քեզ կարգին պահիր...

Նա մի բաժակ օղի եւս ուղարկեց կոկորդով վար եւ մի կտոր թթու վարունգ ծամեց:

Նա արդէն չի յիշում՝ երէ՞կ էր, միւս օ՞րը, թէ մի շաբաթ առաջ էր, որ հիւրանոցի համարից դուրս եկաւ եւ հերթապահուհուն, շիկահեր հերթապահուհուն հանդիպեց այն ժամանակ, երբ նա յանձնում էր պոստը եւ պատրաստւում տուն գնալու:

— Եթէ ես լինէի քո ամուսինը, թոյլ չէի տայ, որ այստեղ աշխատես, — ասաց նա աղջկան:

— Ես ամուսին չունեմ:
— Հայրի՞կ, մայրի՞կ...
— Մենակ եմ ապրում:
— Գուցէ ուղեկցե՞մ:
— Հեռու եմ ապրում:
— Երջանկութիւնը միշտ հեռու է լինում:

Նա տաքսի վարձեց, կէս ճանապարհին վար իջաւ, պարենային խանութից գնեց ուտելիք, խմիչքեղէն եւ ընկաւ այստեղ: Լաւ է այստեղ. նրանք ուտում են, խմում, շատախօսո՛ւմ, յետոյ քնում: Առաւօտեան երբ զարթնում է, աղջիկն արդէն աշխատանքի է գնացած լինում: Վեր է կենում, ուզում է հիւրանոց գնալ, բայց յետոյ միտքը փոխում է, դուրս է գալիս գնումներ անում, նստում է նախաճաշելու, խմում է, հարբում ու հարբած գլխով ճիշդ դատում. «Այս վիճակով ոչ մի տեղ երեւալ չի կարելի: Պէտք է լըջանալ...» Ու ոչ մի կերպ չի լըջանում, որովհետեւ խմում է, քնում, զարթնում, նորից խմում, երեկոյեան գալիս է աղջիկը, միասին են խմում...

— Կլասիկ, քեզ կարգին պահիր, — կրկնեց նա եւ մտածեց, — եթէ մեռնեմ, ի՞նչպէս կը թաղեն ինձ: Յօդուածներ, ճառեր, պսակներ: Համաժողովրդական սուգ: — Յետոյ մտածեց, որ գուցէ... չէ՞ որ նրան շատերը անտաղանդ են անուանում: Անտաղանդ: Իսկ ինչո՞ւ են տպում, եթէ անտաղանդ է, նա յիշեց իրեն հասած շշուկները. խօսում են, որ նա մեծ կոմբինատոր է, որ շարունակ պաշտօններ է վարել, — տեղակալ, դիրեկտոր, խմբագիր եւ իր պաշտօնների անունների վրայ քշում է առաջ իր գրական գործերը... Ինչ լաւ կը լինէր մեռնել, յետոյ յարութիւն առնել, ստուգել մարդկանց, ստուգել իրեն...

Խմեց, մտածեց, բռունցքը խփեց սեղանին, յետոյ վեր կացաւ տեղից, փողոց դուրս եկաւ, հասաւ մօտիկ փոստարկղին, գրպանից հանեց անձնագիրը, նետեց փոստարկղ եւ օրօրուելով տուն վերադարձաւ: — Մեծ տաղանդները մահից յետոյ են գնահատւում, ինքնաստուգումը յայտարարում եմ սկսուած, ընկերներ...

Աղջիկը տուն եկաւ — երէ՞կ, երկու՞ օր առա՞ջ, թէ՞ շաբաթներ առաջ եւ նրա հարբած ուղեղին կարողացաւ հասցնել, որ նրան որոնում են, միլիցիայից եկան եւ վերցրին նրա իրերը, որ...

Նա ծիծաղեց ամբողջ կրծքով, խփեց աղջկայ ուսին, նորից կրկնեց, որ ինքը գտնւում է ստեղծագործական հանգրուանում, որ շուտով երկիր կը վերադառնայ, կայծակ – հեռագրով մի մեծ գումար կը փոխադրի, որ աղջիկը գայ իր մօտ, որ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Շար)

մարդակերպացած հերոսական, մտածել տուող բնաւորութիւնը.

...Մէկ մեծ գետ կը գար, կ'անցնէր էդտեղ,
Ու մէկ բարակ առու մի էնդիէն՝
Կ'իջնէր, կը գար բարձր սարերից
Կը զարկէր մէջ էդ գետին,
Ու կը կտրէր գէդ գետ,
Ու կը շերտէր ջուրի մէջտեղ,
Ապա կը խառնուէր մէջ գետին ու
կ'երթար :

Եւ, վերջապէս, մի ամբողջ աշխատանոր, երկար ճանապարհ անցած ժողովրդի ամէնից խտացած կերպարը չէ՞ Սասնայ Ծուռ Դաւիթը. արդարամիտ եւ պարզհոգի, արդար զայրոյթի պահին խիստ՝ մինչեւ անողոքութիւնը, եւ բարի խօսք — վերաբերմունքի հանդիպելիս՝ խեղճն եւ միայն բարի, նոյնիսկ մանկօրէն քնքոյշ, նրբազգաց, նրբամիտ :

Բ.

Պատահական չէ, որ Յակոբ Կոջոյեանը նկարչական նիւթ է ընտրել Ջօջանց Տան Դաւթի ճիւղի պատումը: Առաջին հայեացքից այս հեշտ թուացողը՝ դժուարինն է, եւ, ինչպէս մեծ արուեստագէտներին է յատուկ, նկարիչը ձեռք է զարկել հէնց դժուարին: Միայն այսպէս. էպոսի խորութիւնը լիապէս զգալով, նա կարողացել է ստեղծել Դաւթեան նկարների մի շողշողուն շարք :

Յակոբ Կոջոյեանի Դաւթի նկարները լիովին, եւ իւրաքանչիւր մանրամասնում, շաղախուած են էպոսի կիր ու աւազով: Նա մեր հայեացքի առջեւ, իրեն յատուկ կախարդանքով ու անակնկալով, բաց է անում բոլոր մեր զգայարանքների զգացածը էպոսից, այն, ինչը հաղորդելու համար մենք կարող էինք պատմել երեւի՝ կրկնելով կարդացած յայտնի տողեր, անզօր՝ աչքի համար տեսանելի այնպիսի պատկեր պատկերելուց, որն ունենար էպոսի ճշմարտացիութիւնը: Մեծ արուեստագէտը իւրաքանչիւր նկարում զարմացնում է իր զօրաւոր ճշմարտացիութեամբ, կաշկանդում է մեզ՝ ներարկում իր հաւատը, իր կամքը: Այլ կերպ դժուար է խորհելը եւ դժուար է այլ կերպ պատկերելը: Աւելի քան դանուած են հիմնական հերոսների նկարչական կերպարները (Սասունցի Դաւիթ, Քուռկիկ Ջալալի, Մսրայ Մելիք), այդ կերպարները իւրաքանչիւր անգամ հանդէս են գալիս բոլ յարկի բնաւորութիւններով, տարբեր տրամադրութեամբ, միջավայրի նկարչական նկարագիրը, ամբողջացնելով նրանց, հնարաւորութիւն է ընձեռում դուրս գալու նկատի սահմաններից եւ աչքով տեսնելու այն, ինչը չի էլ վրձնել վարպետ նկարիչը: Այդպիսին են յատկապէս՝ «Դաւիթը մտաւ ոսկու զարդամբրին», «Ինձ պէտք են հազար-հազար անբեխ, անմօրուս զինուոր», «Կանչեց զարկեց Թուր-Կեծակին» պատկերները :

Դաւթի կոջոյեանական կերպարներում աւելորդ չէ ոչինչ եւ ոչինչ չի պակասում. շունչ ու կենդանութիւն են ստացել նոյնիսկ իրերն ու առարկաները, ինչպէս նրանք շնչաւորուած են էպոսում: Ամէն ինչ ժամանակից է պատումին, ամէն ինչ գտնւում է տիամիկ (աշխոյժ) մի շարժման, գործողութեան մէջ: Այնուամենայնիւ արուեստագէտը սոսկ չի ձեւաւորել խօսքն ու նկարագրութիւնը, նա նախանձելի վարպետութեամբ ստեղծել է այդ խօսքի ու նկարագրութեան նկարչական, շօշափելիութեան սահման կենդանի պատկերը:

Հայկական մանրանկարչութեան, ժողովրդական դեկորատիւ (զարդանկարչական) արուեստի եւ էպոսայնութեան սկզբունքները Յակոբ Կոջոյեանի նկարազարդումներում գտել են նոր եւ ուրոյն մի լուծում: Այստեղ նա ստեղծել է ահասարակ գրքի ձեւաւորման մի ինքնատիպ ոճ, որը կոջոյեանական լինելով հանդերձ, միաժամանակ խորապէս հայկական ու ժողովրդական է՝ իր պարզ իմաստութեամբ :

Որքան մենք հեռանում ենք Ջօջանց Տան հանճարեղ պատումի ստեղծման ժամանակներից, այնքան նա մօտ ու մօտիկ է կանգնում մեր սրտին, մեր մտքին, մեր ճաշակին: Այդպէս են նաեւ անմոռանալի Յակոբ Կոջոյեանի Դաւթեան պատկերները: Նրանց մէջ հաւասարապէս կարելի է գտնել բարձր արուեստի այն երջանիկ հնարքը, որը գալիս է, ինչպէս կ'ասէր Իլիա Էրենբուրգը, վերացնելու «գիտական» եւ ժողովրդական արուեստների միջեւ եղող սահմանագիծը: Այդ երեւոյթը մեր ժամանակի արուեստի պահանջն է, մեր դարի մեծագոյն պահանջը :

... Կրկին ու վերստին թերթելով հայ ժողովուրդի Գրոց Գիրքը, մենք հասնում ենք վերջին էջին, կարդում յիշման վերջին Աղօթքին եւ ցանկութիւն է առաջանում աւելացնել խոնարհաբար.

— Յիշենք զօղորմին, քառասուն օղորմի՝ նաեւ Դաւթի ճիւղի նկարիչ վարպետին :

ՎԻԳԷՆ ԽԷՉՈՒՄԵԱՆ

Ռ. ԶԱՐԵԱՆ ՀԱՅ ՄԵԾ ԴԵՐԱՍԱՆ Պ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ռուսական քննադատութիւնը յաճախ կ'ընդգծէր Ադամեանի արուեստի լաւատես ոգին եւ շատ անգամ կ'արտայայտէր այն կարծիքը, թէ Ադամեան թէպէտեւ կը կատարէ ողբերգական դերեր, այսուհանդերձ ան կը բարձրացնէ հանդիսատեսին բարոյականը, նոյնիսկ այն հանդիսատեսին, որ նկատուած է անբուժելի յոռետես: Ադամեանի արուեստը ներթափանցուած է խոր մարդկայնականութեամբ մը, որ արտայայտուած անոր յուզական բնաւորութեամբ, անոր վարպետութեամբ, կը դերէր հանդիսատեսը, ինչ ազգութեան ալ պատկանէր ան: Գուցէ այսպէս ալ կարելի է բացատրել ռուս քննադատներու այն հաւաստիացումը, թէ հայերէն չգիտնալը արգելք մը չէ հասկնալու համար արուեստագէտը՝ իր տաղանդի ամբողջ խորութեամբ:

Ռուբէն Զարեանի այս աշխատութիւնը գրուած է իրական ճոխ նիւթերու հիման վրայ եւ բազմաթիւ տեղեկութիւններ այնտեղ հրատարակուած են առաջին անգամ ըլլալով: Իրական նիւթերու այսքան լայն օգտագործումը այս աշխատութեան չի տար փորձնական երեւոյթ, ընդհակառակն, հեղինակի հետազօտութիւնները ի յայտ կը բերեն թատերական արուեստի վերլուծումը, եւ այս՝ ոչ միայն կերպարի մեկնաբանման, այլ նաեւ բեմական վարպետութեան իմաստով: Զարեանի այս գործը, կերպով մը մեզի կը յիշեցնէ հնագէտի մը աշխատանքը: Շնորհիւ քրոնիկներու ցրուած նիւթերուն, նշելով հիմնաւորուած տեսակէտներ դերասաններու ներկայացման մասին, ան կը վերակառուցանէ մեկնաբանման ընդհանուր պատկերը: Այս իրողութիւնը կը տեսնուի յատկապէս այն գլուխին մէջ, ուր հեղինակը կը զբաղի Շէյքսփիրի հերոսներու մեկնաբանումով: Գրքի այս գլուխը մեզի ցոյց կուտայ Ռուբէն Զարեանի մեծ հմտութիւնը Շէյքսփիրի հետազօտման բնագաւառին մէջ: Վերլուծելով Օթելլոյի, Լիր Արքայի եւ Համլեթի մեկնաբանութիւնները, Ռ. Զարեան չի սահմանափակուիր Ադամեանի կողմէ այս դերերուն տրուած մեկնաբանութիւններով. ան Ադամեանը կը բաղդատէ իր ժամանակակից ամենամեծ դերասաններուն հետ, որոնք մեկնաբանած են Շէյքսփիրի հերոսները :

Իր այս գործով հեղինակը ուզած է իր հետազօտութիւններու հիմնական եզրակացութիւնները դնել ոչ միայն մասնագէտներու, այլ նաեւ ընթերցողներու լայն շրջանակի մը տրամադրութեան տակ: Ահա թէ ինչու երկու հատորներն ալ կը կարդացուին դիւրութեամբ: Հեղինակը իր այս աշխատութիւնը չէ բեռնաւորած մասնագիտական ասացուածքներով: Անոր ոճը պայծառ, պարզ ու սահուն է, յատկութիւն մը, որ կ'երեւայ անոր միւս աշխատութիւններուն մէջ ալ: Ռուբէն Զարեանի այս գործին մէջ հարցերը չեն տրուած սառնութեամբ, այլ կարելի է ըսել՝ հրայրքով, բանավէճելու ոգիով, գործօն դիրքերու վրայէն, ուրկէ կ'ըմբռնենք այժմ անցեալը: Շնորհիւ այս բոլորին, Ռուբէն Զարեանի այս աշխատութիւնը մեզի կը ներկայանայ իբրեւ ամենահետաքրքրական գիրքերէն մէկը, որ երբեւիցէ գրուած ըլլայ այս բնագաւառին մէջ :

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՔՈ ՁԵՌՔԵՐԸ

Ես սիրո՜ւմ եմ քո ձեռքերը,
Որոնք արդէն քանի՜ տարի,
Ինձ ամէնից ամուր գրկում,
Սակայն երբեք չե՜ն... բանտարկում...
Ինձ աշխարհի տէրը անում,
Սակայն երբեք չե՜ն... տիրանում :

Օղակի պէս շուրջս պրկւում,
Բայց չեն խեղդում,
Այլ լոկ... փրկո՜ւմ՝
Ինչպէս փրկում են խեղդուողի՜ն :

Քո նուրբ ձեռքերը՝ աստղի՜կ
Եւ երգեցի՜կ,
Որոնց ափում ես՝ չոր խեցի՝
Մարգարի՜տ եմ քիչ – քիչ դառնում...

Ես սիրում եմ քո ձեռքերը :

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ԵՐԿԵՐԸ

Գաբրիէլ Սունդուկեանի բոլոր գործերը ամփոփուեցան չորս հատորներու մէջ, որոնց վերջինը, այսինքն չորրորդը, լոյս տեսաւ Երեւան, վերջերս: Այս հատորին մէջ տեղ գտած նիւթերը, չնչին բացառութեամբ, անտիպ են: Զետեղուած նիւթերու շարքին են պարսկական բանաստեղծութեան տաղաչափութեան մասին գրութիւն մը, ինչպէս նաեւ նամակներ ու գրութիւններ՝ գրուած գրաբար, թիֆլիզահայ բարբառով եւ մաքուր գրական լեզուով: Հատորին մէջ են ռուսերէն, վրացերէն, ֆրանսերէն, արաբերէն, փարսերէն գրուած իր գործերը: Օտար լեզուներով գրուած բոլոր բնագիրներուն սորնթեր տրուած են անոնց հայերէն թարգմանութիւնները :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Եգիպտական հինգ ժապաւէններ ներկայացուած են միաժամանակ Երեւանի զանազան շարժանկարի սրահներուն մէջ: Միայն մէկ ժապաւէնին ներկայ գտնուած են 30.000 հոգի :

ԱՂԱՀԱՆՔ ՄԸ ԳՏՆՈՒԱԾ

Աղահանք մը գտնուած է Երեւանի մէկ գործարանին շէնքին ճիշդ տակը: Տարօրինակ զուգադիպութեամբ գործարանը իր արտադրութեան համար կ'օգտագործէր հեռու տեղերէ բերուած աղ: Անմիջապէս ձեռք առնուած են շահագործելու միջոցներ եւ արդէն, երեք ամսուան ընթացքին, 4000 թոն աղ հանուած է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (183)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Սեւօն չկշտացաւ... Դանակը դուրս քաշեց ու սկսաւ հազարապետին կոկորդը կտրել :

— Բաւական է, երթանք, մրմնջեց Միրօ Ախպար :

Բայց Սեւօն չէր լսեր. ան, կ'ուզէր որ ատ հրէշին արիւնը դուրս ցայտէր եւ իր ձեռքերը թրջէր :

Վերջապէս հազարապետը փչած էր իր շունչը... արեան ճապաղիքը ծածկած էր մահճակալը :

Գիշերուան ժամը վեցին՝ Սեւօն, Միրօ Ախպար ու կախարդուհին դուրս ելան վրանէն ու դէպի ծառաստանի կողմը յառաջացան, ուր իրենց կը սպասէին երկու զինուած մարդիկ :

— Հազարապետին հոգին սեւցաւ. մըրմնջեց Միրօ Ախպար զինուած երկու մարդոց :

Ու պատէն անցնելով խումբը անյայտ եղաւ :

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Առտուն, արեւը չծագած, հազարապետին թիկնապահը ընդհանուր զօրաց հրամանատարին ու Վալի փաշային դիմելով հասկցուց ոճիրը :

Բանակին հրամանատարն ու Վալին փութացին ոճիրը քննելու երթալ հազարապետին ապարանքը :

Օ՜հ, գրեթէ կայծակի արագութեամբ լուրը տարածուեցաւ ամէն կողմ...

Հայուհի մը սպաննած էր հազարապետը... ահա բոլորը :

Հետեւաբար ոստիկանութիւնը բացարձակ կերպով հրաման ստացած էր ամէն տուն մտնելու, ամէն անկիւն խուզարկելու...

Եւ ահա այդ բացարձակ հրամանին դէմ ներքին ուժ մը դուրս կուգար ու ոստիկաններու սրտին վեց հարուածը կ'ուղղէր :

Կառավարութիւնը զայրացած այդ ուժին դէմ զինուորական շղթան ամրացուց ու պահանջեց որ Հայերը յանձնեն հազարապետը սպաննող հայ աղջիկը եւ միեւնոյն ատեն չդիմադրեն ոստիկաններուն՝ երբ անոնք խուզարկելու մտնէին ամէն տեղ: Կառավարութեան յայտարարութիւնն ի՞նչ կը նշանակէր. Հայերը շատ աղէկ կը հասկնային, այդ պատճառաւ յայտարարութենէ ետքը դարձեալ դիմադրեցին ու չթողուցին որ ոստիկանները դուռ մը բանան :

Ասիկա ծանր էր Համիտեան կառավարութեան համար: Վալի փաշա եւ բանակին հրամանատարը զօրքեր կեցուցին Արարուց հրապարակը եւ վերջին անգամն ըլլալով յայտարարեցին կառավարութեան հրամանը: Բայց այդ սպառնական յայտարարութեան ձայնը նորէն անլսելի մնաց...:

Վալի փաշան իր հոգւոյն նենգութեանը դիմեց... առաջարկեց որ երեք ժամուան պայմանաժամ մը կուտար Հայերուն, եթէ անձնատուր ըլլան իրենց ազատ կամքով, հակառակ պարագային մէջ, պիտի պարտաւորուէր թնդանօթի տալ տուները...:

Յեղափոխական Առժամանակեայ կառավարութիւնը գիշերով պատրաստած էր ներքին ուժերու դիրքերը, բաժնած էր ռազմամթերքները, ու յարձակումին ամէն կերպով դիմադրելու միջոցները ձեռք առած էր... Հետեւաբար ալ սպասելու ժամանակը չէր... Վալի փաշային իր պատասխանը տուաւ՝

«Անկախութիւն յայտարարելով...» :

Ու այդ յայտարարութենէն ետքը կարմիր դրօշակներ պարզուեցան ամէն կողմ մէկ ակնթարթի մէջ :

Վալի փաշան սարսափած՝ հրամայեց որ յարձակումը սկսի ու անխնայ կերպով ջարդուին Հայերը :

Զինուորները յարձակում ըրին թաղերու վրայ. սակայն դուռներուն մօտ չհասած կ'իյնային իրարու ետեւէ տեղատարափ գնդակներու մէջ :

Կէս օրը ժամ մը անցած էր...:

Արիւնը փողոցներէն հեղեղի մը պէս կը վազէր... զինուորներու եւ մանաւանդ քիւրտ խուժանին դիակները լեցուած էին ամէն կողմ ու ամէն անկիւն: Շատ դիրքեր, որոնք հրամանատարին ձեռքն էին, յեղափոխականները գրաւած էին եւ յաղթութեան նշան մը տնկած էին :

Այսպէս, բոլոր օրը կռիւը շարունակուած էր մինչեւ որ գիշերը վրայ հասած էր...

Հրամանատարը փող մը հնչելով դադարել տուած էր զինուորներու յարձակումը, միայն բազմաթիւ դիակներ թողնելով փողոցներու մէջ :

ՎԱՆԱԿԱՆ

Արիւնալի գիշերը անցած էր :

Հրամանատարը չորս թնդանօթներ զետեղած էր Այգեստանի, Արարուց ու Յայնկոյսներ կոչուած արուարձանի հրապարակներուն մէջ: Միեւնոյն ատեն աւելի ստուարացուցած էր զինուորական շղթան :

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Մալեան ուրախու-թեամբ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին՝ ՐԱՖՖԻ – ԱՐՄԷՆԻ *ծնունդը* :

Փարիզ, 1962, Փետրուար 19ին

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ *Յառաջ*ի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ գրավաճառ Ծերիկեանց : 13, Րիւ տէ Տօմինիքէն :
ՎԻԷՆ՝ Կ. Տէրմոյեան :
ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան :
ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ. Սիմոնեան :
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան :
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան :
ՊՈՌՏՕ՝ Կ. Տօնէրեան :
ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Քիւրէնեան :

×

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Իտալիոյ մեր բաժանորդներուն իւրաքանչիւրին առանձին հաշուեցոյցեր ղրկած ենք եւ ջերմապէս կը խնդրենք անոնցմէ որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ հաշիւները, վճարումները կատարելով ՏՈՔԹ. Ե. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ :
ՎԻԱ ՔԱՓՓԵԼԼԱՌԻ 3, ՄԻԼԱՆՕ
Տարեկան 60 *Ն. Ֆ. կամ* 7500 *լիռ* (1961 *Յունուար 1էն ի վեր*) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Թահմազեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ Այրի Տիկին Տէօնէլեան (Պանեէօ) յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մոնմորանսիի ծերանոցին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՊՐԵՄՈՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԿՈՄԻՏԷ
եւ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ (ֆրանսերէն)

Նիւթ.— Մխիթարեան Հայրերու Կաճառին պատմութիւն եւ ճառագայթում :
ԴԱՍԱԽՕՍ
ԶՕՐ. Փ. ՓՐԷՎՕ
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Արեւելեան Լեզուներու Վարժարանին Վարիչը՝
Պ. ՄԻՐԱՄՊԷԼ
Չորեքշաբթի, Մարտ 28, ժամը 21ին
SALLE DEBUSSY (PLEYEL)
252, Fbg. Saint-Honoré

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւրանի Առնուվիլի Կառվարենց *խումբին : Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ :*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ
ՕՐ. ԳԸՉԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Պ. Ճիէրճեան	Ն. Ֆ.	500
Էսայեան Սօնիա		100
Պ. Յար. Շամլեան		100
Տիկ. Մութաֆեան Հայկուհի		100
Պ. Կիւրէնեան (*Փոն տը Շէրիւի*)		50
Պ. Տիւտիքճեան		30
Պ. Սահակեան Սամուէլ		10
Գումար		790
Նախորդ գումար		1075
Ընդհ. գումար		1865

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Կը ներկայացուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւրանի Առնուվիլի խումբին կողմէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ, ԱՊՐԻԼ 29ԻՆ

×

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ՚ունենայ Հոկտ. 6ին :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Յաղթական՝ հերոսամարտի 47րդ տարեդարձը, *մեծ պատրաստութեամբ : Մայիս 13ին, Մաջէնոյի սրահներուն մէջ :*

×

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի ներկայացում – պարահանդէսը Մարտ 24ին, Շաբաթ երեկոյ, Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ
Տարօնի ժողովրդական երգերու ունկնդրութիւն :
ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ :

×

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ
Ապրիլ 8էն 22
Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ
(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 *Ն. Ֆ.*

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ՚ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին : Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՋՈՄ), Քաշէի (Փըթի ժուռնալ) Ա. յարկը :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԻՍԻ, այս Երեքշաբթի :
ՓԱՐԻԶ, Չորեքշաբթի (28 Մարտ) :
ՊԱՆԵԷՕ, Հինգշաբթի (29 Մարտ) :

Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ՚ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վարաղայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Առնուվիլ, պիտի քարոզէ Արտաւազդ Վրդ. Դրդրեան :

ՖԱ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒԳ ՂԱՐԻՊԸ
(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ
Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.30ին Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանը

1962
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ ԱՆՑՈՒՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փարիզէն խմբական եւ ընկերակցութեամբ մեկնումներ Շաբաթ օրերը՝ 30/6, 14-7, 28-7, 4-8, 11-8 եւ 1-9 :
Երկաթուղի եւ օդանաւ 23 օր ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 19 *օր, Խորհ. Միութեան որուն 15ը* ԵՐԵՒԱՆ : Փարիզէն Փարիզ 2.300 Ն. Ֆ.
Օդանաւով ճամբորդութիւն, 11 օր, Փարիզէն Փարիզ, Կիրակի 29-7 եւ 5-8
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ
Ճամբորդութեան գին՝ 2.370 *Ն. Ֆ.*
ԿԱՐԵՒՈՐ
Այս ազդը ներկայացնողին 50 Ն. Ֆ.ի մասնաւոր զեղչ, եթէ անձամբ կամ գրաւոր արձանագրուի, 1962 Մարտ 30էն առաջ :
Մասնաւոր խումբեր ՍՈԽՈՒՄԻ ԵՒ ՊԱԹՈՒՄԻ ՀԱՄԱՐ
Տոմսեր բոլոր ուղղութիւններու համար
ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

« Tourpol »
AGENCE DE VOYAGI S INTERNATIONAUX
SECTION ARMÉNIENNE
21, Rue Bergère, Paris 9e — Métro Montmartre – Tél. PRO. 31-04

Բաց է ամէն օր, բացի Կիրակի օրերէն, ժամը 9էն 12 եւ 14էն 18.30 (Շաբաթ՝ 9էն 12) : Հայերէն խօսող պաշտօնեայ ամէն օր ժամը 17էն 18.30 :
Դիմումի վրայ, ձրի կը ղրկենք այս ճամբորդութիւնը նկարագրող մեր թռուցիկները :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :
Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :
Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ԷԻՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն
ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 1, ԺԱՄԸ 15ԻՆ
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Դաշնակ՝ *ծանօթ արուեստագէտ՝* ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Երգ՝ Օր. ՊԷՆԿԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ
Արտասանութիւն Օր. ՇԱԼՃԵԱՆ
Հայկական եւ կովկասեան պարեր

Փարիզի Հայ Թատրոնի ընտրուած դերասաններու խումբով մը
Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Հայկական դեղձ. կատակերգութիւն 3 արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ
Քաղուած Մոլիէրի «Լը Մէտըսէն Մալկրէ Լիւի» համբաւաւոր թատերախաղէն :

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ն. Ֆ.	Վեցամսեայ՝	27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 60 Ն. Ֆ.	Հատը՝	0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՐՏ — MARDI 27 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9364 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5165

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆ

(Մահուան տասնամեակին առթիւ)

Ճիշդ տասը տարի առաջ, 1952 Մարտ 27ին, Պէյրութի մէջ աչքերը առ յաւէտ կը փակէր Գասպար Իփէկեան, մէկը հայ ժողովուրդի տաղանդաւոր, հայրենասէր, գաղափարապաշտ ու նուիրեալ զաւակներէն:

Վերջին անգամ զինքը լսած էինք 1952 Յունուար 20ին, Պէյրութի Ռիվոլիի սրահին մէջ, Լեւոն Շանթի սգահանդէսին առթիւ: Իր յարգանքի խօսքը վերջացնելով, «ցտեսութի՜ւն» էր ըսած, նախզգալով իր մօտալուտ մահը: Երկու ամիս վերջ, ինք ալ կ՚երթար անդենականին մէջ միանալու Շանթին ու Ռուբէնին, ամբողջացնելու համար դաշնակցական մեծերու նոր երրեակը:

Առաջին երրեակը ունեցեր էինք 1947ին, իրարու ետեւէ կորսնցնելով Նիկոլ Աղբալեանը, Համօ Օհանջանեանն ու Լիպարիտ Նազարեանցը:

Աւելի ուշ, 1956 – 1957ին պիտի ունենայինք ուրիշ երրեակ մը,— Իրօ, Վահան Նաւասարդեան եւ Շաւարշ Միսաքեան:

Գասպար Իփէկեան ունեցած էր յարաշարժ կեանք մը, Թուրքիայէն Եգիպտոս, յետոյ Կովկաս, Եւրոպա, Հայաստան, Պարսկաստան, դարձեալ Եգիպտոս եւ հուսկ ուրեմն Լիբանան: Իր գտնուած բոլոր երկիրներուն մէջ արդիւնաւէտ աշխատանք է կատարած՝ իբրեւ ուսուցիչ, արուեստագէտ, բեմբասաց ու հանրային գործիչ: Պահ մըն ալ կամաւոր՝ Անդրանիկի զօրագունդին մէջ:

Ծնած էր Պոլիս 1883 Յունուար 6–18ին, Պրուսացի ծնողքէ: Հայրը Նուրիճան Իփէկեան, ծխախոտի վաճառական, շուտով կը փոխադրուի Սամսոն:

Գասպար իր նախնական ուսումը կը ստանայ Սամսոնի ազգ. դպրոցին, երկրորդականը՝ Պոլսոյ Ռոպէրթ քոլէճին (մինչեւ 1899), բարձրագոյնը՝ Փարիզի իրաւաբանական վարժարանին մէջ (1909–1912):

Կանուխէն մտած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, 1907ին Ժընեւի եւ 1908ին Թիֆլիսի մէջ կը ծանօթանայ կուսակցութեան վարիչ դէմքերուն հետ: Շատ չանցած ինք ալ պիտի դառնար ղեկավար ու գործիչ, հաւատարիմ մնալով իր գաղափարականին՝ մինչեւ մահ:

1908ին զինքը կը գտնենք Թիֆլիսի մէջ՝ իբրեւ ուսուցիչ Յովնանեան աղջկանց վարժարանին:

Հիները տակաւին խանդաղատանքով կը յիշեն երիտասարդ հռետոր Գասպարը, որ Սահմանադրութեան խանդավառ տարիներուն, Պոլսոյ, Տրապիզոնի, Կարնոյ եւ այլ քաղաքներուն մէջ իր բոցավառ ճառերով կ՚ողեւորէր ազատատենչ բազմութիւնները, հայրենասիրութեան կրակ վառելով անոնց հոգիներուն մէջ:

Մեծ պատերազմի սկիզբը յաջողած էր Կովկաս ապաստանիլ Սամսոնէն, ուսկից 1915ին պիտի տարագրուէին եւ Մեծ Եղեռնին զոհ երթային իր ծնողքն ու հարազատները:

1916 – 1921 Թեհրանի մէջ կը պաշտօնավարէ իբրեւ ուսուցիչ Հայկազնեան վարժարանի, միաժամանակ վարելով զինուորական պատասխանատու պաշտօններ Պարսիկ կառավարութեան մէջ:

1921էն վերջ վերադարձ Եգիպտոս, ուր կը մնայ մինչեւ 1930, հուսկ ուրեմն հաստատուելու համար Պէյրութ:

1928 Մայիս 28ին, Հայաստանի անկախութեան տասներորդ տարեդարձին Գահիրէի մէջ կը հիմնէ Համազգային Մշակութային եւ Հրատարակչական Ընկերութիւնը, Համօ Օհանջանեանի, Ն. Աղբալեանի, Լ. Շանթի եւ Ստ. Եսայեանի հետ: Տարի մը վերջ Պէյրութի մէջ կը բացուէր Համազգայինի ճեմարանը:

Տարիներով վարած է Համազգայինի հրատարակչական ճիւղը: Իբրեւ գործիչ այցելած է Ամերիկա եւ Ֆրանսա: Քաղաքական աշխատանք է տարած Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Զբաղած է գրականութեամբ: Հրատարակած է ինքնագիր եւ թարգմանածոյ հատորներ:

Իր եղբօր՝ վաստակաւոր դերասան Արմէն Արմէնեանի պէս արուեստագէտ էր: Կովկասի, Պարսկաստանի, Եգիպտոսի եւ Լիբանանի մէջ սարքած է բազմաթիւ ներկայացումներ եւ իբրեւ վարպետ դերուսոյց՝ հասցուցած աշակերտներ:

Յիշատակութեան արժանի է Պէյրութի Գասպար Իփէկեան թատերախումբը, որ քանի տարիէ ի վեր համբաւ տիրացած է Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն մէջ: Դեռ վերջերս Պէյրութի մէջ ներկայացուց Շանթի Հին Աստուածները, մեծ յաջողութեամբ:

Իր մահուան տասնամեակին առթիւ կ՚ոգեկոչենք յիշատակը բազմաթիւ շնորհներով օժտուած այս ազնիւ Հայուն, որ իր կեանքին լաւագոյն տարիները նուիրած է իր ազգի ծառայութեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ՃԱՌԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

ՊԱՊ ԷԼ ՈՒԷՏ ՄԻՇՏ ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ

Իշխանութեան փոխանցումները կատարուեցան Կիրակի օր, երբ Ֆրանսայի վերջին պատուիրակը՝ Մորէն իր պաշտօնը յանձնեց Քրիսթիան Ֆուշէի, Ֆրանսայի մարզպանը:

Այս վերջինը մերթ յուզուած, մերթ խիստ շեշտով մը յորդորեց Ալժերիոյ եւրոպացի ժողովուրդը որ զօրավիգ չկանգնի Գաղտնի Բանակի սպանիչներուն, քանի ամէն բան կորսուած չէ:

Մարզպանը նախ յիշեց որ իր անցեալով եւ ներկայով ոչ մէկ կապ ունի Ալժերիոյ հետ: Ոչ հետաքրքրուած է, ոչ ալ հեռուէն կամ մօտէն զբաղած Ալժերիոյ քաղաքականութեամբ, ոչ տեսակէտ ունեցած է Ալժերիոյ մասին ոչ ալ ուզած է նման պաշտօնի մը կոչուիլ: Բայց չէ խուսափած երբ յանուն Հանրապետութեան նշանակուած է Ֆրանսայի հեղինակութիւնը ներկայացնելու Ալժերիոյ մէջ, անկախութեան նախօրեակին:

Ֆուշէ յիշեց պարզապէս թէ իր եղբայրը եղած է հերոս մը, մեծ զինուորական մը, որ նախ լաւագոյն տարիները ապա՝ կեանքը տուած է Ալժերիոյ (Կոլոմպ – Պէշար):

Եւ վերջապէս մարզպանը ծառացած է Գաղտնի Բանակի ոճրային գործունէութեան վրայ եւ յորդորած Եւրոպացիները որ բաժնուին անոնցմէ: «Ոչ մէկ բան կորսուած է» կրկնած է Ֆուշէ, բայց Գաղտնի Բանակը պէտք է կղզիացնել: «Ամբողջ աշխարհ, կը կրկնեմ ամբողջ աշխարհ, աշխարհի բոլոր երկիրները ձեզի դէմ կ՚ըլլան» շեշտած է Ֆուշէ:

Կացութիւնը համեմատաբար հանդարտ եղած է Ալժէի մէջ, մինչ աւելի ծանր էր Օրան:

Պապ էլ Ուէտ բոլորովին կտրուած է աշխարհէն: Ծանօթ է որ ուրբաթ օրուան եղերական դէպքերէն ետք որոնց ընթացքին 15 ֆրանսացի զինուորներ սպաննուեցան, բանակը եւ պահակազօրքը պաշարեցին Ալժէի այդ թաղամասը ուրկէ ոչ ոք դուրս կրնայ ելլել եւ ոչ ոք կը մտնէ: Կարմիր Խաչին արտօնութիւն տրուեցաւ սակայն որ հարկ եղած ատեն, կարենայ հասնիլ վիրաւորներու կամ սովալլուկ պարագաներու մէջ գտնուող մարդոց: Անկէ զատ Ալժէցիներ կը փորձեն պարէնաւորել պաշարուածները բայց չուաններով միայն կրնան բնակիչներուն ձեռքը հասցնել հաց, պտուղ կամ կաթ:

Օրանի մէջ, կացութիւնը տարբեր է: Բախումներ պատահած են Գաղտնի Բանակի եւ պահակազօրքին միջեւ մէկ հոգի մեռած է եւ երկու հոգի վիրաւորուած են Ապահովութեան Ուժերուն մէջ:

Մահմետականներ ալ սպաննուած են, բայց անոնց մէկ մասը մահմետական ընդդիմադիրներուն զոհ գացած է (Մեսալի Հաճի մարդիկ):

X Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ Մառեշալ Ժուէնի դէմ, Սալանի գրած իր մէկ նամակին առթիւ: Արդարեւ Գաղտնի Բանակի կազմակերպութիւնը հրապարակած էր այն նամակը զոր մառեշալ Ժուէն ուղղած էր Սալանի: Այս նամակին թուականը որոշ չէ, բայց մառեշալ կ՚ըսէ անոր մէջ.— «Քանի մը բացառութիւններով միայն, Ալժերիոյ բանակը պիտի նախընտրէր չէզոք մնալ: Բայց կը խնդրեմ ձեզմէ որ խուսափիք որեւէ բռնութենէ Ֆրանսայի մէջ: Նման բռնութիւն մը կրնայ միայն վարկաբեկել ձեր ազնիւ շարժումը եւ պատճառ դառնալ որ Փաշիզմով ամբաստանեն ձեզի: Մեր մէջ շատ են անոնք որ կը հիանան ձեր քաջարի ճիգերուն վրայ: Թող Աստուած ձեզի օգնէ եւ պահէ»:

Այս նամակը պատճառ դարձած է որ միջոցներ ձեռք առնուին Ֆրանսայի ամէնէն բարձր զինուորականին հանդէպ: Բանակներու Նախարարութիւնը կրնայ պատժական միջոցներու մասին ալ խորհիլ, ներկայիս կը թուի թէ մառեշալը բանտարկուած է իր բնակարանին մէջ:

Մառեշալ Ժուէն առաջին անգամը չէ որ հրապարակաւ իր ընդդիմութիւնը կ՚արտայայտէ նախագահ տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան հանդէպ:

X Ֆրանսական կառավարութիւնը ետ կանչեց Մոսկուայի իր դեսպանը եւ խնդրեց Փարիզի խորհրդային դեսպանէն որ Մոսկուա վերադառնայ եւ բացատրութիւններ ուղէ Ա.ՀԱԿի Տէ Եուռէ ճանաչումին առթիւ: Ասիկա դիւանագիտական յարաբերութեանց խզում չի նշանակեր, բայց ծանօթ է որ Ֆրանսա շատ գժգոհ է Մոսկուայի առած քայլէն, որուն առթիւ, Պեն Խետտա իր գոհունակութիւնը յայտնեց:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ե.

Մեթր Մոհամետ Ֆատըլի պաշտպանողականին շարունակութիւնը.—

«Ըստ այդ վկային, 1953ին, Տոքթ. Երուանդ Ճիտէճեան, Պէյրութի ամերիկեան դեսպանին մօտ միջնորդութիւն ըրած է եւ Տոքթ. Յակոբ Գասապեանի հետ միասին գացած է Ամերիկա եւ Մ. Նահանգներու կառավարութեան հետ կնքած են 25 տարուան դաշնագիր մը, ըստ որուն, Մ. Նահանգները միշտ պիտի պաշտպանէին Հայերը, ու Հայերն ալ, փոխարէնը լուրեր պիտի հաղորդէին իրենց: Արդ, այս մարդը, իր այս ծանրակշիռ վկայութիւնը ըրած է միայն լսելով, ըստ իրեն, Պապարպաշեանէն,— որ ողջ է եւ կը գտնուի հոն ու իր հարցաքննութեանց ընթացքին թէ՛ դատարանին առջեւ միշտ մերժած է ընդունիլ նման բան մը ըսած ըլլալը — եւ երկրորդ՝ Սարգիս Պէքարեանէն, որ դժբախտաբար հոս չէ եւ հողին տակ կը գտնուի: Բայց թէեւ ողջ չէ եւ չի կրնար հոս, ձեր առջեւ հերքել իրեն վերագրուած յայտարարութիւնները, բայց դուք ձեր տրամադրութեան տակ ունիք հարցաքննութեան թղթածրարները, որոնց մէջ երբեք նման բան մը ըսած չէ»:

Մեթր Ֆատըլ հոս կարդաց զանազան փաստաթուղթեր՝ հաստատելու համար, որ Տոքթ. Յակոբ Գասապեան 1953ին Հալէպէն դուրս ելած չէ. Հալէպի բժշկական միութեան կողմէ տրուած հաստատագիր մը, դեղագործներու միութեան կողմէ տրուած վաւերագիր մը, Ազգային Ժողովներու ատենագրութիւնները, իր կողմէ տրուած դեղագիրները, ամուսնական վկայագիրները եւայլն:

Միակ վկան՝ Պ. Եուսուֆ Պիթար կ՚ըսէ, թէ դաշինքը Մ. Նահանգներու հետ կնքած են Ամերիկայի մէջ, Տոքթ. Յակոբ Գասապեան եւ Տոքթ. Երուանդ Ճիտէճեան: Ինչ զարմանալի է որ Դաշնակցական Գասապեանը եւ ոչ-դաշնակցական Ճիտէճեանը միացած ըլլան նման կարեւոր ձեռնարկի մը մէջ: Զարմանալի է նոյնքան, որ Տոքթ. Յակոբ Գասապեան դաշինք կնքելու յանցանքին համար ամբաստանուած եւ դատի տակ առնուած է, իսկ նոյն վիճակին մէջ գտնուող Տոքթ. Ճիտէճեանը ամբաստանութենէ վերծ մնացած է: Այս կը փաստէ արդէն, թէ ուզած են հարուածել տալ այն կուսակցութեան, որ համայնավարութեան դէմ կը պայքարի»:

Մեթր Ֆատըլ ապա անցաւ ամբաստանագրի երկրորդ գլխաւոր կէտին՝ ի նպաստ Իսրայէլի եւ ի նպաստ Թուրքիոյ լրտեսութեան մեղադրանքին:

«Կա՞ն փաստեր լրտեսութեան համար, ինչպէս տեսանք դաշինքի պարագային: Չկան: Նոյն միակ անհատն է, որ վկայութիւն կ՚ընէ, ոչ թէ փաստերու վրայ հիմնուած, այլ լսածներու: Ի՞նչ է լսածը: Իբր թէ, հանգուցեալ Սարգիս Պէքարեան բանտի մէջ իրեն ըսած ըլլայ, թէ Իսրայէլի հաշւոյն լրտեսութիւն ըրած է, թէ Դաշնակները Թուրքիայէն, Ֆրանսայէն եւ Ամերիկայէն զէնք առած են: Այս վկայութեան սարքովի ըլլալուն լաւագոյն փաստը կուտայ ինքը՝ պատմութիւնը, Հայերու պատմութիւնը, միջազգային պատմութիւնը, որոնք բացարձակ կերպով կը հերքեն նման յանցանքի մը գոյութիւնը: (Հոս փաստաբանը կարդաց արաբ ծանօթ պատմաբանի մը հատուածներ եւ փշաքաղիչ մանրամասնութիւններ այն վայրագութեանց մասին, որ Թուրքերը գործած են Հայերու հանդէպ, ներկաներէն շատերուն աչքերէն արցունքներ խլելով): Միայն անմիտները կրնան հաւատալ, թէ Թուրքերը կրնան զինել Հայերը:

«Գալով Իսրայէլի ի նպաստ ամբաստանութեան, ըստ մեթր Ֆատըլ, ամբողջ ամբաստանագրին մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ այդ մասին: Միայն դատարանին մէջ է որ լսեցինք այդ, եւ այն ալ նոյն Եուսուֆ Պիթարի բերնէն»:

(Շար.)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երկուշաբթի առաւօտ կը հաղորդէին թէ Օրանի մէջ, նախկին զօրավար Ժուհօ, որ անմիջական գործակիցն էր Սալանի, ձերբակալուած է իր ամբողջ «սպայակոյտով»:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ տագնապը լուծուած կը թուի, շնորհիւ Զօր. Արամպուրուի միջնորդութեան: Անգլիոյ Թագուհիին ամուսինը որ այցելութիւն մը կը կատարէր Պուէնոս Այրէս խումբ մը երիտասարդներու կողմէ ցոյցերու արժանացաւ: Թարմ լոլիկ եւ հաւկիթ նետեցին Դուքսին գլխուն:

Հ. ՅՈՎՀ. ՄԸՍԸՐԵԱՆ

Նպատակս Հ. Յովհաննէս վարդ. Մըսըրեանին ծանօթացնելը չէ. Հայր Մըսըրեանը ծանօթացնելու պէտք չունի. ամէն Հայի ծանօթ է նա: Իր գործն էլ հանրածանօթ է:

Յիսուն տարի է Հայր Մըսըրեանը քահանայ է Յիսուսեան կարգից: Երեսուն տարի հիմնադիր-տնօրէն Պէյրութի Ֆրանսական Սէն-Ժօզէֆ համալսարանի հայագիտական կաճառի: Դասախօս, բանաէր, հայ մշակոյթի սպասարկու: Անհաշիւ ճառեր է արտասանել, յօդուածներ գրել թերթերում, գրքեր հրատարակել, անդամակցել է գիտական համաժողովներին երկրագնդի զանազան մասերում: Բարի սամարացու հաւատարիմ աշակերտ՝ բարեգործութիւն է արել անաղմուկ:

Բարի եւ անոյշ մարդ է Հայր Մըսըրեանը: Անյարմար երեւոյթ՝ մեր իրականութեան համար, որ «մարդը գայլ է մարդի համար» փիլիսոփայութեան վրայ է հաստատուած: Եօթանասունհինգ տարի ապրելով եւ գործելով պաղանական մթնոլորտում՝ Հայր Մըսըրեանը մնացել է մարդ: Եւ մարդ Մըսըրեանի յոբելեանն էր, որ տօնուեցաւ Մարտ 4ին համազգային հանդիսաւորութեամբ:

Ընդծում եմ՝ համազգային: Հրաշքի պէս մի բան: Փորձեցէք ցոյց տա՛լ մէկ ուրիշը, որի անձնաւորութեան առջեւ հաւասար յարգանքով եւ երկիւղածութեամբ գլուխ խոնարհէին հարիւր տոկոսով բոլոր Հայերը: Ե՛ւ լուսաւորչական, ե՛ւ կաթողիկէ, ե՛ւ բողոքական, ե՛ւ դաշնակցական, ե՛ւ հնչակեան, ե՛ւ ռամկավար, ե՛ւ համայնավար, ե՛ւ հարուստ, ե՛ւ աղքատ — բոլոր Հայերը անխտիր. Հայր Մըսըրեանը իր անձով այդ հրաշքը իրականացրեց:

Կարող են ասել՝ ծառայել բոլոր սուրբերին նշանակում է ո՛չ մի սուրբի չծառայել. նշանակում է նկարագիր չունենալ: Ո՛չ, այդպէս չէ: Յոբելենական հանդէսին Գեր. Կոզեան պերճախօս դըրուագներով հաստատեց, որ Հ. Մըսըրեանը անդրդուելի յիսուսական է, որ ունել է ուժեղ անհատականութեան տէր նկարագիր: Եւ հակառակ դրան, մարդկային ընդհանրական տարրերն է տիրապետողը Հայր Մըսըրեանի բնութեան մէջ:

Յոբելեաններ կան, երբեմն նոյնիսկ շատ հանդիսաւոր, ուր մարդ տառապում է բեմական պերճախօսութեան առատութիւնից եւ անկեղծութեան բացակայութիւնից: Երբեմն յոբելեանը յուղարկաւորութիւն է յիշեցնում:

Կեանքի մէջ հակառակորդներն անգամ բառեր չեն խնայում ջատագովելու՝ վստահ, որ հանգուցեալը չի լսի ու չի հակաճառի:

Բնականաբար, Հայր Մըսըրեանի յոբելենական հանդէսին էլ չափազանցուած խօսքեր արտասանուեցան, բայց ինչ որ խօսեցան անկեղծ էր ի սրտէ: Անկեղծ էր, որովհետեւ ինքը յոբելեարն էլ անկեղծ մարդ է:

Երկփեղկեալ եւ ալեկոծ հայ իրականութեան մէջ Հայր Մըսըրեանի յոբելեանը ուշագրաւ եւ սփոփարար երեւոյթ է: Նշանակում է դեռ Հայի մէջ ի սպառ չէ մեռած ազգային միասնականութեան բընազդը: Նշանակում է դեռ կարելի է տարբեր տաճարներում աղօթել միեւնոյն Աստծուն: Հայր Մըսըրեանը իր յոբելեանով հաստատեց, որ, այո՛, կարելի է պայքարել գաղափարների շուրջ, բայց կարելի է եւ միանալ գաղափարների եւ անձերի շուրջ:

Հարկս հարկաւորաց եւ պատիւս արժանաւորաց:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՖՐԱՆՔԵՒԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

4.— ԳՈՐԾԱԿԻՑ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ա) Բոլոր Ալժերացիներու ի նպաստ միջոցներ:

Ֆրանսական Հանրապետութիւնը ֆրանսական հպատակութեան մէջ պիտի պահէ բոլոր անոնք, որոնք Ալժերիոյ մէջ այդ հպատակութիւնը ունին այժմ, եւ որոնք իրենց հպատակութենէն հրաժարիլ չեն ուզեր:

Անկախ, գերիշխան եւ Ֆրանսայի գործակից Ալժերիան յանձն պիտի առնէ ապահովել իր բոլոր բնակիչներուն անձի եւ ինչքի իրաւունքները, յարգել համայնքներու ինքնուրոյնութիւնները, ինչպէս նաեւ հանրային ու անհատական իրաւունքները:

Անցեալին վրայէն գիծ մը պիտի քաշուի. Ալժերիոյ քաղաքական դէպքերուն կապակցութեամբ կատարուած արարքներուն եւ արտայայտուած խօսքերուն ու կարծիքներուն համար հետապնդման ոչ մէկ միջոց ձեռք պիտի առնուի:

Մինչեւ զինադուլի թուականը կատարուած դէպքերու եւ մինչեւ ինքնորոշման թուականը կատարուած խօսքերու կամ պաշտպանուած գաղափարներու դէմ ոչ մէկ դատական ու պատժական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին՝ բացայայտ կամ անյայտ ոչ մէկ պատրուակի տակ:

Ֆրանսացի, մահմետական կամ եւրոպացի որեւէ մէկ քաղաքացի իրաւունք պիտի ունենայ իր ուզած ատեն, առանց որեւէ մէկուն հաշիւ տալու, հեռանալ Ալժերիայէն՝ իրեն հետ տանելով իրեն պատկանած ինչքերը, կամ իր ինչքերուն ծախուելէն գոյացած գումարները՝ Ֆրանսա կամ արտասահման իր ուզած տեղը հաստատուելու նկատումով:

Եթէ որոշէ Ֆրանսա հաստատուիլ, Եւրոպացի կամ մահմետական նախկին Ալժերացին պիտի օգտուի ներգաղթողներու ի նպաստ գոյութիւն ունեցող Պուլէնի օրէնքէն, որ կը նախատեսէ դրամական յատկացումներ, բնակարան գտնելու համար տրուած դիւրութիւններ (նախապատուութեան ձեւին տակ), նիւթական օժանդակութիւններ (անոնց համար, որոնք անհրաժեշտ կարիք ունին) եւ գործ գտնելու դիւրութիւններ:

Ֆրանսական բանակին մէջ ծառայող Ալժերացիները, ըստ կամս, պիտի կարենան շարունակել բանակին մէջ ծառայել կամ իրենց պարտաւորութիւններէն զերծ մնալ: Այս կամ այն պարագային՝ իրենց իրաւասութիւնները պիտի պահպանուին:

Նախկին ռազմիկները պիտի շարունակեն ստանալ ծերութեան կամ անկարութեան թոշակները, որոնք պիտի վճարուին նախկին ռազմիկներու նախարարութեան Ալժերիոյ մէջ պահելիք պատուիրակութեան կողմէ:

Բ) Ֆրանսահպատակ քաղաքացիներու ի նպաստ միջոցներ.

Ֆրանսահպատակ քաղաքայինները (եւրոպական ծագումով Ֆրանսացիներ, Հրեաներ, ֆրանսական հպատակութիւն ստացած Ալժերացիներ), կրնան.— կա՛մ դառնալ Ալժերացի՝ պահելով հանդերձ ֆրանսական հպատակութիւնը: Կա՛մ մնալ Ալժերիոյ մէջ՝ որպէս օտարահպատակ:

Ֆրանսական հպատակութիւն պահելով հանդերձ, այս քաղաքացիները պէտք է շարունակեն իրենք զիրենք իրենց տան մէջ զգալ Ալժերիա՝ իրենց ծննդավայրին մէջ: Արդարեւ, Ալժերիոյ միւս բոլոր քաղաքացիներուն նման իրաւունք ունին Ալժերական պետութեան հպատակ դառնալու. սակայն ստիպուած չեն ինքնորոշման օրն իսկ վերջնական ու աճապարանքով որոշում տալու: Ժամանակ պիտի տրուի իրենց, որ մտածեն եւ ապա միայն որոշեն իրենց հպատակութեան խնդիրը:

Այս քաղաքացիները մինչեւ երեք տարի պիտի վայելեն քաղաքացիական ամէն իրաւունք՝ միւս Ալժերացիներուն նման: Իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն նոր պետութեան կառուցման: Սահմանադիր ժողովին կազմութեան համար ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք պիտի ունենան: Հանրային բոլոր սպասարկութեանց մէջ բոլոր պաշտօնները կրնան վարել: Փոխանցման պայմանները դիւրացնելու համար, հինգ տարի զերծ պիտի մնան զինուորական ծառայութեան պարտադրանքէն:

Երեք տարուան այս ժամանակաշրջանէն ետք, առանց կորսնցնելու ֆրանսական հպատակութիւնը (որուն իրաւունք ունին մինչեւ վերջ), իրաւունք ունին առանց խտրութեան, ստանալ նաեւ ալժերական հպատակութիւնը. ասիկա կը կատարուի վարչական պարզ ձեւակերպութեամբ մը՝ ընտրական ցանկերու վրայ իրենց արձանագրութեան վերահաստատումով: Այս ձեւով, առանց ընդհատման եւ ինքնաբերաբար կը պահեն քաղաքացիական իրենց իրաւունքները:

Եթէ նախընտրեն Ալժերացի չըլլալ, կրնան Ալժերիոյ մէջ բնակող Ֆրանսացիներ մնալ, ու որպէս այդպիսին՝ մասնաւոր համաձայնագրի մը սահմանած պաշտպանութեան տակ:

Եւ վերջապէս, որպէս երրորդ լուծում, կրնան Ֆրանսա վերադառնալ, ուր, մահմետական թէ եւրոպացի բոլոր Ալժերացիներուն նման, կ՚օգտուին Պուլէնի օրէնքին տրամադրութիւններէն:

Գ) Ալժերիա մնացող Ֆրանսացիներուն տրուած տեւական ապահովութիւնը.

Այն Ֆրանսահպատակները, որոնք երեք տարուան պայմանաժամին վերջաւորութեան կը տիրանան նաեւ ալժերական հպատակութեան, միւս Ալժերացիներու բոլոր իրաւասութիւնները պիտի ունենան առանց խտրականութեան:

Քաղաքական, վարչական, դատական կեանքին մէջ գործածական լեզուն պիտի ըլլայ Ֆրանսերէնը:

Պաշտօնական բոլոր գրութիւնները պիտի հրատարակուին Ֆրանսերէնով: Ֆրանսական դպրոցները պիտի պահուին: Ուրիշ դպրոցներ կրնան բացուիլ ազատ կերպով, որպէսզի ծնողքները կարենան իրենց զաւակները կրթել տալ իրենց նախընտրած դպրոցներուն մէջ: Միւս կողմէ, ալժերական հանրային կրթարաններուն մէջ գոյութիւն պիտի ունենան ֆրանսական օրինակով դասարաններ:

Անհատական շահերը, կալուածները կատարեալ ապահովութիւն պիտի վայելեն:

Ֆրանսական օրէնսդրութեան մարզին մէջ ձեռք ձգուած բոլոր իրաւունքները պիտի ապահովուին: Այս ապահովութեան սահմաններուն մէջ կը մտնեն մասնաւորաբար կալուածներն ու ինչքերը, ինչպէս նաեւ՝ հանքային բաժնեթուղթերը, կենսաթոշակի իրաւունքները, Ալժերիոյ նախկին յանձնառութիւնները: Ոչ ոք պիտի զրկուի իր որեւէ մէկ իրաւունքէն՝ առանց նախապէս որոշուած ու արդար հատուցման մը: Այս սկզբունքը ոչ մէկ բացառութեան ենթակայ է, ու մասնաւորաբար ի զօրու պիտի ըլլայ հողային ծրագրի բարեփոխման մը պարագային: Ֆրանսահպատակները, ֆրանսական ընկերութիւնները ոչ մէկ վնասակար խտրութեան առարկայ պիտի դառնան եւ իրենց բնականոն գործունէութիւնը շարունակելու ուղղութեամբ ապահովութիւններ պիտի ունենան:

Ընկերային — ընտանեկան կեանքի մէջ (ամուսնութիւն, ժառանգութիւն, եւն.) պիտի պահուի ֆրանսական օրէնքը:

Զանազան կրօնքներու կազմակերպութիւնը, աւանդումը, գործադրութիւնը պիտի ըլլայ ազատ:

Ոչ-խտրականութեան սկզբունքը ապահովուած պիտի ըլլայ բոլոր մարզերուն մէջ — ամէն ոք հաւասար իրաւունք պիտի ունենայ իր ուզած արհեստին (մէջն ըլլալով նաեւ հանրային սպասարկութիւնը) հետեւելու: Հողային իրաւունքները պիտի յարգուին, ինչպէս նաեւ հանրային ազատութիւնները:

Հանրային սպասարկութիւնները այնպիսի ձեւով մը պիտի կազմակերպուին, որ քաղաքական, դատական ու բոլոր մարզերուն մէջ այս իրաւունքներն ու ազատութիւնները յարգուին: 1) Քաղաքական մարզին մէջ.— Բոլոր ժողովներուն մէջ որոշ թիւով աթոռներ պիտի վերապահուին ֆրանսական ծագում ունեցող Ալժերացիներուն՝ ըստ թուական համեմատականութեան: Համեմատականութեան օրէնքը ի զօրու պիտի ըլլայ թաղապետական թէ այլ բոլոր ընտրութեանց մէջ: Այն շրջաններուն մէջ, ուր շատ համեմատութիւն կը ներկայացնեն, եւրոպացիները մասնաւոր օգնական-ներկայացուցիչ մը պիտի ունենան:

Առնուազն չորս տարի, Ալժէ եւ Օրան քաղաքները վարչական տեսակէտէ պիտի կառավարուին թաղապետական խորհուրդներու կողմէ, որոնց կամ նախագահը կամ փոխ-նախագահը Ֆրանսացի պիտի ըլլայ: Այս երկու քաղաքները պիտի բաժնուին թաղապետական շրջաններու, որոնց իւրաքանչիւրին նախագահութիւնը պիտի ընտրուի թուական մեծամասնութիւն ներկայացնող համայնքէն:

Սէնտիքաներ ստեղծելու եւ անոնց անդամակցելու իրաւունք ունին բոլորը:

(2 Շար.)

ԻՆՔՆԱՍՏՈՒԳՈՒՄ

Եկաւ աղջիկն իր ընկերներուն, ընկերուհիներով: Փողի մի փաթեթ հանեց, խփեց սեղանին:

— Գնէք, ինչ որ կ՚ուզէք, կերէք, խըմէք, ես կլասիկ եմ …

… Երբ գլխի ընկաւ, որ մօտն այնքան փող է մնացել, որով միայն կարելի է տոմս գնել տուն վերադառնալու համար, նա դուրս եկաւ աղջկայ հետ, խոստացաւ որ երեկոյեան կը վերադառնայ, եւ առաջին հանդիպած ուստորուսով կայարան մեկնեց:

Փափուկ վագոնում մենակ էր: Յերեկուայ ժամը 12ին գնացքը շարժուեց: Ճանբը գլխով քնեց եւ զարթնեց միւս օրը, առաւօտեան: Յիշեց ամէն ինչ, սառը քրտինքը պատեց ճակատը, զգաց իր արածի ամբողջ անհեթեթութիւնը, երկու ձեռքով բռնեց գլուխը եւ բարձրաձայն մտածեց.

— Կլասիկ, գուռակ, քուռակ …

Գ.

Գնացքը տեղ հասաւ առաւօտեան ժամը վեցին: Անմարդ փողոցներով տուն հասաւ եւ բարձրացաւ երկրորդ յարկը: Դուռը կնքուած էր: Մի բոպէ յանկարծակիի եկած, նա չիմացաւ ի՞նչպէս վարուել: Յետոյ կնիքը քանդեց, դուռը բացեց ու ներս մտաւ: Թերթերի եւ նամակների համար բացուած անցքից՝ յատակին թերթեր եւ մի երկու նամակ: Ուշադրութիւն չդարձնելով նամակներին, նա յարձակուեց թերթերի վրայ եւ իրար յետեւից արագ աչքի անցկացրեց: Ոչ մահազդ, ոչ մահախօսական: Ստոպ: Վերջին թերթի չորրորդ էջի վրայ մի մահազդ «… գրական կազմակերպութիւնը ցաւով յայտնում է արձակագիր … ի մահը»: Ահա ամբողջը: Այսպէս էր արտայայտուած համաժողովրդական սուգը:

Առաջինը նրան տեսաւ իր հարեւանը՝ քաղսովետի կոմունալ բաժնի վարիչը: Նրանք հանդիպեցին զուգարանում:

— Դո՞ւ …

— Ես …

— Ի՞նչպէս:

— Այնպէս:

Հանգուցեալի վերադարձի լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեց քաղաքում: Առաջինը երեւաց քննադատը:

— Լոյսը քեզ տեսնողին:

Արձակագիրը չկարողացաւ զսպել իր ցասումը:

— Թողէք ինձ անտէր-անտիրական հիւանդանոցում ընկած …

Յանպատրաստից ելքը գտաւ. փողոցում, սրտի տագնապից ուշաթափուել է, տարել են իրեն հիւանդանոց, մի քանի օր ուշաթափ պառկել է, ընկած ժամանակ գրպանից անձնագիրը հանել են, չի յիշում ոչ հիւանդանոցի անունը, ոչ տեղը,— իսկ այստեղ դուք, իսկ կազմակերպութիւնը … վերջ ի վերջոյ չէ՞ր կարելի մի քիչ աւելի մարդավարի կերպով նշել …

— Շատերը պնդում էին, որ մահազդն էլ աւելորդ է, որ գրականութիւնը ոչինչ չկորցրեց, որ ձեր հեղինակութիւնը …

— Մի շարունակի, բաւական է …

— Ես քեզ պաշտպանեցի, բայց մնացի մենակ, ոչ ոք չպաշտպանեց ինձ:

— Հասկանալի էր ինքնաստուգումը համարում եմ աւարտուած …

Ներս մտան երկու բանաստեղծները: Այդ օրը նա ընդունեց շատ շատերին, առանձին-առանձին եւ ով եկաւ, պնդեց նոյնը, որ բոլորը նրա դէմ են, չեն գնահատում նրա տաղանդը, մահազդն անգամ աւելորդ էին համարում եւ որ ինքը մնաց մենակ, որ ոչ ոք չպաշտպանեց իրեն …

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(3 եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՄԻՆ ԿԸ ՓՉԷ, ՓՈԹՈՐԻԿԸ Կ'ԱՒԵՐԷ ՈՒ... ԳՈՐՏ ԿԸ ՏԵՂԱՅ

Ահաւոր փոթորիկ մը, արեւմուտքէն արշաւելով Թուրքիոյ վրայ՝ ժամական աւելի քան հարիւր քիլոմեթր արագութեամբ, մեծ աւեր գործեց երկրին մէջ՝ տեղի տալով նաեւ ծովային ծանր արկածներու :

Զոնկուլտաքի եւ Արեւմտեան Միջերկրականի միջեւ տաք եւ ցուրտ ալիքներու միացման կէտին վրայ գոյացած թանձր մշուշին հետեւանքով երկու հելլէն եւ մէկ Լիբանանեան փոխադրանաւեր ցամաք խրեցան, երբ նաւերը ջուր առնել սկսած ըլլալուն նաւաստիները ափունեցան հեռանալ : Միւս կողմէ քարիւղանաւ մը Ֆլորիայի բացերը երկուքի բաժնուեցաւ :

Հելլենական 12 հազար թոննոց «Մարիքուլա» նաւը Րումէլի Ֆէնէրի առջեւ խըրեցաւ, իսկ հելլենական տասը հազար թոննոց «Փաքիթան Մանոլիս» բեռնատար նաւն ալ Կոաւորէն դուրս ցամաքը խրեցաւ : Ինը հազար թոննոց «Աթոս Բ.» անուն հելլենական նաւը ալ էշէք Ատաաւի առջեւ ժայռերուն վրայ ելաւ : «Աշմար» ապատարարը երթալով քառասուներկու հոգինոց նաւապախումբը ազատեց : Սեւ ծովու մէջ սաստիկ փոթորիկ տիրելուն անհնար կը նկատուի փրկել նաւը : Քսաներկու պարկ կայլին բեռցած երեք թոննոց շոգեմակոյկ մը Սկիւտարի բացերը ընկղմեցաւ եւ երկու նաւազները Քըզքուլէսիի կատարարձին կողմէ փրկուեցան : Սապանճա լիճին մէջ տաղձ բեռցած շոգեմակոյկ մը ընկղմեցաւ, տաղձներուն տէր 39ամեայ Հիլմի Պայրաք խեղդուեցաւ, իսկ շոգեմակոյկին տէրը Սապրի Քարաօղլու տաղձի մը վրայ ելլելով փրկուեցաւ :

ԱՒԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Տէնիզլիի մէջ ելեկտր. ձողեր տապալեցան ահարկու փոթորիկին պատճառաւ եւ քաղաքը մթութեան մէջ մնաց : Պոլուի մէջ եօթ ժամ ահարկու փոթորիկ տիրեց, եւ ութը մինարէ փլան : Տասնըհինգ ծառ արմատախիլ եղաւ : Ժողովուրդը լեղապատառ դարձաւ :

Իսքէնտէրունի մէջ հազուագիւտ սաստկութեամբ փոթորիկ մը ծանր աւեր գործեց, նաւահանգիստին բոլոր նաւերը ստիպուեցան ծով բացուիլ չջախջախուելու համար : Ուրֆայի չափ ելեկտր. ձող տապալած ըլլալով՝ քաղաքը մթութեան մէջ մնաց եւ փուռները անշարժութեան մատնուելով հաց չկրցան պատրաստել :

Ժամական 90 քիլ. արագութեամբ փչող փոթորիկ մը Քայսերիի մէջ ծանր աւեր գործեց : Հինգ հարիւրէ աւելի պատուհան եւ ցուցափեղկ խորտակուեցան, բազմաթիւ շէնքերու վերնայարկերը թռան : Քսան տարիէ ի վեր չտեսնուած այս ահռելի փոթորիկը կայարանին վակոններէն երկուքը տապալեց, երկու մինարէներ փլան, վեց հարիւրի մօտ հեռաձայնի եւ հեռագրական ձող տապալեցան :

ՄՈԽԻՐ ԵՒ ԳՈՐՏ ՏԵՂԱՑ...

Կէրէտէի մէջ ծայր տուած սարսափազդու փոթորիկը լեղապատառ դարձուց բնակիչները, առաւօտուն դեղին մոխիր տեղաց : Զօրի մէջ ալ մզկիթին մինարէն եւ ինքնաշարժ մը օդը ելան : Հունձքը փճացաւ : Անթալիայի մէջ ալ քսան վայրկեան դեղին ցեխի հետ գորտ տեղաց : Իզմիրի մէջ հեղեղները խուժեցին բազմաթիւ շէնքերու գետնայարկը : Անգարայի մէջ սաստիկ փոթորիկը ապակիները խորտակեց եւ կղմինտրները թռուց : Տիւզճէի գիւղերէն մէկուն մէջ հողը սահեցաւ : Եօթնասուն տուննոց բնակչութիւնը պարպուեցաւ : Տաւրոսեան լեռներու վրայ ձիւնամրրիկին պատճառով գիւղի մը նպարավաճառը սառելով մեռաւ :

Սվազի մէջ հանրատուները ողողուեցան եւ 75 հանրակիններ լաստերով փրկուեցան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Իտալիոյ եւ Յունաստանի մէջ սաստիկ փոթորիկներ կը տիրեն : Ալպեան լեռներէն մինչեւ Սիկիլիա երկարող փոթորիկը մահ եւ աւեր կը սփռէ– Ցարդ վեց հոգի մեռան, հարիւրաւոր հոգի ալ վիրաւորուեցան : Սիկիլիոյ արեւելակողմը ամերիկեան քարիւղանաւ մը ցամաք խրեցաւ, նաւազ մը խեղդուեցաւ : Լիբանանեան նաւ մըն ալ խրեցաւ : Հռոմէ դուրս Ամերիկացի զբօսաշրջիկներ կրող օթոպիւս մը քամիոնի մը ընդհարելով տապալեցաւ : Բազմաթիւ զբօսաշրջիկներ վիրաւորուեցան : Եուկոսլաւիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ ձիւն կը տեղայ : Մակեդոնիոյ մէջ դեղին ձիւն կը տեղայ :

×

ՄԻԱՅՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ ՉԷ ՈՐ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՉԵՆ ԽՕՍԻՐ

Ճումհուրիյէթի մէջ Ճեվատ Ֆեհմի Պաշքութ կը գրէ.

Անցեալները գրած էի թէ մեր արեւելեան նահանգներուն մէջ հայրենակիցները թուրքերէն չեն գիտեր եւ չեն խօսիր :

Ասոր վրայ մօտաւորապէս քսան նամակ ստացայ : Մեծ մասը կը հարցնէ. «Միայն արեւելեա՞ն նահանգներուն մէջ» : Եւ կը խօսին յատկապէս ներգաղթող հայրենակիցներուն մասին, որոնք երկրին զանազան մասերը տեղաւորուած են : Նամակագիրները կ'ըսեն թէ Պոլսոյ, Եգէականի, Գոնիայի, Պուրսայի եւ այլ շրջաններուն մէջ գետեղուած այդ հայրենակիցներուն մէկ մասը կամ բնաւ չի գիտեր թուրքերէն եւ կամ, գիտնալով հանդերձ, իրեն շրջանակին մէջ կը նախընտրէ թուրքերէն չխօսիլ : Ընթերցողներէն մին կ'ըսէ թէ Իզմիրի կարգ մը գաւառակներու մէջ գաղթականները անջատ թաղեր, նոյնիսկ անջատ սրճարաններ ունին, ուր Պուլկարիա, կամ Յունաստան, կամ Եուկոսլաւիա կը կարծես ինքզինքդ :

Մասնագէտ ընթերցող մը, որ քառորդ դարէ ի վեր քրտական հարցով կը զբաղի, կը պատմէ թէ Սըվազէն մինչեւ Տիարպէքիր կ'ապրի տարր մը, որ Զազա կը կոչուի, եւ որ ինքզինքը Քիւրտ կը կարծէ, եւ զոր մենք ալ Քիւրտ կը նկատենք :

Մենք ոչ միայն չենք կրցեր ապահովել որ Պուլկարիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Յունաստանի Թուրքերը Թուրքերէն սորվին եւ խօսին, այլ հանդուրժել ենք որ մեր հողերուն վրայ ալ դէթ գլուխով եւ սրտով բաժնուինք իրարմէ : Հիմա ի՞նչ երեսով «Հայրենակից, ինչո՞ւ Թուրքերէն չես գիտեր» կը հարցնենք :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՌՈՍՍԻՆԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իտալացի ծանօթ երգահան Ռոսսինիի ծնունդեան 170ամեակին առթիւ, Մարտ 8–ին, Երեւանի մէջ յուշ–երեկոյ մը սարքուած է :

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶԵՂԾԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պետական եւ հասարակական գոյքերը եւ նիւթական աղբիւրները «իւրացնողներուն», այլ խօսքով գողցողներուն դէմ պատժական խիստ միջոցներ (մահապատիժ եւայլն) ձեռք առած էր Խորհրդային կառավարութիւնը :

Այսուհանդերձ, կը թուի թէ ոչ միայն կը շարունակուին գողութեան եւ զեղծարարութեան դէպքերը, այլեւ, ինչպէս կը գրէ «Սով. Հայաստան»ի Մարտ մէկի թիւին մէջ, Հայաստանի ելմտական նախարարին տեղակալը՝ Է. Սարգսեան, «ապրանքանիւթական արժէքների պակասորդներն ու իւրացումները գնալով աւելանում են» :

Շեշտելէ ետք այս ցաւոտ պարագան, Է. Սարգսեան կուտայ նաեւ թիւեր եւ մանրամասնութիւններ : «Բաւական է ասել,— կը գրէ ան,— որ 1960 թուականին միայն առեւտրի նախարարութեան ու սպառողական համագործակցական սիստեմում դրանք (խօսքը գողութիւններու մասին է) կազմեցին շուրջ 400.000 ռուբլի (նոր դրամով) եւ գրեթէ նոյնքան 1961 թուականին» :

Ահա նաեւ կարգ մը մանրամասնութիւններ.—Երեւանի Անկիլերմայի հիւսուածեղէնի բաժնի վարիչը՝ Ա. Գալոյեան «յափշտակած» է 65.000 ռուբլի արժէքով գոյք :

Շինարարութեան նախարարութեան 2րդ ցանցին մէջ կատարուած քննութիւն մը ցոյց տուած է 650.000 ռուբլիի արժէքով շինանիւթի բաց :

Հոկտեմբերեանի պահածոներու գործարանին ինը պահեստներէն 1958էն ի վեր գողցուած են 800.000 ռուբլիի ապրանք :

Աւելի քան յիսուն հազար ռուբլի իւրացուցած են 1958էն ի վեր Լենինականի հրուշակեղէնի գործարանին հաշուապահը, վարիչները, պահեստին պատասխանատուները եւ առեւտրական ցանցին կարգ մը պատասխանատուները :

Վերջապէս «զգալի թիւով ձեռնարկութիւններ եւ կազմակերպութիւններ 1961 թուականին թոյլ են տուել աշխատավարձի ֆոնդի գերածախսեր» եւայլն :

Ելմտական նախարարին տեղակալին կարծիքով, առաջին առթիւ պէտք է բարելաւել եւ ապահովել «հաշուապահական կադրերի որակի բարձրացումը», քանի որ «գլխաւոր եւ աւագ հաշուապահների աննշան մասն ունեն բարձրագոյն կամ միջնակարգ մասնագիտական կրթութիւն» :

«Մի՞թէ բնական է, հարց կուտայ Է. Սարգսեան, երբ ժողտնտխորհի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններում աշխատող գլխաւոր (աւագ) հաշուապահների միայն ինը տոկոսն ունի բարձրագոյն եւ քսան տոկոսը միջնակարգ մասնագիտական կրթութիւն : Դրութիւնը աւելի վատ է ժողովրդական տնտեսութեան միւս ճիւղերում» :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (184)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Կառավարութիւնը Բարձրագոյն Դուռնէն հեռագիրը հեռագրի վրայ կը ստանար եւ ամէն կերպով ապստամբները զսպելու կ'աշխատէր :

Բայց Հայերը չնայելով զինուորական ըղթային ու հսկայ թնդանօթներուն, ինչպէս յայտարարած էին օր մը առաջ, դարձեալ ծայրայեղ յուսահատութեամբ մը պնդեցին թէ՝

«Չեն ճանչնար բռնապետական կառավարութիւնը :

«Չեն ճանչնար Ապտիւլ Համիտը...

«Այլ՝

«Անկախ է Վանայ նահանգը :

«Եւ՝

» Կազմակերպուած է իր Աժամանակեայ կառավարութիւնը » :

Ան ատեն միջամտելու պարտաւորուեցաւ անգլիական հիւպատոսը : Յեղափոխականները այդ անորդ մարդուն հետեւեալ ծանուցագիրը տուին :

1.— Համիտեան կառավարութիւնը պէտք է անկախ ճանչնայ Վանի նահանգը ու անմիջապէս տեղերնէն վերադարձնէ քաղաքը պաշարումի տակ առնող լեռնաբնակ Քիւրտերը :

2.— Վարչութիւնը հայ տարրէ կազմուի՝ ընդ գերիշխանութեամբ Սուլթանին.

3.— Եւրոպական տէրութիւններէ նշանակուած կառավարիչ մը կարգուի, որուն յանձնենք մեր զէնքերը.

4.— Կառավարութիւնը պարտաւորուի վճարել հայ գիւղացիներու ձեռքէն խլուած կողոպուտները :

Անգլիական հիւպատոսը Համիտի կառավարութեան յայտնեց յեղափոխականներու պահանջքները : Բնական է, այդ պահանջքը բացարձակապէս պիտի մերժուէր :

Վալի փաշան կատղեցաւ այդ պահանջքներուն վրայ ու հրամայեց որ թնդանօթի բռնուին հրապարակը գրաւող յեղափոխականներու դիրքերը :

Արեւը նոր բարձրացած էր :

Յանկարծ թնդանօթի ձայնը նշան տուաւ յարձակումին, որուն պատասխանեցին յեղափոխականներն իրենց Մօսինի հրացաններով :

Արարուց թաղը պաշտպանող դիրքը մեր արիասիրտ Սւազակապետ Ներսէս Արծրունիին ձեռքն էր : Ան էր որ ամէնէն աւելի կը վրդովեցնէր հրամանատարը, անոր զօրքերը չորս դին փռելով իրարու ետեւէ. ան էր որ կրցած էր գրաւել թնդանօթ մը՝ միայն երկու ընկերով :

Ամբողջ օր մը կռիւը շարունակուած էր ...:

Իրիկուան դէմ, դեռ վերջալոյսը չմարած, հրամանատարը գաղտնի դաւադրութենէ զրդեալ, յաջողած էր Ներսէս Արծրունիի դիրքը պաշարումի մը տակ առնելու : Ասիկա ամէնէն անխուսափելի վտանգն էր, որմէ պիտի չկրնար ազատիլ այդ մեծ մարդը, եթէ վեց հոգիէ բաղկացած խումբ մը յանկարծ ետեւէն յարձակում մը չգործէր հրամանատարին վրայ : Հազարապետը պաշտպանելու համար իր դիրքը, Ներսէս Արծրունիի թաղը պաշարող զինուորներն օգնութեան փութացուց : Զինուորները սկսան կռուիլ խումբին հետ. ան ատեն ամէն թաղերէ, ամէն տուներէ եւ ամէն դիրքերէ դուրս թափուեցան Հայերն ու յարձակեցան զինուորներուն վրայ :

Ժամի մը չափ կռիւը շարունակուեցաւ աւելի վրէժխնդրական եւ աւելի կատաղի : Հրամանատարը նորէն դադրեցուց կռիւը :

Ոհ, յաղթանակը նորէն Հայերուն մընաց ...:

Բայց աւաղ, ահա այդ արիւնալի կուրծքը ծածկած էր գնդակ մը ...

Մութը կոխած էր ...:

Արիւնի մէջ շաղախուած մարդը վեր վերցուց իր գեղեցիկ գլուխը, չորս դին նայեցաւ... գիտեց ինկած մարմիններն, որոնք անշունչ էին... գիտեց ու չկրցաւ շարժում մըն ալ ընել : Ուստի ձեռքը կուրծքին դրաւ ու ընկողմանած վիճակի մը մէջ մնաց :

— Այո ... վրէժս լուծեցի ու այնպէս կը մեռնիմ, հեծկլտաց վիրաւորը, որ մեր պաշտելի Վանականն էր : Աստուած առաջնորդեց իմ քայլերս որ հայրենիքիս հողին մէջ հանգչեցնէի գլուխս : Կատարեցի պարտականութիւնս ու հանդարտ է խիղճս ...:

Վանական չկրնալով շարունակել մենախօսութիւնը, գլուխը ձգեց կուրծքին վրայ ու ինկաւ իր արեան ճապաղիքներուն մէջ : Վերջին մրմունջը սա եղաւ :

— Մնաս բարով, իմ պաշտելի մենաստանս... մնաս բարով, թշուառ հայրենիքըս... ոհ, ոհ, դուն ալ՝ իմ խեղճ Լուսիաս ...:

Ու գոցեց իր շրթունքը մահուան անողոք ձեռքին մէջ...:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

(ԿՈՏՈՐԱԾԷՆ ԵՏՔԸ)

... Երեք օր ետքը թաղուելու տարած էին մեռածներու մարմինները : Մեծ ու լայն փոսի մը մէջ լեցուցին զանոնք ու ցուրտ հողով մը ծածկեցին : Վանական միասին թաղուած էր :

Հազիւ թէ ամիս մը անցած էր, գիշեր մը սեւեր հագած մանկամարդ աղջիկ մը ու հսկայ մարդ մը կանգ առին այդ փոսին վրայ : Մին՝ Ներսէս Արծրունին էր, իսկ միւսը՝ Լուսիա :

Երկուքն ալ ծունկի գալով համբուրեցին, ու աղօթեցին... : Յետոյ Ներսէս Արծրունին իր աջկան ձեռքը բռնած՝ մրմնջեց :

— Աստուծոյ ու այս պաշտելի գերեզմանին առջեւը ուխտենք անոր վրէժը լուծելու, Լուսիա :

— Կ'ուխտեմ, հայր իմ, հեծկլտաց Լուսիա՝ արցունքէն խեղդուած ձայնով մը : Ու երկրորդ անգամն ըլլալով համբուրեցին հողը եւ հեռացան :

(Վերջ)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ
ՕՐ. ԳԸՋԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Սահակ Յարութիւնեան	Ն. Ֆ.	50
Գէորգ Փեճմէզեան		20
Նախորդ գումար		1865
Ընդհ. գումար		1935

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ *Յառաջ*ի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ գրավաճառ Ծերիկեանց: 13, Րիւ տէ Տոմինիքէն:
ՎԻԷՆ՝ Կ. Տէրմոյեան:
ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան:
ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ. Սիմոնեան:
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան:
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան:
ՊՈՌՏՕ՝ Կ. Տօնէրեան:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Քիւրէճեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կ. Խաչի Սէն Ժերմէի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պետիկեանէն եւ Պ. Զորպաճեանէն 10ական Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Մարիամ Թահթալեանի *մահուան առթիւ:*

×

Մարսէյլի Աղք. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Սէն Լու կան փէնի Թաղականութեան ձեռամբ, Պ. Պ. Մինաս Գասոյեանէ, Պօղոս Նազարեանէ 10ական Ն. Ֆ. ողբացեալ Յարութիւն Խաչիկեանի մահուան առթիւ, եւ կը յայտնէ յաւակցութիւն ննջեցեալի բոլոր պարագաներուն:

ՊՐԵՄՈՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԿՈՄԻՏԷ
ԵՒ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ (ֆրանսերէն)

Նիւթ.— Մխիթարեան Հայրերու Կաճառին պատմութիւն եւ ճառագայթում:
ԴԱՍԱԽՕՍ
ԶՕՐ. Փ. ՓՐԷՎՕ
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Արեւելեան Լեզուներու Վարժարանին Վարիչը՝
Պ. ՄԻՐԱՄՊԷԼ
Չորեքշաբթի, Մարտ 28, ժամը 21ին
SALLE DEBUSSY (PLEYEL)
252, Fbg. Saint-Honoré

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց *խումբին: Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ:*

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱԴՐԱՄ

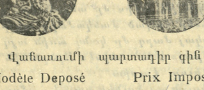

վաճառումի պարտադիր գին
Modèle Deposé Prix Imposé
200 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը 31 Մարտ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին:
Դասախօս՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Նիւթը՝ Բանաստեղծական եւ սիրային լարերը հայ ժողովրդական երգերուն մէջ
Դասախօսութեան ընթացքին պիտի երգեն՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ:
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Մուտքը ազատ է: Ջերմութիւնը ապահովուած:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Կը ներկայացուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի խումբին կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 19ին:

×

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ, ԱՊՐԻԼ 29ԻՆ

×

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին:
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Յաղթական՝ հերոսամարտի 47րդ տաեդարձը, *մեծ պատրաստութեամբ: Մայիս 13ին, Մազընոյի սրահներուն մէջ:*

×

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ
Տարօնի ժողովրդական երգերու ունկնդրութիւն:
ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ
կողմէ:

×

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ
Ապրիլ 8էն 22
Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Այր եւ կնոջ մը համար փոքր յարկաբաժին մը՝ երկու սենեակ, խոհանոց, կամ մեծ սենեակ մը, եւ խոհանոց, Փարիզ կամ արուարձան, վարձու ի հարկին փոյան հատուցումի, Մայիս 1էն սկսեալ: Փարիզ կամ մօտակայ արուարձան:
Գրել Տաքէսեան,
91, Rue Général Leclerc, GROSLAY (S. et O).

ԵԹԷ 4000 ՀՈԳԻԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ: ՊԶՏԻԿ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ՈՒՆԻՔ ԵՒ ԼԱՒ ՏԵՂ ՄԸ՝ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ.
ՏԵՂԱՒՈՐԵՑԷ՛Ք
Pressing Automatique
ՄԸ
Եւրոպական առաջնակարգ *մաթեռիէլով*: Մեծ եկամուտ: Ոչ մէկ *սթօք*: Հանելի աշխատանք: Վճարումի մեծ դիւրութիւններ: Մեր միջոցաւ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ:
Տեղեկութեանց եւ Տրվիի համար գրել.—
Aïvazian
93, Rue Massena
LYON 6e

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ »

ՏԷՍԻՆ.— Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Սմբատ Բիւրատի «Վարդանանք»ը, ձայնասփիւռ մտիկ ընելու ձեւով, առանց դերակատարները նշմարելու, բայց տեսածի պէս ապրումով:
Համառօտագրուած է ձայնասփիւռի համար: Պատրաստութեամբ եւ դերուսուցութեամբ, Վարպ. Քհնյ. Աւագեանի: Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Կրօնական ընկերակցութեան:
Մասնակցութեամբ միայն Տէսինի եկեղեցւոյ երգչախումբին անդամներուն:
Տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ:
Մուտք 1 *Ն. Ֆ.:*

Հ. Մ. Ը. Մ.
ՄԱՐՍԷՅԼ
Տարեկան պարահանդէսը
ՁԱՏԻԿԻՆ
(ԱՊՐԻԼ 22)
Alhambra

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
Ֆ. Կ. Խաչի ներկայացումը Մայիս 5ին, Շաբաթ գիշեր:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՁՈՄ), Քաղէի (Փըթի ժուռնալ) *Ա. յարկը:*

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:
ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հասցէին: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԻՍԻ, այս Երեքշաբթի:
ՓԱՐԻԶ, Չորեքշաբթի (28 *Մարտ*)*:*
ՊԱՆԵԷՕ, Հինգշաբթի (29 *Մարտ*)*:*
Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ
(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)
ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.
ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Մեծ սենեակ մը, խոհանոցի յարմարութիւնով: Ուսանողի կամ տարեց զոյգի մը համար:
Դիմել Տիկին Փաստրմաճեանի,
93, Rue Réaumur, Paris (2e)
Escalier D, 5e étage, porte 41

ՖԱ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊԸ

(Օփերէթ)
Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ
Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.30ին Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանը

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն
ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 1, ԺԱՄԸ 15ԻՆ
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին
Դաշնակ՝ *ծանօթ արուեստագէտ՝* ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Երգ՝ Օր. ՊԷՆԿԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ
Արտասանութիւն Օր. ՇԱԼՃԵԱՆ
Հայկական եւ կովկասեան պարեր
Փառ՝ ի Հայ Թատրոնի ընտրուած դեր ասաններու խումբով մը
Պ. Ս. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Հայկական գեղջ. կատակերգութիւն 3 արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ *քաղուած Մոլիէրի* «Լը Մէտըսէն Մալկրէ Լիւի» *համբաւաւոր թատերախաղէն:*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՐՏ
MERCREDI 28 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9365 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5166

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Կիրակի օր Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտները իրենց թատերական ներկայացումներով հաճելի ժամեր անցընել տուին հանդիսականներուն, որոնց մէջ բացի ծնողքներէն, կարեւոր թիւ մը կը կազմէին ամէն դասակարգի պատկանող հայրենակիցներ :

Յայտնի կ'երեւէր, որ դպրոցի վարիչ վարդապետներն ու ուսուցիչները մասնաւոր աշխատանք տարած էին պատանի դերակատարներու յաջողութիւնը ապահովելու համար :

Յաջող էր մանաւանդ հայերէն կատակերգութիւնը՝ «Հնախոյզը», հրատարակուած 1857ի Բազմավէպին մէջ, հեղինակութեամբ Կոստանիի : Աչքառու էր հայերէնի յստակ առողանութիւնը, առանց փրանսական շեշտի :

Աշակերտներու թիւը 120 է այս տարի եւս : Տեղի պակասին պատճառաւ տնօրէնութիւնը կը ստիպուի մերժել բազմաթիւ դիմումներ : Անհրաժեշտ է կառուցանել նոր շէնք մը, օժտուած արդիական յարմարութիւններով : Հողը չէ, որ կը պակսի, այլ՝ դրամը :

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը ի վիճակի չէ ստանձնելու ծախքերը նոր շէնքի մը, որ քանի մը հարիւր միլիոն պիտի արժէ, հին ֆրանքով, համաձայն ճարտարապետի պատրաստած յատակագիծին :

Ս. Մուրատեան վարժարանը հիմնուած էր Փարիզի մէջ 1846ին : Քառորդ դարու փայլուն շրջան մը բոլորելէ վերջ փակուած էր 1870ին, ֆրանքեւգերման պատերազմին հետեւանքով :

Մխիթարեան հայրերը 1928ին վերաբացին զայն՝ երկու միլիոն ֆրանքի գնելով մարքիզուհի Փոմփատուրի պալատը, Սէնի ափին :

Վերջին պատերազմին, շէնքը ռմբակոծումներէ վնասուած ըլլալով, միաբանութիւնը մեծ զոհողութիւններու ենթարկուեցաւ նորոգելու համար զայն :

Շեշտենք անգամ մը եւս, որ Մուրատեան վարժարանը երկինքէն իջած մանանայ է ֆրանսահայ գաղութին համար, ինչպէս Դպրոցասէրը :

Մեր հայրենակիցներուն վրայ կը ծանրանայ այս զոյգ դպրոցները ամուր հիմերու վրայ դնելու եւ աւելի բարգաւաճ վիճակի եւ բարձր մակարդակի հասցնելու հայրենասիրական մեծ պարտականութիւնը :

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը միայն Փարիզի մէջ չէ որ դպրոց կը պահէ : Վենետիկի, Հալէպի, Պէյրութի, Աղեքսանդրիոյ եւ ուրիշ տեղեր եւս ունի երկրորդական վարժարաններ եւ ընծայարաններ, որոնց բոլորին պէտք է հասնի :

Երեք վարդապետներ միայն տրամադրած է Սեւրի վարժարանին՝ իբրեւ տեսուչ, ուսուցիչ ու մատակարար : Այս պաշտօններուն համար աւելի մեծ թիւով միաբաններ պէտք են, սակայն տրամադրելի մարդ չունին : Մեզի կը մնայ դիւրացնել իրենց գործը, նիւթապէս ու բարոյապէս օժանդակելով միաբանութեան ազնուօգուտ ձեռնարկներուն :

Մխիթարեաններու պատմութեան ու գործին մասին դասախօսութիւն մը կուտայ այս իրիկուն զօրավար Փ. Փրէվօ, Ս. Մուրատեան վարժարանի քաղաքային տնօրէնը : Կազմակերպողն է Տիկին Պրէմոնի մրցանակի յանձնախումբը, հովանաւորութեամբ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան :

Պրէմոնի յանձնախումբը իր սարքած պարբերական դասախօսութիւններով կը ձգտի Հայութիւնն ու իր մշակոյթը ծանօթացնելու ֆրանսախօս հասարակութեան :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏԸ ԿՈԼ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԱՅՈ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ

40 ՄԵՌԵԱԼ, 130 ՎԻՐԱՒՈՐ

ԺՈՒՀՕՅԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի իրիկուն, Հանրապետութեան նախագահը պաշտօնապէս բացաւ Հանրաքուէին արշաւը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Ապրիլ 6 : Արդարեւ, Ապրիլ 8ին, ժողովուրդը այս պիտի պատասխանէ իրեն եղած հարցումներուն : Այս «այո»ով Ֆրանսան վաւերացուցած պիտի ըլլայ Էվիանի համաձայնութիւնները եւ իրաւասութիւն տուած Հանրապետութեան նախագահին, որ իր յարմար գտած ձեւով կարգադրէ մնացեալը եւ ձեռք առնէ հարկ տեսած բոլոր միջոցները :

Նախագահը յիշեցուց այս բոլորը, շեշտելով թէ ազդին կ'առաջարկէ վաւերացնել կառավարութեան Մարտ 19ի յայտարարութիւնը զինադուլի վերաբերեալ, ապա ինքնորոշման եւ յետագային Հանրապետութեան նախագահին իրաւունք տալ պէտք եղածը ընելու — երբ Ալժերիան դառնայ անկախ պետութիւն մը — երկու երկիրներու ընկերութեան արդիւնաւոր գործակցութեան համար :

Տը Կոլ աւելցուց թէ վաւերացնել այդ բոլորը կը նշանակէ վաւերացնել խաղաղութիւնը եւ Ֆրանսայի ընթացքը, որ նոր Ալժերիոյ կը սպասէ հասարակաց աշխատանք մը կատարելու քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ : Ալժերացի ժողովուրդն ալ պէտք է ընտրէ զարգացումը կամ քաոսը :

Ըսենք որ եօթը կուսակցութիւնները պաշտօնապէս իրաւունք ստացած են քարոզչութիւն ընելու հանրաքուէին համար : Ասոնց մեծ մասը որոշած է «այո'» պատասխանել, թէեւ բոլոր «այո»ները բացի անշուշտ «Իւ ԷՆ ԷՌ»էն՝ «այո... բայց» եր են :

«Այո»ի կողմնակից յայտարարութիւններ ըրին Ընկերվարականները, համայնավարները (ասոնք կրնան յետս կոչում մը ընել եթէ ֆրանքեւխորհրդային միջադէպը չկարգադրուի, քիչ մը աճապարած էին), Ժողովրդական Շարժումը, Իւ ԷՆ ԷՌը Արմատականներու մէկ թեւը : Յարդ, Անկախներու Ազգային Կեդրոնը չէ արտայայտուած, բայց կը կարծուի թէ քուէարկութեան ազատութիւն պիտի ձգէ իր անդամներուն :

ԱԼԺԷՐԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Պապ էլ Ուէտի պաշարումը պատճառ հանդիսացած էր որ Գաղտնի Բանակը կոչ ընէ ժողովուրդին ցոյցով մը բողոքելու եղածին դէմ : Ալժէրի կարգ մը բարձր պաշտօնեաներ արդէն գրաւոր բողոք մը ներկայացուցած էին, մատնանշելով թէ Ապահովութեան Ուժերը անխղճօրէն վարուած են Պապ Էլ Ուէտի բնակիչներուն հետ, ըլլայ խուզարկութեանց ատեն, ըլլայ պարէնաւորման համար : Իշխանութիւնները կը հաստատեն սակայն թէ Կարմիր Խաչը կը հսկէ ամէն բանի վրայ :

Գաղտնի բանակը իր կոչին մէջ շեշտած էր թէ թափօրը առանց զէնքի, պիտի յառաջանայ դէպի Պապ էլ Ուէտի շրջան : Այդպէս ալ սկսաւ ժամը 15ին, հակառակ անոր որ ապահովութեան զինեալ ուժերը ամէն ճիգ կը թափէին արգելք հանդիսանալու համար Եւրոպացի ամբոխին յառաջացման : Եւ յանկարծ գնդակահարութիւն մը : Յայտնի չէ թէ ո՞վ եղաւ այդ առաջին զէնք պարպողը եւ այն կարծիքը կը տիրէ նաեւ թէ կրնայ խառնակիչ մը ըլլալ, որ նման գրգռութիւններով կ'ուզէ իրար ձգել ժողովուրդը եւ այդ ժողովուրդը պաշտպանելու համար հոն գտնուող բանակը : Ոչ մէկ յստակ բան կարելի եղաւ գիտնալ այդ մասին : Ալժէրի Ոստիկանապետը սակայն կը վստահեցնէ թէ պատուհաններէն եւ պատշգամներէն սկսած է հրացանաձգութիւնը մինչ Օռռ կը կարծէ գիտնալ թէ Ապահովութեան Ուժերու պատկանող մահմետական զինուորներ էին առաջին քաշողները : Եւ զինարձակութիւնը կը շարունակուի անխնայ, խուճապը աննկարագրելի է, վիրաւորներ եւ դիակներ գետին փռուած, խելայարած կիներ կը փախին եւ առաջին հաշուեկշիռը շատ ծանր է եւ ոչ վերջնական՝ 40 մեռեալ, 130 վիրաւոր : Զոհերու մէկը միայն կը պատկանի Ապահովութեան Ուժերուն :

Երեքշաբթի օր, ոչ մէկ թերթ լոյս կը տեսնէր Ալժէրի մէջ, իբրեւ բողոք եւ սուգ զոհերուն.

ԺՈՒՀՕՅԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ վերջին պահուն կը հաղորդէինք նախկին զօրավար Ժուհոյի ձերբակալութիւնը՝ Օռանի մէջ :

Էտմոն Ժուհօ, չորրորդն էր այն զօրավարներուն որոնք 1961 Ապրիլ 22ին անկարելին փորձեցին Ալժերիան Ֆրանսական պահելու համար : Երկուքը՝ Շալ եւ Զէլլէր յանձնուեցան, դատուեցան եւ կը գտնուին Թիւլլի բանտը : Միւս երկուքը՝ Սալան եւ Ժուհօ Գաղտնի Բանակը կազմակերպեցին : Դեկտեմբեր վեցէն ի վեր արդէն ձերբակալութեան հրամանագիր ելած էր Ժուհոյի դէմ, որ իշխանութեանց ձեռքը ինկաւ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Օռան ուր կ'ապրէր, ծպտուած, կեղծ մօրուքով եւ Ժեռպէս անունին տակ :

Էտմոն Ժուհօ եւ իր անմիջական գործակիցները զինուորական օդանաւով Փարիզ փոխադրուեցան, եւ առաջնորդուեցան Սանթէի բանտը : Այժմ Ժուհօ պէտք է կրկին դատուի, քանի որ նախորդ դատավարութեան ատեն տրուած մահապատիժի վճիռը, տրուած էր ի բացակայութեան :

× Մարոքի թագաւորը Հասան Բ. շնորհաւորական գիր մը ղրկած է տը Կոլի, ուր կը շեշտէ թէ Ալժերիոյ խաղաղութիւնը թափնեպսակն է ապագաղութականացման այն քաղաքականութեան, որ տը Կոլ յայտնած էր, արդէն 1942ին :

× Ամէն մէկ դեսպան իր քաղաքը վերադառնալէ առաջ, Վինոկրատով «դաս» մը տուած է Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի որ իրմէ բացատրութիւն կ'ուզէր Մոսկուայի առած քայլին առթիւ, որ ՏԷ Եուռէ ճանչցած էր Ա.Հ.Ս.Կը :

Վինոկրատով ամենայն պաղարիւնութեամբ ըսած է թէ խորհրդային կառավարութիւնը վստահութիւն չունի որ... Ֆրանսա կը յարգէ Էվիանի համաձայնագրերը : Քուվ տը Միւրվիլ պատասխանած է թէ Ֆրանսա Խորհ. Միութենէն դաս չի կրնար առնել ապագաղութականացման մարզին մէջ : Արդարեւ Խորհ. Միութիւնը այլեւս միակ «կայսրութիւն»ը կը մնայ ուր կ'ապրին Մահմետականներ որոնք « ինքնորոշուած » չեն :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ ԿԸ ԶԵՂՉՈՒԻ

Բանակներու նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ Ալժերիոյ զինադուլի համաձայնագրերը թոյլ կուտան որ զինուորական ծառայութեան շրջանը կրճատուի : 1962ի վերջաւորութենէն առաջ, շրջանը 24 ամիսի պիտի իջնէ եւ 1963ի առաջին վեցամսեային՝ 18 ամիսի :

Ապրիլ 15ի ատենները իրենց տունը պիտի վերադառնան 1959 2/Բ դասին տղաքը : Հետեւեալները 26 ամիս զինուորական ծառայութիւն պիտի կատարեն եւ ազատ արձակուին երկու ամիսը անգամ մը : Ասոնք են .— 1960 1/Ա (Մայիս 1), 1960 1/Բ (Յուլիս 19), 1960 1/Գ (Սեպտեմբեր 1) :

1960 2/Ա զօրամասը 25 ամսուան շրջան մը պիտի կատարէ եւ ազատ արձակուի Հոկտեմբեր մէկին : 1960 2/Գ զօրադասը, 24 ամիս պիտի ընէ եւ արձակուի Նոյեմբեր մէկին :

Միւս արձակումները պիտի յայտարարուին յետագային : 18 ամսուան շրջանը պիտի գործադրուի, սկսելով 1963 Մայիս մէկին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ Թրքական երկու մզկիթներու մէջ ռումբեր պայթեցան առջի օր : Թուրք համայնքին պետը դատապարտելով այս արարքները կոչ ըրած է Թուրքերուն որ փոխ - վրէժի չդիմեն : Գերապայծառ Մոկարիոս ալ «անճոռնի եւ բարբարոս» գտած է այդ արարքը :

ՄՈՍԿՈՒԱ Ալպանիոյ օգնութեան կը փութայ երկրաշարժի մը առթիւ ; Կարմիր Խաչը զբաղի, հաւանաբար այս օգնութեամբ, երկու երկիրները դիւանագիտական յարաբերութիւններ չունին :

ՈՒԼՊՐԻԽԹ Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութեան լիակատար նիստին առջեւ, անգամ մը եւս կրկնեց անընդունելի առաջարկները : Կ'ուզէ որ Պերլինը ապազինուած ազատ քաղաքի մը վերածուի :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Թռուդ թերթը արձագանգ կը հանդիսանայ 24 Ուկրայնացիներու դատի մը : Ասոնք ամբաստանուած են որովհետեւ իւրացուցած են Պետութեան ինչքերը : Միւս կողմէ Ուկրայնիոյ Փըրաւտան կը հաղորդէ թէ ինը հոգի ձերբակալուած են դրամական առուծախի ամբաստանութեամբ : Իսկ Կոստրոմայի մէջ պաշտօնական քանի մը անձնաւորութիւններ ձերբակալուած են որովհետեւ փայտի առուծախ կ'ընէին : Պետութեան փայտը իր գինէն երեք անգամ աւելի սուղ կը ծախէին, սեւ շուկայ :

ԼՈՆՏՈՆԻ Տէյլի Թէլէկրաֆի համաձայն Նասըրի դէմ դաւ մը երեւան ելած է, որուն հետեւանքով մէկ սպայ գնդակահարուած է եւ 12 զինուորականներ ալ բանակէն արտաքսուած են : Եգիպտական իշխանութիւնները փորձած են ծածկել այս խնդիրը, որովհետեւ Յուլիսէն ի վեր 4րդ մահափորձն է Նասըրի դէմ :

ԼՕԶԱՆԻ մէջ մեռած է Փրոֆ. Օկիւսթ Փիքառ, 78 տարեկանին, որ ծովային մեծագոյն խորութեանց եւ վերնամթնոլորտի խուզարկութեանց գիտական ձեռնարկներու ախոյեանն էր :

ԱԼՊԱՆԻԱ կը փորձէ սիրաշահիլ Խորհ. Միութիւնը որուն հետ բաւական «բախումներ» ունեցած է ԻԲ. համագումարի օրերուն եւ վաղորդայնին : Կը պատրաստուի նոյնիսկ Ալպանիա - Խորհրդային բարեկամութեան ամիս մը կազմակերպել :

ՊԱՆԿԻԻ մէջ աֆրիկեան եւ մալկաշ միութիւնը նիստ գումարած է : Ասոնք կը ներկայացնեն ֆրանսախօս 12 աֆրիկեան պետութիւններ : Ասոնք կ'ուզեն որ անգլիական դրութեամբ Հասարակապետութիւն (Քըմընուէլթ) մը կազմեն Ֆրանսայի հետ :

ՎԱՂՈՒԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Կեանքը կը սահի արագօրէն, պատմութեան անիւը կը դառնայ անտեսանելի ըլլալու չափ: Անցեալի իմաստութիւնները անցեալը ոսկեդար կը նկատէին եւ ապագան՝ անկումի շրջան մը: Հերակլիտես իմաստասէրը «ամէն բան ծորելի է» կ'ըսէր եւ հետեւաբար պիտի շարժինք ակամայ:

Ոմանք կը ցաւին անցեալ դարերու հանդարտութիւնը մտաբերելով, ներկային վազքը դիտելով, յուսահատ են ապագայի մասին: Կ'ընդունին, թէ անխուսափելի է արշաւը, ուստի յարմարելու է մղումին եւ պատրաստուելու ապագային: Հալեւի ցոյց կուտար պատմութեան ճեպընթաց առաջացումը, իր գործը կը լրացնէ Ֆրանսայի երկաթուղիներու նախկին ընդհանուր տնօրէն Լուի Արման՝ «Գովաբանութիւն Ապագայի» գործով:

Հեղինակը կը հաստատէ վերջին յիսնամեակի հսկայաքայլ յառաջդիմութիւնը, շնորհիւ գիտութեան զարգացման եւ ճարտարարուեստի արտադրութեան: Ժողովուրդներ չեն կրնար քարացած մնալ, պիտի փոխուին ստիպողաբար, հաւասարակշռութիւն պահելու համար: Կարելի չէ այլեւս կառչիլ անցեալին, զգացական տեսակէտով թերեւս ներելի անհատի մը համար, հաւաքականութեան մը, պետութեան մը համար աններելի է, այլապէս քայքայումը անխուսափելի է: Կառքը չկրցաւ արգիլել ինքնաշարժին յաղթութիւնը, ապագային ինքն ալ պիտի պարտուի, ինչպէս վայրաշարժը օդանաւէն, որովհետեւ մարդը կը փնտռէ աւելի արագութիւն, ժամանակի խնայողութիւն:

Մինչեւ տասնեւիններորդ դար հաղորդակցութեան միջոցները կայուն էին, մարդիկ իրարմէ հեռու կը մնային: 1815էն սկսեալ հանքածուխը շահագործուիլ սկսաւ, մեծ ճարտարարուեստը ծնաւ, առագաստանաւը փոխուեցաւ շոգենաւի, կառքը տեղի տուաւ վայրաշարժին: Շոգի, ելեկտրականութիւն, քարիւղ լայնօրէն կը գործածուին, արտադրելու համար:

Շուրջ կէս դար առաջ ճարտարարուեստի վարիչներ կը պայքարէին հում նիւթ ստանալու համար, այժմ համադրական կերպով հում նիւթ կը պատրաստեն, ինչպէս արուեստական մետաքս: Կան երկիրներ առատութեան մէջ մխրճուած; կան նաեւ յետամնաց երկիրներ, որոնք շնորհիւ գիտական միջոցներու, յառաջդէմ ժողովուրդներէն փոխ առնուած, պիտի յառաջդիմեն արագօրէն: Կը կարծուէր, թէ մարդը մեքենային ստրուկը պիտի ըլլար, ընդհակառակն ազատագրուեցաւ եւ ապագային մեքենաները պիտի շարժին ուրիշ մեքենաներով, մարդը շարժումը տուող եւ դիտող մը պիտի ըլլայ:

Արեւմտեան Եւրոպա առաջին տեղը կը գրաւէր ճարտարարուեստի մէջ եւ յարմարած էր շարժումին: Պատերազմէն ետք շարժումը, հետեւաբար յարմարումը, կանգ առաւ: Երկրորդ պատերազմին ասպարէզը ձգեց Մ. Նահանգներու եւ Ռուսիոյ: Տեղքայլ ըրաւ, չկրցաւ ըմբռնել, որ թեքնիք փոփոխութեան յարմարելու էր մեքենաներու կատարելագործումով, մեթոտներու փոփոխութեամբ: «Ուշ չէ, բայց ժամանակ կորսնցնելու չէ»: Սակայն ժամանակը շահելու համար մասնագէտներ պէտք են, ժամանակին յարմարող մասնագէտներ պատրաստելու է: «Հսկաներու դարաշրջանին, գաճաճներուն կը մնայ կամ միանալ եւ կամ անհետանալ, դառնալ ստրուկ հսկաներուն»:

Վարիչներուն կը մնայ ուժերը տնտեսել, համակարգել, նախատեսել եւ որոշ ծրագրի մը համաձայն գործել: ապագան պատրաստել: Դժուարին հարց մըն է հաշտեցնել անհատական նախաձեռնութիւնը հաւաքական աշխատանքին հետ: Ծրագիրները բոլոր խնդիրները չեն կրնար լուծել, օրինակ՝ խորհրդային եւ ֆրանսական երկրագործութիւնները, բայց առանց ծրագրի արտադրութիւնն ալ կը մնայ անիշխանական եւ կամ անկարգ: «Կառավարութեան առաջնակարգ պարտականութիւնն ըլլալու է վեր մնալ մասնաւորներու շահերէն, գաղափարական վէճերէն եւ նկատի ունենալ միմիայն հասարակաց շահը եւ մտածել ապագային վրայ»: Պետութիւն եւ անհատ, կանխելու են ապագան, որ չի սպասեր, կը վազէ միշտ, ետին թողելով անհոգները:

Յառաջդիմութիւնը, կեանքի յարափոփոխ ընթացքը, կը պարտաւորէ անհատը միշտ հետեւելու գիտութեան յառաջդիմութեան: Դարձեալ կարեւոր են մշակոյթ, քաջութիւն եւ կամք, բայց բաւական չեն: Գործաւոր մը, պաշտօնեայ մը որոշ ծանօթութիւններ պէտք է ունենան: Պէտք է հետեւին միանգամայն գիտական յառաջդիմութեան, պէտք է իւրացնեն ամէն նորութիւն: Դպրոցը պէտք է պատրաստէ ուրեմն յարմարող, միշտ հետեւող անհատներ: Ճարտարագէտը, բժիշկը, ուսուցիչը պէտք ունին միշտ սորվելու, ուսումնասիրելու, նորութեանց հետամուտ ըլլալու: «Առաջին դաստիարակութեան նպատակը պիտի ըլլայ ուսանիլ սորվեցնել, որովհետեւ դպրոցէն դուրս պիտի գործածէ ինչ որ սորված է եւ պիտի կատարելագործէ գիտցածը»:

Լուի Արման կը հրաւիրէ վարիչները՝ վաղուան սերունդը պատրաստելու: Այդ մտահոգութիւնը ունին ամէն տեղ պետական մարդիկ, որքան կրթական վարիչներ: Խնդիրը բարդ է, երկարել ձրի եւ պարտաւորիչ կրթութիւնը, կրթաթոշակներ յատկացնել ուշիմ, օժտուած պատանիներու, ուսուցիչներ պատրաստել դպրոցականներու թիւին համաձայն եւ բաւարար թոշակներ տալ պատրաստուած ուսուցիչներու: Գիտութեանց մասնագէտները կը նախընտրեն ճարտարարուեստի մէջ ծառայել, քան դպրոցներու մէջ, որովհետեւ պայմանները նպաստաւոր են եւ ամենուրեք մասնագէտներ կը փնտռուին բաւական վճարումներով:

Հալեւի եւ Արման պատմութեան ընթացքը կը ներկայացնեն, նկատի չունին յառաջդիմութեան նպատակը, ցոյց կուտան «կենսական թափը»: Արման թեքնիք յառաջդիմութիւնը կը նկատէ մղիչ ուժ, փոփոխութեան ազդակ, բայց նոյնինքն Էնգելս միակ ազդակ, չէր ընդուներ:

Գործը թելադրիչ է, ակադեմական Մորուա կը յանձնարարէ կարդալ զայն եւ խորհրդածել:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՖՐԱՆՔԵՒԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

2) Դատական մարզին մէջ.— Ժողովրդավար երկիրներու մէջ ի զօրու բոլոր ապահովութիւնները նախատեսուած են: Անկէ զատ, ամէն անգամ որ ֆրանսական հպատակութիւն ունեցող անձ մը դատարանի հետ գործ ունենայ, ատեանին անդամներէն առ նուազն մէկ հոգին ֆրանսական հպատակութիւն ունեցող մէկը պիտի ըլլայ: Եթէ երդուեալ դատաւորներ կան՝ առնուազն մէկ երրորդը ֆրանսական հպատակութիւն ունեցողներէ բաղկացած պէտք է ըլլայ: Եթէ դատը ընտանեկան հարցի մը հետ կապ ունի, ատեանին բաղկացուցիչ դատաւորներուն մեծամասնութիւնը պէտք է ըլլայ ֆրանսական հպատակութիւն ունեցող: Եթէ միայն մէկ դատաւորով ատեան մը ըլլայ, եւ եթէ այս դատաւորը եւրոպական ծագում չունի, Եւրոպացի օգնական մը պիտի ունենայ պարտադրաբար:

Պաշտօնեաներու իրաւունքները պիտի պահպանուին:

Ինքնորոշման օրը պաշտօնի գլուխ եղող պաշտօնեաները պիտի շարունակեն իրենց գործին գլուխը մնալ ըլլա՛յ որպէս ալժերական հանրային սպասարկութեան պաշտօնեայ, ըլլա՛յ որպէս թէքնիք օժանդակութեան մաս կազմող պաշտօնեայ:

Մասնաւոր մարմիններ պիտի կազմուին Եւրոպացի փոքրամասնութեան իրաւունքները պաշտպանելու համար:

Հանրօգուտ կազմակերպութիւն նկատուած պահպանման ընկերութիւն մը պիտի կազմուի, որ ինքնորոշման թուականէն սկսեալ իրաւասու պիտի ըլլայ Եւրոպացիներուն իրաւունքները պաշտպանելու: Այս ընկերութիւնը պիտի կարենայ դատարանի միջոցաւ, կամ հանրային իշխանութեանց մօտ կատարուած միջամտութիւններով, պաշտպանել Եւրոպացիներու անհատական իրաւունքներն ու մասնաւոր շահերը: Պիտի կարենայ նաեւ պահել մշակութային ու բարենպատակ հաստատութիւններ: Իր վարիչ մարմինը բաղկացած պիտի ըլլայ հոգեւորական, դատական ու փաստաբանական մարմիններու ներկայացուցիչներէն:

Ապահովութեանց Դատարան մը պաշտօն պիտի ունենայ հսկելու տրուած ապահովութեանց գործադրութեան վրայ, ու եթէ հարկ ըլլայ՝ դարմանելու այն անարդարութիւնները, որոնց զոհ կրնան երթալ ֆրանսական հպատակութիւն ունեցող Ալժերացիները: Խտրականութեան զոհ գացած ոեւէ քաղաքացի կրնայ այս դատարանին միջոցաւ պահանջել, որ չեղեալ նկատուի իրեն դէմ ձեռք առնուած միջոցը, եւ համապատասխան վնասուց հատուցում ստանալ:

Դ) ՕՏԱՐԱՀՊԱՏԱԿ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱԳԱՆ

Այն Ֆրանսացիները, որոնք ծննդավայրի կամ բնակութեան պատճառաւ չեն կրնար օգտուիլ քաղաքացիական ու ապահովութիւններու իրաւունքներէն, ինչպէս նաեւ այն Ֆրանսացիները, որոնք երեք տարուան մտածելու շրջանին աւարտումէն ետք չեն ուզեր Ալժերացի ըլլալ, պիտի նկատուին Ալժերիոյ մէջ, ապրող առանձնաշնորհեալ օտարականներ: Ասոնք իրաւունք պիտի ունենան ազատ կերպով Ալժերիա հաստատուելու, կամ հեռանալ Ալժերիայէն: Քաղաքացիական իրաւունքներու, պաշտօններու տիրանալու, ժառանգական ու ընկերակցական իրաւունքներու տեսակէտէն, պիտի վայելեն միւս Ալժերացիներու ունեցած միեւնոյն իրաւունքները: Պիտի օգտուին հանրային ազատութիւններէն: Իրաւունք պիտի ունենան իրենց լեզուն խօսելու եւ դպրոցներ բանալու: Պիտի յարգուին իրենց ինչքերն ու շահերը: Ընկերութիւններու համար իրաւունքներու հաւասարութիւն պիտի տիրէ: Կարելի պիտի չըլլայ զիրենք Ալժերիայէն դուրս վտարել՝ առանց նախապէս ֆրանսական կառավարութեան համաձայնութիւնը առնելու:

Ե) ՖՐԱՆՔԵՒԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանքեւալժերական գործակցութիւնը նպաստաւոր է թէ Ֆրանսայի եւ թէ Ալժերիոյ համար: Կը համապատասխանէ տրուած ապահովութեանց ապահովութեան: Թոյլ կուտայ, որ անհատական շահերը պահպանուին եւ Ֆրանսայի ու Ալժերիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող տնտեսական յարաբերութիւնները շարունակուին եւ զարգանան:

Փոխանակութեանց եւ դրամի մշտական դրութեան շնորհիւ, Ալժերիոյ բարգաւաճման մէջ ոչ մէկ խզում կ'ըլլայ: Ալժերիա կը շարունակէ մնալ Ֆրանքի գօտիին մէջ, եւ Ֆրանսայի ու Ալժերիոյ միջեւ կատարուած փոխանակութիւնները կը վայելեն կատարեալ ազատութիւն:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԱՇՏԸ

—o—

ԽՄԲ.— Ամէն տարի, ամառը, անսովոր եռուզեռ մը կը սկսի ամբողջ Իրանի մէջ, ուր որ Հայեր կ'ապրին: Կը կազմակերպուի ուխտագնացութիւն մը դէպի Աւարայր, Տղմուտի ափերը, Շաւարշանայ դաշտը, ուր կանգուն կը մնայ Ս. Թադէի վանքը: Յաճախ տպած ենք հատուածներ ուխտաւորներու նկարագրութիւններէն: Այս անգամ աւելի ընդարձակ նկարագրութիւն մը, գաղափար մը տալու համար ուխտագնացութեան եւ ուխտավայրին մասին:

Թեհրանէն Թաւրիզ, Կասպից ծովու արեւմտեան լեռնաշխարհը, իր աշխարհագրական դիրքով ու ֆիզիքական կառուցուածքով, դասագրքերէն եւ յուշագրութիւններէն ծանօթ էր ինծի: Շատ ուրախ պիտի ըլլայի՝ եթէ այդ լեռնաշխարհին մէջէն ինքնաշարժով անցնէի: Օդանաւը որ ամպերու վերէն կը սաւառնի՝ շատ քիչ բան կը ցուցնէ: Քիթս օդանաւի պատուհանին ապակիին փակցուցած, մեծ հետաքրքրութեամբ կը դիտեմ լեռ, ձոր, հովիտ: Մինչեւ Թաւրիզի շրջանը դաշտավայրին չերեւիր:

Թաւրիզի բարձրաւանդակի դաշտավայրը սակայն, լեռներու վրայ, երկնքի դէմ բացուող մեծ սեղանի մը տպաւորութիւնը կը թողու վրաս: Բարձունքէն դիտելով, Թաւրիզի անծայրածիր դաշտավայրը, իր գորգանման նախշուն տեսքով, կը հաստատէր թէ կը սաւառնէինք բերրի եւ արդիւնաշատ հողամասի մը վրայէն:

Արդէն Թաւրիզի վրայ ենք: Յափշտակութեամբ կը դիտեմ: Ընդարձակ տարածութեամբ կանանչութիւնով ծածկուած քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը թողու վրաս: Շատ բան լսած էի եւ շատ բան ալ կարդացած Թաւրիզի մասին: Մեր պատմութեան, մանաւանդ մօտ մէկ դարու մեր պատմութեան առանցքը կազմող քաղաքներէն կամ վայրերէն մէկը հանդիսացած էր: Հին փափաք մըն էր աչքերով տեսնել մեր պատմութեան հետ առնչութիւն ունեցող վայրերը: Այժմ այդ փափաքիս մասամբ գոհացում պիտի տայի՝ ոտք դնելով Ատրպատականի կեդրոն քաղաքի հողին վրայ:

Տակաւին օդանաւին սանդուխներուն վրայ, կը հաստատեմ թէ Թաւրիզի կլիման առողջ կլիմայ էր յար եւ նման իր գծին վրայ գտնուող Արեւմտեան Հայաստանի կլիմային: Լիաթոք շնչեցի օդը:

Մեծ հետաքրքրութեամբ կը դիտեմ շուրջս բոլորս: Նոր քաղաք, նոր միջավայր ու վերջապէս Թաւրիզը իր կենդանի եւ խօսուն պատկերով: Գեղեցիկ քաղաք է, մաքուր, ընդարձակ պողոտաներ, կոկիկ շէնքեր, քիչ մը աւելի եռանդուն եռուզեռով, քան հարաւի ժողովուրդը: Այս պարագան, իմ մտքով, կլիմային վերագրեցի: Վերջապէս մեր ինքնաշարժը կանգ կ'առնէ լայն պողոտայի մը վրայ, Ատրպատականի Առաջնորդարանին առջեւ: Առաջին անձը, որ բարի գալուստի ուրախ ժպիտով մեզի կ'ողջունէ իր փայտեայ սրունքով եւ անթացուպով, Ատրպատականի Հայոց Թեմական Խորհուրդի ատենապետն է, Հայկ Ստեփանեան: Կը մտնենք երկփեղկեայ մեծ դռնէ մը ներս ու ինքզինքս կը գտնեմ ընդարձակ շրջաբակի մը մէջ: Կանանչութիւն, ծառ ու ծառաստան, այս բոլորին հետ խումբ խումբ ժողովուրդ զրոյց կ'ընեն: Առաջին իսկ վայրկեանին տպաւորութիւնս դրական կ'ըլլայ Ատրպատականի մեր ժողովուրդին մասին, որ ծանօթ է իր խանդավառութեամբ եւ հետաքրքրութեամբ: Աջին Առաջնորդարանի շէնքն է: Դրան սեմին կանգնած է Ատրպատականի Թեմին երիտասարդ առաջնորդը Արսէն Վրդ. Աւետիքեան: Ներս կը մտնենք, դահլիճը, ուր կը գտնենք Թեհրանի Թեմին Առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան եւ ալեզարդ Կարապետ Աւագ քահանայ Մանուկեան: Ժողովուրդը գրաւեր է դահլիճի աթոռները: Ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընեն մեր խօսակցութեանց, նոյն ատեն ումպ խմելով անխուսափելի թէյը:

Ժողովուրդը հետզհետէ կը քաշուի: Մենք կը բարձրանանք առաջնորդարանի վերնայարկը:

Մեր սենեակին հանդիպակաց կողմը ճաշարանն էր: Մաքուր, կոկիկ ճաշարան մը, որ ախորժակ չունեցողին ախորժակ կը բանայ: Ճաշարանին լայն պատուհանները կը բացուին բակին վրայ: Այս հաճելի ճաշարան – սենեակին կից է խոհանոցը ու Հայ Օգնութեան Միութեան անդամուհիները զբաղած էին կէսօրուան ճաշի պատրաստութեամբ: Հրաւիրուեցանք ճաշարան: ՀՕՄի անդամուհիները սկսան կատարել իրենց պարտականութիւնը: Արտակ Սրբազան այս կիները անուաներ էր Իղաբեր Կանայք: Ճաշէն ետք քիչ մը հանգստացանք: Ինծի համար մեծագոյն փափաքս եղաւ երթալ եւ տեսնել Մ. Իշխանը, որ անհանգստութեան մը հետեւանքով անկողին դամուած էր: Կ'երթանք խմբովին: Մուշեղ Իշխանի հիւրընկալն է շատ համակրելի երիտասարդ Գնդապետ Էմիլ Յակոբեանը: Գնդապետը եւ իր ազնիւ Տիկինը մեզ կ'առաջնորդեն Իշխանին ննջասենեակը: Կարօտով կը ղիմաւորեմ զինքը: Երբեք չէի կրնար մտաբերել թէ այդքան շուտ պիտի կարօտնայի Պէյրութցիները: Իշխանին հետ քաշքշուքի հաճելի խօսակցութիւն մը ծայր կ'առնէ:

(1 Շար.)

Ալժերական չուկան լայն կերպով բաց կ'ըլլայ Ֆրանսական արդիւնաբերութեան առջեւ. Ալժերիոյ արտադրութիւնները (գինի, պտուղներ, բանջարեղէն) կը շարունակեն բաց առաջնոյն ազատ կեր – պով ծախուիլ Ֆրանսայի մէջ. այսպէս՝ ապահովուած կ'ըլլայ Ալժերիոյ տնտե – սութիւնը :

Ֆրանսական ձեռնարկները կրնան, ա – ռանց խտրականութեան, շարունակել ի – րենց արդիւնաբերական ու առեւտրական գործունէութիւնը :

Կոնստանդինի Ծրագրին մարզին մէջ սկսած ճիգը կը շարունակուի. Ֆրանսա հիմակուընէ յանձն կ'առնէ երեք տար – ուան համար շարունակել Ալժերիոյ տն – տեսական բարգաւաճման ի նպաստ սկը– սած իր ճիգը : Երեք տարուան այս պայ – մանաժամը նորոգելի է : Այսպէս՝ Ալժե – րիոյ տնտեսական բարգաւաճումը որեւէ ընդհատում չունենար եւ Ֆրանսայի ըս– կըսած ճիգը վտանգուած չըլլար :

Ֆրանսա պիտի շարունակէ Ալժերիոյ մէջ սկսած իր մշակութային գործը :

Ֆրանսական դպրոցներ ու երկրորդա – կան վարժարաններ պիտի շարունակեն տարածել Ֆրանսական մշակոյթը : Երկու երկիրներէն իւրաքանչիւրը պիտի կարե – նայ, միւսին հողամասին վրայ, հանրա – յին կամ անհատական դպրոցներ բանալ : Միեւնոյն պայմաններու մէջ տրուած տիտղոսներն ու վկայականները ի զօրու կ'ըլլան երկու երկիրներուն մէջ : Ալժե – րիոյ հանրային դպրոցներուն մէջ Ֆրան– սական բաժիններ պիտի բացուին բաւ – ական թիւով Ֆրանսացիներու պահանջնե – րուն :

Ֆրանսա պիտի շարունակէ իր շատ լայն աջակցութիւնը բերել Ալժերիոյ կրթա – կան, գիտական, մասնագիտական պատ – րաստութեան : Ալժերիոյ տրամադրութեան տակ պիտի դնէ Ֆրանսացի մասնագէտ – ներ : Հետզհետէ աւելի մեծ թիւով ալժե– րացի ուսանողներ պիտի ընդունի Ֆրան– սայի դպրոցներուն, համալսարաններուն եւ գիտական կեդրոններուն մէջ :

Ֆրանսա Ալժերիոյ պիտի տրամադրէ նաեւ վկայուած մասնագէտներ, փորձա – ռու պաշտօնեաներ, գիտական օժանդա– կութիւն (մարդոց կամ տեղեկութիւնն – րու ձեւին տակ) :

Ինքնորոշման օրը պաշտօնի գլուխ գտ– նուող պաշտօնեաները բաց օրէնի պիտի մնան իրենց գործին վրայ. ալժերական կառավարութեան կողմէ գործէ կրնան հանուիլ միայն Ֆրանսական իշխանու – թեանց հետ խորհրդակցելէ ետք : Եթէ այս պաշտօնեաները կը փափաքին իրենց գործը ձգել՝ պիտի կարենան Ֆրանսա գալ ու մտնել հանրային սպասարկու – թեան մէջ : Եթէ կը փափաքին Ալժերիոյ մէջ իրենց պաշտօնին գլուխը մնալ ա – ռանց Ալժերացի դառնալու, պիտի նկատ– ուին թէքնիք օժանդակներ եւ ապահո – վութիւն պիտի ունենան, թէ իրենց գոր– ծին գլուխը պիտի պահուին :

(Մնացեալը յաջորդով.)

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Սովի եւ անօթութեան երկրին մէջ, ինչպէս Թուրքերը կը ներկայացնեն ի – րենց ... Հանրապետութիւնը, կը թուի թէ անօթութեան տեսակ մըն ալ կայ, որ «անուն չունի» : Եւ փրոֆէսէօրներն ալ կը տառապին այդ անօթութենէն : Այս – պէս Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ «Թարգմանութեան դիւան» անունին տակ աշխատող ժամադրատան մը մէջ ան – պատշաճ վիճակով ձերբակալուեցան եր– կու թուրք փրոֆէսէօրներ :

Քաղաքըլըտէրէ Պէսթէքեար փողոցը կը– նոջ մը կողմէ կը բանեցուէր այս լիւքս ժամադրատունը :

Բարոյականի ոստիկանները իբրեւ նա– մակի ցրուիչ տան դուռը բախելով անա– կնկալօրէն ներս մտան եւ երկու փրոֆէ – սէօրները 17ամեայ աղջիկներու հետ ան– պատշաճ վիճակի մէջ բռնեցին : Անչա – փահաս ուրիշ աղջնակներ ալ գտնուեցան : Տանտիրուհին ձերբակալուեցաւ եւ աղ – ջիկները հիւանդանոց ղրկուեցան :

ԿԻՆԸ ԿԸ ՑԱՆԶՆԷ ՀՈՃԱՅԻՆ

Ուշաքէն կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն.— Գաղպաշը գիւղէն Մեհմէտի մանկամարդ եւ գեղանի կինը բռնաբարող նոյն գիւղի հոճան ձերբակալուեցաւ :

Հոճան, Մեհմէտի վըլն վէրքերը մէջոյ մը դարմանած, յետոյ իրեն ըսած էր . « Որպէսզի կարենամ բուժել քեզ, պէտք է որ գիշեր մը կնոջդ հետ միասին պառ – կիմ » :

Մեհմէտ ընդունած էր այս առաջարկը եւ հոճան պաղանօրէն կնոջը սեննակը ա – ռած էր գիշեր առեն :

ԱՅՍ ՄԷԿՆ ԱԼ ՈՒՐԻՇ

Կայիանթէպէն կը գրեն Թուրք թերթե– րուն.—

Եղեռնալատ առեանը մահուան դատա– պարտեց 22ամեայ Օսման Թաշտէմիրը, որ վեցամեայ աղջնակ մը քարով գըլ – խէն վիրաւորելէ ու լայն նուաղեցնելէ ետք՝ ըլկած էր պատիւր : Աղջիկը այս ատրաժանդղու յարձակումին չդիմանա – լով մեռած էր հիւանդանոցին մէջ : Օս– ման այս յարձակումը գործած պահուն տեղի մէջ իր նշանախօսութեան հանդէսը տեղի կ'ունենար :

Օսմանի հայրը, գիւղին խմամը, Ահ – մէտ, դատարանին մէջ վկայութիւն տը– ւաւ եւ յայտնելով որ զաւակը կրնայ գործած ըլլալ այս արարքը՝ ըսաւ. «Կը պահանջեմ անոր կեղատա մարմինը բը– նաջնջել » : Դատաւորահը լեցուցած ժողո– վուրդը ծափահարեց հօրը այս խօսքերը : Ընդհ . դատախազն ալ Օսման Թաշտէմի– րի դէմ մահապատիժ պահանջեց : Երբ ներկաները կըկին ծափահարեցին, ոճ – րագործն ալ ծափահարութեան մասնակ – ցեցաւ :

ՏԻՐԷՊԼԵՅԻ –

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն .—

Կատալի վահատամբանէրէն խուլ եւ համր Ալի Եւնիկէօրմէզ, որ դռնապանու– թիւն կ'ընէ Ծապանող փողոցի հանրատու– ներէն մէկուն մէջ, Թարլապաշըի մէկ նը– պարավաճառէն դաշոյնի սպառնալիքով ձրի գինի ուզեց, խանութին ապակիները կոտրեց անցորդներուն վրայ յարձակե– լով սարսափի մատնեց զանոնք, յետոյ յարձակեցաւ նաեւ ոստիկաններուն վրայ, որոնք կը միջամտէին :

Երթեւեկը կանգ առաւ, բազմութիւնը դիտեց վաղահամբաւին եւ ոստիկաննե – րուն պայքարը : Քոմիսէրը ժողովուրդէն խնդրեց որ ցրուին, որովհետեւ ի հարկին զէնք պիտի գործածէր :

Ժողովուրդը մէկ կողմ քաշուեցաւ : Քոմիսէրը կրակեց Ալիի զատակին, բայց վահահամբաւը շարունակեց յար – ձակիլ ոստիկաններուն վրայ : Քոմիսէրը աթոռ մը նետեց Ալիի գլխուն եւ վրան յարձակեցաւ : Կարճ կռիւէ մը ետք, ձեռ– քէն դաշոյնը առնելով ձերբակալեց զայն, եւ ծափահարուեցաւ ամբոխէն :

Ապահովութեան տնօրէնը յայտարարեց թէ պիտի վարձատրէ քոմիսէրը :

ԻՆՔԶԻՆՔԸ ԿԱՅԻՆՈՎ ԹԼՓԱՏԵՑ...

ՍԱՐԸՔԸՇԼԱ.— Թօնուս գաւառակին մէջ երեք զաւկի հայր 35ամեայ Ահմէտ Բաշա, կնոջը ամուսնալուծումի սպառ – նալիքին առջեւ ճարահատ, ինքզինքը կա– յինով թլփատեց ... :

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՏՂՈՑ ԽՆԴԻՐԸ

Պոլսոյ Ապահովութեան Տնօրէն Նէճ – աէթ Ուզուր մամլոյ հաւաքոյթին ըն – թացքին փողոցներուն մէջ թափառող հա– զարաւոր անօք ու անպատսպար տղա – յոց մասին իր կատարած քննութեանց արդիւնքը պարզեց : Ուզուր անհրաժեշտ նկատեց պաշտպանել այս տղաքը, որոնք վաղը մէյմէկ փրոֆէսիոնէլ վաղահամ – բըլալու դատապարտուած են :

Ուզուր դիտել տուաւ թէ Պոլսոյ փողոց – ներուն մէջ թափառող հազարաւոր տը – ղաք կը գտնուին, եւ պաշտօնական իշ – խանութեանց առնձեր՝ ժողովուրդն ալ անտարբեր կը մնայ անոնց ճակատագրին հանդէպ : «Պոլսոյ մէջ, ըսաւ փոքրամա– նութիւնները այս խնդիրը իրենց մէջեւ խորհրդակցաբար լուծած են» :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐՕՇՆԵՐԸ ՔՈՒՐՁԻ ՏԵՂ ԳՈՐԾԱԾԵՐ ԵՆ

ԿԱԶԻԱՆԹԵՊ.— Քիլիսի քաղաքապե – տական մթերանոցին մէջ գտնուած հին – ցած թրքական դրօշները Ռամազանի թըն– դանօթները պատրաստելու համար քուր– ջի տեղ գործածուած են : Ասոր հետեւան– քով դաւառակի քայմաքամը հրաժարած, երկու պաշտօնեաներ ալ պաշտօնանկ ե – ղած են :

Կացութիւնը երեւան ելած է երբ թըն– դանօթը արձակուելէ ետք թրքական դրօ– շի կտորներ ցանցնուած են շրջակայքը :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի Ամասիոյ Հայ– րենակցական Միութեան տարեկան ընդհ . ժողով – խնջոյքը տեղի ունեցաւ Մարտ 11ին, Կիրակի կէսօրէն ետք, Բարեգոր– ծականի սրահին մէջ :

Վարչութիւնը սովորութիւն ըրած է իր տարեկան ընդհ . ժողովը խնջոյքով մը համեմել : Շէն ու ուրախ սեղաններու շուրջ, հայրենակիցները վերապրեցնել գեղեցիկ Ամասիայի, գեղեցիկ սովորու – թեամբ, խօսիլ ու պատմել, ապրելու հա– մար գէթ մէկ անգամ հին – հին անցեալի յիշատակներով :

Ինչպէս ամէն անգամ, այս տարի եւս բաւական հոծ բազմութեամբ հայրենա – կիցներ ներկայ էին :

Վարչութեան փոխ – նախագահ Պ . Լե– ւոն Քէլէչեան ժողովը բանալով, բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն, բացատ– րեց ժողովին նպատակը : Այս տարուան վերջաւորութեան լոյս պիտի տեսնէ Ա – մասիոյ պատմագիրքը նախաձեռնու – թեամբ եւ զոհաբերութեամբ կիպրոսա – բնակ հայրենակից Պ . Գաբրիէլ Սիմոն – եանի, խմբագրութեամբ բանաստեղծ Արսէն – Երկաթի եւ գրողներու վարչու– թիւնը իր կարգին անհրաժեշտ նիւթեր պատրաստած եւ ուղարկած է : Վարչու – թեան նախագահ Պ . Տիգրան Զօրիկեան իր կարգին, հայրենակիցներէն խնդրեց աւելի մօտիկ յարաբերութիւն, աւելի հո– գածութիւն ցոյց տալ միութեան :

Գանձապահ Պ . Յար . Չէքէմեան ներ – կայացուց միութեան նիւթական վիճակը : Ըսաւ թէ սնտուկը հարուստ չէ : Մեր նիւթական աղբիւրները շատ համեստ են, իսկ պահանջը՝ մեծ :

Պ . Զօրիկեան յայտնեց թէ, վարչու – թեան շրջանը լրացած ըլլալով, պէտք է ձեռնարկել նոր ընտրութեան : Նոր դէմ – քեր լծել գործունէութեան :

Ընդհ . ժողովը յարմար գտաւ նոյնու – թեամբ վերընտրել վարչութիւնը, աւել– ցնելով երկու հայրենակիցներ, յանձին Պ . Տիգրան Եղիազարեանի եւ Պ . Արամ Նիկողոսեանի :

Ուրեմն, նոր վարչութեան կազմն է Պ . Տիգրան Զօրիկեան՝ նախագահ, Պ . Լեւոն Քէլէչեան՝ փոխ – նախագահ, Պ . Կար . Պօլիկեան քարտուղար, Արփինէ Չէպիլ – եան՝ փոխ – քարտուղար, Պ . Յ . Չէքէմ– եան՝ գանձապահ եւ խորհրդականներ՝ Պ . Գրիգոր Յովակիմեան, Պ . Օննիկ Նեկ– սարլեան, Պ . Տիգ . Եղիազարեան եւ Պ . Արամ Նիկողոսեան :

Նոր վարչութիւնը, նոր եռանդով գոր– ծի լծուելով, տուաւ գեղեցիկ որոշում – ներ :

Յետոյ հայրենակիցները ճոխ սեղաննե– րու շուրջ կերան, խմեցին, խանդավառ մթնոլորտի մէջ, լայնօրէն նիւթապէս օ– ժանդակելով Միութեան սնտուկին :

ԿԱՊՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԱԻԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՈՏՈՐԱԺԷՆ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Արեւը նոր ծագած էր չղթայ լեռներու վրայ, որոնք Վանայ ծովուն հարաւա – կողմը կը տարածուին : Երկինքը պայծառ էր : Գարունը սփռած էր իր գեղեցկու – թիւնը հորըզին :

Այդ պահուն, ապառաժի մը տակ մարդ մը կանգ կ'առնէր : Ցիտունը անց, բարձ– րահասակ, ոսկրոտ, թիկնեղ ու յաղ – թանդամ կ'երեւար : Լայն ու մէս ճակատ մը ունէր, որուն խորշումները կը մթըն – նային կարծես, ալեխառն մօրուք մը՝ որ մինչեւ կուրծքին մօտը կ'իջնէր, եւ մեծ ու վեհ աչքերուն հրավառ նայուածքը խորհրդաւոր ու հմայիչ էր :

Հագած էր պարսիկ ֆաքիրներու յա – տուկ վերարկու մը, հնամաշ տփղէկ մը եւ նաշխուն շապիկ մը : Իսկ գլուխը ըղ– րած էր ալտոտ, գրեթէ կաշի կտրած գտակ մը, որուն վրայ մետաքսէ թելերով հիւսուած նկարներ կը նշմարուէին : Գա– լով ոտքերուն, պատառած մուճակ մը կը ծածկէր զանոնք :

Թեւէն կախած էր սեւ կտաւէ տոպրակ մը ու ձեռքը հաստ գաւազան մը կար :

Այս էր այդ հսկայ մարդուն ամբողջ ունեցածը :

Ապառաժին տակ նստելէն ու վայրկեան մը հանգչելէն ետք, խորին տրամու – թեամբ մը ձեռքը ճաղատ ճակտին խոր– շումներուն վրայ դրաւ ու սկսաւ մտածել :

Ի՞նչ կը մտածէր :

Աստուած գիտէ ... :

Ու կէս ժամ ետք, մեքենաբար ոտքի ե– լաւ ու չղթայ լեռներու ամէնէն երկիւ – ղալի կիրճին մէջ յառաջացաւ, որուն չորս կողմը հսկայ ապառաժներ, անտառ– ներ ու թաւուտներ շրջապատած էին :

Երբեմն կանգ կ'առնէր, ուշադրու – թեամբ նայուածքը դէպի կիրճին մթին վայրերը կը սեւեռէր, բան մը փնտռելու պէս շուրջին կը դիտէր եւ չկրնալով ինք– զինք զսպել, ակամայ հառաչանք մը կը հանէր բերնէն ... :

Երբեմն ալ օձապտոյտ ճամբէն շեղե – լով, անտառին ապառաժներուն մէջ կը յառաջանար ու աւելի հեռուները կը դի– տէր :

Այսպէս, ամբողջ օրը մթնցուց կիրճին մէջ : Վերջալոյսի առեն, պղպուկ աղ – բիւրի մը մօտ նստած, պատառ մը հաց կերաւ ու շարունակեց ճամբան :

Լուսին չկար, բայց երկինքը վճիտ էր ու աստղերու լոյսը կը ցոլար :

Կէս գիշերուան մօտ, անծանօթ մարդը Վանէն քանի մը ժամ հեռաւորութիւն ունեցող հայաբնակ գիւղ մը հասաւ :

Շուները սկսան հաչել : Մարդը՝ փո – խանակ գիւղին մօտենալու, քիչ մը հե – ռու գտնուող վանքը գնաց :

Վանքը պարիսպով մը ծածկուած էր ու միայն դուռ մը ունէր, որ գոց էր : Փուճ տեղ քանի մը անգամ դուռին զարկաւ. բացող մը չեղաւ. հետեւաբար թեւէն վար առաւ տոպրակը եւ նստեցաւ պա – րիսպին մէկ անկիւնը :

— Ինչու պարապ տեղ կը յոգնիմ, մը– մնջեց մարդը խորին դառնութեամբ մը : Արդէն կէս գիշերն անցած է եւ քիչ ետքը լոյսը պիտի ծագի : Աւելի աղէկ է այստեղ սպասել ... :

Ու տոպրակը գլխին ներքեւ դնելով քա– նի մը ժամի չափ քնացաւ :

Դեռ լոյսը չճեղքուած, շուտով մը պատրաստուեցաւ ու Վանայ քաղաքը տանող ճամբան բռնեց :

Քաղաքէն դուրս, ընդարձակ ու ծովուն վրայ նայող արուարձան մը կար, ուր Թուրքերը կը բնակէին : Երբ այդ ար – ուարձանը հասաւ, պահ մը կեցաւ ու նո– րակառոյց ապարանքներուն նայեցաւ :

— Օ՛, ինչ մեծ փոփոխութիւններ, ը– սաւ անծանօթ մարդը ինքնիրեն : Թափ – ուած արիւնը պալատներ շինած է այս երկրին մէջ, Աստուած իմ :

Ու չկրնալով հոգւոյն խռովքը զսպել, վրէժխնդրութեամբ լեցուած «օֆ ...» մը քաշեց :

Յետոյ քաղաքը մտաւ :

Յառաջացաւ դէպի ներքին շուկան, ուր ատեն մը կենդանութիւն կը տիրէր եւ առեւտուրի տեսարանը գրեթէ զուար– ճութիւն մըն էր : Բայց հիմա՞ ... : Ոհ, հիմակ գթալի էր տեսարանը : Կենդանու– թիւնը մարած էր, ամէնուն դէմքին վը– րայ երկիւղալի ստուեր մը կը նշմար – ուէր :

Չկեցաւ. արագ արագ դուրս ելաւ ներ– քին շուկայէն ու նպարավաճառներու բա– ժինը մտաւ : Պահիկ մըն ալ այդ կորովի մարդերուն նկարագիրը դիտեց :

Ոչ, կորով չէր մնացեր այդ յաղթան – դամ մարդերու նկարագրին մէջ : Ծառա– յի մը պէս կեցած էին իրենց գործին գը– լուխը :

— Տխուր բան է աս, նկատեց անծա – նօթ մարդն ինքնիրեն : Կարծես թէ կեան– քը մեռած է այս քաղաքին մէջ, ու ես գերեզմանոց կը գտնուիմ :

Արցունքը լեցուեցաւ դէմքը ծածկող խուիւ խուիւ մօրուքին մէջ ու դառնացուց իր հոգին :

Ժամը չորսի կը մօտենար : Պարիսպին մեծ դռնէն դուրս նետուեցաւ ու Այգեստան կոչուած արուարձանը գնաց :

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ ՕՐ. ԳԸԶԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

	Ն. Ֆ.
Պ. Ստեփան Սրապեան (*Միլանօ*)	100
Պ. Ժան Էքեէմզեան (*Քոլոմպ*)	50
Պ. Րաֆֆի Էքեէմէզեան (*Քոլոմպ*)	50
Պ. Վ. Մոսկոֆեան (*Լը Վեզինէ*)	50
Օրf. Լիզպէթ եւ Անժէլ Գարոյեան	50
Պ. Հ. Պայրամեան	30
Ոմն (*Անիէռ*)	30
Պ. Մ. Մառանջեան (*Պորտօ*)	30
Պ. Ս. Գոնիալեան (*Պորտօ*)	25
Տիկին Լաուխըք (*Փօ*)	10
Նախորդ գումար (ճշդուած)	2.035
Ընդհ. գումար	2.460

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ *Յառաջի* վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ *գրավաճառ* Ծերիկեանց: 13, Րիւ տէ Տօմինիքէն:
ՎԻԷՆ՝ Կ. Տէրմոյեան:
ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան:
ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ. Սիմոնեան:
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան:
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան:
ՊՈՌՏՕ՝ Կ. Տօնէրեան:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Քիւրէնեան:

ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Պելֆոնթէնի իր օդափոխութեան կայանին համար: Տէր եւ Տիկին Տաքուեան 50 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան 50 Ն. Ֆ.:

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Alors ouvrez ce roman envoûtant et laissez vous surprendre. »
« *Le Peuple* » — Bruxelles

« Un beau livre, noble et pur, digne du premier roman de l'auteur, « Le Vert Soleil de la vie ».
« *La Croix* » — Paris.

« C'est un conte lyrique et essentiellement merveilleux, que cette enfance arménienne. »
« *Les Nouvelles Littéraires* » — Paris

« Quel roman !.. La force et la noblesse de l'inspiration accaparent tous les rôles. »
« *Ouest-France* » — Rennes

« Lorsqu'on se laisse entraîner par un récit comme celui de Victor Gardon, on ne pense guère aux problèmes que pose le roman à certains écrivains. »
« *Les Lettres Françaises* » — Paris

STOCK

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց *խումբին: Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ:*

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 29 Մարտ, ժամը 20.30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Արգելք ունեցողները ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր զրկելով իրենց քուէները:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը 31 Մարտ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին:

Դասախօս՝ *ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ*

Նիւթը՝ Բանաստեղծական եւ սիրային լարերը հայ ժողովրդական երգերուն մէջ

Դասախօսութեան ընթացքին պիտի երգեն՝ *Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ:*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ջերմութիւնը ապահովուած:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Կը ներկայացուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի խումբին կողմէ:

ՊՐԵՄՈՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԿՈՄԻՏԷ
եւ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ (*ֆրանսերէն*)

Նիւթ.— Մխիթարեան Հայրերու Կաճառին պատմութիւն եւ ճառագայթում:

ԴԱՍԱԽՕՍ

ՋՕՐ. Փ. ՓՐԷՎՕ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Արեւելեան Լեզուներու Վարժարանին Վարիչը՝

Պ. ՄԻՐԱՄՊԷԼ

Չորեքշաբթի, Մարտ 28, ժամը 21ին

SALLE DEBUSSY (PLEYEL)
252, Fbg. Saint-Honoré

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Դասախօսական հաւաքոյթ, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին Հայ Աղք. Տան մէջ:

ՕՐ. ՆԻՆԱ ԳԱՐՍՈՅԵԱՆ

(*Դասախօս Գոլոմպիա համալսարանի*)

Կը խօսի «Պաւղիկեան Շարժումը» *նիւթին շուրջ, ֆրանսերէն լեզուով:*

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. խաչի ներկայացումը Մայիս 5ին, Շաբաթ գիշեր:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 19ին:

×

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ, ԱՊՐԻԼ 29ԻՆ

×

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Յաղթական՝ հերոսամարտի 47րդ տարեդարձը, *մեծ պատրաստութեամբ: Մայիս 13ին, Մազընոյի սրահներուն մէջ:*

×

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

Տարօնի ժողովրդական երգերու ունկնդրութիւն:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ:

×

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

Ապրիլ 8էն 22

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ »

ՏԷՍԻՆ.— Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Սմբատ Բիւրատի «Վարդանանքը», ձայնասփիւռ մտիկ ընելու ձեւով, առանց դերակատարները նշմարելու, բայց տեսածի պէս ապրումով:

Համառօտագրուած է ձայնասփիւռի համար: Պատրաստութեամբ եւ դերուսուցութեամբ, Վարդ Քհնյ. Աւագեանի: Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Կրօնական ընկերակցութեան:

Մասնակցութեամբ միայն Տէսինի եկեղեցւոյ երգչախումբին անդամներուն:

Տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ:

Մուտք 1 Ն. Ֆ.:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի Մեծ Պահքի վերջին Արեւագալի արարողութիւն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Ֆօրօ Ռէֆս)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արլութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէին ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին՝ Առնուվիլ: Հին եւ Նոր բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ եւ մարմնի ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ, Չորեքշաբթի (28 *Մարտ*):
ՊԱՆԵԷՕ, Հինգշաբթի (29 *Մարտ*):

Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՉՈՄ), *Քատէի* (Փըթի Ժուռնալ) *Ա. յարկը:*

ՖԱ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Ա Շ Ո Ւ Ղ Ղ Ա Ր Ի Պ Ը

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.30ին Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանը

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջ. վարչութեան եւ փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 1, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Դաշնակ՝ *ծանօթ արուեստագէտ*՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ՊԷՆԿԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Արտասանութիւն Օր. ՇԱԼՃԵԱՆ

Հայկական եւ կովկասեան պարեր

Փար'զի Հայ Թատրոնի ընտրուած դերասաններու խումբով մը

Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Հայկական գեղջ. կատակերգութիւն 3 արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Քաղուած Մոլիէռի «Լը Մէտըսէն Մալկրէ Լիւի» *համբաւաւոր թատերախաղէն:*

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՄԱՐՏ — JEUDI 29 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9306 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5167

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍՈՒԳ ԵՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ, ԱՌԺԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ, ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ, ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴ. ԼԱՒԱՏԵՍ ԽՕՍՔԵՐ

Ալժէրի եւ Օրանի մէջ սուգ եւ գործադուլ իրարու կը յաջորդեն։ Եղբայրասպան կռիւներու նոր թիւերն են՝ 50 մեռեալ եւ 250 վիրաւոր։

«Առժամեայ գործադիր» Մարմինը կազմուած է։ Նախագահն է Աբտերահման Ֆարէզ, փոխ նախագահ երեսփոխան Ռոժէ Ռոթ։ Անդամներու ընդհանուր թիւն է 12, որոնց 9ը մահմետական եւ երեքը ֆրանսացի են։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահ Հայնրիխ Լիւպքէ 4 օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար Վիէննա կը գտնուի այս միջոցիս։ 1908էն ի վեր առաջին անգամն է որ գերմանական Պետութեան բարձրագոյն անձնաւորութիւնը Աւստրիա կ'այցելէ պաշտօնապէս։

ՍԱԼԱՆԻ աջ բազուկը նկատուած եւ Ալժէրի մէջ ձերբակալուելով այժմ Փարիզ բանտարկուած նախկին զօրավար Ժուհօ շուտով դատաստանի պիտի ենթարկուի։ Մասնաւոր օրինագիծով մը եւ ամէնէն ուշը 15 օրուան ընթացքին, Ժուհոյի դատավարութիւնը պիտի կատարուի զինուորական Բարձր Ատեանին կողմէ, որու վճիռը անվերաքննելի պիտի ըլլայ։

ՊՈՐՏՈՅԻ շրջանին մէջ ձայնասփիւռէն լսելի չեղաւ Զօր. տը Կոլի Երկուշաբթի օր արտասանած ճառը, ահաբեկիչներ փճացուցած ըլլալով ելեկտրական բարձրաձիգ հոսանքի գիծերը։

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ «այո՛» որոշած են պատասխանել երկրին մեծագոյն կուսակցութիւնները, եւ այդ ուղղութեամբ կոչ ըրած են ընել իրենց անդամներուն։ Առայժմ «ո՛չ» պատասխանելու որոշում առած են «Հանրապետութեան Միութիւնը», Փիէռ Փուժատի վարած «Ֆրանսական Միութիւն եւ Եղբայրակցութիւն» կազմակերպութիւնը եւ Ռոժէ Թրենքիէի նախագահած «Միութեան» Փարիզի մասնաճիւղը։

ԱՊԱԶԻՆՈՒՄԻ 17 պետերու ժընեւի ժողովը իր 10րդ նիստը գումարեց։ Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան արտաքին նախարարները՝ Տին Ռըսք եւ Անտրէյի Կրոմիքօ գլուխ գլխի տեսակցութենէ մը ետք, միասնաբար յայտարարեցին թէ Պերլինի համար Արեւմուտք - Արեւելք ծանր վէճին մէջ «որոշ յառաջդիմութիւն» կայ եւ երթալով աւելի յստակ կը դառնան ու կը «պարզուին փոխադարձ համաձայնութեան եւ անհամաձայնութեան կէտերը»։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ լաւատեղեակ աղբիւրները կը հաստատեն թէ Խորհ. Միութիւնը որոշած է դադրեցնել համայնավար Չինաստանի ի նպաստ կատարած օգնութիւնը։ Կ'ըսուի թէ այս որոշումը, թէեւ մեծ մասով արդիւնքն է երկու երկիրներու միջեւ տիրող տարակարծութեանց, այսուհանդերձ կապ ունի Խորհրդային տնտեսական «օգնութեան» միջազգային փորձի մը հետ, որով առնէ մը ի վեր Խորհ. Միութիւնը կը ջանայ իր օգնութեամբ յողնութեան մատնել» նախընտրաբար ոչ - համայնավար երկիրներ, ինչպէս Հնդկաստանը եւ Ինտոնեզիան։

ՄԱԿ-ի նախաձեռնութեամբ կատարուած խորհրդակցական հանդիպումներու շնորհիւ, Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն սկզբունքով համաձայն են գործակցելու անջրպետի հետախուզական մարզին մէջ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գիտնական եւ քիմիագէտ Ալէքսէյի Կոլուպ որ անցեալ Հոկտեմբերին Հոլանտա ապաստանած էր, այժմ դիմում ըրած է տեղական Խորհ. դեսպանատան որպէսզի երկիր վերադառնայ, ուր մնացած է իր երիտասարդ կինը։ Հոլանտայի պատկան իշխանութիւնները քննութիւն կը կատարեն, ճշդելու համար թէ «կամաւո՞ր եւ ազա՞տ» է «հայրենադարձին» որոշումը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 6ին, զինուորական պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Դամասկոսի մէջ։ Հանրապետութեան նախագահը իսկոյն հրաժարած է եւ իշխանութիւնը ձեռք առած է բանակը։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին, սակայն Պէյրութ հասած առաջին լուրերուն համաձայն, անցեալ Սեպտեմբերի 28ի պետական հարուածին բնոյթը ունի այսօրուան զինուորական շարժումը։ Բանակը առարկած է թէ այն ատեն գործի գլուխ եկող քաղաքային իշխանութիւնները չեն գործադրած յեղափոխութեան խոկական ոգին եւ նախատեսած սկզբնական ծրագիրը։ Ժամէ ժամ նոր լուրերու կը սպասուի, գիտնալու համար թէ ինչ են զինուորական այս նոր կառավարութեան հիմնական քաղաքական հակումները, ձգտումները եւ անոնց գործադրութեան համար ձեռք առնելիք միջոցները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԿԱԼԸՐԻ ՊԱՐՊԷՍ»ի 10 յարկանի շէնքը հրոյ ճարակ դարձաւ առջի գիշեր, հակառակ 12 հրշէջ խումբերու շուտափոյթ միջամտութեան։ Անծանօթ կը մնայ հրդեհին պատճառը։ Նիւթական վնասները շատ մեծ են։

«ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութեան քաղաքականութիւնը անփոփոխ կը մնայ, յայտարարեց Ատընաուըր, Արեւելեան Գերմանիոյ նախկին բնակիչներու ընկերակցութեան նախագահիս ուղղած իր նամակով։ «Գերմանիոյ վերամիացումը միշտ կը մնայ իր մտահոգութիւններուն կեդրոնը, իսկ Օտեր - Նայսի գիծը չի կազմեր Գերմանիոյ արեւելեան սահմանը»։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարութեան համաձայն, Քուպա մէկ տարուան ընթացքին հարիւր միլիոն տոլարի, այսինքն հինգ հարիւր միլիոն Ն. Փ.ի օժանդակութիւն ստացած է խորհրդային պլոքէն, գլխաւորաբար պատերազմական ինքնաշխեր, հրասայլ, «Միկ» օդանաւ եւայլն։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահը՝ Ֆրոնտիզի միշտ կը մերժէ հրաժարիլ։ Այս վճռականութեան առջեւ զինուորական պետերը կը տատամսին ուժի դիմելու։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Ազգային ժողովրդական համագումարի երրորդ նստաշրջանը բացուեցաւ, կը հաղորդէ «Նոր Չինաստան» գործակալութիւնը։ Քանի մը օր առաջ հաղորդուած էր նստաշրջանին «գաղտնի» բացումը։ Այս համագումարը, որ տեղի կ'ունենայ առաջին անգամ ըլլալով երկու տարուան մէջ, պաշտօնապէս կը ճանչցուի իբրեւ պետութեան գերագոյն օրկանը, իրականութեան մէջ սակայն, ոչ մէկ հեղինակութիւն եւ կշիռ ունեցող խորհրդարան մըն է։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Զ.

Մեթր Մուհամէտ Ֆատըլի պաշտպանողականին շարունակութիւնը.—

Ամբաստանեալներու մօտ գտնուած զէնքերուն եւ գործիքներուն անդրադառնալով, մեթր Ֆատըլ շեշտեց, թէ ինչպէս բոլոր մեղադրեալները յայտարարեցին, այդ զէնքերն ու գործիքները միայն ինքնապաշտպանութեան համար էին։ Ցիշեց զինուորական մասնագէտի այն վկայութիւնը, թէ նման գործիքներ կարելի է գտնել բոլոր շուկաներու մէջ, նոյնիսկ Պէյրութ։ Հետեւաբար, ջրեց ամբաստանագրին մէջ եղած այն հաստատումը, թէ անոնք օտարներու կողմէ յանձնուած էին Դաշնակցականներուն։

Ի վերջոյ անցաւ խռովարարութեան մեղադրանքին եւ շեշտեց, թէ Հայերը որո՞ւ դէմ խռովութիւններ պիտի առաջացնէին։ Միթէ Իսլամներո՞ւն դէմ, ուրիշ համայնքի՞ մը դէմ։ Ոչ անշուշտ։ Եւ որովհետեւ մեր ուսումնասիրութիւնը գիտական եւ իրաւական է, աւելի առաջ կ'երթամ եւ կ'ըսեմ՝ աշխարհի օրէնսգէտներուն հետ ձայն բռնելով. «Երբ մէկը զէնք պահէ եւ նոյնիսկ պատրաստուի խափանարարութեան, եւ սակայն վերջը հրաժարի եւ քաշուի, յանցաւոր չի նըկատուիր»։ Այս պարագային, եթէ պահ մը ընդունինք, որ Հայերը ընդունած են խռովութիւններ ընելու, բայց երբ համայնավարական վտանգը անհետացած է Սուրիայէն, թաղած են իրենց զէնքերը եւ պեթոնով ծածկած, անպարտ են այդ ամբաստանութենէն։

Մեթր Ֆատըլ իր երեքուկէս ժամ տեւող ճառը վերջացուց հետեւեալ կոչը ուղղելով դատարանի յարգելի նախագահին եւ կազմին. «Պ. դատաւորներ, Արաբները ճանչցուած են աշխարհի մէջ իրենց ազգային վեհանձն ոգիով եւ ասպնջական հիւրասիրութեամբ։ Մի թողուք, որ պատմութիւնը մեր ճակտին արձանագրէ, որ դաւաճանեցինք արաբական այս նուիրական առաքինութեան եւ մեր մօտ ապաստանած Հայերը, որոնք այնքան թանկագին ծառայութիւններ մատուցին արաբական երկիրներուն եւ Սուրիոյ, դատապարտեցինք քաղաքական պատճառներով, երբ շատ լաւ գիտենք, թէ անոնք անմեղ են»։

ՄԵԹՐ ԱՊՏԷԼ ՄԷՍԻՀ ՏԱՂՈՒՄԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ

Սուրիոյ մեր մեղադրեալ ընկերներու դատավարութեան շարքը, 17 Մարտի նիստին, երկրորդ խօսողը հանդիսացաւ Մեթր Ապտէլ Մէսիհ Տաղում։

Մեթր Տաղում, իր յարգանքը յայտնելէ ետք դատական կազմին, իբրեւ իր պաշտպանողականի նախաբանը յայտարարեց, թէ Հայերը ասպնջականութիւն գտած են արաբական հիւրընկալ երկիրներու մէջ, հոգիով միացած մեզի թրքական բռնակալութեան դէմ իրենց մղած պայքարով։ Սուրիոյ մէջ Հայերը տունտեղ ըլլալէ ետք, կազմակերպեցին իրենց համայնքային կեանքը, ունեցան մշակութային, մարզական, բարեսիրական միութիւններ եւ քաղաքական կեանք, մեզի հետ միասին պայքարելու համար ի խնդիր այս երկրի անկախութեան։

«Հայերը, ըսաւ Մեթր Տաղում, մեզի հետ էին Ալեքսանտրէթի Սանճաքի ազատագրման պայքարի օրերուն եւ միշտ պատուաւոր կեցուածք մը ունեցան, ինչպէս վկաներ հաստատեցին պատկանելի ատեանին առջեւ»։

Անցնելով դատի էութեան, Մեթր Տաղում յայտարարեց.

«Հարցաքննիչներու կողմէ հարց տրուած է մեղադրեալներուն, թէ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէին, եթէ պատերազմ ծագէր մեր եւ Հայաստանի միջեւ։ Ես, ներկայ ատեանին առջեւ հարց կուտամ դատախազութեան. ի՞նչ կապեր մեզ կը կապեն Ալեքսանտրէթի Սանճաքին։ Մեր հայրենակիցները տարածուած են աշխարհի չորս ծագերուն, Ափրիկէ, թէ Ամերիկաներ։ Արդեօք անոնք կը մոռնա՞ն իրենց հայրենիքը, երբ մենք դադրինք իրենց մասին մտածելէ։ Եւ ինչո՞ւ ամէն տարի հազարաւորներ ուխտի կուգան արաբական երկիրները։ Արդեօք մեր մէջ սուրբ մը կա՞յ։ Ինչո՞ւ օտարութեան մէջ միութիւններ կը կազմեն եւ մեր քարոզչական նպատակներուն կը ծառայեն, նիւթապէս ալ օժանդակելով մեզի։ Ինչո՞ւ Արժանթինի կառավարութիւնը իր հողին վրայ գտնուող մեր հայրենակիցները լրտես չի նկատեր, կամ Պրազիլիոյ մէջ՝ խռովարար։ Ընդհակառակն, մեր հայրենակիցները պատուի ու յարգանքի կ'արժանանան։

«Պարոն դատաւորներ, օր չանցնիր որ մենք չմտածենք պաղեստինցի մեր մէկ միլիոն գաղթականներու մասին։ Իսկ Թուրքերը միայն չարտաքսեցին մէկ միլիոն Հայեր, այլ մէկուկէս միլիոն Հայեր ջարդեցին, պատմութեան մէջ աննախընթաց ջարդ մը կազմակերպելով»։

Խօսելէ ետք նախկին վարչակարգի օրով ի գործ դրուած ապօրինի ու անմարդկային միջոցներու մասին, անդրադարձաւ այն հալածանքներուն, որոնց ենթարկուեցան պարկեշտ եւ օրինապահ քաղաքացիներ, որոնք գիշերանց կ'առեւանգուէին իրենց տուներէն, ծեծի եւ ելեկտրական հոսանքի տակ կը մահանային։ Հին ժամանակները յիշցնող չարչարանքներ ի գործ կը դրուէին այսօր ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստած մեր եղբայրներուն հանդէպ։ Այդ տաժանելի չարչարանքներուն տակ է որ, անոնք ստիպուեցան կեղծ խոստովանութիւններ ընելու, յուսալով որ այդ չարչարանքները վերջ պիտի գտնեն, իրենք քաշուելով։ Բացի այս կեղծ խոստովանութիւններէն, ամբաստանագրի մէջ որեւէ փաստացի տուեալ գոյութիւն չունի՝ հաստատող, թէ ներկայ բանտարկեալներէն ոեւէ մէկը խռովարարութիւն ըրած ըլլայ։

«Ամբաստանագրի երկրորդ կէտը, որ քաղաքացիական կռիւ առաջացնելու մեղադրանքին կը վերաբերի, այդ մասին նոյնպէս որեւէ փաստ չկայ։ Անշուշտ որ Հայերը ունին ներքին պայքարներ, որոնք կը վերաբերին միայն իրենց համայնքին եւ եկեղեցական հարցերուն։ Այդ պայքարը չի նշանակեր, թէ անոնք միջհամայնքային խնդիր կը ստեղծեն։ Հետեւաբար, քաղաքացիական կռիւի որեւէ հետք չկայ։

«Գալով զէնքերու հարցին, նկատի պէտք է ունենալ, թէ այդ զէնքերը յարձակողական նպատակներո՞ւ պիտի գործածուէին, թէ պարզ ինքնապաշտպանութեան համար էին։ Այս պարագան առաջին հարցաքննութեան իսկ պարզուած է. այդ զէնքերը պիտի գործածուէին, եթէ ներքին կամ արտաքին յարձակում մը գործուէր իրենց վրայ։ Ինքնապաշտպանութիւնը պարագաներու պարտադրանքն է՝ որ կը ստիպէ անհատ մը կամ անհատներ զէնք ունենալու վերահասու վտանգին առջեւ։

«Իմ պաշտպանեալներուս մօտ գտնուած հնօրեայ զէնքերով միթէ կարելի՞ էր խռովութիւն ընել, երբ տեսանք, թէ ինչպիսի զէնքեր անհրաժեշտ են նման ձեռնարկներու համար, վերջերս արաբական կարգ մը երկիրներու մէջ պատահած խռովութիւններու եւ երեւան հանուած խսկական զինամթերքներու առթիւ։

(Նար.)

Յ. ԹԼԿՈՒՐԱՆՑԻԻ ՏԱՂԵՐԸ

Միջնադարեան հայ տաղերգութիւնը հարուստ ժառանգութիւն մը ձգած է, որուն մեծ մասը տակաւին անտիպ կը մնայ, գրչագիր մատեաններուն մէջ ցրուած: Անշուշտ, սքանչելի գործ է այդ ժառանգութեան հրատարակութիւնը, բայց առաւել եւս կարեւոր է եւ միեւնոյն ժամանակ դժուար անոնց դասաւորումը ըստ ժամանակաշրջանի եւ հեղինակի: Այս իմաստով միջնադարեան բնագիր մը հրատարակելը սովորական իմաստով գործ մը չէ, այլ՝ կը պահանջէ գիտական խորաթափանց եւ պրպտող միտք, բանասէրի սրատես աչք եւ լեզուական ու գրական հոտառութիւն: Արդարեւ, պէտք չէ մոռնալ թէ պատմական հանգամանքներու բերումով շատ քիչ բան կամ թէ գրեթէ ոչինչ հասած է մեր ձեռքը միջնադարու հեղինակներու ինքնագիրներէն: Բազմազան եւ հարուստ ժառանգութիւնը պահպանուած է զանազան ժամանակներու կատարուած ընդօրինակութիւններով: Կան բազմաթիւ իրարմէ տարբեր տաղեր, որոնց իբրեւ հեղինակ կը յիշուի ոմն Յովհաննէս, Զաքարիա, Մինաս: Կան մէկէ աւելի Երզնկացիներ, Թոխաթեցիներ եւայլն: Քիչ չեն նաեւ այնպիսի օրինակներ, երբ միեւնոյն տաղը մեզի հասած է զանազան հեղինակներու անունով՝ տեղ մը գրիչներու միջամտութեամբ եւ աղաւաղումով, ուրիշ տեղ մը՝ միջնադարուն ալ գոյութիւն ունեցող գրագողութեան փաստով: Կան նաեւ այսպէս կոչուած «անանուն տաղեր»:

Վերոյիշեալ հանգամանքները նկատի առնելով, պէտք է ըսել, թէ իրօք արժէքաւոր գիտական գործ կատարած է բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու էմ. Պիւզեան՝ հրապարակ հանելով Յովհաննէս Թլկուրանցիի «Տաղերը»:

Պիւզեանի աշխատութեան կարեւոր արժանիքը Թլկուրանցիի տաղերուն քննական բնագիրներուն պատրաստութիւնն է: Ձեռքի տակ ունենալով Հայաստանի Մատենադարանին շուրջ 33 գրչագիր աղբիւրներ, որոնց մէջ կան Յովհաննէս Թլկուրանցիի տաղերուն ընդօրինակութիւնները, եւ օգտագործելով զանազան առիթներով նոյն անունով հրատարակուած գիրքերը, գրական եւ լեզուական համեմատ քննութեամբ ի յայտ կը բերէ Թլկուրանցիի գործերուն անհատականութիւնը ցուցնող հանգամանքները եւ ըստ այնմ ալ կը զատէ անոր գրչին պատկանող տաղերը, անկախ այն հանգամանքէն թէ անոնք իր անունով կամ անանուն վիճակի մէջ հասած են մեզի: Եւ այնուհետեւ բաղդատելով այդ տաղերուն գրչագիր եւ տպագիր օրինակները, Պիւզեան կը սրբագրէ միջնադարեան գրիչներու, իսկ յետագային նաեւ հրատարակիչներու աղաւաղումները եւ խաթարումները, առանց, սակայն, կամայական միջամտութեան: Այս ձեւով, առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուին Թլկուրանցիին ստուգուած, արժանահաւատ եւ իսկապէս քննական բնագիրները: Այդ բնագիրներու էջերուն տակ կան գրչագիր եւ տպագիր աղբիւրներուն մանրամասն այլընթերցումները: Այս ձեւի այլընթերցումները, անշուշտ, անհրաժեշտ են, բայց բանասէրին աշխատանքին կարեւորութիւնը այն է, որ կարողանայ գրչագրական սովորական վրիպումը զանազանել բնագիրին համար տարբեր իմաստ արտայայտող կամ լեզուական ու պատմական արժէք ներկայացնող աղաւաղումներէն: Էմ. Պիւզեանի պատրաստած այլընթերցումները ճիշդ այդպիսի մատենագիտական հետաքրքրութիւն ներկայացնող բնագիրներու տարբերութիւններ են:

Կարելի չէ գովասանքով չարտայայտուիլ հեղինակին զգոյշ վերաբերումին համար, երբ կ'որոշէ այսինչ կամ այնինչ տաղին հեղինակին անունը: «Ցաւելուած»ի բաժնին մէջ զետեղած է տաղեր եւ ոտանաւորներ, որոնց հանդէպ վերապահ է թէ կը պատկանին Թլկուրանցիի գրչին:

Առանձին բաժիններով ներկայացուած են տաղերուն բնագիրները՝ «Սիրոյ եւ բնութեան տաղեր», «Խրատական – բարոյախօսական տաղեր» եւ «Վիպական տաղեր»: Վերջաւորութեան՝ «Ծանօթագրութիւններ եւ բանասիրական դիտողութիւններ» բաժնին մէջ, գիրքը կազմողը մանրակրկիտ բծախնդրութեամբ կը ճշդէ ամէն մէկ բնագիրին աղբիւրները եւ անոնց մասին գրուած բոլոր կարծիքները:

Թլկուրանցիի տաղերուն բնագիրներուն էմ. Պիւզեան կցած է երկար եւ մանրամասն ուսումնասիրութիւն մը, ուր քննութեան կ'առնէ հեղինակին ժամանակաշրջանը, կեանքը, անոր ստեղծագործութիւնը, ձեռագիր եւ տպագիր ժառանգութեան վիճակը եւ յիշեալ բնագիրները կազմելու հանգամանքները: Պիւզեան բանասիրական հարուստ գրականութեան եւ սկզբնաղբիւրներու մանրակրկիտ քննութեամբ կը պարզէ Թլկուրանցիի ապրած շրջանը (ԺԴ. դարու երկրորդ կէսէն մինչեւ ԺԵ. դարու առաջին կէսը), կ'անդրադառնայ անոր անձին շուրջ եղած տարակարծութիւններուն եւ կը պարզէ անոր գրական վաստակին արժէքը: Յովհաննէս Թլկուրանցի իր գործին բնոյթով եւ ուղղութեամբ անքակտելի կերպով կապուած է նախորդող եւ յաջորդող տաղերգուներուն հետ: Այսուհանդերձ, էմ. Պիւզեան իր ուսումնասիրութեան մէջ կրցած է ցոյց տալ անոր գործերուն ինքնատիպութիւնը շատ տաղերգուներու կողմէ երգուած նոյն մօթիֆներուն մէջ: Թլկուրանցի կ'երգէ սէրը, բնութիւնը, կինը հոգեկան ապրումներու անմիջական ազդեցութեան տակ, առանց այլաբանական շղարշի, զոր կը նկատենք միւս տաղերգուներուն քով: Միեւնոյն ատեն Պիւզեան գիտականի մը բարեխղճութեամբ ցոյց կուտայ տաղասացին խրատական – բարոյախօսական մօթիֆները՝ երկուութիւն եւ հակասութիւն տեսնելով մէկ կողմէ անոր աշխարհիկ բուռն զգացումներուն եւ միւս կողմէ՝ կրօնական բարոյախօսութեան եւ ապաշխարանքին միջեւ: Այս երկուութիւնը եւ հակասութիւնը հասկնալի ու միեւնոյն ատեն տրամաբանական է այդ շրջանի մարդոց համար, որոնք զգացած են մարդկային անհատականութիւնը ճնշող կրօնական աշխարհահայեցողութեան կապանքները, բայց եւ այնպէս չեն կրցած ազատագրուիլ անոնցմէ: Ուշագրաւ է այն փաստը, որ Թլկուրանցի մեր միջնադարու միակ տաղերգուն է, որ օգտագործելով ժողովրդական ստեղծագործութիւնը՝ մշակած է մէկ քանի վիպական – պատմական երգեր: Ասոնցմէ ամէնէն նշանաւորը «Քաջ Լիպարիտ» տաղն է, ուր երեւան կուգայ Թլկուրանցիի հայրենասիրութիւնը: Էմ. Պիւզեան համոզիչ փաստերով ցոյց կուտայ թէ Թլկուրանցի օգտագործած է նաեւ ժողովրդական այլ զրոյցներ: Կը խօսի նոյնպէս Թլկուրանցիի տաղերու արուեստին եւ լեզուին մասին:

Մ. Աբեղեանի Գրականութեան Կաճառին նախաձեռնած «Հայ միջնադարեան տաղերգուներ» մատենաշարին 4րդ գիրքն է այս, «Խաչատուր Կեչառեցի», «Յովհաննէս Երզնկացի» եւ «Մարտիրոս Ղրիմեցի» աշխատութիւններէն ետք, որ խնամքով եւ ճաշակով հրատարակած է Գիտութիւններու ակադեմիային հրատարակչականը: Փափաքելի է, որ շարունակուի այս նախաձեռնութիւնը նոյն եռանդով եւ բարեխղճութեամբ:

ԱՐՏ. ՆԱՋԻՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՔԵԻԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

6.— ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄՆԱՑՈՒՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

Ֆրանսա պիտի պահէ Սահարայի մէջ իր ձեռք ձգած իրաւունքները եւ զինուորական ապահովութեան միջոցները:

Ֆրանսա առանց որեւէ սեղմումի կը պահէ իր մինչեւ այսօր ունեցած իրաւունքները քարիւղի եւ այլ հանքերու շահաթուղթերուն վրայ:

Ինչ կը վերաբերի ապագային կատարուելիք նոր խուզարկումներուն, Ալժերիոյ եւ Սահարայի մէջ նոր պեղումներ կատարելու մարզին մէջ Ֆրանսա մինչեւ վեց տարի ունի բացարձակ նախապատուութեան իրաւունք:

Մարմին մը պիտի ստեղծուի, որ համագործակցութեան ձեւին վրայ պիտի ապահովէ Սահարայի ներքնահողի հարստութիւնները շահագործելու ճիգին շարունակութիւնը: Ֆրանսեւալժերական թէքնիք մարմին մը պիտի կազմուի, հաւասար թիւով անդամներէ բաղկացած, որ մէկ կողմէն պիտի հսկէ Սահարան շահագործելու համար ցարդ կատարուած աշխատանքներու զարգացման, եւ միւս կողմէ պիտի զբաղի նոր պեղումներ կատարելու դիմումնագիրներու, քարիւղի ու այլ հանքերու մենաշնորհներու, եւն. հարցերով:

Ֆրանսա պիտի պահպանէ իր ռազմագիտական շահերը: Պիտի շարունակէ Սահարայի մէջ սկսած գիտական իր փորձերը: Պիտի պահէ Ալժերիոյ վրայով Ափրիկէի միւս երկիրներուն հետ ունեցած օդային երթեւեկութեան ազատ կապերը:

Այս ուղղութեամբ, Մէրս Էլ Քէպիրի մէջ տասնըհինգ տարուան համար (վերանորոգելի) պիտի պահէ օդային եւ ծովային կայան մը: Այս կայանէն ներս բացարձակ ազատութիւն եւ իշխանութիւն պիտի ունենայ պաշտպանութեան, ապահովութեան եւ օգտագործման մարզերուն մէջ: Մինչեւ որ Պու – Սֆէրի նոր օդակայանին շինութիւնը աւարտի, Լարթիկի օդակայանը պիտի նկատուի Մէրս Էլ Քէպիր մաս կազմող վայր:

Սահարայի մէջ, Ֆրանսա հինգ տարի եւս պիտի պահէ գիտական հետազօտութեանց իր հաստատութիւնները:

Մինչեւ հինգ տարի, Ֆրանսա պիտի պահէ Քոլոն – Պէշարի, Ռեկանի եւ Իմ – Ամկէլի օդակայանները, ինչպէս նաեւ դիւրութիւններ՝ Պոնի եւ Պուֆարիքի օդակայաններուն գործածութեան համար:

Հինգ տարի ետք, եւ առանց ժամանակի սահմանումի, այս օդակայաններէն ոմանց գործածութեան համար՝ մասնաւոր դիւրութիւններ եւ իրաւասութիւններ պիտի ունենայ:

Ֆրանսա զինուորական ուժ պիտի պահէ Ալժերիոյ մէջ՝ մինչեւ երեք տարի:

7.— ԻՐԱՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Որպէսզի վերոյիշեալ որոշումներու գործադրութեանց ընթացքին ծագած դժուարութիւններ ամբողջ համաձայնութիւնը չվտանգեն, նախատեսուած է, որ Ֆրանսա եւ Ալժերիա պարտադրաբար պիտի դիմեն փոխադարձ համաձայնութեան եւ հաշտարարութեան:

« Ինչ ալ ըլլայ իրենց ընտրած ապագան, բոլոր Ալժերացիները ապահովութիւն ունին, թէ քուէարկութեան ատեն ինչ ալ ըսած ըլլան, կրնան Ալժերիոյ մէջ մնալ, խտրականութենէ ու անարդարութենէ զերծ:

« Իւրաքանչիւրը կրնայ որոշել իր անձնական ճակատագիրը, ըլլայ այնտեղ իր հողին վրայ մնալով, ըլլայ Ֆրանսա հաստատուելով:

« Բոլորն ալ Ֆրանսացի պիտի մնան այնքան ատեն որ ուզեն:

« Ինչ ալ ըլլայ Ալժերիոյ մարդոց ու կիներուն որոշած ապագան, Ֆրանսա զիրենք պիտի չլքէ: Այդ պարագան միասնաբար կերտելու կարելիութիւնը իրենցմէ կախուած է»:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԱՇՏԸ

Յետոյ Վարուժան Մելիքեանի ինքնաշարժով կ'ուղղուինք Շահկէօլ, որ քաղաքէն բաւական դուրս է:

Կ'անցնինք նորակառոյց պողոտաներէ, որոնք եզերուած են կանանչութիւնով: Իսկապէս արդիական ձեւ տրուած է զբոսավայր այս պողոտային: Վերջապէս կը հասնինք:

Շահկէօլը արուեստական լիճ մըն է, ընդարձակ ու խորունկ, մէջտեղը գեղեցկաշէն բնակարան մը, որ ցամաքին կապուած է պարանոցով մը: Շահկէօլ ունի իր պատմութիւնը, կառուցուած է իբրեւ ամարանոց բնակարան Իրանի Ղաջառանդ իշխանին: Արդարեւ, Յուլիսի կիսուն, այնքան ցուրտ էր Շահկէօլի շրջապատէն ներս, որ մսիլ սկսանք եւ սակայն, յառաջացանք մէկ եզերքէն, հասանք պարանոցին ու քալեցինք դէպի շէնքը, որ այժմ իբրեւ ճաշարան – սրճարան կը գործածուի: Սեղանի մը շուրջ բոլորուեցանք եւ այդ մսեցնող միջավայրին մէջ հաճելի կերպով վայելեցինք բաժակ մը թէյը:

Ինքը, Թաւրիզը, ամարանոց քաղաք մըն է, իսկ Շահկէօլը քիչ մը աւելի եւ հաճելի վայր մը, այլ խօսքով Թաւրիզի ջրամբարն է ու ժամադրավայրը: Ներստարաններ կան լճակին եզերքին, իսկ անոր արեւելեան կողմը, ամփիթատրոնի նման, կը բարձրանան ծառախիտ պարտէզներու շերտերը, ուր ժողովուրդը, ընտանիք – ընտանիք, իրենց ժամերը հաճելի կը դարձնեն: Երկար չենք մնար Շահկէօլի աւազանին շուրջ, կը վերադառնանք Առաջնորդարան: Առաջնորդարանի բակէն ներս մեծ թիւով ժողովուրդ հաւաքուած էր, հետզհետէ կը ծանօթանամ «Ալիք» օրաթերթի խմբագրապետ Տոքթ. Բաղդիկ Մինասեանին, բանաստեղծ Արամ Գառօնէի, Աշոտ Գասպարեանի եւ այլոց:

Կ'ափսոսամ որ օրագիր չեմ պահած: Ես այն ինքնավստահութիւնը ունէի թէ պիտի կարենայի ամէն բան միտքս պահել ու վերադարձիս անմիջապէս գրի առնել տպաւորութիւններս: Տան հաշիւը շուկան չանցնիր կ'ըսեն եւ այդպէս ալ եղաւ:

Այդ իրիկուն Թաւրիզի շատ պատուական եւ խանդավառ հասարակութիւնը քիչ մը ուշ բաժնուեցաւ Առաջնորդարանի գեղեցիկ ժողովրդային պարտէզ ժամադրավայրէն: Մենք ալ իրենց հետ մնացինք ծառերու ստուերներուն ներքեւ, մինչեւ որ ընթրիքի հրաւիրուեցանք: Բարձրացանք ճաշարան: Աւելորդ չեմ համարիր ըսելու, թէ այս ընթրիքը աւելի պաշտօնականացաւ իր բաժակաճառերով: Պարսկաստանի մէջ բաժակաճառը անբաժան մասը կը կազմէ բաժակին:

Մենք այդ գիշեր պիտի մեկնէինք Ս. Թադէ: Թելադրուեցաւ քիչ մը հանգստանալ: Սակայն ո՞վ մտիկ պիտի ընէր նման խելօք թելադրութիւններ: Բարձրացանք մեր սենեակները եւ սկսանք մեր կիսատ մնացած զրոյցին... սպասելով մեկնելու ժամին:

Կէս գիշերուան մօտ ճամբայ կ'ելլենք դէպի Ս. Թադէ: Արտակ Սրբազանը, Արսէն եւ Արամ Գառօնէ Արտուշին անձնական ինքնաշարժին մէջ տեղ կը գրաւեն, Տոքթ. Բաղդիկը եւ ես՝ ալ այլ ինքնաշարժի մը ետեւի մասը, իսկ շարժավարին մօտ կը նստին Խորէն քահանան ու իր թոռը:

Տոքթ. Բաղդիկի հետ ծանօթութիւնս շատ մակերեսային էր (Ալիք թերթի խմբագրապետը): Իր մասին բաւական բան լսեր էի, հիմա ինքնաշարժին մէջ, առիթը ներկայացած համարելով՝ կարգ մը հարցումներ ուղղեցի: Քանի մը վայրկեան միտքը ամփոփելէ ետք իր Սիպերիա աքսորին կծիկին թելը քակեց: Անգամ մը եւս վերապրեցաւ ողբերգական այն կեանքը, որ իրեն եւ իրեն նմաններուն բաժին ինկած էր:

Դուրսը մութ ու խաւար է: Ճամբան անհարթ: Փոշին կը մաղուի ներս ինքնաշարժին ճեղքերէն: Կը բարձրանանք, կ'իջնենք, ու խօսակցութիւնը Սիպերիայէն կ'անցնի գաղթաշխարհ: Ինքնաշարժը կանգ կ'առնէ ծառաստան եւ պտղաստան գիւղաքաղաքի մը կեդրոնը:

Կ'ենթադրեմ Սաւալան պիտի ըլլայ անունը: Քանի մը խանութներ բաց են եւ պտուղները կայտառ տեսքով կը փայլին ելեկտրական լոյսին ներքեւ: Ս. Թադէի այլ ուխտաւորներու մարդատար ինքնաշարժներն ալ կանգ առած են: Ուխտաւորները իրենց գնումները կը կատարեն: Երկար չենք մնար, մեր ճամբան կը շարունակենք: Բնութեան գեղեցկութիւնով օժտուած վայրերէ կ'անցնինք, ափսոս որ խաւար է եւ շատ բան չերեւիր: Ծառաստան եւ ջրառատ վայրի մը ճամբուն աջ կողմը մեր ինքնաշարժը կանգ կ'առնէ, ոչխարի հօտ մը դէմէն կուգայ, հարկ էր այդ նեղ ճամբուն վրայ անասուններուն ճամբայ տալ: Հօտը կ'անցնի, փոշիի ամպ մը բարձրացնելով իր ետեւէն: Ինքնաշարժէն կ'իջնենք: Քիչ մը անդին, բարդիներու շարքը իր խիտ մթութիւնով եւ վազող ջրերու կարկաչը բաւական էին թարմ եւ առողջ օդին հետ, մեզ տալու այն տպաւորութիւնը թէ իսկապէս կանգնած էինք բնութեան մէկ գեղեցիկ ծոցին մէջ:

— Այս ծառերուն ետեւ, վերը, ժամանակին հայկական գիւղ մը կար, գիւղին գերեզմանատունն ալ մօտ է,— կը բացատրէ մեր շարժավարը: Ու կ'աւելցնէ թէ մօտ ենք Խոյի:

(2 Շար.)

«ՈՒՐԱՆԻԱ»

Գերման մշակութային Միութիւններու կարգին բարձր դիրք մը կը գրաւէ այս համայնական օգտին նուիրուած ընկերակցութիւնը, որ գոյութիւն ունի 1888-էն ի վեր Պերլինի մէջ եւ կը սարքէ գաւառական ժողովներ։ Հինէն ի վեր գիտական եւ ճանապարհորդական նորութիւններ Ուրանիայի շնորհիւ լոյս խօսուերուն կը հաղորդուէր քիչ մը ժողովրդականացուած եւ մատչելի բացատրութիւններով եւ աշխատանոցային փորձառութիւններ ցուցահանելով։

Ուրանիա, ինչպէս անունը կը վկայէ, յունական բազմաստուածութեան մէջ աստեղաբաշխութեան մուսան կը ներկայացնէ, որով պաշտպան է արուեստից եւ գիտութեանց։

Ուրանիա ներկայիս իր 75ամեակը կը թեւակոխէ եւ այս առթիւ նկատելի է որ իր գործունէութեան դաշտը մեծապէս ընդլայնած է։ Ունի տասը հազար անդամ եւ այս Փետրուար – Մարտ ամիսներուն գրեթէ ամէն իրիկուն դասախօսական երեկոյ մը սարքեց։ Նիւթերու այլազանութիւնը նոյնպէս նկատելի է, այնպէս որ օգտուող հասարակութեան ցանցը հետզհետէ կ'ընդլայնի։ Օրինակ մը տալու համար յիշենք իրարու յաջորդող քանի մը նիւթեր։ Մարտ մէկին Մոսկուա–Փեքինկ առաջնութեան պայքարին մէջ, Մարտ 2ին՝ Ֆրիտրիխ Մեծի 250ամեակին առթիւ ցուցադրութեան վերաբերեալ դասախօսութիւն շարժապատկերով, նոյն օրը աւելի ուշ ժամու՝ Ռիօ տը Ժանէյրոյէն մինչեւ Խաղաղական, Մարտ 6ին՝ Զատուածներ առանց կլիմակի, Մարտ 7ին՝ ճամբորդութիւններ Նեղոսի վրայ, Տելթայէն մինչեւ Քաթարաքթ, Մարտ ութին՝ Փարիզ – քաղաքի մը պատմութիւնը, ոգեկան ուժը եւ դիմագիծը, նոյն օրը աւելի ուշ ժամու՝ Պուտտա կը ժպտի։ Վերջապէս Մարտ 9ին Ուրանիայի 74ամեակի լրացման հանդէս եւ բանախօսութիւն՝ «մտաւոր կացութիւնը մեր ներկայ ժամանակին» դասախօս ունենալով Պունտէսթակի փոխ – նախագահ Փրոֆ. Քարլօ Շմիտ։

Ուրանիա շուտով պիտի կառուցանէ իր սեփական մեծ շէնքը, որովհետեւ ճարտարապետական համալսարանի սրահը նեղ կուգայ, հազիւ հազար հոգի կ'առնէ, այնպէս որ Մարտ 9ին երեք հարիւր հոգի սրդողած դուրսը մնացին։

Ուրանիայի անդամակցութիւնը տարեկան եօթը մարք է, սոր փոխարէն տոմսերը կէս գին։ Օրինակ մուտքը սովորաբար 2·30 մարք է, անդամներուն համար 1·20 (մէկ մարքը 25 սէնթ է)։

Դիտմամբ տուինք այս մանրամասնութիւնները, այն յոյսով որ մեր հայկական մշակութային միութիւնները կրնան թերեւս օգտուիլ այս տեղեկութիւններէն։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՅԱՌԱՋԴԻՄԷ՞ ԿՈՐ

Մինչ Թրքական թերթերը կը գրեն թէ սովի վտանգ կայ երկրին մէջ, թէ անօթի է ժողովուրդը, միաժամանակ արձագանգ կուտան պատկերազարդ պատմութիւններու, — Թուրք ոստիկանութիւնը երեւան կը հանէ լիւքս հանրատուներ, ուր կը յաճախեն միայն միլիոնատէրներ։

Այսպէս Նշան Թաշի մէջ (Պոլսոյ մէկ թաղը) երեւան հանուած է լիւքս ժամադրավայր մը, որ վարձուած է երկու հազար ոսկի ամսականով, դուռին վրայ գրուած է դերձակի ցուցատախտակ մը։

Յանցանքի վրայ բռնուեցան շատ գեղանի եւ երիտասարդ երեք կիներ, բոլորն ալ Նաշնթաշի մէջ բնակող։ Երբ իմացան թէ հիւանդանոց պիտի ղրկուին առողջապահական քննութեան համար, սկսան լալ պոռալ։ Ժամադրավայր կը յաճախէին երիտասարդ, գեղանի եւ հարուստ կիներ։ Յաճախորդները՝ միլիոնատէրներ էին։

× Պոլսոյ Թուրք հարուստները շատ կարեւորութիւն կուտան ժամադրավայրերին միջավայրին։ Մասնաւոր տուներէ զատ, օգտագործած են օթոպիւսներ, ազատ բնութեան մէջ շարունակելու համար իրենց վայելքը։ Այս անգամ փոխած են միջավայրը, վարձած են «Քաթէշ» անունով նաւ մը, որ իբր թէ Պոլսէն Զանաք – Քալէ ուղեւոր կը տանի՝ մասնակցելու համար Նեղուցներու յաղթանակին տօնակատարութեան հանդիսութեան։ Եւ ահա թէ ինչ կը պատահի նաւին մէջ.—

Կիներ գինովնալէ ետք, կէս գիշերին, սկսած են հանուիլ կամրջակին վրայ։ Կարգ մը գինով անձեր ըմպելի շիշերը նաւախումբին գլխուն արձակած են, սեղաններ, աթոռներ եւ պնակներ կոտրած են, եւ կամրջակին վրայ հաճոյքի փարթիներ կազմակերպուած են։ Ուղեւորները, փոխանակ Զանաք Քալէի հանդիսութիւններու ներկայ գտնուելու, նախընտրած են պտըտիլ քաղաքին մէջ եւ այցելել Տրովադայի փլատակները։

Թեքնիք Համալսարանի Ուսանողական Միութեան կողմէ հրատարակուած զեկոյցի մը մէջ կ'ըսուի թէ «Քաթէշ դարձած է գայթակղութեան նաւ մը, ուր գինարբուք, բախտախաղ եւ ամէն տեսակ խայտառակութիւն տեղի կ'ունենայ։ Եւ կ'աւելցուի.

«Շոգենաւին մէջ գտնուողներուն մեծամասնութիւնը ըմպելի առնելով անգիտակցութեան աստիճան գինովցած են։ Անոնք որ իրենց գիտակցութիւնը կորսնցուցած են ըմպելիի, բախտախաղի եւ սեռային ցոյցերու հետեւանքով՝ նիւթական մեծ վնաս պատճառած են նաւին մէջ։

× Ճիզրէէն կը հաղորդեն թէ Սավուրի գայմագամը, ժանտարմայի հրամանատարը եւ զինուորական ճիւղի պետը գիշերը ժամը 2ին գինով վիճակի մէջ հիւանդանոց գացին եւ պառկիլ ուզեցին։ Հերթապահ բժիշկը կարգ մը հիւանդներ վերցուց իրենց տեղէն եւ սենեակ մը բացաւ անոնց։ Բայց քայմաքամը եւ ժանտարմայի հրամանատարը գայթակղութիւն յարուցին, երկու հիւանդապահուհի սենեակը մտնել ուզեցին։ Հիւանդապահուհիներէն մին գիշերանոցով պարտէզ փախաւ եւ 1·5 ժամ պահուըտեցաւ հաւնոցին մէջ։ Նախայարձակները ձերբակալուեցան ժանտարմներու կողմէ։

× Իզմիրէն կը հեռագրեն թէ 17 տարեկան Թուրք տղայ մը, որ կօշկակարի աշկերտ է, խանութին մէջ յանցանքի վրայ բռնուած է... էգ շունի մը հետ։

× Կարսէն կը գրեն Պոլսոյ Թուրք թերթերուն թէ Չըլտըրի մէջ, հայր մը իր հարազատ աղջիկը պղծելէ ետք՝ կը փախչի Ռուսիա, երբ ոստիկանութիւնը կ'իմանայ եւ ձերբակալել կ'ուզէ։

× Իզմիրէն կը գրեն նոյն թերթերուն թէ 19 տարեկան աղջիկ մը դատարան կը դիմէ եւ կը յայտնէ թէ քաղաքին մեծահարուստ գործարանատէրերէն մին գլխէ հանած է զինք։ Բժիշկ. քննութիւնը ցոյց կուտայ թէ աղջիկը յղի է, բայց կոյս է։ Գործարանատէրը գործը գիտէ եղեր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՂԻՆՁԷ ՀԻՆ ԱՓՍԷ

Սոֆիա հրատարակուող «Երեւան» թերթը կը գրէ թէ պղինձէ հին ափսէ մը կայ Սոֆիայի ազգային հնագիտական թանգարանի դրամագիտական բաժինին վարիչ՝ Թ. Գերասիմովի անձնական հաւաքածոյին մէջ։ Ափսէն, որուն լուսանկարը դրած է թերթը, պատրաստուած է պղինձէ հաստ թերթէ եւ կլայեկուած է։ Տրամագիծը 29 սանթիմեթր է։ Եզերքներուն վրայ կան երեք շարք ձուկ զարդարանքներ, որոնք վեց տեղ ընդմիջուած են հարուստ զարդարուած շրջանակներով։ Ատոնցմէ մէկուն վրայ կայ հետեւեալ միատող արձանագրութիւնը. — «Մահտեսի Ովանէսի որդի Աստուածատուր Թուին ՌՃՀԳ (1173)։

Ըստ Թ. Գերասիմովի՝ ափսէն շինուած է Մակեդոնիա, Պիտոլիա քաղաքը (Եուկոսլաւիա)։

Հին ժամանակներուն Պիտոլիա քաղաքը ոսկերչութեան կարեւոր կեդրոն մըն էր։ Քաղաքը պղինձ հայթայթած է Մակեդոնիայի զանազան շրջաններուն մէջ հիմնուած հայկական գաղութներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ներկայացումներ տուաւ Հայաստանի կրկէսը։ Լեհ մամուլը գովեստով կը խօսի։

ՃԱՊՈՆՑԻ եւ հնդիկ գրագէտներ այցելեցին վերջերս Հայաստան։ Օտար հիւրերը հանդիպումներ ունեցան հայ գրչակիցներու հետ եւ այցելեցին զանազան պատմական վայրեր։

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏՑԻ նկարչուհի մը՝ Ա. Կոստրովա «Հայաստանի կոլտնտեսուհիները» նիւթով զանազան վիմագրութիւններու նկարաշար մը յօրինեց։ Նկարչուհին հիացած է Հայաստանի բնութեան եւ մարդոց վրայ։

ԴԻԼԻՋԱՆԷՆ – Կիրովական երկաթուղ կառամուղը գրեթէ վերջացաւ։ Մօտ ատենէն աշխատանքներ պիտի կատարուին Կիրովականէն – Լենինական երկարելու համար կառամուղը։ Երկարութիւնը պիտի ըլլայ վաթսուն քիլոմեթր։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ մեքենաներու գործարանը օժտուեցաւ կէս – ինքնաշխատ (սըմի-օթոմաթիք) կայանով մը, որ միակն է Խորհ. Միութեան մէջ։ Հայ մեքենագէտներուն շինած այս կայանին մէջ ի մի կը բերուին ու կը քննուին ելեկտրական հոսանքը փոխող գործիքները (Թռանսֆորմաթէօր)։

ԽԱՂՈՂԷՆ կարմիր ներկ ստանալու ձեւ մը մշակած են Մոլտաւ քիմիագէտները։ Այս ներկը, որ կը գործածուի հրուշակեղէնի, քարամելի գունաւորումին եւ այլ նպատակներու համար, կը պատրաստուի խաղողի կարմիր փոփոխակներէն եւ կը փոխարինէ «ամարանդ» կոչուած քիմիական ներկանիւթը։ Հայաստանի մասնագէտները հետաքրքրուած եւ արդէն իսկ արտադրել սկսած են այս ներկանիւթը։

ՇՈՒԷՏԱՑԻ արուեստագէտ մը՝ Սվանտրեմ Գունար յատկանշական նմանութիւններ տեսաւ Հայաստանի եւ Շուէտի կարգ մը եկեղեցիներու որմնանկարներուն եւ զարդանկարներուն միջեւ։ Ահա թէ ինչ յայտարարեց վերջերս, Հայաստանի մէջ.— «Ես կ'աշխատիմ Պալթիկ ծովու Գոթլանդ կղզիի Վիսպիւ քաղաքին մէջ, իբրեւ թանգարանի տնօրէն։ Այս թանգարանը Եւրոպայի ամէնէն ճոխ թանգարաններէն մէկն է։ Հինէն ի վեր կը զբաղիմ հին յուշարձաններու ուսումնասիրութեամբ։ Մեր կղզիին մէջ կան հարիւրի մօտ միջնադարեան եկեղեցիներ եւ բերդեր։ Ու միշտ զարմացած եմ տեսնելով զարդանկարներուն եւ որմնանկարներուն նմանութիւնը հայկականին հետ։ Ըստ իս, այս պարագան վկայութիւն մըն է մեր հեռաւոր նախնիքներուն ունեցած կապերուն մասին։»

Շուէտացի արուեստագէտը մտադրած է գիրք մը գրել հայկական յուշարձաններու մասին։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Ն Ա Ւ Ա Վ Ա Ր Ը

Անծանօթ մարդը, փաքիրի մը տարազով, բարձր ու ճաշակաւոր դուռի մը առջեւ կանգ առաւ։ Դուռին քով կը կենար կոնտըլիկ հասակով, արիւնաթոյր այտերով, ճաղատ ճակատով, հաստափոր ու յաղթանդամ մարմնով Թուրք մը։

— Մերհապա, պէյ էֆէնտի, մրմնջեց մարդը խաղաղ ու խորհրդաւոր շեշտ մը դնելով իր ձայնին մէջ։

— Մերհապա, պատասխանեց հաստափոր Թուրքը խորին յարգանքով մը։ Հրամմեցէք։

Կարծեցեալ փաքիրը մօտեցաւ, ձեռքը կուրծքին դրաւ ու խոնարհութիւն մը ըրաւ։

— Ասանկ ո՞ւր բարով, հարցուց Թուրքը հետաքրքրութեամբ մը լեցուած։

— Ի՞նչ գիտնամ, լայն է աշխարհս, պէյ էֆէնտի, բաւական է որ ճամբայ մը ունենամ, նկատել տուաւ անծանօթ մարդը, փաքիր մը գիտէ՞ ուր երթալը... Անվերջ է իր միջոցը... Այսօր հոս, վաղը ուրիշ տեղ մը։

— Կը հաճի՞ս օր մը հիւր մնալ ինծի, ընդհատեց Թուրքը համակրական ձեւով մը։

— Չեմ մերժեր, որովհետեւ մարդուս խիղճէն բխած բարութիւնը ոտնակոխ ընելը մեղք է։ Աստուած շէն պահէ տունդ։

Ու Թուրքին առաջնորդութեամբ սէլամլըքի մեծ դահլիճը մտաւ, որուն կարասիները նոր էին ամէնքն ալ։

— Երկու ամիս չկայ որ այս տունին տէրն եղած եմ, ըսաւ Թուրքը ժպտելով։

— Մաշալլահ, մրմնջեց անծանօթ մարդը։ Քանիի՞ գնեցիք։

— Պա՛, դրամ չտուի այնչափ ...

— Հապա՞։

— Այս տունը կեավուրի մըն էր։ Կրնամ ըսել թէ բոլոր արուարձանին մէջ միակ հարուստը կրնար նկատուիլ ան։ Տարի մը առաջ կառավարութիւնը բանտարկեց զինքը։ Յանցանքը ծանր էր։ Ի՞նչ ըրէր... Իմացած էր որ Վալի փաշայի սիրականն էր, այն պատճառաւ գաղտնի կերպով ինծի դիմել պարտաւորուեցաւ։ Եւ ձեռքիս եկածը չխնայեցի ու մահապարտութեան պատիժը աքսորի փոխել տալու յաջողեցայ։ Եւ որովհետեւ մեծ գումար մը կաշառք կերցուցած էինք մինչեւ որ ազատեցաւ, այդ գումարը վճարելու անկարող եղաւ ու տունը թողուց ինծի։

— Բարով վայելէք, մրմնջեց անծանօթ մարդը, որուն կերպարանքը մռայլ ըստուերով մը ծածկուեցաւ սակայն։

— Էհ, կեավուրին վաստակը մերն է, բարեկամս, ի՞նչ ընենք, նկատել տուաւ Թուրքը։ Եթէ ասանկ չըլլայ, կեավուրը մեր երեսը անգամ չի նայիր։ Կարելի է իմացած ես... Ինչեր ընել չուզեցին։ Փառք Աստուծոյ, երկու տարի է որ ձայնն – ձիւն կտրեցաւ ու սատկած օձի պէս ուժ չէ մնացեր վրանին որ գլուխ բարձրացնեն։ Ըստ իս, սա ապտակը բաւական է ատ կեավուրներուն մինչեւ հարիւր տարի։

— Աղէկ, թոթովեց անծանօթ մարդը խեղդելով իր մէջ գերագոյն ցաւի մը դառնութիւնը։

— Կեավուրը, վկայ բերաւ Թուրքը խորին ատելութեամբ մը, միշտ հանդիստ ապրելու չէ... Մեր հողին վրայ աչքը մնալու չէ... Եթէ ոչ կառավարութիւն չի ճանչնար ու մեր օրէնքներուն գլուխ չի ծռեր։

— Այդչափ վնասակա՞ր ազգ մըն է, հարցուց անծանօթ մարդը՝ չկրնալով ինքզինքը զսպել։

— Հայ հա... Մինակ թէ, ինչպէս ըսի, գլուխը բարձին վրայ չենք թողուր։ Անասուններու պէս կ'աշխատցնենք։ Իր վաստակը մենք կ'ուտենք, իսկ քրտինքը կը մնայ իրեն։

Անծանօթ մարդը, այդ կարծեցեալ խեղճ փաքիրը, ալ չխօսեցաւ։ Յայտնի կ'երեւար որ ներքին վրդով մը կը չարչրկէր զինքը. յայտնի կ'երեւար որ անզուսպ դառնութիւն մը կը լեցնէր իր հոգին. մէկ խօսքով՝ յայտնի կ'երեւար որ կը տառապէր վրէժխնդրութիւնով մը համակուած։

— Ան չէ, բարեկամս, յարեց Թուրքը՝ խօսքը բոլորովին փոխելով, առաջին անգա՞մն է որ այս կողմերը կուգաս։

— Այո՛, գրեթէ առաջին անգամն է որ այս կողմերը կուգամ, պատասխանեց անծանօթ մարդը։

— Բնիկ ո՞ր երկրացի ես։

— Հնդկաստանցի։

— Օ, շատ հեռու տեղէ մը կուգաս եղեր։ Այսչափ ճամբայ քալած ես մինչեւ հոս հասնիլդ... Շիտակը, սոսկում կուտայ ինծի։ Անկից ուղղակի՞ եկար։

— Ոչ, ամիսի մը չափ Պարսկաստանի քաղաքներուն մէջ թափառեցայ։

— Պարսկաստանը չեմ տեսած, արդեօք գեղեցիկ քաղաքներ ունի՞։

— Բնութիւնը ամէն երկրի մէջ գեղեցիկ է, պէյ էֆէնտի, մինակ թէ ժողովուրդը նկատի առնելու է։

(Շար.)

Այրի Տիկին Մարի Խաչատուրեան եւ զաւակները Վարսենիկ, Կարպիս եւ Խաչիկ, Այրի Տիկին Սարաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ազատնի Երկանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Խարեան եւ զաւակները, սրտի խորունկ վիշտով կը ծանուցանեն յանկարծական մահը իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Թաղման արարողութիւնը կը կատարուի, այսօր Հինգշաբթի, ժամը ճիշդ 16·15ին, Առնուվիլի Վարդան Ս. Խաչ եկեղեցին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհիներ Մարի Խաչատուրեանի : Ազատնի Երկանեանի, Սիրան Խաչատուրեանի, Վարդանոյշ Խարեանի եւ անոնց պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝ Յարութիւն Խաչատուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէի, Լանսէի եւ Ռըժանի բոլոր ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Ոսկեան Յակոբեանի, իր զաւակներուն եւ պարագաներուն, իրենց կնոջ եւ մօրը՝

ԶԱՐՈՒՀԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՊԱՆԵԽՕ, Հինգշաբթի (29 Մարտ) :

Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ»

ՏԷՍԻՆ.— Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Սմբատ Բիւրատի «Վարդանանքը», ձայնասփիւռ մօտիկ ընելու ձեւով, առանց դերակատարները նշմարելու, բայց տեսածի պէս ապրումով :

Համառօտագրուած է ձայնասփիւռի համար : Պատրաստութեամբ եւ դերուսուցութեամբ, Վարագ Քհնյ. Աւագեանի : Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Կրօնական ընկերակցութեան :

Մասնակցութեամբ միայն Տէսինի եկեղեցւոյ երգչախումբին անդամներուն :

Տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :

Մուտք 1 Ն. Ֆ. :

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցուի : Յաւարտ պատարագի Մեծ Պահքի վերջին Արեւագալի արարողութիւն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Ֆօթօ Ռէքս)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կաւվարենց խումբին : Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ :

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Մեծ սենեակ մը, խոհանոցի յարմարութիւնով : Ուսանողի կամ տարեց զոյգի մը համար :

Դիմել Տիկին Փաստրմաճեանի,

93, Rue Réaumur, Paris (2e)

Escalier D, 5e étage, porte 41

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Օր. Սեդա Սիսլեան իր կնքահօր՝ Յակոբ Աղիկեանի մահուան տարելիցին առթիւ, տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Արամայիս Մարգարեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց թոռան՝ Քրիստինէի ուրախալի ծննդեան առթիւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ Յառաջի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը :

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ գրավաճառ Ծերեկեանց :

13, Րիւ տէ Տօմինիքէն :

ՎԻԷՆ՝ Կ. Տէրմոյեան :

ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան :

ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ. Սիմոնեան :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան :

ՊՈՌՏՕ՝ Կ. Տօնէրեան :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Քիւրէճեան :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը 31 Մարտ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին :

Դասախօս՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթը՝ Բանաստեղծական եւ սիրային լարերը հայ ժողովրդական երգերուն մէջ

Դասախօսութեան ընթացքին պիտի երգեն՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ջերմութիւնը ապահովուած :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Դասախօսական հաւաքոյթ, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին Հայ Ազգ. Տան մէջ :

ՕՐ. ՆԻՆԱ ԳԱՐՍՈՅԵԱՆ

(Դասախօս Գոլոմպիա համալսարանի)

Կը խօսի «Պաւլիկեան Շարժումը» նիւթին շուրջ, ֆրանսերէն լեզուով :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. խաչի ներկայացումը Մայիս 5ին, Շաբաթ գիշեր :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 19ին :

×

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ, ԱՊՐԻԼ 29ԻՆ

×

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Յաղթական՝ հերոսամարտի 47րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Մայիս 13ին, Մաժընոյի սրահներուն մէջ :

×

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

Տարօնի ժողովրդական երգերու ունկնդրութիւն :

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

կողմէ :

×

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

Ապրիլ 8էն 22

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէին ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին՝ Առնուվիլ : Հին եւ Նոր բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ եւ մարմնի ընտրութիւն :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Անի» եւ «Դրօ» խումբի ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ օր, ժամը 18·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Զեկուցում եւ ընտրութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ սովորաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր–ընկերուհիները.—

Քրիստափոր ենթակոմիտէ, այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

·Նար·

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին : Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՋՈՄ), Քատէի (Փըթի ժուռնալ) Ա. յարկը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական փառատօնը

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ : Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Հայ Երիտ. Միութիւնը կազմակերպած է հրապարակային դասախօսութիւն մը, այս Երեքշաբթի՝ ժամը 21ին,

Պիտի դասախօսէ՝ ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

INSTITUT OCÉANOGRAPHIQUE

Ամփիթատրոնին մէջ

195, Rue St.-Jacques, Métro Luxembourg

Նիւթ՝ Ուղեւորութիւն Հայաստան եւ պատմական քարտէսագրութիւն :

Լուսանկար պատկերներու շարք մը :

ՖԱ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊԸ

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20·30ին Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանը

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 1, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Դաշնակ՝ ծանօթ արուեստագէտ՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ՊԷՆԿԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Արտասանութիւն Օր. ՇԱԼՃԵԱՆ

Հայկական եւ Կովկասեան պարեր

Փառ'քի Հայ Թատրոնի ընտրուած դերասաններու խումբով մը

Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Հայկական գեղջ. կատակերգութիւն 3 արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Քաղուած Մոլիէրի «Լը Մէտըսէն Մալկրէ Լիւի» համբաւաւոր թատերախաղէն :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 30 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՄԱՐՏ
VENDREDI 30 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9307 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5168

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ "ՕՐ"Ը

Հայկական Փարիզի տարեկան հանդէսներու շարքին աւանդական դարձած է նաեւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի «Օր»ը, որ հանդիսաւորապէս պիտի տօնուի այս կիրակի կէսօրէ վերջ, Մէզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ Փարիզի ու շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն:

Խաչուհիները մեծ աշխատանք տարած են՝ խնամուած յայտագրով մը ներկայանալու համար մեզի այս տարի: Գեղարուեստական բաժնին դաշնակի, երգի ու արտասանութեան մասերէն ետք տեղի պիտի ունենայ թատերական ներկայացում մը:

Կապոյտ Խաչը ամբողջ Ֆրանսայի մէջ տարածուած ծաւալուն կազմակերպութիւն մըն է դարձած: Երեսունեւչորս տարիներու փայլուն անցեալ մը ունի արդէն իր ետեւ:

Կանացի բարեսիրական միակ կազմակերպութիւնն է, որ յաջողած է առաջին օրէն իսկ թափանցել ժողովրդական հաւաքի խաւերու մէջ եւ իր շուրջ համախմբել մեր հայրենասէր ու ազգանուէր մայրերը, քոյրերն ու աղջիկները:

Այս տեսակէտէն կը տարբերի ուրիշ նման կազմակերպութիւններէ, որոնք սահմանափակ շրջանակի մէջ միայն կը գործեն, ազնուական շուքէ չհեռանալու մտահոգութեամբ:

Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը կը յայտնաբերուի մէկէ աւելի ճիւղերու մէջ: Բոլորն ալ մէկ ձգտում միայն ունին,— ազգապահպանում, սերունդի փրկութիւն: Այս ուղղութեամբ կատարուած իր ճիգերը կը կարօտին մեր հայրենակիցներու անվերապահ եւ անսակարկ աջակցութեան:

Հայերէնի դասընթացքներ կը պահէ զանազան վայրերու մէջ, հոն՝ ուր հնարաւորութիւններ ունի, իր նիւթական միջոցներուն ներած չափով: Շատ աւելին ընելու եւ լաւագոյն արդիւնքները ձեռք բերելու կարելիութիւնը պէտք է տանք մեր Խաչուհիներուն:

Իր գործունէութեան առարկայ կը դարձնէ մատաղ սերունդը: Այդ նպատակին համար ամառուան եղանակին հարիւրաւոր երկսեռ փոքրիկներ կ'ընդունի Պէլ-ֆոնթէնի իր գեղատեսիլ կայանին մէջ:

Անհուն զոհողութեանց գնով յաջողեցաւ սեփականատէր դառնալ շէնքին: Եւ սակայն դեռ մեծ գումարներու կը կարօտի՝ անոր բարեզարդումն ու կահաւորումը ամբողջացնելու համար:

Ժողովուրդի լումաներուն վրայ է դրած իր ամբողջ յոյսը:

Անցեալին մէջ մեր հայրենակիցները քաջալերեցին զինքը եւ աջակցեցան իրեն՝ գլուխ հանելու համար իր առաջադրած ծրագիրները:

Կապոյտ Խաչը վստահութեամբ կը նայի ապագային, հաւատացած՝ որ մեր ժողովուրդը պիտի շարունակէ կանգնիլ իր կողքին, ինչպէս միշտ, հնարաւորութիւն տալու համար անոր, որ յարատեւէ իր ազգօգուտ գործունէութեան մէջ:

Օգափոխութեան կայանի իր սեփական շէնքէն վերջ, անիկա այժմ ունի նաեւ մնայուն հասցէ մը Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ուր շուտով պիտի ունենայ իրեն յատուկ գրասենեակ մը, օժտուած բոլոր յարմարութիւններով:

Այսպէս ուրեմն, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, հաւատարիմ իր կոչումին, օրէ օր աստիճան մը աւելի կը բարձրանայ: Մասնաճիւղերը կը կազմակերպուին աւելի եռանդով: Երիտասարդ անդամուհիներ կու գան աւելնալ շարքերուն վրայ, նուիրուելու համար կազմակերպութեան հայրենասիրական աշխատանքներուն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

12 տարուան ընթացքին, ութերորդ անգամ ըլլալով, բանակը ձեռք կ'առնէ երկրին իշխանութիւնը: Նախորդ պետական հարուածէն ճիշդ վեց ամիս ետք, նոյն մարդիկը, նոյն ձեւով քանի մը ժամուան մէջ կատարեցին նոյն յեղափոխութիւնը, նոյն նպատակներուն համար:

Հաստատելու համար թէ Մարտ 28ին կատարուածը նոր պետական հարուած մը չէ այլ նախկինին կրկնութիւնը, զինուորական իշխանութիւններուն հրատարակած զեկոյցները կը սկսին թիւ 19էն, ապացուցանելու համար, այս ձեւով, թէ կը շարունակեն ինչ որ սկսած էին 1961, Սեպտեմբեր 28ին: Այն ատեն 18 զեկոյցներ հրատարակելէ ետք, ղեկավարութիւնը յանձնած էին քաղաքային իշխանութեանց: Քանի մը ամիս ետք կատարուած երեսփոխանական ընտրութիւնները կը հաստատէին թէ ժողովուրդը՝ գոհ է կացութենէն (այն չափով որ օրուան իշխանութեան ի նպաստ քուէարկութիւն մը կրնայ բան մը նշանակել) եւ Հանրապետութեան նախագահութիւնը կը ստանձնէր Քուտսի, վարչապետութեան գլուխը նշանակելով Տոքթ. Տաւալիպի:

Այսօր բանակը կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը եւ խորհրդարանը բռնաբարած են Սահմանադրութիւնը եւ կը խոստանայ «երկաթեայ բռունցքով զարնել»ով որ փորձէ խաղաղութիւնը խանգարել:

Ինչպէս սովորութիւն է պետական հարուածներէ ետք, առաջին առթիւ պատերազմական վիճակ հռչակուեցաւ երկրին մէջ: Զորեքշաբթի օր, ոչ մէկ լուր կարելի էր առնել Դամասկոսէն, հեռագրական եւ հեռաձայնային բոլոր յարաբերութիւնները ընդհատուած ըլլալով:

Պէյրութէն հասած լուրերը արձագանգ կը հանդիսանան պետական հարուածին հեղինակներուն յայտարարութեանց: Ասոնք կ'ուզեն սրբագրել քաղաքագէտներու գործած սխալները եւ այդ առընչութեամբ հրատարակած են շարք մը զեկոյցներ յայտնելով՝ խորհրդարանի լուծումը, սահմանադրութիւններու փակումը, ցոյցերու դէմ եղած արգելքը, Հանրապետութեան նախագահին հրաժարումը «առողջական պատճառներով», կառավարութեան հրաժարումը եւն. եւն.: Բանակը յայտարարեց նաեւ թէ փոխանցման շրջանին, ձեռք կ'առնէ նաեւ գործադիր եւ դատական իշխանութիւնը:

Թիւ 24 զեկոյցը կը յայտնէ նախկին իշխանութեանց ըրած շահագործութիւնները եւ այսօրուան պետական հարուածին ծրագիրը կուտայ երեք գլուխով.— Ա) Ներքին ճակատի վրայ.— Մտադիր է հարկ եղած պահուն իշխանութիւնը քաղաքայիններու յանձնել պայմանաւ որ ասոնք ընդունին հանրային ազատութիւնները վերահաստատել, գիւղացիներուն եւ բանուորներուն տան անոնց ձեռք ձգած իրաւունքները (արաբական ընկերվարութեան հիման վրայ) եւ քաջալերեն անհատական ձեռնարկները այն չափով որ կրնան նպաստել ազգին: Բ) Արաբական ճակատի վրայ.— Շարժումը կ'ուզէ միասնականութիւն ստեղծել բոլոր արաբ ազգերուն հետ, գլխաւորաբար «սիրելի Եգիպտոսի եւ Իրաքցի եղբայրներուն» հետ: Գ) Միջազգ. ճակատի վրայ.—Պէտք է հաւատարիմ մնալ զինակցութեանց եւ պայմանաւորութեանց: Արտաքին քաղաքականութեան հիմը պէտք է կազմէ դրական չէզոքութեան սկզբունքը:

Այս պետական հարուածին դրդապատճառ կարելի է նկատել նաեւ Քասըմ-Քուտսի վերջին հանդիպումը որ Իրաքեւ-սուրիական զինակցութեան մը նշանաբանը կը նկատուէր: Բանակը, այս ձեւով ուզեց նաեւ հասկցնել թէ չուզեր դէպի Պաղտատ կամ Գահիրէ յստակ յակում մը, այլ կը նախընտրէ նոյն հեռաւորութեան վրայ մնալ արաբականութեան երկու ընդդիմադիր ախոյեաններէն:

Զորեքշաբթի իրիկուն ամէն ինչ հանդարտ էր եւ լուսարգել հռչակուած էր բովանդակ երկրին մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Արժանթինի ձայնասփիւռին հաղորդած վերջին վայրկեանի լուրերուն համաձայն, զինուորականները սպառնալիքէ գործի անցնելով, հրաժարեցուցած են նախագահ Ֆրոնտիսի: Զինուորական պետերու երրորդութիւն մը ձեռք առած է երկրին իշխանութիւնը:

ԱԼԺԷ

Մղձաւանջի օր մըն էր, Զորեքշաբթի օր, Ալժէրցիներուն համար: Եթէ նոր դէպքեր չպատահեցան, մթնոլորտը միշտ ծանր էր եւ Եւրոպացիները մտահոգ անորոշ վաղորդայնէն: Հակառակ իշխանութեանց տուած ապահովութեանց, ժողովուրդը այն համոզումն ունի թէ երկուշաբթի օրուան զոհերուն պատճառը՝ ապահովութեան ուժն է, ինչ որ կը նշանակէ նաեւ թէ չէ լսած կամ չէ ուզած լսել մարզպանին երկրորդ կոչը, ուր այս վերջինը կը շեշտէր «ի՞նչ կը կարծէք, ի՞նչ կը յուսաք: Անոնք որ ձեզի կ'առաջնորդեն» դէպի մահ կ'առաջնորդեն, անոնք գիտեն, իրենց գլուխը փրկելու համար ձեր զոհողութեան վրայ կը կռթնին: Կը սխալին, որովհետեւ իրենց դատը կորսուած է, հազար անգամ կորսուած»:

Զորեքշաբթի օր, գործադուլը վերջացած էր բայց կեանքը իր բնականոն երեւոյթը չէր ստացած: Գաղտնի Բանակը յաջողած էր թռուցիկներ փակցնել պատերուն վրայ ուր կ'ըսէր թէ երկուշաբթի օրուան ցոյցը վերջին խաղաղ ցոյցն էր եւ յետագային պիտի սկսէր իսկական հալածամարտը (կեռիլլա):

Կը կարծուի թէ Աժամեայ Գործադիրը Ալժէ պիտի հաստատուի մինչեւ Շաբաթ, նախագահը՝ Ֆարէս Փարիզ հասած էր, եւ տեսնուած Ժոքսի հետ, ԱՀԱԿի անդամներու հետ ունեցած խորհրդակցութիւններէն ետք (Ռապաթ):

Զինուորական Ատեանը որուն կազմը գաղտնի կը կը պահուի հաստատուեցաւ Ալժէի մէջ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

«Կը մեռնիմ, գերի կ'իյնամ, բայց չեմ հրաժարիր» կը պնդէր նախագահ Ֆրոնտիսի, պատասխանելով բանակին տուած վերջնագիրին: Արդարեւ Դամասկոսէն զատ, տեսակ մը պետական հարուած ալ տեղի կ'ունենար Պուէնոս Այրէսի մէջ: Տեսակ մը ըսինք որովհետեւ այս տեղ, բանակը ձեռք առնելէ առաջ իշխանութիւնը, վերջնագիր մը տուած էր Ֆրոնտիսիի որպէսզի իր հրաժարականը տայ Զորեքշ. իրիկուն մինչեւ ժամը 8ը, Այս ձեւով «օրինական» բնոյթ մը կուտար պետական հարուածին: Ֆրոնտիսի կ'ամբաստանուի որ իր շնորհիւ փերոնիստները յաղթած են ընտրութեանց: Ծանօթ է որ բանակը դէմ է Արժանթինի նախկին մենատիրոջ:

Հինգշաբթի առաւօտ հասած լուրերու համաձայն, Ֆրոնտիսի յայտնած է բանակին (երբ վերջնագիրին ժամը հասած էր) «չեմ հրաժարիր, գիշեր բարի»: Այս պայմաններու մէջ, բանակը կը վարանի պետական հարուած մը կատարելու եւ ապստամբական վիճակը կը շարունակուի:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Է.

Մեթր Ապտէլ Մէսիհ Տաղումի պաշտպանողականին շարունակութիւնը.—

«Մեր երկրին մէջ միթէ ուրիշ զինեալ մարդիկ չկա՞ն: Աշխէթները հրապարակաւ զինուած են, որպէսզի ոչ թէ յարձակում գործեն, այլ ինքնապաշտպանութեան համար: Սահմանաբնակ բոլոր բնակիչները եւս զինուած են՝ ինքնապաշտպանութեան համար:

Մեթր Տաղում այնուհետեւ պաշտպանեց ամբաստանեալները, փաստացի եւ իրական տուեալներով: Շեշտեց, թէ հարցաքննութիւնները ծեծի եւ սպառնալիքի տակ կատարուած են՝ տեղի տալով հակասական «խոստովանութիւններու»: Անոնք որ յամառեցան սուտ խոստովանութիւններ չընելու, իրենք զիրենք գտան Աստուծոյ քով: Բոլոր ամբաստանեալներուն առջեւ երկու ճամբաներ կային, կեղծ խոստովանութիւններով իրենց կեանքը փրկել, կամ յամառելով՝ մեռնիլ: Ուրացեցին ատել հարցաքննութեան ատեն, որպէսզի արդարութեան այս բարձր ատեանին առջեւ հանելով, լսեն բուն ճշմարտութիւնը, շատ լաւ գիտնալով, թէ վերջին խօսքը պատուարժան ատեանին կը պատկանի:

«Ըստ օրինի, ըսաւ Մեթր Տաղում, ամէն ձերբակալութիւն եւ հարցաքննութիւն պէտք է կատարուի, դատախազութեան ներկայացուցիչին հրամանով կամ ներկայութեան: Այս օրէնքը յարգուեցա՞ւ միթէ ներկայ պարագային: Եթէ դատախազութեան ներկայացուցիչը ներկայ ըլլար այդ հարցաքննութիւններուն, թոյլ պիտի տա՞ր որ գործուէին այդ անմարդկային բռնութիւնները: Անշուշտ՝ ոչ»:

ՄԵԹՐ ՍԷՅՖԷՏՏԻՆ ՄԱՄՈՒՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆԸ

Մեթր Սէյֆէտտին Մամուն, մօտ մէկուկէս ժամ տեւող իր պաշտպանողականը սկսաւ վստահութիւն յայտնելով ատեանի արդարադատութեան եւ դատաւորներու խղճմտանքին, ինչպէս նաեւ շնորհակալութեան խօսք ուղղելով բոլոր անոնց, որոնք ճշմարտութեան յաղթանակին իրենց բաժինը բերին:

«Յարգելի նախագահ, ձեզի կը ներկայանամ այն խոր վստահութեամբ թէ, իմ պաշտպանեալներս անմեղներ են, գիտնալով նաեւ որ էիք ու կը մնաք արդար դատաւորները այս հայրենիքին:

«Ինչ որ ալ ըլլայ վախճանը այս դատավարութեան, ինչ որոշում ալ տան դատաւորները, վստահ ենք որ այն երկար ճամբան՝ որ միասին քալեցինք եւ այն ծանր աշխատանքները, որ տարինք, համբերութեամբ եւ կորովով, հայրենիքի օգտին եւ շահուն համար էին:

«Ամէնքս, այս հարցին առընչութեամբ, պէտք է գործածենք մեր դատողութիւնը եւ տրամաբանութիւնը, եւ ոչ թէ տարուինք լրագրական եւ ձայնասփռային դիտումնաւոր տարաձայնութիւններէ, որոնք կը միտին պատուաւոր համայնքի մը անդամներուն համբաւը արատել:

«Այս դատը պէտք է դիտել առանց գունաւոր ակնոցի, միայն իրականութեան լոյսին տակ:

«Պետութեան պարտականութիւնն է իր հպատակներուն կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւնը երաշխաւորել եւ ոչ թէ զանազան չարամիտ անձերու դրդումով, մարդոց նիւթական եւ բարոյական վնաս պատճառել:

(Շար.)

ՇԷՅՔՍՓԻՐ ՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Շէյքսփիրի անունը Հայերուն ծանօթ էր ԺԷ. դարէն սկսեալ: Ըստ յայտարարութեան մը, որ վկայուած Րաֆֆիին տղան՝ Արամ բրած է Լոնտոն 1916ին, Շէյքսփիրի մասուան 300ամեակին նը-ւիրուած հանդէսին, անգլիական մեծ թատերագիրին անունը եւ իր թատերախաղերը յիշատակուած են ԺԷ. դարու վերջերը լոյս տեսած հայերէն գիրքի մը մէջ: Այդ գիրքին անունն էր «Մաղիկ զբօսնկեաց»: Ոչ մէկ պատճառ ունինք կասկածելու այս յայտարարութեան վը-րայ: Ըմէ բռուած է, կը նշանակէ թէ լուրջ պատճառներ կային ճիշդ ըլլալու: Անհրաժեշտ կը համարինք, սակայն, գիտել տալ թէ այդ գիրքը գտնելու համար մեր բանասէրներուն թափած բոլոր ջանքերը առ այժմ դրական արդիւնք չեն տուած: Բայց թէ Շէյքսփիրի անունը հայ իրականութեան մէջ մուտք գործած է ԺԸ. դարուն՝ այդ արդէն փաստացի տուեալներով հաստատուած իրողութիւն մըն է:

Յովսէփ Էմին, որ հայ ազատագրական շարժման ականաւոր դէմքերէն մէկն է ԺԸ. դարուն, իր «Իմ կեանքը եւ արկածները» յուշագրութեան մէջ քանի մը անգամ կուտայ Շէյքսփիրի անունը եւ կը յիշատակէ անոր թատերախաղերէն «Օթելլօ»ն ու «Վենետիկի վաճառականը»: Աւելին: Էմին ծանօթ էր անգլիացի ողբերգակ, շէյքսփիրեան դերեր խաղացող Տէյվիթ Կարիկի, որուն անունը կը յիշէ իր նամակներէն մէկուն մէջ:

ԺԹ. դարու առաջին կիսամեակին փորձեր կը կատարուին ճշդելու Շէյքսփիրի թատերախաղերուն արժէքը համաշխարհային գրականութեան մէջ: Անդրանիկ քայլը կատարած է Սարգիս Տիգրանեան, որ 1834ին այն միտքը յայտնած է թէ թատրոնի համաշխարհային պատմութեան մէջ Շէյքսփիր առաջին կարգի մեծութիւն մըն է, անհամեմատելի դէմք մը, որուն նմանը չէ եղած մինչեւ իր հրապարակ գալը եւ ոչ ալ անկէ ետք:

Շէյքսփիրեան թատերախաղերու հայերէն թարգմանութեան առաջին փորձերը եղած են ԺԹ. դարու սկիզբները: Հնդկահայ մամուլին մէջ (Ստեմարանի եւայլն) կը հանդիպինք Շէյքսփիրի անունին յաճախակի յիշատակութեան, ինչպէս նաեւ առանձին փոքր հատուած-ներու թարգմանութեան, «Երկու վերոնացի», «Ամառնային գիշերուան երազ» կատակերգութիւններէն: Հատուածներ թարգմանած են նաեւ Մկրտիչ Էմին՝ «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ»էն, Մեսրոպ Թա-ղիադեան՝ «Յուլիոս կեսար»էն Փրուտոսի ծանօթ ճառը:

Շէյքսփիրի թատերախաղերուն ամբող-ջական թարգմանութիւնը կը սկսի 50ական թուականներուն: 1853ին լոյս կը տեսնէ «Սխալներու կատակերգութիւնը» Ա. Տէտէեանի թարգմանութեամբ: Տէտէեան աւելի ուշ թարգմանած է նաեւ «Վենետիկի վաճառականը», «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ»ը, «Համլեթ»ը: Այս վերջինը ուշ լոյս տեսաւ:

Տէտէեանի կը յաջորդէ թարգմանող-ներու ամբողջ շարան մը՝ Գէորգ Ճմշկեան, Արիստակէս Կասկանդիլեան, Գէորգ Բարխուդարեան, Սենեքերիմ Արծրունի, Յովհաննէս Մասեհեան, Ստեփաննոս Մալխասեան եւ շատ ուրիշներ, ընդհուպ մինչեւ հայ ծանօթ նկարիչ Վարդգէս Սուրէնեանց, անուանի գրագէտ Վահան Թոթովենց, տաղանդաւոր դերասան Վահրամ Փափազեան եւայլն:

Թարգմանողներուն մէջ կ՚առանձնանայ յատկապէս Յովհաննէս Մասեհեան: Շէյքսփիրէն թարգմանած է 12 թատերախաղ: Մասեհեանի առաջին թարգմանութիւնը «Համլեթ»ը լոյս տեսած է 1894ին: Յաջորդաբար ամէն տարի կը թարգմանէ նոր գործ մը, «Ինչպէս կ՚ուզէք», «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ», «Վենետիկի վաճառականը» եւ «Արքայ Լիր»: Մօտ քառորդ դար ետք, 1921ին, Վիէննայի մէջ Մասեհեան հրապարակ կը հանէ իր հին թարգմանութիւններէն երկուքը, «Համլեթ»ը եւ «Վենետիկի վաճառականը», հիմնովին վերախմբագրուած: Անոնց հետ՝ երկու նոր թարգմանութիւններ, «Օթելլօ» եւ «Մակբեթ»: Սակայն հարցը քանակին մէջ չէ: Անոր Շէյքսփիրը որքան բանաստեղծական է, նոյնքան եւ հիւթեղ է, որքան երկրային է, այնքան ալ երկնային: Մասեհեանի թարգմանութիւնները դասական կը նկատուին, որովհետեւ բնագիրին հետ հարազատ են եւ հարուստ՝ գեղարուեստական արտայայտութեամբ: Թէեւ երկար տարիներ անցած են, բայց ոչ մէկը սիրտ չըներ Մասեհեանէն ետք վերստին թարգմանելու «Համլեթ»ը կամ «Օթելլօ»ն, «Վենետիկի վաճառականը» կամ «Մակբեթ»ը:

Մասեհեան բաւական յաջորդներ ունեցաւ: Պէտք է յիշատակել ամէնէն արժանաւորը՝ բանաստեղծ Խաչիկ Դաշտենց, որ, իր տաղանդաւոր նախորդին պէս, Շէյքսփիրէն թարգմանած եւ հրատարակած է 12 թատերախաղ:

Շէյքսփիր հայ թատրոնէն ներս մուտք գործած է անցեալ դարու 60ական թուականներուն:

1864ին Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը բեմադրած է «Մակբեթ»ը:

1866ին, Պոլսոյ մէջ ներկայացուած է «Մակբեթ»ը, Թիֆլիզի մէջ «Վենետիկի վաճառականը»: Տարի մը ետք Թիֆլիզի մէջ բեմադրուած է նաեւ «Օթելլօ»ն: Այս ներկայացումները տեղի ունեցած են առաջինը Յակոբ Վարդովեանի, միւս երկուքը՝ Գէորգ Ճմշկեանի մասնակցութեամբ:

Առանց ժխտած ըլլալու այս ներկայացումներուն պատմական արժէքը, գիտել տանք թէ իսկական Շէյքսփիրը հայ բեմին վրայ փայլած է միայն 80ական թուականներուն, երբ իբրեւ շէյքսփիրեան տիպարները մարմնացնող հրապարակ եկաւ Պետրոս Ադամեան: Անոր Օթելլօն եւ Լիրը, ժամանակակիցներուն գնահատումով, համահաւասար նկատուած է Սալվինիի եւ Ռոսիի ստեղծած նոյն տիպարներուն հետ, իսկ Համլեթը ամէնքը միաբերան ընդունած են, թէ աւելի յաջող է քան ժամանակակից աշխարհահռչակ Էռնըստ Պոսսարթէն մինչեւ Մունէ Սիւլլիի կերտած Համլեթները:

Տասը տարի խաղաց Ադամեան այդ դերը, երբեք չդադրելով խորանալէ անոր ուսումնասիրութեան մէջ, որուն արդիւնքը եղաւ ոչ միայն անգերազանցելի դերակատարում, այլեւ ողբերգութեան հերոսին նուիրուած հետազօտական աշխատանք մը:

Մեկնաբանութեան թարմութեամբ եւ խորութեամբ, ինչպէս նաեւ արուեստի ուժգին արտայայտութեամբ Ադամեանի Համլեթը շրջած է Ռուսաստանի մէկ ծայրէն միւսը, ցնցած եւ ապշեցուցած ունկնդիրները: Պատմութեան դէմ չմեղանչելով, Ադամեանի Համլեթը արտայայտած է ազատութեան այն բուռն կարօտը, որ իբր նուիրական երազ՝ կրած է հանգիստեսը իր կուրծքին տակ:

Ադամեանի գործը շատեր շարունակեցին.— Գէորգ Պետրոսեան, Սիրանոյշ, Յովհաննէս Աբելեան, Յովհաննէս Զարիֆեան, Վահրամ Փափազեան, Հրաչեայ Ներսիսեան: Ուրիշ անուններ ալ կարելի է տալ: Սակայն հարցը քանակը չէ, այլ այն, որ բոլոր այս դերասանները կենդանի պահեցին շէյքսփիրեան շունչը հայկական թատրոնին մէջ, դուրս եկան ազգային սահմաններէն, հասան մինչեւ Եգիպտոս, Ֆրանսա, Պարսկաստան, Մ. Նահանգներ, եւ ամէն տեղէ վերադարձան՝ յաղթական դափնիներ շահած:

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

"ՇԱԲԱԹ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ"

Հրեաներու հանդէպ նացիական Գերմանիոյ ժամանակ կատարուած վայրագութեանց դէմ քաւութեան Շաբաթն է, որ այս տարի, 11րդ անգամ ըլլալով, Մարտի ընթացքին կը յարգուի եղբայրութեան կոչերով:

Արեւմտեան Գերմանիոյ իւրաքանչիւր մեծ քաղաքի մէջ տեղի ունեցան հաւաքոյթներ եւ հանդէսներ անցեալի հակահրէական յոռի երեւոյթները խոստովանելու եւ խոստանալու որ գերման ժողովուրդին մէջ խորշանքով պիտի յիշուին անմարդկային արարքները եւ պիտի չկրկնուին այլեւս:

Արեւմտեան Պերլինի մէջ ամբողջ շաբթուան ընթացքին նկատեցինք օրական քանիէ աւելի հանդիսումներ, որոնք սարքուած էին քաղաքապետութեան եւ հրէական համայնքին համագործակցութեամբ, հաշտարար եւ դաստիարակիչ հանդամանքով, որպէսզի այլեւս ունէ ժողովուրդի դէմ ատելութեան վերաբերմունք ցոյց չտրուի եւ սիրաշահուին Հրեաները: Վնասուց հատուցումը թէ անհատներու եւ թէ Իսրայէլի, կը կատարուի բացառիկ լայնամտութեամբ, բայց գերման վարիչ շրջանակները պարտք կը համարին դոհացնել Հրեաները նաեւ խօսքով եւ բարոյապէս:

Անհնարին է նոյնիսկ մօտաւոր թիւերով տալ ներկայացումներուն մասնակցողներուն քանակը եւ որակը, որովհետեւ այս տարի թէ փոքրերու եւ թէ մեծերու համար հանդէսներ, դասախօսութիւններ եւ շարժապատկերի ցուցադրումներ սարքուած էին: Օրինակ՝ «Ան Ֆրանք պարմանուհիին յուշերը», որ շարժապատկերի վերածուած է եւ կը ներկայացնէ թշուառ վիճակը հետապնդուած Հրեաներու:

Յիշենք միայն 13 Մարտի «Եղբայրութեան Շաբաթի» բացման հանդէսը, որ տեղի ունեցաւ «Գերման օփերային» մէջ, ի ներկայութեան քաղաքային վարչութեան բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, Աւետարանական եպիսկոպոս Տիպելիուսի, Ֆրանսական եւ ամերիկեան պահակազօրաց պետերուն, հրեայ համայնքի ներկայացուցիչներուն եւ հազարաւոր հրաւիրեալներու:

Այս տարուան նշանաբանը առնուած էր հին կտակարանէն. «Խաղաղութիւն ըրէք ձեր դրանց առջեւ»՝ կարճեցուած կարգախօսով: Իսկապէս մարգարէութիւն Զաքարիայի մէջ (Գլ. Ը. 16 – 17) կ՚ըսուի. «Ձեր ընելու բաները ասոնք են. ճշմարտութիւն խօսեցէք ամէն մէկդ իր ընկերին հետ, ձեր դռներուն մէջ արդարութեամբ եւ խաղաղութեամբ դատաստան ըրէք. ու ձեզմէ մէկը իր սրտին մէջ իր ընկերոջ համար չարութիւն չմտածէ, եւ սուտ երդումը մի սիրէք. վասնզի ես այս բոլոր բաները կ՚ատեմ, կ՚ըսէ Տէրը»:

Ծանօթ է թէ Զաքարիայի խօսքը Բաբելոնի գերութենէն ազատած Հրեաներուն մասին է, եւ խաղաղութեան հաստատումին համար արդարադատութիւն պէտք է, ըսել կ՚ուզէ:

Այս խօսքը կը պատշաճի նաեւ այսօրուան Գերմանիոյ վիճակին, եւ ամբողջ աշխարհի մէջ խաղաղութիւն հաստատելու համար արդարադատութեամբ վարուելու է:

Արձանագրենք մանաւանդ որ Հրեաները իրենց կարգին մշակութային կալ տեսակէտով ջանք չեն խնայեր Գերմանիոյ մէջ: Այս տարի հրէագիտութեան դասաւանդութիւն հաստատեցաւ Պերլինի համալսարանին մէջ, որուն դասախօս նշանակուեցաւ Նիւ Եորքի Քոլըմպիա համալսարանին եւ Նիւ Եորքի ռաբբիութեան դպրոցին դասախօս Եաքոբ Թաուպէս: Երիտասարդ այս երրայագէ-

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԱՇՏԸ

Ուրեմն մտեր էինք պատմական Արտաշէի հողերը: Սարսուռ մը կ՚անցնի հոգիիս խորքէն: Մեր պատմութեան քաջածանօթ հողերն էին որ կը կոխկրտէինք, մանաւանդ քիչ ետք կանգ պիտի առնէինք Խոյի հրապարակին վրայ, միակ բաց խանութի մը առջեւ ուրկէ Տոքթ. Բաղդիկ պիտի գնէր Խոյի համեղ ծիրանէն, բոլորս ալ համտեսելու համար: Խոյ մեր յեղափոխական պատմութեան անբաժանելի մէկ անունն է: Որքան անձնուրացներ եկեր ու անցեր էին Խոյի տուներուն առջեւէն: Ինքնաշարժը երկար կանգ չառներ:

— Վերադարձին, Հայր Սուրբ, վերադարձին աւելի լաւ կը տեսնես,— կը կրկնէր շարժավարն ու կ՚աճապարէր:

Առաւօտեան դէմ, տակաւին դուրսը մութ ու խաւար, մեծ կամուրջէ մը անցանք:

— Տղմուտի վրայէն անցանք,— ձայն տուաւ շարժավարը:

Տղմուտ... երանի թէ կանգ առնէր, գոնէ տեսնէինք իր Տղմուտ անունով իսկ մեր մտքերուն մէջ ողմային հանգամանքը պատկերացնող տեսքը: Մեր գիտութեան շարժավարը պատասխանեց իր յանկերգային խօսքով.

— Վերադարձին, վերադարձին...

Ինքնաշարժը վերելքի ճամբու վրայ է: Տոքթ. Բաղդիկ, յոգնութենէն, կէս թմրած վիճակով, փաթթուած է պլանքէթի մը մէջ: Հարցումներուս գրեթէ չի պատասխաներ, միայն լսեցի որ կ՚ըսէ.

— Պրավօ քեզի, Հայր Սուրբ լաւ ես դիմանում նման ճամբորդութեան:

Կը նշանակէր ըսել թէ հանգիստս մի խանգարեր, բայց չէի կրնար չխանգարել, մանաւանդ որ արշալոյսը կը բացուէր եւ շարժավարն ալ յայտնած էր թէ քիչ ետք Աւարայր—Շաւարշանայ դաշտը պիտի մտնէինք: Ճամբան հետաքրքրական չէ: Լեռներ, բլուրներ, անմարդաբնակ վայրեր եւ ճամբայ կոչուածն ալ արահետ մըն էր, ուրկէ կ՚անցնէին նաեւ ուխտաւորներու մարդատար ինքնաշարժները, ուխտաւորներ քնաթաթախ աչքերով ու յոգնած մարմիններով կ՚օրօրուէին իրենց նստած տեղը, չարչարուելով ինքնաշարժին հետ որ հեւալով կ՚անցնէր խորթ ու բորդ արահետներէ:

Տոքթ. Բաղդիկը իր թմրութենէն արթնցուցի: Մեր խօսակցութիւնը վերսկսաւ ԱՐՄԷՆ անունին մասին: Իրեն ըսի թէ վերջերս Նոր Ջուղայի մէջ, յարգելի անձնաւորութիւն մը որ ազատ արուեստի մարդ է եւ նոյն ատեն բանասիրական աշխատանքներ կը տանի, ինծի յայտնեց թէ ԱՐՄԷՆ հողագործ կը նշանակէր: Տոքթ. Բաղդիկ մերժեց այս տեսութիւնը եւ մեր խօսակցութեան նիւթը դարձաւ հայ գրականութեան շուրջ: Իրեն յիշեցուցի Խերումեանի ծանօթ հեղինակութիւնը:

— Շատ լուրջ եւ վերջնական ուսումնասիրութիւն չէ,— ըսաւ ու սկսաւ նոր գարթնած մտքով դասախօսել այդ նիւթի մասին: Այս դասախօսութիւնը ընդհատուեցաւ երբ ինքնաշարժը ձորերէն ու բլուրներէն ազատուած, համեմատաբար հարթ դաշտավայրէնէ մը սկսաւ յառաջանալ:

— Հոսկէ կը սկսի, ըսաւ շարժավարը, Աւարայր – Շաւարշան դաշտը: Դաշտին մէջէն կ՚անցնի Տղմուտի մէկ թեւը եւ այս դաշտին կիսուն կարելի է տեսնել զոյգ Մասիսները:

Մենք այլեւս ծանցինք ու մէկ կողմ դրինք արմէնը եւ գանկաբանութիւնը: Արթուն աչքերով սկսանք դիտել մեր չորս կողմը մանաւանդ դէպի հիւսիս՝ տեսնելու յոյսով Մեծ ու Փոքր Արարատները:

— Դուք բախտաւոր էք, փոշի չկայ, փոշի չկայ, որովհետեւ գիշերը մի քիչ անձրեւ է տեղացել այս կողմերը,— յայտարարեց շարժավարն ու պենզինին ուժ տուաւ:

Մեզի համար փոշին ոչինչ, կարեւորը Շաւարշանն էր, Տղմուտը, Արարատները: Որքան պիտի ուզէի ոտքով յառաջանալ այդ դաշտավայրին կուրծքին վրայէն: Բայց, ստիպուած էինք հնազանդիլ կեանքի նոր պայմաններու պարտադրանքին եւ անցնիլ մեր սրտերուն այնքան մօտ վայրերէն ինքնաշարժի թաւալող անիւներուն արագութեամբ: Կ՚անցնինք գիւղերէ: Հովիւներ ու հօտեր իրենց գամփռներով, որոնք, որպէս պարտականութիւն, կը յարձակին ինքնաշարժին վրայ ու կը նահանջեն: Կ՚անցնինք առուակէ մը, կը բարձրանանք: Բարձրունքին գլխին մօտ փոքր ինքնաշարժ մը կանգ առեր է, ճամբորդները իջեր են ու կը շարշրկուին ինքնաշարժը ցեխէն հանել: Մեր շարժավարը իր հաշիւը ընելով ուժ կուտայ պենզինին ու մէկ շունչով կը բարձրանանք վերելքը: Ցեխոյ կանգ կ՚առնէ: Բոլորս ալ կ՚իջնենք: Օգնութեան կը փութանք: Ինքնաշարժը կ՚ազատենք ցեխէն:

— Տոքթ. Բաղդիկ, տեսէք ինչ հրաշէ կրնայ գործել հայկական միակամ ուժը, ահա հայ վարդապետ, հայ քահանայ, հայ խմբագիր, կին ու արհեստաւոր բոլորս երբ միացանք Շաւարշանայ դաշտին վրայ, դրական գործ մը կատարեցինք... կ՚արժէ խմբագրական մը գրել ու խորհրդածութեան նիւթ դարձնել:

ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Մարտ 18ին, Կիրակի, Պոլսոյ Հայոց պատրիարքը ինքնաշարժով մեկնեցաւ Անգարա, իր ընտրութենէն ետք աւանդական այցելութիւնը տալու համար Թուրքիոյ վարիչներուն :

Երկուշաբթի առտու ծաղկեպսակ մը դրաւ Աթաթիւրքի յուշադամբանին վրայ, յետոյ ծաղկեպսակ մըն ալ Ազատութեան նահատակներու դամբարանին վրայ :

Յետոյ սկսաւ իր այցելութիւնները պետական աւագանիին մօտ :

ԻՆԷՕՆԻԻ

Վարչապետ Ինէօնիւի ընդունելութիւնը տեւեց տասը վայրկեան :

Վարչապետը հետաքրքրուեցաւ թէ քանի՞ տարեկանին պատրիարքը հեռացած է Թուրքիայէն, թէ ազգական ունի՞ Թուրքիոյ մէջ: Պատրիարքը կը պատասխանէ թէ մօրեղբայր մը ունի Պոլսոյ մէջ, իսկ մայրը կը գտնուի Երուսաղէմ, ինք հեռացած է Թուրքիայէն՝ երբ եօթը տարեկան էր :

Ինէօնիւ կը յայտարարէ.— «Կը ջանանք որ մեր բոլոր հայրենակիցները քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ ընծայուած կարելիութիւններուն եւ ըմբռնումներուն համաձայն ապրին հաւասար իրաւունքով» :

Պատրիարքին կ՚ընկերանար Եղուարդ Պեզազ: Զուարթ տրամադրութեամբ մը, Ինէօնիւ կ՚ըսէ այս վերջնոյն .

— Պէզազ, կէլ սէնի պիր էօփէյիմ :

ԶՕՐ. ԿԻՒՐՍԷԼ

Հանրապետութեան նախագահը, Զօր. Կիւրսէլ, պատրիարքը կ՚ընդունի կէսօրէն ետք :

Նախագահը կը պարզէ իր աշխարհահայեացքը մարդկութեան, ազգութեան ու հայրենակցութեան մասին: Կը կրկնէ իր սիրած նշանաբանը.—

— Սախ մարդ եմ, յետոյ Թուրք եւ աւելի յետոյ իսլամ :

Աւելցուց թէ իրերասիրութիւնը եւ եղբայրութիւնը հարկ է հիմը նկատել մարդկութեան, որուն համար անհրաժեշտ է ազատ աշխարհ եւ հանդուրժող ոգի :

Ապա Կիւրսէլ յիշեց թէ Էրզրումէն կը ճանչնայ շատ Հայեր, որոնք Թուրքերու հետ որպէս եղբայր կ՚ապրէին, յետոյ «չար դրդումներու պատճառաւ երկու տարրերը իրարու թշնամացան ու երկու կողմերն ալ տուժեցին: Մենք Թուրքերս ալ տուժած ենք հայ եղբայրներու բացակայութենէն ու հեռացումէն» ըսաւ նախագահը :

— Ես տանեօք վարժարանին մէջ հայ դասընկերներ ունէի, հայ դրացիներ ունէինք որոնց հետ եղբօր պէս կ՚ապրէինք: Յետոյ ծանօթ դէպքերը պատահեցան եւ օտարները մեր այնքան եղբայրական յարաբերութիւնները պղտորեցին եւ մեզ իրարու դէմ լարեցին :

Այսօր այլեւս պատմութեան կը վերաբերին այս դէպքերը եւ նոր կեանք մըն է որ ստեղծուած է մեր բոլորին համար :

Ապա իր խօսքը ուղղեց Պատրիարքին եւ ըսաւ թէ ինք որպէս հոգեւորական պէտք է այս ուղղութեամբ աշխատի ու քարոզէ: Ըսաւ թէ իսլամ հոճաները այս ուղղութեամբ գործունէութիւն ցոյց չեն տար թէեւ, բայց քրիստոնեայ քարոզիչներ կրնան այս ուղղութեամբ օգտակար ըլլալ: Եւ իր խօսքերը վերջացուց ըսելով. «Խելք եւ տրամաբանութիւն ըսուած բանը միայն մէկ ճամբայ ունի, պէտք է այդ միակ ճամբան գտնել»:

Նախագահը հետաքրքրուեցաւ Պոլսոյ հայ հայրենակիցներու տնտեսական կացութեամբ եւ հարցուց թէ որեւէ նեղութիւն ունի՞ն անոնք: Ըսաւ թէ «տնտեսական վստահութիւնը թէեւ կը պակսի այսօր, բայց այս վիճակը առաւելագոյն կը շարունակուի երեք ամիս եւ աւելի ետքը պիտի վերահաստատուի նախկին վստահութիւնը, հետեւաբար պէտք է վստահ եւ ապահով ըլլան մեր հայ հայրենակիցները» :

ԿՐՕՆԻ ՏԵՍՈՒՉԸ

Պատրիարքը Կրօնից Տեսուչին հետ եւս ունեցաւ սիրալիր տեսակցութիւն մը: Պատրիարքը խօսեցաւ կրօնքներու միութեան, Աստուծոյ միութեան եւ բոլոր կրօնքներու դէպի Աստուած ձգտումին մասին եւ անդրադարձաւ տարբեր կրօնքներու պատկանողներու որպէս եղբայր ապրելու անհրաժեշտութեան :

Կրօնից Տեսուչը հաստատեց Պատրիարքին այս մտածումները եւ ըսաւ թէ իրենց Ս. Գիրքն ալ այդպէս կը գրէ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԿՈՒՍԱԿԱԼԻՆ ՄՕՏ

Անգարայի կուսակալ Զօր. Նուրի Թէյօման խանդավառ ընդունելութիւն մը ցոյց տուաւ Հայոց պատրիարքին հանդէպ :

Աշխոյժ, զուարթ ու ներկայանալի արտաքինով զօրավարը խօսեցաւ իր պարտականութիւններուն մասին եւ յիշեց Հայեր, որոնցմէ Թուրք ազգը մեծապէս օգտուած էր: Ըսաւ թէ անցեալին մէջ Հայերը որպէս եղբայր ապրած են այս երկրին մէջ եւ առանց խտրութեան վարած են պետական պաշտօններ եւ նոյնիսկ անոնց վստահուած է երկրին ճակատագիրը :

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Ներքին նախարար Ահմէտ Թոփալօղլու սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ եւ ըսաւ թէ ինք իբրեւ ապահովութեան նախկին հրամանատար՝ երկար շրջաններ գտնուած է արտասահման եւ հոն Հայերու հետ մօտիկ շփումներ ունեցած ըլլալով, գիտէ թէ այդ Հայերը, Թուրքերուն չափ հայրենասիրութիւն կը զգան :

Ներքին նախարարը ապա անդրադարձաւ համայնքային գործերուն: Ըսաւ թէ տեղեակ է բոլոր մանրամասնութիւններուն եւ ինք անձամբ զբաղած է 4504 թիւ օրէնքի տրամադրութիւններով: Ապա անդրադարձած է վաքըֆներու ներկայ օրէնքին, որ թերիներ շատ ունի եւ օրինակով մը յայտնած է թէ համաձայն այդ օրէնքին, վաքըֆի մը դրամը ուրիշ մը չի կրնար փոխանցուիլ եթէ վաքըֆ մը նեղ դրութեան մատնուի :

Նման անպատեհութիւններուն վերջ տալու նպատակաւ, պիտի փնտռեն փորմիւլ մը եւ Վարչապետին ալ հաւանութիւնը առնելով պիտի աշխատին կարգադրել այդ հարցը :

Պատրիարքին հետեւորդներէն Պ. Կարապետ Ղազարեան յայտնեց, թէ համայնքը ունի նաեւ ուրիշ գործեր, որոնք վաքըֆներու տրամադրութիւններէն դուրս կը մնան: Օրինակ արտաքին բարենպատակ օժանդակութիւնները, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան օժանդակութիւնները, որոնք ընդհանրապէս կ՚ուղղուին Պատրիարքին անունով, եւ պատրիարքը իբրեւ պատասխանատու այս նուիրատուութիւններուն՝ ստիպուած կ՚ըլլայ մօտէն հետաքրքրուիլ անոր մատակարարութեամբ :

Ներքին նախարարը յայտնեց թէ այդ եւ նման նիւթական հարցերով զբաղելու համար կարելի է կազմել աշխարհականներէ կազմուած մարմին մը:

ՊԵՏ. ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՄՕՏ

Պատրիարքը այցելեց նաեւ պետական նախարար Ավնի Տողանի, որ Եօզկատցի ըլլալով նախ պատրիարք եւ նախարար խօսեցան իրենց ծննդավայրին մասին :

Ապա պետական նախարարը անդրադարձաւ համայնքային հարցերու, յայտնեց թէ ինք մօտէն տեղեակ է մանրամասնութեանց եւ ըսաւ թէ համամիտ է որ շուտով կարգադրուին հարցերը եւ աւելցուց թէ իրենց նախարարութենէն որեւէ դժուարութիւն խնդրոյ նիւթ չի կրնար ըլլալ: Այդ նիւթը առաւելապէս կը հետաքրքրէ Ներքին Նախարարութիւնը եւ ինք ուրախ է տեսնելով որ միւս նախարարութիւնները նպաստաւոր արտայայտուած են եւ թէ իրեն կը մնայ դիւրացնել այդ գործի կարգադրութիւնը :

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Հետաքրքրական էր պատրիարքին տեսակցութիւնը ծերակոյտի նախագահին հետ, որ կը համարուի Թուրքիոյ մեծագոյն մտաւորականներէն մին: Ծերակոյտի նախագահ Սուատ Հայրի Իւրկիւպլիւ իր հիւրը ընդունեցաւ Զանքայայի Հարպիյէ Քէօշքիւի դէմ իր ապարանքին մէջ, ուր կը բնակէր նախապէս Աթաթիւրքի քոյրը Պայան Մաքպուլէ :

Շքեղօրէն զարդարուած դահլիճին մէջ, իմացական շքեղութիւն մը՝ ինքը, Իւրկիւպլիւ, կը գրէ հայերէն թերթերը, վայելչակազմ ու ժպտերես, դիւանագիտական նուրբ փափկանկատութեան մարմնացումն էր ան :

Ծերակոյտի նախագահը հետաքրքրուեցաւ նախկին հայ երեսփոխաններով, յետոյ Պատրիարքին ցարդ վարած պաշտօններով: Երբ տեղեկացաւ թէ ութ տարի Ամերիկա է գտնուած եւ երեք տարի ալ Անգլիա (1945 – 48), խօսակցութեան լեզուն անգլերէնի փոխեց: Եւ Պատրիարքը անգլերէնով տեսակցեցաւ իր խօսակցին հետ: Նկարագրեց Ամերիկացի ազգը՝ կազմուած բազմազան տարրերէ, որոնք հարազատ Ամերիկացիներ ըլլալով հանդերձ, կը պահեն իրենց ցեղային այլազան աւանդութիւնները:

Իւրկիւպլիւ բաղդատական զուգահեռ մը կատարելով՝ դիտել տուաւ թէ, այս տեսակէտէն, արեւելքի մտայնութիւնը դժբախտաբար կը տարբերի արեւմտեան ըմբռնումէն :

Հետաքրքրական էին նաեւ իր նշումները, թէ «Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութիւն չնկատուող հաւաքականութիւնն իսկ, ոմանք դժբախտաբար յաճախ կ՚ուզեն տարբաղադրել ցեղապաշտական գետնի վրայ»:

— Ես, ըսաւ ան, իմ ազգաբանութիւնս կարող եմ միայն ինը պորտ դէպի ետ հետազօտել: Անկէ անդին բան չեմ գիտեր, ո՞վ էին իմ նախահայրերուս նախահայրերը, սակայն ստուգօրէն գիտեմ թէ այսօր Թուրք եմ :

Թուրք մտաւորականին ու դիւանագէտին այս այցելութիւնը տեւեց 45 վայրկեան, որու ընթացքին սպասեակներ հիւրերը մեծարեցին սիկարով, սուրճով ու խմիչքով :

Պատրիարքը հանդիպումներ ունեցաւ նաեւ Անգարա բնակող Հայոց հետ: Մասնաւորաբար բանասէր եւ պատմագէտ Յ. Մարթայեան շատ օգտակար եղաւ պատրիարքին, այս այցելութեանց ընթացքին :

ըր ծնած է Ցիւրիխ եւ գերմաներէնի ինչպէս անգլերէնի քաջածանօթութիւնը առիթ կ՚ընծայէ հրէագիտութիւնը զօրացնելու մասնայատուկ կաճառի մը մէջ, իր տրամադրութեան տակ ունենալով յատուկ գրադարան եւ օժանդակ ընթերցականներ :

Պերլինի հրեայ համայնքը ունի փոքրերու համար դաստիարակութիւն, բայց աւելի ուշադրութիւն կը դարձնէ տարեցներու կրթութեան եւ զարգացման: Ֆազանէնշթրասէի (ծանօթ փողոց մը արեւմտեան Պերլինի կեդրոնը) իրենց աւերուած սինակոկը վերաշինած են եւ ունին բաւական սրահներ դասախօսութեան եւ հանդիպումներու համար: «Եղբայրութեան Շաբաթ»ի բացման առթիւ վերաբացումը յայտարարեցին այստեղ «Հրէական Ժողովրդական Համալսարան»ին, որ անկէ երեսուն տարի առաջ գոյութիւն ունեցած էր, բայց 1938ին փակուած: Պերլինի Հրեաներու թիւը մօտ չորս հազար է, բայց իրենց գործիչները շատ աշխոյժ են եւ կը վայելեն ամէն դիւրութիւն, կը հրատարակեն շաբաթաթերթ մը, որ տարածուած է ամբողջ Գերմանիոյ հրեայ համայնքներուն մէջ :

Պ. ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ՀԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Կ՚ըսեն թէ պարսիկ ժողովուրդը շատ յետադէմ վիճակի մէջ, ճշմարի՞տ է :

— Մինչեւ հիմա անցած երկիրներուս ժողովուրդները տարբեր վիճակ մը չունին :

— Գեղեցիկ քաղաքներ կա՞ն Պարսկաստանի մէջ :

— Կան ...

— Մզկիթնե՞ր :

— Այո:

— Աղքատակա՞ն է ժողովուրդը :

— Ամէն տեղ :

— Ուրախ եմ... Իսլամի պարտականութիւնն է աղքատը սիրել ու ձեռքէն եկածը չխնայել անոր օգնութեան համար:

Երկար ատեն խօսելէ ետք, մեծափոր Թուրքը խնդրեց որ անծանօթ մարդը պարտէզ իջնէր իրեն հետ, որուն տարածութիւնը մինչեւ ծով կը հասնէր :

— Կը փափաքիմ, մրմռջեց անծանօթ մարդը :

Ու Թուրքին հետեւելով տունէն ետին գտնուող պարտէզը մտաւ :

Հինաւուրց ծառերով շրջապատուած, ընդարձակ ու հեշտալի էր պարտէզին տեսարանը: Մէկ կողմը այգի, պտղատու ծառեր ու բանջարեղէնի ածուներ, իսկ միւս կողմը ցորենի արտեր կ՚երեւային: Մէջտեղէն լայն ու աւազով ծածկուած ուղի մը կար, որուն երկու քովերը նոճի, եղեւնի, հացի, բարտի, ուռենի եւ ուրիշ ծառեր տնկուած էին: Այդ գեղեցիկ ծառուղին կ՚երկննար մինչեւ ծովը, ուր տախտակէ բայց ամուր կերպով կառուցուած նաւամատոյց մը կը գտնուէր :

— Հիմա այս ծառուղիէն անցնելով նաւամատոյցը պիտի երթանք, նկատել տուաւ Թուրքը: Թէ որ նաւավարնիս հոն է, կը նստինք նաւը եւ ծովուն վրայ քիչ մը ատեն կը շրջագայինք: Կը սիրե՞ս ծովը:

— Ե՜ս, թոթովեց անծանօթ մարդը :

— Այո, դուն :

— Իրաւ որ աշխարհիս մէջ ամէնէն սիրած տեսարանս ծովն է... Ինչպէս կը սիրեմ :

— Լաւ ուրեմն, հիմա փափաքդ կը լեցնեմ, բարեկամս, ըսաւ մեծափոր Թուրքը եւ սկսաւ արագ արագ յառաջանալ :

Մեծ եղաւ ուրախութիւնը երբ հեռուէն նաւուն կայմերը նշմարեց: Հետեւաբար բարձր ձայնով մը մրմնջեց .

— Նաւակը հոն է... :

Արդարեւ, նաւակը խարսխուած էր ծովուն բաց տեղը, իսկ նաւավարը քնացած էր ու կը խռկար :

— Միրէ, ձայնեց Թուրքը խրոխտ ու հրամայական ձայնով մը :

Նաւավարը, որուն Միրէ անուն տուած էր Թուրքը, շուտով մը վեր ցատկեց տեղէն ու կեցաւ տիրոջ առջին :

Ծերունի էր նաւավարը, գրեթէ վաթսունը անց էր. սակայն իր արեւախանձ կերպարանքին վրայ կորովի ու միանգամայն կամքի գերագոյն խորհրդաւորութիւն մը կը ճառագայթէր: Կարճ էր հասակով, նիհար բայց չափազանց ոսկրոտ: Ծնօտը ծածկող մօրուքը խուզած էր, ձերմակները դեղնած էին: Ճակտին կնճիռները ակօսացած ու գալարուն էին :

— Հայտէ, Միրէ, պատրաստէ նաւակդ ու պտըտցնելու տար մեզ, հրամայեց Թուրքը:

Միրէ անմիջապէս նաւակին խարիսխը քակեց ու մօտեցուց նաւամատոյցին՝ ճարպիկ ու անվախ շարժումով մը:

Երկու հիւրերը նաւակին մէջ մտան ու սկսան խորհրդակցիլ :

Միրէ բացաւ առագաստը հովին դէմ ու նստեցաւ ղեկին քով :

Վերջալոյսի ատեն էր. ծովը հանդարտ կ՚երեւար ու ծալ ծալ ալիքները նաւակին զարնուելով տխուր յանկերգ մը կը յօրինէին :

Ծերունի նաւավարը սկսած էր խորին ուշադրութեան առնել իր տիրոջ քով նստող անծանօթ մարդուն կերպարանքը, անոր աչքերը, անոր ձայնը, անոր կազմուածքը, վերջապէս՝ անոր դէմքին ամբողջ արտայայտութիւնը: Ու քանի կը դիտէր, հոգին աւելի կը ճնշուէր, սիրտը աւելի կը լեցուէր, ձեռքերը աւելի կը դողային եւ կը զգար թէ ներքին ձայն մը կը խեղդուէր իր մէջ :

Այնքան յափշտակուած էր, այնքան ինքնիրմէ ելած էր որ նաւուն ուր երթալը չէր տեսներ ու չէր գիտեր թէ ղեկը ձեռքէն խոյս տուած էր: Հետեւաբար, ծովուն աւելի խորերը քշուեր էր նաւը, ուսկից դառնալու համար օդը հակառակ հոսանք մը պիտի հանէր նաւուն դէմ :

— Ի՞նչ ըրիր, Միրէ, ա՛ս ո՞ւր տարիր նաւակդ, նկատել տուաւ իր տէրը՝ գրեթէ երկիւղով մը համակուած :

— Անհոգ եղէք, պէյ էֆէնտի, պատասխանեց Միրէ: Բան մը չկայ... Աւելի հեռուները գացինք :

— Պիտի կրնա՞ս հովին դէմ մաքառիլ :

— Կը փորձեմ, շեշտեց Միրէ դողդղալով :

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ
ՕՐ. ԳԸԶԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

———o———

	Ն.Ֆ.
Տիկին Արաքսի Մալաքեան	100
Օրf. Սարգիսեան, (*Էքս–ան–Փրովանս*)	50
Օրf. Ռոզին եւ Քրիստին Տամլամեան	40
Սարգիս Յովակիմեան (*Լիոն*)	25
Քէյ Փիրանեան (*Վիրաֆլէ*)	20
Պ. Զեհրանեան (*Հեստ–Մարսէյլ*)	20
Տիկ. Պերրան Անտուէ (*Վիրաֆլէ*)	10
Նախորդ գումար	2460
Ընդհ. գումար	2725

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Պ. Կարպիս Ճըն-կըլըրեան (Լիոն) 250 Ն. Ֆ., Պ. Գէորգ Պալըքճեան 200, Տիկին Տիրուհի Սերէն-կիւլեան յիսուն : Զէրքէզեան եւ Նասիպ ընտանիքները՝ 200, ողբացեալ Տիկին Նասիպի յիշատակին : Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան (Փավիյեօն սու Պուա) 50 ողբացեալ Տիկին Իյնէճեանի մահուան առիթով : Պ. Արա Փափազեան (Պոնտի) 20, ողբացեալ Տիկին Դատաւորեանի մահուան առիթով : Պ. Երուանդ Տէր – Ե-ղիայեան (Պելֆոռ) 112 մեթր հանդէսի հագուստցու :

×

ԼԻՈՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սիրարփի Բաբըլեանէ (Վարդապետեանէ) 50 Ն. Ֆ., իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ : Պ. Ջաւէն Ստեփանեանէ 8 Ն. Ֆ.:

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Հայկ Պալըքճեանի մահուան առթիւ : Յարութիւն Փանոսեան եւ զաւակները քսան Ն. Ֆ., Այրի Տիկին Մարիամ Սահակեանէն քսան Ն. Ֆ., Մահտեսի Յակոբ Աճապեան եւ մայրը 20, Տէր եւ Տիկին Թորիկ Նիկողոսեանէն 20, Տէր եւ Տիկին Անտրէ ժիւլիէն 20 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Կիւլէսէրեանէ 50 Ն. Ֆ. : Բոլորն ալ Մարսէյլ – Սէն ժերոմէն :

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ »

ՏԷՍԻՆ.— Առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Սմբատ Բիւրատի «Վարդանանքը», ձայնասփիւռ մտիկ ընելու ձեւով, առանց դերակատարները նշմարելու, բայց տեսածի պէս ապրումով :

Համապատրաստուած է ձայնասփիւռի համար : Պատրաստութեամբ եւ դերուսուցութեամբ, Վարաղ Քհնյ. Աւագեանի : Նախաձեռնութեամբ Տէսինի կրօնական ընկերակցութեան :

Մասնակցութեամբ միայն Տէսինի եկեղեցւոյ երգչախումբին անդամներուն :

Տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :

Մուտք 1 Ն. Ֆ.:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց *խումբին :*
Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Հայ Երիտ. Միութիւնը կազմակերպած է հրապարակային դասախօսութիւն մը, այս Երեքշաբթի՝ ժամը 21ին,
Պիտի դասախօսէ՝ ՋԱՏԻԿ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ

INSTITUT OCÉANOGRAPHIQUE
Ամփիթատրոնին մէջ

195, Rue St.-Jacques, Métro Luxembourg

Նիւթ՝ Ուղեւորութիւն Հայաստան եւ պատմական քարտէսագրութիւն :

Լուսաւոր պատկերներու շարք մը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Կը վերջանայ *Յառաջի* վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը :

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ գրավաճառ Ծերիկեանց :
13, Րիւ տէ Տոմինիքէն :
ՎԻԷՆ՝ Կ. Տէրմոյեան :
ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան :
ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ. Սիմոնեան :
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան :
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան :
ՊՈՌՏՕ՝ Կ. Տօնէրեան :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Քիւրէնեան :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը 31 Մարտ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին :
Դասախօս՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Նիւթը՝ Բանաստեղծական եւ սիրային լարերը հայ ժողովրդական երգերուն մէջ
Դասախօսութեան ընթացքին պիտի երգեն՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ջեռմութիւնը ապահովուած :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Կը ներկայացուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի խումբին կողմէ :

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ
ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Paris 10e
Métro République et Bonsergent

Շաբաթ երեկոյ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.45ին :

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ .—
Մասնակցութեամբ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ :
Ողբացեալ դերասանուհի Կեննա Վարդանեանի,

ԵԱՄԻԼԷ ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

(Նրբահիւս Թատերգութիւն 5 արար)
Քաղուած նոյնանուն վէպին մեծանուն հեղինակին Հանրի Պորտոյի *(ֆրանսական ակադեմիայէն) :*
Տիկին Մ. Էքիզեան, Տիկ. Գրիգորեան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Տթէֆանօ *եւ Փարիզահայ Թատրոնի սիրուած ուժերու :*
Խնջոյքի տեսարանին Լիբանանեան *պարահանդէս* ... *շաւժ չտուութիւն :*
Բեմադրութիւն Տիկ Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ :
Սովորական գիներով տոմսերը Հայ–Թայթէլ գրատուն Հ. Բալուեան, 43, Րիւ Բիշէ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տանը մէջ աշխատող լաւ կարուհիներ, կնոջական խնամուած գործի համար (fɑnifɛɛfuhɑ) :
Դիմել՝
ETS. DARONIAN
115, Rue d'Aboukir, Paris (2e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամի ծերանոցներուն համար կը փնտռուի պարտիզպան մը որ կարենայ կառք քշել (շօֆէօր) :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէին ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին՝ Առնուվիլ : Հին եւ նոր բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ եւ մարմնի ընտրութիւն :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Անի» եւ «Դրօ» խումբի ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լանսի եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները, որ Շաբաթ օր, ժամը 18.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Զեկուցում եւ ընտրութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր–ընկերուհիները.—

Քրիստափոր ենթակոմիտէ, այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն
ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 1, ԺԱՄԸ 15ԻՆ
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին
Դաշնակ՝ *ծանօթ արուեստագէտ՝* ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Երգ՝ Օր. ՊԷՆԿԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Ա. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑԻ
Արտասանութիւն Օր. ՇԱԼՃԵԱՆ
Հայկական եւ Կովկասեան պարեր

Փարիզի Հայ Թատրոնի ընտրուած դերասաններու խումբով մը
Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Հայկական գեղջ. կատակերգութիւն 3 արար, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ
Քաղուած Մոլիէրի «Լը Մէտըսէն Մալկրէ Լիւի» *համբաւաւոր թատերախաղէն :*

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Ա Շ Ո Ւ Ղ Ղ Ա Ր Ի Պ Ը
(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑԻ
Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.30ին Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանը

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՑԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

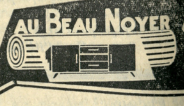

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET — BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ ՍՈՒՍԱՄ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 30 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 31 ՄԱՐՏ — SAMEDI 31 MARS 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9368 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5169

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Քանի մը օր առաջ, խօսելով Միջին Արեւելքի սոր խմորումներուն մասին, կ'եզրակացնէինք թէ «նոր դէպքերու նախօրեակին կը գտնուինք» (Յառաջ, 24 Մարտ):

«Նոր դէպքեր»ը չուշացան:

Հազիւ դադրած էին ընդհարումները Սուրիոյ եւ Իսրայէլի միջեւ Տիբերիոյ լիճի շրջանին մէջ եւ խնդիրը հանուած էր ՄԱԿի ապահովութեան խորհուրդին առջեւ — ուր կը քննուի ներկայիս —, երբ աւելի կարեւոր լուրեր հասան Դամասկոսէն:

Զինուորական նոյն խմբակը, որ ճիշդ վեց ամիս առաջ, 1961 Սեպտեմբեր 28ին անակնկալ յեղափոխութեամբ մը վերականգնած էր Սուրիոյ անկախութիւնը՝ զայն բաժնելով Արաբ Միացեալ Հանրապետութենէն, Մարտ 28ի առտուն ձեռք առած է երկրին իշխանութիւնը տապալելով կառավարութիւնը, որ կազմուած էր ըստ Սահմանադրութեան, վարչապետութեամբ Տոքթ. Մարուֆ Տաուալիպիի եւ կը վայելէր Ներկայացուցչական խորհրդարանին վստահութիւնը:

Սուրիոյ ներքին կեանքին մէջ որոշ յեղաշրջում առաջ եկած էր այն երեքուկէս տարիներու ընթացքին, երբ երկիրը Եգիպտոսի հետ կապած էր իր ճակատագիրը:

Փոփոխութիւնը զգալի էր մանաւանդ վերջին տարիները, երբ Սուրիոյ մէջ եւս սկսան գործադրուիլ նախագահ Նասրի հրովարտակները ընկերային բարենորոգումներու, հողային բաժանումներու, ճարտարարուեստի եւ այլ կարեւոր ձեռնարկներու ազգայնացման մասին:

Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ եկած էր դժուարին պայմաններու մէջ: Իր նախորդը որոշ բարենորոգումներ մտցուցած էր արդէն՝ ընկերվարական սկզբունքներով:

Դժուար էր յետս կոչել գիւղացիներու եւ բանուորներու օգտին եւ դրամատէրերու ու կալուածատէրերու ի վնաս արդէն իսկ ընդունուած եւ մասամբ գործադրուած օրէնքները:

Նորընտիր խորհրդարանին մէջ կարեւոր թիւ մը կազմէին քաղքենի, աջակողմեան տարրերը, որոնք հակառակ էին «ազգայնացման»:

Անցեալ Փետրուար 14ին խորհրդարանը ջնջեց դրամատուներու եւ ճարտարարուեստի ազգայնացման օրէնքը, որ ընդունուած էր նախորդ վարչաձեւին օրով:

Ուսանողներն ու բանուորները ցոյցեր կատարեցին այդ առթիւ, «յետաշրջական» եւ «աշխարհակալական» անուանելով կառավարութիւնը:

Ցիշեալ կարգադրութեան հակազդելու եւ զործուոր դասակարգին գոհացում տալու համար, Տր. Տաուալիպիի կառավարութիւնը նոր օրէնքով մը գործարանատէրերը կը պարտադրէր իրենց շահին մէկ քառորդը յատկացնել բանուորներուն եւ անոնց ներկայացուցիչները ընդունիլ վարչական խորհուրդներուն մէջ:

Այս ալ դժգոհութիւն պատճառեց աջակողմեան երեսփոխաններուն:

Վերջին օրերուն կառավարութեան դէմ դիրք բռնեց Պաաս կուսակցութիւնը — ընկերվարական —, պահանջելով վերահաստատել քաղաքական բոլոր ազատութիւնները եւ վերջ տալ պաշարման վիճակին, որ հաստատուած էր Սեպտ. 28ին:

Նոյնպէս խորհրդարանի 172 անդամներու 103ին ստորագրութեամբ ներկայացուեցաւ օրինագիծ մը, որով կը պահանջուէր վերաքննել 1956ին պատերազմական տեսաններու կողմէ տրուած վճիռները: Եթէ այս օրինագիծը ընդունուէր, ներման պիտի արժանանային իբրեւ «երկրի Թշնամին» դատապարտուած քաղաքական դէմքեր, որոնց առաջին գիծին վրայ կը գտնուի Սուրիոյ համայնավար կուսակցութեան վարիչը՝ քիւրտ Խալէտ Պէկտաշ:

Թուրքիոյ մէջ եղածին պէս, Սուրիոյ մէջ ալ յեղափոխութեան հեղինակ զինուորական «ճունթա»ն վարագոյրի ետեւէ կը հսկէր կառավարութեան շարժումներուն:

Վարչապետ Տուալիպի չյաջողեցաւ միաժամանակ գոհացնել զինուորականներն ու ձախակողմեանները:

Ի վերջոյ Մարտ 24ին Հանրապետութեան Նախագահ Նազըմ էլ Քուտսին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը, որպէսզի հնարաւորութիւն տայ անոր կազմելու «Ազգային Միութեան կառավարութիւն» մը:

Այդ ծրագրին արգելք ըլլալու համար է անշուշտ, որ քանի մը օր վերջ զինուորականները ձեռք առին իշխանութիւնը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՐԺԱՆԹԻՆ՝ ԱՆՈՐՈՇ, ՍՈՒՐԻԱ՝ ԱՆԲԱՑԱՏՐԵԼԻ, ԱԼԺԵՐԻԱ՝ ԱՒԵԼԻ ՀԱՆԴԱՐՏ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

Պետական հարուածէն ետք, կացութիւնը անորոշ է, ինչպէս նաեւ «պաշտօնազրկուած», նախագահին վերապահուած ճակատագիրը: Կարգ մը լուրերու համաձայն, բանակը ձերբակալած է Ֆրոնտիզին՝ մինչ ուրիշներու համաձայն միայն հսկողութեան տակ առնուած է:

Ցանուն սահմանադրութեան կատարուած այս պետական հարուածը իշխանութեան գլուխ պիտի բերէր, առժամապէս եւ ըստ սահմանադրութեան, ծերակոյտի նախագահը Կուիտօ որ մտերիմ բարեկամն էր Ֆրոնտիզիի եւ այդ պատճառաւ իսկ մերժած է այս պաշտօնը:

Եթէ Ֆրոնտիզիի արգելափակման լուրը ճիշդ է, Արժանթինի նախկին նախագահը պէտք է փոխադրուած ըլլայ Մարթին-Կարսիա կղզին ուր արգելափակուեցաւ նաեւ Փերոն, երբ 1955ին իր կառավարութեան հետ տապալեցաւ:

Ֆրոնտիզի կրնայ հիմա յիշել այն խօսքերը զորս արտասանած էր անցեալ տարի, Ուաշինկթընի մէջ, Քասթրոյի մասին խօսելով — «Պէտք քշուի, Փերոնի պէս, որովհետեւ իրեն կը պակսի պատմութեան հասկացողութիւնը եւ պատմութիւնը անգութ է այն մարդոց հանդէպ, որոնք այդ սխալները կը գործեն»:

ՍՈՒՐԻԱ

Միշտ կարելի չէ յստակ գաղափար մը ունենալ Սուրիոյ կացութեան մասին, բայց կը թուի թէ ամէն ինչ հանդարտ է եւ բնականոն կեանքը վերսկսած:

Որքան որ «անբացատրելի» բառը կը գործածուի այս շարժումին առթիւ, քաղաքական դէպքերը շատ մը բացատրութիւններ կուտան եւ պատահածէն 24 ժամ ետք կը թուի թէ եղածը խոտոր չի համեմատիր Նասրի փափաքներուն հետ, ընդհակառակն:

Դամասկոսի օրուան մարդն է զնդ. Ապտել Քարիմ Նահլաուի, նախկին կցորդ Սուրիոյ եգիպտական ներկայացուցիչ Մարէշալ Ամէրի:

Նասրեան վարչակարգին տակ, Գնդ. Նահլաուի յաջողած էր հրապարակէն հեռացնել Քուզպարիի եւ Տահմանի պէս մարդիկ որոնք գլխաւոր դերակատարները եղան, յետագային Սեպտեմբեր 28ի յեղափոխական շարժումին:

Անկէ երկու ամիս առաջ, առանց խորհրդակցելու վերին իշխանութեանց հետ, Նահլաուի Գահիրէ ղրկած էր բանակի Բ. Գրասենեակին պետը՝ Մոհամէտ Մանսուր, գաղտնի առաքելութեամբ:

Արդարացնելու համար իր այդ ձեռնարկը, Նահլաուի խորայլեան սպաները մէջտեղ դրած էր:

Պէյրութէն Հալիմ Սաապի հաղորդած լուրերուն համաձայն, Նասր շատ լաւ ընդունած է սուրիացի հրամանատարը եւ նոյնիսկ անցեալ Փետրուար 22ը (Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ ձուլման տարեդարձ) նշանակած է զինուորական գաշինքի մը իբրեւ թուական: Նասր սակայն չորս պայման դրած է ատոր համար — Նախ տապալել օրուան քաղաքական բոլոր դէմքերը, զինուորական կառավարութիւն մը հաստատել Դամասկոսի մէջ, կրկին ի զօրու դարձնել ազգայնացումները եւ ազատ արձակել Սարրաժը:

Բայց վերջինէն միւս բոլոր պայմանները լրացած են, ինչ որ կը նշանակէ թէ Գնդ. Նահլաուի եթէ ոչ բարեացակամութիւնը, առնուազն Եգիպտոսի չէզոքութիւնը կ'ուզէ ապահովել: Անկարելի չի նկատուիր նաեւ որ Նասր եւ Նահլաուի խորհրդակցաբար կատարած ըլլան ամէն ինչ:

Գահիրէ արդէն ոչ մէկ զարմանք կը յայտնէ այս պետական հարուածին առթիւ, որ բնական հետեւանք կը նկատէ յետադիմական եւ անջատողական կառավարութեան քաղաքականութեան:

Եգիպտոսի կիսապաշտօնական զործակալութեան համաձայն սուրիական կառավարութիւնը երեք ճակատներու կը բախէր — Ա) Եգիպտոսի հետ միացման նպաստաւոր ճակատ մը: Բ) Ճակատ մը որ Յորդանանի հետ դաշնակցութիւն մը կ'ուզէր կազմել: Գ) Ճակատ մը՝ որ կ'ուզէր հաստատել Իրաքի հետ դաշնակցութիւն մը:

ԱԼԺԷ

Համեմատաբար հանդարտ օր մը որուն ընթացքին Ալժէցիները, լուռ, իրենց մեռելները թաղեցին:

Քիչ անգին կը հանէր Առժամեայ Գործադիրին Նախագահը՝ Ֆարէզ ու անմիջապէս իր պաշտօնին գլուխը կ'անցնէր:

Փարիզի մէջ, զումի պատճառաւ, Նախարարաց Խորհուրդը տեղի չէր ունենար: Համաձայնաբար վարակուած էին Տրպրէ եւ Ժոքս:

Ամսուան մը դադարէ ետք, փլասթիքի պայթումները վերսկսան Փարիզի մէջ ուր Զորեքշաբթի իրիկուն 13 ռումբեր պայթեցան յաջորդաբար զինուորական եւ ազատական նկատուած անձնաւորութեանց յարկաբաժիններուն առջեւ: Նիւթական մեծ վնասներ կան: Ռումբ մըն ալ պայթեցաւ «Կինօփանորամայ» շարժանկարի սրահը, հանդիսականներու մեկնումէն 4 վայրկեան ետք միայն: Հինգշաբթի առաւօտ երկու ուրիշ ռումբեր կը պայթէին մէկը՝ Պուրկիպայի խորհրդական ճարտարապետի մը տունը, միւսը՝ լրագրող Ժան Լարթեկիի (Լէ Սենթիւրիոնի հեղինակը) բնակարանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԼԻ ՊՐԱՆՏ, արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը, ցոյցերու արժանացաւ առջի օր, երբ կը փորձէր խօսիլ Լոնտոնի մէջ: «Տունդ գնա՛, ֆաշիստ» պոռալով, բազմաթիւ հանդիսականներ խանգարեցին հաւաքոյթը, որուն ընթացքին կը խօսէր նաեւ աշխատաւորական անգլիացի պարագլուխը՝ Կէյդէլ:

ԻՇԽԱՆ ՖԻԼԻՓ որ քանի մը օր է Արժանթին կը գտնուէր որոշեց կարճ կապել իր այցելութիւնը եւ Լոնտոն վերադառնալ:

ԽՐՂԶԻՍՏԱՆԻ մէջ մեծ դատավարութիւն մը բացուեցաւ առջի օր, ուր 44 կարեւոր անձնաւորութիւններ կը դատուին որովհետեւ պետական ինչքեր իւրացուցած են: Ամբաստանեալներու մէջ մեծ թիւով Հրեաներ կան: Ամբաստանեալները մասնաւոր աշխատանոցներ բացած էին եւ պետական ապրանքներով գորգեր շինելով սեւ շուկայ կը ծախէին: Ձերբակալութեանց առեն, 24 քիլօ ոսկի, գոհարեղէն եւ 16 կառքեր գրաւուած են: Խրղզիստանի թերթը տակաւին ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ կուտայ:

ՎԱՏԻԿԱՆԸ հրապարակաւ կախմարտը կը դատապարտէ երբ «սիրող»ի հանդամանքէն դուրս կ'ելլէ, եւ տրուած մահացու հարուածները հանդիսականներուն ծափահարութեանց եւ քաջալերանքին կ'արժանանան: Ծանօթ է որ քանի մը օր առաջ, ախոյենական մրցումի մը ընթացքին մահացու կերպով վիրաւորուեցաւ Քիթ Փարէթ կախմարտիկը, որ ցարդ մահաքունի մէջ է:

ՖՐԱՆՍԱ ապրող բոլոր Մահմետականները, քսան օրուան ընթացքին իշխանութեանց պէտք է յանձնեն իրենց բոլոր զէնքերը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մեծ Բարունապետը նոր սինակոկ մը պիտի օծէ Կիրակի օր, Փարիզի մէջ: 1937էն ի վեր սինակոկ չէր շինուած Փարիզի մէջ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ը.

Մեթր Սէյֆէտտին Մամունի պաշտպանողականին շարունակութիւնը —

«Միջին Արեւելքի շփոթ կացութեան հետեւանքով, ամէն մարդ պարտականութիւն ունէր մտահոգուելու իր ինքնապաշտպանութեամբ, եւ իր զաւակներուն, ընտանիքին եւ ինչքերուն ապահովութեամբ: Այս նուիրական պարտականութիւնը կարելի չէ ոճիր նկատել:

«Պարոն դատաւորներ, բոլորս ալ շատ լաւ գիտենք, թէ Հայերը ի՛նչ պատուաւոր դեր ունեցած են մեր ազատագրական պայքարի օրերուն: Կարծեմ դուք ալ ինծի հետ պիտի պատասխանէք, լսելէ ետք վկաները, թէ Հայերը որքան պատուաւոր կեցուածք ունեցան մեր կողքին՝ Թուրքերու դէմ: Անոնք իրենց արեան տուրքը տուին մեր ազատագրութեան դատին, եւ այդ արիւնով աւելի զօրացուցին մեր անկախութեան հիմերը: Ի՞նչպէս կարելի է նման անձեր հայրենիքի հանդէպ դաւաճանութեամբ մեղադրել:

«Պարոն դատաւորներ, այս դատին մէջ համայնավարութիւնը իր ամբողջ ուժը թափեց՝ սուտերու եւ զրպարտութիւններու ցանց մը հիւսելու համար: Երբ ասիկա կ'ըսեմ, փաստաբանական խաղ մը չէ որ կ'ընեմ: Արդարեւ դատը՝ ինքը տուած է իր պատմութիւնը:

«Առաջին քննութիւններն իսկ ցոյց տուին, թէ այս դատը կազմակերպուած, սարքովի խաղ մըն է, որուն մէջ ամէն տեսակի սուտեր եւ զրպարտութիւններ դեր ունեցած են: Այդ խաղին միակ նպատակն էր սեւ բիծ մը ձգել դաշնակ եւ հայ անունին վրայ, որոնք վստահ եմ թէ անմեղ են:

«Եւ ինչ ամբաստանութիւն բերել ու փակցնել այս պատուաւոր համայնքի ճակատին» — դաւաճանութիւն, լրտեսութիւն, խռովարարութիւն եւ եղբայրասպանութիւն:

(Շար.)

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ
ԵՒ
ԻՐ ԱՆՏԻՊ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ

Պետրոս Դուրեանի մահուան 90ամեակի օրերուն արտասահմանի հայ մամուլին մէջ (Սփիւռք, թիւ 48 – 52) լոյս տեսաւ վաղամեռիկ բանաստեղծին նոր գտնուած մէկ թատերախաղը, «Տարագիր ի Սիպերիա», նուիրուած՝ Միք. Նալբանդեանի:

Այս գիւտը հնարաւորութիւն կուտայ ընդարձակելու Միք. Նալբանդեանի գաղափարական ազդեցութեան շրջանակը, անոր մէջ առնելով երկու շատ ականաւոր դէմքեր՝ Պետրոս Դուրեան, որ գրած է թատերախաղ մը Նալբանդեանի մասին եւ Պետրոս Ադամեան, որ փափաքած է խաղալ եւ մարմնացնել յեղափոխական գործիչին տիպարը:

«Տարագիր ի Սիպերիա» թատերախաղը մէկ արարէ բաղկացած յուզիչ այլաբանութիւն մըն է: Յայտնի է թէ այլաբանութիւնը Դուրեանի սիրած ձեւերէն մէկը եղած է: Արդարեւ, Դուրեանի թատերախաղերուն մէջ գործող անձերու շարքին կը հանդիպինք այլաբանական տիպարներու, ինչպէս Ոգին Հայաստանեայց «Ասպատակութիւնք Պարսկաց ի Հայս» թատերախաղին մէջ: «Սեւ հողեր»ուն վերջաւորութեան՝ ունի այլաբանական լման հատուած մը, ուր իբրեւ գործող անձեր երեւան կուգան Հայաստանը, Յոյսը, Սէրը, Անմխաբանութիւնը եւ Թշուառութիւնը:

«Տարագիր ի Սիպերիա» գործը այլաբանական այս ձեւի պատկեր մըն է, շատ նման վերը մեր նկարագրածին: Գործող անձերն են՝

1. Միք. Նալբանդեան, որ կը մարմնացնէ ազատութեան համար մղուող պայքարը:
2. Հայաստան, կը մարմնացնէ դժբախտ հայ ժողովուրդը:
3. Սիպերիա, բռնապետութեան խորհրդանշանը:
4. Ժամանակ, յոյսի եւ համբերութեան խորհրդանշանը:
5. Մահ, ճակատագրական անխուսափելի վախճանը:
6. Ազատութիւն:

Առաջին պատկերին մէջ Նալբանդեան, տժգոյն շեշտով կը յայտարարէ թէ ազատութիւն գոչեց, կարծելով թէ ազատութեան թեւերուն վրայ բազմած հայրենիք պիտի թռէր, մինչդեռ ահա ինկած է Սիպերիա: Ան կ'ողբայ Հայաստանի դժբախտ վիճակը, յուսահատ է եւ ընկճուած: Երկրորդ պատկերին մէջ կուգայ Ազատութիւնը, կը յուսադրէ դժբախտ երիտասարդը, ըսելով որ եթէ հիմա մարդիկ չեն հասկնար զինք, ապագային հայ ազգը պիտի գնահատէ իր անձնուիրութիւնը:

«Դարեր պիտի անցնին, կ'ըսէ Ազատութիւնը, եւ դեռ Նալբանդեանի անունը քնարներու եւ շրթանց վրայ պիտի խայտայ: Եթէ Հայոց ազատութեան ժամանակէն առաջ մեռնիս, պիտի գամ եւ քու անմահ շիրմէդ պիտի գոչեմ.— «Ցնծացէք, ոսկերք Նալբանդեանի, Հայոց ազատութեան արշալոյսը ծագեցաւ» եւ այն ցանկալի ոսկորները հայրենացդ գիրկը պիտի լեցնեմ»:

Երրորդ պատկերին մէջ տիրապետողը Սիպերիան է, այսինքն բռնապետութեան գաղափարը, որ կը յանդիմանէ Նալբանդեանը եւ գայթակղեցուցիչ Ազատութիւնը:

Չորրորդ պատկերին մէջ կուգայ Մահը, կը խլէ Նալբանդեանի կեանքը, քրիստոնէավայել քաղցրներով մխիթարելով զինք: Հինգերորդ պատկերին մէջ Նալբանդեան մեռած է: Հայաստան նախ կ'ողբայ իր ծանր վիճակը, ապա տեսնելով Նալբանդեանի դիակը՝ կ'ողբայ նաեւ ազատութեան երգիչը: Վեցերորդ պատկերին մէջ կուգայ Ժամանակը եւ կը յուսադրէ Հայաստանը, թէ ապագան հայ ազգինն է:

Իբրեւ գրական առաջին փորձ, Դուրեանի թատերախաղը թոյլ գործ մըն է, տեղ – տեղ պարզունակ, բայց եւ այնպէս որոշ հատուածներու մէջ կը փայլի բանաստեղծին տաղանդը: Ունի վառ պատկերներ, տեղ – տեղ գեղուն է եւ յուզիչ:

Ահա Դուրեանի վառ պատկերներէն եւ ասացուածքներէն նմոյշ մը.— «Սիրտը ապագան արթնցնող քնար մըն է եւ կեանքը ապագան լուսաւորող արեւ մը»:

Ամբողջ թատերախաղը գրուած է Դուրեանի յատուկ ռոմանթիք տաք շունչով, քնարական զեղումներով եւ կ'արտայայտէ արեւմտահայ զարթօնքի շրջանին կենսուրախ եւ լաւատես տրամադրութիւնը, որ յատուկ էր 1860ի տարիներուն:

Արդ՝ ի՞նչ պայմաններու եւ քաղաքական իրադարձութիւններու հարկադրանքի տակ գրուած է «Տարագիր ի Սիպերիա» թատերախաղը:

Յայտնի իրողութիւն է, թէ Միք. Նալբանդեան իր երկու այցելութիւններով գաղափարական մեծ ազդեցութիւն ձգած է արեւմտահայ մտաւորականութեան վրայ: Յատկապէս «Մեղու»ի շուրջ համախմբուած հոսանքը ամբողջովին կը գտնուէր իր ազդեցութեան տակ: Անոնք, 1867 Փետրուար ամսուն կը տօնեն Միք. Նալբանդեանի մահուան առաջին տարեդարձը, մեծ հանդիսաւորութեամբ:

«Արեւելեան Թատրոն»ը կը բեմադրէ Ռ. Սետեֆեանի «Վարդան Մամիկոնեան փրկիչ հայրենեաց»ը, ուր իրականութեան մէջ յանձին Վարդանի՝ կը ներկայացուէր Հայութեան նոր ժամանակներու փրկիչը, Միք. Նալբանդեան:

Երեւոյթին թատերական բաժինէն ետք կը սկսի երկրորդ բաժինը, նուիրուած՝ Միք. Նալբանդեանի: Դերասանուհի Երանուհի Գարագաշեան կը կարդայ Ռ. Սետեֆեանի կողմէ գրուած ճառ մը՝ Նալբանդեանի մասին: Հանդիսականներու առջեւ կը պարզուի ցնցող տեսարանը, Սիպերիայի սառնամանիքները, Միք. Նալբանդեանի ցուրտ շիրիմը, որուն քով հրեշտակի հագուստներ հագած կեցած է Նալբանդեանի ոգին (15 տարեկան Վերգինէ Գարագաշեան), որ կ'արտասանէ «Ազատութիւն» ծանօթ ոտանաւորը:

Այս բոլորը այնքան մեծ ոգեւորութիւն կը ստեղծեն, որ երեկոյթը նոյն յայտագրով կը կրկնուի երկու անգամ եւ պատճառ կը դառնայ թուրք կառավարութեան միջամտութեան: Թատրոնը կը փակուի:

Այսուհանդերձ տպաւորութիւնը մեծ կ'ըլլայ ազատատենչ երիտասարդութեան վրայ: «Սիպերիա տարագրուած» Նալբանդեան կը դառնայ օրուան երիտասարդութեան պաշտամունքի առարկան:

Երիտասարդութեան հետ, ըստ երեւոյթին, Նալբանդեանով խանդավառուած էին նաեւ երկու Պետրոսները, հանդէսին օրը սպարապետին ոգուն դերը կատարող եւ այդ օրն ալ իր բեմական մկրտութիւնը ստացած 18 տարեկան Ադամեան եւ 15 տարեկան Պետրոս Դուրեան, որ արդէն կը փորձէր բանաստեղծութիւններ գրել:

Ներկայացուա՞ծ է «Աքսորական ի Սիպերիա» թատերախաղը եւ Ադամեան խաղացա՞ծ է Նալբանդեանի դերը թէ ոչ, յայտնի չէ:

Մամուլին կամ այլ հրատարակութիւններու մէջ այդ մասին որեւէ յիշատակութիւն չըլլալը չի նշանակեր թէ չէ բեմադրուած Դուրեանի թատերախաղը, քանի որ իրականութեան մէջ թատերախաղ մը չէ, այլ մէկ գործողութեամբ այլաբանական պատկեր մը, զոր կարելի էր ցուցադրել որեւէ թատերախաղէ ետք եւ պէտք չկար յատկապէս յայտարարելու թերթի մէջ: Ալ չենք խօսիր այն մասին, որ քաղաքական նկատումներով մամուլը կրնար լռութեամբ անցնիլ վրայէն, մանաւանդ այն օրերուն՝ երբ Նալբանդեանի պատճառաւ արդէն քայքայուած էր թատերախումբ մը: Յետագային, մանաւանդ 1880ի սկիզբները, Նալբանդեանի անուան յիշատակութիւնը վտանգաւոր էր, որով, երբեք պէտք չէ զարմանալ թէ Պետրոս Դուրեանի առաջին կենսագիրը, Բարսեղ Էքսերճեան, իր «Ընդարձակ կենսագրութիւն բարեյիշատակ Պետրոս Դուրեանի» գործին մէջ (1893) ակնարկ անգամ չըներ այս թատերախաղի մասին: Տեղեա՞կ էր գործէն եւ չէ ուզած այդ մասին խօսիլ, թէ պարզապէս կ'անգիտանար: Յայտնի չէ: Յամենայն դէպս փաստ է, թէ Էքսէրճեանի գրքին հրատարակութեան տարին լոյս տեսած «Նոր հայ կենսագրութեանց» գիրքին հեղինակը, Ա. Ալփաղեան, Նալբանդեանի յատկացուցած իր հատուածը, առ ի զգուշութիւն, խորագրած է «Միքայէլ Պայտարեանց»: Իր հայեացքներով պահպանողական, յետադէմ հոգեւորական Էքսերճեան չէր կրնար աւելի յանդուգն ըլլալ:

Նոր գտնուած թատերախաղին հետ միասին հրատարակուած է նաեւ յաջորդ տարիներուն գրուած ճշգրում մը, ուր թուարկուած են Դուրեանի թատերախաղերը: Այդ ճշգրումին մէջ ըսուած է, թէ Դուրեան Տիգրան Փաշեմճեանի ծախած է եօթը թատերախաղ, որոնք հետեւեալներն են.— «Սեւ հողեր», «Ասպատակութիւնք Պարսկաց», «Բրնա», «Ասուէ», «Կործանումն Հռոմայ», «Վարդ եւ Շուշան» եւ «Շահատակութիւնք Հայոց», իսկ Վարդովեանի ծախած է երեք թատերախաղ, «Արտաշէս աշխարհակալ», «Անկումն Արշակունի հարստութեան» եւ «Թատրոն կամ թշուառներ»:

Յիշատակուած 10 թատերախաղերէն վեցը յայտնի են: Անոնք լոյս տեսած են Հայաստանի մէջ, «Վարդ եւ Շուշան», «Սեւ հողեր», «Արտաշէս աշխարհակալ», «Անկումն Արշակունի հարստութեան», «Ասպատակութիւնք Պարսկաց ի Հայս» եւ «Թատրոն կամ թշուառներ»:

Այդ շարքի թատերախաղերէն մէկուն անունն ալ ծանօթ էր բանասիրութեան, «Կործանումն Հռոմայ»: Բայց երեք թատերախաղերու անունը նոր է որ հրապարակ կուգայ, անոնք են՝ «Բրնա», «Ասուէ», «Շահատակութիւն Հայոց»:

Բանասիրութեան յայտնի էին նաեւ երկու ուրիշ կորսուած թատերախաղեր, «Շուշանիկ» եւ «Տիգրան Բ.»:

Եթէ ասոնց վրայ աւելցնենք «Տարագիր ի Սիպերիա»ն, ապա կ'ունենանք 13 թատերախաղ, որոնց եօթը հասած են մեր ձեռքը եւ վեցը կորսուած է: Կորսուածներն են՝ «Բրննա», «Ասուէ», «Շահատակութիւն Հայոց», «Շուշանիկ», «Տիգրան Բ.», «Կործանումն Հռոմայ»: Արդեօ՞ք այս վեց թատերախաղերը տարբեր գործեր են, թէ մէկ քանին կրկնուող վերնագիրներ են, քանի որ Դուրեան կը սիրէր իր թատերախաղերուն յաճախ տալ զոյգ խորագիրներ: Մէկ բան պարզ է, ասոնք բոլորն ալ նուիրուած պէտք է ըլլան պատմական դէպքերու եւ դէմքերու: Բանասիրական որոշ վերապահութիւններ հիմք կուտան ենթադրելու թէ «Ասուէթը» եւ «Տիգրան Բ.» նոյն թատերախաղն են:

Հակառակ անորոշ կարգ մը հարցերու, Դուրեանի նոր գտնուած թատերախաղը կոչուած է ամէնէն առաջ ամբողջացնելու վաղամեռիկ բանաստեղծին ժառանգութիւնը, ցոյց տալու իր եւ Միքայէլ Նալբանդեանի գաղափարական կարգ մը կապերը եւ պարզելու Պետրոս Ադամեանի բեմական գործունէութեան սկիզբի շրջանը:

Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԱՇՏԸ

— Այս, միացեալ ճակատ կար նաեւ Վարդանանց պատերազմին, հէնց էս դաշտում, եթէ չլինէր... Վասակի տխուր պարագան ....

Մեր շարժավարը աչքերը հիւսիս յառած բան մը կ'որոնէ:

— Հէնց էս տեղից կարելի էր տեսնել զոյգ Մասիսները, ափսոս մշուշ է պատել ...

Բոլորս ալ հիւսիս կը նայինք: Բան չերեւիր: Մշուշը պատեր է ամէն դի:

— Վերադարձին, վերադարձին, — կը յանկերգէ շարժավարը ու իր տեղը կը գրաւէ:

— Տղմուտը ո՞ւր է, հարց կուտանք շարժավարին:

— Կարծում եմ որ տակաւին չհասանք ... կամ անցանք ...

Դաշտը ամբողջ վերջացաւ ու մենք Տղմուտի այն թեւը, որ կ'անցնի Շաւարշանայ դաշտէն, չտեսանք: Շարժավարն ալ չէր գիտեր այն հեղեղատը, որ կը կոչուէր Տղմուտ: Այս բոլորէն ետք մեր հետաքրքրութեան կեդրոնը դարձած էր Ս. Թադէն: Լեռներ կ'երեւին: Մեր կարծելով այդ լեռներուն բարձրունքին կամ կողքին պիտի տեսնէինք, հեռուէն, Ս. Թադէի գմբէթը:

— Ս. Թադէն ցածն է, ցածը, — կը կրկնէր շարժավարն եւ ուժ կուտար ինքնաշարժին:

Հեռուէն բլուր մը տեսնուեցաւ, բլուրին գագաթին թագի նման մատուռ մը.

— Էդ Ս. Սանդուխտ կոյսին մատուռն է, վանքը դրանից ցածն է ...

Ուրեմն մօտեցեր էինք: Հասանք մատուռը գլխուն բռնած բլուրին ներքեւ: Աջին դաշտագետին մը կը բացուէր, սեւ վրաններ, հօտեր ու մարդիկ:

— Էս հողերը ժամանակին վանքի սեփականութիւն եղել են, էս վրանները հողատիրոջն են,— շարժավարը տակաւին բացատրութիւնը լրիւ տուած չէր երբ Տէր Հօր Թոռը՝ պատանի Յովիկը բացագանչեց.

— Ս. Թադէն, Ս. Թադէն...

Աչքերնիս սրած դէպի առաջ նայեցանք: Ս. Թադէի սլացիկ ու տպաւորիչ գմբէթը, եկեղեցին, պարիսպը, ուխտաւորներու վրանները, բոլորը մէկ ակնարկով տեսանք: Անցանք կէս աւերակ գիւղի մը փողոցէն, որ նախապէս հայաբնակ եղած է, իսկ ներկայիս ետք պարսիկ քանի մը ընտանիք կ'ապրին: Քանի մը քայլ անդին վանքն է: Լեռներու գոգը, բլուրի մը քթին, ներքեւէն անցնող ջուրի երիզի մը վրայ, արքայական թագի մը նման լայնանիստ բազմեր է Ս. Թադէն, որուն գլխաւոր մուտքին առջեւ կանգ առաւ մեր ինքնաշարժը: Իջանք: Դիմաւորուեցանք ուխտաւորներու եւ Հայկ Ստեփանեանի կողմէ: Քիչ ետք հասաւ նաեւ Արտակ Սրբազան իր ուղեկիցներով: Գլխաւոր մուտքին ոչխար կը զենուի: Կը մտնենք եկեղեցի, օրինական աղօթքէն ետք, կ'առաջնորդուինք մեզի յատկացուած սենեակները, ուր, «Բուղարեր կանայք» մեզմէ առաջ հասած ըլլալով, հարկ եղած կարգադրութիւնները ըրած էին:

Նպատակ չունիմ պատմական Արտազի կրծքին թառած Ս. Թադէ մենաստանին պատմութիւնը տալու: Ս. Թադէի ամրակուռ կառուցուածքը, իր տպաւորիչ գմբէթով, մեր երանաւէտ պապերուն հաւատքին խօսուն յիշատակարաններէն մէկն է որ Պարսկաստանի հողին վրայ, շնորհիւ պարսիկ ժողովուրդին ու կառավարութեան լայնախոհ եւ հանդուրժողական ոգիին, հակառակ ժամանակի քանդիչ ուժին, կանգուն կը մնայ: Իր շրջափակէն ներս գտնուող սենեակները եւ խուցերը, առաջինները որոշ չափով վերանորոգման ենթարկուած՝ շնորհիւ անխոնջ աշխատանքին ու զուրգուրանքին Ատրպատականի Թեմին Թեմական Խորհուրդին, կէս – աւերակ վիճակով, ձիթահան մեքենայով, ցոյց կուտան վանքին փառքի եւ ճոխութեան օրերը:

Ուխտաւորները իրենց վրանները լարեր են թէ շրջափակէն ներս եւ թէ դուրս: Հեռուէն դիտողը այն տպաւորութիւնը պիտի ունենար թէ պատերազմական բանակ մը եկեր ու փռուեր է հոն: Ամէն կողմէ ուխտաւորներ կան, գլխաւորաբար պատմական Զարեւանդ գաւառէն, Ուրմիոյ եւ Սալմաստի շրջաններէն:

Առաջին սենեակը վանքին աշտարակին սենեակն է: Այն սենեակը եւ աշտարակը որ ուրիշներու կարգին Մալխասն ալ նկարագրեր է իր Ապրումներուն մէջ: Շատ սիրեցի սենեակն ու գիրքը: Եթէ օր մը ուզէի առանձնանալ, անկասկած Ս. Թադէի պարիսպի աշտարակի այդ սենեակը, բնակութեան համար, ամէնէն յարմարագոյն վայրը պիտի նկատէի:

Ուղիղ բարձրացող աշտարակին մէջ, երկու փոքրիկ լուսամուտներով, փոքր ու կոկիկ, վայր մըն է սենեակը: Եւ ով գիտէ որքան հոգեւորականներ եկեր ու անցեր էին այդ սենեակի մութ պատերուն ներքեւէն, որքան անձնուրացներ «Լուսին չկար մութ գիշերով» գործեր էին վանքի պարիսպներէն ու մտեր այդ սենեակը: Զարմանքով դիտեցի որ սենեակին պատերէն կախուեր էին Արամ Մանուկեանի, Զօր. Նազարբէկեանի եւ Անդրանիկի գունաւոր նկարները:

ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ՋՈՒԱՐԹ ՆՕԹԵՐ

Մանրավէպ մը Կոմիտաս վարդապետի կեանքէն:

Էջմիածնի մէջ, Ճեմարանի տարեվերջի քննութեանց ժամանակ, քննիչներուն առջեւ է ուսանող մը, զոր շատ կը սիրէր Կոմիտաս՝ երգի եւ ձայնագրութեան մէջ ցոյց տուած ընդունակութեան եւ բնատուր շնորհքներուն համար: Քննութեան նիւթը՝ ազգ. պատմութիւն, որու մէջ շատ տկար էր ուսանողը:

Կոմիտաս վարդապետ ներկայ է քննութեան:

Քննիչը կը հարցնէ թէ ո՞վ է շինած Ս. Հռիփսիմեանց եկեղեցին, հին պատմական յիշատակարան մը, որ կը համարուի Կոմիտաս Կաթողիկոսի ձեռակերտը:

Ուսանողը չի գիտեր:

Հարցումը կը կրկնուի.

— Ո՞վ է շինած Ս. Հռիփսիմեանց եկեղեցին ու վանքը:

Պապանձումն Զաքարիայի:

Կոմիտաս վարդապետ կ'ուտէ ինքզինք: Շատ կը փափաքի որ յաջողի իր սիրելի աշակերտը: Քննիչին ետեւը կանգնած՝ շրթները կը բանայ կը գոցէ, բան մը կ'ըսէ: Աշակերտը կը նայի՝ բայց չի հասկընար: Կոմիտաս վարդապետ ձեռքը սիրտին վրայ կը դնէ քանի մը անգամ ու կը շարժէ շրթները: Աշակերտը ուրախօրէն կը նայի ուսուցիչին շարժումներուն, եւ յանկարծ, կը գոչէ յաղթական.

— Ս. Հռիփսիմեանց վանքը շինողն է Կոմիտաս վարդապետը:

×

Երուանդ Օտեան թերթ մը կը հրատարակէր Գահիրէի մէջ, Սահմանադրութենէն առաջ, «Ազատ Բեմ», ուր լոյս տեսած են հետեւեալ բառախաղերը, — Պոլսոյ մտաւորականները գրական սալոններ կը կազմակերպէին ժամանակին՝ զուարճանալու համար բառերու խաղերով, երբ ուրիշներ լծուած էին ազատագրական պայքարի: Սալոնական այդ սովորութինները ժամանակ մըն ալ փոխադրուեցան Գահիրէ: Այդ կարգի գրօսանքներէ կը մնան հետեւեալ բառախաղերը, զուարթ եւ սրամիտ, որոնք կը պատկանին մռայլ եւ անժպիտ Թէքէեանի:

— Ի՞նչ է բնաբանդ:

— Գնա բանդ...

— Ի՞նչ է հոգեկան վիճակդ:

Անտարբեր ամէն բանի համար, բայց խաժ աչուըներուդ մէկ նայուածքէն, — ան՝ տարբեր:

— Ո՞րն է տկար կողմդ:

Ֆիզիքապէս՝ գլուխս եւ կուրծքս, յաճախ ենթակայ հարբուխի: Բարոյապէս՝ դարձեալ գլուխս եւ կուրծքս, աւաղ...

— Ի՞նչ կը մտածես կնոջ վրայ:

Գետնին տակը անցնի... ինծի հետ, կահաւորուած նկուղի մը մէջ, մանաւանդ ամառը, Գահիրէ:

— Մինչեւ ո՞ր աստիճան ներդամիտ ես:

Մայր աստիճան՝ գեղեցիկ սեռին համար, իսկ ձեզի համար՝ ոչ մէկ աստիճան, պարոն:

— Ի՞նչպէս յաջողած ես սիրոյ աշխարհին մէջ:

Աշխարհագրութեան շնորհիւ, բայց ասիկա բաւական չէ, պէտք է շատ ճամբորդել, այցելել ամէն գլուխ, ամէն հրուանդան, ամէն ծոց...

— Ի՞նչ ծնած ըլլալ պիտի ուզէիր:

Հիմալայի բանաստեղծ:

— Ի՞նչ յատկութիւններ պիտի փնտռէիր կնոջ մօտ:

Բոլոր իմ չունեցածներս, աւելցնելով վրան իմ ունեցածներս:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Օրեր առաջ յայտարարուած «եղանակին ամենափայլուն պարահանդէսը» տեղի ունեցաւ Մարտ 18, Կիրակի գիշեր, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբին: Փալէ տը լա Ֆուար Նորակառոյց սալ տը Քոնկրէին խնկաբէս հոյակապ սրահներուն մէջ: Ձեռնարկին յաջողութեան մասին խօսելէ առաջ կ'արժէ ընդգծել որոշեալ ժամուն իրերայաջորդ ինքնաշարժերով փութացող բազմութեան դէմքերուն վրայ նշմարուող երջանիկ արտայայտութիւնը: Երէկուան տարագիր Հայը այսօր ներկայանալի վիճակով ինքն է, որ առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի ամէնէն արդիական եւ առաջնակարգ նկատուած փառահեղ սրահներէն ներս ոտք կը դնէ: Կարճ ժամանակուան մէջ հազարէ աւելի ընտրեալ բազմութեան սկսաւ նեղ գալ արդէն սրահը: Մասնաւորապէս ուշագրաւ էր ներկայութիւնը երիտասարդութեան՝ օրինակելի կարգապահութեամբ, ինչպէս եւ օտար պաշտօնական հիւրերու, ինչ որ գոհունակութիւն կը պատճառէր բոլորին եւ ի մասնաւորի՝ եկեղեցաշէն յանձնախումբին եւ Օժանդակ Տիկնանց անձնուէր հոյլին:

Կէս գիշերին մօտ Ռոզի Արմէն իր խումբով ընդունուեցաւ ծափերով: Զանոնք ներկայացուց Լիոնի ռատիօ-կայանին ատղերէն ծանօթ Պ. Լեւոն Մելեան, պանծացնելով նոյն ատեն ցեղին ստեղծագործ ոգին: Հուսկ ուրեմն թելադրեց լայնօրէն քաջալերել ձեռնարկը: Երեկոյթ-պարահանդէսը վերջացաւ առտուան մօտ, ձգելով երազային գիշերուան մը տպաւորութիւնը եւ մէկ միլիոնէ աւելի զուտ հասոյթ՝ ի նպաստ շինութեան ֆոնտին: Պատիւ շինութեան յանձնախումբին եւ իր Օժանդակ Տիկնանց, նաեւ մեր պատուական Լիոնահայ ժողովուրդին, որ գիտցած է միշտ ալ գործնապէս քաջալերել ազգօգուտ ձեռնարկները:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Գօմոնի Ց. Կ. Խաչի մասնաճիւղին երեկոյթ-պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Մարտ 24ին, Շաբաթ երեկոյ, Գօմոնի Ազգ. սրահին մէջ, երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեան:

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Ձէյթունցի»ներով, զոր գեղեցիկ կերպով նուագեց փոքրիկն Ծօչկուրեան ձեռնադաշնակով: Ապա Պ. Վահրամ Մխթիք բեմ գալով, գեղեցիկ ոճով մը նկարագրեց Ս. Մեսրոպի գիրերու գիւտը եւ Վարդան Մամիկոնեանի մղած ճակատամարտը՝ Պարսից դէմ յանուն ազատութեան եւ կրօնքի, նմանցնելով զանոնք երկու հսկաներու, որոնք ստեղծեցին հայ գիրն ու մշակոյթը եւ պատճառ դարձան, որ Հայը ապրի ու յարատեւէ մինչեւ այսօր: Կոչ ուղղեց ներկայ երկսեռ երիտասարդութեան կարդալ Հայոց պատմութիւնը եւ հայ գրականութիւնը, որպէսզի պաշար հաւաքելով կարենան արժանի ժառանգորդները ըլլալ նախորդ սերունդին, «Որովհետեւ դուք էք մեր ապագան եւ ազգը մեծ ակնկալութիւններ ունի ձեզմէ»:

Օր. Ալիս Շամլրեան յուզումով երգեց «Թուչէի մաքուր տուն»ը, որ գնահատուեցաւ ներկաներէն ծափահարութեամբ:

Կապոյտ Խաչի մեր քոյրերը արժանի են գնահատանքի եւ օժանդակութեան, որովհետեւ անոնք իրենց հանգիստի ժամերը զոհելով կը ջանան օգնութեան հասնիլ տկարներուն եւ անկարներուն: Միեւնոյն ատեն կ'աշխատին հայերէն լոյս գիրերը սորվեցնել հայ մանուկներուն: Կանացի միակ կազմակերպութիւնն է, որ կը մտահոգուի նոր սերունդով: Հայ Արենոյշներու երկսեռ խումբը հայկական տարազներով գեղեցիկ կերպով պարեց հայկական պարեր, ինչպէս նաեւ ներկայացուց հայկական հարսանիքը: Ասկէ զատ ներկայացուցին երկու կենդանի պատկերներ, որոնք կը խորհրդանշէին Հայ Կ. Խաչի կեանքն ու գործունէութիւնը: Գեղարուեստական բաժնէն վերջ ըսկսաւ պարահանդէսը մասնակցութեամբ Պ. Մ. Ջէօրէքճեանի նուագախումբին:

ՆԻԿՈՂԱՈՍԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այս տարի եւս Վարդանանցի առթիւ Ալֆորվիլի հայ վարժարանի եօթնասունէ աւելի աշակերտութիւնը, իրենց ուսուցիչներուն հետ միասին կատարեալ կարգապահութեամբ ներկայ եղան եկեղեցական արարողութեան եւ մտիկ ըրին հոգեւոր հովիւ Պարգեւ Քհնյ. Մէրճանեանի քարոզը՝ Վարդանանցի մասին:

Հոգաբարձութիւնը այս առթիւ եւս փոքրիկներուն բաժնեց քաղցրեղէններ:

— — Դ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑ

Խորհրդային Միութեան նախարարներու խորհուրդի նախագահի առաջին տեղակալ եւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի նախագահութեան անդամ՝ Ա. Միկոյեան, Մարտ 11ին, Երեւան գացած է, այցելելու համար Երեւանի ընտրական շրջանը, որուն թեկնածուն էր՝ Ազգութիւններու Խորհուրդին համար:

Ա. Միկոյեան քանի մը օրերու ընթացքին այցելած է արդիւնաբերական կեդրոններ, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան, ուր, կուսակցական եւ պետական դէմքերու կողքին, տեսակցած է նաեւ հայ գիտնականներու հետ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

1921ին Երեւանի մէջ հիմը դրուած երաժշտական արուեստանոցը 1923ին վերակազմուեցաւ իբրեւ պետական երաժշտանոց: Մէկ տարի անց հայրենիք վերադարձաւ Ալ. Սպենդիարեան, որ ձեռնարկեց կազմել 20 – 25 հոգինոց համանուագախումբ մը: Առաջին համերգը՝ Ալ. Սպենդիարեանի ղեկավարութեամբ եւ իր գործերը ներկայացնող յայտագրով տեղի ունեցաւ 1924 Փետրուար 10ին:

Այնուհետեւ մէկը միւսին կը յաջորդեն զանազան համերգներ՝ Ալ. Մելիք-Փաշայեանի, Ս. Զարեքեանի, Գ. Բուդաղեանի, Մ. Մալունցեանի, Ս. Շաթիրեանի, Դ. Սողոմոնեանի եւ Ռ. Ստեփանեանի ղեկավարութեամբ:

1932ին, երբ հիմը դրուեցաւ օփերային եւ բեմապարին, նուագախումբը դարձաւ նոր եւ դժուարին բնագաւառի մը գործունէութեան առանցքը:

Պատերազմէն ետք, նոր երաժիշտ տարրերով կազմուեցաւ երկրորդ համանուագախումբ մը, իսկ առաջինը՝ Ալ. Սպենդիարեանի կազմածը, Մ. Թաւրիզեանի ղեկավարութեամբ դարձաւ օփերայի եւ բեմապարի մնայուն նուագախումբը:

Նոր նուագախումբը որ ինչպէս ըսինք կազմուած էր պատերազմէն ետք 1945ին, Մ. Մալունցեանի ղեկավարութեամբ լծուեցաւ բեղուն գործունէութեան: Իր յայտագրին շատ շուտով մաս կազմեցին դասական եւ արդի անուանի հեղինակներ:

Լուրջ քննադատներու հաւաստիացումով Հայաստանի համանուագախումբը «Խորհ. Միութեան լաւագոյն նուագախումբերէն մէկն է»:

Նուագախումբին հետ միասին բեմ ելած են ծանօթ միջազգային մենակատարներ՝ Տաւիթ Օյսթրախ, Լ. Քօկան եւն:

1959էն ի վեր Միքայէլ Մալունցեանի յաջորդած է խմբավար Օհան Տուրեան, արտասահմանէն, այժմ Հայաստան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Ու սկսաւ առագաստներու շուանները քակել:

Մէկ ակնթարթի մէջ առագաստը վար իջեցուց ու կայմին վրայ կապեց: Յետոյ ձեռքը առաւ խոշոր թիերը ու բոլոր ուժովը մաքառեցաւ հովին ու անոր յառուցած ալիքներուն դէմ:

Բայց, ոչ, փուճ տեղ բոլոր ուժով կը մաքառէր. հովը կը սաստկանար ու ալիքները հետզհետէ ահեղ կիրճերու պէս զարհուրելի գահավէժներ կը բարձրացնէին:

— Մերէ, թոթովեց տէրը խեղդուած ձայնով մը. բայց չկրցաւ շարունակել:

— Մի վախնաք, կանչեցէք Աստուած, պէյ էֆէնտի, ընդհատեց Մերէ:

Կամաց կամաց արեւը ծածկուած էր Սիփանայ լերան ետին ու չորս կողմը թանձր ստուեր մը կ'իջնէր:

— Չէ՞ք վախնար, հարցուց Թուրքը անծանօթ հիւրին:

— Ես, չէ, շեշտեց անծանօթ մարդը ժպտելով:

— Այո, դուն:

— Ուսկի՞ց պիտի վախնամ... Աս ալիքէ՞ն, աս ծովէ՞ն թէ գիշերուան բռուքներէն: Ես միմիայն Աստուծմէ կը վախնամ ու անոր ձայնէն կը խռովիմ: Ծովը չի կրնար կաթիլ մը ալիք նետել մեր վրայ, եթէ Աստուած հրաման տուած չէ անոր:

Փաքիրին այս առարկութիւնները չկրցան սփոփել աշխարհին երջանկութիւնը վայելող Թուրքը, որուն աչքը փոխանակ երկինքը դառնալու, իր վրայ խուժող ալիքը կը դիտէր:

— Ախ, չգիտես... Աս ծովուն մէջ շատ խութեր կան, դողդղաց Թուրքը: Աստուած մի արասցէ նաւակը հանդիպելու ըլլայ այդ խութերէն մէկուն, ալ կորսուած ենք:

Բայց Մերէ չէր յոգնած, հետեւաբար չէր յուսահատած: Թիերը կը քաշէր ու ալեկոծեալ ծովուն դէմ կը կռուէր գերագոյն ճիգով մը:

Ամբողջ վեց ժամ մաքառելէ ետք ծերունի նաւավարը յաջողած էր հովին հոսանքը իրեն նպաստաւոր կողմը դարձընել: Ալ վախ մը չունէր: Ուստի բացաւ առագաստը ու մէկ երկու ժամէն նաւամատոյցը հասաւ:

— Մերէ, ես կէս մարդ կորեցայ, մրմնջեց Թուրքը սարսռալով: Բռնէ ձեռքէս, քալելու կարողութիւն չունիմ:

Մերէ դուրս նետուեցաւ նաւակէն ու երկու հիւրերը նաւամատոյց հանեց:

— Ես կ'երթամ հանգչելու, Մերէ, իսկ դուն բարեկամս թամէն առաջնորդէ եւ լաւ մշակներուն որ կերակուր տան իրեն, հրամայեց Թուրքը եւ բաժնուեցաւ տունին մեծ դռնէն:

Մերէ ուրախութենէն չկրցաւ բառ մը արտասանել: Օհ, երջանիկ էր, որովհետեւ իր հոգւոյն շարշրկումը պիտի կարենար յագեցնել:

Ուստի յարգանքով մը առաջնորդեց այդ փաքիրը տունին մէկ անկիւնը շինուած թամէն, ուր հիւրանոցի տեղ կը ծառայէր եւ սովորաբար անծանօթներու յատկացուած էր:

Երբ անծանօթ հիւրը հանգստացաւ ու կերակուրը վերջացուց, ծերունի նաւավարը, չկրնալով իր հետաքրքրութիւնը զսպել, մօտեցաւ ու դողդոջուն ձայնով մը հարցուց:

— Ի՞նչ ազգ ես դուն, բարեկամս:

— Ես փաքիր մըն եմ, պատասխանեց անծանօթ մարդը տարօրինակ ժպիտ մը սահեցնելով շրթունքին վրայ:

— Աղէկ, գիտեմ որ փաքիր մըն ես, ատ չէ հարցուցածս:

— Հապա ի՞նչ կը հարցնես:

— Ի՞նչ ազգի պատկանիլդ:

— Իմ...:

— Այո:

— Գիտե՞ս թէ փաքիրը չի պատկանիր ոչ մէկ ազգի:

— Ի՞նչպէս... Հարկաւ հայրդ ու մայրդ ազգի մը կը պատկանէին:

— Իրաւ է... Բայց հայրս ալ փաքիր մըն էր...

— Բնիկ ո՞ր երկրէն ես:

— Չեմ գիտեր, մրմնջեց անծանօթ մարդը գրեթէ խեղդուած ձայնով մը ու չկրցաւ արցունքը զսպել:

Ու մեքենաբար ոտքի ելլելով, մօտեցաւ ծերունի նաւավարին, բռնեց անոր երկու ձեռքերը եւ մրմնջեց:

— Միրօ ախպար: չճանչցա՞ր զիս:

— Աւազակապետ... գոչեց ծերունին ու դողդղալով գրկեց անոր յաղթ մարմինը: Բայց դուն... ոհ... Աստուած իմ...:

Փաքիրը, որուն Աւազակապետ անունը տուած էր նաւավարը, հառաչանք մը հանեց բերնէն ու թոթովեց.

— Սիրելի Միրօ ախպար, ատենը չէ մէկիկ մէկիկ կեանքիս պատմութիւնն ընել: Հիմա քանի մը տեղեկութիւններ տուր ինծի:

(Շար.)

Այրի Տիկին Ալիս Աճէմեան եւ զաւակը Դանիէլ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աճէմեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Քէօսէյեան եւ զաւակները (Մեքսիքօ), Այրի Տիկին Էլիզ Քէօսէյեան եւ զաւակը Զապէլ, Տէր եւ Տիկին Թադւորեան եւ զաւակները (Լիոն), ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ԱՃԷՄԵԱՆ

որ տեղի ունեցած է Լիոն, Մարտ 29ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր: —

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն:

Այրի Տիկին Մարի Գույումճեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քիւմեր (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արիս Փիլկէ (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Թէրզեան, Գույումճեան ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, փեսային եղբօր եւ քեռայրին՝

ԱՇՈՏ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

որ տեղի ունեցած է Մարտ 29ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր ժամը 2.15ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ցաւակցութիւն յայտնել միայն եկեղեցիին մէջ:

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Alors ouvrez ce roman envoûtant et laissez vous surprendre. »

« *Le Peuple* » — Bruxelles

« Un beau livre, noble et pur, digne du premier roman de l'auteur, « Le Vert Soleil de la vie ».

« *La Croix* » — Paris.

« C'est un conte lyrique et essentiellement merveilleux, que cette enfance arménienne. »

« *Les Nouvelles Littéraires* » — Paris

« Quel roman !.. La force et la noblesse de l'inspiration accaparent tous les rôles. »

« *Ouest-France* » — Rennes

« Lorsqu'on se laisse entraîner par un récit comme celui de Victor Gardon, on ne pense guère aux problèmes que pose le roman à certains écrivains. »

« *Les Lettres Françaises* » — Paris

STOCK

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Առնուվիլի Կառվարենց խումբին:

Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

1.— Տիժոնէն – Ֆրանսա, կը փնտռեն Պ. Հանրի Իսկէնեան կամ Իսքանեան կամ Իշխանեան, արհեստով դերձակ, ծնած 1901ին, ամուսնացած ֆրանսուհիի մը հետ. այժմ ամուսնալուծուած, ունի աղջիկ մը Տանիէլ անունով: Մինչեւ 1934 կը բնակէր Րիւ տ Անկէն, Փարիզ (10):

2.— Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Բարգէն Եղիշէ Զախոյեան որ մեծ պատերազմին անհետացած է եւ ստացուած տեղեկութեանց համաձայն այժմ կը բնակի Ֆրանսա: Տիկնոջ անունն է Հռիփսիկ, տղուն անունը Տանիէլ իսկ աղջկան անունը Լաուրա: Ժամանակին ապրած է Արթիկի շրջանի Հառիճ գիւղը:

Վերոյիշեալ անձերու մասին որեւիցէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն Փարիզ (8), հեռաձայնի Թիւ ԷԼԻզէ 67-03:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

Կը վերջանայ *Յառաջ*ի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ *գրավաճառ* Ծերիկեանց:

13, Րիւ տէ Տօմինիքէն:

ՎԻԷՆ՝ Կ. Տէրմոյեան:

ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան:

ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ. Սիմոնեան:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան:

ՊՈՌՏՕ՝ Կ. Տօնէրեան:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Քիւրէնեան:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը 31 *Մարտ*, *Շաբաթ գիշեր, ժամը* 21*ին*:

Դասախօս՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթը՝ Բանաստեղծական եւ սիրային լարերը հայ ժողովրդական երգերուն մէջ

Դասախօսութեան ընթացքին պիտի երգեն՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ջերմութիւնը ապահովուած:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Կը ներկայացուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Առնուվիլի խումբին կողմէ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Ֆօբօ Ռէֆս)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24*ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ԶՈՄ), Քաւէի* (Փըթի ժուռնալ) *Ա. յարկը:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի ներկայացումը Մայիս 5ին, Շաբաթ գիշեր:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28*ը կը տօնուի Մայիս* 19*ին:*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տանը մէջ աշխատող լաւ կարուհիներ, կնոջական խնամուած գործի համար (ֆռնիփէֆսիոն):

Դիմել՝

ETS. DARONIAN

115, Rue d'Aboukir, Paris (2e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ալքատախնամի ծերանոցներուն համար կը փնտռուի պարտիզպան մը որ կարենայ կառք քշել (շօֆէօր):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» *խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:*

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. *«Վարդան» ենթակոմիտէին ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին՝ Առնուվիլ: Հին եւ նոր բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ եւ մարմնի ընտրութիւն:*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. *Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ սեխպողպար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—*

Քրիստափոր *ենթակոմիտէ, այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:*

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Շրջանային ժողովի ընկեր եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

(Նար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն

ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 1, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին

Դաշնակ՝ *ծանօթ արուեստագէտ*՝ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ՊԷՆԿԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Արտասանութիւն Օր. ՇԱԼՃԵԱՆ

Հայկական եւ Կովկասեան պարեր

Փար՛ լի Հայ Թատրոնի ընտրուած դերասաններու խումբով մը

Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

– *Հայկական զեղջ. կատակերգութիւն 3 արար*, ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ
Քաղուած Մոլիէրի «Լը Մէտըսէն Մալկրէ Լիւի» *համբաւաւոր թատերախաղէն:*

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Ա Շ Ո Ւ Ղ Ղ Ա Ր Ի Պ Ը

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.30ին Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանը

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

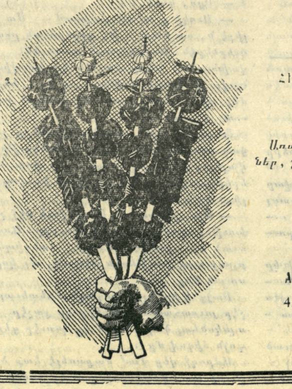

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

*Առաջնակարգ կովկասեան խորոված*ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ELYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8^e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt